T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
COĞRAFYA BİLİM DALI

TEKİRDAĞ ŞEHİR COĞRAFYASI

Doktora Tezi

AHMET EMRAH SİYAVUŞ

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
COĞRAFYA BİLİM DALI

TEKİRDAĞ ŞEHİR COĞRAFYASI

Doktora Tezi

AHMET EMRAH SİYAVUŞ

Danışman: PROf. DR. CEMALETTİN ŞAHİN

İstanbul, 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

COĞRAFYA Anabilim Dalı COĞRAFYA Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi AHMET EMRAH SİYAVUŞ'nın TEKİRDAĞ ŞEHİR COĞRAFYASI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 14.11.2019 tarih ve 2019-39/22 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 23/12/2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. CEMALETTİN ŞAHİN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. NURİYE GARİPAĞAOĞLU	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MEHMET ÜNLÜ	
4.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. MESUT DOĞAN	
5.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MEHMET BAYARTAN	

ÖZET

Tekirdağ şehri, Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde yer alır. Çalışma sahasını oluşturan şehir, Marmara Denizi'nin kuzeybatısında yer alan geniş koylu bir kıyının kenarına yerleşmiştir. İdari bakımdan Tekirdağ ili Süleymanpaşa ilçesi sınırları dâhilindedir. 2012 yılında Tekirdağ'ın büyükşehir olmasıyla birlikte merkez ilçenin yerini alan Süleymanpaşa, doğuda Çorlu, batıda Malkara ilçeleriyle komşudur. Kuzey ve kuzeydoğusunda Muratlı, kuzey ve kuzeybatısında Hayrabolu ilçeleri bulunur. Güneybatıda Şarköy ilçesiyle komşu olup güneyde Marmara Denizi'yle çevrilidir.

Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehri, bulunduğu konum ve sahip olduğu coğrafi özellikler sayesinde yaklaşık 5 bin yıldır yerleşim alanı olarak varlığını sürdürmektedir. Farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Tekirdağ'ın tarihte bilinen ilk adı Bizanthe'dir. Bizans döneminde kale ekseninde gelişen Tekirdağ, Osmanlı hâkimiyetinden sonra liman şehri olarak gelişme göstermiş, denizden gelen ticaretin merkezi olmuştur. Mekânsal gelişim iktisadi gelişmeye paralel bir seyir izlemiş, her geçen gün şehirsel alan genişlemiştir. Günümüzde 2.253 hektarlık alana yayılan Tekirdağ şehri, 14 mahalleden müteşekkil olup yaklaşık 171 bin nüfusa sahiptir.

Araştırma sahasına konu olan Tekirdağ şehrinin kurulu bulunduğu sahada yer alan plato, taraça, vadi yamacı ve vadi tabanları gibi birimler; mahallelerin dağılışı, bina ve meydanların yer seçimi, cadde ve sokakların uzanış doğrultusuna yön vermiş, şehir morfolojisine etki etmiştir.

Tekirdağ şehrinin bir bölümü akarsu vadi tabanlarında oluşan alüvyal dolgu sahaları üzerinde bulunur. Bu durum Kuzey Anadolu Fay Zonu'nun yaklaşık 21 km kuzeyinde olan Tekirdağ şehrinde depreme bağlı olarak meydana gelebilecek afet riskini artırmaktadır. Buna ek olarak söz konusu yerleşim alanlarında yanlış yer seçiminden dolayı sel ve taşkın riski de bulunmaktadır.

Şehrin gelişiminde çeşitli unsurlar etkili olmuştur. Bunlardan biri olan Tekirdağ limanı, Trakya gibi geniş bir ard bölgeye sahiptir. Bölgede yapılan zirai faaliyetlere bağlı ürünler, liman aracılığıyla sevk edilmiş, bu durum şehrin ticari hayatında önemli rol oynamıştır. Hammadde varlığına bağlı olarak 1931 yılında kurulan Tekirdağ Tekel

Fabrikası, şehrin batı yönüne doğru gelişmesinde etkili olmuştur. İlerleyen dönemde Marmara Denizi kıyısına yapılan İstanbul yolu ve 2006 yılında açılan Namık Kemal Üniversitesi, şehrin doğu yönüne doğru gelişimini hızlandırmıştır. Tekirdağ, daha önceleri zirai ve sınai faaliyetlerin yoğun olduğu bir şehir iken, günümüzde genel hizmetlerin hâkim olduğu şehirler grubu içerisinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ Şehri, Süleymanpaşa, Şehir Coğrafyası, Mekânsal Gelişim.

ABSTRACT

The city of Tekirdağ is located in the Ergene basin of the Marmara Region. The city, which constitutes the study area, is within the Süleymanpaşa district of Tekirdağ. Suleymanpasa, which replaced the central district of Tekirdag in 2012, is adjacent to Corlu in the east and Malkara in the west. There are Muratlı districts in the north and northeast, and Hayrabolu districts in the north and northwest. It is adjacent to Şarköy in the southwest and is surrounded by the Marmara Sea in the south.

Thanks to its location and geographical features, Tekirdağ has been a settlement area for nearly 5,000 years. The first known name of Tekirdağ, which is home to different civilizations, is Bizanthe. Tekirdag, which developed on the axis of the castle during the Byzantine period, developed as a port city after the Ottoman rule and became the center of trade coming from the sea. Spatial development has followed a parallel course with economic development, and the urban area has expanded every day. Today, the city of Tekirdağ, which spans an area of 2,253 hectares, consists of 14 neighborhoods and has a population of approximately 171 thousand people.

The units such as plateau, terraces, valley slopes and valley floors are located in the area where the city of Tekirdağ is the subject of the research area; the distribution of the neighborhood, the choice of place of buildings and squares, the direction of the direction of the streets and streets, has influenced the city morphology.

Part of the city of Tekirdağ is located on alluvial filling sites formed on the river valley floors. This situation is approximately 21 km from the North Anatolian Fault Zone, increases the risk of disaster due to earthquakes. In addition, there is a risk of floods and overflooding in these settlements due to incorrect site selection.

Various elements have been effective in the development of the city. One of them is the port of Tekirdağ, which has a wide rear region like Thrace. The products related to agricultural activities in the region were shipped through the port and this situation played an important role in the commercial life of the city. Tekirdağ Monopoly Factory, which was established in 1931 due to the presence of raw materials, was effective in the development of the city towards the west. The Istanbul road built in the following

period and Namık Kemal University opened in 2006 accelerated the development of the city towards the east. While Tekirdag was a city where agricultural and industrial activities were intense, it is now among the cities where general services are dominant.

Keywords: Tekirdağ City, Süleymanpaşa, Urban Geography, Spatial Devolopment.

ÖNSÖZ

‘Yerleşme coğrafyasının bir alt disiplini olan şehir coğrafyası; insanoğlunun inşa ettiği en büyük yerleşme olan şehirlerin ve bu alanlarda toplanan hizmetlerin coğrafi ilkeler doğrultusunda incelenmesidir. Araştırma konusu olan Tekirdağ Şehir Coğrafyası da bu ilkelere bağlı kalınarak hazırlanmış bir doktora tezidir.

Bu çalışmanın tamamlanması için 2016 yılından itibaren muhtelif zamanlarda araştırma sahasına gidilmiş ve arazi çalışmaları yapılmıştır. Tekirdağ şehrine ait yazılı ve görsel kaynaklar derlenmiş, çeşitli kurum ve kuruluşlarından temin edilen verilerin coğrafi analizi yapılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırma sahasına ait harita, tablo ve diğer şekiller hazırlanmıştır. Tezin ilk bölümünde şehrin kuruluşuna, gelişimine ve yerleşmesine etki eden fiziki faktörler ele alınmıştır. İkinci bölümünde nüfus özellikleri, üçüncü bölümünde ise şehrin kuruluşu ve mekânsal gelişimi ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde şehir içi mekân kullanılışı, beşinci bölümde şehrin fonksiyonel özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın altıncı bölümünde şehrin alt yapı özellikleri ve şehirleşmeye bağlı olarak meydana gelen sorunlar irdelenmiş, son bölümünde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma konusunun belirlenmesinden çalışmanın tamamlanmasına kadar her safhasında yardımlarını gördüğüm, bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim danışman hocam Prof. Dr. Cemalettin Şahin’e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, bilgilerinden istifade etme imkânı bulduğum Prof. Dr. Nuriye Garipağaoğlu ve Dr. Öğr. Üyesi Atilla Karataş’a teşekkür ederim.

Çalışma esnasında yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Rauf Belge, Arş. Gör. Emre Duman ile Ahmet Geylan’a, arazi çalışmalarında ve bilgi temininde her türlü kolaylığı gösteren bölge halkına ve katkılarından dolayı aileme teşekkür ederim.

Bu çalışma Marmara Üniversitesi *Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAPKO)* tarafından SOS-C-DRP-120917-0558 proje no ile desteklenmiştir. Çalışmanın mali yükünü hafifletmiş olduklarından dolayı üniversitemiz ve yöneticilerine teşekkür ederim.

Şehir coğrafyası prensiplerine göre hazırlanan bu çalışmanın şehir konusu ve araştırma sahasıyla ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlaması dileğiyle.

Ahmet Emrah Siyavuş

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vi**

TABLO LİSTESİ ..... **x**

FOTO LİSTESİ ..... **xii**

GRAFİK LİSTESİ ..... **xv**

HARİTA LİSTESİ ..... **xv**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **xvii**

GİRİŞ

I. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Genel Özellikleri 1

II. Amaç, Kapsam ve Yöntem 8

III. Şehirle İlgili Tanımlar, Kuramsal Yaklaşımlar ve Şehir Çalışmalarında Coğrafyanın Yeri 10

IV. Tekirdağ Şehriyle İlgili Yapılmış Çalışmalar 16

V. Büyükşehir Belediye Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesiyle Tekirdağ İli İdari Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler ve Tekirdağ Şehri 18

BİRİNCİ BÖLÜM

TEKİRDAĞ ŞEHRİNİ ETKİLEYEN FİZİKİ COĞRAFYA FAKTÖRLERİ

1.1. Jeolojik Yapının Şehre Etkisi 21

1.2. Jeomorfolojik Özelliklerin Şehre Etkisi 26

1.3. İklimin Şehre Etkisi 40

1.3.1. Genel Atmosfer Dolaşımı ve Sahayı Etkileyen Hava Kütleleri 41

1.3.2. Güneşlenme Süresi, Güneş Işınlarının Geliş Açısı ve Alınan Enerji Miktarı..... 42

1.3.3. İklim Elemanları 43
1.3.3.1. Sıcaklık 43
1.3.3.2. Basınç ve Rüzgârlar 47
1.3.3.3. Nem ve Yağış Özellikleri 51
1.3.4. İklim Tipi 56
1.4. Hidrografik Unsurların Şehre Etkisi 58
1.5. Toprak Örtüsünün Şehre Etkisi 61
1.6. Bitki Örtüsünün Şehre Etkisi 64

İKİNCİ BÖLÜM

TEKİRDAĞ ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Tekirdağ Şehrinin Nüfusu 67
2.2. Cumhuriyet Döneminde Tekirdağ Şehrinin Nüfusu 74
2.2.1. Nüfusun Mekânsal Dağılışı ve Yoğunluğu 80
2.2.2. Nüfus Hareketleri: Göçler 88
2.2.2.1. Şehrin Aldığı İç Göçler 89
2.2.2.2. Şehrin Verdiği İç Göçler 92
2.2.2.3. Dış Göç Hareketlerinde Tekirdağ Şehrinin Yeri 95
2.2.3. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Nitelikleri 96
2.2.3.1. Nüfusun Yaş Yapısı 96
2.2.3.2. Cinsiyete Göre Nüfus 102
2.2.3.3. Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılış 105
2.2.3.4. Eğitim Durumu 109
2.2.3.5. Hanehalkı Büyüklüğü 112
2.2.3.6. Nüfus Projeksiyonları 113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TEKİRDAĞ ŞEHRİNİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

3.1. Şehrin Mekânsal Gelişimi 118
3.1.1. Şehrin Yatay Gelişimi 118
3.1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem 118
3.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi 133
3.1.2. Şehrin Dikey Gelişimi 163
3.1.3. Şehrin Gelişim Sahaları 169
3.1.4. Tekirdağ Şehir Morfolojisi (Fizyonomisi) 175
3.1.4.1. Cadde ve Sokak Sistemi 177

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ŞEHİR İÇİ MEKÂN KULLANIMI

4.1. Konut Alanları 192
4.2. Resmi (İdari) Alanlar 199
4.3. İş ve Ticaret Alanları 203
4.4. Sanayi Alanları 224
4.5. Eğitim Alanları 226
4.6. Sağlık Alanları 229
4.7. Ulaşım Alanları 230
4.8. Park ve Bahçe Alanları 233
4.9. Diğer Fonksiyon Alanları 236

BEŞİNCİ BÖLÜM
TEKİRDAĞ ŞEHRİNİN FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

5.1. İdari Fonksiyon 247
5.2. Ticaret Fonksiyonu 252
5.3. Ulaşım ve İletişim Fonksiyonu 258

5.4. Sanayi Fonksiyonu 268
5.5. Eğitim Fonksiyonu 271
5.6. Sağlık Fonksiyonu 279
5.7. Turizm Fonksiyonu 281
5.8. Askeri Fonksiyon 285
5.9. Tekirdağ Şehrinin Etki Alanı ve Ülkemiz Kentsel Kademelendirmesindeki Yeri 286

ALTINCI BÖLÜM

ŞEHİRSEL SORUNLAR VE ALTYAPI AÇISINDAN TEKİRDAĞ ŞEHRİ

6.1. Şehirsel Sorunlar 298
6.1.1. Mekânsal Gelişimle İlgili Sorunlar 298
6.1.2. Şehir İçi Mekân Kullanımıyla İlgili Sorunlar 303
6.1.3. Hizmetle İlgili Sorunlar 306
6.1.4. Kentsel Koruma 309
6.2. Altyapı Açısından Tekirdağ Şehri 315
6.2.1. Hava Kirliliği 315
6.2.2. Su Altyapısı ve Kirliliği 321
6.2.3. Kentsel Katı Atık Sorunu 326
6.2.4. Elektrik Altyapısı 327
6.2.5. Trafik ve Ulaşım Sorunu 328
SONUÇ VE ÖNERİLER 330
KAYNAKÇA 347

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Tekirdağ şehrinde güneşlenme süresi ve şiddetinin aylara göre değişimi 43
Tablo 2. Tekirdağ şehrinde sıcaklığın aylara göre ortalama değerleri 44
Tablo 3. Tekirdağ şehrinde ortalama 5 cm toprak sıcaklığı (°C) 46
Tablo 4. Tekirdağ şehrinde aylara göre basıncın değişimi 48
Tablo 5. Tekirdağ şehrinde rüzgârın yönlerine göre esme sayısı ve hızı 49
Tablo 6. Tekirdağ şehrinin aylara göre toplam nem ve yağış ortalaması 51
Tablo 7. Tekirdağ şehrinde kar yağışlı ve karla örtülü günler 54
Tablo 8. Tekirdağ şehrinde bulutluluğun yıl içerindeki değişimi 55
Tablo 9. Tekirdağ şehrinde sisli gün sayısının yıl içerindeki değişimi 55
Tablo 10. Tekirdağ'ın su bilançosu (Thornthwaite'e göre) 57
Tablo 11. Tekirdağ'ın 16. ve 17. yüzyıldaki şehir ve kır nüfusu 69
Tablo 12. Tekirdağ'ın 19. yüzyılda ve 20. yüzyıl başlarındaki şehir ve kır nüfusu 72
Tablo 13. Tekirdağ şehri nüfus gelişimi 76
Tablo 14. Tekirdağ şehrinde nüfusun mahallelere göre dağılışı ve yoğunluğu 84
Tablo 15. Süleymanpaşa ilçesinin göç aldığı iller 90
Tablo 16. Süleymanpaşa ilçesine kayıtlı olup farklı illerde ikamet eden nüfus 94
Tablo 17. Süleymanpaşa ilçesi göç durumu 95
Tablo 18. Tekirdağ nüfusunun yaş grubu ve cinsiyet durumu 97
Tablo 19. Tekirdağ nüfusunun geniş aralıklı yaş gruplarına göre dağılışı, 2000 100
Tablo 20. Tekirdağ nüfusunun geniş aralıklı yaş gruplarına göre dağılışı, 2016 101
Tablo 21. Tekirdağ şehrinde cinsiyet oranlarının değişimi 104
Tablo 22. Tekirdağ şehrinde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılışı, 1927 106
Tablo 23. Tekirdağ şehrinde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılışı, 2000 108
Tablo 24. Tekirdağ şehrinin eğitim durumu, 2000 109
Tablo 25. Tekirdağ şehrinin eğitim durumu, 2016 111
Tablo 26. Tekirdağ şehri nüfus projeksiyonu 114
Tablo 27. Tekirdağ şehrinde yer alan mahallelerin kuruluş tarihleri 133
Tablo 28. Tekirdağ şehrindeki binaların inşa tarihlerine ve mahallelere göre dağılışı 152

Tablo 29. Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişim istatistikleri. 161
Tablo 30. Tekirdağ şehrinde 1970, 1984, 2000 yıllarına ait bina sayısı ve kat sayıları oranı 164
Tablo 31. Tekirdağ şehrinde 2000 yılında bina ve kat sayılarının mahallelere göre dağılışı 166
Tablo 32. Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımı. 189
Tablo 33. Tekirdağ şehrindeki konut alanlarının mahallelere göre dağılışı. 194
Tablo 34. Tekirdağ şehrinde ihtiyaç ve hizmet alanlarına göre gruplandırılmış iş yerlerinin sayısı 207
Tablo 35. Tekirdağ şehrinde kurulan semt pazarlarının kurulduğu gün ve yerleri 219
Tablo 36. Tekirdağ şehrindeki park ve yeşil alanlar 235
Tablo 37. Tekirdağ şehrindeki cami ve mescitler 244
Tablo 38. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ilçelerin nüfusu, mahalle sayısı, yüzölçümü ve merkeze uzaklıkları 250
Tablo 39. Tekirdağ şehrinde yer alan resmî kurumlar ve personel sayıları 251
Tablo 40. Tekirdağ şehrindeki limanlara gelen gemi sayısı, yüklenen ve boşaltılan yük miktarı (ton) 253
Tablo 41. Tekirdağ şehrinin çevresinde yer alan bazı şehirlere uzaklığı (km) 259
Tablo 42. Tekirdağ şehrindeki toplu taşıma kooperatifleri ve TETAŞ'a ait araç sayısı 262
Tablo 43. Süleymanpaşa İlçesi'ndeki motorlu taşıt sayısı 264
Tablo 44. Tekirdağ şehrinde yer alan basın ve yayın kuruluşları 267
Tablo 45. 100. Yıl Sanayi Sitesi'nde yer alan işyerleri 270
Tablo 46. Namık Kemal Üniversitesi Değirmenaltı Yerleşkesi'nde yer alan fakülte, meslek yüksek okulu ve enstitüler 274
Tablo 47. Tekirdağ şehrindeki ilkokullar 275
Tablo 48. Tekirdağ şehrindeki ortaokullar 276
Tablo 49. Tekirdağ şehrindeki lise ve dengi okullar 277
Tablo 50. Tekirdağ'da Halk Eğitim Merkezi tarafından açılan kurslar ve katılan öğrenci sayısı 278
Tablo 51. Tekirdağ şehrindeki devlet hastaneleri ve çalışan personel sayısı 280

Tablo 52. Tekirdağ şehrinde yer alan Turizm İşletmesi Belgeli ve Belediye Belgeli konaklama tesisleri 282
Tablo 53. Tekirdağ şehrindeki otellerde giriş yapan yerli ve yabancı turistlerin sayısı ve toplam geceleme sayısı, 2018 283
Tablo 54. 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında Namık Kemal Üniversitesi'ne kayıtlı öğrencilerin nüfusa kayıtlı olduğu illere göre dağılışı. 289
Tablo 55. Tekirdağ Devlet Hastanesine gelen hastaların ikamet ettikleri illere göre dağılışı, 2018. 292
Tablo 56. Tekirdağ ili ilçelerinden Tekirdağ (Süleymanpaşa), İstanbul ve Edirne'ye kalkan toplu taşıma aracı sayısı 295
Tablo 57. Süleymanpaşa Belediyesi Çağrı Merkezi Müdürlüğü'ne gelen istek/şikâyet kayıtları 306
Tablo 58. Tekirdağ şehrinde sıcaklığın aylara göre ortalama değerleri 316
Tablo 59. Bazı atmosfer kirleticilerinin limit değerleri 317
Tablo 60. Tekirdağ şehrinde 2000, 2010 ve 2018 yıllarında PM10 ve SO_2 ortalama miktarlarının aylara göre dağılışı ($\mu g/m^3$) 318
Tablo 61. Tekirdağ şehrinde mahallelere göre doğalgaz abone sayısı ve bağlandığı yıl 321
Tablo 62. Tekirdağ şehrinde yer alan plajların 2018 Yılı Deniz Suyu Kalite Sınıfı 325

FOTO LİSTESİ

Foto 1. İskele ve Mimar Sinan caddelerini birbirine bağlayan ve taraça yamacına yerleşmiş olan Taş Merdiven Sokak, Ertuğrul Mahallesi 34
Foto 2. Taraçaya tekabül eden Ekrem Tantı Caddesi ve taraça yamacına yerleşmiş Yakup Göçmen Sokak, 100. Yıl Mahallesi. 38
Foto 3. Ördeklidere Caddesi, Gündoğdu-Turgut Mahallesi 117
Foto 4. Tekirdağ şehrinden bir görünüm,1920 119
Foto 5. Rüstem Paşa Bedesteni, Ertuğrul Mahallesi 124
Foto 6. Tekirdağ şehrinden bir görünüm, 1883 129
Foto 7. Rüstem Paşa Camii, Orta Camii ve Saat Kulesi 130

Foto 8. Tekirdağ şehrinin kıyı şeridinden bir görünüm, 1922..... 132
Foto 9. Tekirdağ şehrinin havadan görünümü, 1961..... 141
Foto 10. Ertuğrul Mahallesi, Mimar Sinan Caddesi ve 1553'te inşa edilen Rüstem Paşa Camii, 1971..... 142
Foto 11. Tekirdağ şehrinden bir görünüm, 1981..... 147
Foto 12. Tekirdağ şehrinin havadan görünümü..... 155
Foto 13. Namık Kemal Üniversitesi (a) ve ona bağlı olarak gelişim gösteren Namık Kemal (b) ve Değirmenaltı (c) mahalleleri..... 157
Foto 14. Hürriyet Mahallesi'nin İstanbul yolu üzerindeki üst geçitten görünümü 158
Foto 15. Rüstem Paşa Camii ve yakın çevresi. 162
Foto 16. Değirmenaltı taraçası, Değirmenaltı Mahallesi. 162
Foto 17. 100. Yıl Mahallesi'nin batısından görünüm. 167
Foto 18. Dikey yapılaşmanın sınırlı olduğu Aydoğdu Mahallesi 168
Foto 19. Cevizli Dere vadisinde alüvyal zemine inşa edilen yüksek katlı Mengen Sitesi, deformasyona uğradığı için boşaltılmıştır. 169
Foto 20. Gündoğdu Turgut Mahallesi'nin kuzeyinde yapımı devam eden Tekirdağ Şehir Hastanesi ve Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi..... 171
Foto 21. Raziye Hanım Çıkmazı Sokak, Aydoğdu Mahallesi 179
Foto 22. Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde yer alan M. Oktay Çıkmazı Sokak. 180
Foto 23. 100. Yıl Mahallesi'nin havadan görünümü..... 184
Foto 24. Bütüncül Cadde Yaklaşımı modeline benzerlik gösteren Atatürk Bulvarı ve sahil dolgu alanı 186
Foto 25. Hürriyet Mahallesi'nin havadan görünümü. 194
Foto 26. 1912 yılında inşa edilen Tekirdağ Valiliği Binası, Eskicami-Ortacami Mahallesi. 200
Foto 27. Namık Kemal Üniversitesi ve etki alanındaki Değirmenaltı Mahallesi 205
Foto 28. Merkezi İş Alanının ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi'nin bir bölümünden görünüm..... 212
Foto 29. Muratlı Caddesi'nin güney kesiminden görünüşü, Eskicami-Ortacami Mahallesi 215
Foto 30. Peştemalci Caddesi'nin kuzeyinden bir görünüm, Ertuğrul Mahallesi..... 216
Foto 31. Hüseyin Pehlivan Caddesi'nin kuzeyinden görünüm, Ertuğrul Mahallesi. ... 216

Foto 32. Hükümet ve Mimar Sinan caddeleri, Eskicami-Ortacami Mahallesi. 217
Foto 33. Ördeklidere Caddesi, Gündoğdu-Turgut Mahallesi 218
Foto 34. Günümüzde 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde yer alan ve 1931 yılında açılıp 2017 yılında kapatılan Tekirdağ Tekel İçki ve Şarap Fabrikası. 225
Foto 35. Süleymanpaşa İlkokulu, Eskicami-Ortacami Mahallesi 228
Foto 36. Süleymanpaşa İlçesi Şehirlerarası Otobüs Terminali, Gündoğdu-Turgut Mahallesi 231
Foto 37. Ceyport Tekirdağ Uluslararası Liman İşletmesi, 100. Yıl Mahallesi. 232
Foto 38. Bir bölümü tamamlanan Süleymanpaşa Sahil Dolgu Projesi 234
Foto 39. 1855 yılında Kürkçü Sinan Bey tarafından yaptırılan Orta Cami, Eskicami-Ortacami Mahllesi 237
Foto 40. Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Ertuğrul Mahallesi 239
Foto 41. Namık Kemal İl Halk Kütüphanesi, Ertuğrul Mahallesi 241
Foto 42. Rüstempaşa Cami, Ertuğrul Mahallesi. 243
Foto 43. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Süleymanpaşa İlçe Mezarlığı 245
Foto 44. Süleymanpaşa Belediye Başkanlığı, Eskicami-Ortacami Mahallesi. 249
Foto 45. Süleymanpaşa Kapalı Pazar Yeri 257
Foto 46. İstanbul Bulvarı'ndan (D-110 Karayolu) bir görünüm 260
Foto 47. 100. Yıl Sanayi Sitesi 270
Foto 48. Tekirdağ Namık Kemal İlkokulu, Ertuğrul Mahallesi. 273
Foto 49. İnşası devam eden Tekirdağ Devlet Hastanesi 2. Kısım, 100. Yıl Mahallesi 279
Foto 50. Harabe vaziyette olan eski Tekirdağ evi, Şifa Sokak, Ertuğrul Mahalles.i ... 284
Foto 51. Şehrin kuzey ve kuzeybatısındaki gelişim sahası 300
Foto 52. Tekirdağ şehrinde gecekondu (a), çarpık kentleşme (b) ve toplu konut (c ve d) alanlarının dağılışı. 304
Foto 53. Namık Kemal Kültür Evi, Eskicami-Ortacami Mahallesi 313
Foto 54. Harabe durumunda olan eski Tekirdağ evi, Ertuğrul Mahallesi. 314
Foto 55. Batı Atıksu İleri Biyolojik Arıtma Tesisi, Karadeniz Mahallesi 324
Foto 56. Katı Atık Düzenli Depolama Sahası, Demirli Mahallesi, Süleymanpaşa 327
Foto 57. Tekirdağ şehrinde ulaşım sorunu, Köprübaşı mevkii 329

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Aylara göre donlu günlerin değişimi 46
Grafik 2. Tekirdağ şehrinde deniz suyu sıcaklıkları 47
Grafik 3. Tekirdağ şehrinin yıllık ve mevsimlik rüzgâr frekansları 50
Grafik 4. Tekirdağ şehrinde bağıl nemin aylara göre dağılışı 52
Grafik 5. Tekirdağ şehrinde yağışın aylara göre dağılışı 52
Grafik 6. Tekirdağ şehrinde yağışın mevsimlere dağılışı 53
Grafik 7. Tekirdağ'ın su bilançosu diyagramı (Thornthwaite'e göre). 57
Grafik 8. Tekirdağ şehrinde nüfus gelişimi 79
Grafik 9. Tekirdağ şehrinde nüfus artış hızı 79
Grafik 10. Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2000 98
Grafik 11. Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2016 99
Grafik 12. Geniş yaş aralıklı Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2000 100
Grafik 13. Geniş yaş aralıklı Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2016 101
Grafik 14. Tekirdağ şehrinde cins oranlarının değişimi 104
Grafik 15. Tekirdağ'da çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı, 1927 .. 107
Grafik 16. Tekirdağ'da çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı, 2000. . 108
Grafik 17. Tekirdağ şehrinin eğitim durumunun nüfus içerisindeki dağılımı, 2000 ... 110
Grafik 18. Tekirdağ şehrinin eğitim durumunun nüfus içerisindeki dağılımı, 2016 ... 111
Grafik 19. Tekirdağ şehrinde inşa edilen binaların yıllara göre dağılımı. 153
Grafik 20. Tekirdağ şehrinin yatay gelişim miktarı (ha). 161
Grafik 21. Tekirdağ şehrinde 2000 yılında, bina ile daire sayısı arasındaki ilişki. 165
Grafik 22. Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımı. 190
Grafik 23. Tekirdağ şehrindeki mahallelerin konut alanları ve konut sayısı oranları. 195

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Araştırma sahası lokasyon haritası. 3
Harita 2. Tekirdağ şehri mahalle sınırları haritası. 4
Harita 3. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin jeoloji haritası 23
Harita 4. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin genelleştirilmiş jeomorfoloji haritası. 27

Harita 5. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin eğim haritası. 31
Harita 6. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin topografya haritası. 35
Harita 7. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin hidrografya haritası. 59
Harita 8. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin arazi kabiliyet sınıfı haritası. 63
Harita 9. Tekirdağ şehrinde nüfusun dağılışı 81
Harita 10. Tekirdağ şehrinde nüfus yoğunluğu 85
Harita 11. Süleymanpaşa ilçesinde ikamet eden nüfusun doğduğu illere göre dağılışı 91
Harita 12. Süleymanpaşa ilçesine kayıtlı nüfusun illere dağılımı 93
Harita 13. Bizans (14.yy) ve Osmanlı Dönemi (17. yy) Tekirdağ şehrinin yerleşim alanı 125
Harita 14. Tekirdağ şehri, 1939 136
Harita 15. Tekirdağ şehri, 1960 138
Harita 16. Tekirdağ şehri, 1970 143
Harita 17. Tekirdağ şehri, 1973 144
Harita 18. Tekirdağ şehri, 1986 148
Harita 19. Tekirdağ şehri, 1987 149
Harita 20. Tekirdağ şehri, 1997 151
Harita 21. Tekirdağ şehri, 2017 156
Harita 22. Tekirdağ şehri yatay gelişimi 159
Harita 23. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yapımı devam projeler 170
Harita 24. Tekirdağ şehrinin yaklaşık 5 km kuzeybatısına yapılması planlanan ancak iptal edilen Tekrdağ Organize Sanayi Bölgesi. 174
Harita 25. Tekirdağ şehri cadde ve sokak planı 181
Harita 26. Tekirdağ şehir içi mekân kullanımı 188
Harita 27. Tekirdağ Şehri Merkezi İş Alanı (MİA) Haritası. 211
Harita 28. Tekirdağ şehri merkezi iş alanı rayiç bedel haritası 221
Harita 29. Tekirdağ şehrinde kurulan semt pazarları. 256
Harita 30. Tekirdağ şehri toplu taşıma hattı 263
Harita 31. 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Namık Kemal Üniversitesi (NKÜ)'ne kayıtlı öğrencilerin nüfusa kayıtlı olduğu iller. 290
Harita 32. Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne müracaat eden hastaların ikamet ettiği illere göre dağılışı 293

Harita 33. Tekirdağ Kentsel Sit ve Kentsel Sit Etkileme Geçiş Alanı 311

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Tekirdağ şehri profil hatları lokasyon haritası. 37
Şekil 2. 1 nolu profil hattı (GD-KB), (Barbaros Caddesi-Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı). 37
Şekil 3. 2 nolu profil hattı (GD-KB), (Tekirdağ Yelken Kulübü-Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı). 39
Şekil 4. 3 nolu profil hattı (GB-KD), (Sahil Lunapark-Taşyol Sokak). 40
Şekil 5. Tekirdağ şehrine belirli tarihlerde güneş ışınlarının geliş açısı..... 42
Şekil 6. Bütüncül cadde örneği, Baltimore, ABD 185

GİRİŞ

I. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Genel Özellikleri

Araştırma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehri, coğrafi olarak Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde yer alır. Şehir, Marmara Denizi'nin kuzeybatısında yer alan geniş koylu bir kıyının kenarına yerleşmiştir. İdari bakımdan Tekirdağ ili Süleymanpaşa ilçesi sınırları dâhilindedir. Süleymanpaşa ilçesi, doğuda Çorlu, batıda Malkara ilçeleriyle komşudur. Kuzey ve kuzeydoğusunda Muratlı, kuzey ve kuzeybatısında Hayrabolu ilçeleri bulunur. Güneybatıda Şarköy ilçesiyle komşu olup güneyde Marmara Denizi ile çevrilidir.

Tekirdağ şehrinin idari merkez olduğu Tekirdağ ili, 12.11.2012 tarihinde çıkarılan 6360 nolu yasa ile idari bakımdan büyükşehir statüsü kazanmıştır. Bu yasa ile il idari yapılanması ve ilçe isimlerinde değişiklik meydana gelmiştir. Bu kapsamda Tekirdağ şehrini sınırları içine alan merkez ilçenin adı değişmiş, Tekirdağ'ın Türkler tarafından fethedilmesinde önemli katkıları olan Orhan Bey'in büyük oğlu Süleyman Paşa'ya atfen, Süleymanpaşa adını almıştır.

Tekirdağ Belediyesi'nin yerine kurulan Süleymanpaşa Belediyesi'nin hizmet alanında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Merkez ilçe, ilgili yasanın yürürlüğe girmesinden önce 14 mahalle, 4 belde ve 55 köyden oluşmaktaydı. Söz konusu yasa ile köy ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Tekirdağ'ın büyükşehir belediyesine dönüşmesiyle merkez ilçeye bağlı belde ve köyler, mahalle statüsüne geçerek Süleymanpaşa ilçesine bağlanmıştır. İlgili yasanın ardından Süleymanpaşa, 73 mahalleden oluşan bir ilçe haline gelmiştir.

Büyükşehir yasasının ardından Süleymanpaşa ilçesinde yer alan yerleşmelerin tamamı TÜİK tarafından şehir olarak kabul edilmiştir. Oysa ki yerleşmelerin sahip oldukları nüfus ve fonksiyonları göz önünde bulundurulmadan idari statülerinin belirlenmesi coğrafya bilimi açıdan yanlış bir uygulamadır. Bundan dolayı Tekirdağ şehrinin sınırı tayin edilirken TÜİK'in yapmış olduğu değerlendirme yerine şehir coğrafyası kriterleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede Süleymanpaşa

ilçesinde yerleşmenin daimî olduğu ve merkezi sahadan itibaren süreklilik arz ettiği mahalleler şehir sahasına dâhil edilmiştir. Böylece 14 mahallenin idari sınırları içinde yer alan araştırma sahası, 2.253 hektarlık bir alan kaplamaktadır (Harita 1).

Çalışma sahası, Süleymanpaşa ilçesi sınırları dâhilindeki şehirsel alandan müteşekkildir. Bu alan batıda Altınova ile Barbaros mahalleleri arasındaki sınırı oluşturan Maymun Deresi, doğuda ise Bahçelievler Mahallesi'nin doğusu ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sahası içerisinde yer alan mahalleler, şehirle bütünlük arz etmekte olup daimî yerleşimin olduğu sahalardır. Bu yönüyle çalışma sahasının doğu sınırını oluşturan Bahçelievler Mahallesi'nin doğusunda yer alan Karaevli Mahallesi, şehir merkezi ile bütünlük arz etmediğinden çalışma sahasına dâhil edilmemiştir. Aynı şekilde şehrin batı sınırını oluşturan Maymun Deresi'nin güneybatısında kalan Barbaros Mahallesi de şehirle bütünlük oluşturmadığından çalışma sahasının dışında bırakılmıştır. Şehrin kuzey sınırını Zafer Mahallesi'nin kuzeyindeki Mustafa Faik Öztrak Caddesi oluştururken güneyde Marmara Denizi ile sınırlandırılmaktadır. Söz konusu sınırlar içerisinde kalan Tekirdağ şehri; Altınova, 100. Yıl, Çınarlı, Karadeniz, Yavuz, Aydoğdu, Ertuğrul, Zafer, Eskicami-Ortacami, Gündoğdu-Turgut, Hürriyet, Değirmenaltı, Namık Kemal, Bahçelievler olmak üzere toplam 14 mahalleden oluşmaktadır (Harita 2).

Tekirdağ şehrinin kıyı şeridi boyunca uzunluğu yaklaşık 17 km'dir. Güneyde Marmara Denizi ile sınırlanan çalışma sahasının kuzey-güney doğrultusunda gelişim gösterdiği saha değişkenlik göstermekle birlikte maksimuma ulaştığı genişlik yaklaşık 3,5 km'dir. Şehir, uygun coğrafi şartları sayesinde doğu-batı ve kuzey yönünde gelişimine devam etmektedir.

Tekirdağ'ın konuşlandığı sahadaki topografik şartlar, şehrin kuruluşu ve gelişiminde önemli rol oynamıştır. Nitekim şehir plato, vadi yamacı, vadi tabanı, denizel taraça ve dar bir kıyı ovası gibi yer şekillerinden oluşan birimler üzerinde yer almaktadır. Yerleşim sahasının önemli bir kısmı yamaç arazisi üzerinde gelişmiştir. Ayrıca şehirsel alandaki yükselti seviyesi 0-150 metre arasında değişmektedir. Bu yönüyle Tekirdağ şehrinin bulunduğu saha yerleşme açısından uygun özellikler barındırmaktadır.

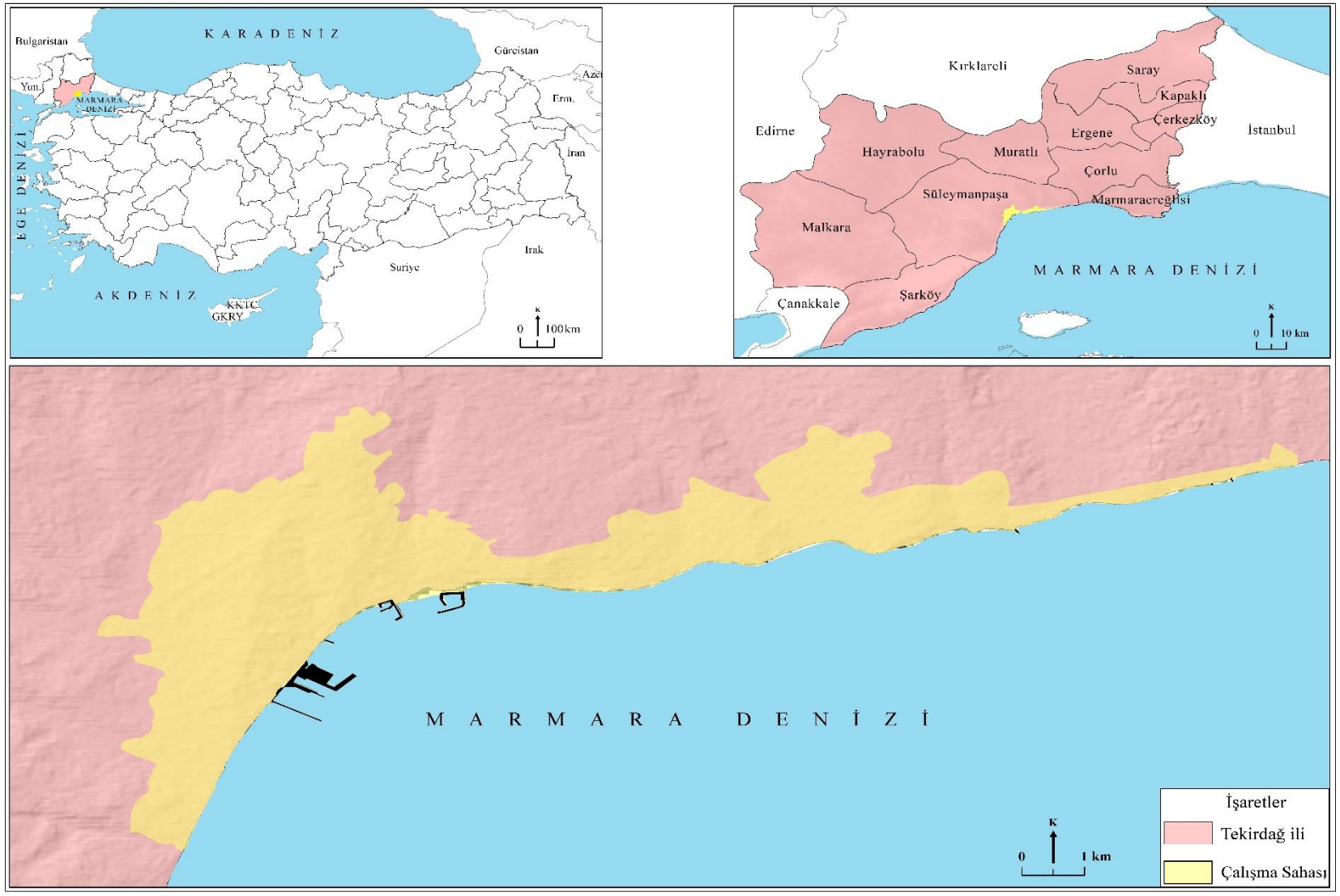

Harita 1. Araştırma sahası lokasyon haritası.

Harita 2. Tekirdağ şehri mahalle sınırları haritası.

Tekirdağ şehrine en yakın dağ silsilesi Saros Körfezi ile Tekirdağ arasında Marmara Denizi'ne paralel uzanan Tekir Dağları'dır. Tekir Dağları, Meriç Nehri'nin mansabından başlayıp Tekirdağ şehrinin kuzeybatısına kadar doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Söz konusu dağ silsilesinin en sarp olduğu yer Kumbağ ile Şarköy arası iken, en yüksek olduğu alan Ganos (Işıklar) üzerinde yer alan 924 metre yükseltisindeki Uçaktaşı (Radar) Tepesi'dir.

Çalışma sahasının tekabül ettiği Marmara kıyılarının büyük çoğunluğu deniz istilasına maruz kalmıştır. Söz konusu bölgede farklı kıyı sistemleri yer almaktadır. Örneğin Çatalca-Kocaeli Yarımadası'nın muhtelif bölgelerinde limanlı kıyı görülebilirken, Tekirdağ bölgesinde geniş koylu bir kıyı tipi görülmektedir. Kıyı bölgelerinde çeşitli yükseltilerde taraçalara rastlanmaktadır. Bu taraçaları Marmara'nın genelinde görmek mümkün iken özellikle Şarköy-Mürefte, Tekirdağ, Marmara Ereğlisi ve Silivri civarında daha belirgindir (Ardel, 1957:157-158).

Şehrin yayılışında etkili olan kıyı taraçaları, cadde ve sokakların doğu-batı yönünde uzanmasına sebep olmuştur. Şehirde üç kademe taraça yer almaktadır. Denize en yakın olan taraça üzerinde eski vali konağı, ikinci taraça üzerinde çarşı ve iş merkezi, üçüncü taraça üzerinde ise eski Kız Enstitüsü binası[1] yer almaktadır. Tekirdağ, bu yayılış biçimi ile Türkiye'de örneğine az rastlanan kıyı taraçaları üzerinde kurulan şehirlerden biridir (Tuncel, 2011:362-363).

Çalıma sahası ve yakın çevresinde farklı formasyonlar bulunmaktadır. Ergene havzasının kuzeyindeki Istranca dağlık kütlesinin temelinde yer alan metamorfik gnays, mikaşist, anfibolit, kuvarsit ve mermer gibi birinci zaman ve öncesine ait birimler ile yer yer bunların arasına sokulum yapmış olan asidik magma ürünü granit ve granitoidler bölgenin genel litolojik yapısını oluşturur. Istranca masifinin üzerinde Eosen-Oligosen-Miyosen ve Pliyosen ile Kuaterner gibi Tersiyer ve Kuaterner tabakaları diskordant şekilde konkordant dizin halinde yer almaktadırlar. Yapılan zemin etüdü çalışmaları sonucunda merkezi kısma doğru gidildikçe formasyonların kalınlaştığı tespit edilmiştir.

[1] Bu bina günümüzde Tuğlacılar Anadolu Lisesi tarafından kullanılmaktadır.

Kalınlaşmanın en fazla olduğu yer ise Tekirdağ-Babaeski arasında yer alan Dambaslar mevkiindedir. Bu sedimantasyonun kalınlığı 6 bin metreyi bulmaktadır. Kalınlığın en yüksek değere burada ulaşması, çökmenin de en fazla burada olduğunu göstermektedir. Ancak diğer alanlarda çökme aynı derecede olmadığından sediment kalınlığı farklılık göstermektedir. Söz konusu kalınlık, Tekirdağ-Silivri arasında 4 bin metre, Keşan civarında 2 bin metredir. Ayrıca Tekirdağ ve çevresinde fayların görüldüğü zayıf zemine bağlı olarak yer yer andezit, porfirit ve bazaltların yer aldığı küçük volkanitler görülmektedir (Ardos, 1995:19-20).

Tekirdağ şehrinin içinde bulunduğu saha, Akdeniz ikliminin tesiri altındadır. Ancak karakteristik Akdeniz ikliminden farklı olarak kış aylarında kar yağışları görülebilmektedir. Yıllık sıcaklık ortalaması 14 ºC'dir. Kış aylarında denizelliğin de etkisiyle ortalama olarak sıcaklıklar 5 ºC'nin üzerinde seyreder. Tekirdağ'da yıllık yağış miktarı 595 mm'dir. Yağışların çoğunluğu kış aylarında düşer. En kurak mevsim ise yazdır. Yağışın en az düştüğü ay Ağustos iken, en fazla düşüğü ay ise Aralık'tır. Hâkim rüzgâr yönü kuzey sektörlüdür. Bu durum kış aylarında sıcaklığın azalmasına ve yağışların kar şeklinde düşmesine sebep olur. Lodosun etkili olduğu dönemlerde ise sıcaklıklar artıp yağışlar meydana gelebilmektedir.

Tekirdağ şehrinin gelişiminde fiziki farktörler kadar beşerî unsurlar da etkili olmuştur. Geçmişten günümüze; konumu, geniş hinterlandı, yerleşime uygun arazi yapısı, mutedil iklim şartları, tarıma elverişli toprakları ve İstanbul'a komşu olması sayesinde birçok medeniyetin tercih ettiği yerleşim sahası olmuştur. Yaklaşık 5 bin yıldır yerleşmenin olduğu bölgede, en eski medeniyetin Traklar olduğu bilinmektedir. Bistoniler, Paitiler, Kikonlar, Dersailer, Edonlar ve Satrailer bu bölgede yaşayan Trak kabileleridir. Trakya'nın ismi antik kaynaklarda Bisaltia olarak geçmektedir. Bugünkü Tekirdağ ve çevresinin yer aldığı Marmara Denizi kıyılarının kuzey ve batı bölümünde Biston Trakları yaşamaktaydı. Tekirdağ'ın tarihte bilinen ilk isminin Visanthe ya da Bisanthe olmasının bölgenin sakinleri olan Biston Traklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. M.Ö 4. yüzyılda bölgeye hâkim olan Odrys Krallığının prensi Seuthes, Bisanthe'nin hâkimiyeti altındaki kıyı kentlerinin en güzeli olduğunu belirtmiştir. Traklardan sonra bölgede Yunan kolonileri yerleşmiştir. Ancak Romalıların istilasından

dolayı Yunanlılar bölgede uzun süre yaşayamamışlarıdır. Roma Devleti'nin (M.Ö.168-M.S.395) ikiye ayrılmasından sonra bölge Bizanslıların eline geçmiştir. Roma ve Bizans dönemlerine ait kaynaklarda şehrin adı Rodosto olarak geçmektedir (Ateş, 2009:7-10).

Tekirdağ ve yakın çevresinin Osmanlılar tarafından fethedilme sürecinde Gazi Süleyman Paşa'nın 1353 yılında Çimbi Kalesi'ni ele geçirmesi büyük önem taşımaktadır. 1358 yılında I. Murat tarafından fethedilen Tekirdağ, Osmanlı topraklarına katılmış ve ilerleyen dönemde Edirne vilayetine bağlı bir sancak merkezi olmuştur. 20 Ocak 1921 yılında yürürlüğe giren Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na göre il statüsüne yükselmiştir. Dönemin şartlarından dolayı Tekirdağ'ın bir il merkezi olduğu 15 Ekim 1923 tarihinden sonra ilan edilebilmiştir. Tekirdağ, Türklerin eline geçtikten sonra 1358-1732 yılları arasında Rodosçuk, 1732-1923 yılları arasında Tekfurdağı, 1923'ten sonra ise bugünkü ismini almıştır (Serez, 2007: 12-14).

Şehrin bölgesel ölçekte önemli bir merkez olması, nüfusunun artmasını sağlamıştır. Nitekim çalışma sahasını sınırları içine alan Süleymanpaşa, 2018 yılı itibariyle 199 bin nüfusu ile Çorlu'dan sonra Tekirdağ ilinin nüfusu en fazla olan ilçesi durumundadır. İdari olarak Süleymanpaşa ilçesi sınırları içerisinde yer alan Tekirdağ şehrinin nüfusu ise 171 bindir. Şehrin nüfus artışında çeşitli unsurlar etkili olmuştur. Özellikle son dönemdeki artış üzerinde etkili olan faktörler; 2006 yılında Namık Kemal Üniversitesi'nin kurulması ve Tekirdağ ilinin büyükşehir belediyesi olmasıyla şehirde meydana gelen idari ve hizmet alanındaki gelişmelerdir.

Şehrin gelişiminde etkili olan diğer unsur ulaşım fonksiyonudur. Şehir, bulunduğu konum ve hinterlandı sayesinde gelişmiş bir ulaşım ağına sahiptir. İstanbul'un yanısıra Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkelere yakınlığından dolayı ulaşım açısından stratejik öneme sahiptir. Ayrıca İstanbul-Edirne-Avrupa demiryolu Tekirdağ ili sınırlarından geçmektedir. Bunun yanında Avrupa ile Türkiye arasında ithalat ve ihracat açısından en yoğun olarak kullanılan D-100 ve D-110 karayolu ile TEM otoyolunun bir bölümü de il sınırları dahilindedir. Bunlara ek olarak Tekirdağ, Ceyport, Asyaport gibi ticaret hacminin büyük olduğu limanlara sahiptir.

II. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Şehir coğrafyası, coğrafya bilimi içerisinde yer alan bütün dallar ve ilgili olduğu diğer disiplinlerden istifade eder. Bu bakımdan şehir coğrafyacıları, bir şehrin bulunduğu konumu, fiziki ve beşerî özelliklerini sentezleyerek bugün ile geçmiş arasındaki değişimleri ortaya çıkarır. Ayrıca şehrin sahip olduğu coğrafi unsurları göz önünde bulundurarak planlamaya dair öneriler geliştirir (Özçağlar, 2004:97). Bu bakış açısıyla yazılan tezde; Tekirdağ şehrinin kuruluşu ve gelişiminde etkili olan fiziki ve beşerî unsurları, nüfus ve yerleşme özellikleri, mekânsal gelişimi, şehir içi mekân kullanımı ve şehirsel fonksiyonlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bunlara ek olarak şehirde meydana gelen veya gelmesi muhtemel olan coğrafya kaynaklı sorunlara dair çözüm önerileri üretmek tezin diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

Şehirler de diğer canlılar gibi sürekli gelişim ve değişim içindedirler. Şehirlerin gelişimini ve yapısal özelliklerini daha iyi ortaya koyabilmek için belirli dönemlerde coğrafi açıdan ele alınması gerekir (Şıkoğlu, 2017:1). Nitekim Tekirdağ, son yıllarda fazla göç alan, nüfusu artan ve fonksiyonları hızla gelişmekte olan şehirlerden biridir. Bu durum üzerinde şehrin sahip olduğu coğrafi konum ve kültürel birikimi etkili olmuştur. Böylesine önemli bir şehrin yakın zamana ait lisansüstü düzeyinde şehir coğrafyası tezinin olmayışı "Tekirdağ Şehir Coğrafyası'' konulu doktora tezinin çalışılmasında belirleyici olmuştur.

Tekirdağ'ın büyükşehir belediyesi statüsüne geçmesiyle birlikte idari yapıda birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. İdari olarak köyler mahallelere dönüşmüş, merkez ilçenin adı Süleymanpaşa olmuş; diğer yandan Tekirdağ şehrinde nüfus artmış, yeni yerleşim alanları açılmıştır. Son yıllarda gerek aldığı göç itibariyle gerekse yapılan yatırımlardan dolayı şehir, önemli değişikliklere sahne olmuştur. Ayrıca Türkiye-Yunanistan demiryolunun ve İstanbul-Bulgaristan otoyolunun il sınırları içerisinden geçmesi, Tekirdağ, Asyaport, Ceyport gibi önemli limanların varlığı, sanayi alanında yaşanan gelişmeler ve 2006 yılında Namık Kemal Üniversitesi'nin açılması Tekirdağ'ın hızlı bir dönüşüm sürecine girmesine zemin hazırlamıştır.

Söz konusu gelişmelerle birlikte Tekirdağ, hızlı bir şehirleşme sürecine girmeye başlamıştır. Bu süreçte çeşitli şehirsel sorunlar ortaya çıkmış, buna bağlı olarak arazinin planlı, amacına uygun ve verimli kullanılması büyük önem taşımaya başlamıştır. Bu bağlamda son dönemde şehirde yaşanan değişimler, coğrafi bakış açısı ile analiz edilmiş, mekânsal etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan tez çalışması, Tekirdağ'da şehirleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Tezde, bilimsel çalışmalarda dikkat edilmesi gereken; analiz, sentez, sebep-sonuç ilişkisi doğrultusunda coğrafi dağılış ilkesi kullanılarak bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. İlk bölümde şehrin kuruluşuna, gelişimine ve yerleşmesine etki eden fiziki faktörler ele alınmıştır. İkinci bölüm nüfus özellikleri, üçüncü bölüm ise şehrin kuruluşu ve mekansal gelişimi konularından oluşmaktadır. Dördüncü bölümde şehir içi mekân kullanılışı ele alınmışken, beşinci bölümde foksiyonel özellikler incelenmiştir. Tezin altıncı bölümünde şehrin alt yapı özelliklerinden ve şehirleşmeye bağlı olarak meydana gelen sorunlardan bahsedilmiştir. Son bölüm ise sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Tez çalışmasının ilk safhasını literatür taraması oluşturmuştur. Çalışma alanıyla ilgili şehir coğrafyası başta olmak üzere coğrafyanın diğer dalları ve şehir planlaması, tarih, sosyoloji, mimarlık, peyzaj mimarlığı gibi alanlarda yazılan tez, kitap, makale, bildiri gibi kaynaklar derlenmiştir. Şehrin tarihsel gelişimini ortaya koyabilmek için salnameler, tapu tahrir defterleri gibi tarihi kaynaklardan istifade edilmiştir. Literratür taramasından sonra kamu kuruluşlarından temin edilen verilerin coğrafi analizi yapılmıştır. Bu kapsamda Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Harita Genel Müdürlüğü (HGM), Maden Tetkik Arama (M.T.A.), İller Bankası, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Kültür Müdürlüğü, İl Tarım Müdürlüğü ve İl Sağlık Müdürlüğü'nden elde edilen belge, rapor, plan ve istatistiki veriler şehir coğrafyası kriterlerine göre değerlendirilerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu veriler ışığında çeşitli tablolar, grafikler oluşturulmuş; lokasyon, topografya, jeoloji, jeomorfoloji, mekânsal gelişim, şehir içi mekân kullanımı, nüfus dağılışı haritaları CBS yöntemi ile çizilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili arazi çalışmaları yapılmış ve amacı dışında kullanılan sahalar tespit edilerek bunlarla ilgili çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

III. Şehirle İlgili Tanımlar, Kuramsal Yaklaşımlar ve Şehir Çalışmalarında Coğrafyanın Yeri

Şehirler, insanlık tarihinde meydana gelen büyük gelişmelere sahne olmuştur. Tarih öncesi devirlerden bu yana insanlığın yaşamını değiştiren gelişmeler bu merkezlerde vuku bulmuş ve beşerî faaliyetler buralarda en yüksek noktasına ulaşmıştır. Rousseau'nun da ifade ettiği gibi, *"şehirler beşer kabliyetinin erişebileceği doruk noktalarıdır''* (Göney, 2017:2).

Sanayi devrimine kadar sayıları ve kapladıkları alan az olan şehirlerin, dünya üzerinde yayıldıkları saha giderek genişlemiştir. Zira günümüzde varlığını sürdüren şehirlerin önemli bir kısmı Sanayi Devrimi'nden sonra ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminden sonra sanayileşmenin hız kazanması, zirai faaliyetlerin yürütüldüğü sahaların yerini fabrikaların almasına neden olmuştur. Bu bölgelerin göç almasıyla nüfus artmış, fonksiyonlar çeşitlenmiştir. Önceleri küçük yerleşmelerden oluşan bu sahalar, yaşanan gelişmelerin ardından geniş alanlara yayılan büyük şehirlere dönüşmüştür.

Yerleşmeler, zaman içerisinde büyüyüp gelişebilmektedir. Kırsal yerleşmelerdeki zirai faaliyetler zaman içerisinde azalırken bunun yerine sanayi ve ticaret gibi iş bölümünün çeşitlendiği şehirsel fonksiyonlar ortaya çıkabilmektedir. Bu gelişme sonucunda eskiden kırsal yerleşme olan bir alan, çeşitli fonksiyonların ortaya çıkmasıyla birlikte şehir özelliği kazanabilmektedir. Ancak bir yerleşmenin şehir sayılıp sayılamayacağı hususunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu durum şehre dair ortak bir tanımın yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Şehir ve kır yerleşmelerini tek kritere göre ayırt etmek mümkün değildir. Şehir olgusu zamana ve mekâna göre değişmekte, bu yönüyle ayırımındaki kriterler de farklı özellikler göstermektedir (Göney, 1984:13). Şehir ve kır yerleşmelerinin ayrımı yapılırken şehrin tanımında idari, siyasi, tarihi ve kültürel değerler dikkate alınmakta ve bu durum ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ayrıca toplumların şehir kriteri iktisadi ve sosyal yapısına göre değişmekte, bununla ilgili uluslararası bir birim bulunmamaktadır (Tolun Denker, 1976:9).

Şehir ile ilgili birçok tanım yapılmasına rağmen herkesin kabul edebileceği ortak bir tanım yapmak oldukça zor bir iştir (Skott, 2013:3). Bu konuda coğrafyacılar da şehrin tanımlanmasında aralarında ihtilafa düşebilmektedirler. Bundan dolayı şehir ile ilgili uluslararası ortak bir tanım bulunmamaktadır. Her ülke şehir tanımını kendi ülkesindeki şartlara göre yapmıştır. Bazı ülkelerde idari sınırlar kriter olarak alınırken bir kısmında nüfus, diğerlerinde ise fonksiyonlar göz önünde bulundurulmuştur (Aliağaoğlu ve Uğur 2010:2).

Ülkemizde resmi kaynaklarda kullanılan ölçüt yerleşmelerin idari statüleridir. Ayrıca idari statü bir yerin şehir sayılmasında dünyada da en fazla kullanılan ölçüttür. Bu kritere göre şehir, *''belirli sınırlar içinde kalan özel bir idari yapısı olan yerleşmedir''* (Ertürk, 1995:45).

Bir yerleşmenin şehir kabul edilmesindeki diğer bir unsur nüfustur. Nüfusun miktarı veya yoğunluğu bir yerleşmenin şehir sayılmasında önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Ancak nüfusun miktarı veya yoğunluğu ile ilgili ölçüt ülkeden ülkeye ve zamana göre farklılık gösterebilmektedir. Kır ve şehir ayırımında nüfusu ölçüt alan araştırmacılar arasında alt sınır hususunda bir birlik sağlanamamıştır. Bunun sebebi ise şehirsel yerleşmelerin nereden başladığı, kırsal yerleşmelerin nerede bittiğinin tayin edilmesi problemidir (Avcı, 2004: 18). Bir yerleşmenin şehir sayılabilmesindeki kriterin nüfus olduğunu belirten Gottman bunu şu sözleri ile ifade etmektedir; *''şehirler, mahalli yönetimlerin belirlediği sınırlar içinde hüküm süren şehir nüfusu için belirlenen minimum nüfus miktarından daha fazla insanın yaşadığı yerleşmelerdir''* (Gottmann,1976:1).

Nüfus ölçütünü esas alan şehir tanımlarında belirli bir nüfus miktarı tespit edilmekte olup bu miktarın altında kalanlar kır yerleşmesi, üstündekiler ise şehir kabul edilmektedir. Ülkemizde kır ile şehir ayırımında resmi istatistiklere göre belirlenen miktar 2.000'dir. Ayrıca 442 sayılı köy kanunundaki nüfus kriterine göre yapılan sınıflandırmada nüfusu 2.000'den az yerlere köy, nüfusu 2.000-20.000 arasında olan yerlere kasaba ve 20.000'den fazla olanlara da şehir denir hükmü konulmuştur. Bunun yanında ülkemizde bu konuda yapılan çalışmalarda kır ve şehrin ayrımında belirlenen nüfus miktarı farklılıklar göstermektedir. Mesela; Reutter ve Bölge Planlama Dairesi 10.000, Tümertekin-Tunçdilek 5.000, Louis ve Darkot 3.000 miktarını kabul etmişlerdir.

Anlaşılacağı üzere kır-şehir ayrımında kullanılan nüfus miktarı hususunda aynı ülke içerisinde bile farklı değerlendirmeler yapılabilmektedir (Tolun Denker, 1976: 9).

Dünya nüfusunda meydana gelen artışlar, bir yerleşmenin şehir sayılabilmesi için belirlenen nüfus miktarında değişikliklere sebep olabilmektedir. Darkot, 1955, 1961 ve 1967 yıllarında yapmış olduğu çalışmalarda 3.000 nüfusun üzerindeki yerleşmeleri şehir olarak kabul etmiştir. Darkot'un şehir olarak kabul ettiği 3.000-10.000 nüfusa sahip yerleşmeler, şehrin ilk basamağı olan kasabalardır. Ancak kasabaların günümüzde köy ile şehir arasında bir yerleşim birimi olduğu, özellikleri ve fonksiyonları itibariyle şehir sayılamayacağı, bunun yanı sıra kırsal yerleşme de olmadığı kabul edilmektedir. Darkot, aynı çalışmasında 10.000-100.000 arasındaki nüfusa sahip yerleşmeleri şehir, 100.000'den fazla nüfusa sahip yerleşmeleri büyük şehir olarak kabul etmektedir. Ayrıca 1967 yılında yayınlanan eserinde nüfus kriterinin şehir ve kır yerleşmelerini birbirinden ayıran en önemli unsur olduğunu ifade etmiştir. Nüfusu 3.000'in üzerindeki yerleşmeleri şehir kabul eden bir diğer çalışma da Göney'in 1975'te yayınladığı *"Büyük Menderes Bölgesi''* adlı doktora tezidir (Avcı, 2004:19).

Şehir ve kır yerleşmeşlerinin ayrımı hususunda belirlenen nüfus miktarı ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Örneğin 100 kişilik bir yerleşme Belçika Kongo'sunda[2] şehir kabul edilmekteyken bu eşik değer Almanya'da 2.000, bu ülkenin komşusu Belçika'da 5.000, İsviçre'de 10.000, Hollanda'da 20.000, Kore'de ise 40.000'dir (Göney, 1984:13).

Çezik 1982'de *"Kent Eşiği Araştırması: Türkiye İçin Kent Tanımı''* adlı çalışmasında; Türkiye'de şehir alt sınırı nüfusunun 20.000 ila 50.000 arasında olduğunu ifade etmiştir. Genel anlamda ülkemizde bir yerleşmenin şehir sayılabilmesi için 50.000 alt nüfus sınırı olması gerekirken küçük yerleşmelerin fiziki yapısı göz önünde bulundurularak şehir sayılabilecek alt nüfus sınırının 20.000 olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir (Çezik, 1982:136).

[2] Ülkenin günümüzdeki adı Kongo Demokratik Cumhuriyeti'dir

Nüfus kriteri bir yerleşmenin şehir olarak tayin edilmesinde tek başına belirleyici bir unsur olmamalıdır. Nitekim bazen 20.000 üzerinde nüfusa sahip yerleşmeler, kasaba özelliğinde olup şehirleşmenin tam olarak inkişaf etmediği birimler durumundadır. Bundan dolayı bir yerleşmenin şehir sayılabilmesi için fonksiyonel ve yapısal özelliklerinin yerinde incelenmesi gerekmektedir. Bu tarz kasaba veya şehir yerleşmelerinde sadece nüfus hususunu ölçüt almak, hatalı sonuçlarla karşılaşmamıza neden olabilmektedir (Özçağlar, 1996:20-21).

Bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilmesinde etkili olan kriterlerden bir diğeri ise fonksiyondur. Fonksiyon kriterine bağlı olarak şehirleri sınıflandıranların öncülerinden biri Amerikalı Coğrafyacı D. Harris'tir. (Tümertekin, 1973, 49). *''Şehir coğrafyasında fonksiyon denince, bir yandan mekâna ihtiyaç gösteren faaliyet ve faydalanmalar, diğer yandan şehrin yakın ve uzak çevresi ile olan ilişki ve bağlantıları (ki bunlardan ulaşım gerilimleri doğmaktadır) anlaşılmaktadır''* (Tolun Denker, 1976:23).

Tolun Denker, şehirlerin kırlardan ayırımında fonksiyon kriterinin nüfus miktarına göre daha doğru bir değerlendirme olacağını, şehirsel fonksiyonların varlığı ve çeşitliliği ile nüfus arasında doğru orantı olduğunu belirtmiştir (Tolun-Denker, 1970:88).

Şehir ile köy arasındaki en belirgin fark toprakla olan münasebetin değişmesidir. Şehirli toprağı tarımdan ziyade bina yapılacak arsa olarak değerlendirir. Ancak şehirler, tam manasıyla oluşumunu tamalayana kadar çeşitli aşamalardan geçtiğinden dolayı küçük şehirlerde halkın önemli bir kısmı topraktan doğrudan doğruya faydalanmaya devam eder (Selen, 1954:132).

Bir yerleşmenin şehir kabul edilebilmesi için bu şehirde yaşayanların hepsinin toprağa bağlı kalmadan farklı faaliyetlerle uğraşıp iş bölümünün çeşitlenmesi gerekmektedir (Darkot, 1955:93). Çünkü şehirler, zirai olmayan faaliyetlerin toplandığı, özellikle de hizmet sektörünün yaygın olduğu yerleşmelerdir (Tolun Denker, 1976:27).

Şehirler; başka bölgelerle münasebetleri olan ve insanların sanayi, ticaret, madencilik gibi iş bölümünün fazla olduğu faaliyetler ile geçindiği yerleşmeler iken, köyler ise insanların bulunduğu doğal çevreye, dolayısıyla toprağa bağlı ve bu topraklarda

tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sürdürdüğü yerleşmelerdir. Köylerde zirai faaliyetler dışında hizmet sektörü içerisinde yer alan öğretmenler gibi bir nüfus grubu da olabilmektedir. Ancak bu grubun toplam nüfus içerisindeki payı çok az olduğundan yerleşmenin genel karakterini değiştirmemektedir (Tanoğlu, 1969:193).

Göney, *"Şehir Coğrafyası''* adlı çalışmasında şehirlerin ayırt edilmesinde fonksiyon kriterinin önemli bir husus olduğunu belirtmiştir. Göney'e göre şehir, *"dar veya geniş bir nüfuz bölgesi dâhilinde çeşitli faaliyet ve hizmetleri kendisinde toplamış ve tesir bölgesi ile ekonomik, sosyal ve idarî bakımdan bir bütün oluşturan, onunla birlikte yaşayan ve gelişen, ayrıca onun çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan ve mekânda çevresi ile bir birlik oluşturan bir yerleşmedir''* (Göney, 1984:13).

Doğanay, "*Türkiye Beşerî Coğrafyası*" isimli eserinde fonksiyonların bir yerleşmenin şehir sayılabilmesindeki kriterlerden biri olduğundan bahsetmiştir. Şehri; ekonomik faaliyetler arasında ziraatın çok az bir öneme sahip olduğu, çalışmakta olan nüfusun büyük bölümünün tarım dışı iş kollarında faaliyet gösterdiği yerleşme birimi olarak tanımlamıştır (Doğanay, 1995:486-487).

Tanoğlu, *"Beşerî Coğrafyada Nüfus ve Yerleşme''* başlıklı çalışmasında, fonksiyonun şehir-kır ayrımında en önemli unsur olup nüfusun miktarının önemli olmadığını, şehirlerde yaşayan halkın toprakla olan münasebetlerinin diğer fonksiyonlardan daha az olduğunu belirtmiştir (Tanoğlu, 1969:191-193).

Yurt dışında yapılan çalışmaların bir kısmında da şehrin kırdan ayırt edilmesi hususunda fonksiyonların belirleyici olduğu savunulmuştur. Bunlardan Dörries, 1930 yılında *"Der Gegenwärtie Stand der Stadtgeographie*" adıyla yayınladığı çalışmasında, bir plana göre inşa edilmiş, toplu veya çoğunlukla belirgin bir şekilde ayırt edilebilen bir çekirdek etrafında gruplanmış ve çok çeşitli unsurların bir arada yer aldığı bir yerleşme olarak tanımlamıştır. Konuyla ilgili çalışmalar yürüten Bobek, 1927'de kaleme aldığı "*Grundfragen der Statgeographie*" adlı eserinde, coğrafi manada bir şehir, farklı yönleri olup iktisadi olmasının yanında siyasi ve kültürel bakımdan da keskin hatlarla sınırlanmamış bir bölgenin merkezi olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu fikri savunan Mayer ise 1943'te*"Stadtgenerationen im Donauraum*" isimiyle yayınlamış olduğu

çalışmasında şehri, diğerlerine nazaran daha kısa bir şekilde tarif etmiştir. Ona göre şehir, tek bir unsurun olmadığı heterojen karaktere sahip bir yerleşmedir (Göney, 1977:7).

Çeşitli bilim dalları şehir konusunda çalışmalarda bulunmakta ve farklı tanımlamalar yapmaktadır. Bu durum şehri, disiplinler arası bir yaklaşımla inceleme fırsatı doğurmaktadır. Ayrıca coğrafyacılarla birlikte şehirle ilgili tanımlar yapan diğer bilim dalları da bulunmaktadır. Bunlardan sosyologların şehirlere bakış açısını yansıtanlardan biri olan Weber şehri, halkın geçimini tarımdan ziyade ticaret ve alışveriş ile sağladığı yerleşim birimi olarak tanımlamaktadır. Burada bir yerleşmeyi şehir yapan en önemli fonksiyonlardan olan ticaret ve alışverişin süreklilik arz etmesi önemli bir hususdur. Buna rağmen hâkim fonksiyonun ticaret olduğu bazı yerleşmeler, şehir kriterlerini sağlayamayabilir (Weber, 2000:74).

Marks ve Engels tarafından 1932'de yazılan "*The German Ideology*" isimli yayında şehrin, *"nüfusun, üretim aletlerinin, sermayenin, zevklerin ve gereksinimlerin bir merkezde toplanması"* olduğu ifade edilmiştir. Önemli şehir sosyologlarından olan Wirth, 1938'de ortaya koyduğu "*Urbanism as a way of life*" adlı çalışmada şehri *"büyük, yoğun ve sosyal açıdan birbirine benzemeyen bireylerin olduğu daimî yerleşme"* olarak tanımlamıştır (Wirth, 1938).

Türkiye'de şehir planlaması alanında büyük katkıları olan Keleş, *"Şehir ve Bölge Planlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri''* isimli eserinde şehri; birkaç belediyeden az veya fazlasının sınırlarını da aşabilecek kadar geniş bir sahaya yayılabilen; tarım ve köy hayatından farklı olarak şehirsel planlamanın yapılabildiği, faaliyetlerin hüküm sürdüğü, toplumsal, iktisadi ve gelişme sorunlarına sahip alanlar olarak tanımlamıştır (Keleş, 1961:21-22).

Çeşitli bilim dallarında şehir ile ilgili çalışmalar yapılmakta ve birbirinden farklı yaklaşımlar ortaya konulmaktadır. Diğer disiplinlerden farklı olarak coğrafyacılar şehri; "bir bütün olarak ele almakta ve değerlendirmektedir'' (Tolun Denker, 1976:27). Zira coğrafyacılar şehri değerlendirirken şehrin morfolojisini, fonksiyonlarını, gelişimini, lokasyonunu ve çevresi ile olan münasebetlerini birlikte bir bütün olarak ele almalıdırlar. Aksi takdirde sadece şehir etüdü yapılabilir ancak şehir coğrafyası çalışması yapılamaz

(Uzuneminoğlu, 1992:1). Şehir tanımları zamana ve mekâna göre değişiklik gösterse de genel manada; zirai faaliyetlerden ziyade sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişip iş bölümünün olduğu, belirli bir merkezi olup çevresine hizmetler sunan ve bulunduğu ülkeye göre kabul edilen şehir nüfus miktarının üzerinde nüfusa sahip olan yerleşmelerdir.

IV. Tekirdağ Şehriyle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Araştırma alanı olan Tekirdağ şehriyle ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında coğrafya alanında yapılmış olanlar, çalışmamız açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Bunlardan ilki 1973 yılında Tolun Denker'in **"Tekirdağ Şehir Nüfusu''** adlı makalesidir. Yazar bu çalışmada Tekirdağ şehrinin geçirdiği değişimleri, aldığı göçleri, o dönemdeki nüfusun dağılışını, yoğunluğunu ve fonksiyonlarını mahalleler düzeyinde ele alarak bunların şehirleşmeye olan etkilerinden bahsetmiştir.

Albayrak'ın 1988 yılında **"Tekirdağ Şehri''** konulu yüksek lisans tezi Tekirdağ şehri ile ilgili olan başka bir çalışmadır. Bu çalışmada Tekirdağ şehrinin kısaca fiziki özellikleri, tarihçesi, nüfusun mahallelere dağılışı, yerleşme planı şehrin gelişim yönleri ve şehirsel fonksiyonlarından bahsedilmiş, şehrin o günkü durumu şehir coğrafyası açısından ele alınmıştır.

Tekirdağ ile ilgili, 1999 yılında Alkır tarafından **"Tekirdağ -Marmara Ereğlisi Arasında Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu''** konulu bir yüksek lisans tezi çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada Tekirdağ ve Marmara Ereğlisi arasındaki turizm, ulaşım, tarım gibi kıyı kullanım faaliyetleri ele alınmış, kıyıda yer alan tatil konutlarını çeken coğrafi faktörlerden, yayılışlarından, yerleşim düzeninden ve çevresel etkilerinden bahsedilmiştir.

Yine coğrafyacıların Tekirdağ ile ilgili yapmış olduğu çalışmalardan biri de 2007 yılında Günay tarafından yazılmış olan **"Tekirdağ'ın İklim Özellikleri''** konulu bir yüksek lisans tezidir. Bu tezde Tekirdağ'ın iklim özellikleri hakkında detaylı bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Tekirdağ'ın klimatik özelliklerine etki eden planeter faktörler ele alınmıştır. Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu'nundan 1975-2005 yılları

arasındaki yıllara ait alınan veriler ile çalışma şekillendirilmiştir. Bu veriler ışığında tablo, şekiller ve hesaplamalar yapılıp Tekirdağ'ın ikliminin sınıflandırılması yapılmıştır.

Dağlı tarafından 2010 yılında hazırlanan **"Tekirdağ ve Çorlu'nun İklim Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması''** konulu yüksek lisans tezi Tekirdağ ile ilgili yapılmış olan başka bir iklim çalışmasıdır. Bu çalışmada Tekirdağ ve Çorlu meteoroloji istasyonlarından alınan veriler ile çeşitli analizler yapılmıştır. Bu analizler yapılırken Köppen, De Martonne, Thornthwaite, Erinç ve Rubinstein metotlarından yararlanılmış, karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmada iklim sınıflandırılmalarına göre belirlenen iklim tiplerinin benzer olduğu anlaşılmıştır. Ancak iklim elemanları bakımından (sıcaklık, basınç, rüzgâr, nispi nem ve yağış) dikkat çekici farklılıklara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Şahin'in 2014 yılında yayımlamış olduğu **"Tekirdağ İlinde Nüfus ve Yerleşmenin Coğrafi Analizi''** adlı makalesinde Tekirdağ'da geçmiş yıllardan bu yana nüfus ve yerleşmenin analizi yapılmıştır. Bu kapsamda nüfusun mekânsal dağılışı, nüfus ve yerleşmenin yapısı, günümüzde Tekirdağ'daki göçün sayısal yapısı ele alınmış; bunun sonucunda şehirdeki imar ve iskân faaliyetlerinin bir plan dâhilinde yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Özşahin'in 2014 yılında yayımladığı **"CBS Kullanılarak Şehir ve Jeomorfoloji Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Tekirdağ Şehri Örneği'** 'isimli çalışmasında, Tekirdağ şehrinin jeomorfolojik birimleri tespit edilmiş, bu özelliklerin yerleşme ve nüfusun dağılışını nasıl etkilediği sonucuna varılmaya çalışılmıştır. Ayrıca jeomorfolojik verilerden olan yer şekilleri, yükselti, eğim ve bakı özellikleri ele alınıp şehirsel alanla olan ilişkisi CBS kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. 2015 yılında yine Özşahin tarafından **"Tekirdağ'da Kentsel Gelişim ve Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin Zamansal Değişimi''** isimli bir çalışma daha yapılmıştır. Bu çalışmada Tekirdağ şehrinin jeomorfolojik özellikleri ve bunun şehirle olan ilişkisi ele alınmıştır. Tekirdağ'ın jeomorfolojik özelliklerinin şehrin kurulmasında ve gelişiminde ne gibi etkileri olduğu ele alınmış ve CBS tekniklerinden faydalanılmıştır.

Namık Kemal Üniversitesi'nde 26-27 Mart 2015 tarihinde **"Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ''** isimli Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu düzenlenmiştir. Sempozyumda coğrafyacı Tuncel, **"Kıyı Taraça Yerleşim Yerlerine Örnek: Tekirdağ''** isimli bir bildiri sunmuştur. Bu çalışmada Tekirdağ şehrinin gelişimine etki eden topografik unsurlar üzerinde durulmuştur.

Karbuz, 2016 yılında yapmış olduğu **"Tekirdağ'da Hava Kirliliğine Coğrafi Bakış''** adlı çalışmasında son yıllarda Tekirdağ'da artan nüfus ve sanayileşmenin hava kirliliğini artırdığını belirtmiştir. Bunu açıklarken hava kirliliği üzerinde etkili olan fiziki faktörlerden olan iklim elemanları ele alınmış, şehrin sıcaklık, yağış ve rüzgâr özelliklerinden bahsedilmiştir. Ayrıca nüfus ve sanayileşmenin hava kirliliğine olan etkileri ele alınmıştır. Sonuç olarak Tekirdağ'da yaşanan hava kirliliğinin boyutları ortaya konulmuştur.

Tekirdağ ve yakın çevresiyle ilgili yapılmış olan bir akademik çalışma da Ateş tarafından 2009 yılında tarih alanında yazılan **"Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci: XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi''** isimli doktora tezidir. Söz konusu çalışmada 16. ve 17.yüzyılda liman şehri olan Tekirdağ'ın durumu, gelişimi ve bunu etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki ilk yerleşmelerinden biri olan Tekirdağ'ın o dönemdeki nüfus, yerleşme, ekonomik ve sosyokültürel özellikleri ortaya konulmuştur.

V. Büyükşehir Belediye Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesiyle Tekirdağ İli İdari Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler ve Tekirdağ Şehri

Büyükşehir olma kriteri, ilgili kanunlarda yapılan düzenlemelere bağlı olarak değişebilmektedir. Nitekim 2004 yılında çıkan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre büyükşehir belediyesinin kurulacağı şehrin; il merkezi konumunda olması, bu sınırlar dâhilinde en az 3 ilçenin bulunması ve 750.000 nüfusa sahip olması gerekmekteydi (Resmi Gazate, 2004:25531). Ancak 12/11/2012 tarihli ve 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda yapılan düzenlemeler neticesinde büyükşehir olma kriterleri değişmiştir. Buna göre; büyükşehir belediyesi olabilmek için il mülki idare sınırları dâhilindeki nüfusun 750.000 olması ölçeği yeterli görülmüştür (Resmi Gazate,

2012:28489). 2012 yılı nüfusu 852.321 olan Tekirdağ ili, ilgili kanunda zikredilen kriterleri sağladığı için büyükşehir statüsüne yükselmiştir. Ayrıca söz konusu kanunda il merkezi konumunda olan şehrin, 3 ilçeden müteşekkil olma şartı kaldırılmıştır. Dolayısıyla nüfus kriterini sağlamak koşuluyla, merkezi konumunda tek ilçesi olan iller de büyükşehir statüsüne geçebilmiştir. Bunlardan biri de Tekirdağ ilidir. Bu yönüyle Tekirdağ, merkezi konumunda tek ilçesi olan beş büyükşehir belediyesinden biri durumundadır. Aynı durumda olan diğer büyükşehir belediyeleri ise; Aydın, Mardin, Ordu, Trabzon'dur.

İlgili kanunun yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye'de 16 olan büyükşehir belediye sayısı 30'a çıkmış, bu illerin üst yönetim organları olan il özel idarelerinin görevini büyükşehir belediyeleri üstlenmiştir. Bu kanun ile belde, belediye ve köy muhtarlıkları; mahallelere dönüştürülmüştür (Özçağlar, 2015:67). Bahsi geçen "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişikliğe Dair Kanun''un 1. maddesine göre Tekirdağ'da, il mülki sınırları içerisinde aynı isimle büyükşehir belediyesi kurulmuştur.

Resmî Gazete'de 6 Aralık 2012 tarihinde yayımlanan 6360 sayılı kanunla Tekirdağ ilinde, Tekirdağ Belediyesi'nin mahalleleri merkez olmak üzere, Tekirdağ merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile beldelerden oluşan Süleymanpaşa ilçesi kurulmuştur. Bu kapsamda 4 belde ve 55 köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak Süleymanpaşa ilçesine bağlı mahalleye dönüştürülmüştür. Bunların dışında kalan 14 mahallenin statüsü korunmuştur. İdari anlamda meydana gelen değişikliklerin ardından çalışma sahasını da sınırları içine alan Süleymanpaşa, 73 mahalleden oluşan bir ilçe haline gelmiştir.

Süleymanpaşa ilçesi, 2014 yerel seçimlerine kadar kâğıt üzerinde kurulmuş olmasına rağmen 30 Mart 2014 seçimlerinden sonra ilçe belediyesi olarak fiilen hizmete başlamıştır. Süleymanpaşa Belediyesi, eski merkez ilçe belediyesinin hizmet alanlarını kapsamakta olup, 73 mahalleye hizmet vermektedir. Sınırlarında hiçbir değişiklik olmamış, sadece bu sınırlar dâhilindeki köy ve beldeler mahalle statüsüne geçmişlerdir. Ancak köylerin mahalle statüsüne dönüşmesiyle birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. Nitekim köyler, ziraatın yapıldığı alanlar iken mahalleler, şehir sahası içerinde yer alan

birimlerdir. Bu durum köylerde yapılan ziraatın yönetim ve kontrolünü olumsuz etkilemiştir. Ayrıca yasadan önce ilçe belediyesi, sadece şehir sahasında yer alan mahalleler ile ilgili çalışmaları yürütmekteyken yasadan sonra 73 mahallenin sorunları ile ayrı ayrı ilgilenmek zorunda kalmıştır.

Çalışma sahası, ilgili yasa öncesinde de mahalle statüsünde olan 14 mahalleden oluşmaktadır. Bu bölge söz konusu değişiklikten önce de Tekirdağ Belediyesi'nin hizmet alanında olup şehir sahasını teşkil etmekteydi. Şehir, zaman içerisinde genişlemiş olsa da halen zikredilen mahallelerin idari sınırları içinde yer almaktadır.

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nin kurulmasıyla birlikte il sınırları dâhilinde iki yeni ilçe kurulmuştur. Adı geçen kanunla Kapaklı Belediyesi merkez olmak üzere köyler ve belediyeden oluşan Kapaklı ilçesi ve Marmaracık Belediyesi merkez olmak üzere Çorlu Belediyesi'nin bazı mahalleleri ile köyler ve belediyelerden oluşan Ergene ilçesi kurulmuştur. Böylelikle Tekirdağ şehri, 11 ilçenin bağlı olduğu Tekirdağ ilinin yönetsel merkezi olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
1. TEKİRDAĞ ŞEHRİNİ ETKİLEYEN FİZİKİ COĞRAFYA FAKTÖRLERİ

1.1 Jeolojik Yapının Şehre Etkisi

Tekirdağ şehrinin jeolojik özelliklerinin ele alındığı bu bölümde, konu iki kısma ayrılarak incelenecektir. Bunların biri litolojik yapı diğeri tektonik yapıdır. Litolojik olarak palezoikten günümüze kadar olan jeolojik formasyonlar yaşları ve jeolojik birimleri itibariyle değerlendirilecektir. Tektonik anlamda ise araştırma sahası olan Tekirdağ şehri ve çevresindeki fay zonları ele alınacaktır.

Çalışma sahasına konu olan Tekirdağ şehri ve çevresindeki en yaşlı jeolojik formasyonlar Orta-Üst Oligosene aittir. Temel arazi konumunda olan söz konusu formasyona ait araziler, sarı-kahve-gri renkli olup kumtaşı, silttaşı, kiltaşı ardalanmasından oluşmaktadır. Bahsi geçen depolar, Tekirdağ şehrinde oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Nitekim şehrin batısında bulunan Altınova Mahallesi'nden başlayan bu araziler, 100. Yıl Mahallesi'nin doğu ve kuzey bölümünde görülmektedir. Ayrıca şehrin merkezi sahasında yer alan Çınarlı, Aydoğdu, Yavuz ve Ertuğrul mahalleleri hemen bütünüyle bu araziler üzerinde yer almaktadır. Buna ek olarak şehrin doğu kesiminde yer alan Gündoğdu-Turgut, Hürriyet, Değirmenaltı ve Bahçelievler mahallelerinin muhtelif yerlerinde bahsi geçen arazilere rastlanmaktadır.

Araştırma sahamızda yer alan Orta-Üst Oligosene ait araziler literatürde Danişmen Formasyonu olarak geçmektedir. Söz konusu formasyonun adı, Keşan ilçesinin kuzeydoğusunda bulunan Danişmen köyünden gelmektedir. Nitekim Danişmen Formasyonu üzerinde çalışmalar yapan Demir ve Çengel şunları aktarmıştır, formasyon dayanımları bakımından istifte yer alan en yüksek birimdir. Bu birimleri oluşturan kiltaşları ile silttaşları ince orta ve kalın tabakalar halindedirler. Kiltaşları laminalı olmasının yanı sıra fisülüdür. Ayrıca dayanımları çimentolaşma ve ayrışma derecesine bağlı olarak farklı özellikler göstermektedir. Bunların içinde farklı kalınlıkta kömür bantları yer almaktadır. Kömür bantlarının olduğu bölümde bitki fosillerinin yer alması birimlerin delta önü veya kıyı ötesinde çökeldiğini işaret etmektedir. Formasyonun alt

bölümlerinin delta, üst bölümlerinin akarsu ortamlarında, linyitlerin de delta ovalarında oluşan bataklıklarda meydana geldiği şeklinde yorumlanmıştır. Tabaka eğimleri ile şev eğiminin aynı olduğu alanlarda ayrışma ve suların etkisi ile heyelanlar oluşma ihtimali olsa da heyelan, akma gibi olaylara rastlanmamıştır. Birimler orajenik faaliyetlerden fazla etkilenmediğinden kıvrılma ve eğim azdır. Tabaka doğrultusu kuzeydoğu, tabaka eğimleri ise kuzeybatı istikametindedir. Formasyonun kalınlığı Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde 450-500 metre civarındadır (Demir-Çengel: 2014:3).

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yer alan ikinci yaşlı birimler Orta Miyosene ait depolardır. Orta-Üst Miyosene ait depolar, şehrin muhtelif yerlerinde yüzeylenmiş durumdadır. Nitekim Zafer Mahallesi'nin kuzey yarısında bulunan söz konusu depolar, Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinin iç kesimlerinde de yer yer görülmektedir.

Yukarıda coğrafi dağılışı yapılan Orta-Üst Miyosene ait araziler, beyaz-sarımsı renkli çamurtaşı ve kiltaşlarından olmak üzere çeşitli özelliklerden oluşmaktadır. Bu formasyonlar literatürde Ergene Formasyonu olarak geçmektedir. Söz konusu formasyonla ilgili çalışma yapan Duru, formasyon hakkında şunları söylemiştir: Danişmen Formasyonu üzerinde uyumsuz bir şekilde yer almakta olan Ergene Formasyonu, beyaz-sarımsı renkli, çapraz katmanlı, kil ve çakıl mercekli gevşek tutturulmuş kumlardan oluşmaktadır. Sondaj kuyularındaki çalışmalarda birimin değişik katmanlardan oluştuğu görülürken alttan yukarıya incelen sekanslar barındırdığı tespit edilmiştir. Çapraz katmanlı çakıl ve kumlar kanal sedimentleri, ince kum silt ve killer taşkın ovası çökelleri olduğunu işaret etmektedir. Çalışmalarda tespit edilen omurgalı fosillerden Ergene Formasyonu'nun Orta-Üst Miyosen yaşta olduğu anlaşılmıştır (Duru, 1988:4).

Araştırma sahasında bulunan diğer bir jeolojik formasyon Üst Miyosen-Pliyosene aittir. Şehrin kuzeydoğusunda yer alan depolar, Ergene Formasyonu üzerinde bulunmaktadır (Harita 3). Ayrıca şehrin doğu kesiminde bulunan Namık Kemal ve Bahçelievler mahallelerinin bir bölümü Üst Miyosen-Pliyosen arazilerinin üzerindedir.

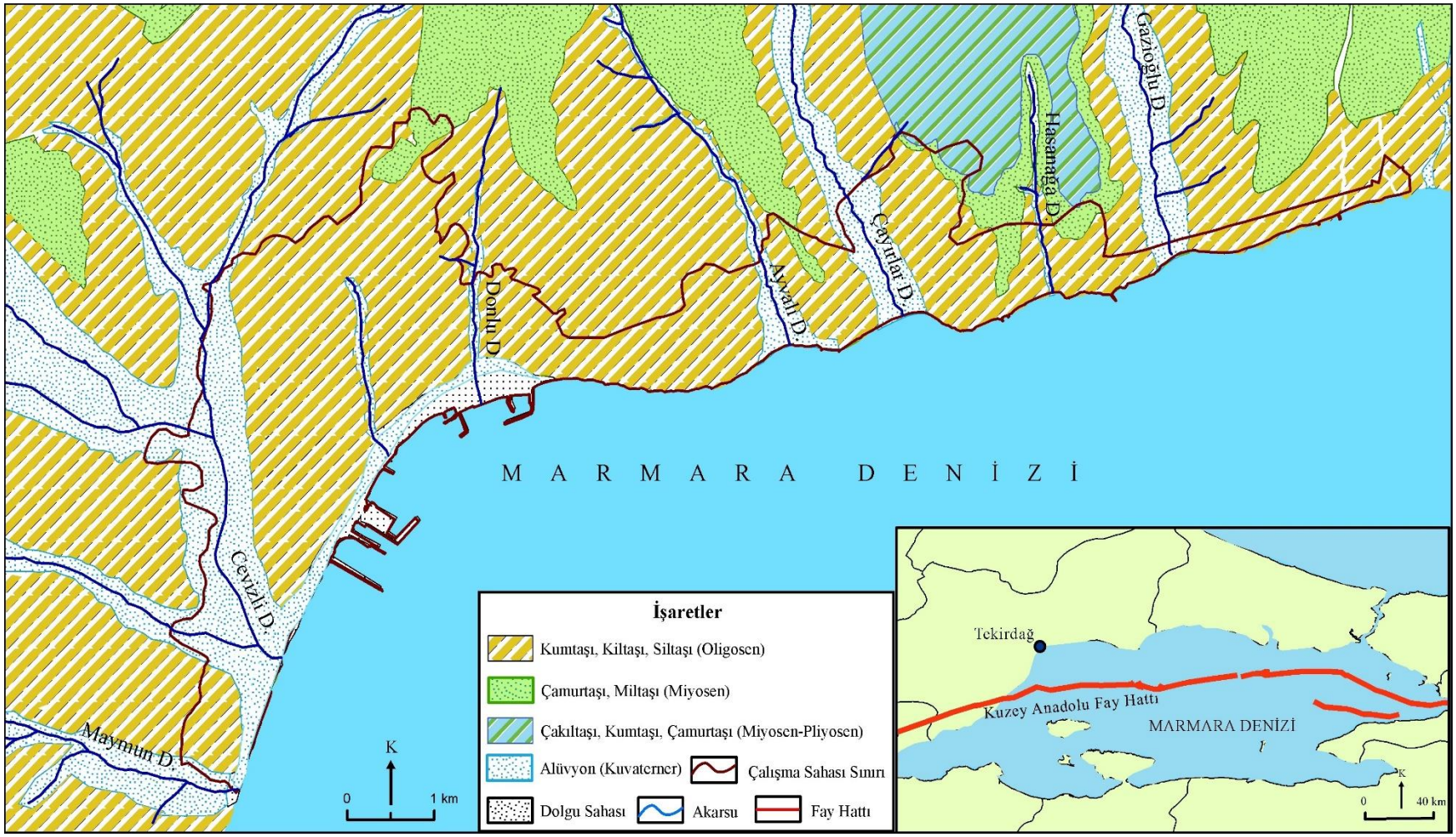

Harita 3. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin jeoloji haritası (Kayran, 2006:42 yeniden çizilerek oluşturulmuştur).

Çalışma sahası ve yakın çevresinde yer alan Üst Miyosen-Pliyosen arazileri literatürde Trakya Formasyonu olarak geçmektedir. Söz konusu arazilerdeki ana litolojik birimler çakıltaşı, kiltaşı ve çamurtaşından oluşmaktadır. Açık gri yeşilimsi, kahve, boz ve kurşuni renkli olan birimler atmosferik etkiler sonucu açık kahve ve kirli sarımsı olmaktadır (Bozkurtoğlu ve diğ., 2010:43).

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yer alan bir diğer birim Kuaterner alüvyondur. Bu birimler çalışma sahasında yer alan dere yataklarında ve denize döküldükleri alanlarda görülmektedir. Nitekim jeoloji haritasında da görüldüğü gibi söz konusu birimlerin en geniş yer kapladığı alan şehrin batı kesiminde bulunan Cevizli Dere alüvyon alanıdır. Cevizli Dere alüvyon alanı yaklaşık 1,5 km genişliğe, 8 km uzunluğa sahiptir. Bunun dışında Cevizli Dere'nin batısında yer alan Maymun Dere ve şehrin doğu bölümündeki Ayvalı, Çayırlar ve Gazioğlu vadi tabanları da Kuaterner alüvyonlarının yayılım gösterdiği kısımlardır.

Çalışma sahasında yer alan Kuaterner alünyonların çevresindeki yüksek tepelerden ve yakın çevresinden aldığı malzemelerle oluştuğu anlaşılmaktadır. Kalınlıkları az olan alüvyonlar; blok, çakıl, kum, kil ve silt malzemelerinden oluşmaktadır. Araştırma sahasındaki söz konusu alüvyonlar, gri renk tonu ve yüksek nem oranı ile diğer birimlere göre farklılık arz etmektedir (Demir ve Çengel, 2014:3).

Şehirlerin bulunduğu sahadaki jeolojik yapı, yerleşim alanı seçiminde önemli rol oynar. Ancak çalışma sahasını oluşturan Tekirdağ şehrinde yerleşim alanı seçilirken yukarıda bahsi geçen jeolojik birimlere dikkat edilmemiştir. Buna istinaden jeolojik yapıya bağlı olarak ortaya çıkabilecek sorunları en aza indirebilmek için; Kayran ve diğ. 2006 yılında Tekirdağ Belediyesi ile*''Yerleşime Uygunluk Amaçlı Jeolojik ve Jeoteknik Etüd Raporu''* hazırlamıştır. Söz konusu çalışmada Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde jeolojik yapıya bağlı olarak şehri ve yerleşmeyi etkileyen hususlar hakkında ayrıntılı bir araştırma yapmıştır. Kayran ve diğ. göre alüvyonal saha içerisinde yer alan Maymun Dere, Cevizli Dere ve Ayvalı Dere yatakları ile D-110 Devlet Karayolu'nun güneyindeki saha yerleşmeye uygun değildir. Ancak söz konusu bölgede sık yapılaşma görüldüğü gibi 10 kata kadar olan yapılar da bulunmaktadır. Bunun yanında şehrin çekirdek sahasında bulunan Tintin ve Donlu derelerinin olduğu sahalar yine yerleşmenin uygun olmadığı

alanlardır. Bu sahada 2-5 katlı yapılar görülmektedir. Ayrıca şehrin kıyı sahasında bulunan dolgu alanı da yerleşmenin uygun olmadığı bir diğer alandır. Kıyı sahasındaki dolgu alanı, alüvyonal bir yapı arz etmektedir. Bu bölgede sığ yeraltı suyu ve sıvılaşma riskinden dolayı temel ortamının taşıma gücü zayıftır. Bu durum yapılaşma açısından çeşitli riskler barındırmaktadır. Ancak söz konusu bölgede genellikle 2-5 kattan oluşan yoğun yapılaşma mevcuttur (Kayran, 2006:276-279).

Tekirdağ şehrinde jeolojik yapı, zemin stabilitesinin az olmasından dolayı heyelan ve toprak kayması gibi kütle hareketlerine karşı duyarlıdır. Özellikle sağanak yağışların olduğu dönemlerde bu risk artmaktadır. Ayrıca geçirimliliği düşük arazi yapısının olması sel ve taşkın riskini de artırmaktadır. Nitekim çalışma sahasında zaman zaman bu olaylarla karşılaşılmaktadır.

Jeolojik özellikler bahsi içerisinde ele alınacak olan bir diğer konu tektonik yapıdır. Şehrin kurulduğu sahadaki tektonik yapı, yerleşim alanı seçiminde dikkat edilmesi gereken bir husustur. Nitekim Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yer alan faylar, depremsellik açısından risk arz etmektedir. Özellikle Marmara Denizi'nde şehrin yaklaşık 21 km güneyinden geçen Kuzey Anadolu Fay Zonu, şehri tehdit altına almaktadır. Söz konusu fay zonunun kuzey kolu İzmit Körfezi'ne kadar uzanıp Marmara Denizi çukurlarından geçerek Gaziköy civarında Gonos Fayı'na bağlanmaktadır (Şengör ve diğ., 2005: 71). Kuzey Anadolu Fay Zonu, Ganos Fayı'na bağlanmadan önce şehrin 21 km güneyinde doğu-batı doğrultusunda uzamaktadır. Bahsi geçen fay zonu, tektonik anlamda aktif bir faydır Ayrıca kuzey ve güneyi farklı stratigrafik özelliklere sahip olan fay, yanal atım özelliktedir (Şentürk vd., 1998:2).

Tekirdağ, Kuzey Anadolu Fay Zonu'nun yakınında bulunduğundan depremsellik oranı yüksek olan bir şehirdir. Nitekim 9 Ağustos 1912 tarihinde Şarköy-Mürefte arasında 7,3 magnitütünde meydana gelen depremde yaklaşık 5 bin konut yıkılmış, 2 bin kişi hayatını kaybetmiştir (Altın,1992:116). Bu depremde Tekirdağ şehrinde yer alan saat kulesi yıkılmış, hükümet konağı ciddi hasar almıştır. Ayrıca şehir merkezinde yıkılan evler olurken, kamuya ait çeşitli binalar hasar görmüştür (Atabay, 2016:652).

Tektonik aktivitenin devam ettiği Kuzey Anadolu Fay Zonu'ndan dolayı Tekirdağ şehri, şiddetli deprem riski ile karşı karşıyadır. Nitekim 2019 yılında yürürlüğe giren "*Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası*''nda deprem beklentisinin odaklandığı lokasyonun özellikleri ve bulunduğu konumundan dolayı şehrin tamamı "1. Derece Deprem Kuşağı''na dahil edilmiştir. Bundan dolayı inşaat faaliyetlerine başlamadan önce sahada yer alan litolojik birimler ve depremsellik durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca kat sayısı ve kullanılan malzemenin ortam koşullarına uygun bir şekilde tercih edilmesi gerekir. Buna ek olarak yerleşim alanlarının kıyı gerisindeki plato sahasına yönlendirilmesi, meydana gelebilecek zararların en aza indirilmesi açısından önemlidir.

1.2 Jeomorfolojik Özelliklerin Şehre Etkisi

Bilindiği gibi yer şekilleri, yerleşmelerin kuruluş yeri seçiminden gelişimine kadar pek çok safhada doğrudan ya da dolaylı olarak etkide bulunur. Yer şekilleri bilimi olan jeomorfolojinin yerleşim alanları üzerindeki etkisini vurgulayan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Nitekim Yalçınlar, 1968'te yapmış olduğu çalışmasında kır ve şehir yerleşmelerinin kuruluş ve gelişiminde jeomorfolojinin önemli bir role sahip olduğunu belirtmiştir (Yalçınlar, 1967:53). Ayrıca Erol, 1973 yılında Ankara şehri ve çevresinin jeomorfolojisiyle ilgili yapmış olduğu çalışmasında jeomorfolojinin beşerî ve ekonomik hayatın şekillenmesindeki önemine değinmiştir (Erol, 1973:5). Yine konuyla ilgili 1989 yılında çalışma yapan Bilgin ise jeomorfolojik yapının yerleşim alanı seçiminde temel faktör olduğunu ifade etmiştir (Bilngin, 1989:35). Bu sebeple araştırma sahamız olan Tekirdağ şehrinin kurulu bulunduğu saha ve yakın çevresinin genel jeomorfolojik özellikleri ele alınacaktır

Araştırma sahasına konu olan Tekirdağ şehri, bir platonun denize ulaştığı kıyı kesiminde kurulmuştur. Dolayısıyla şehirdeki başlıca jeomorfolojik birimler, kıyıdaki dar bir kıyı düzlüğü ve hemen kıyı gerisinde belirgin bir şekilde yükseltiyle birlikte artan platolardır. Kıyıdan platoya geçiş sahasında denizel taraçalar yer almaktadır. Ayrıca araziyi şekillendiren akarsuyun platoyu yarmasıyla ortaya çıkan vadiler bulunmaktadır. Bu oluşuma bağlı olarak meydana gelen vadi yamacı ve vadi tabanları çalışma sahası içerisinde yer alan diğer jeomorfolojik birimlerdir (Harita 4).

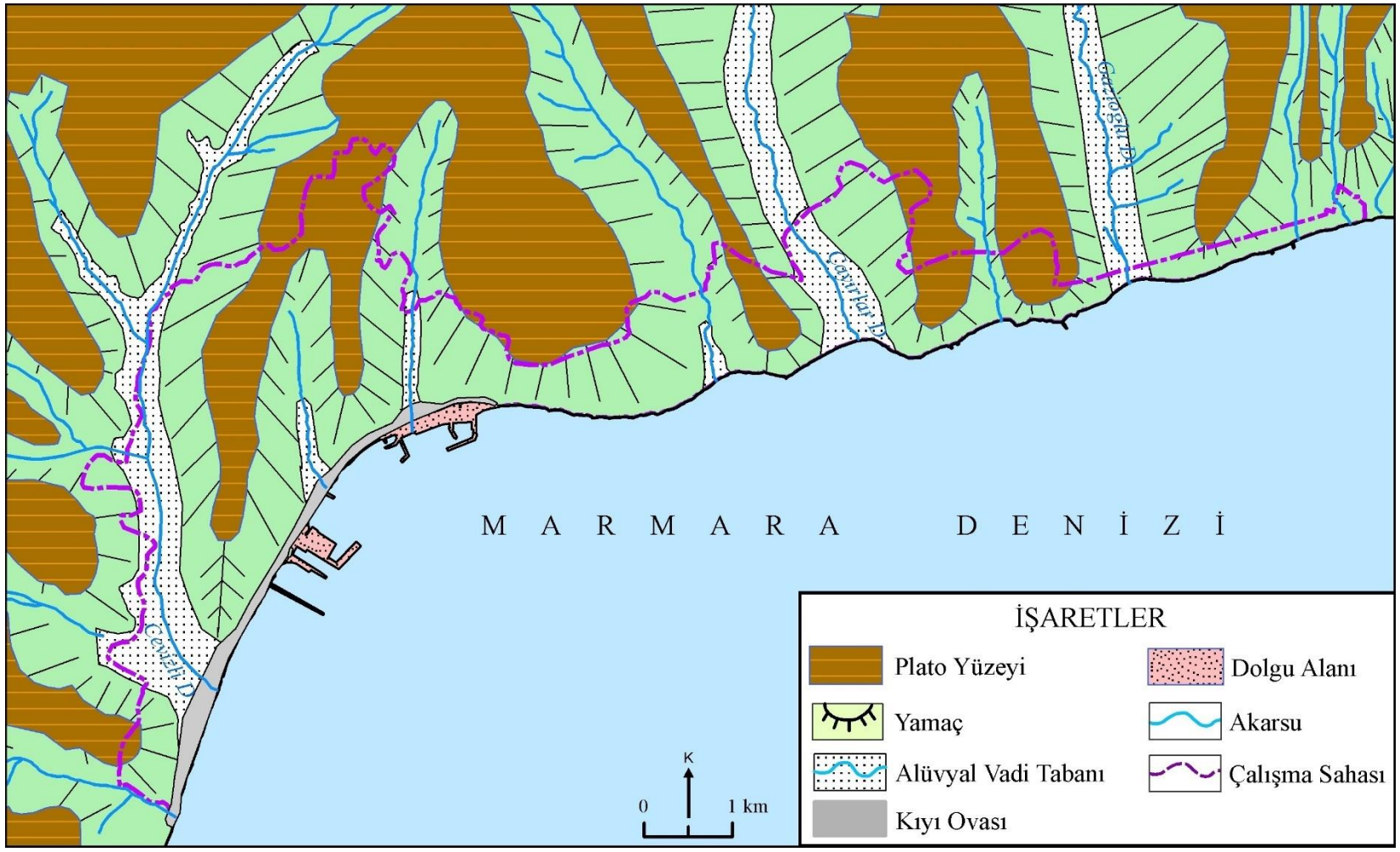

Harita 4. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin genelleştirilmiş jeomorfoloji haritası.

Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinin kurulduğu saha, platonun denize ulaştığı yerdeki küçük bir kıyı ovasıdır. Nitekim Ertuğrul Mahallesi ile Gündoğdu-Turgut Mahallesi arasında yer alan bu eski çekirdek sahanın doğu-batı yönündeki genişliği yaklaşık 150 metredir. Bu kıyı düzlüğünün gerisinde taraça ve plato düzlüğü gelir. Söz konusu kıyı düzlüğü, Donlu Dere'nin getirmiş olduğu malzemelerle oluşmuştur. Bahsi geçen akarsuyun boyu kısa olduğu için taşıdığı malzeme de azdır. Dolayısıyla Marmara Denizi kıyısında doğu-batı doğrultusunda uzanan bu kıyı ovası, oldukça dardır.

Araştırma sahasında yer alan platolar, bölgedeki ana yer şeklini oluşturmaktadır. Öyle ki Ardel ve İnandık yapmış oldukları çalışmada, bölgede yer alan platoların 150-200 metre arasında yükseltiye sahip olup Marmara Denizi kıyılarına civar olan kısımlarında derince kazılmış vadiler tarafından parçalandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca Ergene vadisi ile Marmara Denizi kıyıları arasında bulunan monoton reliefli paltolar, her tarafta benzer yapıyı arz ettiğini, sathı tabiatı itibariyle bir aşınma yüzeyi olduğunu aktarmışlardır. Buna ek olarak her tarafta görülen ve yer yer aşınma ovası karakterini haiz olan mükemmel bir peneplen olup, yaşının Üst Pliyosen olduğunu belirtmişlerdir (Ardel ve İnandık, 1957:3).

Bölge genelinde yer alan platolar, şehir içerisinde önemli bir yer kaplamaktadır. Nitekim 100. Yıl, Aydoğdu, Zafer, Eskicami-Ortacami ve Hürriyet mahallelerinin bir bölümü plato yüzeyi üzerinde bulunmaktadır. Söz konusu platoların şehir içerisinde en yüksek seviyeye ulaştığı kısım Zafer ve Eskicami-Ortacami mahallelerinin kuzeyine tekabül etmektedir. Bahsi geçen bölgenin yükseltisi 150-160 metre seviyesinde olup şehir sahası içerisindeki en yüksek alanı teşkil etmektedir. Bu sahanın eğimi % 2-5 arasında değişmektedir. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın kuzeyinde yer alan bu bölgede fabrika ve konutlar bulunmaktadır. Bunun kuzeyine doğru devam eden saha ise şehir dışında kalmakta olup, genellikle tarım sahası ve mera alanı olarak kullanılmaktadır. Buna ek olarak yerleşim sahasına yaklaşık 500 metre mesafede olan Karlık Tepe (151 m) de plato sathını oluşturmaktadır. Söz konusu alanda yer alan platonun doğuda Ayvalı Dere, batıda ise Donlu Dere tarafından yarılmasıyla arada kalan kısmı tepe halini almıştır.

İnceleme sahamızdaki önemli jeomorfolojik birimlerden olan ve aynı zamanda şehrin mekânsal gelişimine etki eden bir diğer unsur ise vadi yamaçlarıdır. Yukarıda da

zikredildiği gibi şehirsel alanda yer alan akarsular, plato ve denizel taraçayı yararak vadiler açmışlardır. Bu vadilerin doğusunda ve batısında kalan yamaçlar oluşmuştur. Söz konusu vadi yamaçları, şehrin büyümesine bağlı olarak zaman içerisinde yerleşmeye açılmıştır. Nitekim günümüzde şehrin önemli bir kısmı bahsi geçen yamaç arazisi üzerinde yayılış göstermektedir. Tekirdağ şehrinde yer alan söz konusu vadi yamaçlarının eğimleri genellikle % 0–20 arasında değişmektedir. Öyle ki şehrin doğusunda bulunan Cevizli Dere'nin platoyu yarmasıyla oluşan vadi yamaçlarının eğimi % 5-10 arasında değişmektedir. Bahsi geçen vadinin batı yamaçları Altınova Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktayken, doğu yamaçları 100. Yıl Mahallesi'nin idari sınırları dâhilindedir. Her iki yamaç üzerinde yerleşme mevcuttur.

Araştırma sahası içerisinde yer alan vadi yamaçları, oldukça geniş alana yayılmış durumdadır. Bunlardan biri de Yavuz Mahallesi sınırları dâhilinde yer alan Tintin Deresi'nin araziyi şekillendirmesiyle oluşan vadi yamaçlarıdır. Söz konusu derenin açmış olduğu vadinin yamaç eğimleri % 10-20 arasında değişmektedir. Şehir içerisinde yer alan vadi yamaçlarının bir kısmı da Tintin Deresi'nin hemen doğusunda yer alan Donlu Dere tarafından oluşturulmuştur. Söz konusu yamaçlar platonun yarılmasıyla oluşmuş olup doğu ve batı yönünde uzanmaktadır. Bu yamaçlar, şehir içerisinde yerleşmenin en fazla olduğu alanları teşkil etmektedir. Nitekim şehir, 1960'li yıllara kadar Donlu Dere'nin doğu ve batı yönünde açmış olduğu vadi yamaçlarında ve tabanında gelişim göstermiştir. Ayrıca Bizans döneminde inşa edilen Rodosçuk Kalesi de doğudaki yamaç üzerine kurulmuştur. Donlu Dere vadisinin batı yamacı günümüzde Ertuğrul Mahallesi, doğu yamacı ise Gündoğdu-Turgut Mahallesi içerisinde yer almaktadır. Ortalama % 5–10 eğimin bulunduğu yamaçların kuzeye doğru gidildikçe eğimi artmaktadır.

Şehir içerisinde yer alan ve yerleşmenin bulunduğu diğer vadi yamaçları, Hürriyet Mahallesi sınırları içerisinde Marmara Denizi'ne dökülen Ayvalı Dere'nin platoyu yarmasıyla oluşmuştur. Bahsi geçen vadinin doğusu ve batısında yer alan yamaçların eğimi yaklaşık % 5-10 arasındadır. Söz konusu vadinin kuzeyine doğru gidildikçe doğu ve batısındaki yamaçların eğimi artmaktadır.

Araştırma sahası içerisinde bulunan vadi yamaçlarının bir kısmı da Hürriyet ve Değirmenaltı mahalleleri arasında yer almaktadır. Çayırlar Deresi tarafından oluşturulan vadi yamaçlarının eğimi % 5-10 arasında değişmektedir. Söz konusu vadinin batı yamacı

Hürriyet Mahallesi sınırları içerinde kalmaktayken doğu yamacı Değirmenaltı Mahallesi'ne tekabül etmektedir. Bahsi geçen vadinin doğusunda yer alan vadi ise Hasanağa Deresi tarafından oluşturulmuştur. Hasanağa Deresi vadisinin şehir sahası içerisinde kalan doğu ve batı yamacındaki eğimi % 10-20 arasındadır. Bu vadinin batı yamacı Değirmenaltı Mahallesi içerisinde yer almaktayken doğu yamacı Bahçelievler Mahallesi sınırları dâhilindedir.

Yerleşim sahası içerisinde yer alan diğer vadi yamaçları ise şehrin doğusunda yer alan Gazioğlu Deresi tarafından plato ve taraçanın yarılmasıyla oluşmuştur. Söz konusu vadi yamacının doğu ve batısındaki eğim % 0-5 arasında değişmektedir. Zira diğer vadi yamaçlarından farklı olarak daha az eğime sahip olduğu için yamaçlar belirgin değildir.

Tekirdağ şehrinin bulunduğu sahadaki arazilerin eğim aralıkları genellikle % 5-20 arasındadır (Harita 5). Söz konusu oranın dışında eğime sahip alanlar bulunsa da daha az yer kaplamaktadırlar. Çalışma sahasını oluşturan arazilerin ortalama eğimi ise % 8'dir. Bu bakımdan Tekirdağ şehrinin kurulu bulunduğu saha yerleşmeye uygundur. Nitekim Tunçdilek, 1985 yılında yapmış olduğu çalışmada % 5-10 arasında eğime sahip olan arazilerin orta eğimli ve hafif dalgalı bölgeleri oluşturduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Tunçdilek, % 0-5 eğimli arazilerin düz denecek kadar pürüzsüz bölgeleri, %5-10 eğimli arazilerin orta eğimli ve hafif dalgalı bölgeleri, %10-15 eğimli arazilerin plato ve tepelik alanların etek bölümleri, %15-40 eğimli arazilerin dik ve haşin alanları ve son olarak %40-100 eğimli arazilerin ise dağlık bölgeleri temsil ettiğini belirtmiştir (Tunçdilek, 1985).

Araştırma sahası içerisinde yer alan diğer önemli jeomorfolojik birim ise vadi tabanlarıdır. Akarsuların yataklarını yana doğru aşındırmasıyla oluşan vadi tabanlarının genişliği bulunduğu vadiye göre değişmektedir. Çalışma sahasında geniş yer tutan bu vadi tabanlarının önemli bir kısmı yerleşmeler tarafından işgal edilmiş durumdadır. Bunların içerisinde en geniş olan vadi tabanı, şehrin batısında bulunan Cevizli Dere'ye aittir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanıp yaklaşık 8 km uzunluğunda olan vadi tabanının en geniş olduğu yer, kıyı sahasına tekabül etmekte olup yaklaşık 1,5 km genişliğindedir. Bu vadi tabanının genişliği kuzeye doğru gidildikçe daralmaktadır. Ayrıca daha önceleri tarım sahası olarak kullanılan bu alan günümüzde yerleşmeler tarafından işgal edilmiş durumdadır.

Harita 5. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin eğim haritası.

Şehir içerisinde yer alan bir diğer vadi tabanı, Tintin Deresi tarafından oluşturulmuştur. Günümüzde Ruşen Güneş Sokak ve kapalı pazar yerinin tesadüf ettiği söz konusu vadi tabanının doğu-batı yönündeki genişliği 100-50 metre civarındadır. Bahsi geçen vadinin hemen doğusunda yer alan diğer bir vadi tabanı Donlu Dere'ye aittir. Ördeklidere Caddesi'nin yerleştiği vadi tabanı, Ertuğrul ve Gündoğdu mahalleleri arasında kalmaktadır. Donlu Dere vadi tabanının en geniş olduğu kısmı, hemen kıyı gerisinde olan bölümüdür. Cumhuriyet Meydanı'nın tesadüf ettiği bu alanın doğu-batı yönündeki genişliği 100-150 metre civarındadır. Çalışma sahası içerisinde bulunan vadi tabanlarından bir diğeri de Çayırlar Deresi vadi tabanıdır. Kuzey-güney doğrultusunda 5 km uzunluğa sahip olan bu vadi tabanının doğu-batı yönündeki genişliği değişkenlik göstermekle birlikte kıyı sahasında 800 metreyi bulmaktadır. Söz konusu vadi tabanı da diğerleri gibi yerleşim sahası içerisinde yer almakta olup Hürriyet ve Değirmenaltı mahalleleri arasında bulunmaktadır. Buna ek olarak şehrin doğusunda yer alan Gazioğlu Deresi vadi tabanı, kuzey-güney doğrultusunda yaklaşık 4 km uzunluğa sahiptir. Doğu-batı yönündeki genişliği değişmekte olup kıyıda 500 metre civarındadır. Bir kısmı Bahçelievler Mahallesi sınırları dâhilinde olan bu vadi tabanı üzerinde konutlar ve sosyal tesisler yer almaktadır.

Çalışma sahası içerisinde yer alan diğer bir jeomorfolojik birim ise denizel taraçalardır. Kıyı şehri olan Tekirdağ'daki denizel taraçalar, şehrin kurulu bulunduğu alanda yaygınlık göstermektedir. Nitekim Türkiye'deki kıyı şehirlerini kendi içinde kategorize eden Tuncel, Tekirdağ'ı denizel taraçalar üzerinde kurulmuş olan şehirler grubuna dâhil etmektedir (Tuncel, 2016:63). Bu bakımdan Tekirdağ şehrinin konuşlandığı alanda bulunan taraçalar, şehrin kuruluşu ve gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

Kıyı taraçaları oluşumları itibariyle, taban seviyesindeki östatik veya epirojenik hareketler sonucunda meydana gelmiştir. Bu oluşum süreci Kuaternere kadar devam etmiştir. Marmara Denizi'nin batı kıyılarında yer alan denizel taraçaların bünyesinde deniz kavkıları depoları bulunmaktadır (Chaput, 1936:287).

Tekirdağ şehrinin de içinde bulunduğu Marmara Bölgesi'nin jeomorfolojisiyle ilgili çalışmalar yapan Ardel (1957-1960), tespit ettiği denizel taraçaları Akdeniz

kıyılarındaki stratigrafiye göre yaşlandırmıştır. Bu çalışma ile bölgede yer alan denizel taraçaların 100 metreden yüksek olanları Pliosen aşınım yüzeylerinden tektonikle alçalarak Pleistosen-Holosen döneminde işlendiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca söz konusu yükseltinin altında olan taraçaların da tabaka uzanımları ile kısmen uyarlı olduğunu belirtmiştir (Ardel, 1960:154).

Tekirdağ şehrinin muhtelif noktalarında yer alan denizel taraçalar, 100. Yıl, Ertuğrul, Gündoğdu-Turgut, Eskicami-Ortacami, Hürriyet, Namık Kemal, Değirmenaltı ve Bahçelievler mahallelerinde bulunmaktadır. Şehir içerisindeki denizel taraçalar, üç kademede yer almaktadır. Bunlardan denize en yakın olanı 12 metre seviyesinde olan Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi 'nin tekabül ettiği taraçadır. Sahil yolunun hemen kuzeyinde bulunan taraça, Marmara Denizi'ne paralel uzanmaktadır. Şehirde yer alan ikinci denizel taraça, 25 metre seviyesindedir. Bu taraçanın önemli bir kısmına şehrin en işlek caddesi olan Hükümet Caddesi yerleşmiş durumdadır (Ardel ve İnandık, 1957:5). Çalışma sahasının kuzeyinde 65 metre seviyesinde yer alan denizel taraça ise üçüncü kademedeki taraçadır. Bu taraça üzerinde daha öncesinde Kız Enstitüsü, günümüzde ise Tuğlacılar Anadolu Lisesi tarafından kullanılan bina bulunmaktadır. Tuncel, daha önce konuyla ilgili olarak bölgede yapmış olduğu çalışmada üçüncü kademedeki taraçanın üzerinde dönemin Kız Enstitüsü (1964-1976) binasının bulunduğunu ve söz konusu taraça seviyesinin 45 metre olduğunu ifade etmiştir (Tuncel, 2011:362). Ancak yapmış olduğumuz ölçümlere göre buranın yükseltisi 65 metredir. Ayrıca sahaya ait topografya haritası bu ölçümü doğrulamaktadır. Buna ek olarak şehrin doğu kesiminde, 65 metre seviyesinde Tuğlacılar Anadolu Lisesi (eski Kız Enstitüsü)'nin tekabül ettiği taraça ile şehrin batısında, 63 metre seviyesindeki Ekrem Tantı Caddesi'nin bir bölümünün yerleştiği taraça, seviye olarak birbirini destekler niteliktedir.

Araştırma sahası içerisinde yer alan denizel taraçalar, Tekirdağ şehrinin morfolojisi üzerinde etkili olmuştur. Söz konusu taraçalar, şehirde merdivenli sokakların oluşmasına neden olmuştur. Bunun en karakteristik örneği; İskele ile Mimar Sinan caddelerini birbirine bağlayan ve taraça yamacına yerleşmiş olan Taş Merdiven Sokak'tır (Foto 1).

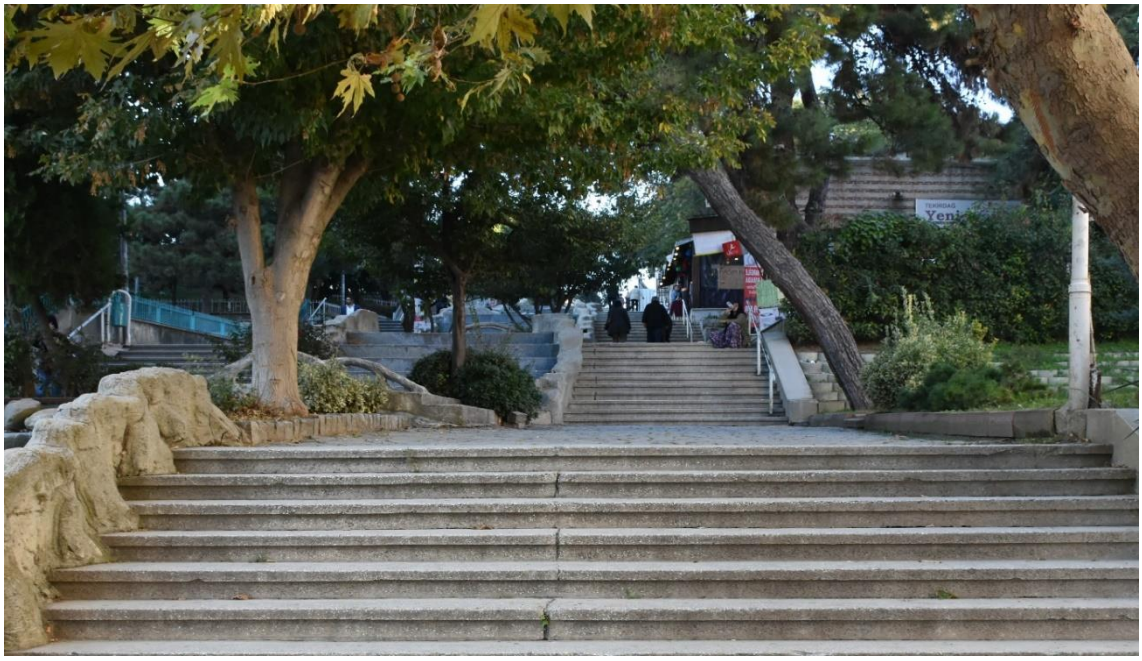

Foto 1. İskele ve Mimar Sinan caddelerini birbirine bağlayan ve taraça yamacına yerleşmiş olan Taş Merdiven Sokak, Ertuğrul Mahallesi, 2018.

Yerleşim alanlarının seçiminde etkili olan unsurlardan biri de yükselti seviyesidir. Yerleşmeler genellikle yükselti seviyesinin düşük olduğu sahalarda kurulmuştur. Nitekim Özdemir ve Karadoğan Türkiye'deki il merkezlerinin bulundukları yükselti seviyesiyle ilgili yapmış oldukları çalışmada 24 il merkezinin 0-250 metre arasında yer aldığını tespit etmiştir (Özdemir ve Karadoğan, 1996:279). Çalışma sahasını oluşturan Tekirdağ şehri de söz konusu 24 ilden biri olup kurulu bulunduğu alandaki yükselti seviyesi 0-160 metre arasında değişmektedir (Harita 6).

Kıyı şehri olan Tekirdağ'da iç kesimlere doğru gidildikçe yükselti artmaktadır. Kıyı sahasında yer alan mahallelerin yükselti seviyesi 0-50 metre arasında değişmektedir. Buna karşın iç kesimlerde yer alan Zafer ve Eskicami-Ortacami mahallelerinin kuzeyinde plato sahasına tekabül eden sahada yükselti seviyesi 160 metreye kadar çıkmaktadır.

Şehrin kıyı sahası ile kuzeyi dışında kalan kısımlarında yükselti seviyesi 50-100 metre arasında değişmektedir. Ayrıca şehrin kuzeydoğusunda yerleşim sahasına yaklaşık 500 metre mesafede olan Karlık Tepe (151 m), doğu yönündeki en yüksek noktayı teşkil etmektedir. Yine şehrin kuzeybatsında yerleşim sahasına yaklaşık 1,5 km uzaklıkta olan ve Cevizli Dere'nin batısında kalan Çakıllık Tepe (121 m), bu yöndeki en yüksek noktayı oluşturmaktadır.

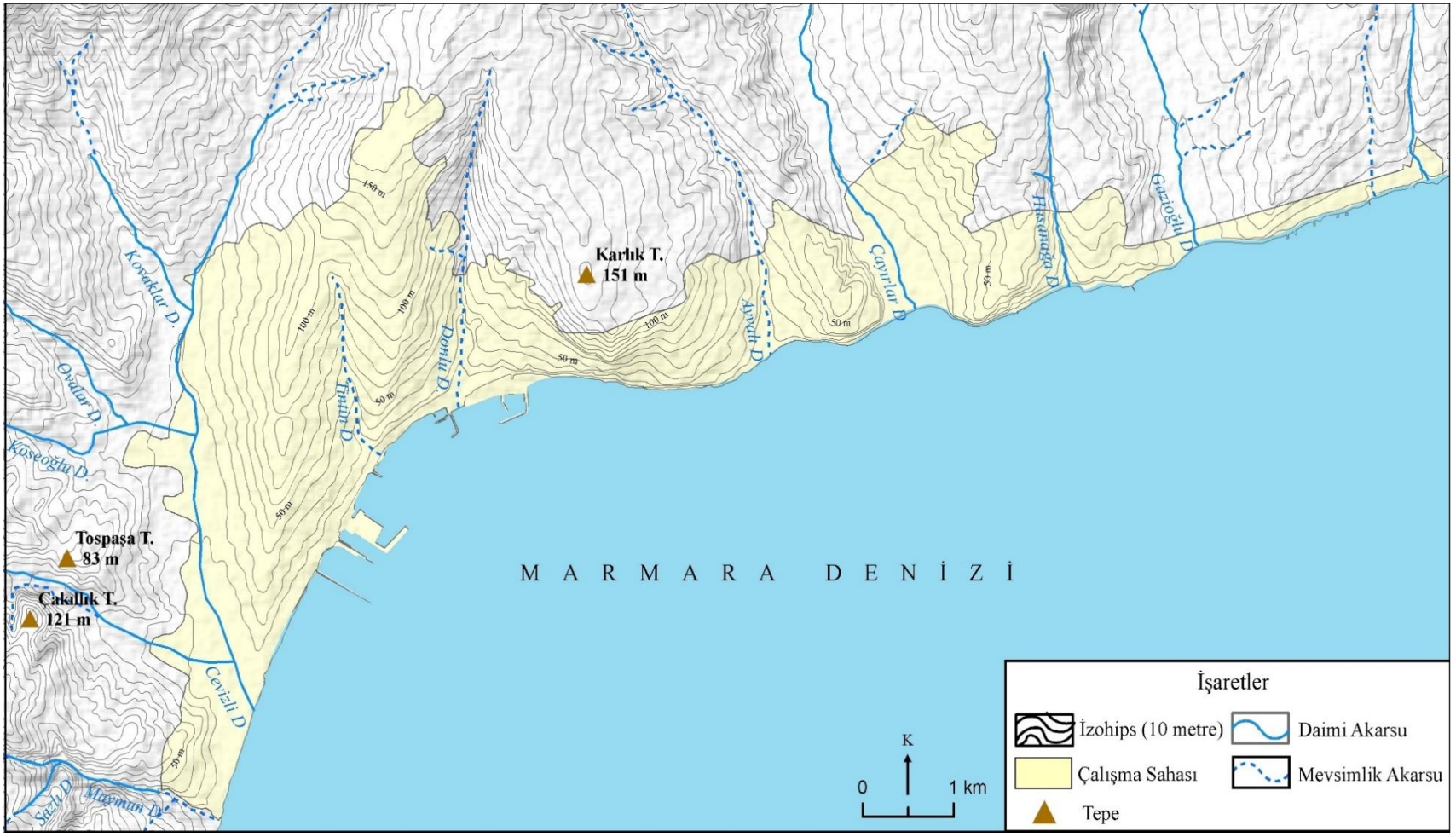

Harita 6. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin topografya haritası.

Tekirdağ, yaklaşık 2.253 hektarlık yüzölçümü ile kıyıdan iç kesimlere doğru gidildikçe yükseltinin arttığı bir şehirdir. Şehrin kurulu bulunduğu sahanın topografik özellikleri ve yükselti değerlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için farklı kesimlerden profiller çıkartılmıştır. Bunun için kıyı ile şehrin kuzey sınırı arasında uzanan üç profil hattı seçilmiştir (Şekil 1). Bunlardan ilki Barbaros Caddesi-Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı arasında uzanan 1 numaralı profil hattıdır. Bu hat, kıyıda Barbaros Caddesi'nin güneyinde yer alan TMO Limanı'nın hemen batısından başlayarak iç kesimde Süleymanpaşa İlçe Mezarlığı'nın kuzeyinde kalan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'na kadar uzanır. GD-KB yönünde uzanan bu hat, bütünüyle yerleşim alanı içinde kalmaktadır. Profil hattında görüldüğü gibi kıyıdan itibaren Hükümet Caddesi'nin olduğu kısma kadar yükselti artmaktadır. Bu noktadan sonra ise Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'na doğru yükselti giderek azalır. Söz konusu profil hattının geçtiği sahada yükselti seviyeleri ve jeomorfolojik birimler değişiklik göstermektedir. Nitekim Barbaros Bulvarı civarında 20 metre yükselti seviyesinde olan profil hattı, iç kesimlere doğru gidildikçe yükseltisi artmakta olup Yakup Göçmen Sokak ile Ekrem Tantı Caddesi'nin kesiştiği noktada 63 metre seviyesine ulaşmaktadır. Bahsi geçen kesişim noktasının bulunduğu alanda doğu-batı yönünde uzanan bir düzlük bulunmaktadır. Yapılan arazi çalışması, çizilen topografya haritası ve çıkartılan profil hatları söz konusu düzlüğün bir taraça olabileceğini işaret etmektedir. Ayrıca bu düzlüğe yerleşen Ekrem Tantı Caddesi'ne bağlanan Yakup Göçmen Sokak ise taraça yamacını teşkil etmektedir (Şekil 2, Foto 2). Her ne kadar yerleşme ile maskelenmiş vaziyette olduğundan dolayı taraçaları tespit etmek oldukça güç olsa da yukarıda zikrettiğimiz çalışmalar, buranın taraçaya karşılık geldiği fikrini işaret etmektedir. Ayrıca burası şehrin cadde ve sokaklarının geniş ve planlı olduğu bir bölgesinde yer aldığından fotoğraflamak mümkün olmuştur. Ancak şehrin eski yerleşim alanlarındaki kıvrımlı ve dar sokak yapısı bu kesimlerdeki taraçaların tespitinde ve fotoğraflanmasında önemli bir engel teşkil etmiştir.

Zikredilen taraça sahasından profil hattının kuzeyine doğru devam edildiğinde 80 metre yükselti seviyesindeki Hükümet Caddesi ile karşılaşılmaktadır. Bu alan 1 numaralı profil hattının en yüksek seviyesini temsil etmektedir. Söz konusu caddenin kuzeyinde yer alan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarına doğru gidildikçe yükselti seviyesi azalmaktadır. Bunun sebebi Cevizli Dere'nin platoyu yarmasına bağlı olarak oluşan

vadidir. Bir kısmı vadi yamacına tekabül eden Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın bu noktadaki yükselti seviyesi yaklaşık 65 metredir.

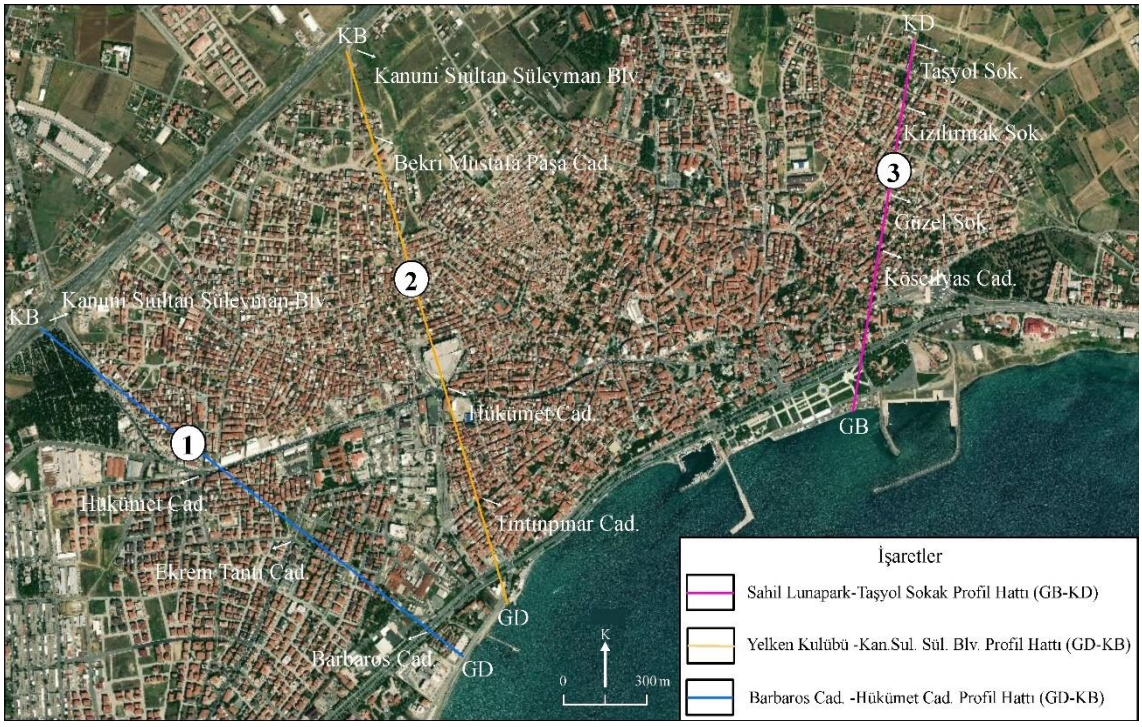

Şekil 1. Tekirdağ şehri profil hatları lokasyon haritası.

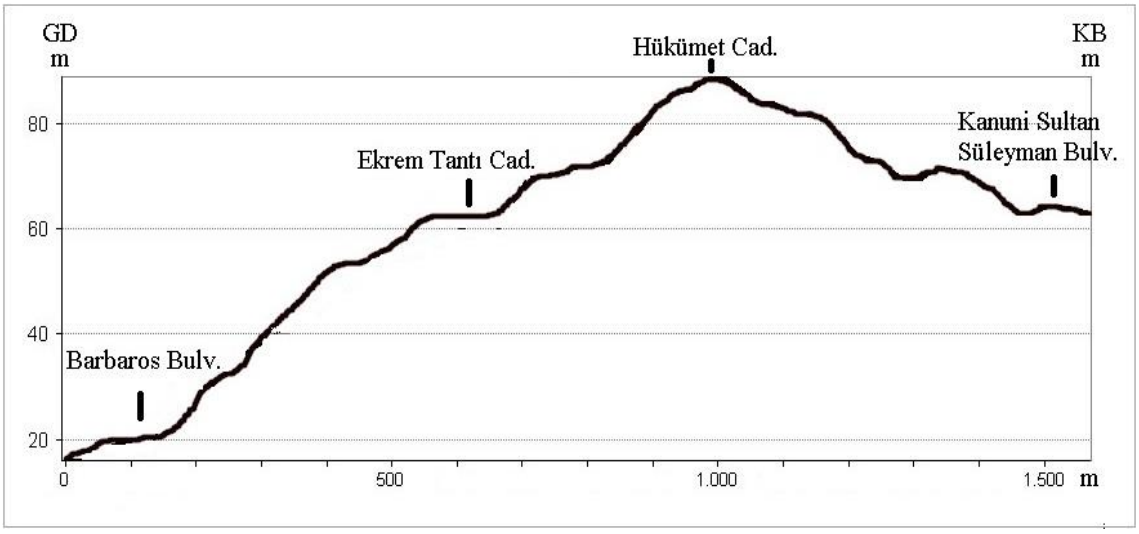

Şekil 2. 1 nolu profil hattı (GD-KB), (Barbaros Caddesi-Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı).

Foto 2. Taraçaya tekabül eden Ekrem Tantı Caddesi ve taraça yamacına yerleşmiş Yakup Göçmen Sokak, 100. Yıl Mahallesi.

Çalışma sahasında çizilen diğer bir profil ise Atatürk Bulvarı'nın güneyinde yer alan Tekirdağ Yelken Kulübü ile Karadeniz Mahallesi'nin güney sınırını teşkil eden Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı arasında GD-KB doğrultusunda uzanan 2 numaralı hattır (Şekil 3). Bu profil hattının tamamı şehir sahası içerisinde yer almakta olup yaklaşık 2.000 metre uzunluğundadır. Profil hattının başladığı Tekirdağ Yelken Kulübü, deniz seviyesinde yer almaktayken, profilin bitiş noktası olan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı, 100 metre seviyesindedir. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın TOKİ'nin hemen doğusundaki kısmına tekabül eden bu mevki şehirsel saha içerisindeki yüksek alanlardan birini teşkil etmektedir. Buranın güneyinde ise Hükümet Caddesi'nin bir bölümünün yerleştiği taraça yer almaktadır. Dolayısıyla taraçanın bulunduğu alan şehrin merkezi iş sahası içerisinde kalmaktadır. Profil hattı içerisinde yer alan 20-35 metre seviyesindeki Tintinpınar Caddesi'nin güneyindeki eğimli saha ise Tintin Deresi vadi yamacını oluşturmaktadır.

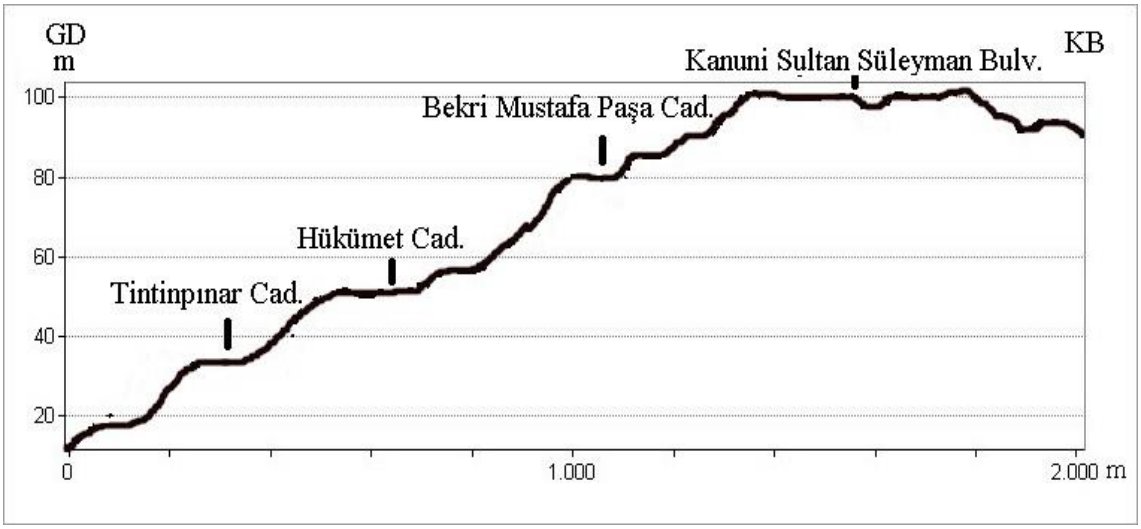

Şekil 3. 2 nolu profil hattı (GD-KB), (Tekirdağ Yelken Kulübü-Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı).

Araştırma sahasında oluşturulan bir diğer profil hattı Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde yer alan Sahil Lunapark ile yine aynı mahalle sınırları içerisindeki Taşyol Sokak arasındadır (Şekil 4). Söz konusu profil hattı GB-KD doğrultusunda uzanmakta olup yaklaşık 1.300 metre uzunluğundadır. Profilin güneybatı kesiminde yer alan lunapark, Atatürk Bulvarı'nın güneyindeki sahil dolgu alanında bulunmaktadır. Profil hattının kuzeydoğu kesiminde bulunan Taşyol Sokak ise şehrin kuzeydoğu sınırını teşkil etmektedir. Söz konusu profil hattının başlangıcı olan kıyı sahasından kuzeydoğuya doğru gidildikçe yükselti artmaktadır. Ayrıca profil hattının önemli bir kısmı Donlu Dere'nin platoyu yarmasıyla meydana gelen vadi yamacına tekabül etmektedir. Bu durum profil hattı boyunca eğimli bir yapının oluşmasına neden olmuştur. Ancak profil hattı boyunca eğimin azaldığı düzlüklere de rastlanmaktadır. Bunlar, 35 metredeki Köseilyas Caddesi, 50 metre seviyesindeki Güzel Sokak, 65 metrede yer alan Kızılırmak Sokak ve nihayetinde en yüksek düzlüğü teşkil eden 80 metre seviyesindeki Taş Yol Sokak'tır. Bu düzlükler dışında profil hattının bulunduğu saha eğimli yapıdadır. Nitekim profil hattının dışında, Taş Yol Sokak'ın kuzeyinde kalan sahada eğim artarak devam etmektedir. Eğimli olan bu saha plato sathını oluşturan Karlık Tepe (151 metre)'de son bulmaktadır.

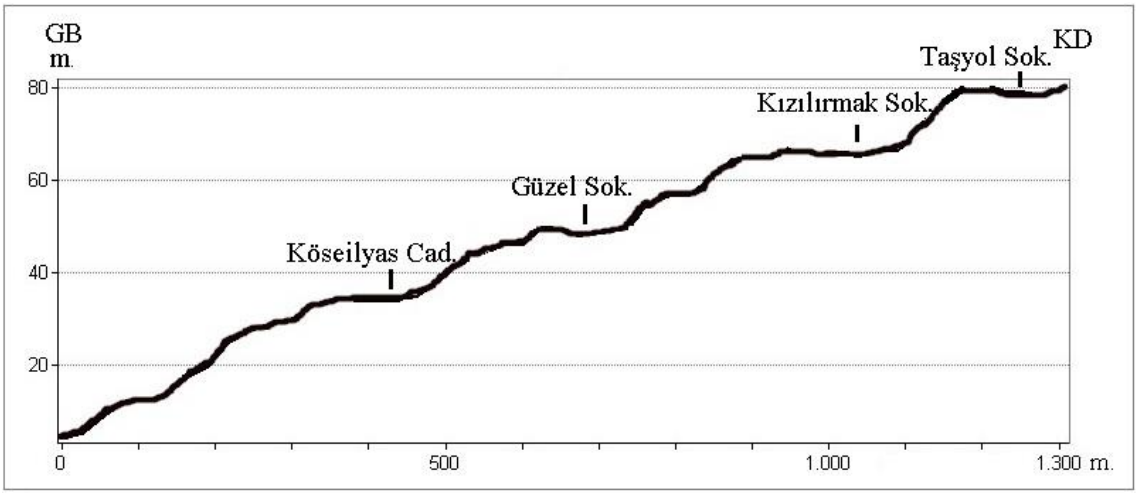

Şekil 4. 3 nolu profil hattı (GB-KD), (Sahil Lunapark-Taşyol Sokak).

Tekirdağ şehrinin kurulu bulunduğu alandaki morfolojik yapıyı özetleyecek olursak, şehirde önemli bir yükselti ve yüksek eğimli arazilerin bulunmadığı görülür. Ayrıca şehrin bulunduğu alandaki ana yer şekli platodur. Platonun akarsular tarafından yarılmasıyla oluşan vadi yamacı ve vadi tabanı elemanter yer şekilleri arasındadır. Sahada yer alan denizel taraçalar ve dar bir kıyı ovası ise diğer elemanter yer şekillerini oluşturmaktadır.

1.3 İklimin Şehre Etkisi

Şehirlerin dağılışında iklimin önemli bir etkisi söz konusudur. Yoğun nüfuslu şehirlerin mutedil iklim şartlarının hüküm sürdüğü sahalarda bulunması tesadüfi değildir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:109). Nitekim dünya üzerinde nüfusu fazla olan şehirler, ılıman iklimin hüküm sürdüğü orta kuşak içerisinde yer alır.

İklim, Türkiye'de de şehirlerin ve nüfusun dağılışı üzerinde etkili olan en önemli unsurlardan biridir. İklim şartlarının uygun, verimli toprakların, alçak düzlüklerin ve zengin su kaynaklarının olduğu bölgelerde şehirleşme hızı daha fazladır. Bu şartların elverişli olduğu şehirlerde ticaret, sanayi, turizm, eğitim, eğitim, kültür fonksiyonları daha hızlı bir şekilde gelişebilektedir (Özdemir-Karadoğan, 1996:279).

Şehirleşmenin yoğunluk kazanmasıyla şehirler de iklim üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Dettwiller, bu konuda yaptığı çalışmada yoğun şehirleşme sonucunda yağışın haftanın günlerine dağılımının değiştiğini tespit etmiştir. Buna göre, hafta içi günlerinin hafta sonundan daha fazla yağış aldığı, hafta içinde ise genelde pazartesi gününün en az

yağış aldığı ve hafta sonuna doğru yağışın arttığını saptamıştır (Dettwiller, 1974). Şehirlerde bu durum, hafta içi ekonomik faaliyetlerin yoğunlaşmasına bağlı olarak atmosferde yoğunlaşma çekirdeğinin artması, hafta sonuna doğru ise ekonomik faaliyetlerin azalmasıyla daha az yoğunlaşma çekirdeği bulunmasından kaynaklanmaktadır (Çiçek, 2004:9).

Bir bölgenin iklim özelliklerini tespit edebilmek için meteorolojik verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu veriler meteoroloji istasyonlarından tedarik edilmektedir. Araştırma sahamız olan Tekirdağ şehrine ait meteorolojik verileri Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu'ndan temin edilmiştir. Adı geçen istasyon, Altınova Mahallesi'nde deniz kıyısında yer almaktadır. Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu'nun deniz seviyesine göre yükseltisi 4 metredir. Tekirdağ şehri de genel hatlarıyla deniz seviyesine yakın bir yükseltiye sahip olduğundan meteoroloji istasyonundan temin etmiş olduğumuz veriler şehrin klimatik özellikleri hakkında tutarlı bilgiler edinmemizi sağlamıştır.

1.3.1 Genel Atmosfer Dolaşımı ve Sahayı Etkileyen Hava Kütleleri

Türkiye, konumu itibariyle geçiş sahası üzerinde bulunması sebebiyle hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Türkiye'nin bulunduğu bölge, subtropikal kuşakta, makroklima olarak Akdeniz iklim sahasında ve onu oluşturan unsurların etkisi altındadır. Bu sahanın kuzeyinde kutbi, güneyinde ise tropikal hava kütlelerinin çekirdek sahaları yer alır. Bundan dolayı Türkiye'de kışın kuzeyden gelen kutbi hava etkili olurken, yazın güneyden gelen tropikal hava kütleleri etkili olmaktadır (Erinç, 1996:295).

Çalışma sahasının da içinde bulunduğu Marmara Bölgesi'nde kesintisiz yüksek dağ sıraları olmadığı için Balkanlar, İç Anadolu ve etrafındaki denizler üzerinden gelen hava kütlelerine açık bir durumdadır (Arınç, 2014:147). Bundan dolayı Marmara Bölgesi, geçiş özelliğini en fazla iklim olaylarında hissettirmektedir. Bu bölgenin güneyinde Akdeniz iklimi özellikleri varken kuzeye Karadenize doğru gidildikçe tedrici bir şekilde değişmektedir. İç kısımlara gidildiğinde ise karasal (step) ikliminin özellikleri ortaya çıkamaktadır (Darkot ve Tuncel, 1981:21).

Yukarıda bahsi geçen hava kütleleri, araştırma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinde de etkili olmaktadır. Bunlara bağlı olarak farklı mevsimlerde farklı hava kütleleri

görülebilmektedir. Kış aylarında kuzeyden gelen hava kütleleri etkili olurken, yazın güneyden gelenler etkili olmaktadır.

1.3.2 Güneşlenme Süresi, Güneş Işınlarının Geliş Açısı ve Alınan Enerji Miktarı

Bir yerde güneş doğduğu zaman ufuk üzerinde ne kadar yükselmişse güneşlenme süresi de o kadar artacak ve o yer daha fazla ısnacaktır (Dönmez, 1990:11). Ayrıca güneş ışınlarının dik ve dike yakın açıyla gelmesiyle de alınan enerji miktarı artmaktadır. Enerjinin alınması zamanla alakalı bir unsurdur. Bir yüzey ne kadar süre güneş alırsa depoladığı enerji o derece artar. Zira orta enlemlerde günlerin ve aydınlanma sürelerinin daha uzun olduğu yaz aylarında; günlerin ve aydınlanma sürelerinin daha kısa olduğu kış aylarına göre alınan enerji daha fazla olduğundan hava daha sıcaktır (Erol, 2008:37).

Havanın sıcaklığı, güneşlenme ve aydınlanma süresi şehrin bulunduğu enleme ve mevsime göre değişmektedir. Bu durum fiziki ve beşerî unsurlar üzerinde de etkili olmaktadır. Çalışma sahasına ait verilerin alındığı Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu 40º 96′ kuzey enleminde bulunmaktadır. Şehrin bulunduğu konuma bağlı olarak yıl içerisinde güneş ışınlarının geliş açısı değişiklik göstermektedir. Güneş ışınlarının yıl içerisinde en dik açıyla geldiği tarih 21 Haziran'dır. Söz konusu tarihte güneş ışınları Tekirdağ şehrine 72º 31′'lık açı ile gelmektedir. 21 Aralık ise güneş ışınlarının en eğik açıyla geldiği tarihtir. Bu tarihte güneş ışınlarının Tekirdağ şehrine geldiği açı 25º 77′'dır. 21 Mart ve 23 Eylül tarihinde Ekvatora dik açı ile düşen güneş ışınları Tekirdağ şehrine 49º 04′'lık açıyla gelmektedir (Şekil 5).

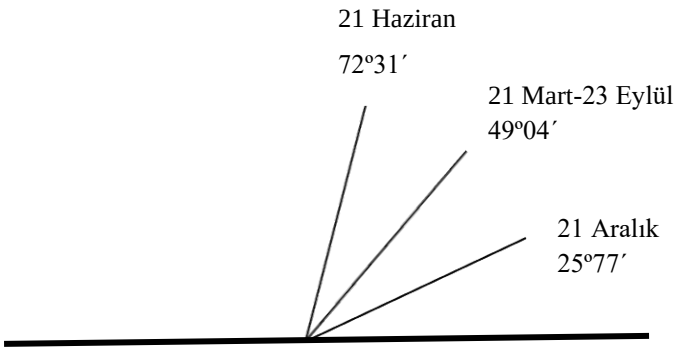

Şekil 5. Tekirdağ şehrine belirli tarihlerde güneş ışınlarının geliş açısı
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Güneş ışınlarının geliş açısı, şehrin güneşlenme süresi ve aldığı enerji miktarı üzerinde etkilidir. Tekirdağ şehrinin yıllık ortalama güneşlenme süresi 5 saat 54 dakikadır. Ayrıca güneşlenme süresinin en uzun olduğu ay 9 saat 50 dakika ile Temmuz iken, en az olduğu ay ise 2 saat 39 dakika ile Ocak'tır (Tablo 1).

Tablo 1. Tekirdağ şehrinde güneşlenme süresi ve şiddetinin aylara göre değişimi (1939-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Gün. Ort. Güneş. Süresi (s/dk)	2:39	3:30	4:18	5:36	8:58	9:12	9:50	9:01	7:09	4:43	3:30	2:23	5:54
Gün. Ort. Güneş. Şiddeti. (cal÷cm²)	124	181.5	262.6	360.5	467.8	511.1	516.8	446.6	349.3	227.9	147.2	102.2	308,2

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Tekirdağ şehrinde güneşten alınan enerjinin yıllık ortalaması 308 cal÷cm²'dir. Ancak güneşten alınan enerji aydan aya farklılık göstermektedir. Nitekim güneşten alınan enerjinin en fazla olduğu ay 517 cal÷cm² ile Temmuz'dur. Güneşlenme şiddetinin fazla olduğu diğer aylar 511 cal÷cm² ile Haziran, 446 cal÷cm² ile Ağustos'tur. Güneşten alınan enerjinin en az olduğu ay ise 102 cal÷cm² ile Ocak'tır. Bunu sırasıyla 124 cal÷cm² ile Ocak, 147 cal÷cm² ile Şubat ayı takip eder. Güneşten alınanan enerjinin en fazla olduğu mevsim yaz iken, en az olduğu mevsim kıştır.

1.3.3 İklim Elemanları

1.3.3.1 Sıcaklık

Bilindiği gibi ısınmanın esas kaynağı güneştir. Güneş enerjisinin bir kısmı atmosferi geçerek yeryüzüne ulaşır ve buradaki cisimleri ısıtarak, bunların da atmosfere doğru ısı yaymasına sebep olur. Böylece atmosfer, yeryüzünden farklı olarak hem güneşin gönderdiği ışınlarla hem de ısının yukarıda söylenen şekilde yerden geri verilmesiyle ısınır. Atmosferin yerden aldığı ısının güneşten aldığı ısıdan daha fazla olması bununla ilgilidir. Atmosferden yükseldikçe sıcaklığın azalmasının sebebi budur (Dönmez, 1984:10). Güneş ışınlarının ancak yarıya yakını yeyüzüne ulaşır. Güneşten gelen bu enerji yeryüzündeki hayatın temelini oluşturur. Dolayısıyla bu bölümde iklim elemanlarından olan sıcaklık bahsi ele alınacaktır. Tekirdağ Meteorloji İstasyonu'ndan

alınan sıcaklık verilerinden istifade edilerek şehrin sıcaklık değerlerinin aylara, mevsimlere ve yıllara göre gösterdiği değişiklikler incelenecektir.

Tekirdağ şehrinin yıllık, en yüksek ve en düşük sıcaklık ortalamaları şehrin sıcaklık özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Nitekim Tekirdağ'ın ortalama sıcaklık değerlerinin aylara göre dağışılını ele aldığımızda en yüksek sıcaklığın 23,8°C ile Ağustos ayında olduğu görülür. Bunu sırasıyla 21,8 °C ile Haziran ve 21,3 °C sıcaklığın olduğu Temmuz ayı takip eder. Sıcaklığın en düşük olduğu ay ise 4,7 °C ile Ocak'tır. Sıcaklığın düşük olduğu diğer aylar 5,4 °C ile Şubat ve 7,1 ile Aralık'tır.

Aylara göre ortalama sıcaklığın yıl içerisinde en düşük olduğu ay, 4,7 °C ile Ocak ayı iken, en yüksek olduğu ay ise 23,8 °C ile Ağustos ayıdır (Tablo 2). Yıl içerisindeki ortalama en sıcak ay ile en soğuk ay arasındaki sıcaklık farkı yaklaşık 19 °C'dir. Tekirdağ şehri her ne kadar deniz kıyısında yer alıp denizel bir iklimin etkisi altında kalmış olsa da bulunduğu konum itibariyle planetar faktörler ve Balkanlardan gelen karasal kökenli hava kütleleri yıl içerisinde sıcaklık farkı oluşumuna neden olmaktadır.

Tablo 2. Tekirdağ şehrinde sıcaklığın aylara göre ortalama değerleri (1939-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Sıcaklık (°C)	4,7	5,4	7,3	11,8	16,8	21,8	21,3	23,8	20	15,4	11	7,1	14.0
Yük. Sıc.Ort. (°C)	8	8,9	10,9	15,7	20,6	25,3	28	28,2	24,4	19,5	14,7	10,3	17,9
Düş. Sıc.Ort. (°C)	1,9	2,4	4	8,1	12,7	16,6	18,9	19,2	16	12	8	4,2	10,3

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Sıcaklık ortalamalarının soğuk ve sıcak devre olarak incelenmesinde fayda vardır. Nitekim Tekirdağ şehrinde ortalama sıcaklıklar, Ekim ayı ile başlayan ve Mart ayına kadar süren soğuk devrede 5 ila 15 °C arasında değişirken, Nisan ile başlayıp Eylül ayına kadar devam eden sıcak devrede 15 ila 24 °C arasındadır. Nisan ayından itibaren artan sıcaklıklar Ağustos ayında kendini daha fazla hissettirir. Ağustos ayından sonra sıcaklıklar azalmaya başlayıp Ocak ayında en düşük seviyeye iner.

Tekirdağ şehrinde yıllık sıcaklık ortalaması 14 ºC'dir. Bu sıcaklık ortalamasının mevsimlere dağılışına bakıldığında en sıcak mevsimin 22,3 °C ile yaz olduğu görülürken

kış mevsimi 5,7 °C ile sıcaklık ortalamasının en düşük olduğu mevsimdir. Diğer mevsimler olan ilkbahardaki sıcaklık ortalaması 12 °C, sonbahar mevsimi 15,4 °C'dir. Dolayısıyla Tekirdağ şehrinde en sıcak mevsim yaz olup bunu sonbahar takip eder. Sıcaklığın en düşük olduğu mevsim ise kıştır. Sıcaklığın yaz aylarında maksimum seviyeye ulaşıp sonbaharın gelişiyle düştüğü görülür. Kış ayında minimum seviyeye ulaşan sıcaklıklar, ilkbaharın gelişiyle yükselmeye başlamaktadır.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresi, Marmara Bölgesi termik rejim tipi içerisinde yer almaktadır. Sıcaklık koşulları Akdeniz termik rejiminden Karadeniz termik rejimine geçiş özelliği gösterir. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yazlar orta sıcaklıkta geçer; en sıcak ayın (Ağustos) ortalaması 24 °C'yi geçmez. Yaz sıcaklıklarında önemli değişmeler olmaz. Buna karşılık kışın bu bölge zaman zaman Anadolu ve Balkan yarımadasının karasal etkileri altına girer. Özellikle Balkanlardan gelen soğuk baskınların etkisi hissedilir ve bazı yıllarda kış mevsimi soğuk geçer. Normal olarak, kışın ılık geçen birkaç günden sonra havanın birden soğuduğu görülür. Bütün bu sıcaklık değişmelerine karşın, en soğuk ayda (Ocak) bile ortalamalar 4-5 °C civarındadır. Yıllık ortalama sıcaklık 14-15 °C; amplitud 18-19 °C kadardır (Koçman, 1993:25).

Sıcaklık bahsi içerisinde incelenecek diğer bir konu ise sıcaklığın 0 °C'nin altına düşmesiyle meydana gelen don olaylarıdır. Nitekim Tekirdağ şehrinde sıcaklığın düşük olduğu don olaylı günler, en fazla kış mevsiminde görülür. Don olaylı günlerin en fazla olduğu ay ise Ocak'tır (8,1). Bunu Şubat (7 gün), Aralık (5,5 gün) ayları takip etmektedir. Mart (3 gün) ve Kasım (2 gün) ayları ile birlikte yıllık ortalama toplam donlu gün sayısı 25'tir (Grafik 1).

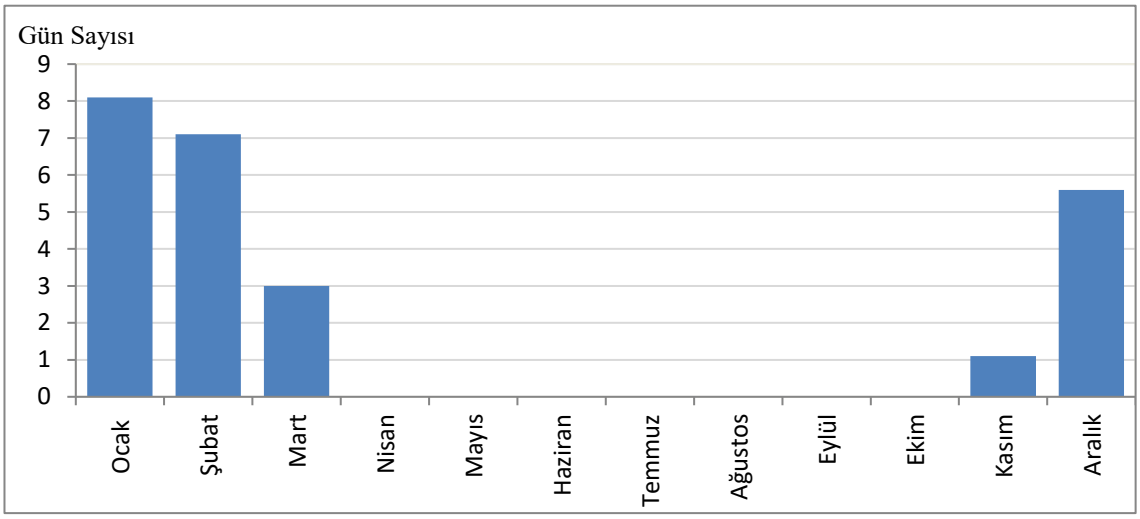

Grafik 1. Aylara göre donlu günlerin değişimi (1980-2016)
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Sıcaklık bahsi içerisinde değineceğimiz başka bir konu ise toprak sıcaklıklarıdır. Tekirdağ şehrinin toprak sıcaklıkları incelediğinde atmosferdeki sıcaklık ile paralel bir seyir izlediği görülür. Nitekim 5 cm'e kadar olan derinlikteki toprak sıcaklığının yıllık ortalaması 17 ˚C iken, en düşük olduğu ay 5,5 °C ile Ocak'tır. Ortalama 5 cm'e kadar olan derinlikteki toprak sıcaklığının en yüksek olduğu dönem ise 30 ˚C ile Temmuz ayıdır. Tekirdağ'da ekstrem değerler dışında ortalama 5 cm'ye kadar olan derinlikteki toprak sıcaklığının donma noktasına gelmediği görülmektedir. Bu durum Tekirdağ'da tarım açısından elverişli koşulların oluşmasını sağlamaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Tekirdağ şehrinde ortalama 5 cm toprak sıcaklığı (°C) (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. 5 cm Toprak Sıc.(°C)	5,5	6,2	9,5	15,2	21,8	27,1	29,9	29,6	24,0	17,7	11,8	7,2	17,1

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Sıcaklığın deniz suyu üzerindeki etkisi, çalışma sahamızı yakından ilgilendirmektedir. Nitekim Marmara Denizi kıyısında yer alan Tekirdağ şehrinde deniz suyu sıcaklıkları aylara göre değişiklik göstermektedir. Haziran ayında 21 °C'ye yükselen deniz suyu sıcaklığı Temmuz (25 °C) ve Ağustos (25.5 °C) aylarında maksimum seviyesine ulaşır. Yaz mevsiminden sonra azalmaya başlayan deniz suyu sıcaklığı Şubat ayında 7 °C ile en düşük seviyeye düşer (Grafik 2).

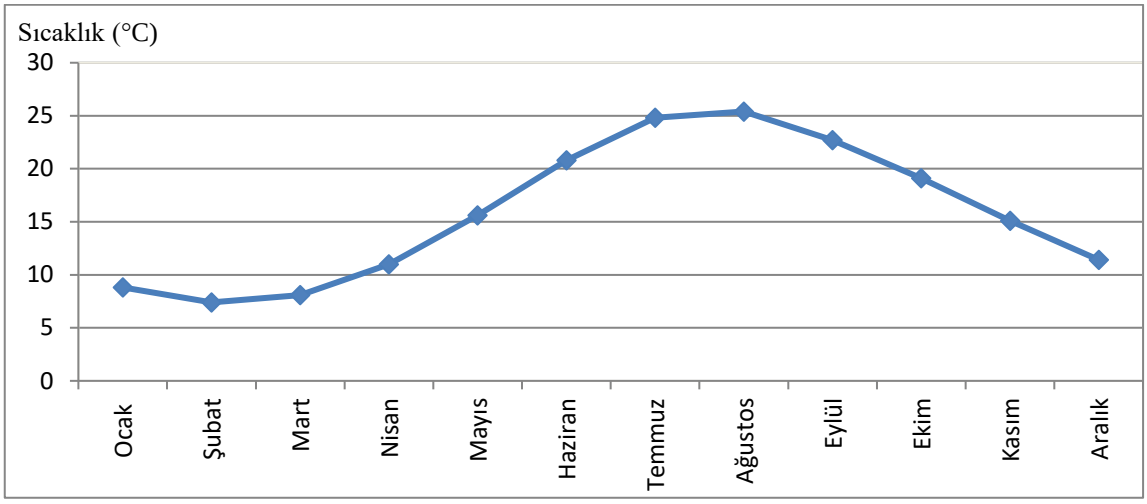

Grafik 2. Tekirdağ şehrinde deniz suyu sıcaklıkları (1980-2016)
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

1.3.3.2 Basınç ve Rüzgârlar

Bilindiği gibi hava küre, çeşitli gazların birleşiminden oluşmaktadır. Hava küre içerisinde yer alan diğer gazlar gibi su buharı da basınç yapar. Zira havanın bu ağırlığına hava basıncı veya atmosfer basıncı denir (Erinç, 1984:104). Araştırma sahasının basınç özelliklerini ortaya koyabilmek için iklimle ilgili diğer konularda olduğu gibi Tekirdağ Meteoroloji İstayonu'ndan basınçla ilgili veriler temin edilmiştir. Böylelikle şehride etkili olan ortalama, yüksek ve alçak basıncın aylara ve mevsimlere göre dağılışı incelenmiştir.

Tekirdağ şehrine ait basınç değerlerini yorumlamadan önce ülke genelindeki atmosfer basıncından bahsetmekte fayda vardır. Nitekim bir yerdeki basıncın değeri ile bölgesel basınç arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Konuyla ilgili çalışma yapan Akyol, Avrasya üzerinde kış mevsiminde etkili olan yüksek basıncın batıya doğru hareket edip Avrupa'ya kadar ulaştığını, bunun Karadeniz kıyılarına kadar sokulduğunu aktarmıştır. Ayrıca Akdeniz güneyindeki alçak basınç nedeniyle kutupsal soğuk hava kütlelerinin sarkarak bütün Anadolu'yu etkisi altına aldığını, bundan dolayı kış aylarında Anadolu'da yüksek basınçlar görüldüğünü ifade etmiştir (Akyol, 1944:9-10).

İnceleme sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrindeki atmosfer basıncı, ülke genelindeki atmosfer basıncına paralel olarak mevsimlere göre değişiklik göstermektedir. Çalışma sahasındaki yıllık ortalama basınç değeri 1016 mb'dir. Ekim ayından Mart ayına kadar olan dönemde yüksek basınç hâkim olmaktadır. Basıncın en yüksek olduğu ay,

1020 mb ile aynı zamanda sıcaklık değerinin en düşük olduğu Ocak ayına tekabül etmektedir. Buna karşın Nisan ayından Ekim ayına kadar olan devrede atmosfer basıncı yıllık ortalama basınç olan 1016 mb'ın altındadır. Bu dönemdeki düşüş şehrin bulunduğu konumdan dolayı havanın ısınması ve sahada etkili olan alçak basınç ile ilgilidir. Bu dönemde basıncın en düşük olduğu ay ortalaması 1012 mb ile sıcaklık değerlerinin fazla olduğu Temmuz'dur (Tablo 4).

Tablo 4. Tekirdağ şehrinde aylara göre basıncın değişimi (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Bas. (hPa)	1020	1018	1017	1014.5	1014	1013	1012	1012	1015	1018	1018	1019	1016
Yük. Bas. (hPa)	1038	1039	1040	1032.9	1025	1024	1021	1021	1027	1032	1034	1037	1037
Düş. Bas.(hPa)	996	993	994	996.7	1000	998	1001	1002	999	1002	991	998	998

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Şehrin bulunduğu sahadaki basınçlar, rüzgârın yönü ve hızı üzerinde etkili olmaktadır. Nitekim aynı etki çalışma sahamız olan Tekirdağ şehri için de söz konusudur. Buna göre şehirdeki yıllık toplam rüzgâr esme sayısı 183.900'dür. Bu sayının aylara göre dağılımı incelendiğinde en fazla esme sayısının olduğu ayın 15.621 ile Ekim olduğu görülür. Bunu 15.605 ile Kasım ayı takip eder. Diğer taraftan en az esme sayısının olduğu ay ise 14.100 ile Şubat'tır. Rüzgâr esme sayılarının mevsimlere göre dağılımı incelendiğinde belirgin bir farklılığın olmadığı görülür. Öyle ki Tekirdağ şehrinde esen rüzgarların % 25,3'ü yazın etkili olurken, % 25,2'si ilkbaharda görülmektedir. Rüzgâr esme sayısı oranının en az olduğu mevsim ise % 24,7 ile kış iken, bunu % 24,8 ile sonbahar takip etmiştir. Görüldüğü gibi Tekirdağ şehrinde yıl içerisinde esen rüzgarların mevsimlere dağılışı dengelidir.

Tekirdağ şehrindeki hâkim rüzgâr yönleri incelendiğinde, kuzey sektörlü rüzgârların hâkim olduğu görülür. Nitekim hâkim rüzgâr yönü 36.124 esme sayısı ile kuzeybatı iken, bunu 21.937 ile kuzey-kuzeydoğu takip eder. Rüzgârın en az estiği yön ise 2.704 ile batı-güneybatıdır. Yıl içerisinde etkili olan rüzgârın esme yönlerine göre oransal dağılımını inceleyecek olursak, kuzeybatı yönü % 20 iken, bunu % 12 ile kuzey kuzeydoğu yönü takip eder. Öte yandan batı güneybatı yönü % 1,5 frekans ile esme sayısı oranının en az olduğu yöndür. Bunu % 1,7 frekans ile en az esen ikinci yön olan batı yönü takip eder (Tablo 5, Grafik 3).

Tablo 5. Tekirdağ şehrinde rüzgârın yönlerine göre esme sayısı ve hızı (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
K Yön. Esme Say.	1559	1210	988	805	630	528	1088	1056	967	1251	1000	1507	12589
K Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,2	2,2	2,1	1,6	1,5	1,7	1,8	1,7	1,8	1,9	1,8	2,3	1,89
KKD Yön. Esme Say	2116	1814	2128	1472	1431	1345	1958	2365	1775	2166	1484	1883	21937
KKD Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,4	2,4	2,4	2,0	1,9	2,1	2,5	2,5	2,3	2,5	2,1	2,5	2,30
KD Yön. Esme Say.	1139	1036	1519	1137	1342	1010	1672	2137	1195	1222	749	888	15046
KD Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,7	2,6	3,0	2,4	2,7	2,9	3,7	3,9	3,5	3,6	2,7	2,8	3,04
DKD Yön. Esme Say	740	806	1272	1287	1231	1115	975	1131	955	811	835	764	11922
DKD Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,1	2,2	2,4	2,1	2,3	2,5	3,2	3,4	3,0	3,0	2,3	2,6	2,59
D Yön. Esme Say.	309	371	474	566	701	457	425	348	360	390	438	316	5155
D Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,2	2,0	2,3	2,1	2,2	2,4	2,9	2,9	3,1	2,5	2,3	2,6	2,46
DGD Yön. Esme Say	334	460	735	991	1129	1043	723	618	790	675	622	425	8545
DGD Yön. Ort. Hızı (m/sn)	1,8	1,8	2,1	1,9	2,1	2,2	2,7	2,8	2,6	2,2	2,0	2,2	2,20
GD Yön. Esme Say.	287	336	475	670	803	661	570	533	533	440	364	256	5928
GD Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,0	2,1	2,1	1,9	2,0	2,3	2,5	2,5	2,5	2,1	2,1	2,5	2,22
GGD Yön. Esme Say	535	620	931	1068	1640	2073	1579	1540	1302	862	611	536	13297
GGD Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,6	2,7	2,6	2,3	2,3	2,6	2,7	2,7	2,7	2,4	2,5	3,0	2,59
G Yön. Esme Say.	596	722	563	711	676	669	895	656	443	502	747	701	7881
G Yön. Ort. Hızı (m/sn)	3,6	3,6	3,4	3,1	2,7	3,1	3,0	3,0	3,2	3,1	3,7	4,0	3,29
GGB Yön. Esme Say.	571	686	554	463	262	188	71	72	161	248	620	852	4748
GGB Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,9	3,0	2,7	2,5	2,1	1,9	2,1	2,2	2,2	2,3	2,9	3,0	2,49
GB Yön. Esme Say.	474	536	739	717	477	189	58	91	180	424	519	563	4967
GB Yön. Ort. Hızı (m/sn)	2,5	2,6	3,0	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	2,5	2,4	2,3	2,6	2,45
BGB Yön. Esme Say.	221	224	299	347	260	172	90	111	179	253	308	240	2704
BGB Yön. Ort. Hızı (m/sn)	1,5	1,5	1,9	1,7	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8	1,5	1,5	1,63
B Yön. Esme Say.	237	245	250	295	299	249	185	158	183	252	361	266	2980
B Yön. Ort. Hızı (m/sn)	1,3	1,4	1,7	1,5	1,4	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,45
BKB Yön. Esme Say.	1478	890	991	1179	1312	1795	1151	863	1201	1222	1342	1130	14554
BKB Yön. Ort. Hızı (m/sn)	1,4	1,3	1,4	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,34
KB Yön. Esme Say.	3328	2745	2320	2270	2550	2704	3148	2816	3404	3485	3644	3710	36124
KB Yön. Ort. Hızı (m/sn)	1,5	1,4	1,4	1,2	1,2	1,4	1,5	1,4	1,5	1,4	1,4	1,6	1,41
KKB Yön. Esme Say.	1655	1361	1184	956	824	884	1007	1065	1132	1418	1472	1568	14526
KKB Yön. Ort. Hızı (m/sn)	1,7	1,8	1,6	1,3	1,2	1,4	1,6	1,4	1,5	1,5	1,5	1,8	1,53

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

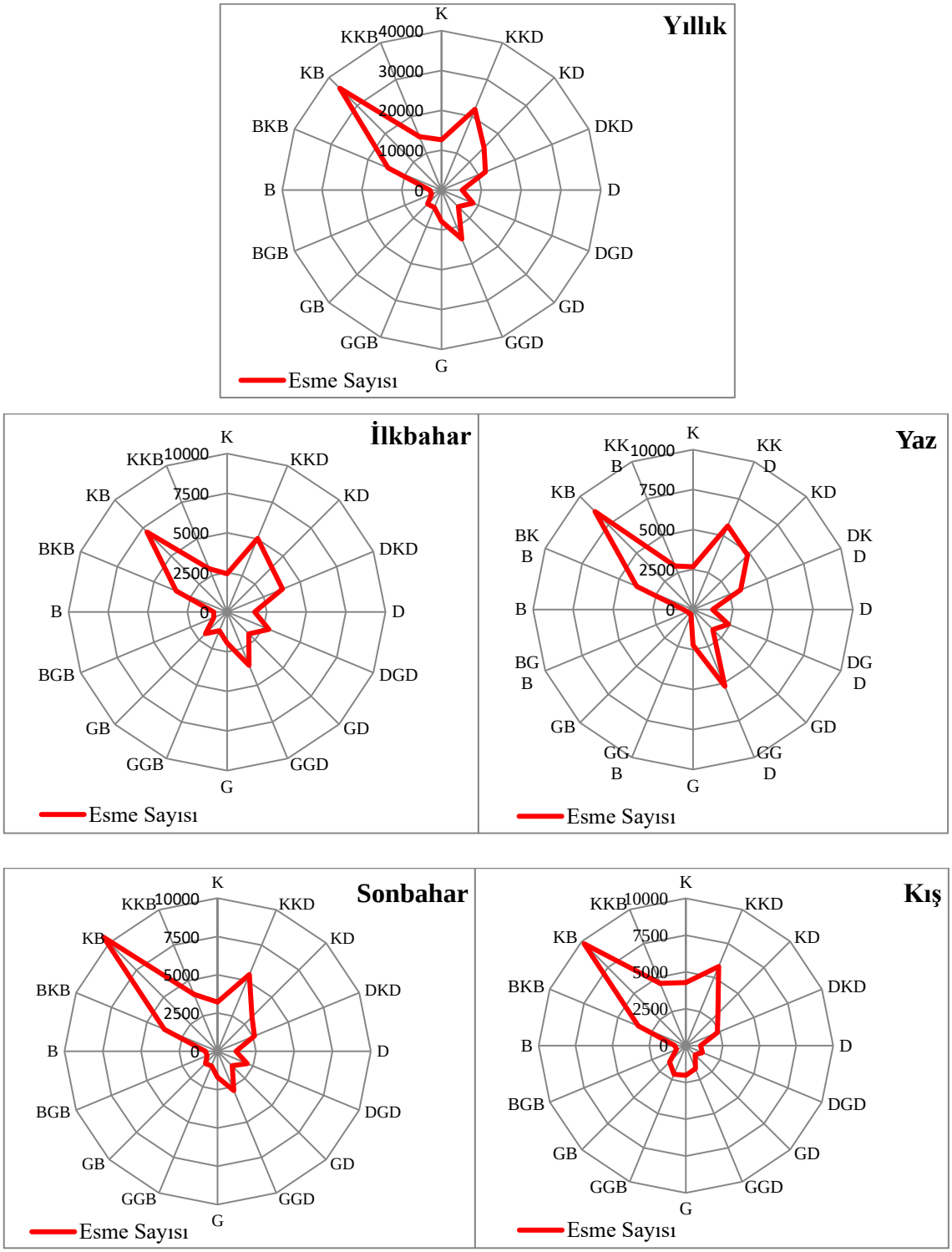

Grafik 3. Tekirdağ şehrinin yıllık ve mevsimlik rüzgâr frekansları (1980-2016)
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Rüzgarla ilgili diğer bir parametre ise esme hızıdır. Tekirdağ şehrinde rüzgârın esme hızının yıllık ortalaması 2,18 m/sn'dir. Rüzgârın en hızlı estiği ay 2,36 m/sn ile Aralık ayı iken, en yavaş estiği ay 1,92 m/sn ile Mayıs'tır. Söz konusu esme hızı bunların dışındaki aylarda birbirine yakın değerlere sahiptir. Anlaşılacağı üzere Tekirdağ şehrinde rüzgâr hızının aylara göre dağılışında belirgin farklılık yoktur.

1.3.3.3 Nem ve Yağış Özellikleri

Yağışın meydana gelebilmesi için havanın ihtiyacı olan elemanlardan biri nemdir. Dolayısıyla yağış bahsinden önce Tekirdağ şehrindeki nem özellikleri ele alınacaktır. Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu'ndan temin etmiş olduğumuz verilere göre Tekirdağ şehrinde bağıl nemin ortalaması % 73 olup bu miktar aylara ve mevsimlere göre değişiklik göstermektedir. Nitekim bağıl nemin en fazla olduğu ay, % 78 ile Kasım'dır. Bunu % 77 ile Aralık ayı takip eder. Diğer taraftan bağıl nem Temmuz ayında % 66 ile minimum seviyeye iner. Bağıl nemin mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde en yüksek olduğu mevsimin % 77 ortalama ile kış olduğu görülürken, bunu sırasıyla % 74 ile sonbahar ve % 73 ile ilkbahar tekip eder. Bağıl nem ortalamasının en düşük olduğu mevsim ise % 67 ile yazdır (Tablo 6, Grafik 4).

Tablo 6. Tekirdağ şehrinin aylara göre toplam nem ve yağış ortalaması (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Nisbi Nem (%)	77,6	75	73,8	73,4	71,4	68,9	65,8	67,2	69,9	75,6	77,7	77,3	72,8
Top. Yağış Ort. (mm)	52,0	61,7	58,2	39,4	36,1	33,8	24,6	13,3	45,7	75,1	71,1	84,2	595,2
Yüksek Yağış (mm)	75.0	40.3	58.0	46.6	32.1	48.8	61.2	31.2	104.4	140.1	69.0	67.9	64,5

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

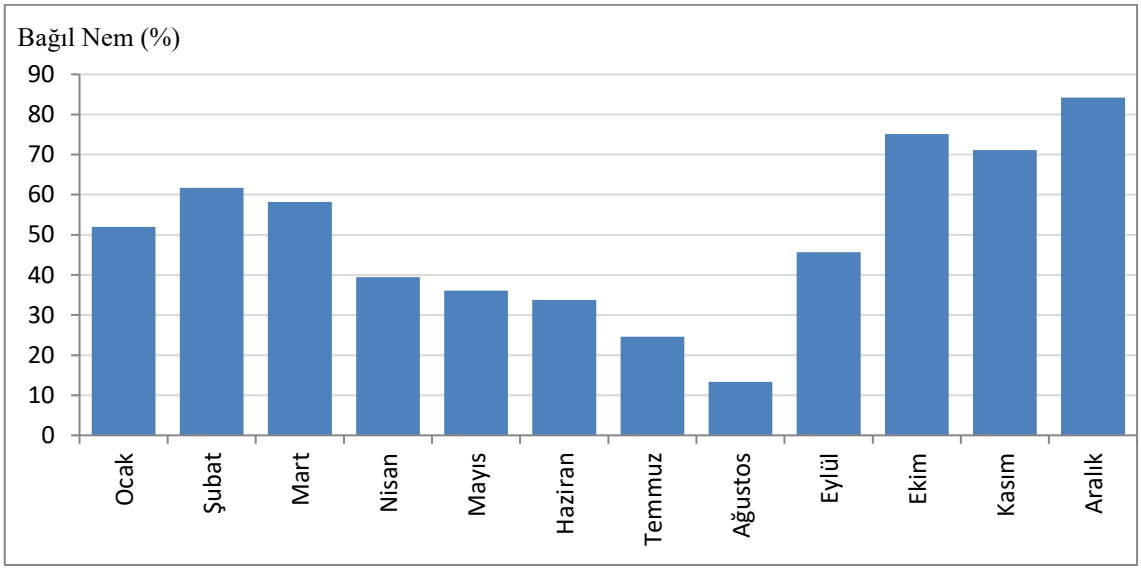

Grafik 4. Tekirdağ şehrinde bağıl nemin aylara göre dağılışı (1980-2016)
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

İklim elemanlarından bir diğeri olan yağışın Tekirdağ şehrindeki yıllık toplamı 595 mm'dir. Yağışın aylara ve mevsimlere dağılışı farklılık arz etmektedir. Öyle ki kış mevsimine tekabül eden Aralık 84 mm ile en fazla yağışın düştüğü aydır. Bunu sırasıyla 75 mm ile Ekim ve 71 mm ile Kasım ayları takip etmektedir. Yağışın en az olduğu ay ise 13 mm ile Ağustos olup bunu 25 mm ile Temmuz ayı takip eder (Grafik 5). Tekirdağ şehrinde en yağışlı mevsim 194 mm ile kış olup bunu 192 mm ile sonbahar takip etmiştir. İlk bahar mevsiminde ise 134 mm olan ortalama yağış miktarı, yaz mevsiminde 72 mm ile minimum seviyeye inmektedir.

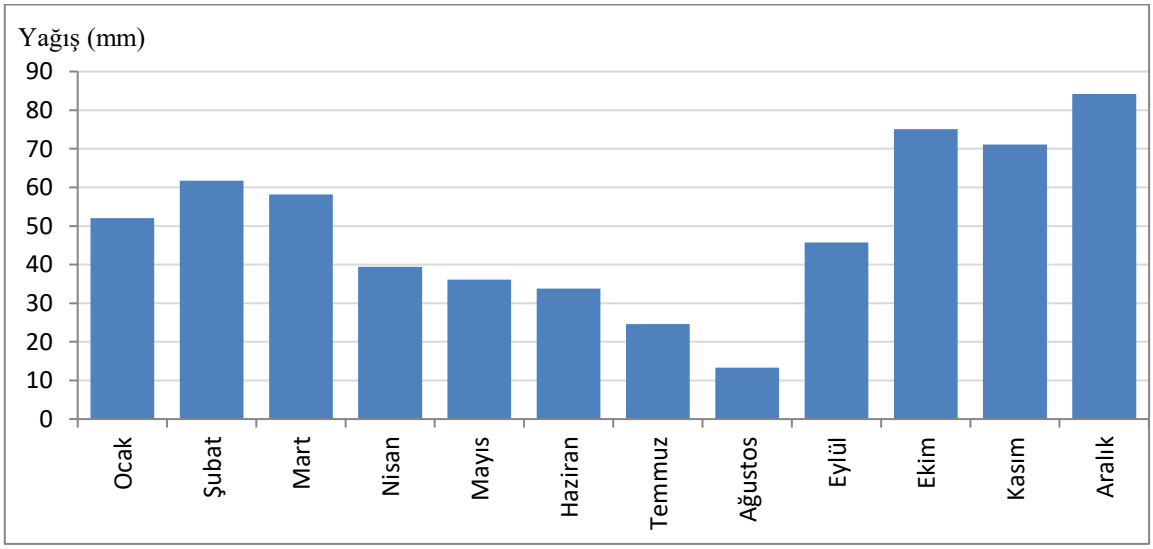

Grafik 5. Tekirdağ şehrinde yağışın aylara göre dağılışı (1980-2016)
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz yağış miktarının mevsilere göre oransal dağılışını incelediğimizde, en yağışlı mevsimin % 33 ile kış olduğu görülür. Kış mevsiminden sonra fazla yağışın düştüğü mevsim % 32 ile sonbahardır. Bunu % 23 ile ilkbahar mevsimi takip eder. Yağışın en az düştüğü mevsim ise % 12 ile yazdır (Grafik 6). Zira sonbaharın gelişiyle artan yağışlar, kışın maksimum seviyeye ulaşmaktadır. Ancak ilkbahar mevsiminin gelişiyle azalmaya başlayıp, yazın minimum seviyeye düşmektedir.

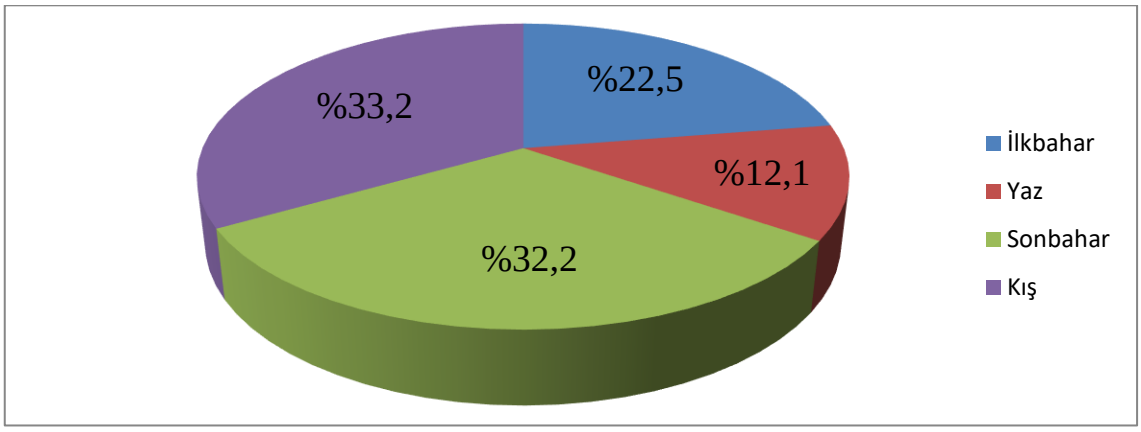

Grafik 6. Tekirdağ şehrinde yağışın mevsimlere dağılışı (1980-2016)
Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresindeki yağış rejimi Marmara geçiş tipine dahildir. Bu yağış rejimi tipinde yaz kuraklığı Akdeniz rejiminde olduğu kadar şiddetli değildir. En az yağışın düştüğü ay Ağustos'tur. En yağışlı mevsim kış olup maksimum yağış Aralık ayındadır. Marmara yağış rejiminde etkinliğin arttığı kış mevsimi yağışlı dönemi oluşturur. Depresyonların geçiş sayısının azaldığı ilkbahar aylarında yağış da azalır (Koçman, 1993:61).

Yağış bahsi içinde değineceğimiz diğer bir konu ise kar yağışları ve karla örtülü günlerdir. Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinde kar yağışlı günler yıllık toplamı 12,6 gündür. Kar yağışları genellikle kışın düşmekteyken zaman zaman ilkbahar mevsimi içerisinde yer alan Mart ayında da görülebilmektedir. Kar yağışının en fazla olduğu ay 3,7 gün ile Şubat'tır. Bunu Ocak, Aralık ve Mart ayı takip etmektedir.

Kar yağışlarına bağlı olarak karın yerde kalma süresi değişebilmektedir. Nitekim konuyla ilgili çalışmalar yapan Erinç, Marmara ve Karadeniz kıyılarında bir yıl içinde

karla örtülü gün sayısının 10-20 gün arasında değişmekte olduğunu ifade etmiştir (Erinç, 1996:345). İnceleme sahamız olan Tekirdağ şehrinde karla örtülü günler Marmara Denizi kıyısında yer alan diğer şehirlere benzerlik göstermekte olup 7,8 gündür. Karla örtülü günlerin en fazla olduğu aylar kış mevsimine tekabül eden 2,6 ile Şubat, 2,4 ile Ocak ve 2,3 ile Aralık'tır (Tablo 7).

Tablo 7. Tekirdağ şehrinde kar yağışlı ve karla örtülü günler (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Kar Yağışlı Günler	3,4	3,7	1,8	0,1	-	-	-	-	-	-	0,5	3,1	12,6
Kar Örtülü Günler	2,4	2,6	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-	2,3	7,8

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Tekirdağ şehrinde karla örtülü günler, ulaşımı olumsuz etkileyebilmektedir. Her ne kadar kar kalınlığı çok fazla olmayıp karla örtülü gün sayısı az olsa da bu durum şehir merkezindeki okullara kırsal alandan gelenler için olumsuzluk arz etmektedir. Ayrıca karın yerde kalma süresinin uzaması yolun bozulmasına ve ulaşımın aksamasına da neden olmaktadır. Zira zaman zaman beklenenin üzerinde meydana gelen kar yağışları ana arterlerde de etkili olup şehir hayatını olumsuz etkilemektedir. Nitekim 16.02.1980 tarihinde meydana gelen kar yağışı sonucunda kar kalınlığı 44 cm'ye ulaşmış şehir hayatını olumsuz etkilemiştir.

Diğer bir yağış çeşidi olan dolu ise Tekirdağ şehrinde az görülmektedir. Tekirdağ şehrinde Haziran ve Eylül 0,1'er gün olmak üzere ortalama yıllık dolu yağışlı gün sayısı toplamı 0,2 gündür.

Şehrin iklimini etkileyen bir diğer elemanı ise bulutluluktur. Bulutlar ne kadar sık ve kalınsa güneş ışınlarının yeryüzüne ulaşması o derece zor olur. Dolayısıyla bulutlar; hava koşullarını, yağış olasılığını ve sıcaklığı etkilemektedir (Erol, 2008:228). Bulutluluk derecesi 0 ile 10 arasında değişir ve tahmin yoluyla bulunur. Sıfır, gökyüzünün tamamen bulutsuz olduğunu, 10 ise tamamen kapalı olduğunu gösterir (Dönmez, 1984:149). Çalışma sahamız olan Tekirdağ şehrinde yıllık ortalama bulutluluk 4'tür. Bulutluluğun en fazla olduğu dönem kış mevsimi olup en fazla olduğu aylar sırasıyla Aralık, Ocak, Şubat'tır. Ortalama bulutluluk ilkbaharla birlikte azalmaya başlamakta ve yaz mevsiminde Temmuz ayında 1,7 ile minimum seviyeye inmektedir. Yıllık ortalama

bulutlu gün sayısı ise 172'dir. Ortalama bulutlu günlerin en fazla olduğu dönemler 49 gün ile ilkbahar ve 47 gün ile sonbahardır. Bu dönemlerde cephesel faaliyetler sonucunda kararsız bir hava oluşmaktadır. Bu durum bulutluluğu artırmaktadır. Bulutluluğun en az olduğu mevsim ise 33 gün ile bağıl nemin azaldığı yaz mevsimidir. Bunun yanında yıllık ortalama açık gün sayısı 126 iken, kapalı gün sayısı 66'dır. Açık günlerin en fazla olduğu dönem yaz mevsimiyken, kapalı günlerin en fazla olduğu mevsim kıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Tekirdağ şehrinde bulutluluğun yıl içerindeki değişimi (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Bulutluluk	6,0	5,4	4,9	4,6	3,5	2,4	1,7	1,8	2,7	4,4	5,5	6,3	4,1
Ort. Açık Gün.	5,5	5,5	8,4	7,2	11,2	15,8	20,9	19,9	14,0	8,8	4,6	4,4	126,2
Ort. Bulutlu	13,8	15,1	14,2	17,7	16,7	13,2	9,7	10,6	14,8	16,2	16,2	14,5	172,7
Ort. Kapalı Gün.	11,6	7,6	8,4	5,1	3,1	1,1	0,4	0,5	1,2	5,9	9,2	12,1	66,2

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Şehir hayatını etkileyen diğer bir iklim elemanı ise sistir. Yoğunlaşma hadisesi yer ile temas eden hava katmanlarında olduğu zaman sis oluşur (Erol, 2008:216). İnceleme sahasını oluşturan Tekirdağ şehrinde sisli gün sayısı şehir hayatını olumsuz etkileyecek kadar fazla değildir. Sisli günlerin en fazla olduğu dönem soğuk devreye denk gelmektedir. Sıcak devrede ise sis olayına pek rastlanılmamaktadır. Sis olayının en fazla olduğu aylar 1,5 gün ortalaması ile Ocak ve Şubat'tır (Tablo 9).

Tablo 9. Tekirdağ şehrinde sisli gün sayısının yıl içerindeki değişimi (1980-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Sisli Gün.	1,5	1,5	0,7	0,1	-	-	-	-	0,2	0,6	1,8	0,8	7,2

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

1.3.4. İklim Tipi

Bir sahanın yağış ve sıcaklık özelliklerine göre hangi iklim tipine girdiğine dair birtakım formüller geliştirilmiştir. Bu formüller çalışma sahamızı teşkil eden Tekirdağ şehri için de uygulanarak Köppen, De Martonne, Erinç ve Thornthwaite metotlarına göre hangi iklim tipine girdiği tespit edilmiştir.

Köppen'in iklim sınıflandırmasına göre Tekirdağ şehrinin iklimi **Csa** ile ifade edilmekte olup kışı ılık, yazı sıcak ve kurak iklim (Akdeniz İklimi) grubuna girmektedir. Diğer bir iklim tasnif metodu olan De Martonne ve Gottman formülüne göre (1942) yapılan hesaplamada Tekirdağ şehrinin kuraklık indis değeri **29,17** olarak hesaplanmıştır. Bu formüle göre kuraklık indis değeri 20'nin üzerinde olan yerler nemli bölgeleri göstermektedir. Dolayısıyla Tekirdağ şehri De Martonne ve Gottman formülüne göre nemli bölgelere dâhil olmaktadır. Bu formüller dışında Erinç tarafından oluşturulan yağış etkinliği metoduna göre ise **32,76** değeri ile yarı nemli iklim grubuna girmektedir**.**

İklimin tasnif edilmesiyle ilgili başka bir formül ise Thornthwaite tarafından ortaya konulmuştur. Bu formüle göre yapmış olduğumuz hesaplamada Tekirdağ şehrinin iklimi "**C1B'2s b'3"** harfleri ile ifade edilir. Buna göre şehrin iklimi, kurak ve az nemli, 2. dereceden mezotermal (orta sıcaklıktaki iklimler), su noksanı yaz mevsiminde ve orta derecede olan denizel şartlara yakın bir iklim tipine girmektedir.

Ülkemizde etkili olan rejyonel iklim tipleri bulunmaktadır. Tekirdağ şehri ve yakın çevresi, Türkiye'de hüküm süren rejyonel iklim tipleri arasında yarı nemli Marmara iklimine dahildir. Yağışlar, azami kışa, asgari yaza isabet etmekle beraber (Akdeniz tesiri), yaz kuraklığı hafif ve ilkbahar yağışları Akdeniz kıyılarındakinden daha kuvvetlidir (kontinantel tesir) (Erinç, 1996:336).

Tekirdağ şehrinin iklim özellikleri ile ilgili değinilecek diğer bir konu ise su bilançosudur. Nitekim Thornthwaite formülüne göre çalışma sahası için hesaplamış olduğumuz su bilançosunda Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında su noksanının meydana geldiği görülmektedir. Buna karşın Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Ekim, Kasım, Aralık aylarında toprakta birikmiş su bulunmaktadır. Bu suların birikmesiyle

Aralık, Ocak, Şubat, Mart, Nisan aylarında toprakta su fazlalığı meydana gelmektedir. Bu durum yüzeysel akışa sebep olmaktadır (Tablo 10, Grafik 7).

Tablo 10. Tekirdağ'ın su bilançosu (Thornthwaite'e göre)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Sıcaklık (°C)	4,9	5,2	7,7	12	17	21,8	24,4	24,5	20	15,8	10,9	6,8	14,25
Sıcaklık indisi	0,97	1,03	1,92	3,76	6,38	9,29	11,02	11,09	8,16	5,71	3,25	1,59	64,17
Pot. Evap. (mm)	10,61	11,62	21,12	41,51	70,56	103,05	122,34	123,11	90,38	63,12	35,86	17,78	59,26
Düzeltilmiş Pot. Evap. (mm)	8,81	9,64	21,75	40,08	88,2	129,84	155,37	146,5	94	60,6	29,41	14,22	798,42
Yağış (mm)	52	61,7	58,2	39,4	36,1	33,8	24,6	13,3	45,7	75,1	71,1	84,2	595,2
Birik. su ay. değ. (mm)	0	0	0	-0,68	-52,1	-47,22	0	0	0	14,5	70,69	56,19	-
Birikmiş su (mm)	100	100	100	99,32	47,22	0	0	0	0	14,5	56,19	100	-
Gerçek Evap. (mm)	8,81	9,64	21,75	40,08	88,2	81,02	24,6	13,3	45,7	60,6	29,41	14,22	437,33
Eksik su (mm)	0	0	0	0	0	7,18	130,77	133,2	48,3	0	0	0	319,45
Fazla su (mm)	43,19	52,06	36,45	0	0	0	0	0	0	0	0	13,79	145,49
Akış (mm)	28,51	47,63	44,26	18,23	0	0	0	0	0	0	0	6,9	145,49
Nemlilik oranı (mm)	4,9	5,4	1,67	0,02	-0,59	-0,74	-0,84	-0,91	-0,51	0,24	1,42	4,92	-

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

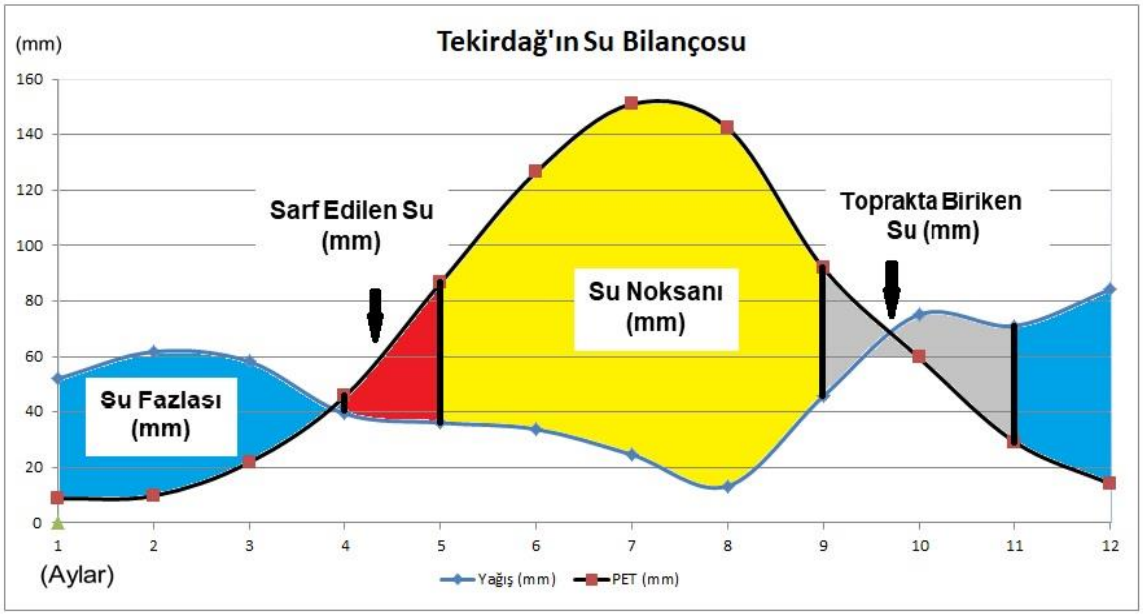

Grafik 7. Tekirdağ'ın su bilançosu diyagramı (Thornthwaite'e göre).

1.4 Hidrografik Unsurların Şehre Etkisi

Tekirdağ, Marmara Denizi kıyısında yer alan bir şehirdir. Denizin varlığı, şehrin kıyı sahası boyunca doğu-batı doğrultusunda gelişmesini sağlamıştır. Nitekim şehrin kıyı sahasında yayılış gösterdiği alan yaklaşık 17 km'dir. Ayrıca şehrin doğu ve batı yönündeki gelişimi, kıyı sahası boyunca devam etmektedir. Bu bakımdan denizin varlığının şehrin formunu etkilediği anlaşılmaktadır

Tekirdağ şehrinde yer alan hidrografik unsurlardan bir diğeri ise akarsulardır. Bilindiği gibi Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yer alan akarsuların ana havzası Marmara'dır. Marmara Havzası içerisinde büyük kapasiteli akarsulara rastlanmamaktadır. Derelerin bir kısmı yaz aylarında bütünüyle kurumakta, bir kısmı ise baharda şiddetli yağışlardan sonra taşkınlara yol açmaktadır (Garipağaoğlu, 2016:152). Benzer özellikler çalışma sahası ve yakın çevresinde yer alan akarsular için de söz konusudur.

Tekirdağ şehri içerisinde akışa sahip olan akarsuların beslenme havzaları çalışma sahamızın dışındadır. Genel uzanış yönleri K-G akışlı, ancak Maymundere ve Cevizli Dere'ye bağlanan tali kollar kabaca D-B yönünde akmaktadır. Genellikle kısa boylu olan akarsuların uzunluğu 2-9 km arasında değişmektedir. Bir kısmı mevsimlik akışa sahipken, diğerlerinin debisi yaz aylarında düşmektedir. Çalışma sahasında yer alan akarsular, sularını Marmara Denizi'ne boşaltmaktadır.

Çalışma sahası ve yakın çevresinde bulunan akarsular, Altınova Mahallesi batısından başlayıp şehrin doğu sınırını oluşturan Bahçelievler Mahallesi'ne kadar devam etmektedir. İnceleme sahasımızda yer alan akarsuları batıdan doğuya doğru sırasıyla ele alacak olursak, karşımıza ilk çıkan akarsu şehrin batı sınırını oluşturan Maymun Dere olur. Maymun Dere, KD-GB yönünde uzanmakta olup kaynaklarını şehrin kuzeybatısında yer alan Çitftlik Tepesi (238 m)'nin güney yamaçlarından alır. Yaklaşık 4 km'lik uzunluğa sahip olan akarsuyun aşağı çığırı şehrin batı sınırını teşkil etmektedir. Ayrıca söz konusu akarsunun kollarından olan Sazlı Dere kabaca D-B yönünde akmaktadır (Harita 7).

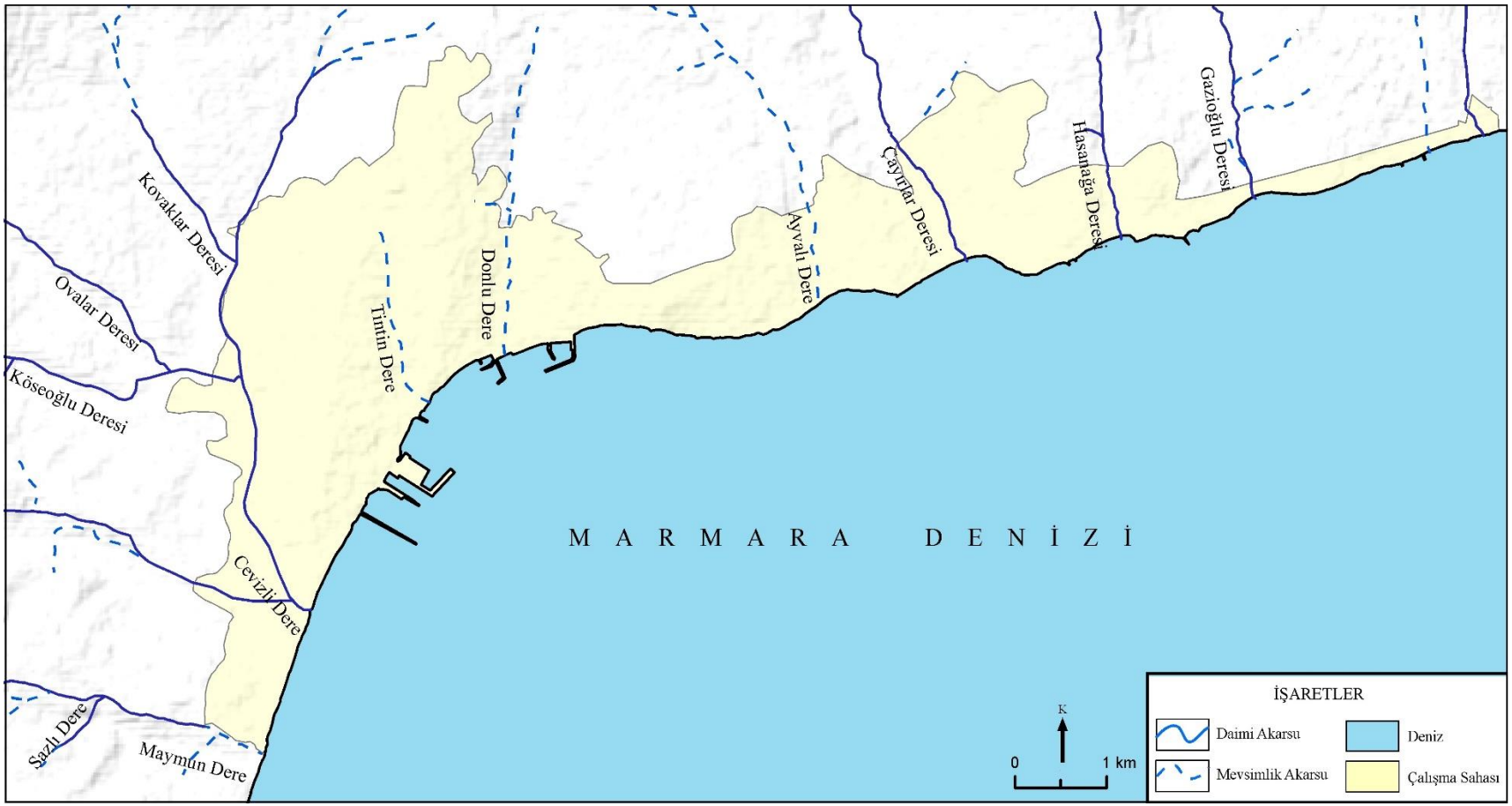

Harita 7. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin hidrografya haritası.

Şehir içerisinde akışa sahip olan diğer bir akarsu ise Maymun Dere'nin doğusunda bulunan Cevizli Dere'dir. Altınova ile 100. Yıl mahalleleri arasında sınır oluşturan Cevizli Dere, çalışma sahası ve yakın çevresinde yer alan en uzun boylu akarsudur. Yaklaşık 9 km uzunluğa sahip olan akarsu, K-G doğrultusunda akmaktadır. Kaynaklarını şehrin kuzeyinde yer alan Cevizlik Tepe (236)'nin güney yamaçlarından alır. Cevizli Dere'nin Kovaklar, Ovalar ve Köseoğlu dereleri olmak üzere kabaca D-B yönünde uzanan üç tali kolu bulunmaktadır. Yaz aylarında debisi azalsa da daimî akışa sahiptir. Ayrıca Cevizli Dere, mansap kesiminde yaklaşık 1,5 km'yi bulan genişlikte alüvyal bir vadi tabanı oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında yer alan bir diğer akarsu, Yavuz Mahallesi sınırları içerisinde bulunan Tintin Dere'dir. Söz konusu akarsu, yaklaşık 2 km uzunluğunda olup kuzeyden güneye akışlıdır. Mevsimlik akışa sahip olan akarsu, dar bir vadi tabanına sahiptir. Vadi tabanının güneyinde kalan kısmına Ruşen Güneş Sokak yerleşmiş durumdadır. Akışın olduğu dönemde sular, yapılan kapalı kanal sistemi ile Marmara Denizi'ne ulaşmaktadır.

Tintin Dere'nin doğusunda yer alan Donlu Dere, şehir içerisinde akışı olan başka bir akarsudur. Yaklaşık 3,5 km uzunluğunda olan akarsu, K-G yönlü akışa sahiptir. Yukarı çığırında Eskicami-Ortacami ile Gündoğdu-Turgut mahalleleri arasında, aşağı çığırında ise Ertuğrul ile Gündoğdu-Turgut mahalleleri arasında sınır teşkil etmektedir. Mesvsimlik akışa sahip olan akarsuyun vadi tabanına Ördekli Dere Caddesi yerleşmiş durumdadır. Donlu Dere havzası içerisinde yer alan en yüksek nokta, doğusunda yer alan Karlık Tepe (151 m)'dir. Bu tepeden itibaren güneye doğru uzanan sırt, Donlu Dere ile Ayvalı Dere arasındaki su bölümü çizgini oluşturmaktadır.

İnceleme sahası içerisinde akışa sahip olan bir diğer akarsu Ayvalı Dere'dir. Yaklaşık 5 km uzunluğunda olan akarsu, kaynaklarını şehrin kuzeyinde, Kayı Köyü'nün batısında yer alan tepenin (259 m) güney yamaçlarından alır. Aşağı çığırı Hürriyet Mahallesi'nde yer alan akarsuyun daimî akışı bulunmamaktadır.

Şehrin doğu kesiminde bulunan Çayırlar Deresi, 6 km uzunluğa sahip olup kaynaklarını şehrin kuzeyinde yer alan Mağara Tepe (198 m)'nin batı yamaçlarından alır.

Önemli bir kısmı şehrin dışında kalan akarsuyun aşağı çığırı Hürriyet ile Değirmenaltı mahalleleri arasında sınır oluşturur. Daimî akışın olduğu akarsu, genişliği 800 metreyi bulan bir vadi tabanına sahiptir.

Çalışma sahası içerisinde yer alan bir başka akarsu ise Hasanağa Deresi'dir. Hasanağa Deresi, kuzeyden güneye akmakta olup yaklaşık 2,5 km uzunluğa sahiptir. Kaynağını şehrin kuzeyinde bulunan Bağlar Tepesi (180 m)'nin güney yamaçlarından alır. Söz konusu akarsu, Bahçelievler ile Değirmenaltı arasındaki sınırı oluşturduktan sonra buradan denize dökülür.

Tekirdağ şehrinin doğusunda yer alan Gazioğlu Deresi, kaynaklarını şehrin kuzeyinde bulunan Karakaldırım Tepesi (114)'nin güney yamaçlarından alıp Bahçelievler Mahallesi sınırları içerisinde Marmara Denizi'ne dökülmektedir. Kuzeyden güneye akışlı olan akarsu, yaklaşık 4,5 km uzunluğundadır.

1.5 Toprak Örtüsünün Şehre Etkisi

Araştırma sahası ve yakın çevresinde kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi orman toprakları ve alüvyal topraklar bulunmaktadır. Nitekim 1990 yılında Tekirdağ şehrini de sınırları içine alan Tekirdağ ilindeki toprakların sınırflandırılmasıyla ilgili çalışmalar yürüten Ekinci, il genelindeki toprakların tasnifini yapmıştır (Ekinci, 1990:43). Çalışmada yer alan genel toprak haritasında Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yukarıda bahsi geçen topraklara yer vermiştir. Ayrıca çalışma sahasının da içinde yer aldığı Trakya Yarımadası'nda çalışmalar yapan Dönmez (1990) ve Güngördü (1999) de bölge genelinde söz konusu toprakların yaygın olduğunu aktarmışlardır. Bu sebeple araştırma sahası ve yakın çevresinde bulunan üç büyük toprak grubu ele alınacaktır. Bunlardan en geniş yayılaşa sahip olan kireçsiz kahverengi orman toprakları, ortalama yıllık yağışın 600 mm'den fazla olduğu yarı nemli bölgelerde yayılış göstermektedir. Bu topraklar, kireçsiz olmasının yanında reaksiyonu asit veya nötrdür. Ayrıca sahip oldukları yapıdan dolayı doğal verimlilikleri azdır. Söz konusu topraklar, kıyılarda, geçiş sahalarında ve yüksek alanlarda yaygınlık göstermektedir (Doğan, 2012:28). Tekirdağ şehrinin doğusunda ve batısında yer alan bu toprakların bir kısmı şehrin gelişimine bağlı olarak yerleşim sahası içerisinde kalmıştır.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde ikinci en geniş yayılışa sahip olan kahverengi orman toprakları, kızılçam, karaçam ve saçlı meşelerin oluşturduğu kuru orman sahalarında yayılış göstermektedir. İyi drenaja sahip olan bu topraklar, organik madde bakımından zengindir. Çeşitli anakayalar üzerinde yer alabilen kahverengi orman toprakları, Tekirdağ'da marnlar üzerinde görülmektedir (Güngördü, 1999:32-33). Şehrin kuzeyinde yer alan bu toprakların bulunduğu kesimlerde zirai faaliyetler yapılmaktadır.

Araştırma sahası ve çevresinde yer alan bir diğer toprak grubu ise alüvyal topraklardır. Çalışma sahası ve yakın çevresinde büyük bir akarsu yatağı olmadığı için alüvyal torpakların kapladığı alan azdır. Söz konusu topraklar genellikle akarsuların denize döküldüğü kısımlarda oluşan deltalarda, fezeyan yatakları ve vadi kenarlarındaki hafif eğime sahip alanlarda görülür. İyi bir drenaja sahip olan alüvyal topraklar, fiziki ve kimyevi özellikleri sayesinde verimli toprak yapısına sahiptir (Dönmez, 1990:86-87). Organik madde bakımından zengin olan bu topraklar, bitki hayatı açısından oldukça elverişlidir. Bu özelliğinden dolayı alüvyal topraklarla kaplı olan sahalarda zirai faaliyetler yürütülmektedir (Güngördü,1999:34). Zirai faaliyetler açısından elverişli olan alüvyal topraklar, şehir içindeki vadi tabanlarında yer almaktadır. Bu vadi tabanlarının en geniş olanları Cevizli, Çayırlar ve Gazioğlu derelerine aittir.

Çalışma sahasının toprak özellikleriyle ilgili olan bir diğer husus ise arazi kullanım kabiliyetleridir. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nden temin edilen arazi kullanım kabiliyeti haritasına göre Tekirdağ şehrinin etrafı zirai açıdan verimli olan I, II ve III. sınıf araziler ile çevrilmiştir (Harita 8). Şehrin bulunduğu sahada da benzer topraklar bulunmaktayken günümüzde yerleşime açılmıştır. Örneğin I. sınıf araziyi teşkil eden Cevizli Dere alüvyal vadi tabanının bir kısmı 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde kalıp yerleşmeler tarafından işgal edilmiştir. Yine aynı şekilde Çayırlar Deresi vadi tabanının güney kesimi Hürriyet Mahallesi içerisinde kalmıştır. Bu vadi tabanlarının kuzeyinde zirai faaliyetler devam etmektedir.

Şehrin kuzeydoğusunda yer alan sahanın önemli bir kısmı I. ve II. sınıf arazilerden oluşurken, kuzey-güney doğrultusunda ince şerit halinde uzanan IV. sınıf arazilere de rastlanmaktadır. Bunun yanında şehri kuzeybatı ve batıdan çevreleyen araziler ise genellikle III. sınıf topraklardan oluşur.

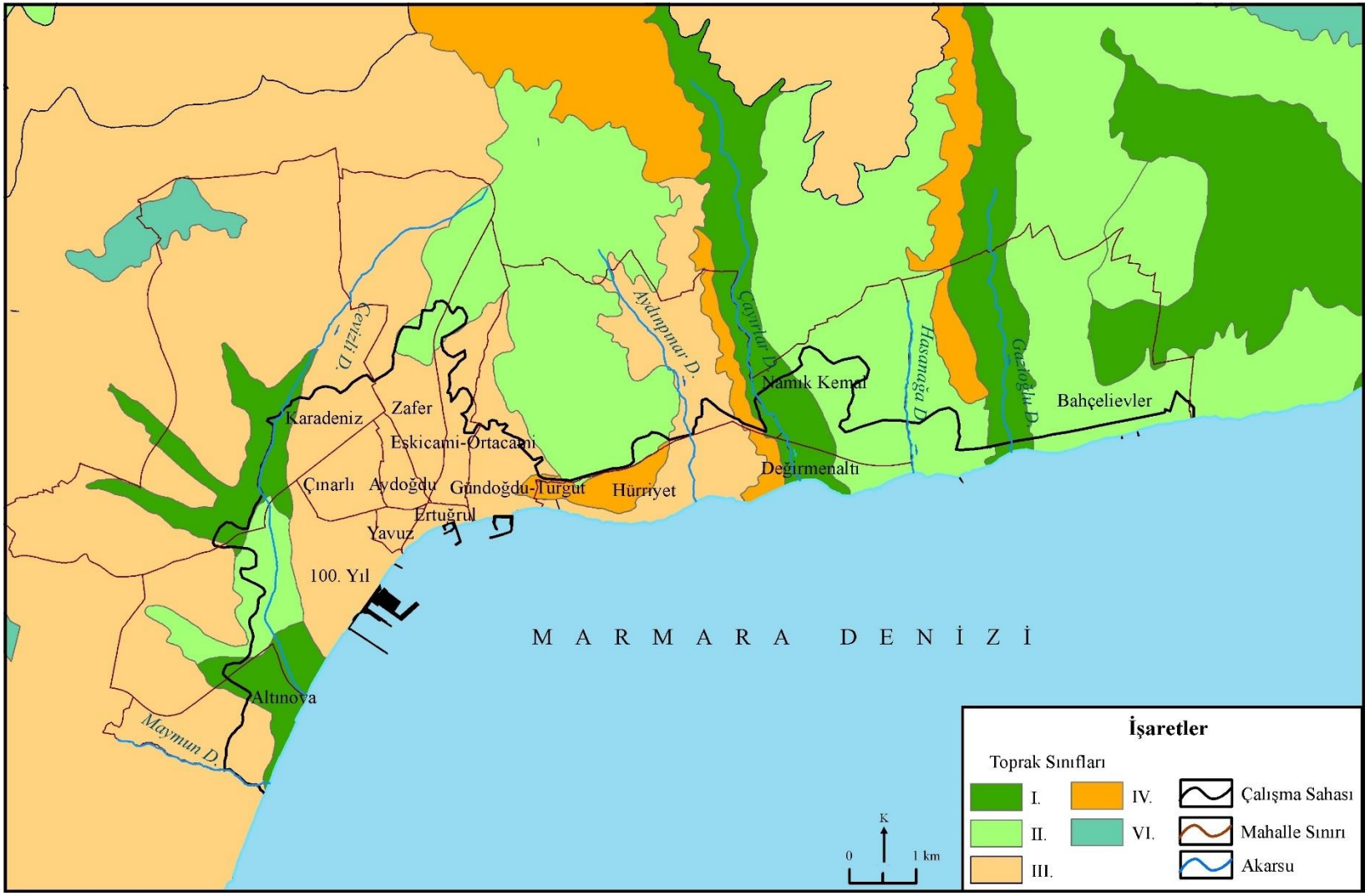

Harita 8. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinin arazi kabiliyet sınıfı haritası.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde zirai amaçlarla kullanılması mümkün olan toprakların geniş bir alana yayıldığı görülmektedir. Ancak bu toprakların bir kısmı tarım dışı amaçlarla kullanılmaktadır. Bu durum arazinin uygun bir şekilde değerlendirilemediğini göstermektedir. Nitekim Altınova Mahallesi'nde ve Cevizlidere'nin batısında alüvyal toprakların yer aldığı sahada inşaat faaliyetlerinin devam etmesi bu yanlışın devam ettiği anlamına gelmektedir. Şehrin batısında yer alan bu mevkide geçmişte uzunca bir süre ziraat yapılmıştır.

1.6 Bitki Örtüsünün Şehre Etkisi

Günümüz şehirlerinde beşerî faaliyetlere bağlı olarak doğal bitki örtüsü büyük oranda tahrip edilmiştir. Benzer durum Tekirdağ şehri için de söz konusudur. Ancak çalışma sahasının içinde yer aldığı Trakya Yarımadası'nda doğal bitki örtüsünün muhafaza edildiği alanlar bulunmaktadır. Bu alanlardaki bitki toplulukları, şehri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Dolayısıyla bu bölümde şehrin çevresinde yer alan bitki topluluklarına yer verilecektir.

Çalışma sahasının da içinde bulunduğu Trakya'nın bitki örtüsü Dönmez tarafından beş gruba ayrılmıştır. Bunlar: nemli ormanlar, kuru ormanlar, antropojen step, maki-psödomaki ve kıyı bitkileridir. Bu türlerin bölge genelindeki dağılışı farklılık arz etmektedir. Nitekim Tekirdağ şehrinin kuzeyinde yer alan Istranca kütlesinin Saray'a doğru uzandığı kesimlerde kayın ormanları hâkim tür iken, orman altı formasyonunu orman gülleri oluşturur. Güneye doğru gidildiğinde yağışın azalmasına bağlı olarak meşe ve gürgenler görülmektedir. Ergene havzasına doğru gidildiğinde yerleşim alanlarından dolayı seyrekleşse de meşe, gürgen, karaçalı ve karaağaç topluluklarına rastlanmaktadır. Küçük bir alanda yayılış gösteren bu topluluklar Trakya'nın iç kesimlerinin geçmişte step sahası olmadığını göstermektedir. Bugünkü step görünümünün ortaya çıkmasında iç kesimlerde ormanların tarım arazisi kazanmak amacıyla tahribinin önemli bir rolü olmuştur. Buradaki taban arazilerde ve vadilerde kavak, söğüt ile baklagiller yem bitkileri görülmektedir. Peneplen sahalarında ise sakal otu, köpek dişi, domuz ayrığı vb. yem bitkileri yaygındır (Dönmez, 1985:13).

Tekirdağ'ın güneyindeki kıyı bölgelerinde yaz kuraklığına tahammül edebilen maki formasyonu yer alır (Dönmez, 1990:214). Söz konusu bitki formasyonu, özellikle

Tekirdağ ile Enez arasındaki kıyı bölgesinde meşe ve kızılçamların tahrip edildiği sahalarda yayılış göstermektedir. Zikredilen bölgedeki makiler, 300-350 metre yüksekliğe kadar çıkarlar (Güngördü, 1999:82). Maki topluluklarına ait türlere şehrin batısında az da olsa rastlanmaktadır. Ancak bu türlerin asıl yayılış gösterdiği kısım Kumbağ ile Şarköy arasında kalan sahadır.

İKİNCİ BÖLÜM
2. TEKİRDAĞ ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Nüfus, belirli bir zaman diliminde, belli bir ülke içerisindeki insanların sayılmasıyla ortaya çıkan miktardır. Nüfusun miktarını, yapısal özelliklerini ve gelişimini nüfus bilimi (demografi) inceler. Mekân bilimi olan coğrafya ise nüfusun dağılışını ve bu dağılışa etki eden faktörleri ele alır (Doğanay, 1997:13).

Coğrafyacılar, nüfus konusunu dağılış ilkesini dikkate alarak "Nüfus Coğrafyası'' başlığı altında ele alır. Bu yönüyle nüfus coğrafyası; nüfusun coğrafi dağılışı ve yoğunluklarının bulunduğu sahanın yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su ve yer altı kaynaklarından faydalanması ile sahip olduğu ekonomik, kültürel ve teknolojik birikim arasındaki ilişkisini inceler. Ayrıca nüfusun zaman içerisindeki gelişimi ve değişimi, çevresel özellik ve doğal kaynaklarla olan ilişkisi, şehirleşmeye olan etkileri, ilgili sahada yaşayan toplumların gelişimleri nüfus coğrafyasının bileşenlerini oluşturur (Özgür, 2011:7).

Coğrafya çalışmalarında nüfus, sıkça başvurulan bir konudur. Özellikle şehir ve kır ayırımı yapılırken en fazla kullanılan kriterlerden biridir. Dolayısıyla şehir coğrafyası çalışmalarında nüfus unsuru önemli bir rol oynar. Coğrafyacılar, şehirleşmenin nüfusun artması ile mümkün olacağı hususunda fikir birliğine varmıştır. Tümertekin şehirleşmeyi; bir ülke ya da bölgede belirli bir zaman diliminde yaşayan nüfusun belirlenen kritere göre şehir olarak kabul edilmesi ve o yerleşmedeki nüfusun artması olarak tanımlamıştır (Tümertekin, 1973:1).

Nüfus, insanlık tarihinin her döneminde bir güç unsuru olarak görülmüş, siyasi, askeri ve ekonomik gücün timsali olmuştur (Şahin, 2016:219). Bu durum öncelikle nüfusun iyi bir şekilde planlanması ve yönetilmesi ile mümkün olabilmektedir. Ayrıca nüfusun bir bölgenin gelişmişlik ve çevresel özellikleri üzerindeki etkisi büyüktür. Zira nüfusun çevre üzerindeki etkileri, miktarı ve yoğunluğu nispetinde şekillenir (Tanoğlu, 1969:29).

Tarihi süreç içerisinde nüfusun artmasıyla insanlar organize hareket etmeye başlamışlardır. İnsanların bir arada yaşaması, şehirlerin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Ülkeden ülkeye ve zamana göre değişmekle birlikte belirli bir nüfusun üzerindeki yerleşmeler, şehir olarak kabul edilmiştir. Nüfus miktar ve yoğunluğunun en fazla olduğu yerleşmeler olan şehirlerde, nüfusun gelişimi şehirleşmeyi birçok yönüyle etkilemiştir. Dolayısıyla bu bölümde çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinin nüfus yapısı ve gelişim evreleri ele alınıp bunların şehirleşmeye olan etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma yürütülürken: tarihi kaynaklar, konuyla ilgili literatür, DİE'den alınan genel nüfus sayımları ve TÜİK'in adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden istifade edilmiştir. Tekirdağ şehrinin nüfus özellikleri Cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı dönem olarak incelenmiştir.

2.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Tekirdağ Şehrinin Nüfusu

Tekirdağ şehrinin Cumhuriyet öncesi nüfus bilgileri düzenli ve detaylı değildir. Öyleki Osmanlı öncesinde seyyahların Tekirdağ hakkında yazmış olduğu yazılardan çeşitli bilgiler edinilebilirken, ilk sağlıklı veriler, Osmanlı döneminde 16. yüzyılda tutulan tâhrir defterlerinden, şe'riye sicillerinden ve salnamelerden elde edinilebilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin nüfus sayımları ile ilgili araştırmalar yapan Barkan, 16. yüzyılda büyük şehirlerin nüfuslarını hesaplamış, "hâne'' karşılığını "5'' katsayısı olarak kabul etmiştir. Bu hususta farklı görüşler olmakla birlikte çoğunluk "5'' katsayısında hemfikir olmuştur (Göyünç, 1979:332). Nitekim 16. yüzyılda yapılan sayımda, belirli amaçlar doğrultusunda haneler sayılırken kişiler sayılmamıştır. Bundan dolayı genel nüfusa dair bir çıkarımda bulunabilmek için kişi sayısı belirlenen katsayı ile çarpılıp ortalama miktar elde edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı II. Mahmut döneminde 1831 yılında yapılmıştır. Bu sayımda erkekler sayılırken kadın ve çocuklar sayıma dahil edilmemiştir. Ayrıca gayrimüslimlerin bu sayımda gösterilmeyip genel sayım içinde değerlendirilmeleri ve sayım memurlarının özensiz davranmaları sayımın eksikliğini gösteren diğer unsurlardandır (Karpat, 2003:38).

Tekirdağ şehrinin Cumhuriyet öncesi nüfus yapısı elimizdeki veriler doğrultusunda 16. yüzyıldan itibaren incelenebilmiştir. Nitekim 15 ve 17. yüzyıllar arasında Çirmen Sancağı'na bağlı bir kazâ olan Tekfurdağı'nın[3] en eski kaydı, Fatih dönemine ait Mâliyeden Müdevver Defterler tasnifinde Mad 35 numarasıyla kayıtlı mufassal defterdir. İkinci defter, Yavuz Sultan Selim dönemindeki müsellem teşkilatına ait kayıttır. Bu kayıt 1515 yılına ait olup kayıtta Tekfurdağı kazasının merkezi olan Rodosçuk hakkında bilgiler yer alır. Üçüncü defter ise Sultân Süleyman Tahrîrleri (1520-1530) olarak bilinen defterlerden biridir. Bundan sonraki süreçte; tapu tahrir defterleri, avârız, cizye, temettuat, tereke vs. defterlerinde Rodosçuk'un[4] nüfusu ile ilgili olan kayıtlardan istifade edilmiştir (Ateş, 2009:1-4).

Rumeli'nin Osmanlı idaresine geçmesiyle birlikte Türkmenler bölgeye göç etmiş, bunun neticesinde demografik yapıda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Nitekim 1515 yılında 198 hâne 153 mücerredden (bekar) olmak üzere 1.143 olan Müslüman nüfus mevcutken, 1540'a gelindiğinde hane sayısı artarak 343 olmuş ve nüfus 1.715'e yükselmiştir. 1595 yılında ise 617 hane ile 3.085'e ulaşan Müslüman nüfusu, 16. yüzyıldaki en yüksek sayısına erişmiştir. 16. yüzyılın başında toplam 4 Müslüman mahallesi varken yüzyılın sonunda bu sayı 24'e yükselmiştir. Kısa süre içerisinde Rodosçuk'taki nüfusun bu derece artmasının sebebi kasabanın ticari bir merkez haline gelip göç almasıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda kasabada ticari yapıların ve ticaretten elde edilen gelirlerin artmasıyla nüfusun da arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca gelişen ticaret hayatı ile Rodosçuk'a kalifiye elemanlar gelmeye başlamıştır. Örneğin Teselya'dan mumcular buraya göç edip yerleşmişlerdir. Yine fırıncılar, kahveciler gibi Anadolu ve Rumeli'nin farklı bölgelerinden insanlar, Rodosçuk'a göç etmişlerdir. 17. yüzyıla gelindiğinde şehirdeki Müslüman nüfusu artmaya devam etmiştir. Öyleki 1661 yılındaki kayıtlara göre 1.096 hâne ve kiralık odalarda yaşayan Müslümanların sayısı 6.500'e çıkmıştır. 65 yıl gibi bir sürede nüfusun iki katından fazla artmasında doğal nüfus artışından ziyade göçlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Zira Evliya Çelebi,

[3] Tekirdağ'ın 1358-1732 yılları arasında kayıtlarda geçen adı.
[4] Tekirdağ'ın1732-1923 yılları arasındda kayıtlarda geçen adı.

seyahatnamesinde bu göçün özellikle Girit seferi esnasında arttığını belirtmiştir. İlerleyen dönemde 1680'de 23 nefer[5] Müslüman, 55 nefer Rum, 83 nefer Ermeni gelmiş şehrin nüfusu artmıştır. Ancak 1681 yılında Müslüman nüfusunun 3.200'e düştüğü görülmektedir. Bunun sebebi cephelerde yürütülen savaşlar ve çeşitli hastalıklardır. Bu düşüş devam etmiş 1694 yılına gelindiğinde 146 Müslüman hâne ve 86 oda sayısı ile nüfus 1.100'e düşmüştür (Ateş, 2009:149-153). Ancak bu dönemdeki düşüş sadece Tekirdağ ile sınırlı kalmamıştır. Veba ve zührevi hastalıkların yayılmasıyla diğer şehirlerin nüfus miktarında da azalmalar meydana gelmiştir (Elibol, 2007:147) (Tablo 11).

Tablo 11. Tekirdağ'ın 16. ve 17. yüzyıldaki şehir ve kır nüfusu

Yıllar	Şehir	Kır	Toplam	Müslüma	Gayri Müslim
1515	2.878	12.000	14.878	1.143	1.735
1530	2.851	-	-	1.276	1.575
1535	2.660	-	-	1.415	1.245
1540	3.255	-	-	1.715	1.540
1545	-	10.600	-	1.245	-
1550	3.244	-	-	2.034	1.210
1595	9.225	11.500	20.725	3.085	6.140
1661	11.300	-	-	6.500	4.800
1681	6.790	-	-	3.200	3.590
1694	4.820	9.180	13.460	1.100	3.720

Kaynak: Ateş, 2009: 150-251.

Rodosçuk'ta 16. yüzyılın başlarında Rum nüfusu Müslüman nüfusundan daha fazlaydı. Ancak zaman içerisinde Müslüman nüfusun bölgeye yoğun bir şekilde göç etmesinden dolayı bu oran değişmiştir. 1515 yılında Rumlara ait 347 hâne olup 1.735 Rum yaşamaktaydı. Bu yüzyılın sonlarına doğru Rum nüfusu azalarak 1595 yılında 1.000'e düşmüştür. 17. yüzyıl boyunca Rum hâne sayısı ve nüfus miktarında belirgin bir değişiklik olmamıştır. Nitekim Rodosçuk'taki Rum nüfusu, 1661'de 206 hâne ve 1.030 kişi, 1681'de 150 hâne ve 59 oda olmak üzere 1.090 kişi iken, 1694 yılında da Rum

[5] İnsan sayısını bildiren sözler için kullanılır. Bir adam veya tek kişiyi ifade eder (Develioğlu, 2010:957).

nüfusunda pek bir değişiklik olmayıp 1.050'de kaldığı tespit edilmiştir. Rodosçuk'ta Rumlardan başka ikamet eden diğer bir azınlık Yahudilerdir. 1492 yılında İspanya, Portekiz ve 1511'de İtalya'dan tehcir edilen Yahudiler, II. Bayezid döneminde Osmanlı tarafından kabul edilmiş ve belirli şehirlere yerleştirilmiştir. Rodosçuk kasabasında yer alan Yahudilerin de bu süreçte yerleştirilmiş olması muhtemel olsa da tâhrir defterlerinde herhangi bir Yahudi mahallesi kaydı yer almamaktadır. Nitekim Rodosçuk kasabasında 1661 yılındaki kayıtlara göre 270, 1681'de 500, 1695'e gelindiğinde ise 550 Yahudi yaşamaktaydı. Rodosçuk'taki diğer azınlık grubu oluşturan Ermenilere ait ilk kayıtlar 1661 yılına aittir. Bu tarihte 710 Ermeni hâne ve 56 odası bulunurken nüfusları 3.500'dür. Ayrıca Ermeniler ile Karamanlı Rumlar Rodosçuk'ta Mahalle-i Cedîd Ermeniyan isimli mahallede yaşamaktaydılar. 1682 yılında Rodosçuk'taki Ermeni nüfusunun 2.000'lere düştüğü tespit edilmiştir. Bunun sebebi Rumeli'ye göç edenlerin bir kısmı Anadolu'ya geri dönerken bir kısmı da Edirne ve Gelibolu'ya göç etmiştir. 1694 yılına gelindiğinde ise Ermenilere ait 243 hâne ve 217 oda mevcuttur. Bu tarihte Ermeni nüfusu 2.120'dir (Ateş, 2009:155-160). Nüfus verilerinden anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti'ndeki çok uluslu yapının tezahürlerini Tekirdağ şehrinde görmek mümkündür. 16. ve 17. yüzyılları kapsayan süreçte Müslüman ve Rum tebaaya Ermeni ve Yahudiler de eklenmiştir. Zira Avrupa ile Anadolu arasında yer alan Tekirdağ, bulunduğu konum ve ulaşım kolaylığından dolayı farklı bölgelerden göç almıştır.

Tekirdağ kazasının kırsalında 16. yüzyılın başında nüfus 12.000 civarındadır. Söz konusu yüzyılın ortalarında ise kırsal nüfus, 10.600 iken sonlarına doğru 11.500'e yükselmiştir. Aradan geçen 100 yıllık süreçte Tekirdağ kazasının kırsalındaki nüfus artmamış aksine 9.180'e düşerek azalmıştır. 17. yüzyılın sonlarında Tekirdağ kazasına bağlı 56 köy mevcuttur. Ülkede yaşanan ekonomik sıkıntıların yansıması olarak vergilerin artması ve bundan başka veba gibi salgın hastalıkların yaşanmasıyla köylü zor durumda kalmış ve şehirlere göç etmeye başlamıştır. Bunlara ek olarak Anadolu'da yaşanan celâlî isyanlar da şehir nüfusunun artmasında etkili olmuştur. Nitekim Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşayanlar güvenlik gerekçesi ile Rumeli'ye göç etmişlerdir. Bu gelişmelerin ardından 17. yüzyılda Rodosçuk kasabasının nüfusu artış göstererek 11.300'e çıkmıştır. Ancak ilerleyen süreçte kasabadaki nüfusun yaşanan savaşlardan dolayı giderek azaldığı tespit edilmiştir. (Ateş, 2009:163-251). Ekonomik

sebepler ve köylerdeki imkanların yeterli olmayışı günümüzde olduğu gibi o dönemlerde de halkı kırdan kente göçe zorlamıştır. Bu yoğun göç dalgaları şehirlerin sağlıklı bir şekilde gelişmesini olumsuz etkilemiştir.

Osmanlı nüfusu, 16. ve 17. yüzyılda belirgin bir şekilde ortaya konulabilmişken 18. yüzyılda kapsamlı tahrirlerin yapılamamasından dolayı demografik yapı tam manasıyla tespit edilememiştir. Bunun yanında seyyahların kayıtlarından 18. yüzyılda nüfusta gerileme olduğunu öğrenmekteyiz. Nüfustaki düşüşlerin sebebi savaşlar ve veba gibi bulaşıcı hastalıklardan dolayı meydana gelen ölümler ile zührevi hastalıklar nedeniyle doğumların azalmasıdır (Issawi ve Yagenah, 1977:64-152).

Osmanlı Devleti'nde modern denilebilecek şekilde yapılan ilk nüfus sayımı 1831 yılındadır. Bu sayım Anadolu ve Rumeli'de yaşayan Müslüman ve gayrimüslim tebaanın erkek nüfusunun tespit edilmesi açısından önem taşımaktadır. Karal'a göre bu sayımda Anadolu ve Rumeli'de nüfusun yekûnu 3.753.642'dir (Karal, 1997:195).

Tekirdağ'da 1831 yılındaki sayım Elmas Paşazade Hacegendan Abdurrahim Bey tarafından yapılmıştır. Bu sayım sonucunda tutulan 1832 tarihli deftere göre Tekirdağ'daki Müslüman nüfusu 2.838'dir. Ermeni nüfusu 2.654, Rum nüfusu 2.584, Yahudi nüfusu 222 iken Hristiyan Kıpti nüfusu 64'tür. Söz konusu defterin kaydına göre Tekirdağ şehrinde yaşayan toplam nüfus 8.362'dir. Aynı dönemde Tekirdağ kırsalında yaşayan Müslüman sayısı 1.629 iken gayrimüslim nüfusu 3.313'tür. Bu veriler ışığında kırsalda yaşayan toplam nüfus 4.942 olarak hesaplanmıştır. Tekirdağ şehri ile kırsalındaki toplam nüfus 13.304'tür (Tablo 12). Ancak Elmas Paşazade Hacegendan Abdurrahim Bey'in yapmış olduğu sayıma göre Tekirdağ'ın toplam nüfusu 11.557'dir. İki kayıt arasındaki bu farkın sebebi mahalli olarak yapılan sayımlar merkeze gönderilip merkezde battala çekilmekte yani birleştirilmektedir. Burada ölüm, doğum ve göçler sebebiyle meydana gelen değişiklikler defterlere kaydedildiğinden bu farklılık meydana gelmiştir (Aydın ve Aydın, 2016:332-333).

Tablo 12. Tekirdağ'ın 19. yüzyılda ve 20. yüzyıl başlarındaki şehir ve kır nüfusu

Yıllar	Merkez (Şehir)	Kır	Toplam	Müslüman	Gayri Müslim
1831	8.362	4.942	13.304	4.467	8.837
1877	-	-	49.751	-	-
1892	-	-	41.432	13.885	27.547
1902	-	-	44.635	16.392	28.243
1912	-	-	45.171	19.894	25.277
1914	-	-	34.924	19.484	15.440

Kaynak: Aydın-Aydın, 2016:332-333, Serez, 2007:149, Salman, 2006:87, Karacakaya, 2016:352-360.

Tarihin geçmiş dönemlerinden bu yana yerleşim alanı olan Tekirdağ, zaman ilerledikçe coğrafi potansiyeli ve bulunduğu konum sayesinde gelişmiş, ticari bir merkez haline gelmiştir. Özellikle liman şehri olmasından dolayı Balkan ve Doğu Akdeniz'den getirilen mallar İstanbul veya Bursa üzerinden Anadolu'ya ulaştırılması bu gelişim üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca İstanbul'un gıda ihtiyacının karşılandığı Tekirdağ, tahıl ve tuz sevkiyatının yoğun olarak yapıldığı bir liman kentiydi. Ancak 1828 ve 1878'de meydana gelen Rus işgalinden dolayı Tekirdağ'da gerilemeler meydana gelirken, burada yaşayan Türk nüfusun toplam nüfus içindeki oranında azalmalar olmuştur (Aydın ve Aydın, 2016:328).

Osmanlı Devleti'nde 1877 yılında idari sınırlarda birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Nitekim Tanzimat döneminde bazı kazalar birinden alınıp diğer komşu sancağa bağlanmıştır. Bu uygulama Tekirdağ için de söz konusu olmuş, Tekirdağ sancağına bağlı Keşan, İnöz ve Şarköy kazaları Gelibolu'ya bağlanıştır. Bu dönemde Tekirdağ'ın nüfusu 49.751'dir.

Tekfurdağı sancağının merkezinde 1892 yılındaki Müslüman nüfusu 13.855 iken, gayrimüslim nüfusu 27.547'dir. Bu devrede Müslüman nüfusunun azalma sebebi meydana gelen savaşlara Müslümanların katılmasıdır. 1902 yılında ise toplam nüfus 44.635'e yükselmiştir. 1902 yılında Tekfurdağı sancağına bağlı olan Çorlu, Malkara,

Hayrabolu ile birlikte sancak merkezinin toplam nüfusu 113.704'tür. Bu nüfus içerisindeki en kalabalık kaza, yine sancağın merkezi olan Tekfurdağı'na ait olup bunu 30.136 ile Malkara kazası takip etmekteydi. İlerleyen dönemde Tekfurdağı sancağının nüfusu artmış 1907'de 159.002, 1909'da 135.573'e ulaşmıştır. Bu nüfus ile Tekirdağ, Trakya'nın en kalabalık yerleşmeleri arasında yer almaktaydı (Salman, 2006:87).

Tekfurdağı sancağının merkez nüfusu 1912 yılında 45.171 olup 19.894'ü Müslüman, 25.277'si ise gayrimüslim tebaadan oluşmaktaydı. Bu dönemde toplam nüfus içerisindeki Müslüman nüfusun oranının arttığı, gayrimüslim nüfusunun azaldığı görülür. Bu durum üzerinde, meydana gelen savaşlardan dolayı gayrimüslim tebaanın başka yerlere, Müslümanların da kaybedilen topraklardan Tekirdağ'a göç etmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. 1914 yılında 34.924 olan nüfusun 19.984'ü Müslüman, 15.440'ı gayrimüslimdir. Gayrimüslim tebaanın önemli bir kısmını Ermeniler oluşturmaktaydı. Önemli sayıda olan Ermenilerin 1912 yılında Bulgarların Tekirdağ'ı işgali sırasında Bulgarlar ile birlikte hareket etmesi ve I. Dünya Savaşı'nda en münasip ifadeyle Osmanlı aleyhine çalışmalarda bulunması neticesinde 10 Ağustos 1915 yılına ait bir belgede; Tekirdağ'da yaşayan Ermeniler, sevk ve iskân kanuna tabii tutularak Gelibolu'daki Rumların Ermenilerden boşalan yerlere yerleştirildiği aktarılmıştır. Nitekim 1914 yılındaki nüfus istatistiklerine göre 9.093 Ermeni'den 4.423'ü sevke tabii tutulmuştur (Karacakaya, 2016:352-360).

Balkan Savaşları ve Bulgarların Tekirdağ'ı 1912 yılında 8 ay boyunca işgal altında bulundurması, buna müteakip I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber Çanakkale savaşlarının yaşanması Tekirdağ'da askeri hareketlilik meydana getirmiştir. İlerleyen dönemde Tekirdağ, Mondros Mütarekesi ile müttefik güçler tarafından yine işgal edilmiş, 1920'lerde Yunanlılar, Tekirdağ'a girmiştir. Bu işgal 13 Kasım 1922 yılında imzalanan Mudanya Mütarekesi ile sona ermiştir. Ayrıca söz konusu mütarekenin ardından burada yaşayan Rum ve Ermeniler şehri terk etmiş, yerine Yunanistan'dan gelen Türkler yerleştirilmiştir (Ateş, 2011:359-362). Bu tarihten sonra nüfus, genel itibariyle Türklerden oluşmuştur.

Şehir hayatı ve şehirleşme üzerinde etkisi mühim olan nüfustaki dalgalanmalar, Tekirdağ şehrini etkilemiş, uzun süre tesirini göstermiştir. Yaşanan savaşlardan dolayı Tekirdağ şehrindeki ticari faaliyetler eski canlılığını kaybetmiştir. Özellikle limanın işlerliği azalmış, zirai faaliyetler zarar görmüştür. Savaşların bitmesi ve akabinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla tekrar nüfus artmaya başlamış, şehir ve kır hayatı canlanmıştır.

2.2. Cumhuriyet Döneminde Tekirdağ Şehrinin Nüfusu

Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bir sonraki sayım ise bundan sekiz yıl sonra yapılmıştır. Akabinde yapılan sayımlar 1990 yılına kadar her beş yılda bir tekrarlanmıştır. 1990 yılından sonra, on yılda bir yapılması planlanmış ancak çeşitli sebeplerden dolayı 1997 sayımı yapılmıştır. 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımından sonra 2007 yılında Türkiye İstatistik Kanunu çerçevesinde yerleşim yerlerinin nüfus bilgilerinin güncel kalması ve nüfus hareketlerinin düzenli bir şekilde incelenebilmesi için Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne geçilmiştir. Dolayısıyla bu sistem sayesinde 2007 yılından günümüze kadar Tekirdağ şehrine ait yıllık verilere ulaşılabilmektedir. Tekirdağ şehrine ait nüfus verileri, 2000 yılına kadar adı Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) olan Türkiye İstatistik Enstitüsü Kurumu (TÜİK)'ndan temin edilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımı olan 1927'de Tekirdağ şehrinin nüfusu 14.387'ydi. Aynı dönemde Tekirdağ ilinin nüfusu ise 131.446'dır. Buna göre 1927 yılında il nüfusunun yaklaşık % 11'i Tekirdağ şehrinde toplanmıştı. Bu sayımdan sekiz yıl sonra, 1935'te yapılan sayımda Tekirdağ şehrinin nüfusu 19.724 çıkmıştır. Aradan geçen sekiz yıllık süreçte şehirdeki nüfusun mutlak artış miktarı 5.337'dir. Bu miktarın oransal artışına bakarsak, belirtilen yıllar arasında nüfusun % 37 oranında arttığı anlaşılır. Bu artışın önemli bir bölümü 1931 yılında açılan Tekel Şarap Fabrikası'na bağlı olarak alınan göçlerden ileri gelmekteyken, doğumlar da etkili olmuştur.

Cumhuriyet döneminde yapılan periyodik sayımların üçüncüsü 1940 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sayımda Tekirdağ şehrinin nüfusu 17.081 olarak tespit edilmiştir. 1935-1940 arasında nüfusun mutlak miktarında 2.643 kişilik bir azalma meydana gelmiştir. Bu devrede meydana gelen azalmanın oranı ise % -13'tür. Tekirdağ şehrinin

nüfusundaki azalma devam etmiş, 1945 yılı sayımına göre şehrin nüfusu 14.780'e düşmüştür. 1940-1945 yılları arasında nüfusun mutlak artış miktarı 2.301 kişi azalmıştır. Bu dönemde ülke genelinde nüfus artmaya devam etmiş olsa da artış oranında bir azalma meydana gelmiştir. Zira artış miktarının az olmasında II. Dünya Savaşı etkili olmuştur. Türkiye fiilen bu savaşa girmemiş olmakla birlikte, dünyanın içinde bulunduğu siyasi, askeri ve ekonomik şartlar ülkeyi derinden etkilemiştir. Savaş tehlikesine karşılık Türkiye ekonomik alanda olduğu gibi askeri alanda da tedbirler almış, kısmi seferberlik ilan ederek ordunun asker sayısı artırılmıştır. Sosyoekonomik şartların olumsuz etkisinin yanında bilhassa erkek nüfusun silah altına alınması 1940-1945 döneminde Türkiye nüfusunu birçok yönüyle etkilemiştir (Şahin, 2016:224). Söz konusu savaşın Tekirdağ şehrindeki etkileri ülke geneline göre daha barizdir. Nitekim 1940 ve 1945 yıllarında ülke nüfusunda artış olmasına rağmen Tekirdağ nüfusunun azaldığını görmekteyiz. Bu durumun sebebi o dönemde garnizon şehri olan Tekirdağ'da savaş sırasında ve sonrasında yer alan askeri birliklerin buradan taşınmasıdır (Tolun, 1973:153). Bu devrede Tekirdağ il nüfusunda da bir azalma söz konusu olmuştur. 1940 yılında 209.288 olan il nüfusunun mutlak miktarında 6.682 kişilik bir azalma meydana gelerek 202.606'ya düşmüştür.

1950 yılından önce yapılan iki nüfus sayımında Tekirdağ şehrinin nüfusunda azalma meydana geldiği tespit edilmişti. 1950 yılından sonra ise Tekirdağ şehrinin nüfusu uzun bir süreden sonra tekrardan artmaya başlamış, 15.696'ya yükselmiştir. 1945-1950 yılları arasındaki mutlak artış miktarı 916'dır. Bu miktarın oransal artışı ise % 6'dır. 1950 yılı Tekirdağ şehri nüfusu için bir milat olmuş, nüfus bundan sonraki süreçte sürekli artış halinde olmuştur. Nitekim 1950 yılından itibaren artış halinde olan Tekirdağ şehrinin nüfusu 1960 yılında 23.987'e yükselmiştir. 1950-1960 devresinde nüfusun mutlak artış miktarı 8.291'dir. Söz konusu on yıllık devrede meydana gelen artış oranı ise % 52'tür. Bu dönemde nüfus artış oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Zira Türkiye genelinde olan yoğun nüfus artışı ve şehirleşme hızı Tekirdağ şehrinde de etkili olmuştur. Ayrıca Tekirdağ şehrinde idari fonksiyonun yanında zirai, ticari ve sanayi faaliyetlerinin yaygınlık göstermesi şehirli nüfusun artmasını sağlamıştır (Tablo 13).

Tablo 13. Tekirdağ şehri nüfus gelişimi (1927-2018)

Sayım Yılları	Nüfus Miktarı	Değişim Miktarı	Yıllık Artış Oranı (%)	Yıllık artış hızı (‰)[6]
1927	14.387	-	-	-
1935	19.724	5.337	37,1	39,4
1940	17.081	-2.643	-13,4	-28,7
1945	14.780	-2.301	-13,5	-28,9
1950	15.696	916	6,2	12
1955	17.957	1.988	14,4	26,9
1960	23.987	6.030	33,6	57,9
1965	27.069	3.082	12,8	24,1
1970	35.387	8.318	30,7	53,5
1975	41.257	5.870	16,6	30,6
1980	52.093	10.836	26,3	46,6
1985	63.215	11.122	21,4	38,7
1990	80.442	17.227	27,3	48,1
2000	107.191	26.749	33,3	28,7
2007	133.322	26.131	24,4	31,1
2012	150.112	16.790	12,6	23,7
2018	171.869	21.757	14,5	22,5

Kaynak: (DİE, 1927-2000 ve TÜİK, 2007-2018).

Tekirdağ şehri nüfusunun sürekli artması bakımından 1950 yılının bir milat olduğunu belirtmiştik. Bu artış, 1970 yılında daha belirgin bir hal almış, nüfus 35.387'ye ulaşmıştır. 1960'tan 1970'e kadar olan devrede nüfusun mutlak artış miktarı 11.400'dür. Söz konusu artış miktarı, 1970'ten önceki on yıllık sayım dönemleri esas alınırsa, en yüksek değeri ifade eder. Bu devrede nüfus, bir buçuk katına çıkmıştır.

[6] Tarafımızca yapılan nüfus artış hızı hesaplamaları TÜİK'in kullanmış olduğu formüller ile yapılmıştır.

Diğer taraftan 1970 yılında Tekirdağ ilinin nüfusu 302.946'dır. Dolayısıyla Tekirdağ şehri, il nüfusunun yaklaşık % 12'sine sahiptir. 1927 yılında bu oran % 11 iken, 1970 yılında % 12'ye çıkmıştır. Bu durum Tekirdağ şehrinin il nüfusu içindeki payında belirgin bir değişikliğin olmadığını göstermektedir.

Tekirdağ şehrinde zamanla artan nüfus 1980 yılında 52.093'e çıkmıştır. 1970-1980 devresinde nüfusun mutlak artış miktarı 16.706'dır. Bu rakamın oransal olarak artışına gelirsek, belirtilen yıllarda nüfusun % 47 oranında arttığı anlaşılır. Söz konusu dönemde Türkiye'deki şehir nüfusunun artış oranı % 43'tür. Buna göre Tekirdağ'daki şehirleşme hızının ülke ortalamasının üzerinde olduğu anlaşılır. Bahsi geçen yıllar arasında Tekirdağ şehrinde Trakya Üniversitesi'ne bağlı Ziraat Fakültesi'nin kurulması ve sanayi alanında meydana gelen gelişmeler nüfusun artmasını sağlamıştır.

Ülke genelinde1980 yılından sonra sanayi alanında meydana gelen gelişmeler, kırdan kente yapılan göçlerin artmasına neden olmuştur. Benzer süreçler Tekirdağ şehrinde de yaşanmıştır. Özellikle şehrin kuzeyinde açılan fabrikalar, şehrin göç almasına neden olmuştur. Nitekim 1980 yılında 52.093 olan nüfus, 1990'da 23.349 kişi artarak 80.442'ye yükselmiştir. Söz konusu devrede nüfusun oransal artışı 54,5'tir. On yıllık sayım dönemleri esas alınırsa bir önceki döneme göre nüfusun oransal olarak bu kadar fazla arttığı başka bir sayım dönemi yoktur. Belirtilen devrede Tekirdağ il nüfusundaki artışa bakacak olursak, % 30'luk bir artışın meydana geldiği görülür. Buna göre Tekirdağ şehrinin nüfus artış oranı il genelindeki artışın neredeyse iki katıdır.

Tekirdağ şehrinin 2000 sayımına göre nüfusu 107.191 çıkmıştır. Bu sayımla birlikte şehrin nüfusu ilk kez 100.000 bandını geçmiştir. 1990-2000 yılları arasında nüfusun mutlak artış miktarı 26.749 iken, bu miktarın oransal karşılığı % 33,5'tir. 2000 yılındaki sayıma göre Tekirdağ şehrinin nüfus artış oranında bir önceki on yıllık döneme göre bir azalma olduğu görülmektedir. Bu azalmanın temel sebebi Tekirdağ iline bağlı Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde sanayi alanında meydana gelen gelişmelere bağlı olarak göçün yön değiştirmesidir. Bu durum il geneli nüfus artış oranlarına da yansımış, 2000 yılında Tekirdağ il nüfusunda % 34 oranında bir artış meydana gelmiştir. Artış oranı 1990 yılında Tekirdağ şehri lehineyken bahsi geçen ilçelerin daha fazla göç almasıyla 2000 yılında durum değişmiştir.

2006 yılında çıkan 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ve 2005 yılında çıkan Türkiye İstatistik Kanunu çerçevesinde yerleşim yerlerinin nüfus bilgilerinin güncel kalması ve nüfus hareketlerinin düzenli bir şekilde incelenebilmesi için Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne geçilmiştir. 2007 yılında adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden elde edilen verilere göre Tekirdağ şehrinin nüfusu 133.222'dir. 2000 yılından 2007'ye kadar geçen yedi yıllık süreçte mutlak miktar artışı 26.031 olmuşken, bunun oransal karşılığı % 24,5'tir.

2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı yasaya göre 750.000'in üzerinde nüfusa sahip olan illerin büyükşehir belediyesi olması kararlaştırılmıştır. Çalışma sahasının da içinde bulunduğu Tekirdağ ili, zikredilen miktarın üzerinde bir nüfusa sahip olduğundan ilgili yasa kapsamında değerlendirilerek büyükşehir belediyesi statüsüne yükseltilmiştir. Yasaya göre merkez ilçede yer alan köy ve belediyelerin mahalle statüsüne dönüşmesiyle ilçenin tamamı şehir nüfusuna dâhil edilmiştir. Ancak yapmış olduğumuz çalışmada şehirli nüfus, şehir coğrafyası kriterleri doğrultusunda belirlemiş olduğumuz sınırlar dâhilindeki mahallelerden oluşmaktadır. Bu bakımdan daha önce zikretmiş olduğumuz şehir sahasını teşkil eden 14 mahallenin toplam nüfusu şehirli nüfus kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre Tekirdağ şehrinin 2012 yılı nüfusu 150.112'dir. 2007-2012 yılları arasında geçen beş yıllık devreden şehrin nüfusu 16.790 kişi artmıştır. Bu miktarın oransal karşılığı % 12,5'tir. 2018 yılına gelindiğinde ise şehrin nüfusu 21.757 kişi artarak 171.869'a ulaşmıştır (Grafik 8 ve 9). Belirtilen dönemdeki artış oranı % 14,5'tir. Şehrin son yıllardaki nüfus artışında 2006 yılında açılan Namık Kemal Üniversitesi ve hizmet sektöründe meydana gelen gelişmeler etkili olmuştur. 2018 yılında 1.029.927 olan il nüfusunun % 17'si Tekirdağ şehrinde toplanmıştır.

Grafik 8. Tekirdağ şehrinde nüfus gelişimi (1927-2018)

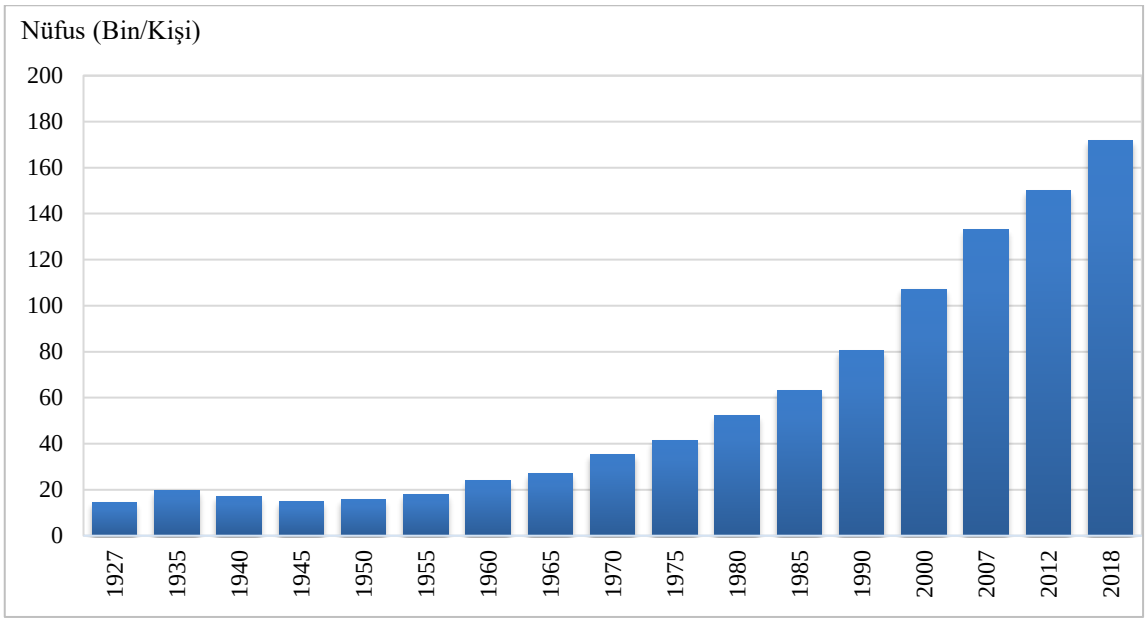

Kaynak: DİE, 1927-2000 ve TÜİK, 2007-2018.

Grafik 9. Tekirdağ şehrinde nüfus artış hızı (1927-2018)

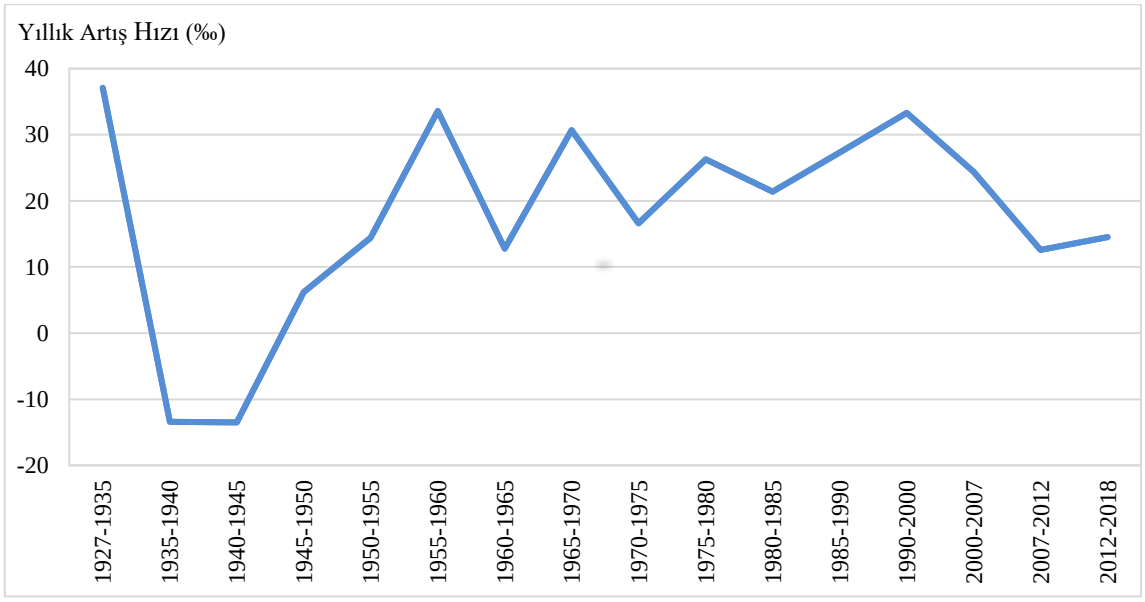

Kaynak: DİE 1927-2000 ve TÜİK 2007-2018.

Netice itibariyle nüfusun gelişim seyrine bakıldığında Tekirdağ şehri, Cumhuriyet döneminde dört önemli evre yaşamıştır. Bunlardan ilki Cumhuriyet'in kurulmasının ardından 1935'e kadar nüfusun arttığı evredir. İkincisi, II. Dünya Savaşı'na bağlı olarak 1935 ile 1945 arasında nüfusun miktar olarak azaldığı evredir. Üçüncüsü

1950 yılından sonra ülke genelinde başlayan kırdan kente göçle nüfusun hızlı bir şekilde arttığı evre iken, son evre 2000 yılından sonra nüfus artış oranının azaldığı dönemdir.

Yukarıda zikretmiş olduğumuz evreler sonucunda Tekirdağ şehrinin nüfusu 1927 yılında 14.387 iken, 2018 yılında 171.869'a yükselmiştir. 1927-2018 yılları arasındaki 93 yıllık dönemde nüfus, mutlak miktar olarak 157.482 kişi artmıştır. Bunun oransal karşılığı ise nüfustaki % 1094'e denk gelmektedir. Başka bir ifadeyle 1927 yılından 2018'e kadar olan süreçte Tekirdağ şehrinin nüfusu yaklaşık 11 katına çıkmıştır. Diğer taraftan 1927 yılında Tekirdağ şehrinin nüfusu il nüfusunun % 11'ine tekabül etmekteyken, 2018 yılında bu oran yaklaşık % 17'ye çıkmıştır.

2.2.1. Nüfusun Mekânsal Dağılışı ve Yoğunluğu

Bir bölgede nüfusun coğrafi dağılışı, bölgenin fiziki ve coğrafi şartlarıyla yakından ilişkilidir. İklim, topografik özellikler ve yükselti, bitki örtüsü, su kaynakları, toprak ve litolojik özellikler nüfusun mekânsal dağılışında etkili olan fiziki coğrafya özellikleridir. Buna ilaveten, nüfusun dağılış düzeninde tarım alanları, sanayi tesisleri, yeraltı kaynakları, iç göçler ile ulaşım ağı gibi birçok beşerî faktörün etkisi vardır (Şahin, 2016:227).

Araştırma sahamız olan Tekirdağ şehrinin bugünkü nüfus dağılışı üzerinde şehrin kurulu bulunduğu sahadaki topografik özellikleri ve beşerî unsurlardan olan sanayi tesisleri, ulaşım ağları ve idari birimlerin varlığı karşımıza denetleyici unsur olarak çıkar. Nitekim kıyı gerisinde yer alan plato sahası, nüfusun vadi tabanları ve kıyı sahasında toplanmasına sebebiyet vermiştir. Topografik yapının ortaya koyduğu bu şartlara ilave olarak, 1931 yılında açılan Tekel Şarap Fabrikası, kıyı şeridi boyunca doğu-batı yönünde uzanan sahil karayolu ve 2006 yılında açılan Namık Kemal Üniversitesi nüfusun dağılışına etki eden diğer unsurlardır.

Tekirdağ şehrinde nüfusun mekânsal dağılışı ele alınırken mahallelerin idari sınırları yerine yerleşmenin devam ettiği meskûn sahalar çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca nüfusun mahallelere göre dağılışını harita üzerinde gösterebilmek için 2017 yılı mahalle nüfus verileri kullanılarak her noktanın 100 kişiyi temsil ettiği bir dağılış haritası oluşturulmuştur (Harita 9).

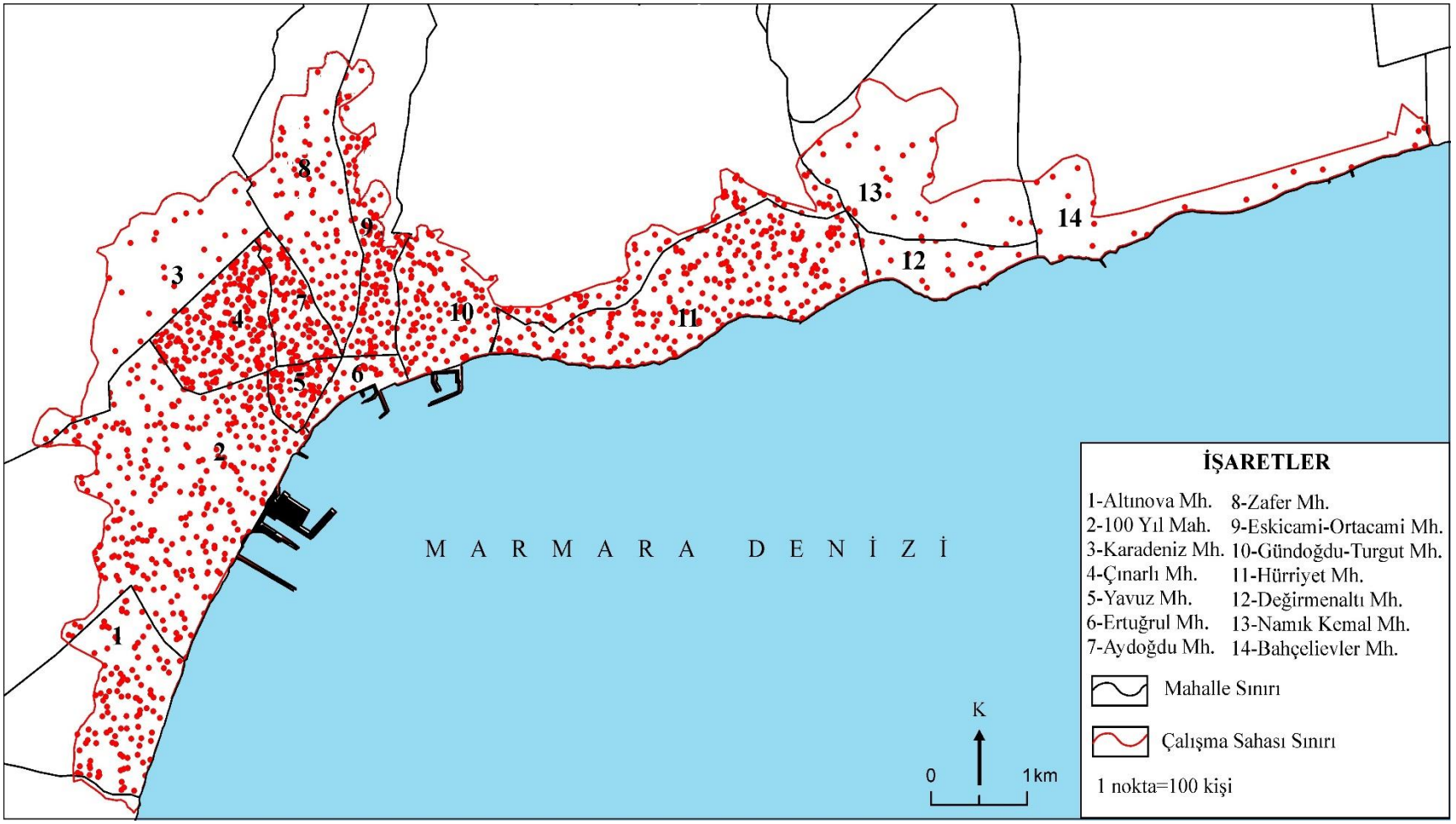

Harita 9. Tekirdağ şehrinde nüfusun dağılışı**,** 2017.

Tekirdağ şehrinde nüfusun dağılış haritasına bakıldığında iki unsur dikkati çeker. Bunlarda birisi nüfusun yoğun olduğu alanlar diğeri seyrek olan alanlardır. Nüfusun yoğun olduğu alanlar, şehrin çekirdek sahasının hemen batısında yer alır. Bu bölgede nüfusun yoğun olmasının sebebi 1931 yılında açılan Tekel Şarap Fabrikası'dır. Günümüzde faaliyetlerini durdurmuş olan fabrika, 100. Yıl ile Yavuz mahalleleri arasındaki sınırda yer almaktadır. 1960'lara kadar şehrin dışında kalan fabrika, kurulduğu andan itibaren bir çekim merkezi olmuş, günümüzde nüfusun en yoğun olduğu saha içerisinde kalmıştır. Nitekim Harita 9'da görüldüğü gibi bahsi geçen mevkide yer alan Yavuz, nüfusun en yoğun dağılış gösterdiği mahalledir. Yine fabrikanın hemen kuzeyinde bulunan Çınarlı ve Aydoğdu mahalleleri nüfus dağılışının yoğun olduğu diğer mahallelerdir.

Şehrin nüvesini oluşturan ve bu merkez etrafında gelişen saha, nüfusun yoğun olduğu diğer alanlardır. Gündoğdu-Turgut, Ertuğrul ve Eskicami-Ortacami mahallelerinin kesişim noktasında bulunan çekirdek saha, şehir içerisinde nüfusun ikinci dereceden yoğun olarak dağıldığı alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekirdek saha içerisinde yer alan valilik ve kaymakamlık gibi idari yapılar, nüfusun burada toplanmasını sağlamıştır. 1980'lere kadar nüfusun en yoğun olduğu alan olan bu bölge, fabrikaların kurulması ve ulaşım ağlarının gelişmesinin ardından bu hakimiyetini kaybetmiştir.

Tekirdağ'da şehrin çekirdek sahasından sonra nüfusun yoğun olarak dağılış gösterdiği diğer alanlar, doğu ve batısındaki kıyı sahalarıdır. Nitekim 1960'larda İstanbul yolunun faaliyete geçmesi ve 2006 yılında Namık Kemal Üniversitesi'nin açılması, doğu yönünde nüfusun artmasını sağlamıştır. Şehrin doğu kesiminde yer alan Hürriyet, yukarıda zikredilen unsurlardan dolayı nüfusun yoğun olarak dağılış gösterdiği mahallelerinden biri haline gelmiştir. Şehrin batı kesiminde ise 100. Yıl ve Altınova mahalleleri, Tekel Şarap Fabrikası ve TMO tesislerine bağlı olarak nüfusun gelişim gösterdiği diğer mahallelerdir.

Tekirdağ şehrinde nüfusun seyrek dağıldığı alanlar Harita 9'da de görüldüğü gibi şehrin periferisinde yer alan sahalardır. Nitekim şehrin kuzeybatısında yer alan Karadeniz ve doğusunda 2011 yılında imara açılan Namık Kemal ve Bahçelievler nüfusun seyrek dağılış gösterdiği mahalleleri teşkil etmektedir.

Nüfusun mekânsal dağılışından genel hatlarıyla bahsettikten sonra ele alacağımız diğer konu Tekirdağ şehrinde nüfusun yoğunluğudur. Nüfus ile alan arasındaki ilişkiyi ifade eden nüfus yoğunluğu, birim alandaki nüfus miktarının yüzölçüme bölünmesiyle bulunur. Bu işlem sonucunda çıkan miktar aritmetik nüfus yoğunluğu olarak bilinir (Şahin, 2018:157). Nüfus yoğunlukları hesaplanırken farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan biri olan aritmetik nüfus yoğunluğu, belli bir nüfusun belirli bir alana eşit olarak dağıtılması ile elde edilir. Başka bir deyişle bir idari ünitede km^2'ye düşen nüfus miktarı, aritmetik nüfus yoğunluğu hakkında bilgi verir (Doğanay, 1997:210).

Şehir coğrafyası çalışmalarında bir şehrin yoğunluk haritasını ortaya koyabilmek için öncelikle şehir sınırının belirlenmesi ve bu alanda yaşayan nüfusun bilinmesi gerekir. İdari ünitenin sınırlarından ziyade yerleşimin olduğu saha dikkate alınıp bu sınırlar dâhilinde ikamet eden nüfusun meskûn sahanın yüzölçümüne oranlanması ile şehrin nüfus yoğunluğu hakkında bilgi edinilebilir (Selen, 1932:110). Nitekim Tekirdağ şehrinin nüfus yoğunluğu hesaplanırken Selen'in de belirttiği gibi meskûn sahalar dikkate alınmıştır. Bu sınırlar içerisinde yaşayan nüfusun meskûn sahanın yüzölçümüne oranlanmasıyla şehirsel nüfus yoğunluğuna ulaşılmıştır. Bunun yanında Tekirdağ şehrinin nüfus yoğunluğu haritası oluşturulurken aynı prensip benimsenmiştir. Meskûn sahaların yoğunluğu dikkate alınarak gerçeğe en yakın şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır

Araştırma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinin toplam yüzölçümü 22,53 km^2 olup burada yaşayan nüfus miktarı 171.869'dur. Buna göre Tekirdağ şehrinde km^2'ye 7.628 kişi düşer. Bu miktar Tekirdağ'ın ortalama şehirsel nüfus yoğunluğunu ifade eder.

Tekirdağ şehrinin nüfus yoğunluğu haritasını incelediğimizde mekansal dağılış haritasında olduğu gibi yoğun ve seyrek nüfuslu alanlar dikkatimizi çekmektedir. Yüzölçümü küçük, nüfusu fazla olan mahallelerde nüfusun yoğun olduğu görülmektedir. Ayrıca yüzölçümü küçük olan mahallelerin önemli bir kısmı şehrin merkezi sahasında yer almaktadır. Bunlardan biri olan Yavuz, nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu mahalle durumundadır. Nitekim 0,3 km^2'lik bir ölçüme sahip olan mahallede km^2'ye 23.294 kişi düşmektedir. Tekirdağ şehrinde nüfus yoğunluğunun 7.628 kişi olduğu olduğu hatırlanırsa, Yavuz Mahallesi'ndeki nüfus yoğunluğunun ne derecede olduğu daha iyi anlaşılır.

Yavuz Mahallesi gibi sınırları tamamen şehir içerisinde kalan diğer bir mahalle ise Çınarlı'dır. 1970'lere kadar yerleşmenin bulunmadığı, dolayısıyla da kaydadeğer bir nüfusun olmadığı Çınarlı Mahallesi'nde nüfus yoğunluğu 20.057'dir. Nüfus yoğunluğunun üçüncü en fazla olduğu mahalle ise Çınarlı Mahallesi'nin doğu komşusu olan Aydoğdu'dur. Aydoğdu Mahallesi'nin nüfus yoğunluğu 17.526'dır (Tablo 14). Harita 10'da görüldüğü gibi adı geçen bu üç mahallenin birbirine komşu olduğu bölge, nüfusun en yoğun olduğu alanı teşkil etmektedir (Harita 10).

Tablo 14. Tekirdağ şehrinde nüfusun mahallelere göre dağılışı ve yoğunluğu

Mahalle Adı	Nüfus Miktarı	Mahalle		Çalışma Alanı	
		Yüzölçüm (km^2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/ km^2)	Yüzölçüm (km^2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/ km^2)
100. Yıl	**34.064**	8,2	4.118	**4,3**	7.921
Hürriyet	27.273	3,3	8.289	3,3	8.289
Çınarlı	24.270	1,2	20.057	1,2	20.057
Gündoğdu-Turgut	19.543	11,8	1.653	1,9	10.340
Eskicami-Ortacami	14.275	2,3	6.100	0,9	15.516
Altınova	12.195	2,9	4.147	1,6	7.718
Aydoğdu	11.042	0,6	17.526	0,6	17.526
Yavuz	7.920	0,3	**23.294**	0,3	**23.294**
Zafer	7.435	6,2	1.206	1,8	4.248
Karadeniz	4.043	**18,2**	222	1,9	2.162
Ertuğrul	3.049	0,3	9.528	0,3	9.528
Namık Kemal	2.751	4,4	622	2,1	1.335
Değirmenaltı	2.061	0,8	2.711	0,8	2.711
Bahçelievler	1.948	11,7	165	1,6	1.248
Toplam	171.869	72,5	-	22,5	-
Ortalama	-	-	2.370•	-	7.628*

Kaynak: TÜİK, 2018.

• Nüfus miktarı ile mahalle alanının oranlanmasıyla elde edilmiştir.
* Nüfus miktarı ile çalışma alanının oranlanmasıyla elde edilmiştir.

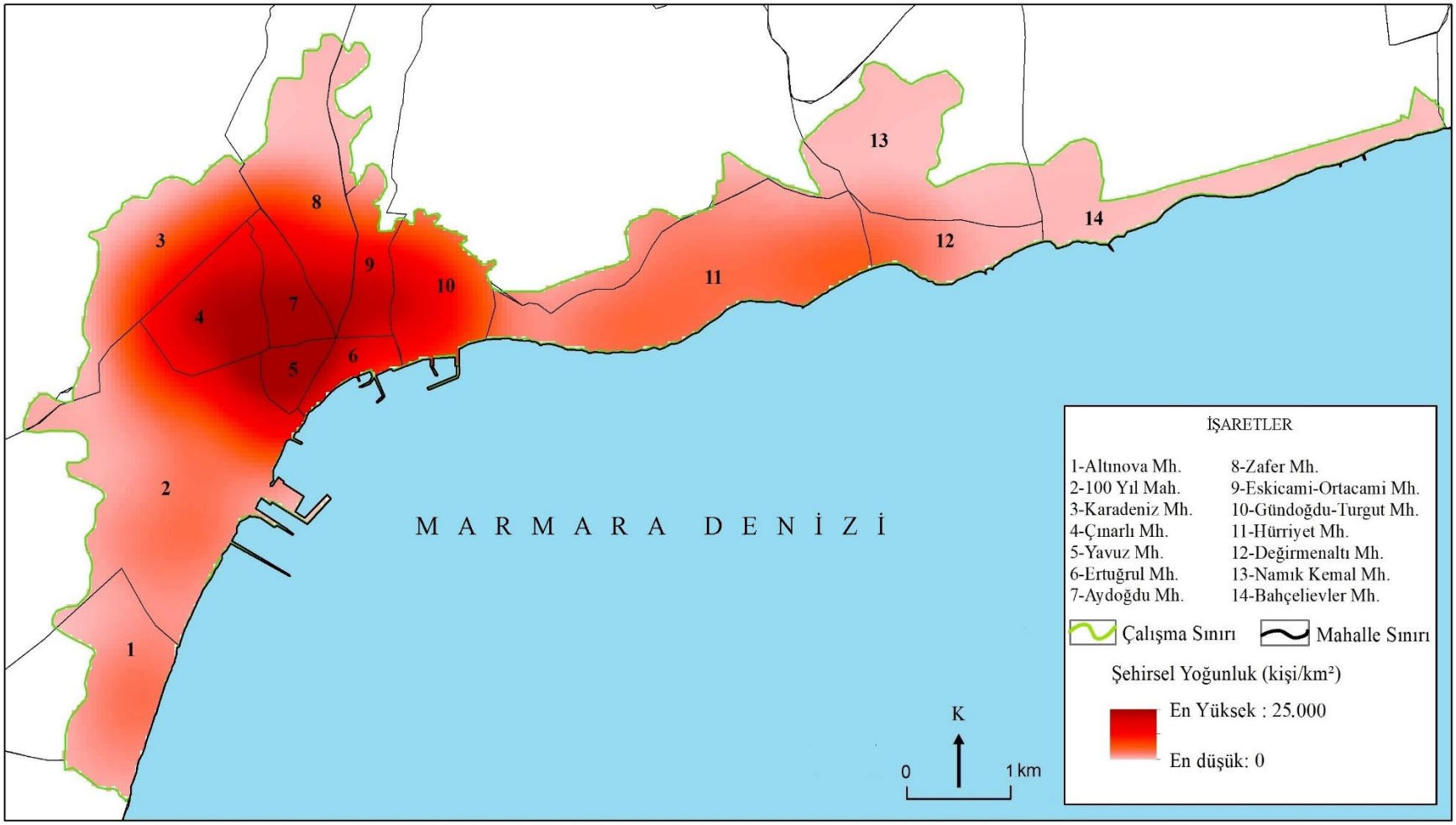

Harita 10. Tekirdağ şehrinde nüfus yoğunluğu, 2017.

Tekirdağ şehrinde nüfusun ikinci dereceden yoğun olduğu diğer mahalleler ise şehrin tarihi sit alanını oluşturan Eskicami-Ortacami, Ertuğrul ve Gündoğdu Turgut mahalleleridir. Bunların içinde nüfusu en yoğun olanı km^2'ye 15.516 kişinin düştüğü Eskicami-Ortacami Mahallesi'dir. Harita 10'da görüldüğü gibi Eskicami-Ortacami Mahallesi'nin güney kesimi şehrin merkezi sahasında yer almakta olup, bu bölümünde nüfus yoğunluğu fazladır. Ancak kuzeye doğru gidildikçe şehir merkezinden uzaklaşıldığı için yoğunluk azalmaktadır.

Eskicami-Ortacami Mahallesi'nin doğusunda yer alan Gündoğdu-Turgut, nüfus yoğunluğu itibariyle şehir ortalamasının üzerinde olan başka bir mahalledir. Mahallede birim alana düşen kişi sayısı 10.340'tır. Bununla birlikte Gündoğdu-Turgut, şehir sahasını oluşturan 14 mahalle arasında nüfus büyüklüğü olarak dördüncü sıradadır. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bir diğer mahalle olan Ertuğrul'da km^2'ye 9.528 kişi düşmektedir. Yavuz Mahallesi gibi küçük bir yüzölçüme sahip olmasına rağmen nüfus yoğunluğu Yavuz Mahallesi'nden azdır. Bunun sebebi mahallenin neredeyse tamamının merkezi iş sahasında yer almasına bağlı olarak ikamet eden kişi sayısının az olmasıdır.

Nüfus yoğunluğunun şehir ortalamasının üzerinde olduğu diğer mahalleler ise Hürriyet, 100. Yıl ve Altınova'dır. Bu üç mahallenin nüfus yoğunlukları birbirine yakın olduğu gibi diğer ortak özellikleri kıyı sahasında yer almalarıdır. Şehrin doğu kesiminde yer alan Hürriyet Mahallesi'nde km^2'ye 8.289 kişi düşmektedir. Ayrıca Hürriyet, nüfus miktarı en fazla olan ikinci mahalle durumundadır. Şehrin ikinci merkezi olma yolunda ilerleyen bu mahallede nüfus yoğunluğu her geçen gün artmaktadır.

Tekirdağ şehrinin batısında yer alan 100. Yıl Mahallesi'nde birim alana düşen kişi sayısı 7.921'dir. 100. Yıl, aynı zamanda 34.064 olan nüfusuyla şehirde nüfus büyüklüğü en fazla olan mahalledir. Bunun yanında 4,3 km^2'lik yüzölçümüyle çalışma sahası içerisinde en geniş yüzölçüme sahip olan mahalledir. Şehrin batı sınırını teşkil eden Altınova Mahallesi'ndeki nüfus yoğunluğu ise 7.718'dir. Bu miktar şehir ortalamasına oldukça yakındır.

Tekirdağ şehrinde nüfusun seyrek olduğu Zafer, Karadeniz, Değirmenaltı, Namık Kemal ve Bahçelievler mahallelerinin önemli bir kısmı şehrin periferisinde yer alır. Ancak burada Zafer Mahallesi'ne ayrı bir parantez açmak gerekir. Zafer Mahallesi'nin güney kesimi şehir sahası içerisinde yer almakta olup kuzey kesimi çalışma

sahasının dışında kalmaktadır. Dolayısıyla güney kesiminde nüfus yoğunluğu fazlayken, kuzeye doğru gidildikçe azalmaktadır. Buna göre Zafer Mahallesi'nin nüfus yoğunluğu 4.248'dir. Birim alana düşen kişi sayısının şehir ortalamasının altında olduğu bir diğer mahalle şehrin kuzeybatısında yer alan Karadeniz'dir. Karadeniz Mahallesi, şehrin gelişim sahası içinde yer almaktadır. Son yıllarda bir bölümünün imara açılması ve TOKİ konutlarının yapılmasıyla mahallenin güneybatı kesimi şehir sahasına dahil olmuştur. Mahallenin şehir sahasında kalan nüfus yoğunluğu 2.162'dir. Ayrıca sınırlarının önemli bir kısmı şehir sahasının dışında kalan Karadeniz, çalışma kapsamındaki 14 mahalle arasında en geniş idari yüzölçüme sahip olanıdır.

Tekirdağ şehrinin doğu kesiminde yer alan Değirmenaltı, Namık Kemal ve Bahçelievler nüfusun seyrek olduğu diğer mahallelerdir. Değirmenaltı Mahallesi'nde km^2'ye 2.711 kişi düşmektedir. Küçük bir yüzölçüme sahip olan mahallenin nüfus miktarı da azdır. Değirmenaltı Mahallesi'nin kuzeyinde yer alan ve 2011 yılında kurulan Namık Kemal Mahallesi'nin nüfus yoğunluğu 1.335'tir. Çalışma sahası içerisinde nüfus yoğunluğunun en az olduğu mahalle ise km^2'ye 1.248 kişinin düştüğü Bahçelievler'dir. Şehrin batı sınırını teşkil eden Bahçelievler mahallesi, olukça geniş bir yüzöçüme sahiptir. Ancak nüfusun önemli bir kısmı İstanbul yolu ile kıyı arasında ikamet etmektedir.

Tekirdağ şehrinde zaman içerisinde nüfus yoğunluğu artmış, şehirsel saha genişlemiştir. Tekirdağ'ın geçmişteki şehirsel nüfusun dağılışı ve yoğunluğunun günümüz ile mukayese edilmesi açısından Tolun Denker'in 1973 yılında yapmış olduğu çalışma, önemli bir kaynaktır. Tolun Denker, bu çalışmasında; o günlerde büyük şehir hüviyetinde olmayan Tekirdağ'da mahalleler arasındaki nüfus yoğunluğu farkının az ve Yavuz Mahallesi'nin batı kısmının üzüm bağlarıyla kaplı, şehrin en seyrek nüfuslu alanı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Hürriyet Mahallesi'nden şehirsel alan içerisinde az nüfuslu, şehrin doğusundaki kenar mahallesi olarak bahsetmiştir. Buna ek olarak Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin ikametgâh sahası içerisinde yer alıp nüfus yoğunluğunun fazla olduğunu aktarmıştır. Bunun yanında Eskicami-Ortacami, Aydoğdu, Gündoğdu, Zafer ve Ertuğrul mahallelerinin ise şehrin merkezinde yer alan en yoğun nüfuslu mahalleleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Ertuğrul Mahallesi'nin idari ve ticari faaliyetlerin merkezi olduğunu ifade etmiştir (Tolun, 1973:155-159). 1970'li yıllarda olduğu gibi günümüzde

de Eskicami-Ortacami, Aydoğdu, Gündoğdu, Zafer ve Ertuğrul mahalleleri şehrin merkezini oluşturmaktadır. Ancak 1973 yılında batı kesimi bağlardan oluşan ve Tekirdağ şehrinin en tenha sahalarından olan Yavuz, günümüzde şehrin en yoğun nüfuslu mahallesi haline gelmiştir. Ayrıca o yıllarda Hürriyet, şehrin doğudaki kenar mahallesi iken günümüzde buranın da doğusunda yer alan Namık Kemal ve Bahçelievler, şehrin doğudaki kenar mahalleleri durumundadır.

2.2.2. Nüfus Hareketleri: Göçler

İnsanların bireysel veya gruplar halinde kendi yaşam alanlarını çeşitli sebeplerle terk edip, başka alanlara daimî ya da geçici olarak yaşamak amacıyla gitmesine göç etmek denir. Göçler, iç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrılır. Bir ülkeden başka ülkeye yapılan göçe dış göç denirken (Doğanay, 1997:172-173) ülke içinde yerleşim alanları arasında yapılan göçlere ise iç göç denir. İç göç denilince ilk akla gelen kırdan kente göçlerdir. Ancak köyden-köye, şehirden-köye ve şehirden-şehre yapılan göçler de iç göç kapsamında değerlendirilir (Şahin, 2016:238).

Göçler, gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olur. İster içe dönük ister dışa dönük olsun göçlerin odağını sanayileşmiş alanlar oluşturur. Şehirleşen sanayi bölgeleri, göçe katılanların varmak istedikleri alanlardır (Öztürk ve Altuntepe, 2008:1596). Nitekim araştırma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehri de sahip olduğu sanayi kuruluşları sayesinde göç edenlerin ulaşmak istediği mekanlardan biri olmuştur. Ancak ülkenin içinde bulunduğu koşullar dönemsel olarak şehrin göç vermesine de neden olmuştur. Ayrıca Tekirdağ, bulunduğu konum itibariyle mübadele ve zorunlu göç kapsamındaki göçlere sahne olan bir şehirdir. Dolayısıyla Tekirdağ şehrindeki göç meselesi, Tekirdağ şehrine yönelik yapılan iç göçler, Tekirdağ şehrinden diğer illere yapılan göçler ve dış göçler olmak üzere üç ayrı başlık halinde ele alınacaktır.

Tekirdağ şehrinde yaşanan nüfus hareketleri genel hatlarıyla incelendiğinde ilginç bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Şehir, 1935 yılında Tekel Şarap Fabrikasının kurulmasıyla önemli miktarda göç alırken, 1940 ve 1945 yıllarında şehirde bulunan askeri birliklerin yer değiştirmesine bağlı olarak göç vermiştir. 1950'lerden sonra ise cereyan eden kırdan kente göç hadisesi, şehrin göç almasını sağlamıştır. Günümüzde de göç almakta olan bir şehirdir.

Tekirdağ şehrinde nüfus hareketlerini tespit edebilmek için iki ayrı veri kullanılmıştır. Bunlar TÜİK'ten temin edilen doğum yeri bilgisi ile nüfusa kayıtlı olunan yer bilgisidir. 1985 yılından sonra başka ilde doğup Süleymanpaşa ilçesinde ikamet edenlerin bilgisine ulaşılmaktadır. Ancak ilçe bazında doğum yeri bilgisi TÜİK tarafından üretilmemektedir. Bu sebeple Süleymanpaşa'da doğup da başka illerde yaşayanların bilgisine ulaşılamadığı için, Süleymanpaşa nüfusuna kayıtlı olanların il bazındaki dağılışı ele alınmıştır.

2.2.2.1. Şehrin Aldığı İç Göçler

İç göçler, Türkiye'deki en önemli nüfus hareketidir. 1950'li yıllarda başlayan ve sonrasında artarak devam eden kırdan kente şeklindeki iç göçler, Türkiye'de şehirleşme ve sanayileşme başta olmak üzere birçok sosyal, ekonomik ve kültürel olayla yakından ilişkilidir. İç göçler Türkiye'de şehirleşmenin temel belirleyicilerinden olmuş, nüfusun ülke içindeki dağılışında büyük değişimlere sebebiyet vermiş, özellikle göç alan yerlerde demografik yapıyı kısa sürede ve önemli ölçüde değiştirmiştir (Şahin, 2016:238). Bu genel kabuller Tekirdağ şehri için de geçerli olmuştur. Zira 1950'lerden sonra yoğun bir şekilde göç almaya başlayan Tekirdağ şehrinin demografik yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Şehirlerin nüfus özelliklerinin incelenmesinde şehrin aldığı göçlerin ve göçle gelen miktarın araştırılması önemlidir. Nitekim çalışma sahasının içinde bulunduğu Süleymanpaşa ilçesinde yaşayan nüfusun doğduğu il, göçle gelen nüfusun tespitinde önemli rol oynar. Ancak daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi Süleymanpaşa ilçesinde yaşayanların doğum yeri bilgisine 1985 yılından sonraki sayımlarda ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla Tekirdağ şehrinin aldığı göçleri ortaya koyabilmek için 1985, 2000 ve 2017 yıllarına ait veriler incelenmiştir (Tablo 15). Söz konusu istatistiklere göre 1985 yılında Süleymanpaşa ilçesinin en fazla göç aldığı il, 2.461 kişi ile İstanbul'dur. Bunu 1.119 kişi ile Trabzon takip ederken Tekirdağ ilinin batıdaki komşusu olan Edirne, 996 kişi ile en fazla göç alınan üçüncü ildir. Bunları Kırklareli ve Erzurum takip etmektedir. 1985 yılında Süleymanpaşa ilçesinin nüfusu 99.133 olup bu miktarın 57.084'ü Tekirdağ ili dışında doğmuştur. Başka bir ifadeyle Süleymanpaşa ilçesi toplam nüfusunun % 57,5'i göçle gelen nüfusu temsil etmektedir.

Tablo 15. Süleymanpaşa ilçesinin göç aldığı iller (1985, 2000, 2017) *

Sıralama	1985		2000		2017	
	Kayıtlı Olduğu İl	Kişi Sayısı	Kayıtlı Olduğu İl	Kişi Sayısı	Kayıtlı Olduğu İl	Kişi Sayısı
1	İstanbul	2.461	İstanbul	5.486	İstanbul	6.705
2	Trabzon	1.119	Edirne	2.438	Edirne	5.661
3	Edirne	996	Trabzon	1.883	Kırklareli	4.132
4	Kırklareli	803	Kırklareli	1.843	Van	3.796
5	Erzurum	704	Erzurum	1.597	Erzurum	3.717
6	Ankara	656	Ordu	1.115	Trabzon	3.299
7	Gümüşhane	556	Ankara	1.028	Ordu	2.816
8	Çanakkale	517	Çanakkale	946	Tokat	2.427
9	Ordu	482	Van	702	Çanakkale	2.105
10	Sivas	387	Zonguldak	693	Bayburt	2.056

Kaynak: TÜİK. *İlk 10 il.

2000 yılına gelindiğinde Süleymanpaşa ilçesine göç edenler arasında İstanbul, 5.486 kişi ilk sırada yer almaktadır. İstanbul'dan sonra Edirne 2.438, Trabzon 1.883 kişi ile en fazla göç aldığı diğer illerdir. 2000 yılında 142.105 olan nüfusun 75.206'sı Tekirdağ ili dışında doğmuştur. Buna göre nüfusun % 53,5'ini göçle gelenler oluşturmaktadır.

Süleymanpaşa ilçesinin 2017'de illere göre aldığı göç verilerini incelediğimizde 1985 ve 2000 ile benzer bir dağılışın olduğu görülür. Nitekim 2017 yılında da şehrin en fazla göç aldığı il 6.705 kişi ile İstanbul'dur. Bunu Edirne ve Kırklareli takip etmiştir. 1985 yılında ilk 10 il içerisinde olmayan, 2000'de ise 8. sırada olan Van, 2017 yılında 3.796 kişi ile en fazla göç alınan 4. il durumundadır. 2017 yılı itibariyle nüfusu 196.031 olan Süleymanpaşa ilçesinde ikamet edenlerin % 42'sini göçle gelen nüfusu temsil etmektedir. Bu oranın 2000 yılına göre azaldığı görülür. Bunun sebebi Tekirdağ ilinin doğusunda yer alan Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde sanayi faaliyetlerinin ön plana çıkmasıyla göç istikametinin yön değiştirmesidir.

Süleymanpaşa ilçesinin bahsi geçen üç dönemde en fazla göç aldığı illeri mukayese ettiğimizde benzer bir tablo ile karşılaşılır. Nitekim alınan göçlerin önemli bir kısmının komşu illerden ve Türkiye'nin en fazla göç veren Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerine ait illerinden yapıldığı görülür. Bu durumun daha iyi anlaşılabilmesi için 2017 yılı TÜİK verilerinden istifade edilerek Süleymanpaşa ilçesinin aldığı göçlerin illere göre dağılışı haritası oluşturulmuştur (Harita 11).

Harita 11. Süleymanpaşa ilçesinde ikamet eden nüfusun doğduğu illere göre dağılışı (TÜİK, 2017).

2.2.2.2.Şehrin Verdiği İç Göçler

Tekirdağ, Osmanlı tarafından fethedildikten sonra genellikle göç alan bir şehir olmuştur. Ancak ülke genelinde yaşanan askeri ve siyasi olaylar şehrin bazı dönemlerde göç vermesine sebep olmuştur. Nitekim 1940 ve 1945 yılı sayımlarında Tekirdağ şehrinin nüfusunda yaşanan düşüşlerin sebebi şehirde yer alan askeri birliklerin II. Dünya Savaşı nedeniyle başka bir yere taşınmasıdır. Söz konusu dönemde fonksiyonel olarak garnizon şehri olan Tekirdağ'da 1935 yılında 19.724 olan nüfus, askeri birliklerin ayrılmasıyla 1940'ta 17.081'e, 1945'te ise 14.780'e düşmüştür. Cumhuriyet döneminde bahsi geçen bu iki devre Tekirdağ şehrinde net göçün negatif olduğu dönemler olarak kayda geçmiştir. Bu göçlerin dışında iş arama veya bulma, eğitim, tayin-atama gibi sebeplerden dolayı şehir dışına göçler verilmiştir. Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi verilen göç alınan göçten daha azdır.

Tekirdağ şehrinin vermiş olduğu göçleri inceleyebilmek için Süleymanpaşa ilçesine kayıtlı olup Tekirdağ dışındaki illerde yaşayan nüfus miktarı esas alınmıştır. Bunun sebebi daha önce de söylemiş olduğumuz gibi TÜİK ilçe bazında doğum yeri bilgisi üretmemektedir. Nitekim 2017 verilerine göre Süleymanpaşa nüfusuna kayıtlı olup Tekirdağ dışında en fazla ikametin olduğu il, Harita 12'de de görüldüğü gibi İstanbul'dur (Harita 12). İstanbul'da ikamet eden Süleymanpaşalı nüfusun miktarı 21.461'dir. Bu miktar diğer illerde ikamet edenlere göre oldukça yüksektir. Bunun sebebi Tekirdağ şehrinin İstanbul'a yakın olması ve İstanbul'un en fazla göç alan il olmasıdır. Bunu sırasıyla 1.569 kişi ile İzmir, 1.212 kişi ile Ankara, 1.045 kişi ile Edirne takip eder (Tablo 16). Süleymanpaşa ilçesinin göç verdiği iller genellikle büyük şehirler ve komşusu olan illerden oluşmaktadır.

Harita 12. Süleymanpaşa ilçesine kayıtlı nüfusun illere dağılımı (TÜİ K, 2017).

Tablo 16. Süleymanpaşa ilçesine kayıtlı olup farklı illerde ikamet eden nüfus, 2017 (ilk 10 il).

Sıralama	Kayıtlı Olduğu İl	Kişi Sayısı
1	İstanbul	21.461
2	İzmir	1.569
3	Ankara	1.212
4	Edirne	1.045
5	Kırklareli	1.036
6	Bursa	985
7	Kocaeli	842
8	Antalya	617
9	Çanakkale	569
10	Balıkesir	452

Bir yerin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki fark, net göçü ifade eder. Dolayısıyla bir yerin göç özelliklerini tespit edebilmek için net göç verileri önemli yer tutar. Nitekim TÜİK'ten temin edilen 2000 ve 2012 yılından sonraki göç bilgileri sayesinde Süleymanpaşa ilçesinin net göç miktarı hesaplanmıştır. 2000 yılında Süleymanpaşa ilçesinin aldığı göç miktarı 14.272 iken, verdiği göç 10.221 kişidir. Buna göre Süleymanpaşa ilçesinin net göç miktarı 4.051'dir. Bu durum net göçün pozitif olduğunu gösterir. 2012 yılına gelindiğinde net göç miktarında bir artış meydana gelmiştir. Öyle ki Süleymanpaşa ilçesinin aldığı göç 9.669 iken, verdiği göç 6.380 olmuştur. Bu durumda 2012 yılında Süleymanpaşa ilçesinin net göç miktarının 3.289 olduğu ortaya çıkmaktadır. 2017 yılında ise Süleymanpaşa ilçesinin net göç miktarı azalarak 1.776'ya düşmüştür (Tablo 17).

Tekirdağ şehrinin içinde bulunduğu il nüfusu ve göç miktarları şehri doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Nitekim 2015 yılı TÜİK verilerine göre Tekirdağ ili, Türkiye geneli net göç hızı sıralamasında 1'inci sırada yer almıştır. Tekirdağ ili 2015 yılında 54.482 göç alırken, 33.937 göç vermiştir. Tekirdağ ilinin net göçü 20.545 olurken, net göç hızı ‰ 22 olmuştur. Tekirdağ ilinin ilçeleri arasında en fazla göç alan 6.915 kişi ile Çerkezköy iken, Süleymanpaşa ilçesi 2.579 kişi ile 4'üncü sırada yer almıştır. Bu

durum Tekirdağ ili ve şehrinin ne kadar önemli bir göç merkezi olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2016).

Tablo 17. Süleymanpaşa ilçesi göç durumu (2000-2017)

Sayım Yılı	İlçe Adı	Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç
2000	Merkez*	129.709	14.272	10.221	4.051
2012	Merkez	176.848	9.669	6.380	3.289
2013	Süleymanpaşa	179.239	7.499	6.552	947
2014	Süleymanpaşa	182.522	7.812	6.560	1.252
2015	Süleymanpaşa	187.727	9.228	6.649	2.579
2016	Süleymanpaşa	191.864	8.779	6.664	2.115
2017	Süleymanpaşa	196.031	8.947	7.171	1.776

Kaynak: DİE ve TÜİK.

2.2.2.3.Dış Göç Hareketlerinde Tekirdağ Şehrinin Yeri

Araştırma sahamızı teşkil eden Tekirdağ, bulunduğu konumdan dolayı tarihi süreç içerisinde dış göçlere sahne olmuş bir şehirdir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de toprak kazanmasıyla Rumeli'ye göç eden Müslüman nüfus, Balkanların elden çıkmasıyla bu sefer de Anadolu'ya göç etmiştir. Tekirdağ, bulunduğu konumdan dolayı bu göç hareketinin merkezlerinden biri olmuştur.

Yeni Türk devletinin kurulmasıyla 17 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile mübadele kapsamında gelen göçlerin önemli bir kısmının yerleştiği ilk durak Marmara Bölgesi olmuştur. Yunanistan'dan denizyoluyla getirilen göçmenler Selanik'ten Tekirdağ'a buradan da diğer şehirlere nakledilmiştir. Özellikle Drama, Kavala, Girit ve Yunanistan'dan nakledilen mübadiller Tekirdağ ve çevresine yerleştirilmişlerdir. 1927 nüfus sayımına göre Tekirdağ iline 33.728 mübadil yerleştirilmiştir. Tekirdağ, bu sayı ile mübadillerin yerleştirildiği iller arasında Edirne,

* 2012 yılında yılında Tekirdağ ilinin büyükşehir olmasıyla Merkez ilçe, Süleymanpaşa adını almıştır

Balıkesir, İstanbul ve Bursa'dan sonra beşinci sırada yer almaktadır (Yetim, 2016:318-322).

Lozan Antlaşması'ndan sonra çeşitli sebeplerde Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçler devam etmiştir. Nitekim Cumhuriyet döneminde 1960 yılına kadar Balkanlardan Türkiye'ye 1.204.205 kişi göç etmiştir. Bu göçmenlerin çoğunluğu Marmara Bölgesi'ne yerleştirilmiştir. Bu süreçte göçmenlerin en fazla yerleştirildiği il, Edirne iken ikinci sırada 83.329 kişi ile Tekirdağ ili yer alır (Geray, 1962:34).

Tekirdağ iline yapılan göçlerin en fazla olduğu ülkelerden biri Bulgaristan'dır. Balkan ülkelerinden biri olan Bulgaristan'dan Türkiye'ye olan göçlerden bir kısmı Tekirdağ ilinde iskân edilmiştir. Nitekim 1950-1988 yılları arasında Bulgaristan'dan Tekirdağ iline 14.957 kişi göç ederken, 1989 yılında bu rakam 30.828'e çıkmıştır. Bu sayı Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin % 11'ine tekabül etmektedir (DPT, 1990:32).

2.2.3. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Nitelikleri

2.2.3.1. Nüfusun Yaş Yapısı

Sosyal ve ekonomik amaçlı planlamalarda, stratejilerin isabetli seçilebilmesi bakımından, nüfus miktarı kadar önemli olan bir konu da nüfus yaş yapısının bilinmesi ve analiz edilmesidir. Bu terim, bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği durumu tanımlar. Bu bileşimi analiz edip bazı sonuçlar ortaya koyabilmek için belli sayım devrelerindeki nüfusu, belli yaş dilimi aralıklarını esas olarak gruplamak gerekir (Doğanay, 1997:165). Nitekim nüfusun yaş yapısının analizinde kullanılan geniş aralıklı yaş grubunda nüfus, 0-14 yaş, 15-64 yaş ve 65 yaş üstü olmak üzere üç ana yaş grubuna ayrılır. Bunlardan 15-64 yaş aralığı faal nüfus, 0-14 yaş aralığı çocuk nüfusu, 65 ve üzerinde olan nüfus ise yaşlı nüfusu temsil eder ki son iki grup bağımlı nüfusu teşkil eder (Şahin, 2016:244). Ayrıca bir bölgedeki nüfusu yaş gruplarına göre ayırmak; iş gücü kapasitesini temsil eden nüfusun, çeşitli ihtiyaçların, doğum ve ölüm oranlarının, göçlerin bilinmesi bakımından önem taşır (Tümertekin ve Özgüç, 2015:266).

Bir yerdeki nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında meydana gelen değişimleri tespit etme ve göstermenin en iyi yollarından biri nüfus piramitleridir. Bu amaçla Tekirdağ

şehrinin 2000 ve 2016 yılı nüfus piramitleri hazırlanmış ve böylece 16 yıllık süre içerisinde yaş grupları arasında meydana gelen değişim incelenmiştir.

Araştırma sahamız olan Tekirdağ şehrine ait 2000 yılı nüfus piramidinde en dikkat çekici özelliklerden biri, tabanında meydana gelen daralmadır. Piramidin tabanını teşkil eden 0-4 yaş aralığındaki nüfus 7.990 iken, 5-9 yaş aralığındaki nüfus 8.556'dır (Tablo 18). Piramidin tabanında meydana gelen daralma 15-19 yaş aralığından itibaren yani, 1980 yılından sonra başlamıştır. Piramidin tabanına doğru daralmanın olması, doğurganlık hızının azaldığını gösterir. Buna istinaden 1965 yılından sonra Türkiye genelinde yürütülen doğurganlığı azaltma politikasının Tekirdağ şehrinde de etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 18. Tekirdağ nüfusunun yaş grubu ve cinsiyet durumu (2000-2016)

Yaş Grubu	2000 Yılı Nüfus Miktarı			2016 Yılı Nüfus Miktarı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0-4'	4.093	3.897	7.990	5.428	5.035	10.463
5-9'	4.445	4.111	8.556	5.263	5.036	10.299
10-14'	4.739	4.409	9.148	5.352	5.037	10.389
15-19'	5.371	4.692	10.063	6.130	6.151	12.281
20-24'	5.948	4.844	10.792	6.428	6.188	12.616
25-29'	4.957	4.711	9.668	6.589	6.295	12.884
30-34'	4.477	4.437	8.914	6.756	6.930	13.686
35-39'	4.491	4.647	9.138	7.284	7.269	14.553
40-44'	4.075	4.227	8.302	6.661	6.557	13.218
45-49'	3.582	3.452	7.034	5.929	5.864	11.793
50-54'	2.645	2.396	5.041	5.625	5.662	11.287
55-59'	1.690	1.607	3.297	4.626	4.945	9.571
60-64'	1.401	1.615	3.016	3.880	4.120	8.000
65+'	2.675	3.557	6.232	6.086	7.599	13.685
Toplam	**54.589**	**52.602**	**107.191**	**82.037**	**79.688**	**164.725**
Oran (%)	**50,9**	**49,1**	**100**	**49,8**	**50,2**	**100**

Kaynak: DİE, 2000 ve TÜİK, 2016.

Şehrin 2000 yılına ait nüfus piramidinde dikkat çeken başka bir özellik de en geniş yaş aralığının 20-24 yaş olması ve bunun da çoğunluğunun erkeklerden oluşmasıdır (Grafik 10). Genç nüfusu temsil eden bu yaş aralığındaki nüfus miktarı 10.792'dir. Bunun sebebi 1976-1980 yılları arasında doğurganlığın yüksek olması ve kurulan fabrikalara bağlı olarak şehrin aldığı göçlerdir. Piramidin bir diğer özelliği ise 35-39 yaş aralığından itibaren piramidin üst kısmına doğru bir daralmanın meydana gelmesidir. Piramidin üst

kısmındaki daralmanın ölümlülükle ilgili olduğu hatırlanırsa, daralmanın belirgin olduğu 55-59 yaş aralığı ve sonrasında ölümlülüğün arttığı görülür.

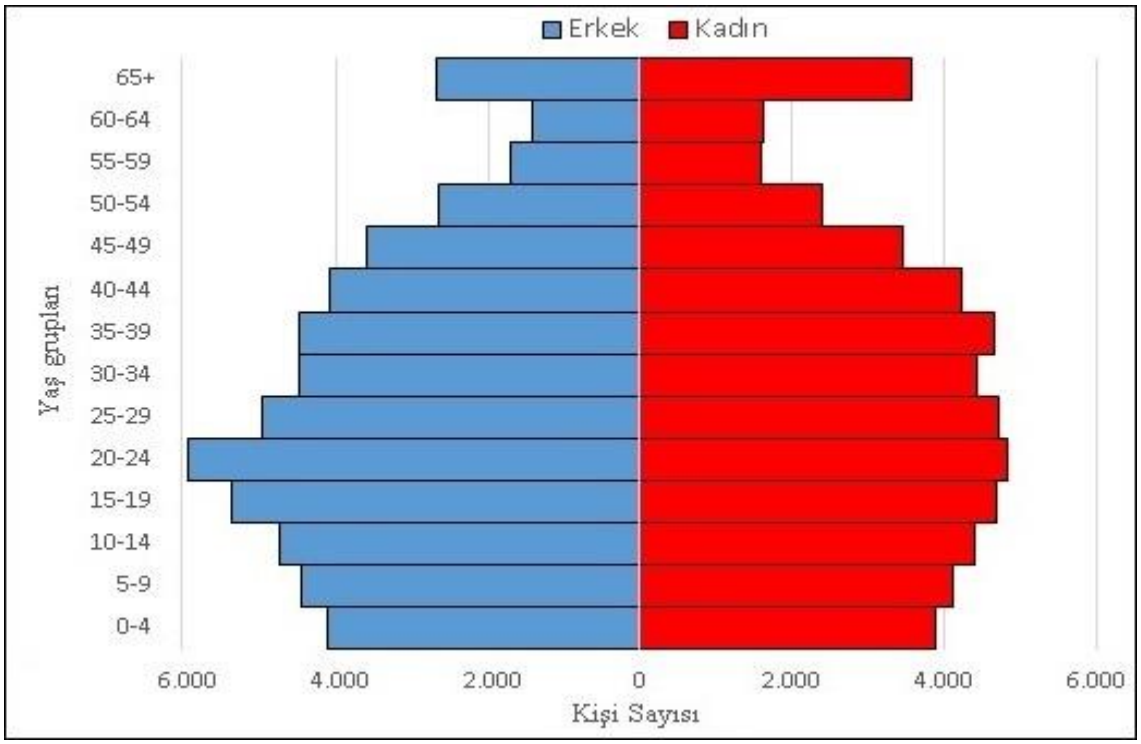

Grafik 10. Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2000
Kaynak: DİE, 2000.

Tekirdağ şehrinin 2016 yılı nüfus piramidi incelendiğinde az da olsa tabanda bir genişlemenin olduğu dikkati çeker. 0-4 yaş aralığındaki nüfusun miktarı 10.463 iken, 5-9 yaş aralığındaki nüfus miktarı 10.299'dur. Piramidin tabanında meydana gelen genişleme, son dönemde nüfusu artırma yönünde uygulanan politikaların doğurganlığı az da olsa tekrardan artırdığını gösterir. Piramitte dikkat çeken başka bir özellik ise 35-39 yaş aralığının en geniş yaş grubunu oluşturmasıdır. Bunun sebebi 2000 yılında en geniş yaş grubunu oluşturan 20-24 yaş aralığındaki nüfusun 2016 yılında 35-39 yaş grubunu temsil etmesi ve alınan göçlerdir. Nitekim 2000 yılında 20-24 yaş aralığındaki nüfusu temsil eden kişi sayısı 10.792 iken, bu miktar 2016 yılında 12.616'ya yükselmiştir. Aradaki 1.824 kişilik fark, göçle gelen nüfusu işaret eder. Zira bu yaş aralığında meydana gelen artış ancak göç ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla Tekirdağ şehrinin göç aldığını, özellikle de çalışma çağındaki nüfus tarafından tercih edildiğini söyleyebiliriz. Diğer taraftan piramidin üst kısmında bir genişleme söz konusudur. Bu durum, sağlık,

ekonomi, yaşam standartları gibi unsurlara bağlı olarak ortalama insan ömrünün uzamasıyla ilgilidir (Grafik 11).

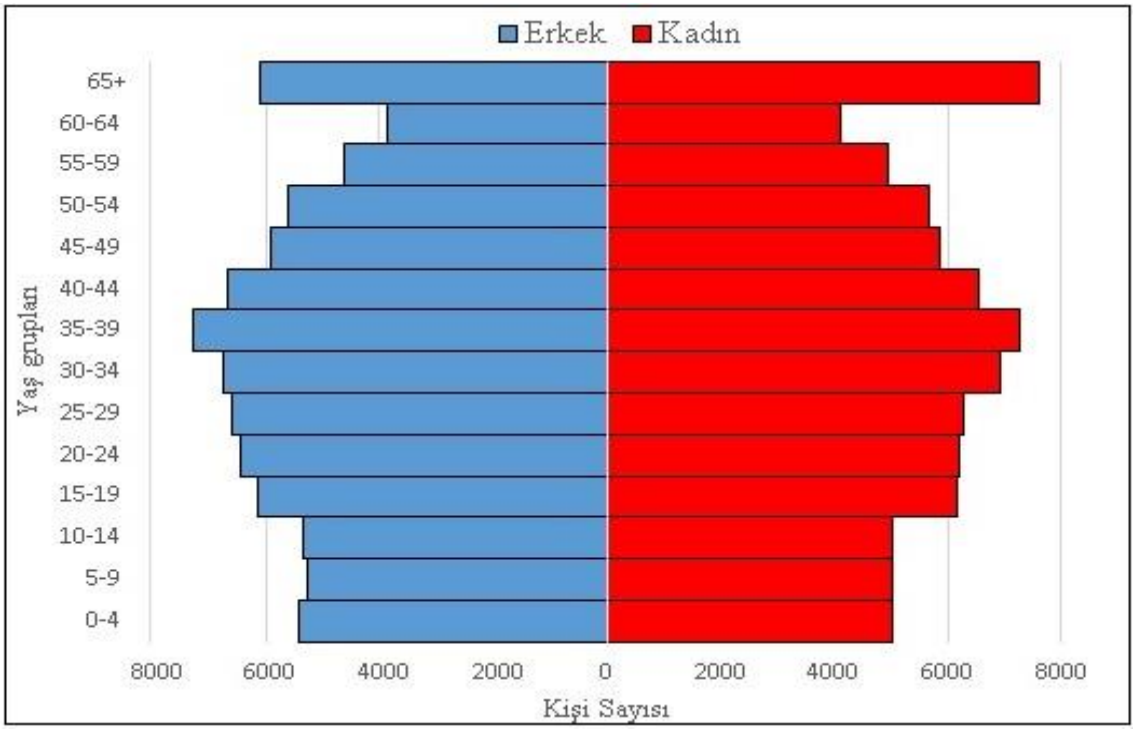

Grafik 11. Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2016
Kaynak: TÜİK, 2016.

Çalışma sahasının 2000 ve 2016 yılı nüfusları geniş yaş aralıklı gruplandırılması yapılarak incelenmiştir. Bunun sebebi geniş yaş aralıklı yaş gruplandırması ile bağımlılık oranlarının daha iyi tespit edilmesidir. Daha önce de zikrettiğimiz gibi 15-64 yaş aralığında olan nüfus, iktisaden faal nüfus olarak değerlendirilirken, 0-14 yaş aralığı ile 65 yaş ve üzerinde olan nüfus ise bağımlı nüfusu temsil etmektedir. Tekirdağ şehrindeki nüfusun 2000 yılındaki geniş yaş aralıklarını incelediğimizde, genç bağımlı nüfusu temsil eden 0-14 yaş grubunun 25.694 olduğu görülür. Bununla birlikte 65 yaş üstü bağımlı nüfusun miktarı 6.215'tir. Aynı tarihte iktisaden faal olarak kabul edilen nüfusun miktarı ise 75.265'tir (Tablo 19, Grafik 12).

Geniş yaş aralıklarının oransal dağılımına ilişkin 2000 yılına ait verileri ele aldığımızda, toplam nüfus içerisinde çocuk nüfusunu temsil eden 0-14 yaş aralığı nüfusun % 24'ünü, 65 yaş üzerindeki yaşlı nüfus % 6'sını oluşturduğu görülür. Bu iki yaş grubunun toplamı olan bağımlı nüfus oranı ise % 30'dur. Öte yandan iktisaden faal olarak

kabul edilen 15-64 yaş aralığındaki aktif nüfusun % 70 gibi oldukça yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. Bu durum şehrin iktisadi hayatı açısından oldukça önemlidir.

Tablo 19. Tekirdağ nüfusunun geniş aralıklı yaş gruplarına göre dağılışı, 2000

Yaş Grubu	Erkek Nüfus		Kadın Nüfus		Toplam Nüfus	
	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)
0-14	13.277	12,4	12.417	11,6	25.694	24
15-64	38.637	36	36.628	34,2	75.265	70,2
65 +	2.667	2,5	3.548	3,3	6.215	5,8
Toplam	**54. 581**	**50,9**	**52.593**	**49,1**	**107.174**	**100**

Kaynak: DİE, 2000.

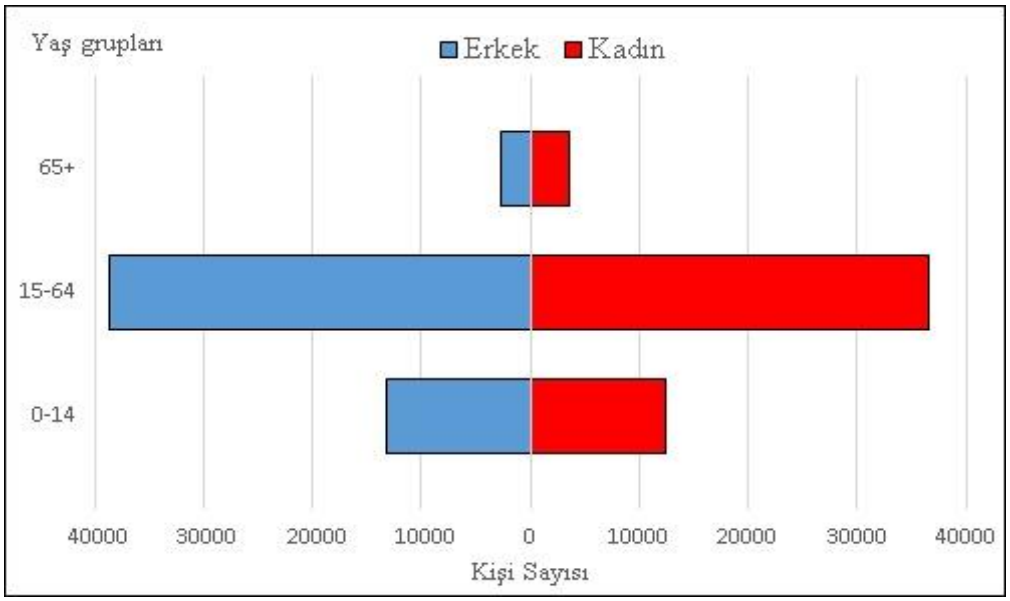

Grafik 12. Geniş yaş aralıklı Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2000

Tekirdağ şehrinin 2016 yılındaki geniş yaş aralıklarını analiz edecek olursak, genç bağımlı nüfusu temsil eden 0-14 yaş grubunun 31.151 kişiden oluştuğu görülür. Bunun yanında 65 yaş üstü bağımlı nüfusun miktarı 13.685'tir. Diğer taraftan iktisaden faal olarak kabul edilen nüfusun miktarı ise 119.889 kişiden oluşmaktadır. Bu verilerin oransal dağılımı incelendiğinde, çocuk nüfusunu temsil eden 0-14 yaş aralığı nüfusun % 19'unu, 65 yaş üzerindeki yaşlı nüfus, % 8,'ini oluşturduğu görülür. Bu iki yaş grubunun toplamı olan bağımlı nüfus oranı ise % 27'dir. İktisaden faal olarak kabul edilen 15-64 yaş aralığındaki aktif nüfus, toplam nüfusun % 73'ünü teşkil etmektedir (Tablo 20, Grafik 13). İktisaden faal olan nüfusun yüksek oranda olması, şehirdeki iktisadi hayat açısından

önem arz etmektedir. Zira çalışma çağında olan bu nüfus için çalışabilecekleri ortam koşullarının hazırlanması ve şehrin sahip olduğu iş gücü potansiyelinin iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Tablo 20. Tekirdağ nüfusunun geniş aralıklı yaş gruplarına göre dağılışı, 2016

Yaş Grubu	Erkek Nüfus		Kadın Nüfus		Toplam Nüfus	
	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)
0-14	16.043	9,7	15.108	9,2	31.151	18,9
15-64	59.908	36,4	59.981	36,4	119.889	72,8
65 +	6.086	3,7	7.599	4,6	13.685	8,3
Toplam	**82.037**	**49,8**	**79.688**	**50,2**	**164.725**	**100**

Kaynak: TÜİK, 2016.

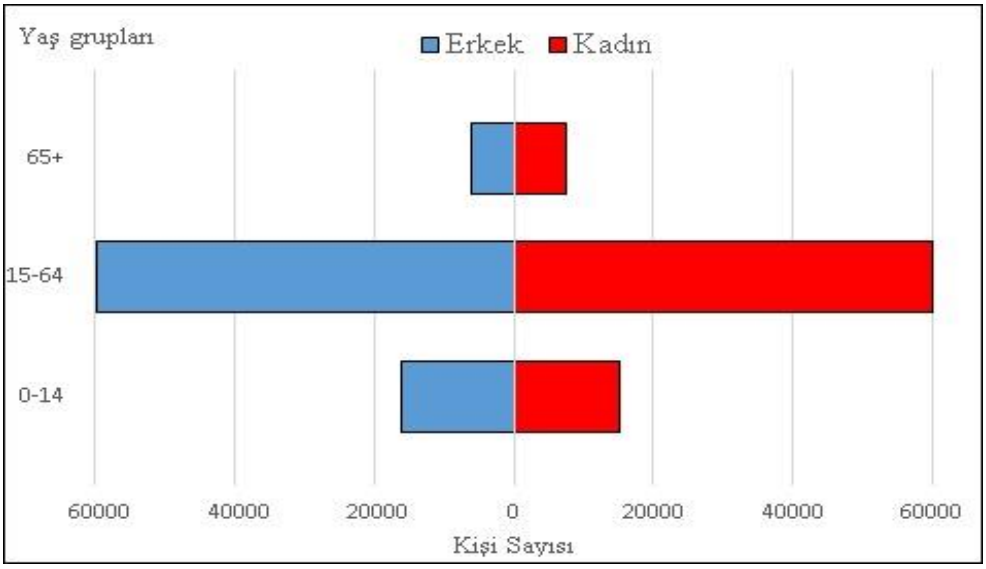

Grafik 13. Geniş yaş aralıklı Tekirdağ şehri nüfus piramidi, 2016

Tekirdağ şehrinin 2016 nüfus piramidi ile Türkiye'nin nüfus piramidini mukayese ettiğimizde farklılıkların olduğu görülür. Nitekim 2016 yılında Türkiye'de genç bağımlı nüfusu oluşturan 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı yaklaşık % 24 iken, 65 yaş üstü yaşlı bağımlı nüfus oranı % 8'dir. Bu iki yaş grubunun toplamı olan bağımlı nüfusun oranı % 32'dir. Toplam nüfus içerisindeki iktisaden faal olan nüfus oranı ise % 68'dir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Tekirdağ şehrinde 2016 yılında iktisaden faal olan nüfusun oranı % 73 olup, bağımlı nüfus oranı % 27'dir.

Yukarıda detayları verilen Tekirdağ şehrinin 2000 ve 2016 yılı yaş grubu dağılımının aradan geçen 16 yıllık dönemde, çocuk yaş grubunda azalma, iktisaden faal olan yaş grubunda ve yaşlı bağımlı nüfus grubunda artma olmuştur. Buna göre 2000-2016 yılları arasında iktisaden faal nüfus % 3 oranında artarken çocuk bağımlı nüfusta % 5'lik düşüş, yaşlı bağımlı nüfusta % 3'lük bir artış meydana gelmiştir. Doğum oranlarında düşüş meydana gelirken, ortalama ömrün uzamasına bağlı olarak 65 yaş ve üstü bağımlı nüfus artmıştır. Diğer taraftan 16 yıllık süreç içerisinde iktisaden faal nüfusun artmasının sebebi, doğurganlıktan ziyade şehrin aldığı göçle ilgilidir.

2.2.3.2. Cinsiyete Göre Nüfus

Nüfusun yapısıyla ilgili olan önemli değişkenlerden biri de cinsiyet özellikleridir. Cinsiyet özellikleri bilinen bir bölgenin sosyal yapısı daha iyi teşhis edilebilmekte, beşerî ve ekonomik faaliyetleriyle ilgili geleceğe yönelik planlamalar yapılabilmektedir. Buna istinaden Tekirdağ şehrinin yılından 2018'e kadar olan süreçteki cinsiyete göre nüfus özellikleri ele alınmış, nüfus yapısı analiz edilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bir garnizon şehri olan, 1950'lerden sonra ise iç göçlere bağlı olarak yoğun bir şekilde göç alan Tekirdağ şehrinde, sayım dönemlerinin birçoğunda erkek nüfusun daha fazla olduğu görülür. Nitekim 1927 yılında 14.387 olan nüfusun; 7.666'sı (% 53) erkek, 6.721'i (% 47) kadınlardan oluşmaktaydı. Buna göre erkek nüfusu kadınlardan 945 kişi daha fazlaydı. Erkek nüfusundaki belirgin fazlalık 1945 yılında (49,8) azalsa da 1960 yılından (% 53,4) sonra yine artmıştır. İlerleyen dönemlerde kadın-erkek nüfusu birbirine yaklaşmıştır. Öyle ki günümüzde nüfusu 171.869 olan Tekirdağ şehrinin 85.531'i (49,8) erkeklerden 86.338'i (50,2) kadınlardan oluşmaktadır.

Nüfusun kadın-erkek oranının incelenmesinde kullanılan önemli kriterlerden biri, cinsiyet oranlarıdır. Cinsiyet oranı, kadın başına düşen erkek sayısını ifade eder ve bu oran 100 veya 1.000 üzerinden ifade edilir. Normal şartlarda nüfusun cinsiyet dağılımında kadın ve erkek nüfus için birbirine yakın değerler olması beklenir. Ancak göçler ve özellikle savaşlar nüfusun cinsiyet yapısına etki eder (Şahin, 2018:186).

Tekirdağ şehrinde cinsiyet oranlarının dağılışını 1927 yılından 2018'e kadarki süreçte inceleyecek olursak, değişken bir yapıya sahip olduğu görülür. Cumhuriyet döneminin ilk sayımı olan 1927 yılında Tekirdağ şehrinde 100 kadına karşılık 114 erkek vardır. Öte yandan 100 kadına 130 erkeğin düştüğü 1935 yılı, bu miktar ile erkek oranının en yüksek olduğu dönemdir. 1935 yılında, II. Dünya Savaşı öncesinde Tekirdağ şehrinde yer alan askeri birliklerden dolayı erkek nüfusunda önemli bir artış olmuşken, savaş sırasında birliklerin başka yere taşınmasıyla 1940'tan itibaren azalmaya başlamış, 1955 yılında cins oranı 99'a düşmüştür.

Türkiye genelinde 1950'lerden sonra iş bulmak amacıyla meydana gelen kırdan kente göç hadisei, nüfusun cins oranlarını etkilemiştir. Nitekim bu göçe katılan nüfusun önemli bir kısmı erkeklerden oluştuğu için göç alan şehirlerden biri olan Tekirdağ'da erkek nüfus miktarı artmıştır. Bu artış 1960 yılından 1975'e kadar devam etmiş ve 1975 yılında 100 kadına düşen erkek sayısı 129'a ulaşmıştır. Şehirde yer alan ekonomik faaliyetlerin önemli bir kısmı sanayiye dayalı olduğu için göçle gelen nüfusun önemli bir kısmı erkeklerden oluşmuştur. Bu da şehirdeki kadın nüfusunun aleyhine bir gelişimin olmasına neden olmuştur (Tablo 21, Grafik 14). 1975 yılından sonra toplam nüfus içerisindeki erkek nüfus miktarı fazla olmaya devam etse de ilerleyen süreç içerisinde cins oranları birbirine yaklaşmış, hatta 2007 yılında en düşük seviyeye ulaşarak 96'ya düşmüştür. 2018 yılına gelindiğinde ise toplam nüfus içerisindeki kadın ve erkek nüfus miktarı daha dengeli bir yapı arz etmiş, cins oranı 99 olmuştur.

Tekirdağ şehrinde son yıllarda kadın ve erkek nüfus miktarının dengelendiği görülmektedir. Sanayi faaliyetlerinin Tekirdağ'ın diğer ilçelerinde yoğunlaşmasının ardından erkek nüfus ağırlığı sanayi bölgelerine kaymıştır. Bunun yanında Tekirdağ şehrinde fonksiyonların çeşitlenmesi, ekonomik faaliyet kolları arasında hizmet sektörünün ön plana çıkması ve kadınların iş hayatında daha aktif yer almasıyla nüfusun cinsiyet oranlarında dengeli bir yapı ortaya çıkmıştır.

Tablo 21. Tekirdağ şehrinde cinsiyet oranlarının değişimi (1927-2018)

Sayım Yılları	Nüfus Miktarı			Cinsiyet Oranı (%)
	Erkek	Kadın	Toplam	
1927	7.666	6.721	14.387	114
1935	11.144	8.580	19.724	129,8
1940	8.765	8.316	17.081	105,3
1945	7.357	7.423	14.780	99,1
1950	[7]	-	15.696	-
1955	8.931	9.026	17.957	98,9
1960	12.808	11.179	23.987	114,5
1965	14.553	12.516	27.069	116,2
1970	19.835	15.552	35.387	127,5
1975	23.298	17.959	41.257	129,7
1980	28.364	23.729	52.093	119,5
1985	34.015	29.200	63.215	116,4
1990	42.426	38.016	80.442	111,6
2000	54.589	52.602	107.191	103,7
2007	67.748	65.574	133.322	96
2012	75.808	74.304	150.112	102
2018	85.531	86.338	171.869	99,1

Kaynak: DİE1927-2000 ve TÜİK 2007-2018.

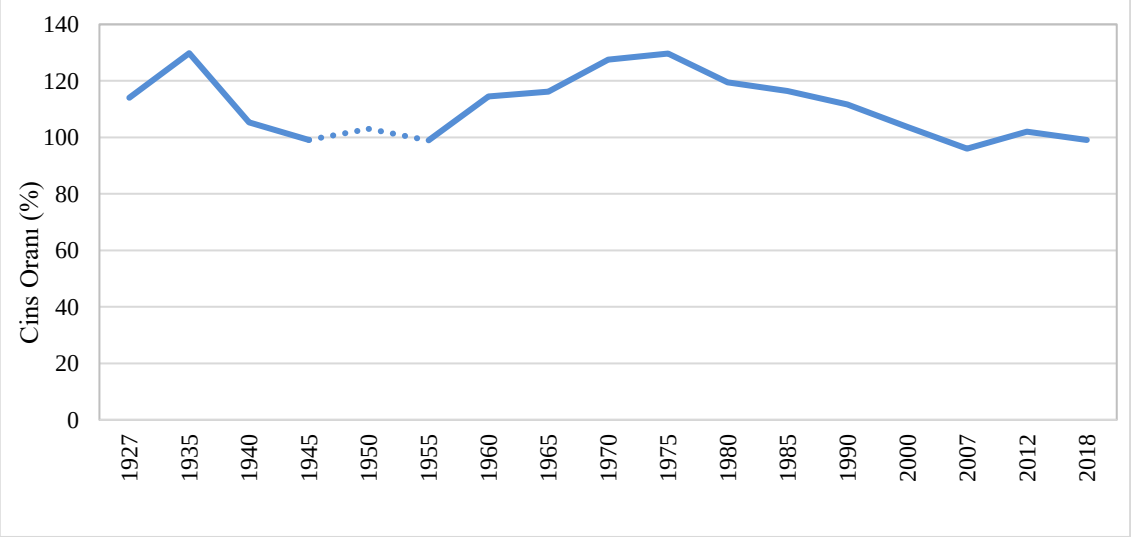

Grafik 14. Tekirdağ şehrinde cins oranlarının değişimi (1927-2018)
Kaynak: DİE1927-2000 ve TÜİK 2007-2018.

[7] 1950 DİE nüfus sayımında cinsiyet dağılışı ele alınmamıştır.

2.2.3.3. Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılış

Şehir yerleşmelerini kır yerleşmelerinden ayıran en önemli özelliklerden biri ekonomik faaliyetlerdir. Zira şehirlerde ekonomik faaliyetler çeşitlilik arz etmekte olup tarımda çalışan nüfusun payı düşüktür (Doğanay, 1995:486). Bu bakımdan coğrafyacılar, şehirleri kır yerleşmelerinden ayırt etmek için ekonomik fonksiyona bağlı olarak şehri, doğrudan doğruya toprağa bağımlı olmayıp ticaret alanında çalışan nüfusun yoğun olduğu yerleşmeler olarak tanımlarlar (Schwarz, 1961:315; Tümertekin, 1973:43). Bu sebeple Tekirdağ şehrinde istihdam edilen nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılışı ele alınarak, şehirdeki hâkim ekonomik yapı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı 2000 yılına kadar TÜİK tarafından kayıt altına alınmıştır. Ancak adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmesiyle birlikte ilçe bazında bu kayıtlar tutulmamıştır. Bu sebeple çalışma sahamız olan Tekirdağ şehri nüfusunun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılışı, elimizde olan 1927 ve 2000 nüfus bilgilerine göre değerlendirilecektir. Ayrıca bu değerlendirme yapılırken nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı ve bu faaliyet kollarında çalışan kadın ve erkek oranlarına yer verilecektir.

Çalışan nüfusun 1927 yılında ekonomik faaliyet kollarına dağılışı incelendiğinde sırasıyla tarım, hizmet ve sanayi sektöründe çalışıldığı görülür. Çalışan nüfusun önemli bir kısmı 8.460'ı tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Ayrıca kadınların en fazla çalıştığı sektör 1.973 kişi ile tarım sektörü olmasına rağmen bu alanda çalışan erkek sayısı 6.487 kişi ile kadın sayısından fazladır.

Tarımdan sonra çalışan nüfusun en fazla olduğu sektör % 26 ile hizmettir. Bu dönemde hizmet sektörü 61 kişi ile kadınların en az çalıştığı ekonomik faaliyet kolu olmuştur. Hizmet sektöründe çalışan kadınların 21'i muhtelif işler, 12'si ticaret, 28'i serbest meslek icra etmektedir. Bu dönemde memur, asker ve P.T.T. çalışanı kadın yokken, 1 kadın hâkimin olması dikkat çeker. Öte yandan hizmet sektöründe çalışan erkeklerin kadınlara karşı sayı bakımından oldukça üstün olduğu görülmektedir. Bu alanda çalışan erkek sayısı 467'dir. Ayrıca hizmet sektörü grubunda yer alan her meslekte erkek sayısı fazladır. Diğer taraftan ekonomik faaliyet kolları arasında en az çalışanın

olduğu sektör sanayidir. 1927 verilerine göre 959 kişi yani çalışan nüfusun % 7,5 sanayi sektöründe çalışmaktadır. Zira bu dönemde sanayi kuruluşlarının fazla olmaması bu alanda çalışan nüfusun az olmasına neden olmuştur. Buna göre, sanayi sektöründe çalışan erkek sayısı 898 iken, kadın sayısı 61'dir. Sanayi sektöründe çalışma şartlarının erkekler için daha uygun ve kadının iş gücüne katılımının az olması, bu alanda çalışan kadın sayısının azınlıkta kalmasına neden olmuştur. Ayrıca bu dönemde toplam çalışan nüfusun 2.096'sının kadın, 10.694'ünün erkek olduğu görülmektedir. Çalışan erkek sayısı, kadın sayısından yaklaşık altı kat daha fazladır. Bunun temel sebebi o dönemde kadınların iş hayatına daha az katılmasıdır (Tablo 22).

Tablo 22. Tekirdağ şehrinde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılışı, 1927

	Tarım	**Sanayi**	**Hizmet**						
			Ticaret	Serbest Meslek	Memur	Hâkim	Asker	P.T.T	Muhtelif işler
Erkek	6.487	898	844	170	210	36	1.561	21	467
Kadın	1.973	62	12	28	-	1	-	-	21
Toplam	8.460	959	856	198	210	37	1.561	21	488
Oran (%)	**66,1**	**7,5**	**26,4**						

Kaynak: DİE, 1927.

Tekirdağ şehrinde 1927 yılında çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre oransal dağılışını inceleyecek olursak, tarım sektöründe çalışanların oranı % 66 olduğu görülür. Bu oran ile tarım sektöründe çalışan nüfusun oranı diğer ekonomik faaliyet kollarındakinden oldukça öndedir. Sanayi faaliyetleri, henüz gelişmemiş olduğundan % 7,5 ile en az çalışanın olduğu sektördür. Çalışan nüfusun % 26,5'i ise hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir (Grafik 15). Bu dönemde Tekirdağ, tarım fonksiyonunun ön planda olduğu bir şehir görünümündedir.

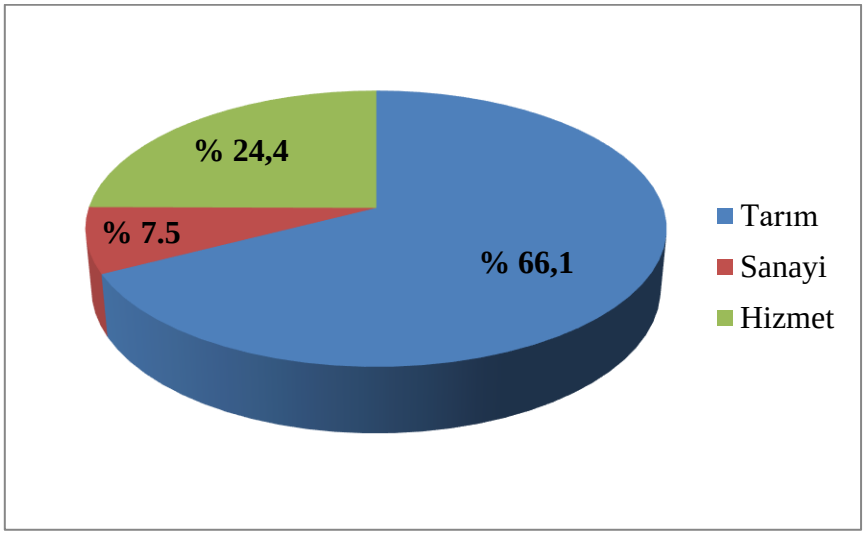

Grafik 15. Tekirdağ'da çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı, 1927.

Tekirdağ şehrinde 2000 yılında çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı 1927 yılına göre farklılıklar arz etmektedir. 1927 yılında çalışan nüfusun önemli bir kısmı tarım sektöründe faaliyet gösterirken 2000 yılında yapılan sayımda bunun tam tersi olan bir tablo ile karşılaşılmıştır. Nitekim 2000 yılında nüfusun sadece % 3,5'lik bir kısmının tarım sektöründe çalıştığı tespit edilmiştir. Tekirdağ şehrinde 73 yıllık süreçte tarım sektöründe çalışan nüfus oranının % 66'dan % 3,5'e düşmesi ekonomik faaliyetlerin ve fonksiyonların değiştiği anlamına gelmektedir. Öte yandan bu dönemde çalışan nüfusun % 74'ü hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla 2000 yılında ekonomik faaliyet kolları arasında en fazla gelişen sektör hizmettir. Ayrıca hizmet sektöründe çalışan kadın nüfus oranı önemli derecede artmış, 1927'de % 8 iken, 2000 yılında % 20'ye yükselmiştir. Hizmet sektöründeki artış şehirde fonksiyonel değişikliklerin meydana geldiğini göstermektedir. Diğer taraftan 2000 yılında 1927'ye göre gelişme gösteren diğer bir ekonomik faaliyet kolu ise sanayidir. Sanayi sektöründe çalışan kişi sayısının artmasının yanında çalışan nüfus içerisindeki oranı da artarak % 23'e yükselmiştir. Buna ek olarak sanayide çalışan kadın sayısı da artış göstermiştir. Ancak sanayide çalışan kadınların oranı erkeklerin yaklaşık 5'te 1'i kadardır (Tablo 23).

Tablo 23. Tekirdağ şehrinde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılışı, 2000

Sektör	Erkek	Kadın	Toplam	Oran (%)
Hizmet	19.900	4.895	24.795	74
Sanayi	5.913	1.697	7.610	22,7
Tarım	1.004	100	1.104	3,3
Toplam	**26.817**	**6.692**	**33.509**	**100**

Kaynak: DİE, 2000.

Ekonomik faaliyet kollarına göre 1927'de tarım şehri konumunda olan Tekirdağ, 2000 yılına gelindiğinde gelişmiş şehirlerde olduğu gibi hizmet sektörünün hâkim olduğu bir şehir haline gelmiştir. Ayrıca Türkiye genelinde olduğu gibi geçen zaman diliminde Tekirdağ şehrinde de çalışma hayatında kadınlar aktif rol üstlenmiş, 1927 yılında çalışan nüfus içindeki kadın oranı % 16 iken, 2000 yılına gelindiğinde % 20'ye yükselmiştir. Bunun yanında 1927 yılında neredeyse sadece tarım sektöründe çalışan kadınların, 2000 yılında hizmet ve sanayi sektöründe daha fazla yer aldıkları görülmektedir. Bu durum kadınların sosyal ve ekonomik hayatta daha aktif rol oynadığını gösterir. Buna ek olarak 2000 yılında Tekirdağ şehrinde hizmet sektöründe çalışan nüfus oranının % 74 olması, ekonomik fonksiyonları itibariyle Tekirdağ'ın gelişmiş bir şehir haline geldiğini göstermektedir. Bu yönüyle Tekirdağ'ı genel hizmetlerin hâkim olduğu şehir olarak tanımlamak yerinde olur (Grafik 16).

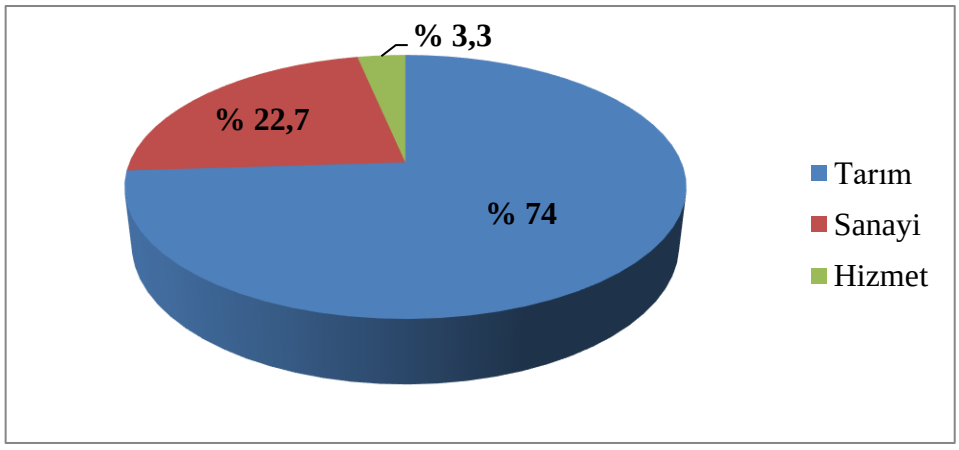

Grafik 16. Tekirdağ'da çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılışı, 2000.

2.2.3.4. Eğitim Durumu

Günümüzde nüfusun sayısal çokluğu kadar eğitimin niteliği de önemlidir. Nitelikli nüfusun en belirleyici özelliği nüfusun eğitim durumudur. Bu konuda öncelikle nüfusun okur-yazarlık durumu, sonrasında ise eğitim seviyesine bakılır (Şahin, 2018:187). Bu düşünceden hareketle Tekirdağ şehrinin 2000 ve 2016 yıllarındaki okur-yazarlık durumu ve eğitim düzeyi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tekirdağ şehrinin 2000 yılı eğitim durumu incelendiğinde, nüfusun % 94'ünün okuma yazma bildiği görülür. Bu oran, 2000 yılında Türkiye genelinde % 88 olan okur-yazar oranından yüksektir. Ayrıca Tekirdağ şehrinde okuma yazma bilmeyen nüfusun % 1,7'si erkek iken, % 4,4'ü kadındır. Okuma yazma bilen nüfus içerisinde erkeklerin daha fazla olduğu görülür. Nitekim geçmişte kız çocuklarının okula daha az gönderilmesi ve okuma yazma bilmeyen erkeklerin askerde öğrenmesi gibi faktörler, toplam nüfus içinde erkeklerin kadınlara nazaran okur-yazarlık oranının yüksek olmasını sağlamıştır (Tablo 24).

Tablo 24. Tekirdağ şehrinin eğitim durumu, 2000

Eğitim Durumu (6 yaş ve üzeri)	**Erkek**	**%**	**Kadın**	**%**	**Toplam**	**%**
Okuma yazma bilmeyen	1.617	1,7	4.343	4,4	5.960	6.1
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	8.591	8,8	8.844	9,1	17 435	17.9
İlkokul	19.537	20	20.029	20,5	39.566	40.5
İlköğretim	1.536	1,6	1.305	1,3	2.841	2.9
Ortaokul	4.318	4,4	2.906	3	7.224	7.4
Ortaokul dengi meslek okulu	180	0,2	97	0,1	277	0.3
Lise	6.161	6,3	5.525	5,7	11.686	12.0
Lise dengi meslek okulu	3.085	3,2	1.834	1,9	4.919	5.0
Yükseköğretim	4.636	4,8	3.075	3,2	7.711	7.9
Mezuniyeti bilinmeyen	-	0	4	0,1	4	0.1
Okuma yazma durumu bilinmeyen	1	0	-	0,1	1	0
Toplam	49.662	50,9	47.962	49,1	97.624	100

Kaynak: DİE, 2000.

Tekirdağ şehrinin 2000 yılında eğitim durumunu incelediğimizde, nüfusun % 40,5'i ilkokul, % 3'ü ilköğretim mezunu olduğu görülür. Bunu % 7,5 ile ortaokul, % 12 ile lise ve niyateinde % 8 ile yükseköğretimden mezun olanlar takip eder. Diğer taraftan

eğitim düzeyinin cinsiyete göre dağılımını ele aldığımızda, ilkokul mezunu olan kadın oranının erkeklerden daha fazla olduğu görülür. Ancak diğer eğitim kademelerinde erkek nüfusun oranı daha yüksektir (Grafik 17).

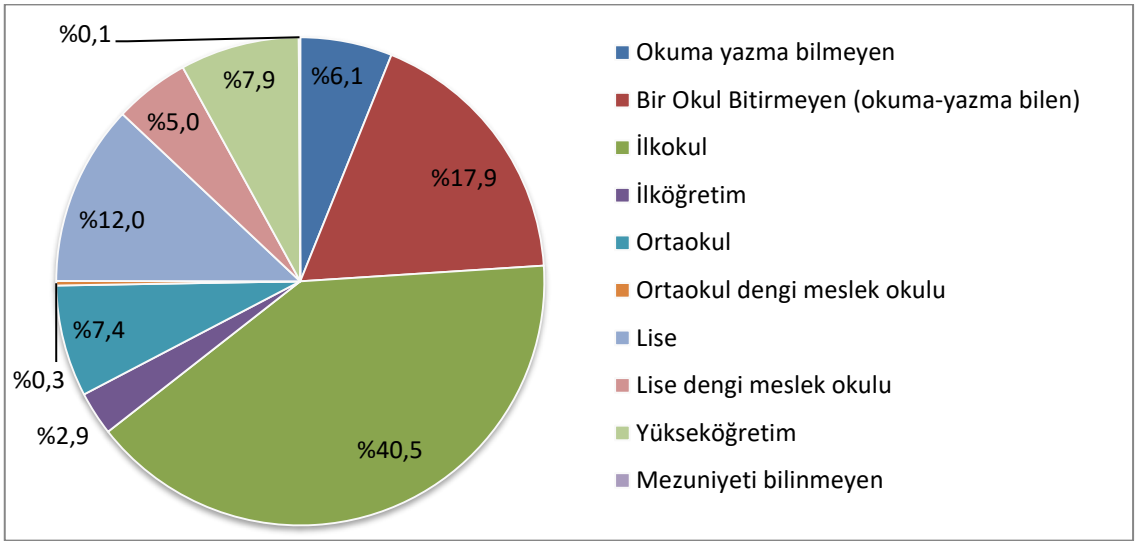

Grafik 17. Tekirdağ şehrinin eğitim durumunun nüfus içerisindeki dağılımı, 2000
Kaynak: DİE, 2000.

2016 yılına gelindiğinde Tekirdağ şehrinde okur-yazarlık oranı 2000 yılına göre artış göstermiş ve % 98'e yükselmiştir. Bu dönemde nüfusun eğitim düzeyini analiz ettiğimizde, nüfusun % 36'sını ilkokul, % 2'sini ilköğretim, % 13'ünü ortaokul ve dengi okuldan mezun olanların teşkil ettiği anlaşılır. Geriye kalan % 12'si lise veya dengi meslek okulu, % 21'i üniversite, % 2,6'sının ise yüksek lisans ve doktora mezunu olduğu görülmektedir (Tablo 25, Grafik 18).

Tekirdağ şehrinin okur-yazarlık oranında ve şehirde eğitimin bütün kademelerinde 2000 yılı nüfus sayımına göre 2016 yılında bir artışın olduğu görülür. Özellikle de lisansüstü eğitimini tamamlamış olan nüfusun oranı %3'e yaklaşmaktadır. Tekirdağ şehrinde bu oranın yüksek olmasının sebepleri arasında 2006 yılında çalışma sahası sınırlarında kurulmuş olan Namık Kemal Üniversitesi ve orada görev yapmakta olan akademisyenlerin varlığı sayılabilir.

Tablo 25. Tekirdağ şehrinin eğitim durumu, 2016

Eğitim Durumu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okuma yazma bilmeyen	557	0,4	2.003	1,5	2.560	1,9
Bir Okul Bitirmeyen (okuma-yazma bilen)	6.032	4,4	7.754	5,6	13.786	10
İlkokul	22.365	16,1	28.047	20,2	50.412	36,3
İlköğretim	1.536	1,1	1.305	0,9	2.841	2,1
Ortaokul dengi meslek okulu	9.858	7,1	8.501	6,1	18.359	13,3
Lise	6.161	4,5	5.525	4	11.686	8,4
Lise dengi meslek okulu	3.085	2,2	1.834	1,3	4.919	3,6
Yükseköğretim	15.849	11,4	13.455	9,7	29.304	21,1
Yüksek Lisans	1.503	1,1	1.225	0,9	2.728	2
Doktora	536	0,4	350	0,3	886	0,6
Okuma yazma durumu bilinmeyen	600	0,4	511	0,4	1.111	0,8
Toplam	**60.082**	**49,1**	**70.510**	**50,9**	**138.592**	**100**

Kaynak: TÜİK, 2017.

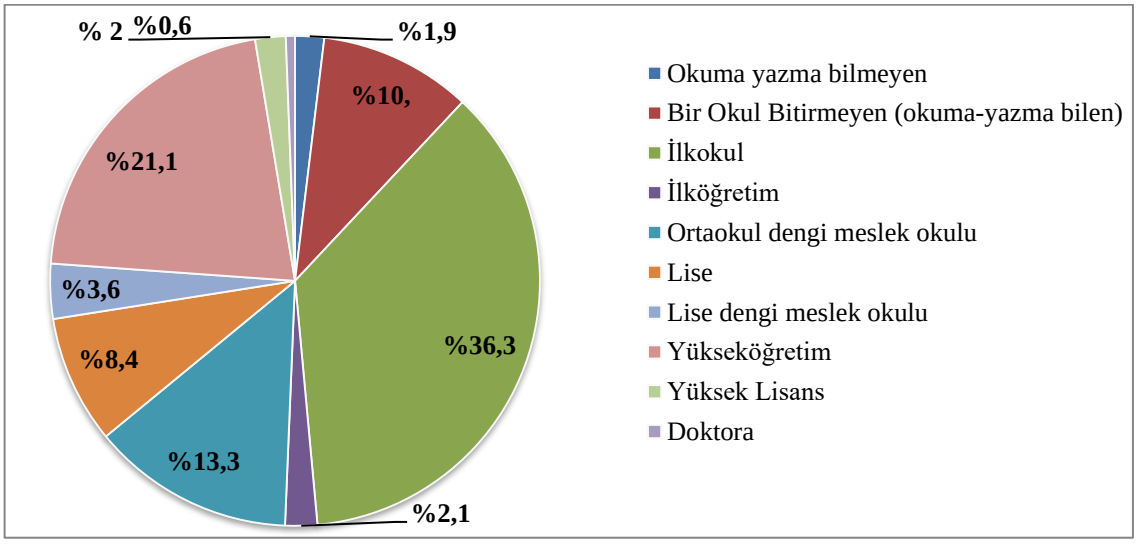

Grafik 18. Tekirdağ şehrinin eğitim durumunun nüfus içerisindeki dağılımı, 2016
Kaynak: TÜİK, 2017.

Şehirdeki okuma yazma bilmeyenlerin tespiti, mahallelere açılacak okuma yazma kursları açısından önem teşkil eder. Nitekim Tekirdağ şehrinde okuma yazma bilmeyen nüfusun en fazla olduğu mahalle 641 ile Aydoğdu'dur. Bunun sebebi genellikle Roman vatandaşların ikamet ettiği mahallenin önemli bir kısmının gecekondulardan oluşması ve şehrin genel karakterinden daha farklı sosyokültürel yapıya sahip olmasıdır. Aydoğdu Mahallesi'nden sonra okuma-yazma bilmeyen nüfusun en fazla olduğu mahalleler ise 428 ile Gündoğdu-Turgut ve 336 ile Çınarlı'dır.

Tekirdağ şehrinde her geçen yıl eğitim düzeyinin arttığı görülmektedir. Özellikle de Namık Kemal Üniversitesi'nin varlığı eğitim düzeyinin artmasında etkili olmuştur. Bu durum şehrin geleceğine pozitif yönde katkı sağlamaktadır.

2.2.3.5. Hanehalkı Büyüklüğü

Hanehalkı, aralarında akrabalık gibi ailevi bir ilişki olsun ya da olmasın aynı konut içerisinde yaşayan bir veya birden fazla kişiden meydana gelen topluluktur. Otel, pansiyon, işyeri gibi konut dışında bir arada yaşayanlar da hanehalkı olarak kabul edilir (TÜİK, 2013:5). Bir yerleşmedeki hanehalkı büyüklüğü ailelerin sosyal ve ekonomik yapıları hakkında bilgi verir. Bunun yanında hanehalkı büyüklüğünün geçmiş yıllarla mukayese edilmesi durumunda, aile yapısının sosyokültürel dönüşümüyle ilgili bilgi edinilir. Dolayısıyla Tekirdağ şehrinde meydana gelen bu dönüşümü ortaya koyabilmek için 1990, 2000 ve 2016 yıllarındaki hanehalkı büyüklüğü incelenmiştir.

Hanehalkı büyüklüklüğü, şehirde yer alan konutlar ile bu konutlarda yaşayan nüfusun oranlanması sonucunda elde edilir. 1990 yılında yapılan genel nüfus sayımında Tekirdağ ili merkez ilçenin toplam nüfusu 117.455 olup, toplam hane sayısı 19.218'dir. Bu veriler ışığında 1990 yılında merkez ilçedeki hanehalkı büyüklüğü 6,11 olarak hesaplanmıştır. 2000 yılındaki genel nüfus sayımına göre 142.105 nüfusu olan söz konusu ilçenin toplam hane sayısı 30.020'dır. Buna göre, 2000 yılında hanehalkı büyüklüğü 4,73'tür. 2016 yılında gelindiğinde ise nüfusu 191.864 olan Süleymanpaşa ilçesinde hane sayısı 61.210 iken, ortalama hanehalkı büyüklüğü ise 2,97'dir. Bu ortalama ile Süleymanpaşa, Tekirdağ ilinin 11 ilçesi arasında hanehalkı sayısı en fazla olan 8. ilçedir (TÜİK, 2018).

Tekirdağ şehrinde 1990 yılından 2017 yılına kadar olan 27 yıllık süreçte hanehalkı büyüklüğünde önemli bir düşüşün yaşandığı görülür. Hanehalkı sayısının giderek azalması, nüfusun azaldığı anlamına gelmemelidir. Aksine Tekirdağ şehrinin nüfusu artmaya devam etmektedir. Bu düşüş sadece Tekirdağ şehri ile sınırlı olmayıp son dönemde çekirdek aile kültürünün yaygınlaşmış olması, ekonomik şartlardaki iyileşme ve bina sayılarındaki artış sonucu ülke genelinde gözlenen bir durumdur.

2.2.3.6. Nüfus Projeksiyonları

Nüfus projeksiyonları, geleceğe yönelik sosyal ve ekonomik politikaların belirlenmeesine yardımcı olan demografik yöntemdir (Sertkaya Doğan, 2018:50). Ayrıca sayısal verilerin oluşturulmasında ve çeşitli sektörler için üretici ve tüketici kitlenin tespit edilmesinde önemli rol oynar. Söz konusu nüfus projeksiyonları doğum, ölüm ve göç olaylarının gelecekteki eğilimleriyle ilgili varsayılmalara dayanarak ilerideki nüfusun gelişimi hakkında tahminler yapılmasını sağlar. Ayrıca nüfus projeksiyonu ülke geneli, bölge, il veya daha küçük idari üniteler için uygulanabilmektedir (Kocaman, 2002:2).

Ülkelerin veya çeşitli idari ünitelerin gelecekteki nüfuslarıyla ilgili farklı senaryolar üretilebilmektedir. Bu senaryoların üretilmesi için çalışmalar yapan istatistik şirketleri farklı ihtimalleri göz önünde bulundururlar. Bundan dolayı iki veya daha fazla doğum ve ölüm oranı kullanarak hesaplama yaparlar. Bu sebeple demograflar ve istatistikçiler gerçeğe en yakın nüfus tahminlerini yapabilmek için çeşitli metotlar geliştirmişlerdir (Selçuk, 2014:194). Bu metotlardan bazıları çalışma sahamız olan Tekirdağ şehri için de uygulanmıştır. Bu bakımdan Tekirdağ şehrinin gelecekteki nüfusuyla ilgili varsayımda bulunabilmek için Aritmetik Artış Yöntemi, Üssel Artış Yöntemi, Bileşik Faiz Yöntemi kullanılmıştır. Yöntemlerin kendisine has hesaplamaları olduğundan birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Farklı yöntemlerden elde edilen sonuçlar birbiriyle mukayese edilmiş, daha gerçekçi sonuç elde edebilmek için bu yöntemler sonucunda elde edilen miktarların ortalaması hesaplanmıştır.

Tekirdağ şehrinin 2050 yılına kadar nüfus projeksiyonu hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar neticesinde Tekirdağ şehrinin 2050 yılı nüfusu; Üssel Yönteme göre 381.155, Bileşik Faiz Yöntemine göre 377.051, Aritmetik Yönteme göre 215.338'dir. Farklı yöntemlerden elde edilen sonuçların 2050 yılı ortalaması 324.515'tir (Tablo 26). Nüfus politikalarında ve artış oranlarında bir değişiklik olmadığı takdirde 2050 yılında Tekirdağ şehrinin nüfusunun 300 binden fazla olması muhtemeldir. Yatırımların ve şehir planlamalarının bu doğrultuda yapılması, şehrin geleceğine dair daha doğru adımlar atılmasını sağlayacaktır.

Tablo 26. Tekirdağ şehri nüfus projeksiyonu (2020-2050).

Yıllar	Üssel Yön.	BF Yön.	Arit. Yön.	Ortalama
2020	181.553	181.225	166.324	176.367
2025	205.443	204.765	174.493	194.900
2030	232.477	231.362	182.662	215.500
2035	263.069	261.413	190.830	238.437
2040	297.686	295.368	198.999	264.018
2045	336.859	333.733	207.168	292.587
2050	381.155	377.051	215.338	324.515

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. TEKİRDAĞ ŞEHRİNİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

Alman coğrafyacılar arasında 20. yüzyılın ilk çeyreğinde şehrin gelişimini şehirsel alanların büyüme aşamalarına göre inceleyen *kuruluş gelişim akımı* benimsenmiştir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:8). Ayrıca şehir coğrafyasıyla ilgili çalışmalar yapan Murphy, şehirlerin morfolojisi ve fonksiyonları ele alınmadan önce kuruluş ve gelişim süreçlerinin incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buna ek olarak morfoloji ve fonksiyonunun zaman ve mekâna bağlı olarak değişiklik gösterdiğini belirtmiştir (Murphy, 1974:5). Bununla birlikte şehir coğrafyası üzerine çalışmalar yapan Tuncel, coğrafyacının araştırdığı şehrin neden burda kurulduğunu, günümüze kadar nasıl yaşadığını ve nasıl yaşamakta olduğunu ele alması gerektiğini ifade etmiştir (Tuncel, 1996:101). Nitekim bu bölümde kuruluş gelişim akımı benimsenerek araştırma sahamız olan Tekirdağ şehrinin kuruluşu ve mekânsal gelişimi ele alınacaktır. Bu çalışma yapılırken şehrin geçmişte sahip olduğu morfolojik ve fonksiyonel özellikleri incelenerek bugünkü durumu anlaşılmaya çalışılacaktır.

Bulunduğu bölgenin fiziki coğrafya özellikleri, Tekirdağ'ın kuruluşunda etkili olmuştur. Marmara Denizi'nin kuzeyinde geniş koylu bir kıyının kenarında ve platonun denizle buluştuğu dar bir kıyı ovasında kurulan Tekirdağ şehri, yerleşme açısından uygun özelliklere sahiptir. Donlu Dere'nin oluşturduğu kıyı ovasının gerisinde yer alan plato sahası, müstahkem mevkii oluştururken, liman yapımına müsait olan kıyı yapısı Tekirdağ'ın yerleşim alanı olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra şehrin yakın çevresinde yer alan su kaynakları ve mutedil iklim şartları şehrin kuruluşunu etkileyen diğer coğrafi faktörlerdir.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde bilinen ilk yerleşim sahası, bugünkü Altınova Mahallesi'nin 1 km batısında Topağaç Mevki ile Yol Su Elektrik Genel Müdürlüğü (Y.S.E.) Kampı arasında yer alan Madenler tepesidir. 1878 yılında kömür ocaklarını işleten Ruslar bölgede yapmış oldukları kazıda bir höyük bulmuşlardır. Bol su kaynakları ve limanı olan bu mevkii kervan yollarına yakın bir konumda yer almaktaydı. Bu saha, bulunduğu konum itibariyle Tekir Dağları'nda kaleleri bulunan Traklar için hem dağlara hem de ticaret yollarına erişim açısından elverişli bir noktada bulunmaktaydı. Söz konusu

bölgede araştırmalar yapan Serez, bugünkü Topağaç mesire alanının girişinde Bisanthe paralarının basıldığı bir darphanenin yer aldığını aktarmaktadır (Serez, 2007:81). Ayrıca bölgede yaşayan yerel halkın bu mevkide o döneme ait olarak Manuelus Tiberius'un bastırdığı 1,5 gramlık Bizans altınlarının bulduğunu belirtmiştir. Ancak Traklara ait kalıntılar, beşerî faaliyetlere bağlı olarak zaman içerisinde giderek azalmıştır. Öte yandan Y.S.E evlerinin yapımı esnasında kalenin sahil kesiminde yüzlerce ceset ve kafatasına rastlandığı belirtilmiştir. 1983 yılında inşaat devam ederken, bir lahitin içinde kadın cesedi bulunmuştur.

Yapılan çalışma ve elde edilen bulgular, Altınova Mahallesi'nin batısında antik döneme ait bir yerleşmenin olduğunu doğrular niteliktedir. Şehrin yaklaşık 8 km batısında yer alan Barbaros Mahallesi'ndeki bu yerleşmenin zaman içerisinde surları tahrip olmuştur. Bu gelişmenin ardından halkın bir kısmı Barbaros (Panium) yerleşimine göç ederken bir kısmı da o dönemde yollar üzerinde bulunmayan Rhadestos kasabasına yani günümüzdeki Tekirdağ şehrine yerleşmiştir (Serez, 2007:106-107).

Tekirdağ şehri, günümüzde Gündoğdu-Turgut Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Ördeklidere vadisi ve yakın çevresinde kurulmuştur [8] (Foto 3). Nitekim 1960'lı yılların sonlarında yapılan kazılarda günümüzde Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ne tesadüf eden Postane Bayırı Sokağı'nda M.Ö. 4. yüzyıla ve Traklara ait olduğu düşünülen mezar taşlarının bulunması, bu durumu doğrular niteliktedir. Yapılan çalışma ve elde edilen bulgular ilk yerleşmenin günümüzde Gündoğdu-Turgut Mahallesi olarak bilinen saha içerisinde geliştiği yönündedir (Taşlıklıoğlu, 1983:88).

[8] Donlu Dere'nin şehir içerisinde kalan kısmının bir bölümü halk arasında Ördeklidere olarak geçmektedir. Günümüzde mevsimlik akışın olduğu akarsuyun yatağına Ördeklidere Caddesi yerleşmiş durumdadır. Şehrin işlek bölgesinde yer alan cadde; Eskicami-Ortacami ve Ertuğrul ile Gündoğdu-Turgut mahalleleri arasındaki sınırı oluşturmaktadır.

Foto 3. Ördeklidere Caddesi, Gündoğdu-Turgut Mahallesi, 2018.

Tekirdağ'ın mekânsal gelişimi bahsine başlamadan önce şehrin isminin kökenine değinmekte fayda vardır. Tarihi süreç içerisinde önemli uygarlıkların hâkimiyetine giren Tekirdağ şehri, farklı isimler ile anılmıştır. Nitekim şehrin tarihte bilinen ilk ismi Bisanthe'dir. Bu ismin bölgede yaşayan Biston Traklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca Herodot'un vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda M.Ö. 5. yüzyılda çizilen ve 1929'da Leipzing'te basılan atlasın 5. ve 6. sayfalarındaki haritalarda Marmara sahillerinin Yunan kolonilerine ait olduğu ve bugünkü Tekirdağ'ın olduğu kısma Bisanthe'nin tekabül ettiği anlaşılmaktadır. İlerleyen dönemde Trakya'nın Roma hâkimiyetine girmesinin ardından (M.Ö. 334- M.S. 395) Bisanthe'nin ismi Rhaedestus olarak değişmiştir. Öte yandan şehrin Bizans tarafından ele geçirilmesiyle (395-1358) şehir, Rodosto ismini almıştır. Son olarak 1358 yılında Osmanlılar şehri fethederek buraya Rodosçuk ismini vermişlerdir. Bu döneme ait fermanlarda, divanı hümayun vesikalarında, Tekirdağ'daki mezar taşlarında Rodosçuk ismi geçmektedir. 1732 yılından sonra ise padişahın Rodosçuk naibine yollamış olduğu fermanlarda Tekfurdağı ismi kullanılmıştır (Serez, 2007:13-14). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise şehrin adı Tekirdağ olarak değiştirilmiştir.

3.1. Şehrin Mekânsal Gelişimi

Mekân, insanı biçimlendiren aynı zamanda insan tarafından biçimlenen toplumsal boyuta sahip bir kavramdır. Bu yönüyle mekân toplumu, toplum da mekânı üretmektedir. Mekânın özelliklerinin tespiti ve geçmişte ne şekilde kullanıldığının bilinmesi gelecekte daha iyi bir şekilde kullanılmasını sağlar (Bayartan, 2018:147). Bir mekân bilimi olan coğrafyanın çalışma konuları arasında yer alan mekânsal gelişim, coğrafi bakış açısı ile bir sahanın geçmişten günümüze kadar olan gelişimini ele alır.

Bir yerleşmenin mekânsal gelişimi, zaman ve mekân kavramlarının bir arada değerlendirilmesiyle tespit edilebilir. Zira yerleşmenin kuruluşundan bugüne kadar ne yönde ve şekilde geliştiği, bu gelişimi denetleyen faktörlerin neler olduğu gerek coğrafi gerekse tarihi vakaların birlikte ele alınmasıyla daha doğru bir biçimde tespit edilebilir. Çünkü şehirler, tarihsel süreç içerisinde üstlendikleri misyondan dolayı bazen hızlı bir şekilde gelişirken bazen de işlerliğini kaybetmişlerdir. Bu gelişim evrelerini sebepleriyle birlikte ele almak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişimini tespit edebilmek için; harita, seyyahların raporları, imar planları, 1/25.000 ölçekli topografya haritaları, hava fotoğrafları, uydu görüntüleri, bina sayım cetvelleri, mahalle kuruluş tarihleri, nüfus sayımları ve yapılan arazi çalışmalarından istifade edilmiştir. Ayrıca Cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere kronolojik gruplandırma yapılarak şehrin yatay ve dikey gelişimi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma yapılırken şehrin geçmiş dönemlere ait sınırları, ArcMap yazılımında üst üste çakıştırılmış, bu sayede hangi dönemde ne yöne ve ne kadar (hektar) geliştiği ortaya konulmuştur.

3.1.1. Şehrin Yatay Gelişimi

3.1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Tekirdağ şehri, Marmara Denizi kıyısında sahip olduğu sit ve sitüasyonu sayesinde tarih boyunca tercih edilen bir yerleşim sahası olmuştur. Mutedil iklim şartları, geniş hinterlandı, deniz seviyesinden 150-200 metre olan yükseltisi ile yerleşmeye uygun şartlar barındırır. Ayrıca ziraata elverişli topraklara, denizden gelebilecek düşman tehlikesine karşı hâkim bir tepelik lokasyona ve deniz ticareti açısından elverişli şartlara

sahip olması, Tekirdağ şehrinin M.Ö. 3000 yılından bu yana çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmasını sağlamıştır (Tolun Denker, 1973:152).

Yerleşmelerin gelişiminde etkili olan morfolojik unsurlar, Tekirdağ için de söz konusudur. Nitekim Tekirdağ şehri, platonun denize ulaştığı yerdeki dar bir kıyı ovasında kurulmuştur. Şehrin kurulduğu çekirdek saha günümüzde Ertuğrul Mahallesi ile Gündoğdu-Turgut Mahallesi arasında yer almaktadır. Şehir, bu çekirdek saha etrafında gelişim göstermiştir. Ayrıca çalışma sahası ve yakın çevresinde yer alan plato, vadi yamacı, alüvyal vadi tabanı ve denizel taraçalar şehrin gelşimine doğrudan tesir etmiştir (Foto 4). Bu birimler, mahallelerin dağılışında, bazı resmi bina ve meydanların yer seçiminde, ulaşım ağının uzanış doğrultularında denetleyici unsur olmuştur.

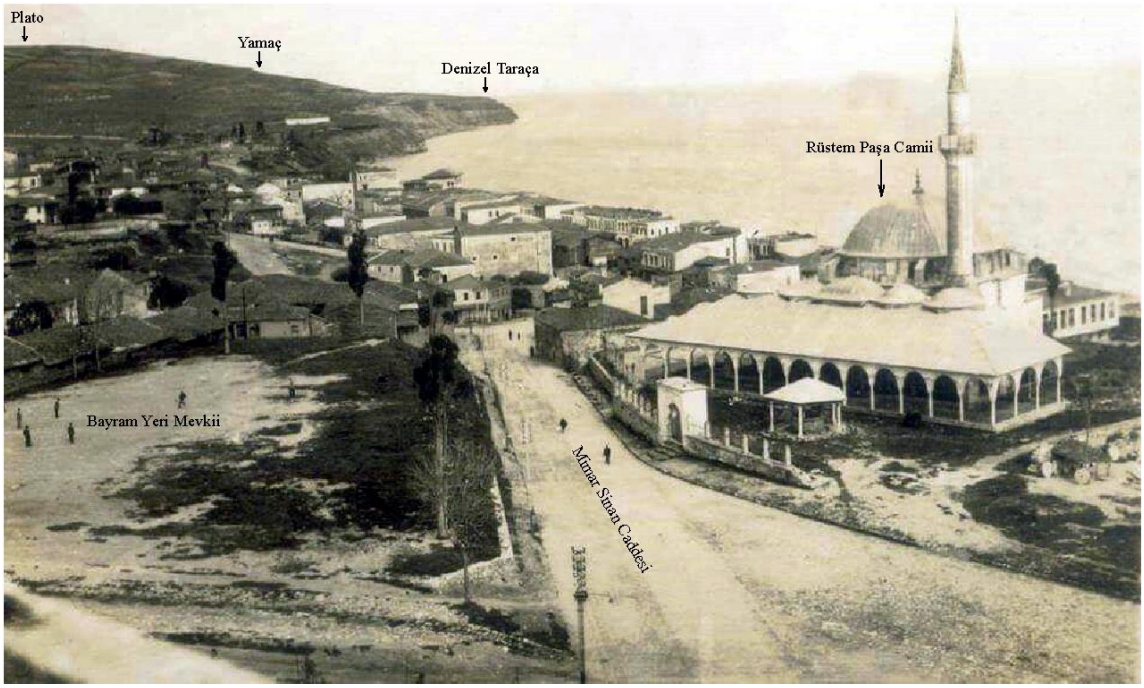

Foto 4. Tekirdağ şehrinden bir görünüm,1920
(Süleymanpaşa Belediyesi, 09.12.2018).

Tekirdağ şehri ve yakın çevresine yerleşen ilk medeniyetin Traklar olduğu bilinmektedir. Yapılan arkeolojik çalışmaların sonuçları da Trakların bölgedeki varlığını kanıtlar niteliktedir. Daha önce de belirtildiği gibi 1960'ların sonlarında Gündoğdu-Turgut Mahallesi, Postane Bayırı Sokağı'nda çıkarılan dikdörtgen şekilli mezar taşlarının M.Ö. 4. yüzyıla ait Trak mezar taşları olduğu anlaşılmıştır. Bunlara ek olarak şehrin yakın çevresinde benzer kalıntılar bulunmuştur. Ancak daha erken döneme ait kalıntılara henüz

rastlanmamıştır (Çevik, 1964:37). Traklardan sonra Bisanthe'ye Yunanlar hâkim olmuştur. Dönemine göre önemli bir iskeleye sahip olan Bisanthe, bir koloni olarak gemicilere hizmet etmiştir. Bisanthe, M.Ö. 168 yılından itibaren ise Roma hakimiyetine geçmiştir (Darkot, 1972:135).

Traklar döneminde küçük bir yerleşme olan Tekirdağ, Roma hâkimiyetinden sonra istikrarlı bir gelişim sürecine girmiştir. Nitekim Roma döneminde Tekirdağ şehrinden geçen iki önemli karayolu şehrin gelişimini hızlandırmıştır. Bu yollar; Via Egnatia ve Via Militaris'tir. Via Militaris (Ordu Yolu); Tuna Nehri'nin kenarından Makedonya'ya giden yolun Trakya'dan geçmekte olan kuzey-güney bağlantısıydı. Ayrıca bu yol; Belgrat'tan başlayıp Balkanları geçen, Trakya'da Filibe, Edirne, Lüleburgaz, Çorlu gibi konaklanabilecek şehirler üzerinden Marmara Ereğlisi ve Silivri'den İstanbul'a varan önemli bir yoldu. Via Egnatia ise; İstanbul Boğazı ve Trakya bölgesini Adriyatik Denizi kıyısında yer alan Durres şehrine bağlamaktaydı. Bu yol ile İpsala, Malkara, Tekirdağ, Ereğli ve Silivri üzerinden İstanbul'a erişilmekteydi. Önemli kısmının Trakya eyaleti içinde yer aldığı bu yollar Roma döneminde gerek askeri gerekse de ticari açıdan ayrı bir önem arz etmekteydi. Roma döneminde Via Egnatia yolu, Tekirdağ şehri ile özdeşti. Çünkü o dönemde Tekirdağ şehir merkezinde Resisto adında bir yol istasyonu bulunmaktaydı (Sayar, 2016:23-32). Şehir, Roma İmparatorluğunun parçalanmasıyla birlikte Bizans hâkimiyetine geçmiştir (Darkot, 1972:133).

Bizans dönminde 5. yüzyılda Ördekli Dere'nin doğu yamacında inşa edilen kale, Tekirdağ şehrinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Nitekim iskele ve kale ekseninde gelişen Tekirdağ şehri, Trakya'da üretilen hububatın sevkiyatının yapıldığı önemli bir liman kenti haline gelmiştir (Kaplan, 2002:90).

Liman şehri olan Tekirdağ'a inşa edilen kale, şehrin korunaklı hale gelmesini ve deniz ticaretinin gelişmesini sağlamıştır. Dolayısıyla mekânsal gelişim bahsi içerisinde Rodosçuk Kalesi'ne ayrı bir parantez açmakta fayda vardır. Uzun süre şehri koruyan ve gelişiminde önemli rol oynayan kale, yine Bizans döneminde meydana gelen savaşlar ve depremden sonra yıkılmıştır. Tekirdağ'ın mekânsal gelişiminde önemli rol oynayan Rodosçuk Kalesi, günümüze kadar ulaşamamıştır. Bundan dolayı kalenin sınırlarını tayin etmek, tarihi kaynaklar ve yapılan kazı çalışmaları ile mümkün olabilmektedir. Rodosçuk

Kalesi'nin yerinin tespiti hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış ve yaklaşık olarak bir sınır tayin edilmeye çalışılmıştır. Serez, sınır tayinini yaparken eski mahalle isimleri ve sınırlarını göz önünde bulundurmuştur. Buna göre;

"Kalenin surlarının Cehennemdere'den başlayıp Câmi-i Cedid (Yeni Câmi) Mahallesi-Abdi Hoca (Hacı Hürmüz Mah.)- Şah Veli- Papa Piskopos- Câmi-i Atik - Yorgi Frengi Mahallesi'nin yanından geçip Sünanidos Mahallesi- Ganitos Mahallesi ve Cehennemdere'ye uzandığı görülmektedir. Cehennemdere bayırından başlayıp Eski Hanlar Sokak üzerinde devam edip hamam bayırından hamamın kuzeyinden devam edip maliye lojmanlarının oradan Musevi Ahvad Kulübünün bahçesinin altından geçerek eski postane bayırını kuşatıp, Soğukkuyu Caddesi ve Soğukkuyu Camii-Karabayır Yolunu takip ederek Halit Paşa Çeşmesi karşısından soğancı İbrahim Efendi'nin ev ve arsalarını keserek, Terzi Nazmi Yel'in evinin yanından geçerek buradan Mustafa Gül'ün evinin altındaki çeşmeye bitişik devam edip Cehennemdere yolunda kale bitmektedir. Bu kalenin merkezindeki eski Tekirdağ Hükümet Konağı (1898'de yandı) cezaevi postane Kılıçoğlu çeşmesi bulunuyordu'' (Serez, 2007:109-110).

Tekirdağ şehri, limana bağlı olarak ticari faaliyetlerin gelişmesiyle farklı medeniyetlerin sahip olmak istediği bir cazibe alanına dönüşmüştür. Bunlardan biri olan Venedikliler, 1150 yılında şehrin idaresi Bizans'tayken Tekirdağ'a gelmişler, bir de mahalle kurmuşlardır. Şehrin dışında yer alan Frank Mahallesi'nde han, kilise ve Meryem Ana'ya adanmış bir hastane yer almaktaydı (Karal, 1975:265- 266). Venediklerin şehrin dışında bir mahalle kurup çeşitli yapılar inşa etmesi, şehrin mekânsal olarak genişlemesini sağlamıştır.

İlerleyen süreçte 1305 yılında Katalanların Tekirdağ'a saldırmasının ardından Bizans, Türklerden yardım istemiştir. Sırp ve Bulgarların saldırıları neticesinde Bizans'a yardım eden Süleyman Paşa'nın 1353 yılında Çimbi Kalesi'ni fethetmesiyle Osmanlı Devleti bölgede ilk tutunma faaliyetini gerçekleştirmiştir. Süleyman Paşa'nın vefatından sonra görevi devralan Murat Han, 1358 yılında Tekirdağ'ı fethetmiştir. Osmanlıların Tekirdağ'ın fethini müteakiben Anadolu'dan Selçuklu, Osmanlı, Danişmentli, Karahisarlı, Avşarlı, Kınıklı, Kayı, Karesili, Menteşeli gibi Türkmen boyları bölgeye

yerleştirilmiştir[9] (Ateş, 2009:18-14). Böylece şehrin mekânsal gelişiminde Türklerin önemli bir rolü olmuştur.

Ateş'in Tekirdağ şehri hakkında yaptığı çalışmaya göre Osmanlı'nın şehri fethetmesinden önce şehir, kale içi ve dışı yerleşimden oluşmaktaydı. Osmanlı dönemine sadece kalıntıları ulaşmış olan kalenin içerisinde kilise, pazar yeri ve şehrin ana yerleşim sahası yer almaktaydı. Pazar yeri, Rodosçuk şehrinin kırsal yerleşmelerden ayırt edilmesi bakımından önem taşımaktaydı. Ayrıca kale dışındaki yerleşmelerin önemli bir kısmı Ördeklidere'nin batısında yer almaktaydı. Bundan dolayı şehir, Ördeklidere sınır olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktaydı. Şehrin batı yakasında kale dışında birkaç Rum mahallesi varken doğu yakasındaki kale dışı yerleşmeler, Osmanlı döneminde kurulmuştur (Ateş, 2009:29-30).

Osmanlı döneminde liman fonksiyonu, şehrin mekânsal gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Şehirdeki ticaretin gelişmesini sağlamış, şehrin etki sahasını genişletmiştir. Limana bağlı olarak meydana gelen ekonomik gelişme mekâna da yansımıştır. Nitekim Bizans döneminde bugünkü Ertuğrul Mahallesi Taş Merdiven Sokak'ın önüne tekabül eden bir iskele varken, Osmanlı döneminde şehrin doğu yakasına bir iskele daha yapılmıştır. Bu dönemde civarda iskeleye bağlı olarak kurulan İskele Mahallesi bulunmaktaydı. Bu mahalle günümüzdeki Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ne tekabül etmektedir. Ayrıca sicil kayıtlarından iskeleye bağlı olarak tesis edilen han ve mahzenlerin Bevvâb Mehmet Bey Mahallesi'nde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu mahalle ise iskelenin doğusunda yer alan günümüzdeki Hürriyet Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktaydı (Ateş, 2009:34).

Tekirdağ'ın Osmanlı idaresine geçmesi ve İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte etki sahası genişlemiştir. İstanbul'un gıda ihtiyacını karşılamak üzere Trakya'da üretilen ürünlerin sevki, Tekirdağ limanından gerçekleşmiştir. Bu durum şehirdeki ticari faaliyetlerin artmasını ve çeşitlenmesini sağlamıştır. İktisadi hayatın gelişmesi ve nüfusun

[9] Göçen boylara ait köyler, mensup oldukları boyların isimleriyle birlikte varlığını sürdürmektedir. Selçuk, Kayı, Kınıklar, Avşar, Oğuzlu, Osmanlı köyleri bunlardan bazılarıdır.

artmasıyla yeni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Böylelikle şehrin mekânsal gelişimi hızlanmıştır.

Tekirdağ şehrinin Türk hakimiyetine geçmesiyle siyasi ve idari alanda meydana gelen değişiklik, mekâna da yansımıştır. Müslüman nüfusun artmasının ardından şehre camiler inşa edilmiştir. Sicil kayıtlarına göre Rodosçuk'ta ilk cami Fatih Sultan Mehmet döneminin ünlü hekimlerinden Hekim Mehmet Şirvânî tarafından yaptırılmıştır. Kale içeresinde yer alan bir kilise camiye çevrilmiştir. Câmi-i Şerif (Cam-i Atik/Eski Cami)'in minaresinin yükselmesi ile şehirdeki Müslüman kimliği de belirginleşmiştir. Bu anlamda Hekim Mehmet Şirvânî, şehrin manevi kurucusudur. Câmi-i Şerif, kale içerisinde yer almaktaydı ancak günümüze ulaşamamıştır (Ateş, 2009:34-37).

Tekirdağ şehrinde iktisadi hayatta meydana gelen gelişmeler mekâna yasımış, şehirsel alan genişlemiştir. 15. yüzyılın sonlarında şehrin doğu yakasında yer alan eski kale içi, şehrin merkezi sahasını oluşturmaktaydı. Burada yapılan Câmi-i Şerif ve etrafında gelişen pazar yeri, halkın birçok ihtiyacını karşıladığı merkez konumundaydı. Burası resmi kayıtlarda Suk-ı Sultani (Yukarı Çarşı) olarak geçmekteydi. Yukarı Çarşı içerisinde tüccarların konakladığı kervansaray ve hanlar bulunmaktaydı (Ateş, 2009:186). Daha sonra 16. yüzyılın ikinci yarısında Rüstem Paşa Bedesteni kurulmuştur. Bu bedesten günümüze kadar ulaşmış vaziyettedir (Foto 5). Rüstem Paşa Cami ve bedesteni ilerleyen süreçte şehrin merkezi haline gelmiştir. Şehir, bu merkez etrafında konsantrik halkalar şeklinde gelişmiştir. Ayrıca eski kalenin güneyinde bir iskele yer almaktaydı. İlerleyen dönemlerde bu mevkide İskele Suk'u (Aşağı Çarşı) olarak isimlendirilen ticaret merkezi kurulmuştur. Evliya Çelebi, Aşağı Çarşı'nın Mısır Çarşısı'ndan farksız olduğunu ve Mısır mallarının hepsinin bu çarşıda bulanabileceğini ifade etmiştir (Evliya Çelebi, 2017:754).

Aşağı Çarşı ve yakın çevresinde önceleri yerleşim alanı bulunmazken 16. yüzyılın sonlarına doğru burada yeni yerleşim alanları kurulmuş, mahalleler arasında kalan boş sahalar yerleşmelerle dolmuştur. Nitekim sicil kayıtlarında eski kale içinde yer alan Câmi-i Atik Mahallesi'nde komşusunun evinin saçağından akan suların kendi evine aktığına dair bir şikâyet kaydı bulunmaktadır. Sıkışık yerleşmelerin olduğu mahallelerde tarîk-i âmm diye adlandırılan geniş caddeler bulunmaktaydı. Bahsi geçen caddeler

üzerinde mescit, kilise gibi halkın ibadet ettiği yapılar yer almaktaydı. Mahalleleri birbirine bağlayan sokaklar bu geniş caddelere bağlanmaktaydı. Ayrıca 16. yüzyılın ikinci yarısında Rüstem Paşa'nın Rodosçuk'ta yeni bir iskele inşa ettirmesiyle ana iskele dışında ticari hayatın geliştiği bir pazar alanı daha oluşmuştur. Bu dönemde Yukarı Çarşı ve Aşağı Çarşı dışında yeni bir ticaret alanı olarak gelişen bölge, göç almış ve şehrin mekânsal olarak gelişmesini sağlamıştır (Ateş, 2015:61-226). Zikredilen Yukarı Çarşı ve Aşağı Çarşı'nın önemli bir kısmı günümüz Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ne tekabül etmektedir. Ördeklidere vadisinin doğusunda kalan bu alan aynı zamanda şehrin ilk kurulduğu, kalenin de inşa edildiği alan ile özdeştir.

Foto 5. Rüstem Paşa Bedesteni, Ertuğrul Mahallesi, 2018.

Tekirdağ, Osmanlı idaresine geçtikten sonra şehirdeki Müslüman nüfusu artmış, demografik yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, zaman içerisinde şehrin morfolojisine yansımıştır. Müslüman nüfusun kendi inanç ve kültürel öğelerine ait unsurları şehre tesis etmesiyle şehrin silueti değişmiştir. Nitekim zaman ilerleyip şehirdeki Müslüman nüfus arttıkça Tekirdağ, klasik bir İslam şehrine dönüşmüştür. 17. yüzyıla gelindiğinde şehirde 34 mahalle, 4 cami, 5 han, 4 kervansaray ve 4 hamam bulunmaktaydı. Ayrıca şehirde fırınlar, yağhaneler, boyahaneler, tabakhaneler ve iskele fonksiyonundan dolayı sahilde yer alan buğdayların ve diğer ürünlerin depolandığı mahzenler yer almaktaydı. Limana ve ticarete bağlı olarak inkişaf eden şehirsel fonksiyonlar, dönemine göre oldukça gelişmiş vaziyetteydi (Harita 13).

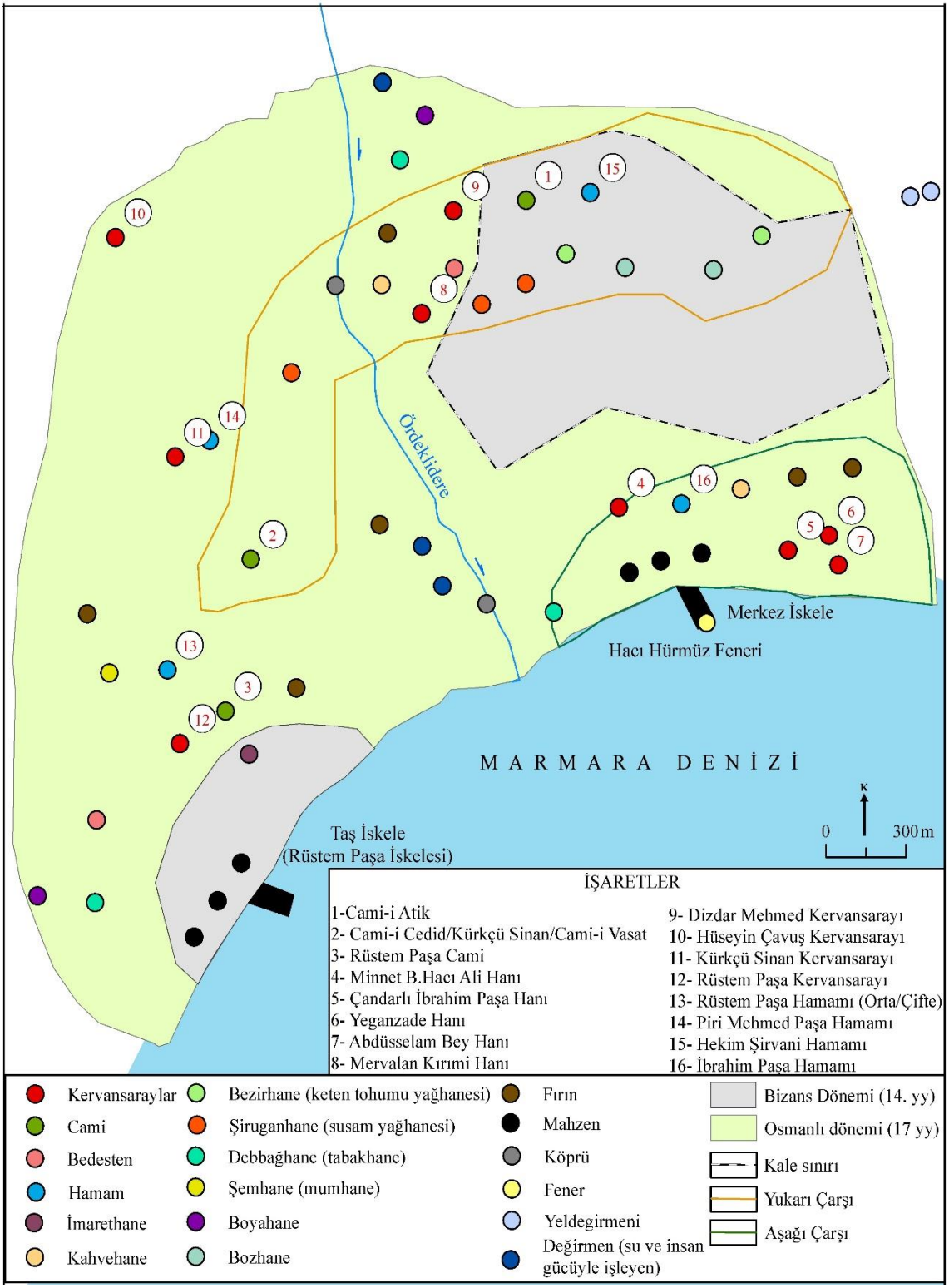

Harita 13. Bizans (14.yy) ve Osmanlı Dönemi (17. yy) Tekirdağ şehrinin yerleşim alanı (Ateş, 2009:225'den faydalanılarak çizilmiştir).

Seyyahların gözlemlerinden şehirlerin tarihi süreç içerisindeki gelişimleri hakkında çeşitli bilgiler edinilebilmektedir. Nitekim 17. yüzyıla ait olan Evliya Çelebi seyahatnamesinin Tekirdağ ile ilgili olan bölümünde şehrin ekonomik faaliyetleri ve morfolojik durumu ile ilgili bilgiler edinebilmekteyiz. Tekirdağ, Osmanlı idaresindeyken iskelesinin ne kadar işlek vaziyette olduğundan ve şehir için olan öneminden bahsetmiştir. Tekirdağ limanının Mısır, Karadeniz ve Akdeniz'in iskelesi niteliğinde olduğunu işlek şehirlerden kalyonlar ile bol miktarda malın bu iskeleden iki günde Edirne'ye ve çeşitli şehirlere ulaştırıldığını belirtmiştir. Ayrıca Bahr-i Rum'un kenarında birçok bağ bahçe ve gülistanlı bayırların eteğinde güneyden kuzeye uzunlamasına denizin kıyısında kurulmuş bakımlı, giderek güzelleşen ve gelişen bir iskele şehri olduğunu aktarmıştır (Evliya Çelebi, 2017:754).

Evliya Çelebi, şehrin iskeleye bağlı olarak geliştiğini, mahallelerinin, hanlarının ne kadar kalabalık ve büyük yapılarının olduğunu ifade etmiştir. Cami, han ve diğer yapılarının büyük olduğunu ancak gümrükhanesi, yağ kapanı, un kapanı ve harir (ipek) kapanı binalarının diğerlerinden çok daha büyük olduğunu belirtmiştir. Şehir sınırları dâhilinde ve iskele civarında yaklaşık üç yüz mahzen yer almakta olup bunların Edirne ve İstanbul'a gitmesi için depolanan mallarla dolu olduğunu, İstanbul Unkapanı'ndaki navluncuların Tekirdağ'da ikişer mahzene sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca şehrin üç farklı noktasında zengin, fakir, ihtiyar ve gençler için nimetleri zengin olan aş imaretleri bulunduğunu, bunların içinde Rüstem Paşa İmarethanesinin nimetlerinin diğerlerinden daha bol olduğunu aktarmıştır. Bunlara ek olarak şehirde yedi kilise bulunduğunu bunlardan Ermenilere ait olanlarının daha zengin olup Rumlara ait kiliselerin ise daha az olduğunu belirtmiştir. Evliya Çelebi, şehrin kuruluş tarihinin Terazi burcuna (22 Mayıs-22 Haziran) rastladığından halkının ölçülü davranıp zevk ve sefaya düşkün olduğunu aktarmıştır. Burada yetişen bazı ürünlerin dünyada eşi benzeri bulunmayacak derecede lezzetli olduğunu ifade etmiştir (Evliya Çelebi, 2008:291-295).

Seyahatnamesinin Tekirdağ ile ilgili olan son bölümünde Evliya Çelebi, Tekirdağ'ın dönemine göre gelişmiş bir altyapı sistemine sahip olduğunu, bu durumun sosyal hayata yansıdığını aktarmıştır. Tekirdağ'ın oldukça iyi geliştiğini, şehirdeki

evlerin birçoğunun tatlı su kuyularının olduğunu ve şehrin su ihtiyacı olmayıp imaristanlarının çok olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca şehrin ileri gelenleri ve şehir kethüdası saray ve evlere ait yüz kırk yedi hamam bulunduğunu söylediklerini, bu kadar hamamın olmasının halkın ırz sahibi olup dışarıdaki hamamlara gitmeyi tercih etmemelerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Buna ek olarak şehirde ve kırsal alanda toplamda 7 adet fazla büyük olmayan taş köprünün bulunduğunu, şehrin etrafında on bir tane mesire alanının yer aldığını aktarmıştır. Evliya Çelebi, Tekirdağ şehrinin övgüsünü, *''acayip garip temaşadır ki bu hakir âlem seyyahı olayım, böyle bir büyük şehir İstanbul'un bir mahallesinden ola da bu kadar zamandan beri böyle bir mamur ve süslü şehri görmemiş olayım''* diyerek tamamlamıştır (Evliya Çelebi, 2017:757-760). Tekirdağ şehrinin iyi bir alt yapı sistemine sahip olması, şehrin mekânsal gelişimini hızlandırmıştır. Ayrıca şehrin yerleştiği bölgedeki kaynakların verimli kullanılmasının bir sonucu olarak dönemine göre oldukça gelişmiş bir vaziyette olduğu anlaşılmaktadır.

İlerleyen süreçte Tekirdağ şehrinde ticari faaliyetlerin gelişmesiyle mekânsal gelişim de artmıştır. Nitekim 18. yüzyılda Tekirdağ, tahıl temininde önemli bir merkez olmuştur. Bu dönemde Marmara'daki iskeleler arasında en fazla tahıl sevkedileni Rodosçuk'tu. Zahire dışında çeşitli ürünler de Rodosçuk iskelesi aracılığıyla temin edilmekteydi. Ayrıca Balkanlardan gelen Samokov demiri, Tekirdağ üzerinden İstanbul'a gitmekteydi. Buna bağlı olarak Tekirdağ'da nal ve mıh işi yapan esnaf sayısı artış göstermiştir. Bu işi Müslümanlar yapmakta olduğundan Tekirdağ'da Müslüman mahallelerinin sayısı artmıştır (Serez, 2007:138).

Tekirdağ'da yaşayan batılı yazarlar, şehrin 18. yüzıldaki durumu hakkında çeşitli bilgiler vermiştir. Macar istiklali için savaşmış ve akabinde Türk misafirperverliği çatısı altında yıllarca Tekirdağ'da yaşamış Macar Prensi II. Rakoczi'nin her an yanında bulunan ve ölümüne kadar özel kalem müdürlüğünü yapan Mikes Kelemen'in Türkiye Mektupları (Törökorszgi Levelek) adlı 207 adet mektuptan oluşan eseri, 18. yüzyılın Tekirdağ'ı hakkında bilgi vermektedir. 28 Mayıs 1720 yılında yazmış olduğu mektupta, Tekirdağ şehrinin oldukça büyük ve güzel, denizin kıyısında ferah bir yamaçta yer aldığını belirtmiştir. Ayrıca çok güzel kırlara sahip olduğunu ancak insanların toprağı iyi işlediğinden dolayı boş arazi bulunmadığını, sırtlarda birçok bağ ve sebze meyve

bahçelerinin yer aldığını ifade etmiştir. Kelemen, Tekirdağ şehrinin kıyı boyunca uzandığını ancak evlerin sık oluşunun şehrin güzelliğini olumsuz etkilediğini ve Türklerin mahremiyet olgusundan dolayı evlerinin sokak taraflarına pencere koymadıklarını aktarmıştır (Serez, 2007:474-475). Kelemen'in mektuplarından; önceleri kale ekseninde gelişen şehrin bu dönemde, günümüzdeki yerleşim şekline bürünüp kıyı şeridi boyunca gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde Müslüman nüfusun varlığı yerleşme özeliklerine yansımış, klasik bir İslam şehri dokusu hâkim olmaya başlamıştır.

Tekirdağ şehri ile ilgili batılı seyyahların yapmış olduğu gözlemler şehrin gelişimi ile ilgili bilgiler edinmemizi sağlamıştır. Elibol'un *"Batılı Seyyah ve Gözlemcilerin Eserlerinde Tekirdağ (18. ve 19. yüzyıllar)''* adlı çalışmasında o dönemin batılı seyyahlarının Tekirdağ şehri ile ilgili kaleme almış oldukları gözlem raporları ve seyahatnamelerinden bazı bölümler yer almakta olup şehrin genel karakteri hakkında bilgiler verilmektedir (Elibol, 2016:383-410). Bu çalışmada yer alan bazı seyyahların Tekirdağ hakkındaki görüşleri şu şekildedir; Tekirdağ şehrini sınırları içerisine alan Marmara Denizi'nin Avrupa yakası kimisi için hayal edilebilecek en güzel görüntüye sahiptir. Uzaktan bakıldığında, küçük derelerin aktığı vadilerle parçalanmış bir şehir görünümünde olup etrafında kasabalar, köyler ve buğday tarlaları bulunmaktaydı (Montagu, 1807:122-123). Şehir merkezinde yer alan kalabalık camileri, ağaçları, rengi atmış olan evleri ile harika bir görünüme sahiptir (Kunstblatt,1832:820) (Foto 6). Fakat etrafı bağlar ve meyve bahçeleri ile çevrili olan bu şehirde Avrupa şehirlerinde olan düzen yoktur (Boué, 1854:145). Şehir, kıyı şeridi boyunca gelişmiş, yerleşim sahası ile yoğun ticaretin yapıldığı iş hanları iç içe girmiştir. İç kesimlerde ise bağlar ve meyve bahçeleri bulunmaktadır (Guillaume, 1835:225). Ayrıca şehrin caddeleri, Osmanlı Devleti himayesindeki şehirlerin genelinden daha geniş olup yaklaşık 9-10 adım genişliktedir (Dumont, 1871:420). Bunun yanında şehirde yer alan kahvehaneler gayet düzenli ve temizdir. Bu yönleri ile Londra'da yer alan kahvehaneler ile yarışabilir (Galt, 1812:250).

Tekirdağ şehrinde 15. ve 16 yüzyılda yerleşmeler arasında kalan boşlukların 18. yüzyıla gelindiğinde birbiriyle adeta lehimlenip bir bütünlük arz ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca nüfusun hızlı bir şekilde artmasıyla birlikte planlı bir şekilde gelişemeyen şehirde;

iş, tarım ve konut alanları iç içe girmiştir. Bu durum ilerleyen süreçte şehrin mekânsal gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Foto 6. Tekirdağ şehrinden bir görünüm, 1883 (Başgelen, 2010:29).

Tekirdağ'ın mekânsal gelişimi üzerinde şehir içerisinde yer alan yapılar da etkili olmuştur. Özellikle kamuya ait yapılar şehrin siluetinde etkili olmuştur. 18. yüzyılın sonunda şehrin valisi olan Çelebi Ağa, Rus sınırları dâhilindeki bir manastırdan taştan bir saat kulesi getirmiştir (Foto 7). Bu saat kulesi, Türk saat sistemine göre ayarlanmış ve kulede saat başı çalan bir çan bulunmaktaydı (Missionary Herald, 1834:249). Ancak bu saat kulesi 1912 yılındaki depremde yıkılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışma neticesinde, yıkılan saat kulesinin Rüstempaşa Bedesteni'nin hemen doğusunda, Mimar Sinan Caddesi'nin güneyinde kalan yeşil alanda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu mevki günümüzde de şehrin merkezi sahasını teşkil etmektedir.

Foto 7. Rüstem Paşa Camii, Orta Camii ve Saat Kulesi, 1883 (Başgelen, 2010:17).

19. yüzyılın ortalarında şehre gelen batılı seyyahların bir kısmı olumsuz manzaralara rastladıklarını ifade etmişlerdir. Şehrin caddeleri kirli ve uygun olmayan bir şekilde yerleşime açılmış, evleri eskimiş ve bakımsız vaziyette olduğunu, kuzey sınırlarına yakın bölümde etrafı Ermeni evleri ile çevrelenen bir Ermeni mezarlığı ile büyük, açık ve tozlu bir meydan yer aldığını aktarmışlardır (McFarlane, 1850:298-299). Öte yandan şehir hakkında edindikleri olumlu düşünceleri de paylaşmışlardır. Nitekim Türk mezarları üzerinde sarık olan güzel kokulu çalılık ve ağaçların içine yerleştirildiğini, bazen evlerin avlularında hane sakinlerinin atalarına ait mezarlar bulunabildiğini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak servi ağaçları ile süslü geniş alan kaplayan mezarlıklar, şahnişler ve yüksek duvarlı cumbalı evlerin şehir peyzajının temel öğelerini oluşturduğunu belirtmişlerdir (Galt, 1812:250).

Tekirdağ'ın liman şehri fonksiyonundan ötürü ticari faaliyetleri ve beraberinde nüfusun hızlı bir şekilde artması şehirde bir takım alt yapı eksikliklerine sebep olmuştur. 19. yüzyılda şehrin ticaret hacminin artmasında etkili olan diğer bir unsur, tarım faaliyetlerinin yoğun bir şekilde yapılmış olması ve buna bağlı olarak çeşitli tarım

ürünlerinin pazarlanmasıdır. Ancak şehirdeki tarım, ticaret ve konut alanlarının iç içe girmesi şehrin planlı bir şekilde gelişmesini engellemiştir. Bu dönemde Tekirdağ şehrinde Müslüman nüfusun oranı gayrimüslimlere göre daha fazlaydı. Müslümanların inşa ettiği yapılar, şehrin genel karakterinin oluşmasını sağlamıştır.

Şehrin yakın çevresinde yaşanan savaşlar mekânsal gelişime etki etmiştir. Bu etki kuşkusuz olumsuz yöndedir. Nitekim 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı, 1912-1913 Balkan Savaşları ve 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul, İzmit, Bandırma, İzmir limanları gibi limanlardan Takirdağ'a askeri sevkiyatlar yapılmış, buradan da cephelere gönderilmiştir. Tekirdağ şehri ve halkı savaşın gölgesinde geçen bu süreçten olumsuz etkilenmiştir. Yaşanan hadiseler şehrin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir (Kanal, 2016:143). Bu denli savaşlarla geçen zorlu süreçte 8-9 Ağustos 1912'de (Balkan Savaşları öncesinde) bir deprem meydana gelmiş, Tekirdağ, Mürefte ve Şarköy'de ciddi hasarlar oluşmuştur. Tekirdağ'daki binaların üçte ikisi yıkılmış özellikle de kamuya ait binalar, devlet daireleri ve saat kulesi önemli derecede zarar görmüştür. Nitekim 30 Ağustos 1912'de Tekirdağ şehrine giden Tanin Gazetesi muhabiri, şehir merkezindeki saat kulesinin yıkıldığını, Rüstem Paşa Cami'de neredeyse hiç hasar olmadığını, kızlar için tahsis edilen üç mektebin harap olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hasarın en fazla olduğu yerler Tekirdağ'a bağlı köylerden biri olan Işıklar'da olduğu, tamir edilebilecek elli ev dışında tamamının yıkıldığını ve halkın çok zorluklar yaşadığını ifade etmiştir (Atabay, 2016:652-653).

I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Çanakkale Cephesi açılmış, böylece Tekirdağ şehri ve halkı, yine bir savaşın zorluklarını daha tecrübe etmişlerdir. Tekirdağ şehri, coğrafi konumundan ötürü Çanakkale Cephesi'ne lojistik kaynakların ulaştırılması noktasında önemli bir rol üstlenmiştir. 1915 yılında hareketli günler yaşayan şehre, birçok askeri birlik sevk edilmiştir. Bu birlikler arasında Kurmay Yarbay Mustafa Kemal'in komutasındaki 19. Tümen de yer almaktaydı. Ayrıca savaş süresince cephe gerisinde verilen sağlık hizmetleri açısından Tekirdağ şehri önemli bir üs haline gelmiştir. Nitekim Rüstem Paşa Cami önünde yer alan Cemaati İslamiye Teşkilatı binası, Etyemez Mahallesi'nde yapılan Memleket Hastanesi (günümüzdeki Tekirdağ Devlet Hastanesi), kolordu binası ve etrafında kurulmuş olan seyyar hastaneler cepheden gelen

askerlerimizin tedavisinde hayati rol üstlenmişlerdir (Özdemir, 2012). I. Dünya Savaşı'nın olumsuzlukları atlatılamadan Mondros Ateşkes Antlaşması ile Tekirdağ şehri, Yunanlar tarafından işgal edilmiştir. Bu işgal 13 Kasım 1922'ye kadar sürmüştür (Foto 8).

Foto 8. Tekirdağ şehrinin kıyı şeridinden bir görünüm (Yunan 3. Kolordusuna ait birlikler şehri terk ederken, Eylül 1922) (https://www.tarihtarih.com, 22.09.2018).

19. yüzyılın sonlarında 20. yüzyılın başlarında yaşanan hadiseler şehirdeki beşerî faaliyetleri durma noktasına getirmiş, bu durum şehrin gerek mekânsal gerekse fonksiyonel gelişimini olumsuz etkilemiştir. Ancak bu olumsuzluklara rağmen bulunduğu coğrafyanın ona bahşettiği özellikler sayesinde Tekirdağ, önemini koruyarak ilerleyen dönemlerde gelişimine devam etmiştir.

3.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi

Tekirdağ, sahip olduğu fiziki ve beşerî özellikler sayesinde kuruluşundan günümüze kadar gelişim içerisinde olan bir şehir olmuştur. Ancak bu gelişim, çeşitli sebeplerden dolayı zaman zaman kesintiye uğramıştır. Cumhuriyet kurulmadan önce sıkıntılı günler geçiren şehrin gelişimindeki duraklama, 13 Kasım 1922'de işgalci Yunanlıların şehri terk etmesiyle sona ermiştir. Cumhuriyet döneminde şehrin ana gelişim istikameti doğu-batı yönünde uzanan kıyı şeridi boyunca gerçekleşmiştir. Bunun yanında Cumhuriyet öncesinde sahil şeridi ile iç kısımlarda yer alan mahalleler arasındaki boş sahalar, zamanla yeni yerleşmelerle dolmuştur. Böylece şehir süreklilik arz eden bir yerleşmeden müteşekkil olmuştur.

Tekirdağ şehrinin Cumhuriyet dönemindeki mekânsal gelişimi ortaya konulurken harita, imar planları, 1/25.000 ölçekli topografya haritaları, hava fotoğrafları, uydu görüntüleri, bina sayım cetvelleri, nüfus sayımları ve yapılan arazi çalışmalarından istifade edilmiştir. Bu veriler ışığında Tekirdağ şehrinin gelişim evreleri belirlenmiş ve Cumhuriyet dönemindeki mekânsal gelişimi 1923-1960, 1961-1980, 1981-2000, 2001 ve sonrası olmak üzere dört ayrı dönemde ele alınmıştır.

Mekansal gelişimin tespitinde istifade edilen kaynaklardan biri de mahallelerin kuruluş tarihleridir. Bundan dolayı Tekirdağ şehrinde yer alan mahallelerin kuruluş tarihleri, valilik ve mahalle muhtarlıklarından temin edilmiştir. Nitekim mahallelerin kurulduğu dönem ve bölgeler, şehrin mekânsal gelişimiyle ilgili bilgi edinmemizi sağlamıştır (Tablo 27).

Tablo 27. Tekirdağ şehrinde yer alan mahallelerin kuruluş tarihleri

Mahalle Adı	Kuruluş Yılı	Mahalle Adı	Kuruluş Yılı
Yavuz	1923	100. Yıl	1989
Zafer	1923	Çınarlı	1989
Aydoğdu	1923	Karadeniz	1989
Ertuğrul	1923	Değirmenaltı	1994
Gündoğdu-Turgut	1923	Hürriyet	2004
Eskicami-Ortacami	1923	Bahçelievler	2011
Altınova	1971	Namık Kemal	2011

Kaynak: Tekirdağ Valiliği ve mahalle muhtarlıkları.

1923-1960 Dönemi

Araştırma sahasını oluşturan Tekirdağ şehri, 1923 yılında 6 mahalleden oluşmaktaydı. Bunlar; Yavuz, Aydoğdu, Zafer, Ertuğrul, Eskicami-Ortacami, Gündoğdu-Turgut mahalleleridir. 17. yüzyılda 34 mahalleden oluşan şehirde, mekânsal alan genişlemesine rağmen 1923'te mahalle sayısı 6'ya düşmüştür. Bu durum Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte şehirdeki mahallelerin idari yapısında meydana gelen değişikliklerle ilgilidir. Nitekim 1923 yılında şehrin doğusunda Gündoğdu-Turgut, batısında Yavuz, kuzey sınırında ise Eskicami-Ortacami mahalleleri yer almaktaydı. İlerleyen dönemde şehir, bu çekirdek sahanın etrafında gelişim göstermiştir.

Osmanlı döneminde şehrin doğusunda yer alan Hacıhürmüs, Hocaevli ve Dizdarhane mahallelerinin Cumhuriyet döneminde birleştirilmesiyle Gündoğdu-Turgut Mahallesi kurulmuştur. Şehrin gündoğumunda yer aldığı için mahalleye bu isim verilmiştir (Oy, 1964:43). Mahallenin bir bölümü şehrin çekirdek sahasında yer almaktaydı. Bu dönemde Gündoğdu-Turgut Mahallesi, şehrin doğu sınırını teşkil etmekteydi. Nitekim Cumhuriyet döneminde kurulan Gündoğdu-Turgut Mahallesi, 1980'lerde dahi şehrin en doğusundaki mahalle durumundaydı.

Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin batısında yer alan Eskicami-Ortacami Mahallesi'nin kuruluşu oldukça eskiye danayanır. Tekirdağ'da yer alan tarihi üç camiden ikisi olan Eski Cami ve Orta Cami bu mahallenin sınırları içerisinde yer alır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan mahallenin güney kesimi 1920'lerde şehir merkezinin bir bölümünü oluşturmaktaydı. Kuzey kesimine doğru gidildikçe yerleşmeler seyrekleşmekteydi (Çevik, 1949:75). Mahallenin güneyinde şehrin idari yapılarından olan valilik binası yer almaktadır. Söz konusu mahalle, günümüzde de şehrin merkezi sahasında bulunmaktadır.

Şehrin kuzeyinde yer alan Zafer Mahallesi, Cumhuriyet öncesinde var olan yerleşim alanlarından biridir. Mahallenin doğusunda Eskicami-Ortacami Mahallesi yer alırken, batısında Aydoğdu Mahallesi bulunmaktadır. Geniş bir yüzölçüme sahip olan mahallenin kuzey kesimi şehir sahası dışında kalmaktaydı. Zafer Mahallesi ile ilgili değinilecek başka bir konu ise, Tekirdağ'ın kurtuluş tarihi olan 13 Kasım 1922'de Muratlı

yolundan şehre giren Türk askerinin Yunanlılara karşı ilk zaferini elde ettiği mevkide yer almasıdır. Bu zaferin ardından mahallenin adı Zafer Mahallesi olmuştur (Oy, 1964:53).

Marmara Denizi'nin kıyısında yer alan Ertuğrul Mahallesi, 1923 yılında şehrin merkezi sahasında yer almaktaydı. Doğusunda Gündoğdu-Turgut, batısında Yavuz, kuzeyinde ise Eskicami-Ortacami mahalleleri bulunmaktaydı. Ertuğrul Mahallesi, şehrin çekirdek sahasında yer almakta olup, Eskicami-Ortacami Mahallesi'nden Hükümet Caddesi ile ayrılmaktadır. Ertuğrul Mahallesi, adı geçen caddenin güneyinde yer almaktadır. Eskicami-Ortacami Mahallesi ile olan bu sınırında, şehrin idari yapılarından biri olan belediye binası yer almaktadır. Bu yönüyle Ertuğrul Mahallesi, valilik binasının bulunduğu Eskicami-Ortacami mahallesi ile birlikte şehrin yönetsel merkezini oluşturmaktaydı. Cumhuriyet döneminin başında şehrin merkezi sahasında yer alan mahalle, ilerleyen dönemde de merkezi iş alanının önemli bir kısmını teşkil etmeye devam etmiştir.

Tekirdağ şehrinde kuruluşu eskiye dayanan mahallelerden bir diğeri de Yavuz'dur. Nitekim Ertuğrul ve Yavuz mahallelerinin olduğu sahada yerleşme tarihi eskilere dayanmaktadır. Zira bir liman şehri olan Tekirdağ'ın kıyı sahasında yer alan bu mahalleler, ticaretin yoğun olduğu, şehrin işlek bölümlerini teşkil etmekteydi. 1923'ten önce Artin, Çektirme ve Kirkor mahallelerinin birleşmesiyle oluşan Yavuz Mahallesi (Oy, 1964:46), şehrin batı sınırını oluşturmaktaydı. 1923 yılında şehrin merkezi sahasında yer alan Yavuz Mahallesi, Ertuğrul Mahallesi'nden Peştemalci Caddesi ile ayrılmaktadır.

Cumhuriyet döneminin başında şehrin kuzeybatısı sınırını teşkil eden Aydoğdu Mahallesi'nin güneydoğu kesimi şehirsel alan içerisinde yer almaktaydı. 1931 yılında Tekel Fabrikası'nın yapılmasının ardından fabrikaya yakınlığından dolayı batısında yeni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Bu durum şehrin bu yöne doğru saçaklanmasını sağlamıştır.

Mekansal gelişimini incelediğimiz Tekirdağ şehrinde şehrin yatay olarak büyümesini sağlayan unsurlardan biri de nüfus artışı olmuştur. Nitekim 1927 yılında yaklaşık 14.387 olan şehrin nüfusu, 1935 yılında % 39'luk bir artışla 19.724'e çıkmıştır. 8 yıllık süreçte nüfusun üçte birinden fazla artması, kayda değer bir husustur. Bu artış

üzerinde etkili olan temel faktörün 1931 yılında tesis edilen Tekel Şarap Fabrikası olduğu düşünülmektedir. Ayrıca gelişimin batıya yani fabrikanın yer aldığı istikamette olması, şehirdeki mekânsal gelişimin fabrika denetiminde gerçekleştiğini gösterir. Zira sanayi ve ticari faaliyetlerin geliştiği sahalar, istihdam imkânlarından ötürü nüfusu kendilerine çekmektedir. Tekirdağ şehrinde özellikle de batı bölümünde benzer bir durumun yaşandığı görülmektedir. Diğer taraftan bu dönemde Tekirdağ'da şehrin doğudaki sınırını şehir mezarlığı oluşturmaktaydı.

Tekirdağ şehri 1930'ların sonlarında Yavuz, Ertuğrul, Aydoğdu, Zafer, Eskicami-Ortacami ve Gündoğdu-Turgut mahallelerinden oluşuyordu. Şehrin batısında Yavuz Mahallesi yer almaktayken, doğusunda ise Gündoğdu-Turgut Mahallesi bulunmaktaydı. Bu tarihlerde şehrin yayılış sahası kuzeyde Eskicami-Ortacami Mahallesi'ne kadar çıkıyordu (Harita 14). Kuzeybatı kesiminde ise Aydoğdu ve Zafer mahalleleri bulunuyordu. Bu sahanın dışında kalan alanlar çoğunlukla üzüm bağları ve buğday tarlaları ile kaplıydı.

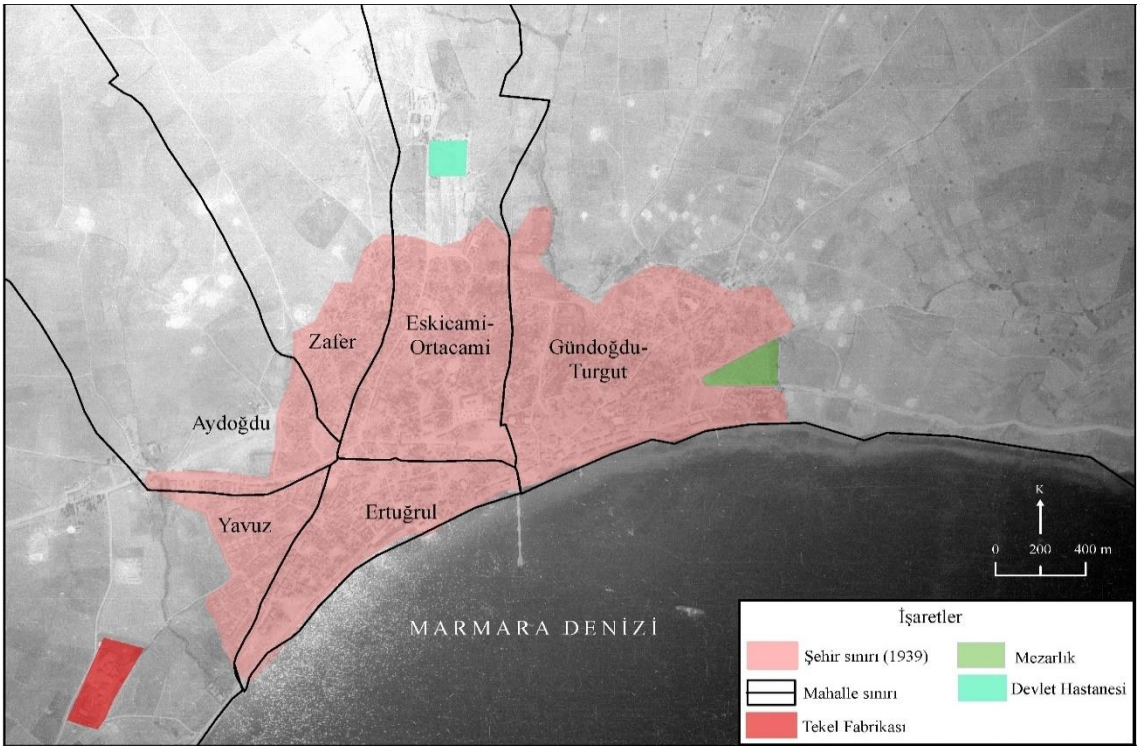

Harita 14. Tekirdağ şehri, 1939 (HGM'nin 1939 yılı hava fotoğrafından yararlanılarak hazırlanmıştır).

Tekirdağ şehrinde yer alan hastane ve fabrika gibi yapıların 1930'lu yılların sonunda şehir dışında olduğu görülmektedir. Nitekim bu dönemde şehrin batı sınırını teşkil eden Yavuz Mahallesi ile batısında yer alan Tekel Şarap Fabrikası arasında yaklaşık 500 metrelik bir mesafe bulunmaktaydı. Şehirsel alanın dışında kalan diğer bir yapı ise 1915 yılında inşa edilen Tekirdağ Devlet Hastanesi'ydi. Söz konusu hastanenin yerleşim sahasına olan uzaklığı yaklaşık 400 metreydi. Şehir içerisinde bulunması uygun olmayan hastane ve fabrika gibi kuruluşlar, bu dönemde şehrin dışına tesis edilmiştir. Ancak şehrin mekânsal gelişimine bağlı olarak bu kuruluşlar zaman içerisinde şehirsel sahaya dahil olmuştur.

Tekirdağ şehri 1950 yılında doğuda Çiftlikönü mevkii, batıda ise Malkara Caddesi'nin şehir sınırlarını aştığı alana kadar doğu-batı doğrultusunda uzanmaktayken, Kız Enstitüsü ile iskele arasında kuzey-güney yönünde uzanmaktaydı. Günümüzdeki şehirsel alan ile mukayese edildiğinde o dönemde Tekirdağ şehrinin oldukça küçük bir alana yayıldığı anlaşılmaktadır (Tuncel, 2011:363).

Şehrin mekansal gelişimine bağlı olarak 1923-1960 devresinde iki imar planı yapılmıştır. 1949 yılında yapılan plan şehir için yapılan ilk imar planıdır. Zaman içerisinde yerleşim alanının genişlemesiyle birlikte söz konusu planda 1958 yılında birtakım değişiklikler yapılarak revize edilmiştir. Yapılan değişiklikler kâfi gelmeyince 1960 yılında 1/5.000 ölçekli yeni bir imar planı yapılmıştır.

Şehrin kuzey sınırını 1960'lı yıllarda Eskicami-Ortacami Mahallesi teşkil ediyordu. Diğer bir ifadeyle adı geçen yıllarda şehir, iç kesimlerde Eskicami-Ortacami Mahallesi'nin bulunduğu sahaya kadar çıkıyordu. Bu yıllarda kıyı ile Devlet Hastanesi arasında kalan bölge, planlı yerleşim sahasına dâhildi. Şehrin kuzeyinde yer alan Atatürk Anıtı civarında planlı yerleşmeye dâhil olmayan müstakil yapılar bulunuyordu. Diğer taraftan bu dönemde şehrin doğuda yayılış gösterdiği mevki, Gündoğdu-Turgut Mahallesi içerisinde yer alan mezarlığa kadarken, batı sınırı Toprak Mahsulleri Ofisi'nin olduğu mevkiye kadardır (Harita 15). Bu sınırlar dışında kalan bölümü ağaçlık saha ve tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü bağlık alanlardan oluşuyordu.

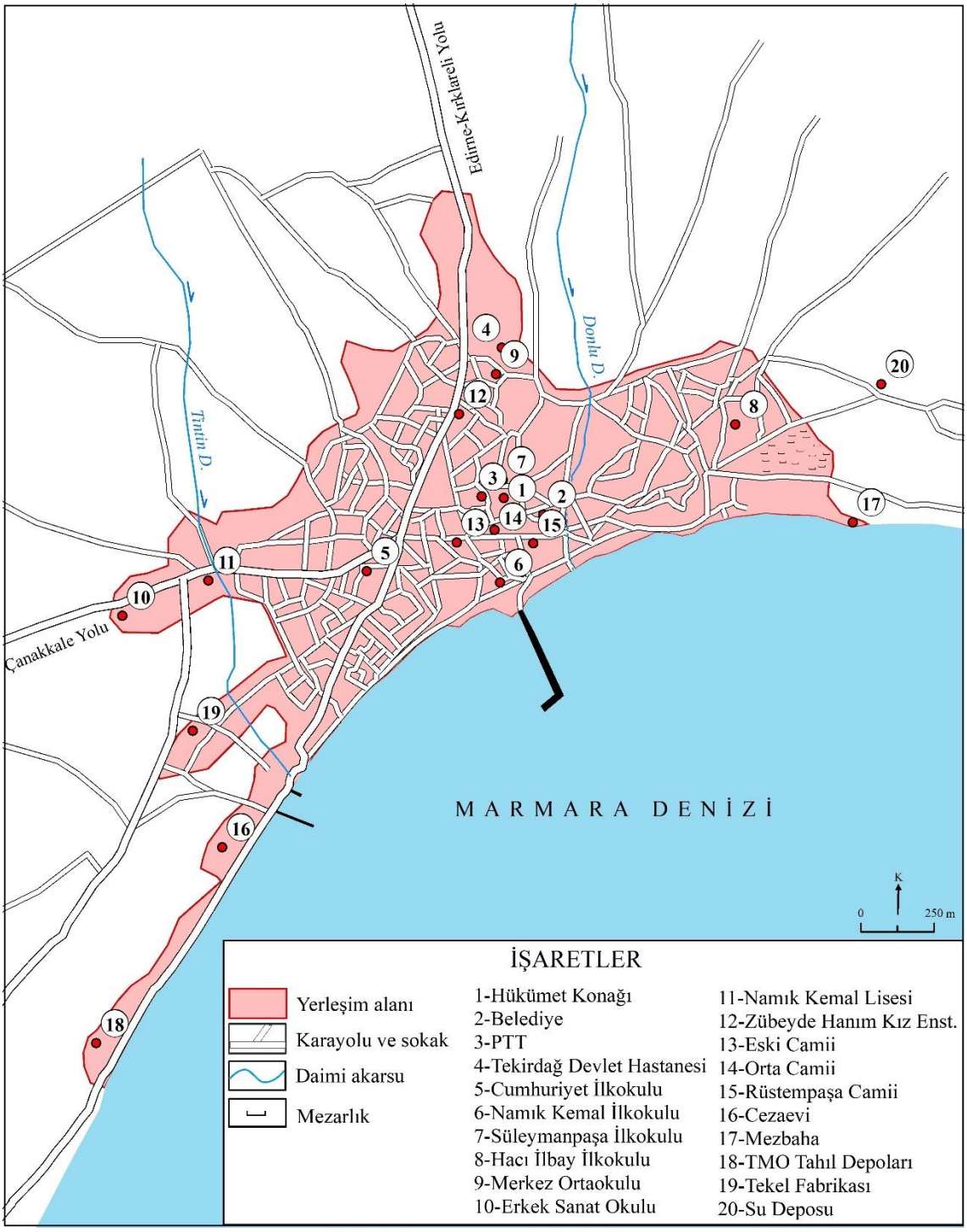

Harita 15. Tekirdağ şehri, 1960 (HGM'nin Kırklareli F18c3, Kırklareli F19d4, Bandırma G18b2, Bandırma G19a1 adlı topografya paftalarından faydalanılarak hazırlanmıştır).

Şehrin etrafında yer alan tarım sahaları, ham maddeye bağlı olarak sanayi kuruluşlarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bunlardan ilki daha önce de söylemiş olduğumuz gibi 1931 yılında kurulan Tekel Şarap Fabrikası'dır. Buna daha sonra un fabrikaları eşlik etmiştir. Şehrin batısında fabrikaların kurulması, şehrin batı yönünde gelişmesine ortam hazırlamıştır.

Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinde 1960 yılında belediye, hükümet konağı, cami ve okul gibi kamu binaları şehrin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi ve ona bağlanan tali yolların üzerinde yer almaktaydı. Şehrin kuzeyinde Muratlı Caddesi'nin doğusunda Tekirdağ Devlet Hastanesi ve Kız Enstitüsü bulunmaktaydı. Genelde şehrin dışına yapılması uygun olan mezbaha, şehrin doğu sınırında yer alırken batı sınırında ise cezaevi ve tahıl depoları yer almaktaydı.

Mekansal gelişimini incelediğimiz Tekirdağ şehrinde nüfus miktarında meydana gelen değişiklikler inşa edilen bina sayısını etkilemiştir. Nitekim 1927 yılında 14.387 olan nüfus miktarı 1950 yılında 15.696'ya ulaşmıştır. Buna karşılık 1923 yılından 1949'a kadar inşa edilen bina sayısı 357'dir. Bu devrede nüfus artışının az olmasına bağlı olarak inşa edilen bina sayısının da düşük olduğu görülür. Zira II. Dünya Savaşı'nın olası etkileri, nüfus artışının az olmasına ve mekânsal gelişimin ürünü olan binaların az sayıda inşa edilmesine neden olmuştur. Bu dönemde en fazla bina, sırası ile Zafer, Gündoğdu-Turgut, Ertuğrul, Yavuz, Eskicami-Ortacami mahallelerinin bulunduğu alanlarda inşa edilmiştir.

Ülke genelinde 1950'lerden itibaren hız kazanan şehirleşmenin etkilerini Tekirdağ şehrinde de görmek mümkündür. Nitekim 1950 yılında 15.696 olan Tekirdağ şehrinin nüfusu, 1960'ta 23.987'ye yükselmiştir. 10 yıllık süreçte yaklaşık 8.000 kişi artan nüfusun ihtiyacını karşılamak için yeni ikametgâh alanları ortaya çıkmıştır. Zira 1950-1959 yılları arasında artan nüfusun konut ihtiyacını gidermek için 570 bina inşa edilmiştir. Söz konusu rakam daha önceki 25 yıllık sürecin toplamından daha fazladır. 1950'ye kadar az sayıda binanın inşa edildiği Aydoğdu, 1950-1959 yılları arasında 138 bina ile en fazla bina inşa edilen mahalle olmuştur. Bunu 106 bina ile Zafer, 73 bina ile Gündoğdu-Turgut mahalleleri takip etmiştir.

Tekirdağ'da şehrin yatay olarak büyümesinde etkili olan nüfus, 1927-1960 yıllarında artış göstermiştir. Nitekim 1927'de 14.387 olan nüfus 1960 yılında 23.987'ye çıkmıştır. Şehirde meydana gelen nüfus artışı mekâna da yansımıştır. Zira 1923-1960 yılları arasında şehirde 927 binanın yapılması, şehrin mekânsal olarak geliştiğinin göstergesidir. Ayrıca 1939 yılında 150 hektardan oluşan Tekirdağ şehri, söz konusu gelişmelerden dolayı 1960 yılında yaklaşık 40 hektar genişleyerek 190 hektarlık bir alana yayılmıştır

1961-1980 Dönemi

Türkiye genelinde 1950'lerden sonra hız kazanan şehirleşme olgusu, Tekirdağ şehrinde de etkilerini göstermiştir. Nitekim mekansal gelişimin unsurlarından biri olan nüfus, 1960 yılında 23.987 iken, 1980 yılında neredeyse bir katından fazla artarak 52.093'e yükselmiştir. Nüfusta meydana gelen artış mekâna yansımış, yeni yerleşim alanları oluşmuştur. Bu dönemde mekansal genişlemeyle birlikte mahalle sayısı da artmıştır. Daha öncesinde Yavuz Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Altınova mevkii, 1971 yılında mahalle statüsüne geçmiştir. Şehrin batısında kurulan fabrikaların bölgedeki konut sayısını artırmasıyla şehir bu yöne doğru saçaklanmış ve adı geçen mevkide Altınova Mahallesi kurulmuştur. Böylelikle Tekirdağ şehrindeki mahalle sayısı yediye çıkmıştır. Bir önceki dönemde şehrin batı sınırını Yavuz Mahallesi oluştururken 1971'ten sonra Altınova Mahallesi teşkil etmiştir. Şehrin mekansal gelişimi hızla devam etmiş, 1960 yılında 190 hektar olan şehir, 1973 yılında 478 hektara ulaşmıştır.

Yukarıda mekansal gelişimle ilgili istatistiki bilgilerin verildiği 1961-1980 devresinde nüfusun artmasıyla şehirsel saha, eski yerleşme alanının etrafında ortak merkezli halkalar halinde gelişim göstermiştir. Şehrin gelişim yönleri batıda Malkara-Çanakkale yönünde, kuzeyde Muratlı istikametinde ve doğuda ise İstanbul yönünde kıyı sahasındaki binaların inşa edildiği alanlara doğru olmuştur. Batı ve doğu yönündeki gelişim yüksek katlı binaların inşa edilmesi ile olurken kuzey yönündeki gelişim daha ziyade Muratlı Caddesi'nin iki tarafında inşa edilen müstakil evlerin yayılmasıyla olmuştur (Tolun, 1973:155).

Tekirdağ şehrinin batısında daha önceden kurulan fabrikalara bağlı olarak 1960'lı yıllarda şehir, bu yöne doğru bir gelişim göstermiştir. İlerleyen dönemde şehir

içerisinde kalmasından dolayı kapanacak olan Tekel Fabrikası'nın 1961 yılında Foçalıgil'in arşivinden elde edilen fotoğrafta yerleşim sahasının dışında olduğu görülmektedir. Ayrıca Tolun'un da belirttiği gibi şehrin ortak merkezli halkalar halinde geliştiği görülmektedir (Foto 9).

Foto 9. Tekirdağ şehrinin havadan görünümü, 1961(Semih Foçalıgil'in arşivinden).

Denizin doldurulmasıyla 1960'lardan itibaren şehir, az da olsa güneye doğru genişlemiştir. Denizin doldurulmasıyla kazanılan alana yüksek binalar, gazino ve lokantalar inşa edilmiştir. Sahil yolunun yapılmasının ardından şehrin gelişimi ekseriyetle doğu yönünde olmuştur. Aynı zamanda İstanbul yolu olarak da bilenen yolun şehir sınırları içerisindeki bölümüne Atatürk Bulvarı ismi verilmiştir.

1970'li yıllarda şehrin merkezinde bulunan Ertuğrul Mahallesi'nin etrafında yer alan mahalleler, halkalar şeklinde merkezden çevreye doğru gelişim göstermeye devam etmiştir. Bu dönemde Gündoğdu-Turgut, Eskicami-Ortacami, Zafer, Aydoğu ve Yavuz mahallelerinin Ertuğrul Mahallesi ile sınır oluşturdukları alan şehrin merkezi iş sahasını oluşturmaktaydı. Buradan geçen Hükümet ve Mimar Sinan caddeleri üzerinde dükkânlar, bankalar, mağazalar, toptancılar ve resmi daireler bulunmaktaydı (Foto 10). Ayrıca

Ertuğrul Mahallesi ile Yavuz Mahallesi arasında sınır teşkil eden Peştemalci Caddesi, iş ve ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü bir diğer caddeydi. Şehrin merkezi iş sahasında yer alan binaların alt katlarında ticari faaliyetler yürütülürken üst katları ikamet amaçlı kullanılmaktaydı. Ancak bu saha içerisinde ticaret amaçlı kullanılan tek katlı binaların sayısı da az değildi (Tolun, 1973:163).

Foto 10. Ertuğrul Mahallesi, Mimar Sinan Caddesi ve 1553'te inşa edilen Rüstem Paşa Camii, 1971 (http://wowturkey.com, 20.09.2018).

Şehrin batısında yer alan Yavuz Mahallesi'nin seyrek nüfuslu sahası, 1970'lerde Aydoğdu Mahallesi'nde yer alan sanayi bölgesinin devamı olup çoğunlukla üzüm bağlarından oluşan tarım arazisi durumundaydı. Söz konusu alanda şarap fabrikası, bunun güneyinde un ve irmik fabrikası yer almaktaydı. Bu sahanın güneybatısında Barbaros Caddesi'nin kuzeyindeki bağlıklardan oluşan alana bir hastane ve öğretmen okulu inşa edilmişti. Bu bölgede sanayi kuruluşları ve hastane, okul gibi kamu binalarının tesis edilmesi, şehrin bu yöne doğru gelişmesini sağlamıştır (Tolun, 1973:159). Daha önceleri şehrin dışında kalan Tekel Fabrikası'nın şehrin batı yönüne doğru gelişmesiyle 1970 yılındaki hava fotoğrafında şehir sahası içerisinde kaldığı görülmektedir (Harita 16).

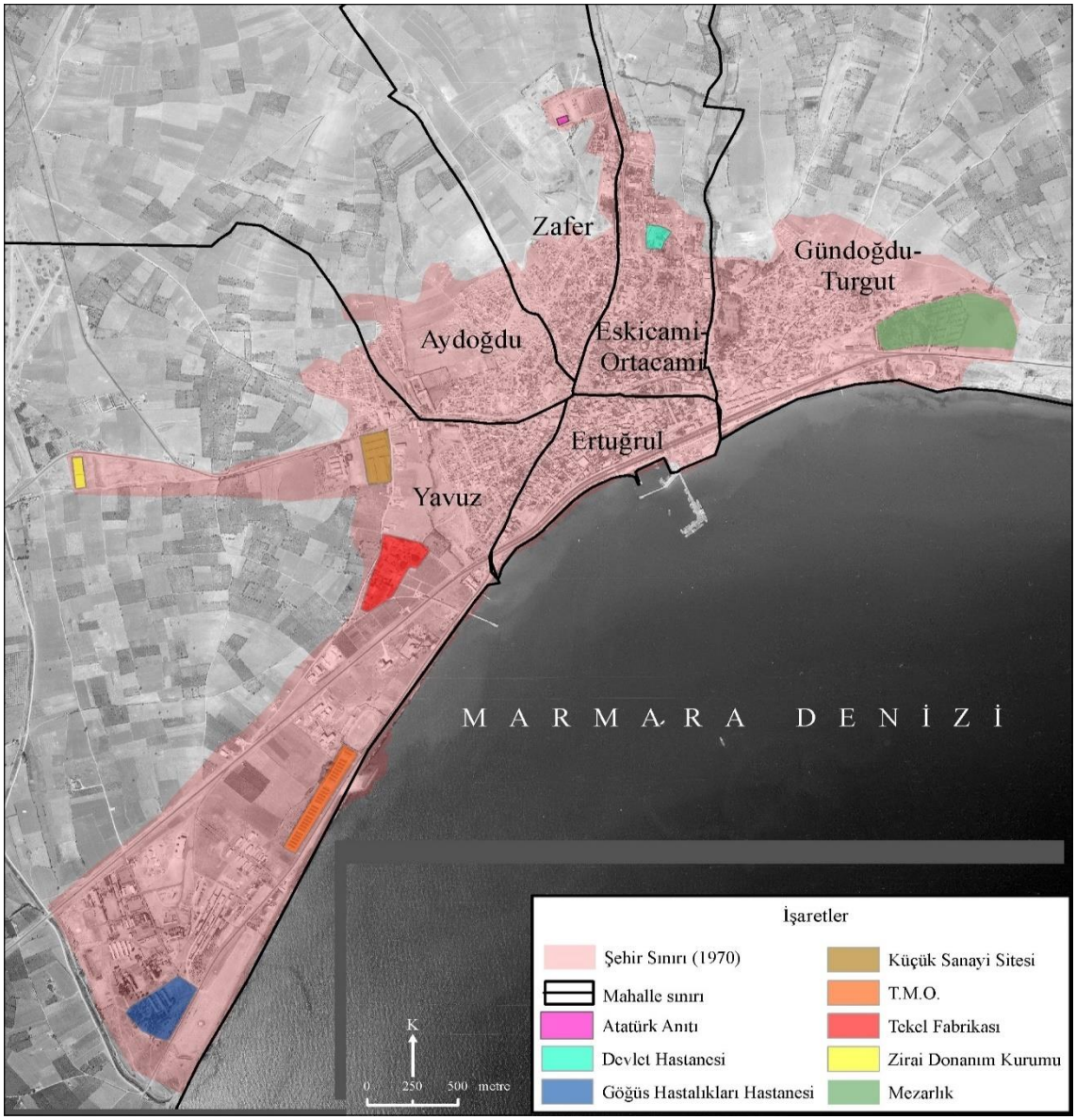

Harita 16. Tekirdağ şehri, 1970 (HGM'nin 1970 yılı hava fotoğrafından yararlanılarak hazırlanmıştır).

Şehrin doğu sınırında yer alan Gündoğdu-Turgut Mahallesi, İstanbul'dan Tekirdağ şehrine giriş kapısı niteliğindeydi. Nitekim burada yer alan İstanbul yolu, otobüs terminali ve akaryakıt istasyonu şehrin bu yöne doğru gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca şehrin doğusunda yer alan mezarlığın bir kısmı bu dönemde şehir içerisinde kalmıştır (Harita 17). Bununla birlikte denizin doldurulmasıyla yapılan İstanbul yolu şehrin bu yöndeki gelişimini hızlandırmıştır. Daha önceleri İstanbul yolu ile Marmara Denizi arasında kalan kıyı sahasında yazlık amaçlı kullanılan az sayıda müstakil ev bulunmaktayken terminal ve buna bağlı eklentilerin yapılması, şehrin bu yöne doğru genişlemesini sağlamıştır.

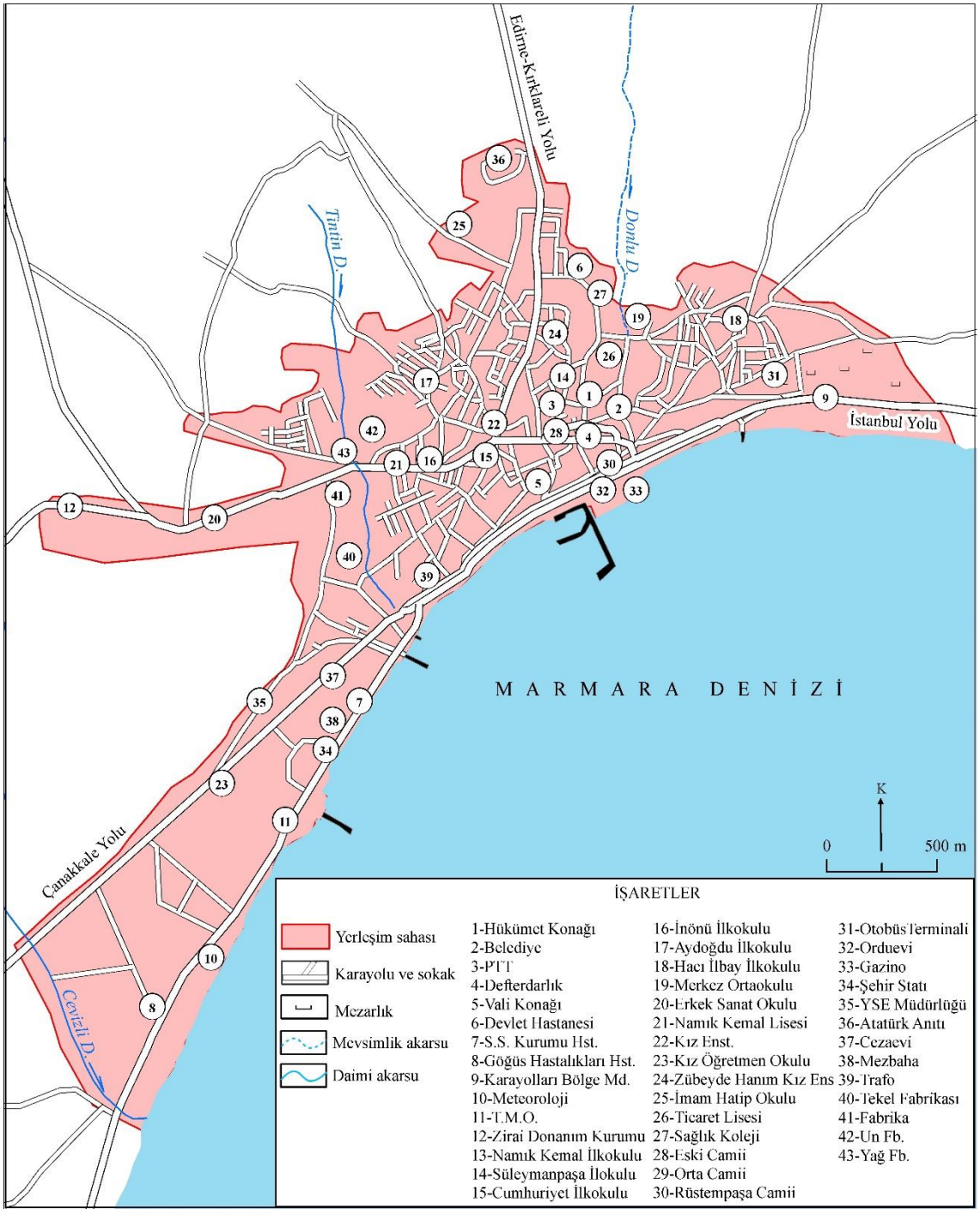

Harita 17. Tekirdağ şehri, 1973 (HGM'nin Kırklareli F18c3, Kırklareli F19d4, Bandırma G18b2, Bandırma G19a1 adlı topografya paftalarından faydalanılarak hazırlanmıştır).

1961-1980 devresinde şehrin kuzey sınırını teşkil eden Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde pazar yeri, garaj, Askerlik Şubesi, Devlet Hastanesi, Kız Sanat Enstitüsü yer alıyordu. Muratlı Caddesi'nin batısındaki Atatürk Anıtı'na kadar planlı yerleşim sahasına dâhil olmayan müstakil yerleşmeler bulunuyordu. Söz konusu mevki, şehrin kuzey sınırını oluşturmaktaydı.

Mekansal gelişimini incelediğimiz Tekirdağ şehrinin 1970'li yıllarda aldığı göçlere bağlı olarak planlı saha dışındaki alanlara meskenler inşa edilmiştir. İzinsiz inşa edilen bu yapıların önemli bir kısmı Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin yerleşim sahası dışında kalan kuzeydoğu bölümünde gelişim göstermiştir. Bunun üzerine tarif edilen bölge, Tekirdağ Belediyesi tarafından *Gecekondu Önleme Sahası* olarak ilan edilmiştir. (Tolun, 1973:160-161). Belediye tarafından yapılaşma izni verilmeyen sahanın önemli bir kısmı üzüm bağlarından oluşmaktaydı. Dolayısıyla hem tarım sahasının işgal edilmemesi hem de plansız bir şehirleşmenin oluşmaması için bölgede önleme çalışmaları yapılmıştır. Ancak yapılan plan ile uygulama arasında yaşanan tutarsızlıklardan dolayı söz konusu alanlarda yapılaşmaya devam edilmiş; gecekonduların yapılmasına bağlı olarak şehir, kuzeydoğu yönündeki mekansal gelişimini sürdürmüştür.

Tekirdağ şehrinde mekânsal gelişime bağlı olarak 1960 yılından sonraki 13 yıllık süreçte şehirsel alan büyümüş, 1973 yılında 478 hektarlık bir alana yayılmıştır. Şehrin büyümesiyle birlikte 1974 yılında İller Bankası İmar Planlama Daire Başkanlığı tarafından yeni bir imar planı yapılmıştır. Bu planlama eksik kalınca 1978'de revize edilmiştir (Süleymanpaşa Belediyesi, 2018). Söz konusu imar planlarında yapılan değişiklikler neticesinde, *Gecekondu Önleme Sahası* olarak ilan edilen bölgedeki yapıların bir kısmı planlı yerleşim sahasına dâhil edilmiştir.

Mekansal gelişimin göstergelerinden biri olan inşa edilen bina sayısı, nüfustaki büyümeye bağlı olarak artış göstermektedir. Öyle ki Tekirdağ şehrinde 1960-1979 yılları arasında artan nüfusun ihtiyacını karşılamak için 20 yıllık süreçte 4.565 bina inşa edilmiştir. Bu binaların önemli bir kısmı şehrin batısında yer alan Tekel Şarap Fabrikası'na bağlı olarak Aydoğdu ve Çınarlı mahallelerine tekabül eden alanda inşa edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu yıllar arasında şehir bu yönde sahasını genişletmiştir.

Diğer taraftan Gündoğdu-Turgut ve Zafer mahallelerinin olduğu kısma da inşa edilen binalar olmuştur.

Tekirdağ şehrinin 1961-1980 devresindeki mekansal gelişimini özetleyecek olursak, 1960 yılında 23.987 olan nüfusun 1980 yılında 52.093'e ulaşmasıyla, şehirde konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için 1960-1979 yılları arasında 4.565 konut inşa edilmiştir. Böylelikle şehirsel alan genişlemiş, 1960 yılında 190 hektardan oluşan şehir, 288 hektar genişleyerek 478 hektara ulaşmıştır. Bu alan içerisindeki mahalle sayısı altı iken, 1971 yılında Altınova Mahallesi'nin kurulmasıyla yediye çıkmıştır. Böylece şehrin batı sınırını Altınova Mahallesi oluştururken, doğu sınırını bir önceki dönemde de olduğu gibi Gündoğdu-Turgut Mahallesi teşkil etmiştir. Güneyden Marmara Denizi ile sınırlandırılan şehrin kuzey sınırını ise Zafer Mahallesi oluşturmuştur.

1981-2000 Dönemi

Tekirdağ şehrinin yatay olarak büyümesinde etkili olan nüfus artışı, 1950'den sonra olduğu gibi bu dönemde de devam etmiştir. Öyle ki 1975 yılında 41.257 olan nüfus, 1980'de 52.093'e, 1990 yılında ise 80.442'ye yükselmiştir. Şehrin nüfusu, 1975-1990 yılları arasında geçen 15 yıllık süreçte iki katına çıkmıştır. Ayrıca 1974 yılında şehirsel alan yaklaşık 478 hektar iken, 1987 yılında 934 hektara ulaşmıştır. Böylelikle şehir, aradan geçen 13 yıllık sürede 456 hektar genişlemiştir. Anlaşılacağı üzere 15 yılda şehrin nüfusu, iki katına çıkmışken bu zaman dilimine yakın bir sürede şehirsel alan da iki kat büyümüştür. Bu durum nüfus ile mekânsal gelişimin birbirine paralel bir seyir izlediğini göstermektedir.

Araştırma sahasını oluşturan Tekirdağ şehrinde 1981-2000 döneminde, artan nüfus ve mekânsal gelişime bağlı olarak dört yeni mahalle kurulmuştur. Bunlar, 1989 yılında kurulan Çınarlı, 100. Yıl ve Karadeniz mahalleleri ile 1994 yılında kurulan Değirmenaltı Mahallesi'dir. Bu dönemde kurulan Çınarlı ve 100. Yıl mahallelerinin bulundukları saha, daha önceleri Yavuz Mahallesi'ne bağlıyken, bölgedeki nüfusun artması sonucu adı geçen mahalleler kurulmuştur. Yine öncesinde Aydoğdu Mahallesi'ne bağlı olan ve 1960'lı yıllardan bu yana seyrek de olsa yerleşmenin bulunduğu bölgede,

Karadeniz Mahallesi kurulmuştur. Öte yandan şehrin batı yönünde meydana gelen bu gelişime, doğu yönündeki gelişim de eşlik etmiş, İstanbul yolunun yapımı ve buna bağlı olarak yaşanan gelişmeler neticesinde ikincil konutların yer aldığı Değirmenaltı mevkii, mahalle statüsü kazanmıştır. Daha önceleri Gündoğdu-Turgut'a bağlı olan Değirmenaltı mevkii, plajı ile bilinen bir sayfiye alanıydı. Ancak bölgede daimî ikamet eden nüfusun artmasıyla 1994 yılında Değirmenaltı Mahallesi kurulmuştur. Şehirdeki mahalle sayısının artması, mekânsal gelişimin devam ettiğinin göstergelerinden biridir.

İstanbul yolunun yapılmasının ardından şehrin doğu yönündeki gelişimi hızlanmıştır. Zira 1980'lerin başına kadar şehrin doğu sınırını teşkil eden Tekirdağ Şehir Mezarlığı, bu yöndeki gelişimin devam etmesiyle birlikte şehir içerisinde kalmıştır (Foto 11, Harita 18). Ayrıca şehrin doğusunda Trakya Üniversitesi'ne bağlı Ziraat Fakültesi, Emniyet Müdürlüğü Lojmanları, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nün yapılması ve bunların şehirsel sahayla birleşmesiyle şehir, doğu yönüne doğru genişlemiştir. Buna ek olarak İstanbul yolu ile sahil arasında yapılan binalar ve siteler şehirsel gelişimin doğu yönüne doğru hız kazanmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerin ardından şehir, İstanbul yolunun kıyı kesiminde yer alan Sahil Sitesi'ne kadar genişlemiştir.

Foto 11. Tekirdağ şehrinden bir görünüm, 1981.
(https://www.trakyanet.com, 17.10.2018).

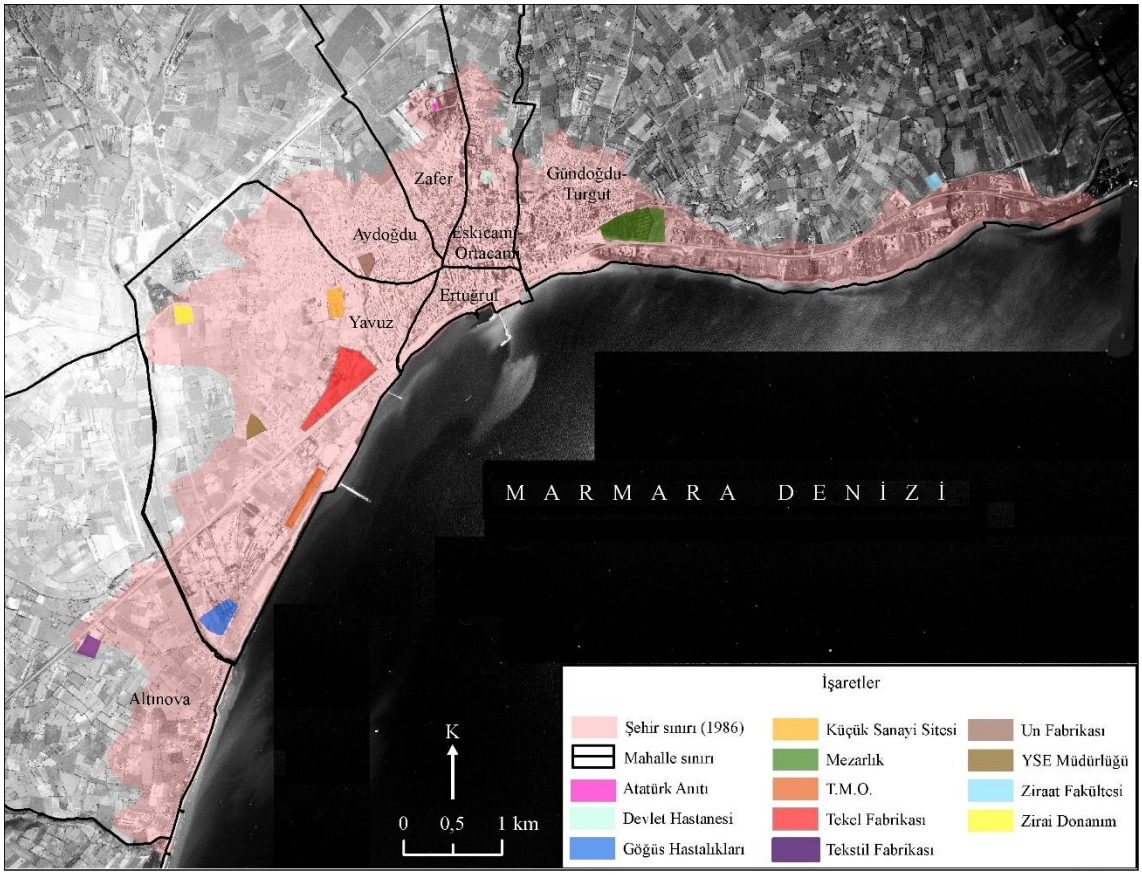

Harita 18. Tekirdağ şehri, 1986 (HGM'nin 1986 yılı hava fotoğrafından yararlanırak hazırlanmıştır).

Çalışma sahasının kuzeydoğusunda yer alan Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeyindeki sahaya 1980'lerde inşa edilen binalar, şehrin bu yönde gelişmesini sağlamıştır. Diğer taraftan şehrin kuzeyinde bulunan Zafer Mahallesi'nde yer alan Atatürk Anıtı'na kadar olan sahanın yerleşmeye açılmasıyla, şehir bu yöne doğru saçaklanmıştır. Böylece şehir, kuzey yönünde sahasını genişletmiştir.

Yavuz Mahallesi'nin kuzeyi, Aydoğdu Mahallesi'nin ise batısında kalan sahanın imara açılmasının ardından bu bölgedeki yapıların sayısı artmıştır. Böylelikle şehir, kuzeybatı yönüne doğru saçaklanmıştır. Diğer taraftan şehrin batı kıyısında yer alan Tekirdağ Şehir Stadı, Tekirdağ Meteoroloji Müdürlüğü, Göğüs Hastalıkları Hastanesi gibi yapılar şehrin bu yöndeki gelişimini hızlandırmıştır (Harita 19). Şehrin batı yönündeki gelişimine bağlı olarak Altınova Mahallesi'nin kıyı sahası, şehirsel alana dahil olmuştur.

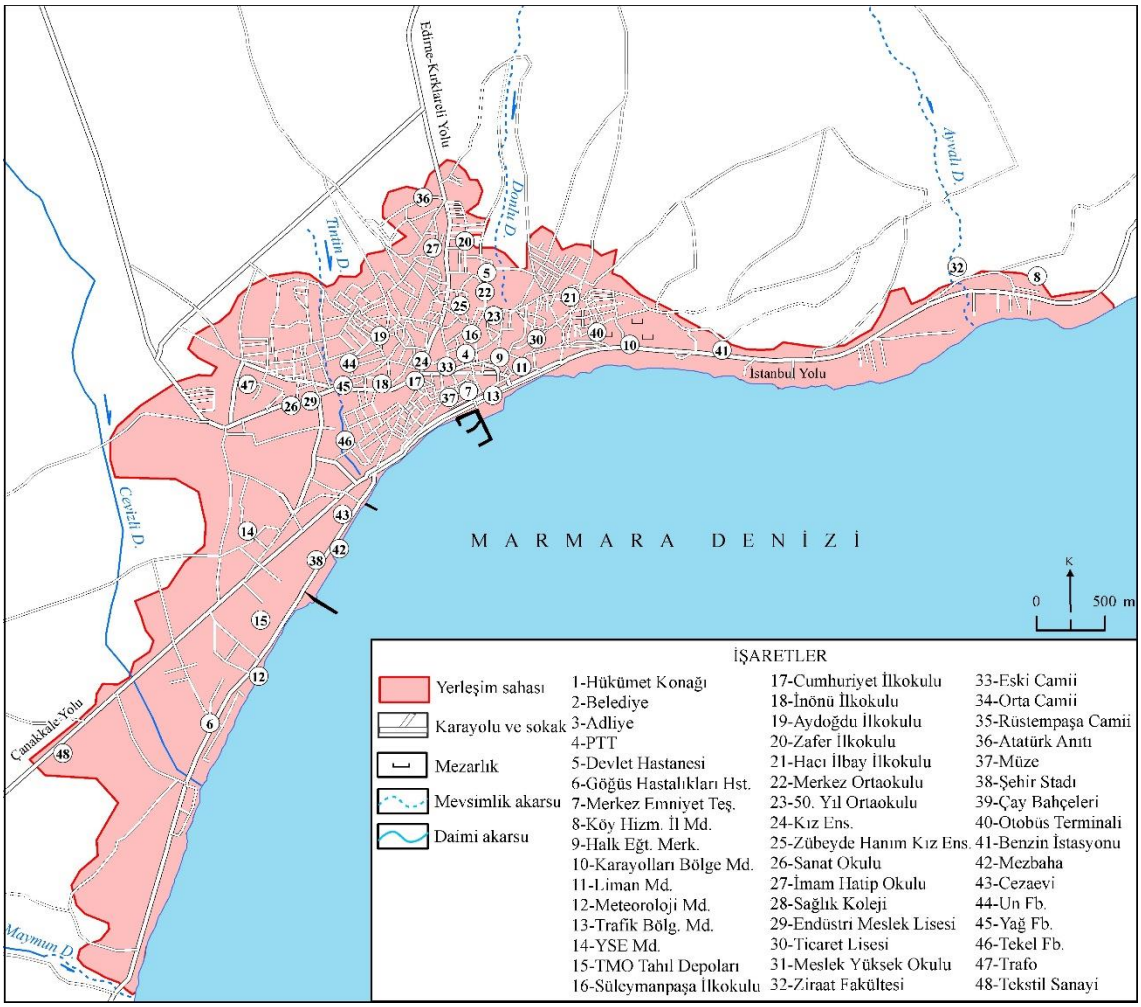

Harita 19. Tekirdağ şehri, 1987 (HGM'nin Kırklareli F18c3, Kırklareli F19d4, Bandırma G18b2, Bandırma G19a1 adlı topografya paftalarından faydalanılarak hazırlanmıştır).

Tekirdağ şehrindeki mekansal genişlemeye bağlı olarak 1981 yılında İller Bankası tarafından 1/5.000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1.000 ölçekli uygulama imar planları yapılmıştır. Ancak nüfus artışının devam etmesi ve mekânsal gelişimin hız kazanmasıyla mevcut plan ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiş, ilerleyen süreçte revize edilmek zorunda kalınmıştır.

Mekansal gelişimini incelediğimiz Tekirdağ şehrinde 1981-2000 devresinde bina sayısındaki artış devam etmiştir. Nitekim 5.400 binanın inşa edildiği 1980-1989 yılları, Cumhuriyet'in kuruluşundan 2000 yılına kadar olan 10 yıllık bina sayımları esas alnırsa, en fazla binanın inşa edildiği dönem olarak karşımıza çıkar. Bu dönemde Tekirdağ şehrinde hız kazanan sanayi faaliyetleri, şehrin aldığı göç miktarını artırmıştır. Zira artan nüfusun barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen binaların sayısında da önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu devrede Çınarlı, inşa edilen 974 bina ile en fazla binanın inşa edildiği mahalle olmuştur. Bunu Gündoğu-Turgut, Aydoğdu, Yavuz, Zafer mahalleleri takip etmiştir.

Araştırma sahasında 1990'lardan sonra özellikle sanayi alanında meydana gelen gelişmeler şehre yapılan göç miktarını artırmış ve böylece şehrin yatay yöndeki gelişimi hız kazanmıştır. Şehrin kenar sahalarında kurulan fabrika ve üniversite kampüsü şehir sahasının genişlemesine neden olmuştur. Özellikle şehrin doğusunda Değirmenaltı Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Trakya Üniversitesi Ziraat Fakültesi, şehrin bu bölgesinde bir çekim merkezi oluşturmuştur.

Tekirdağ şehrindeki mekansal gelişime uygun hazırlanmayan ve uygulama aşamasında yaşanan sorunlardan dolayı 1991 yılında Trakya Üniversitesi akademisyenleri tarafından yeni bir imar planı daha hazırlanmıştır. Bu planda, Tekirdağ kentsel sit ve etkileme alanlarını koruma amacı güdülmüştür. Ancak daha önceki planlarda olduğu gibi istenilen başarıya ulaşılamamış, söz konusu plan 2000 yılında değiştirilmiştir.

Şehrin mekânsal gelişimi devam etmiş, 1997 yılında kapladığı alan yaklaşık 1088 hektara ulaşmıştır. Şehir, 1987 yılına göre yaklaşık 154 hektar genişlemiştir (Harita 20).

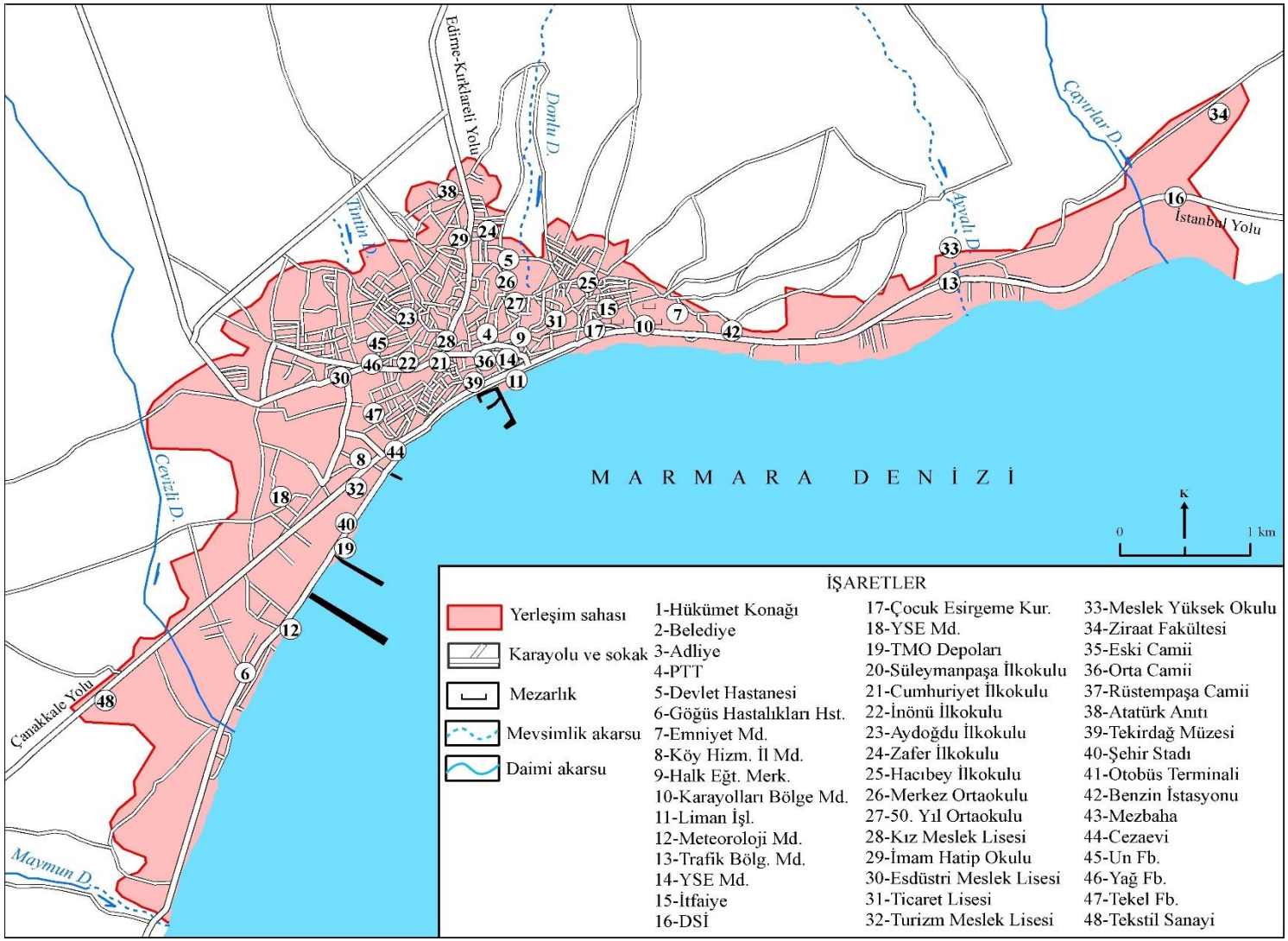

Harita 20. Tekirdağ şehri, 1997 (HGM'nin Kırklareli F18c3, Kırklareli F19d4, Bandırma G18b2, Bandırma G19a1 adlı topografya paftalarından faydalanılarak hazırlanmıştır).

Aradan geçen 10 yıllık zaman zarfında şehirsel alanın diğer dönemlere nazaran daha az genişlediği görülmektedir. Ancak bu durum şehrin mekânsal gelişiminin yavaşladığı anlamına gelmemelidir. Zira bu dönemdeki gelişim; doğu, batı, kuzey istikametinde ve şehir sınırları içerisindeki boş sahalara yeni binaların inşa edilmesiyle gerçekleşmiştir. 1990 yılında yaklaşık 80 bin olan nüfus, 2000 yılında 27 bin kişi artarak 107 bine çıkmıştır. Şehirdeki nüfus artışı, mekânsal gelişimin devam ettiğinin bir diğer göstergesidir.

Tekirdağ şehrindeki nüfusun artmasıyla yeni ikamet alanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı gidermek için 1990-2000 yılları arasında 4.538 bina inşa edilmiştir (Tablo 28, Grafik 19). Bu dönemde en fazla binanın inşa edildiği mahalle 814 bina ile Çınarlı olmuştur. Bunu şehrin doğusunda bulunan Hürriyet Mahallesi ile batısında yer alan 100. Yıl Mahallesi takip etmiştir. Ayrıca şehrin doğu sınırını oluşturan Değirmenaltı Mahallesi ile batı sınırını teşkil eden Altınova Mahallesi'nde inşa edilen bina sayısı da az değildir. Bu süreçte, doğu ve batı kıyı şeridi boyunca yapılan bina sayısının arttığı anlaşılmaktadır. Bu durum şehrin kıyı sahası boyunca genişlediğini gösterir.

Tablo 28. Tekirdağ şehrindeki binaların inşa tarihlerine ve mahallelere göre dağılışı

Mahalle	-1929	1930-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-2000	Bilinmeyen	Toplam
100.Yıl	16	1	4	34	14	267	465	559	20	1.380
Altınova	-	-	-	2	7	108	264	290	6	677
Aydoğdu	3	-	9	138	329	624	702	299	39	2.143
Çınarlı	-	-	3	28	225	709	974	814	95	2.848
Değirmenaltı	-	-	-	1	2	32	177	258	4	474
Ertuğrul	54	24	28	67	77	144	190	78	6	668
Eskicami-Ortacami	4	-	12	34	52	138	230	432	10	908
Gündoğdu-Turgut	11	14	30	73	165	482	813	432	24	2.033
Hürriyet	39	5	9	16	32	217	413	737	18	1.486
Karadeniz	-	-	-	-	-	30	166	33	-	229
Yavuz	-	6	26	42	142	159	505	295	6	1.181
Zafer	17	6	39	106	181	334	363	233	29	1.308
Toplam	**142**	**56**	**159**	**570**	**1.272**	**3.293**	**5.400**	**4.538**	**253**	**15.683**

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 Yılı Bina Sayım Cetveli.

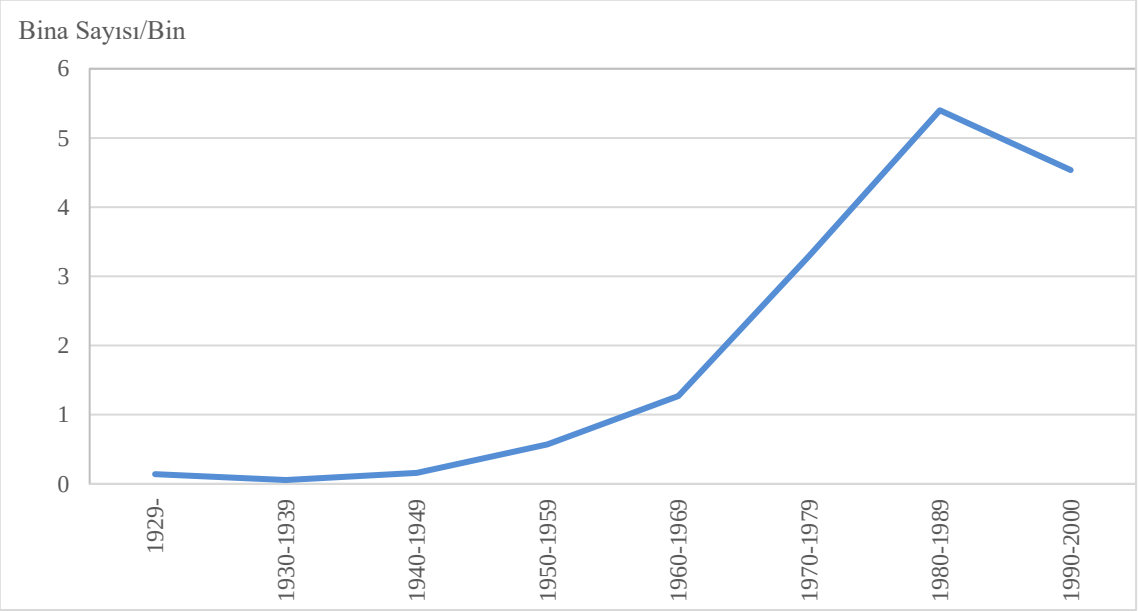

Grafik 19. Tekirdağ şehrinde inşa edilen binaların yıllara göre dağılımı.
Kaynak: DİE 2000 Yılı Bina Sayım Cetveli.

Mekansal gelişimin göstergelerinden biri olan inşa edilen bina sayısı, inşa edildiği dönem ve mekân itibariyle değişiklik göstermektedir. Çalışma sahası olan Tekirdağ şehrinde Cumhuriyet'in ilk yıllarından 2000 yılına kadar olan süreçteki inşa edilen binaların gelişimi incelendiğinde; ilk dönemlerde inşa edilen bina sayısının şehrin merkezi kısmına tekabül eden Ertuğrul Mahallesi ile Gündoğdu-Turgut ve Zafer mahallelerinde daha fazla olduğu görülür. İlerleyen süreçte Çınarlı, Yavuz, Hürriyet, 100. Yıl, Altınova, Değirmenaltı mahallelerinin bulundukları alanlara inşa edilen bina sayısının artmasıyla mekânsal gelişim adı geçen mahallelere doğru gerçekleşmiştir. İnşa edilen binalar, şehirsel alanı genişletmiştir.

Tekirdağ şehrinin 2000 yılına ait olan imar izah raporundan şehrin o dönemki mekânsal gelişimi hakkında bilgi edinebilmekteyiz. Bu plana göre, 2000 yılında şehrin % 36'lık bölümünü konutlar teşkil etmektedir. Merkezi saha, ikamet edenlerden oluşmaktayken, şehrin doğu ve batı kıyısına gidildikçe ikincil konutların arttığı tespit edilmiştir. Öte yandan mekânsal gelişimin devam ettiği 100. Yıl ve Altınova mahallelerinde yüksek katlı binalar inşa edilmekteyken, şehrin kuzeybatısında yer alan Çınarlı Mahallesi'nde gecekondular bulunmaktadır. Ayrıca şehirsel alana yakın olan Karadeniz Mahallesi'nde zirai faaliyetler devam etmektedir (Tekirdağ İmar Planı,

2000:35-36). Bunlara ek olarak şehrin doğu ve batı kıyılarında ikincil konutların yer aldığı sahaların bir bölümü fonksiyonların değişmesiyle şehirsel alana dahil olmuştur.

Sonuç itibariyle Tekirdağ şehrinde 1981-2000 yılları arasında artan nüfus, şehrin mekansal gelişiminde belirleyici rol oynamıştır. 1980 yılında yaklaşık 52.093 olan nüfus, 2000 yılında 107.191'e çıkmıştır. Aradan geçen 20 yıllık süreçte şehrin nüfusu iki katına çıkmıştır. Artan nüfusun barınma ihtiyacını karşılayabilmek için 1980 ile 2000 yılları arasında 9.938 bina inşa edilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda şehirsel alan 1088 hektarlık bir yüzölçüme ulaşmıştır. Bu sınırlar dahilinde Tekirdağ şehri, 2000 yılında doğuda Değirmenaltı, batıda Altınova kuzeyde ise Eskicami-Ortacami mahalleleri arasında yayılış göstermekteydi.

2001 ve Sonrası

Tekirdağ şehrinde 2000 yılından bu yana özellikle hizmet alanında meydana gelen gelişmeler, mekansal genişlemede belirleyici unsur olan nüfusu artırmıştır. Nitekim 2000 yılında 107.191 olan nüfus, 2018 yılında 171.869'a çıkmıştır. Aradan geçen 18 yıllık süreçte şehrin nüfusu bir buçuk katına çıkmıştır. Zira nüfus artışında meydana gelen gelişim mekâna yansımış, şehirsel alan genişlemiştir.

Şehrin mekânsal gelişiminde 2001 yılında yapılan imar planı da etkili olmuştur. Nitekim 5.000 hektarlık bir alan için 1/5.000 ölçekli Tekirdağ Nazım İmar Planı ile 1/1.000 ölçekli uygulama imar planları yürürlüğe girmiştir. Bu plan ile şehrin doğusunda yer alan Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin doğusu, Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinin önemli bir kısmı imara açılmıştır (Süleymanpaşa Belediyesi, 2018). Bu plan şehrin gelişim yönünü tayin etmiştir. Şehrin doğusunun imara açılması, İstanbul yönüne mekânsal gelişimin hız kazanmasını sağlamıştır (Foto 12).

Foto 12. Tekirdağ şehrinin havadan görünümü, 2015.
(http://www.1iz.net, 25.10.2018).

Harita 21'de görüldüğü gibi 2017 yılında şehrin doğu ve batı kıyılarındaki gelişimi devam etmektedir. Bununla birlikte 2001-2017 devresinde, şehrin kuzeyinde yer alan Muratlı Caddesi yönüne doğru gelişimi de dikkat çekmektedir. 1997 yılında şehrin kuzey sınırı Kanuni Sultan Bulvarı'na kadarken, ilerleyen süreçte yolun kuzey ve kuzeybatısında kurulan fabrikalar, şehrin bu yöne doğru gelişmesini sağlamıştır. Böylelikle Karadeniz Mahallesi'nin güney kesimi şehirsel alana dâhil olmuştur. Öte yandan şehrin batısında 100. Yıl Mahallesi'nin doğu sınırında kurulan 100. Yıl Sanayi Sitesi, şehrin bu yöndeki gelişimini hızlandırmıştır. Dolayısıyla batıdaki sınır genişleyerek şehrin periferisinde yer alan Altınova Mahallesi'nin batısına kadar uzanmıştır. Ayrıca Altınova Mahallesi'nde iç kısımlara yapılan konutlar, mahallenin kıyı gerisine doğru gelişmesini sağlamıştır (Harita 21).

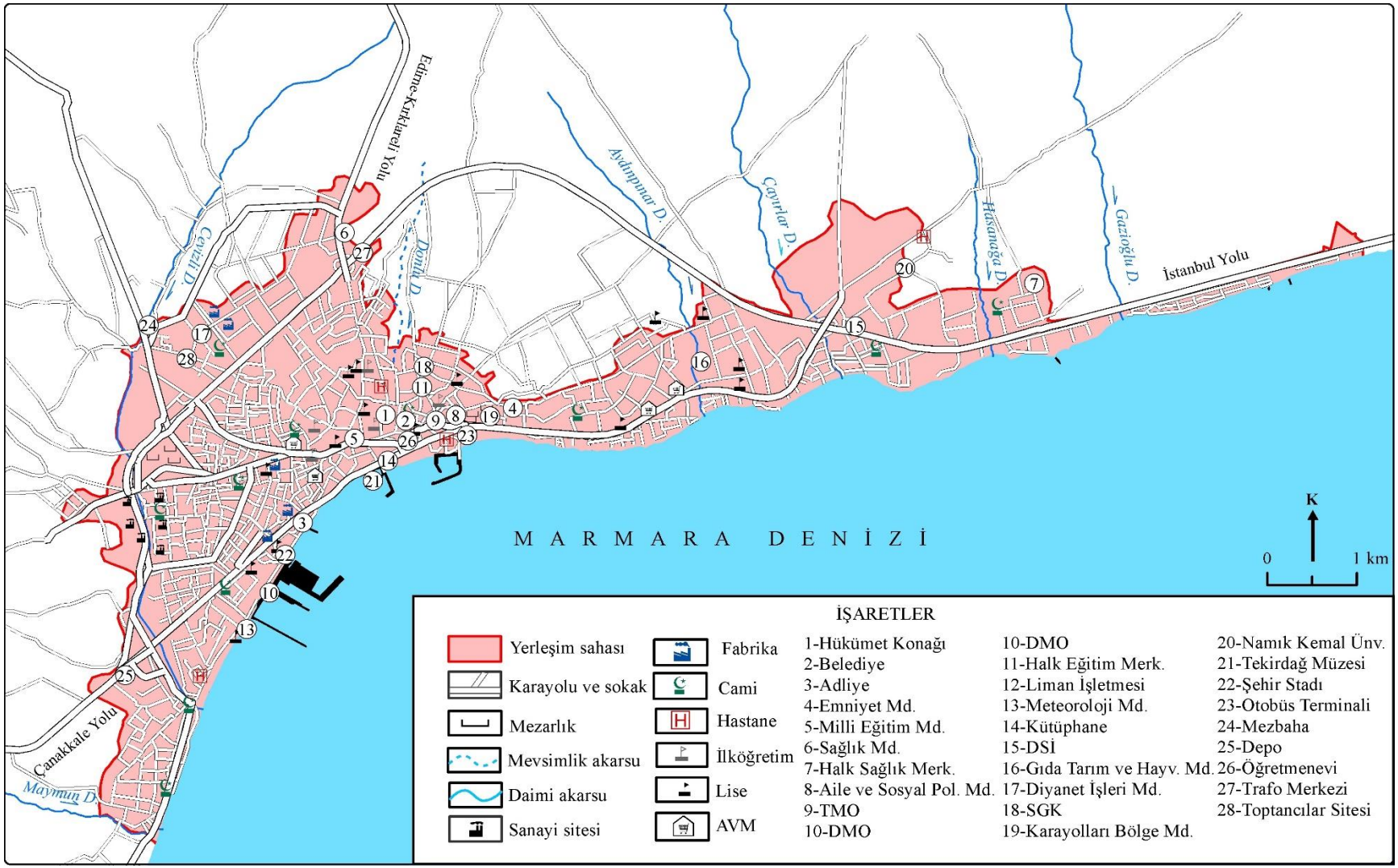

Harita 21. Tekirdağ şehri, 2017 (HGM'nin Kırklareli F18c3, Kırklareli F19d4, Bandırma G18b2, Bandırma G19a1 adlı topografya paftalarından faydalanılarak hazırlanmıştır).

Şehir 2001-2017 döneminde doğu ve kuzeydoğu yönünde önemli bir gelişim kaydetmiştir. Bu gelişim üzerinde 2001 yılında Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin doğusu ile Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinin önemli bir kısmının imara açılmasının etkili olduğunu belirtmiştik. Bununla birlikte 2006 yılında Namık Kemal Üniversitesi'nin kurulması ve merkez kampüsünün tesis edilmesiyle şehrin bu yöndeki sınırı genişlemiştir. Bölgede yaşanan gelişmeler neticesinde nüfus artmış, 2011 yılında Namık Kemal ve Bahçelievler mahalleleri kurulmuştur. Böylece daha önceden Değirmenaltı Mahallesi sınırları içerisinde olan üniversitenin merkez kampüsü Namık Kemal Mahallesi sınırları içerisinde kalmıştır. Ayrıca Namık Kemal Üniversitesi ve hastanesinin yer aldığı Namık Kemal Mahallesi ile güneyinde yer alan Değirmenaltı ve Hürriyet mahallelerinde öğrencilere yönelik yapılan yurtlar, kafeler, konutlar, sosyal aktivite sahaları; bölgedeki mekansal gelişimi hızlandırmıştır (Foto 13).

Foto 13. Namık Kemal Üniversitesi (a) ve ona bağlı olarak gelişim gösteren Namık Kemal (b) ve Değirmenaltı (c) mahalleleri, 2018.

Şehrin mekansal gelişimi ele alınırken son dönemde nüfusu artan ve şehrin ikinci merkezi olma yolunda ilerleyen Hürriyet Mahallesi'ne ayrı bir parantez açmakta fayda vardır. Şehrin doğusunda Değirmenaltı Mahallesi'nin batısında yer alan Hürriyet Mahallesi, daha önceleri sayfiye alanıyken yukarıda zikredilen gelişmelere bağlı olarak

şehirsel fonksiyonların geliştği bir alan haline gelmiştir. 2018 yılı itibariyle 27.273 nüfusa sahip olup, nüfus büyüklüğü bakımından 100. Yıl Mahallesi'nden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Hürriyet Mahallesi'ndeki artan nüfusa bağlı olarak bina sayısı da artmış, kıyı gerisindeki saha, önemli yerleşim alanlarından biri haline gelmiştir (Foto 14).

Foto 14. Hürriyet Mahallesi'nin İstanbul yolu üzerindeki üst geçitten görünümü, 2018.

Tekirdağ'ın mekânsal gelişimini, geçmişten günümüze kadar olan süreci, bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, küçük bir yerleşmenin günümüzde ne kadar büyük bir şehre dönüştüğü görülür (Harita 22). Nitekim 14. yüzyılda kale içinde ve deniz kıyısında olan yerleşim sahası toplamda yaklaşık 20 hektardır. O dönemde güvenlik ve birtakım sebeplerden dolayı şehir kompleksleri kale içlerinde yer almaktaydı. Ancak ilerleyen dönemlerde ticaret ve balıkçılık gibi ekonomik faaliyetlerin gelişmesiyle deniz kıyısında yeni yerleşim alanları oluşmuştur. Zira 14. yüzyılda küçük bir yerleşme olan Tekirdağ şehri, Osmanlı döneminde 17. yüzyılda 55 hektar daha genişleyerek 75 hektarlık bir yerleşme haline gelmiştir. Bu dönemde şehrin doğu kesimi, günümüzde ayakta olmayan Rodosçuk Kalesi sınırları içerisinde yer alan çarşı ve güneyindeki Aşağı Çarşı'dan oluşmaktaydı. Ördeklidere'nin batısındaki alan ise şehrin batı kesimini oluşturuyordu. Ayrıca Osmanlı'nın İstanbul'u fethetmesinin ardından Tekirdağ şehrinin önemi gerek zirai ürünler bakımından gerekse ulaşım açısından daha da artmış, şehir hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Ancak Cumhuriyet döneminin hemen öncesinde yaşanan savaşlar Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişimini durma noktasına getirmiştir.

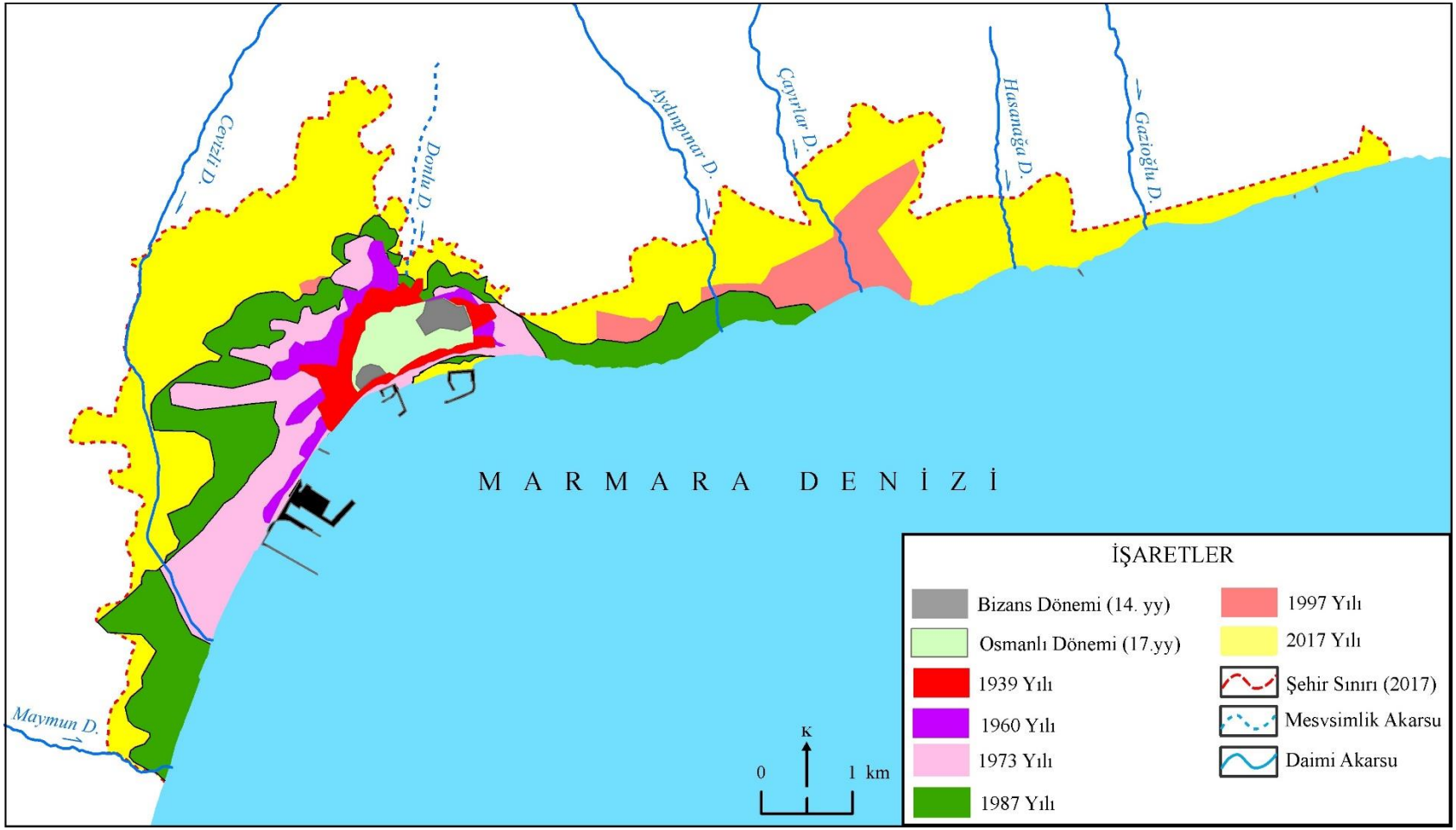

Harita 22. Tekirdağ şehri yatay gelişimi (14. yüzyıldan günümüze)

Cumhuriyet Dönemi ile şehir toparlanma sürecine girmiş, şehrin gelişimindeki duraklama sona ermiştir. Nitekim 1939 yılında şehir 150 hektardan oluşmaktayken 1960'ta 40 hektar daha genişleyerek 190 hektara ulaşmıştır. Bu dönemde Tekirdağ şehri, il merkezi olmasına rağmen küçük bir şehir hüviyetindeydi. Şehrin bu devredeki gelişimi doğu, batı ve iç kısımlara doğru olmuştur. 1973 yılına gelindiğinde şehirsel alan 288 hektar daha büyüyerek 478 hektara ulaşmıştır. Şehir, bir önceki dönem olan 1960 yılına göre doğu ve batı yönünde bir hayli genişlemiştir. 1970'li yıllarda şehirde planlı yerleşim sahaları oluşturulmuş olsa da şehrin dış çemberinde iç göçlerin etkisiyle gelenlerin inşa etmiş olduğu gecekondular, imar planlarının aksamasına neden olmuştur. Diğer taraftan şehrin doğu ve batı kıyı sahaları deniz turizmi amaçlı ikincil konutların inşa edildiği alanlara dönüşmüştür.

Tekirdağ şehrinde 1980'lerden itibaren sanayi fonksiyonu gelişmiş, bu durum beraberinde şehre göç edenlerin sayısını da artırmıştır. Hızlı kentleşme, şehirde barınma sorununu ortaya çıkarmıştır. Göç edenler arasında ekonomik durumu iyi olanlar şehrin iç kısımlarında konut ihtiyacını giderebilirken ekonomik durumu uygun olmayanlar şehrin periferisindeki alanlara yerleşmişlerdir. Bu durum şehrin yatay gelişimini hızlandırmıştır. Bu gelişmelerin ardından 1987 yılında şehirsel alan 1973'e göre yaklaşık 456 hektar genişleyerek 934 hektara ulaşmıştır. 1980'li yıllarda şehrin batısında yer alan tarım arazileri yeni kurulan fabrikalar tarafından işgal edilmiştir. Ayrıca batı kıyısında mekânsal gelişim devam ederken doğu kıyısında yeni yapılan siteler, daha doğuda kalan yerleşmelerle şehrin bütünleşmesini sağlamıştır. 1997 yılında mekânsal gelişim devam etmiş, 1987 yılından itibaren geçen 10 yıllık zaman diliminde şehirsel alan 154 hektar genişleyerek 1088 hektara ulaşmıştır (Grafik 20). Bu dönemde şehrin mekânsal gelişim yönü batıdan ziyade doğu yönüne doğru olmuştur. Zira İstanbul yolunun işlerliğinin artması, şehrin gelişiminin bu yöne doğru olmasını sağlamıştır. İlerleyen dönemde ise 2006 yılında Namık Kemal Üniversitesi'nin açılması ve yeni imara açılan alanların

olmasına bağlı olarak şehirsel alan genişlemiştir. Tekirdağ şehri, 1997 yılından 2017'ye kadar olan süreçte bir katından fazla büyüyerek 2.253 hektara ulaşmıştır.

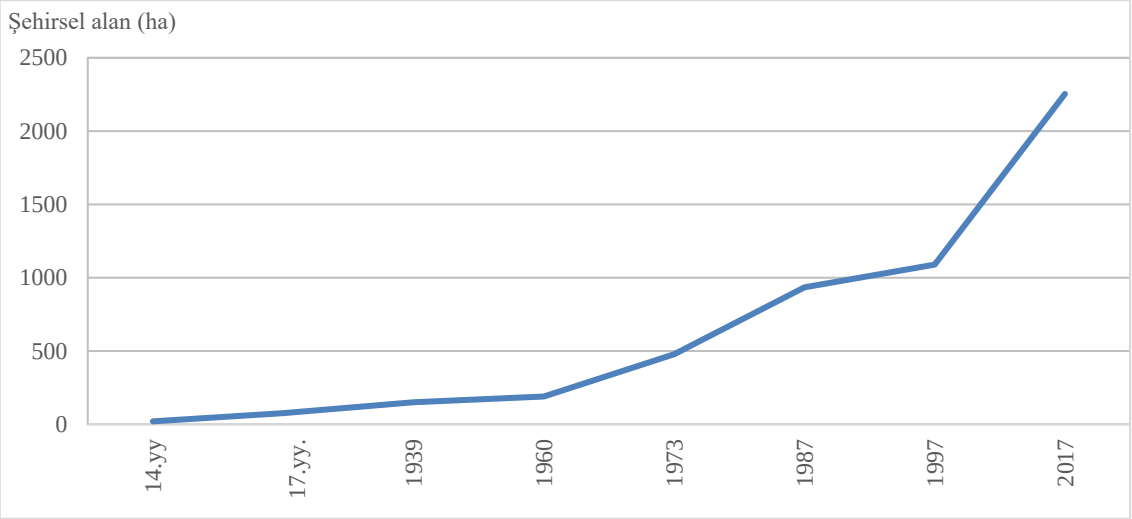

Grafik 20. Tekirdağ şehrinin yatay gelişim miktarı (ha).

Tekirdağ şehrinin bir önceki dönemlere göre mekânsal gelişim oranları incelendiğinde; şehirsel alan Bizans dönemine göre Osmanlı döneminde % 279 büyümüşken, 17. yüzyıldan 1939 yılına kadar olan süreçte % 100'lük bir büyüme gerçekleştği görülür. 1960 yılında ise şehrin 1939 yılına göre büyüme oranı % 153'e çıkmıştır. 1973 yılına gelindiğinde 13 yıllık deveredeki gelişim oranı % 151'dir. 1987 yılında bir önceki döneme göre % 95 oranında genişlemiştir. Aradan geçen 10 yıllık sürenin ardından 1997 yılında % 16 oranında mekânsal genişleme söz konusuyken, bu dönemden 2017 yılına kadar süreçte % 107 oranında yatay büyüme gerçekleşmiştir (Tablo 29).

Tablo 29. Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişim istatistikleri.

Zaman	Şehirsel Alan (ha)	Yatay Gelişim ve Değişim Miktarı	
		(ha)	(%)
Bizans Dönemi	19	-	-
Osmanlı Dönemi (17.	75	55	279
1939 yılı	150	74	100
1960 yılı	190	40	153
1973 yılı	478	288	151
1987 yılı	934	456	95
1997 yılı	1.088	154	16
2017 yılı	2.253	1.164	107

Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişimi ortaya konulurken istifade edilen kaynaklardan biri de şehre ait eski fotoğraflardır. Bunlardan ilki 1833 yılında Rüstem Paşa İmarethanesi'nin Marmara Denizi'nden çekilmiş fotoğrafıdır. 1883 yılında Marmara Denizi kıyısında yer alan Rüstem Paşa İmarethanesi, günümüzde daha içerde bulunmaktadır. Bu durum, şehrin güneye doğru geliştiğini göstermektedir. Günümüzde Rüstem Paşa Cami ile deniz kıyısı arasındaki mesafe yaklaşık 300 metredir (Foto 15).

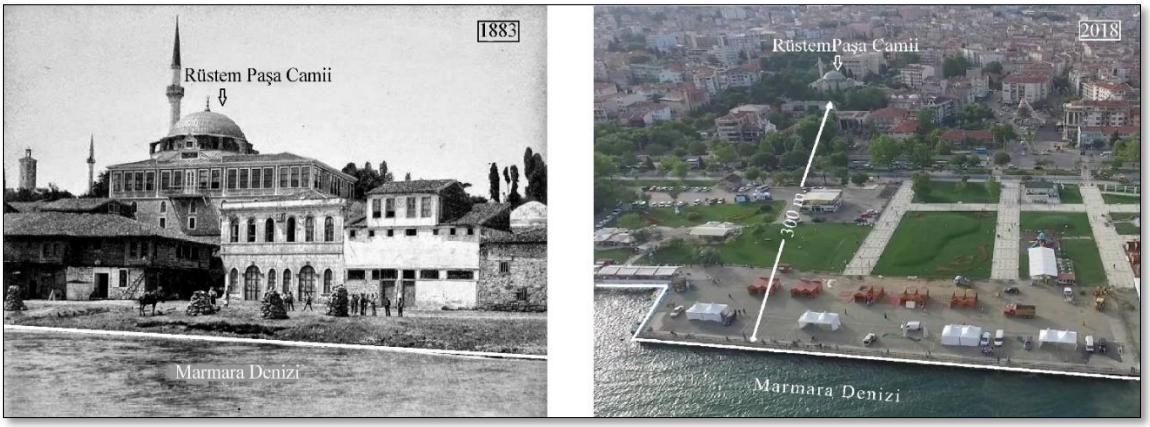

Foto 15. Rüstem Paşa Camii ve yakın çevresi.

Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişimini gösteren görsel kaynaklardan biri de şehrin doğusunda yer alan Değirmenaltı Mahallesi'nin bulunduğu sahaya aittir. 1973 yılında Değirmenaltı Mahallesi'nin yer aldığı taraça sahasının tamamı boş iken, günümüzde şehir ile maskelenmiş vaziyette olduğu görülmektedir (Foto 16). Bu fotoğraf şehrin doğu yönündeki gelişiminin tespiti açısından önemlidir.

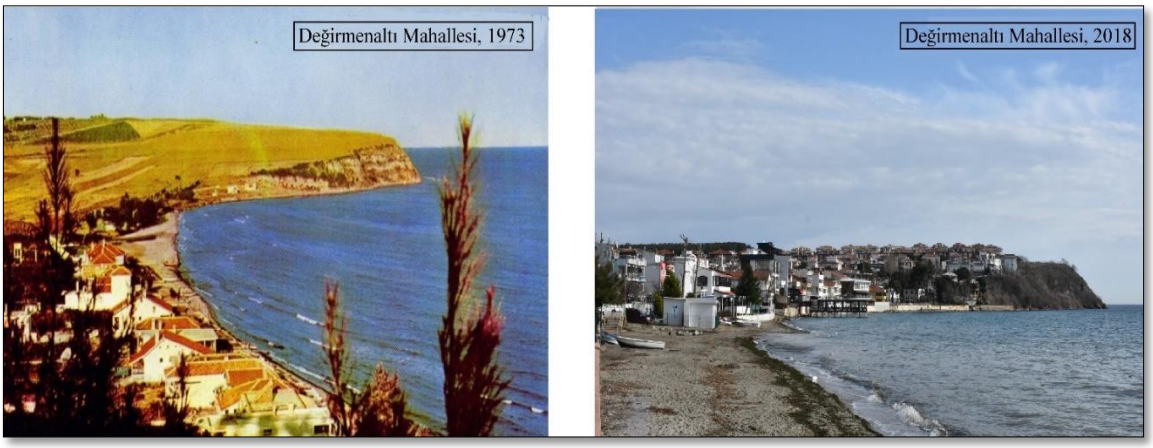

Foto 16. Değirmenaltı taraçası, Değirmenaltı Mahallesi.

Tekirdağ şehri genel itibariyle mekânsal gelişimine devam etmektedir. Ancak son dönemde şehrin doğu yönündeki gelişimi dikkat çekicidir. Şehrin bu yöndeki gelişimi İstanbul yolu ve Namık Kemal Üniversitesi denetiminde gerçekleşmektedir. Ayrıca Tekirdağ şehrinden İstanbul yönüne, İstanbul yönünden Tekirdağ şehrine doğru şehirsel gelişmenin olması gelecekte İstanbul ile Tekirdağ arasında kesintisiz bir yerleşim sahasının olacağını işaret etmektedir. Özellikle kıyı alanlarının çekim gücünden dolayı kıyılarda olan yoğunlaşma (aglomeration) neticesinde ilerleyen dönemde İstanbul'dan Tekirdağ'a kadar bir birleşme-bütünleşme (conurbation) olması muhtemeldir. Her ne kadar tüm dünya genelinde yakın gelecekte gerçekleşmesi muhtemel gözükmese de bu durum Doxiadis'in "Ekistics"(1968) kuramını yani ekümenpolisi (küresel kent) hatırlatmaktadır.

3.1.2. Şehrin Dikey Gelişimi

İnceleme sahamız olan Tekirdağ şehrinin dikey gelişimiyle ilgili bilgilere 1970, 1984 ve 2000 yıllarında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılmış olan bina sayımlarından ulaşmaktayız. Bu verilere göre, Tekirdağ şehrinde 1970 yılında toplam bina sayısı 5.537'dir. Bu binaların 4.628'i tek katlıyken 704'ü 2 katlıdır. Dikey yapılaşmanın henüz gelişmediği bu dönemde yüksek katlı bina sayısı oldukça azdır. Nitekim 1970 yılında şehirde 5 kat ve üzerindeki bina sayısı sadece 18'dir. 1970 yılında şehirde yer alan binaların kat sayılarına göre yüzdelik dağılımları incelendiğinde, yaklaşık % 84'ünün tek katlı olduğu görülür. Bu oran şehirde yer alan binaların önemli bir kısmının tek katlı binalardan oluştuğunu göstermektedir. Bunu % 13 ile 2 katlı binalar takip ederken 5 kat ve üzerindeki binaların oranı ise % 1'in altındadır (Tablo, 30).

Tekirdağ şehrinde toplam bina sayısı 1984 yılına gelindiğinde 9.542'ye yükselmiştir. Binaların 5.018'i tek katlı iken, 2.612'si 2 katlıdır. Bu dönemde diğer binalarda olduğu gibi yüksek katlı binaların da sayısında bir artış söz konusudur. Nitekim 1984 yılında şehirdeki 5 kat ve üzerindeki bina sayısı 390'dır. Binaların kat sayısına göre oransal dağılımı incelendiğinde şehirde tek katlı bina oranı bir önceki dönemde olduğu gibi % 53 ile hâkimiyetini sürdürmektedir. Ancak bu oranın bir önceki sayım dönemi olan 1970 yılına göre bir hayli azaldığı görülür. Öte yandan 2 katlı binaların oranı bir önceki döneme göre artarak % 27'ye yükselmiştir. Bununla birlikte dikey yapılaşmayı temsil

eden 5 kat ve üzerindeki binaların oranında da bir artış meydana gelmiş, bunların toplam bina sayısı içerisindeki oranı % 4'e yükselmiştir. Ayrıca Tablo 30'da da görüldüğü gibi 1984 yılında şehirdeki bina sayısı, 1970 yılına göre neredeyse bir kat artmıştır. Bina sayısının artmasıyla beraber kat sayısında da bir artış meydana gelmiştir. Zira 1970 yılında binaların önemli bir kısmı tek katlı iken, 1984'te yarısı tek katlıdır. Bu durum şehrin dikey olarak geliştiğini göstermektedir.

Tablo 30. Tekirdağ şehrinde 1970, 1984, 2000 yıllarına ait bina sayısı ve kat sayıları oranı

Kat Sayısı	1970		1984		2000	
	Bina Sayısı	Kat oranı (%)	Bina Sayısı	Kat oranı (%)	Bina Sayısı*	Kat oranı (%)
1	4.628	83,5	5.018	52,6	4.136	26,4
2	704	12,6	2.612	27,3	3.882	24,7
3	138	2,4	1.078	11,3	3.011	19,2
4	49	0,9	430	4,5	1.930	12,3
5	9	0,2	282	2,9	1.513	9,6
6	3	0,1	82	0,9	870	5,5
7-9	6	0,1	26	0,3	247	1,6
10+	-	-	1	0,1	15	0,1
Bilinmeyen	-	-	13	0,1	79	0,5
Toplam	**5.537**	**100**	**9.542**	**100**	**15.683**	**100**

Kaynak: DİE Bina Sayım Cetvelleri (1970, 1984, 2000).
* 2000 yılı bina sayısına konut dışı binalar da eklenmiştir.

Şehirdeki toplam bina sayısı 2000 yılı bina sayımına göre 15.683'tür. Bu dönemde tek katlı bina sayısı önceki dönemlere göre azalarak 4.136'ya düşmüştür. 1984 yılında 5 kat ve üzerindeki bina sayısı oldukça az iken, 2000 yılında 5 kat ve üzerindeki bina sayısı artarak 2.724'e yükselmiştir. Bina sayılarının oransal dağılımı ele alındığında Tekirdağ şehrindeki tek katlı bina oranı bir önceki döneme göre azalarak % 26,5'e düştüğü görülür. Toplam bina sayısı içerisindeki 5 kat ve üzerindeki bina oranı ise % 17'ye çıkmıştır. Bu durum 1970-1984 devresinde şehrin dikey gelişiminin devam ettiğini gösterir.

Tekirdağ şehrinde 2000 yılında dikey yönde gelişim devam etmiştir. Ancak daire bazlı incelendiğinde kat sayısının çok fazla olmadığı görülür. Zira şehirde 45.801 dairenin

yer almasına karşılık, 15.683 bina bulunmaktadır. Dolayısıyla bina ve daire sayısını birbirine oranladığımızda bina başına düşen daire sayısı 2,9 çıkmaktadır. Bu durum şehirdeki ortalama kat sayısının 3'ün altında olduğunu göstermektedir. Ayrıca şehirde yer alan 15.683 binanın 10.489'ü 3 kat ve altındaki binalardan oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle şehirdeki binaların % 68'inin 3 kat ve altındaki binalar teşkil etmektedir. Şehirde 4 kat ve üzerindeki binaların toplamı ise 5.193'tür. Bu miktar şehirdeki binaların % 32'sinin 4 ve üzerinde kata sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışma sahasında yer alan binalardaki daire sayı ve oranlarını incelediğimizde daire sayısı ile bina sayısı arasında ters orantı olduğu görülür. Nitekim şehirde 4.447 tek katlı daire varken, aynı sayıda bina yer aldığı görülmektedir. Ancak 16 kat ve üzerinde olan bina sayısı 249 iken, daire sayısı 5.147'dir. Ayrıca Tekirdağ şehrinde en fazla dairenin yer aldığı kat aralığı 10-15 katlı binalardır. 10-15 katlı binalardaki daire sayısı 8.006'dır (Grafik 21).

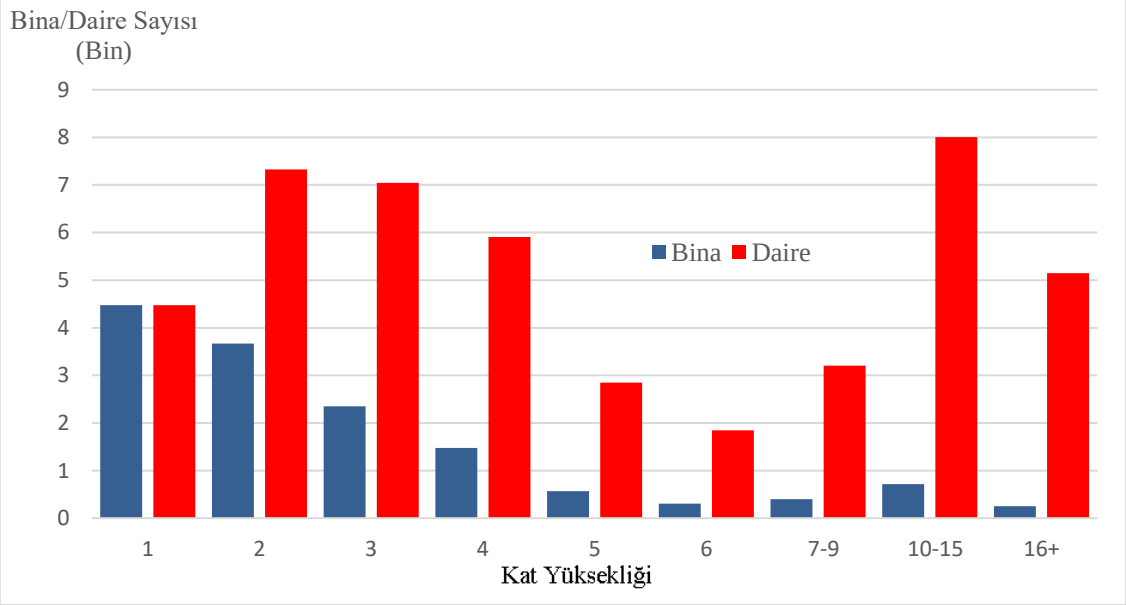

Grafik 21. Tekirdağ şehrinde 2000 yılında, bina ile daire sayısı arasındaki ilişki (DİE, 2000).

Tekirdağ şehrinde inşa edilen binaların kat sayısı bakımından mahallelere dağılımı homojen değildir. Bazı mahallelerde dikey gelişim fazla iken, diğerlerinde tek katlı binalar yaygındır. Nitekim dikey gelişmenin en fazla olduğu Altınova Mahallesi'nde 677 bina yer alırken, 3.453 daire bulunmaktadır. Bina ve daire sayılarını birbirine

oranladığımızda adı geçen mahalledeki bina başına düşen daire sayısı 5,1 çıkmaktadır. Bu miktar şehirde bina başına en fazla daire düşen mahallenin Altınova olduğunu göstermektedir (Tablo 31).

Tablo 31. Tekirdağ şehrinde 2000 yılında bina ve kat sayılarının mahallelere göre dağılışı

Mahalle		1	2	3	4	5	6	7-9	10-15	16+	Konut Dışı Bina	Bilinmeyen	Toplam	Daire/Bina Oranı (%)
100. Yıl	Bina	54	157	160	103	96	45	46	260	74	384	1	1.380	489
	Daire	54	314	480	412	480	270	367	2882	1490	-	-	6 749	
Altınova	Bina	114	115	76	67	58	39	59	93	25	31	-	677	510
	Daire	114	230	228	268	290	234	478	1081	530	-	-	3.453	
Aydoğdu	Bina	819	613	325	168	24	17	29	13	4	127	4	2.143	203
	Daire	819	1226	975	672	120	102	230	152	74	-	-	4.370	
Çınarlı	Bina	791	978	579	264	65	19	11	8	2	129	2	2.848	217
	Daire	791	1956	1737	56	325	114	84	85	40	-	-	6188	
Değirmenaltı	Bina	257	81	55	28	2	32	4	1	-	13	1	474	197
	Daire	257	162	165	112	10	192	30	10	-	-	-	938	
Eskicami-Ortacami	Bina	854	658	424	270	79	33	50	57	17	128	-	2.575	250
	Daire	854	1316	1272	1080	395	198	400	611	336	-	-	6.462	
Ertuğrul	Bina	116	103	77	69	32	13	27	39	14	178	-	668	308
	Daire	116	206	231	276	160	78	218	460	318	-	-	2.063	
Gündoğdu-Turgut	Bina	760	539	318	202	58	29	37	33	6	51	5	1.786	262
	Daire	760	1078	954	808	290	174	293	344	116	-	-	3.899	
Hürriyet	Bina	596	223	179	104	37	36	61	91	70	88	1	1.486	365
	Daire	596	446	537	416	185	216	496	1089	1449	-	-	5.430	
Karadeniz	Bina	121	50	12	3	-	-	-	-	10	33	-	229	205
	Daire	121	100	36	12	-	-	-	-	202	-	-	471	
Yavuz	Bina	131	182	171	188	98	32	42	73	18	246	-	1.181	336
	Daire	131	364	513	752	490	192	343	799	388	-	-	3.972	
Zafer	Bina	484	376	188	112	31	12	17	24	6	55	3	1.308	230
	Daire	484	752	564	448	155	72	136	262	140	-	-	3.013	
Tekirdağ Şehri	**Bina**	**4477**	**3664**	**2348**	**1476**	**569**	**308**	**398**	**714**	**249**	**1.463**	**17**	**15.683**	**292**
	Daire	**4477**	**7328**	**7044**	**5904**	**2845**	**1848**	**3202**	**8006**	**5147**	**-**	**-**	**45.801**	

Kaynak: DİE 2000 Yılı Bina Sayım Cetveli.

Şehirde bina başına en fazla dairenin düştüğü ikinci mahalle ise 100. Yıl'dır. Adı geçen mahallede 1.380 bina yer alırken 6.749 daire bulunmaktadır (Foto 17). Bina ve daire sayılarını oranladığımızda 100. Yıl Mahallesi'nde bina başına düşen daire sayısının 4,9 olduğu ortaya çıkar. Hem Altınova hem de 100. Yıl Mahallesi'nde bina başına düşen daire sayısının fazla olması, şehrin batı yönünde dikey gelişimin fazla olduğunu işaret eder. Bunun yanında 100. Yıl Mahallesi'nde 10 kat ve üzerinde kata sahip bina sayısı 334'tür. Bu rakam Altınova Mahallesi'nde 118'dir.

Foto 17. 100. Yıl Mahallesi'nin batısından görünüm.

Dikey gelişimini incelediğimiz Tekirdağ şehrinde dikey yapılaşmanın şehir ortalamasının (2,9) üzerinde olduğu Hürriyet Mahallesi'nde söz konusu oran 3,7 daire/binadır. Ayrıca şehrin merkezi sahasını teşkil eden Yavuz Mahallesi'nde 3,4, Ertuğrul Mahallesi'nde ise bina başına 3,1 daire düşmektedir.

Tekirdağ şehrinde kat ortalamasının 2-3 arasında değiştiği mahallelerde bina başına düşen daire sayıları şu şekildedir: Gündoğdu-Turgut Mahallesi ise 2,6, Zafer Mahallesi 2,3, Çınarlı Mahallesi 2,2, Karadeniz Mahallesi 2,1 daire/binadır. Söz konusu dört mahallede ortalama kat sayısı 3'ün altındadır. Bu durum zikredilen mahallelerde dikey yapılaşmanın sınırlı olduğunu gösterir.

Tekirdağ şehrinde bina başına en az dairenin düştüğü mahalle, Değirmenaltı'dır. Söz konusu mahallede bu oran 1,9'dur. Adı geçen mahallede diğerlerine göre düşük bir

oranın çıkmasının sebebi villa tipi evlerin yaygınlık göstermesidir. Değirmenaltı Mahallesi'nden sonra bina başına en az dairenin düştüğü ikinci mahalle ise Aydoğdu'dur. Aydoğdu Mahallesi'nde bu oran 2'ye yakındır. Ayrıca Aydoğdu, şehirde en fazla tek katlı binanın yer aldığı mahalledir. Söz konusu mahallede yer alan 819 binanın önemli bir kısmı gecekondulardan oluşmaktadır (Foto 18).

Foto 18. Dikey yapılaşmanın sınırlı olduğu Aydoğdu Mahallesi, 2018.

Bina sayım cetvellerinde de görüldüğü gibi Tekirdağ şehrinde dikey yapılaşma giderek artmaktadır. Ancak bu durum doğal unsurlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir. Nitekim dikey gelişimin en fazla olduğu Altınova Mahallesi'nde yer alan Ceviz Dere vadisi alüvyal zeminine inşa edilen yüksek katlı binaların bir kısmı deformasyona uğradığı için kullanılamaz hale gelmiştir. Bunlardan biri olan Mengen Sitesi, 2 blok halinde olup 11 kattan oluşmaktadır (Foto 19). Bu durum dolgu sahalarının yerleşme açısından uygun olmadığını göstermektedir. Ancak şehirde bu bölgenin dışında da alüvyal dolgu sahaları üzerinde yer alan binalar bulunmaktadır. Benzer sorunların yaşanmaması için bu sahalarda yapılaşmanın belirli sınırlar dâhilinde gerçekleşmesi gerekir. Nitekim şehrin yaklaşık 21 km güneyinde yer alan Kuzey Anadolu Fay Zonu'nun harekete geçmesi durumunda söz konusu alanlardaki yüksek katlı yapıların zarar görme ihtimali kat sayısı az olan binalara göre daha fazladır. Bundan dolayı yapılaşmanın yatay veya dikey sınırı, tektonik yapı ve zemin özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.

Foto 19. Cevizli Dere vadisinde alüvyal zemine inşa edilen yüksek katlı Mengen Sitesi, deformasyona uğradığı için boşaltılmıştır.

3.1.3. Şehrin Gelişim Sahaları

Tekirdağ şehrinde mekansal gelişimin yönü ve hızı, artan nüfus ve şehirsel fonksiyonlarda meydana gelen değişikliklere bağlı olarak her zaman aynı seyretmemiştir. Yerel yönetimlerin aldığı kararlar ve imar planlarında meydana gelen değişiklikler gelişimin yönünde etkili olmuş, yapılan yol ve fabrikalar şehrin zaman içerisinde farklı yönlerde saçaklanmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim 1931 yılında şehrin batısında kurulan Tekel Şarap Fabrikası, şehrin bu yöne doğru gelişmesini sağlamıştır. Diğer taraftan 1960'lı yıllarda yapılan İstanbul yolunun hizmete girmesiyle şehir doğu yönüne doğru sahasını genişletmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de şehirle ilgili alınan kararlar ve gerçekleştirilen projeler şehrin gelişim yönlerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde şehir ve yakın çevresinde yapımı devam eden veya yapılması planlanan projeler ele alınacaktır (Harita 23).

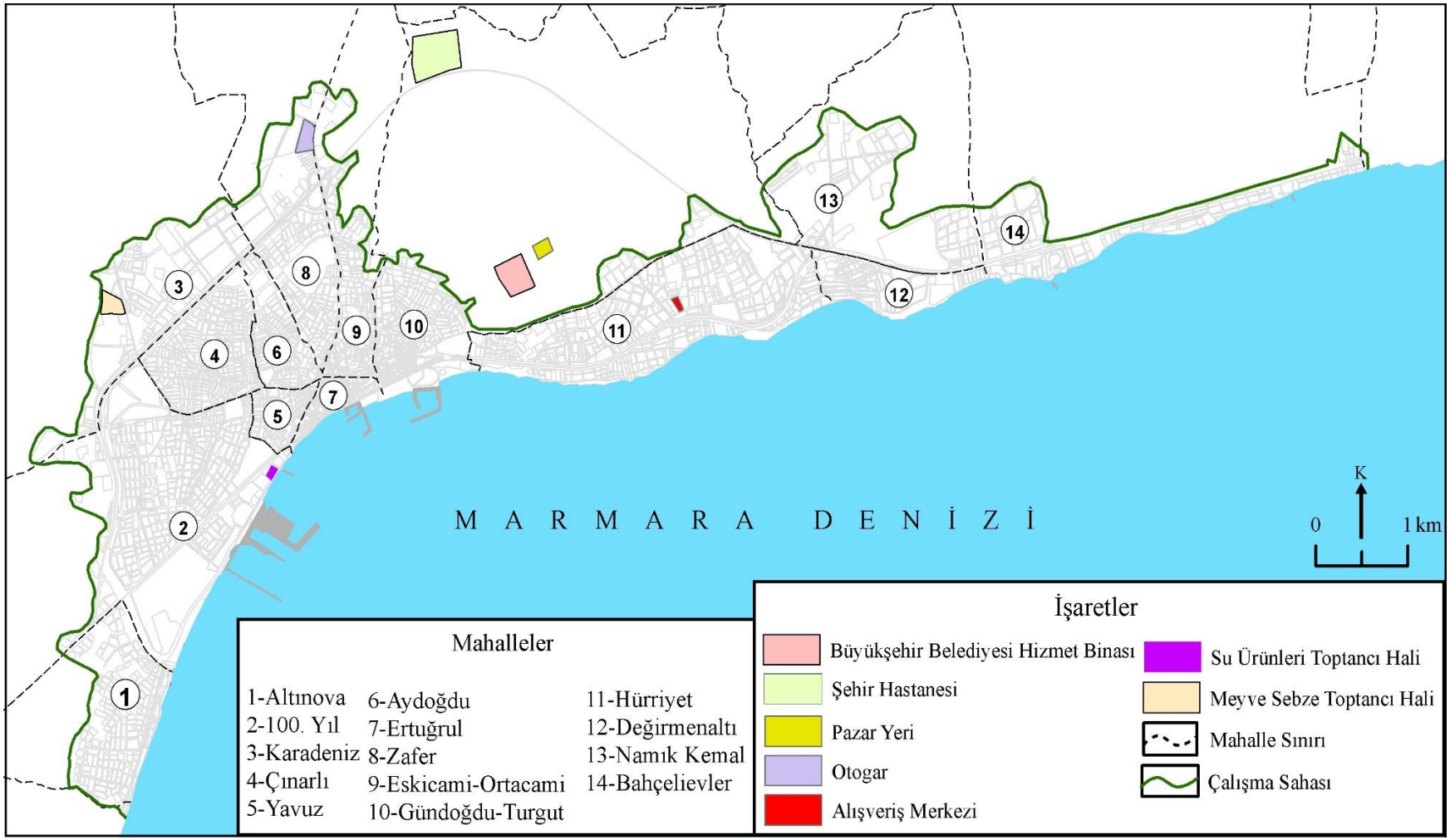

Harita 23. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yapımı devam projeler, 2019.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yapılmakta olan projelerden ilki şehrin kuzeyinde, Gündoğdu-Turgut Mahallesi sınırları içinde yer alan Tekirdağ Şehir Hastanesi'dir. Yapımı devam eden hastanenin şehir merkezine uzaklığı yaklaşık 3 km'dir. 2020 yılında hizmete açılması planlanan hastane, Trakya'nın tek şehir hastanesi olma özelliği taşımaktadır. Hastane, 16 hektarlık bir alana kurulmakta olup geniş bir kitleye hitap edebilecek büyüklüktedir. Çevreyolunun kenarında yer alması da ulaşım açısından hastaneyi avantajlı kılmıştır.

Tekirdağ Şehir Hastanesi'nin hizmete girmesiyle birlikte şehrin bu yöne doğru gelişmesi beklenmektedir. Buna ek olarak hemen yanında yer alan Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi, bölgenin çekim gücünü artıran diğer bir cazibe unsurudur (Foto 20). Söz konusu iki hastane ilerleyen dönemde şehrin bu yöne doğru saçaklanmasını sağlayacaktır.

Foto 20. Gündoğdu Turgut Mahallesi'nin kuzeyinde yapımı devam eden Tekirdağ Şehir Hastanesi ve Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi (Dost İnşaat Arşivi, 2019).

Şehirde yer alan idari yapılar ihtiyaca cevap veremez hale gelince şehrin çeperinde yenileri inşa edilebilmektedir. Bunlardan biri de Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası'dır. Şehrin birkaç noktasında bulunan hizmet binalarının yerine, şehrin kuzeydoğusunda Gündoğdu-Turgut Mahallesi sınırları içine tekabül eden

yaklaşık 6 hektar genişliğindeki alana yenisinin yapılması planlanmaktadır. 2021 yılında tamamlanması beklenen proje, şehrin kuzeydoğu yönüne doğru genişlemesini sağlayacaktır. Nitekim yönetsel özelliğe sahip idari alanlar, bulunduğu konuma merkezilik kazandırmaktadır. Bu durum inşası devam eden büyükşehir hizmet binası için de söz konusudur.

Büyükşehir belediyesi hizmet binasının hemen doğusuna yapılması planlanan diğer bir diğer proje ise Süleymanpaşa Kapalı Pazar Yeri'dir. Köprübaşı Mevkii, Ruşen Güneş Sokak üzerinde yer alan mevcut pazar yeri, ihtiyaçlara cevap veremediği gibi şehir içerisinde trafik sıkışıklığı, çevre ve gürültü kirliliği gibi sorunlara neden olmaktadır. Zikredilen alana yapılacak pazar yeri, yukarıda bahsi geçen sorunların yaşanmayacağı bir konumdadır. Söz konusu bölge, büyükşehir belediyesi hizmet binası ve pazar yerinin yapılmasıyla cazibe alanına dönüşecektir. Çünkü yapılmakta olan her iki proje de halkın iştirak ettiği kamusal alanlardır. Bu hareketlilik, bölgede yeni iş ve ticaret alanlarının oluşmasını sağlayacaktır.

Tekirdağ şehrinde yer alan otogar, artan nüfus ve araç sayısına bağlı olarak tam anlamıyla fonksiyonunu yerine getirememektedir. Ayrıca mevcut otogarın şehir içerisinde kalmasından dolayı şehirlerarası taşımacılık yapan büyük otobüsler şehir içine girmekte zorlanmaktadırlar. Bu sorunlardan dolayı Zafer Mahallesi'nde Süleymanpaşa Otogarı yapılmaktadır. Şehrin kuzeyinde Muratlı Caddesi'nin batısında yer alan otogar, şehir içi trafiğini rahatlatacak ve şehirlerarası taşımacılık yapan büyük otobüslerin şehre girmeden otogara ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca şehir içi toplu taşıma araçlarının da merkez durağı olacak olan bu otogar, şehrin bu yöne doğru gelişmesini sağlayacaktır. Nitekim Muratlı Caddesi boyunca kuzeye doğru saçaklanan şehir, otogar ile bu gelişimine daha hızlı bir şekilde devam edecektir.

Tekirdağ şehri, kuzey yönüne doğru gelişimine devam etmektedir. Bu gelişimi devam ettirecek projelerden biri de şehrin kuzeybatı sınırına yapılacak olan Süleymanpaşa Meyve Sebze Hali'dir. Karadeniz Mahallesi sınırları içinde yer alan hal, şehrin bu yönünde ticari fonksiyonun gelişmesine katkıda bulunacaktır. Şehir sınırları içine yapılacak diğer bir hal ise Süleymanpaşa Su Ürünleri Toptancı Hali'dir. 100. Yıl Mahallesi, Barbaros Bulvarı güneyine yapılacak olan hal, şehirdeki balıkçılık

faaliyetlerine katkıda bulunacaktır. Şehir sahası içinde kalan bu alanın deniz kenarında bulunması, sevkiyat işlemlerinde kolaylık sağlayacaktır.

Şehrin 100. Yıl Mahallesi'nden sonra ikinci fazla nüfusunu barındıran Hürriyet Mahallesi'ne büyük bir alışveriş merkezi yapılmaktadır. Mevcut durumda şehirdeki en büyük alışveriş merkezi olan Terkira AVM, şehrin doğu kesimindeki nüfus için uzakta kalmaktadır. Yapılacak olan AVM ile şehrin doğu kesimindeki artan nüfusun ihtiyacı karşılanacak ve bu hizmetlere daha kolay ulaşmaları sağlanacaktır. Bu proje, şehrin adeta ikinci merkezi konumunda olan sözkonusu bölgenin etki sahasını daha da genişletecektir.

İstanbul yolu ve üniversiteye bağlı olarak son dönemde şehrin doğu yönündeki gelişimi hızlı bir şekilde devam etmekte, özellikle Hürriyet ve Değirmenaltı mahalleleri, şehrin ikinci merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Buna ek olarak Namık Kemal ve Bahçelievler mahallelerinin imara açılması, bu yöndeki gelişimi daha da hızlandırmıştır. Genellikle konut alanlarının yer aldığı bölgede, son dönemde idari ve ticari alanların sayısı artmıştır.

Şehrin mekânsal gelişiminde etkili olan bir diğer unsur ise 2012 yılında hizmete açılan çevreyoludur. Şehrin kuzeyinde yer alan çevre yolu, bu yöndeki gelişimi hızlandırmıştır. Nitekim bahsi geçen çevreyoluna bağlı olarak yeni yerleşim sahaları açılmış ve fabrikalar kurulmuştur. Böylelikle şehir bu yöne doğru saçaklanmıştır. Bu gelişmelerin ardından şehrin kuzeybatısında yer alan Karadeniz Mahallesi'nin güneybatı kesimi şehirsel alana dâhil olmuştur.

Tekirdağ şehrinde var olan istihdam sorununu çözmek için bir Organize Sanayi Bölgesi (OSB) yapılması planlanmış ancak çevreye vereceği zararlar göz önünde bulundurularak daha sonra iptal edilmiştir (Harita 24). Nusratlı, Yağcı ve Seymenli mahalleleri arasında yer alan bölge, Tekirdağ-İpsala Yolu'nun kenarında bulunmaktadır. Ayrıca yaklaşık 426 hektarlık alandan oluşan OSB alanı, Ceyport ve Asyaport gibi uluslararası taşımacılığın yapıldığı limanlara yaklaşık 6 km uzaklıktadır. Bu bakımdan iptal edilmeden önce OSB için ayrılan alanının bulunduğu bölge, sanayi faaliyetleri açısından uygunluk arz etmektedir.

Harita 24. Tekirdağ şehrinin yaklaşık 5 km kuzeybatısına yapılması planlanan ancak iptal edilen Tekrdağ Organize Sanayi Bölgesi.

OSB projesinin bulunduğu alan yerleşim sahasının yaklaşık 5 km kuzeybatısındadır. Bu proje hayata geçirildiği takdirde şehir, tıpkı 1931 yılında Tekel Şarap Fabrikası'nın açılmasının ardından şehrin batı yönüne doğru geliştiği gibi gelecekte de bu yöne doğru genişleyecektir. Bu genişleme, şehrin nüfusunu artıracak ve yeni imar planlarının yapılmasını gerektirecektir.

3.1.4. Tekirdağ Şehir Morfolojisi (Fizyonomisi)

Morfoloji veya fizyonomi şekil, biçim anlamına gelmektedir. Nitekim yerleşmenin şekilsel bileşenlerinden olan şehir morfolojisi, şehrin fiziksel formunu ve yapıların yerleşim sahasındaki düzenini ifade etmektedir. Şehrin morfolojisini teşkil eden unsurlar; cadde ve sokak planı, arazi kullanımı ve binaların mimari tarzıdır (Aliağaoğlu, 2004:65). Bu bakımdan şehir morfolojisi, şehirlerin tarihi süreç içerisinde geçirdiği evreler ve kent dokusunda meydana gelen değişikliklerin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Bazı şehirler, birbirinden farklı dönemsel özellikleri bir arada barındırır ve geçmiş dönemlere ait izler taşır. Bu durum şehirlerin tarihi, kültürel, mimari ve turistik unsurlar açısından zengin bir görünüme sahip olmasını sağlar (Bayartan, 2014:13). Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehri de kuruluşu eskiye dayanan diğer yerleşmeler gibi farklı dönemlere ait izleri barındırmaktadır. Bu bakımdan Tekirdağ şehrinin morfolojisi, tarihi süreç içerisinde değişiklik göstermiştir. Zira Osmanlı döneminde Tekirdağ'da Müslüman nüfusun artmasıyla birlikte şehrin genel silueti değişmiş, karakteristik bir İslam şehrine dönüşmüştür.

Tekirdağ şehrinin morfolojisi üzerinde fiziki ve beşerî unsurlar etkili olmuştur. Şehrin sahip olduğu topografya, mahallelerin yayılışı ve yolların uzanış doğrultularına etki etmiştir. Ayrıca şehir içerisinde önemli bir yükseltinin olmayışı, şehrin belirli bir merkez çevresinde konsantirik halkalar şeklinde gelişmesine imkân sağlamıştır. İlk zamanlar kuzeye doğru yayılan şehir, ilerleyen süreçte kıyı sahası boyunca gelişim göstermiştir.

Şehirler, yerleşme sahalarının benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırılmaktadır. Yerleşme sahaları, en ve boylarına göre farklı morfolojik özellikler arz etmektedir. Bunlar; dairevi, uzanmış (lineer), parçalı ve birleşik şekle sahip şehirler

olmak üzere dörde ayrılır (Göney, 2017:148). Ancak şehrin zaman içerisindeki gelişimine bağlı olarak Tekirdağ şehrinin morfolojik sınırlandırmadaki yerini incelediğimizde zaman içerisindeki gelişimine bağlı olarak farklı sınıflar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Nitekim şehir, kurulduğu dönemde Ördeklidere sınır olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktaydı. Bu yerleşim düzeni ile morfolojik olarak parçalı şekle sahip şehirler grubuna girmekteydi. Günümüzde ise Marmara Denizi kıyısı boyunca gelişim gösteren şehir, kıyı şeridi boyunca yaklaşık 17 km'lik uzunluğa sahiptir. Tekirdağ, bu morfolojik yapısı ile uzanmış şekle sahip şehirler grubu içerisinde yer alır. Öte yandan Tekirdağ şehri, kıyı boyunca gelişimine devam ederken uygun topografik şartları sayesinde iç kısımlara doğru da gelişim göstermiştir. Nitekim Tekirdağ şehri, Altınova ile 100. Yıl mahalleleri arasında kıyı sahasından başlayarak şehrin etrafında genişçe bir yay çizip Değirmenaltı Mahallesi'nde tekrar kıyı sahasına inen çevre yolu ile kıyı arasında gelişmiştir. Şehrin sahip olduğu bu yerleşim düzeni, güneyinde Marmara Denizi sınır olmak üzere yarım daire şeklinde geliştiğini gösterir. Şehrin kıyı ile iç kısım arasında en fazla gelişim gösterdiği alanın uzunluğu yaklaşık 3,5 km'dir. Bu bakımdan Tekirdağ'ın yerleşim düzeni, dairevi şekle sahip şehirler ile benzer özellikler barındırmaktadır. Ancak şehrin kıyı şeridi boyunca uzunluğu daha fazla olduğu için uzanmış (lineer) şekle sahip şehirler grubuna dâhil edilmesi daha uygundur. Ayrıca şehir, kıyı şeridi boyunca İstanbul yönüne doğru gelişimine devam etmektedir.

Şehrin morfolojisini şekillendiren bir diğer unsur konut yapısıdır. Tekirdağ şehri uzun bir tarihi geçmişe sahip olduğundan bünyesinde hem geleneksel hem de modern mimariyi yansıtan yapıları barındırmaktadır. Geleneksel mimariye ait konutlar, çevresel şartları daha fazla karakterize etmektedir. Bu bakımdan şehrin geçmişteki morfolojik yapısının anlaşılabilmesi için geleneksel mimariden bahsetmekte fayda vardır. Tekirdağ şehrindeki geleneksel konutlar şehrin tarihi sit alanı içerisinde yer almaktadır. Özellikle Ertuğrul, Yavuz, Eskicami-Ortacami, Gündoğdu-Turgut mahallelerinde günümüzde harabe durumunda olan Tekirdağ evlerine rastlamak mümkündür. Osmanlı kültürünün uzantısı olan bu evler, eski kent dokusunun izlerini taşımaktadır. Eski Tekirdağ evlerinin birçoğunun denize ve güneşe bakan pencereleri bulunmaktadır. Tekirdağ evleri; birbirine yakın, cadde ve sokaklarla ilişki halinde olacak şekilde inşa edilmişlerdir. Bu evlerin cephe ve dış görüntü özelliklerini belirleyen unsurlar; ahşap karkas ya da kâgir olmaları,

kat yükselikleri iki ya da üç olması, cumba ve cumbayı destekleyen konsol ve ahşap direkleri, pencereler, giriş nişi, giriş kapılarına çıkan merdiven ve balkonlardır (Kiper, 2016:235). Günümüzde ise betonerme, kat sayısı fazla, sıkışık, özgünlük ve estetik kaygıdan uzak bir mimari şehre hâkim olmuştur.

3.1.4.1. Cadde ve Sokak Sistemi

Kamusal mekânın parçası olan cadde ve sokaklar, orada yaşayan halk için planlanmış veya kendiliğinden oluşmuş olan sistemlerdir. Cadde ve sokaklar bir kentin kimliği ve karakterinin teşhis edilmesinde birincil derecede rol oynayan unsurlardır (Montgomery, 1998:93). Ayrıca tasarım ürünü ve toplumsal yaşamın mekânı olan cadde ve sokaklar; binalar arasında boş kalan yerler gibi âtıl ve anlık müdahalelerden veya detaylı tasarım ve planlamalar neticesinde oluşmuş olan sistemlerdir (Çelik ve diğ., 1994). Cadde ve sokaklar, sosyal olayları barındıran mekânlar olmasının yanında insanları bir noktadan diğer noktaya ulaştıran ulaşım ağlarıdır. Bu, bazen yürüme şeklinde bazen de çeşitli vasıtalar ile olmaktadır (Çetin, 2006:37).

Cadde ve sokaklar, canlı bir organizmaya benzeyen şehrin hayat damarları gibidir. Bu bakımdan şehrin gelişim yönünde, kurulan mağaza ve iş yerlerinin etki sahalarında, mahallelerin şekillenmesinde, şehrin imajında cadde ve sokakların rolü büyüktür. Araştırma sahamız olan Tekirdağ şehrinin cadde ve sokak sistemi, şehrin morfolojik yapısının bir parçasıdır. Ayrıca şehrin konuşlanmış olduğu topografya ve kültürel izlerin kalıplarını taşıyan cadde ve sokaklar, Tekirdağ şehrinin genel karakteri hakkında bilgi vermektedir. Dolayısıyla bu bölümde Tekirdağ şehrinin morfolojik yapısının bir parçası olan cadde ve sokak sistemi ele alınacaktır.

Tekirdağ şehrinin üzerinde konuşlandığı topografya, cadde ve sokakların açılış yeri ve uzanış doğrultusunda etkili olmuştur. Nitekim şehirde yer alan taraçalar cadde ve sokakların doğu-batı yönünde uzanmasına neden olmuştur. Ayrıca plato ve taraçaları yaran akarsular, kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı kolaylaştırmıştır.

Çalışma sahamızı teşkil eden Tekirdağ şehrinin özellikle merkezi sahasında yer alan mahallelerin önemli bir kısmı Osmanlı döneminde kurulmuştur. Dolayısıyla bu mahalleler cadde ve sokak yapıları itibariyle organik dokuya sahiptir. Stewing'e göre

doğulu yapı olarak zikredilen organik yapı; sokakların dar, daha ziyade yayalar ve yük taşıyan hayvanlara göre tasarlandığı bir sistemdir. Uzun bir hat boyunca düz bir cadde çok nadir görülmekteyken birbirinin devamı olan düzensiz dar ve geniş sokaklarla sıkça karşılaşılmaktadır (Kuban, 1965:55). Eski dönemlerde sokakların dar olması, kullanım amacı ve toplumsal değerlerle ilgilidir. Cadde ve sokakların kullanım amacı yürüyerek bir yere ulaşmanın dışında deve ve eşek gibi hayvanlar vasıtasıyla yük taşımaktı. Develer ile yük taşımacılığı yapıldığından mal ve ürünlerin sevkiyatı ana yollar (daha geniş caddeler) üzerinde bulunan hanlara yapılmaktaydı. Dar sokaklardaki işler ise daha ziyade eşeklerle görülmekteydi (Bebekoğlu, 2008:136).

İslam şehirlerindeki yolların labirent şeklinde olmasının sebepleri hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan ilki iklimle alakalı olduğunu savunanlardır. Zira geçmiş dönemlerde günümüzdeki gibi asfalt vs. yapı olmadığından esen rüzgârlar yerdeki tozu evlere ulaştırmaktaydı. Ayrıca dar sokaklar gölgeli bir yapı sağlamaktaydı. Dar ve kırvrımlı sokakların oluşmasında etkili olan diğer görüş ise Müslüman toplumlarda önemli değer yargılarından biri olan mahremiyet olgusudur (Akdemir ve İncili, 2014:230-231). Ayrıca Raymond İslam şehirlerindeki ağacın dallarını andıran sokakların kendiliğinden, daha düzenli hatların ise planlama sonucunda oluştuğunu aktarmıştır (Raymond, 1995:127-128). Ancak Göney, Türk-Osmanlı şehirlerindeki dolambaçlı (ivicaçlı) sokakların tesadüfi değil aksine belirli bir plan dahihinde gerçekleştiğini, topografik eğim doğrultusunda şekil aldığını ifade etmiştir. Kıvrımlı sokak yapısı sayesinde eğimli yollarda daha rahat yürünebileceğini belirtmiştir (Göney, 2011:285). Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinde Türk-İslam şehirlerindekine benzer cadde ve sokaklarla karşılaşmak mümkündür. Özellikle şehrin tarihi çekirdeğini oluşturan sahada yer alan mahallelerdeki sokakların bir kısmı ivicaçlıdır. Özellikle Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde yükselti ve eğimin arttığı sahalarda ivicaçlı sokakların sayısı artmaktadır.

İslam şehirlerindeki sokakların en tipik örnekleri ise çıkmaz sokaklardır. Bu sokaklar kısa veya uzun, kolları olan veya olmayan, devamındaki sokakların genişlikleri değişebilen özelliktedir. Bu yapıdaki sokaklar genel toplumsal mekândan mahremiyete doğru incelen ağaç dalları şeklinde tertip edilmiştir (Erzen, 2003:116). Doğu şehirlerinde

çıkmaz sokakların oluşumu hususunda yaygın olan fikir mahremiyet olsa da Tanyeli, bunu kent topraklarının bölünmesini düzenleyen kuralların olmayışına bağlamaktadır (Tanyeli, 1987:55).

Tekirdağ şehrinde de İslam şehirlerinin karakteristik özelliklerinden olan çıkmaz sokaklara rastlanmaktadır. Bunlardan belli başlıları; Tintinpınar, Peştamal, Raziye Hanım, Raziye Hatun, Damat Ağa, Hasan Efendi, Çektirme Bayırı, Mevlâna, Şeytan Bayırı, Ahmet Bey, Selvili Geçit ve Ayazma, Akyel Çıkmazı Sokak'tır. Tekirdağ şehrinde bunların dışında birçok çıkmaz sokak bulunmaktadır. Ancak burada şehrin çekirdek sahasında yer alan ve isminin çıkmaz sokak olduğu sokaklar zikredilmiştir. Bu sokakların genişlikleri 2 ila 3 metre arasında değişmektedir. Bunlar organik yapının tezahürleridir (Foto 21).

Foto 21. Raziye Hanım Çıkmazı Sokak, Aydoğdu Mahallesi, 2019.

Tekirdağ şehrinde yer alan çıkmaz sokakların bir kısmı ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla açılmış dolayısıyla sadece isimleri çıkmaz sokak olarak kalmıştır. Bu durum ulaşımı kolaylaştırmış gibi gözükse de organik yapı tamamen yok olmadığından cadde genişlikleri araç ulaşımı açısından halen yeterli değildir (Foto 22).

Foto 22. Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde yer alan M. Oktay Çıkmazı Sokak.

Cadde ve sokaklar kendi içinde gruplara ayrılmışlardır. Bunlardan en genişi olan ana caddeler, şehrin merkezi kısmında yer alır. Klasik bir ana cadde, şehrin ana aksı boyunca uzanan ve ticari yapıların yer aldığı bir koridor şeklindedir. İyi gelişmiş ve tasarlanmış bir ana cadde şehrin kendine has bir kimliğinin oluşmasını ve bölgesel ölçekte etki alanına sahip olmasını sağlar (Pekşen, 2015:25). Nitekim Tekirdağ'ın çekirdek sahasında yer alan Hükümet Caddesi, zikredilen özellikleri barındırmaktadır. Yaklaşık 2 km uzunlukta ve ortalama olarak 10 metrenin üzerinde bir genişliğe sahip olan Hükümet Caddesi, aynı zamanda şehrin merkezi iş alanını teşkil etmektedir. Hükümet Caddesi, şehrin batısında Hayrobolu Caddesi'nin devamındaki Hüseyin Rahmi Gürpınar Caddesi'nin tali yol olarak bağlandığı mevkiden başlamakta olup doğuda Ördeklidere Caddesi ile kesiştiği noktadaki Cumhuriyet Meydanı'na kadar kesintisiz bir hat boyunca devam eder. Bunun dışında Mimar Sinan, Peştamalcı, Muratlı caddeleri ve Atatürk Bulvarı şehrin diğer önemli ana caddeleridir (Harita 25).

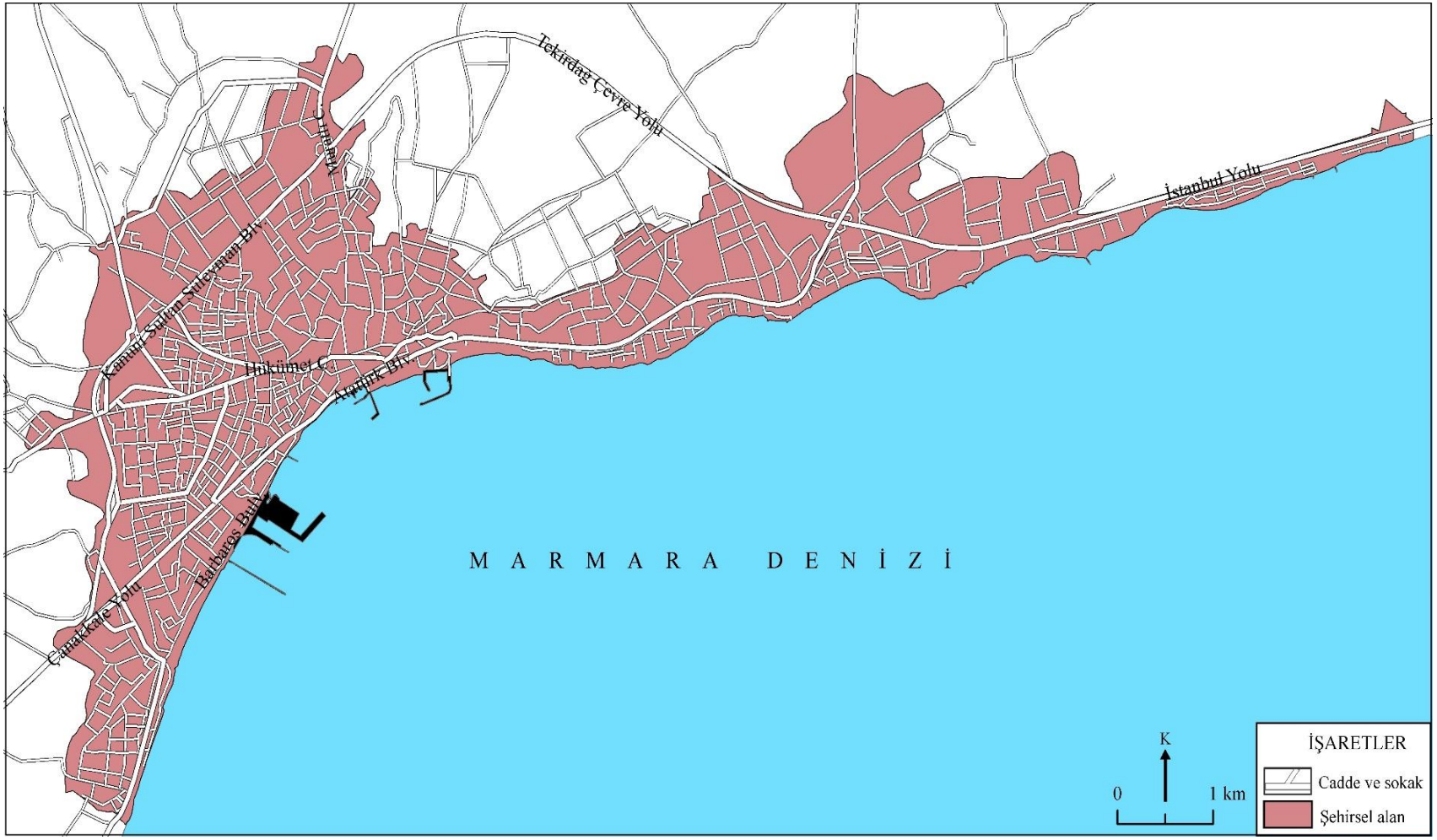

Harita 25. Tekirdağ şehri cadde ve sokak planı, 2018.

Cadde ve sokaklar, farklı üniteleri birleştirebildiği gibi idari olarak ayırıcı rol de oynayabilmektedir. Bu yönüyle şehrin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi; Çınarlı, Yavuz, Aydoğdu, Zafer, Eskicami-Ortacami, Gündoğdu-Turgut ve Ertuğrul mahalleleri arasında sınır oluşturmaktadır. Şehrin merkezi sahasında yer alan mahalleler arasında sınır oluşturan Hükümet Caddesi ve devamındaki Mimar Sinan Caddesi aynı zamanda merkezi iş sahasını oluşturmaktadır. Ayrıca Yavuz ve Ertuğrul mahalleleri arasında sınır teşkil eden Peştemalci Caddesi iş ve ticaret hayatı açısından ikinci derece önemli iş sahası durumundadır. Şehrin eski çekirdeğinde yer alan bu caddeler, aynı zamanda fosilleşmiş caddeleri temsil etmektedir. Söz konusu eski caddeler aynı zamanda ilerleyen dönemlerde şehrin planının şekillenmesinde de etkili olmuştur. Nitekim şehrin ana eksenini oluşturan ve doğu-batı yönünde uzanan Hükümet Caddesi ile bu caddeye kabaca kuzey-güney doğrultusunda bağlanan sokaklar, şehir planının temelini oluşturmuştur.

Şehirlerin cadde ve sokak sistemleri, şehrin yerleşim düzeni üzerinde birincil derecede rol oynamaktadır. Geçmişten bu yana yerleşim düzeni bazen kendiliğinden olurken bazen de planlamalar sonucunda oluşmaktadır. Rykwert (1988), Mısır hiyeroglifinde yer alan "⊕" (nywt) işaretinin şehirciliği simgelediğini ve bu şeklin şehirciliğe ait en eski işaret olduğunu belirtmiştir. Bir çember ve içerisinde artının yer aldığı hiyeroglif, şehircilikte yaygın olarak bilinen iki işareti ifade etmektedir. Buradaki çember etrafı çevrilmiş ve içerisinde yaşam alanı olan şehirsel alanı ifade ederken, artı işareti ise şehrin içerisinde yatay ve dikey uzanan yol sistemini temsil etmektedir. Kesişen bu çizgiler şehir içerisinde grid sistemi oluşturmaktadır. Nitekim şehrin planlanması bakımından grid, ülkelere, şehirlere, sokaklara uygulanmakta ve en ufak toprak parçasını düzgün ve ölçülü bir şekilde bölmektir (Kostof, 1991:103).

Grid, gridiron, checkerboard (dama tahtasi) gibi isimlerle adlandırılan yapı, tarihi süreç içerisinde belirli bir plan dâhilinde gelişen şehirlerdeki en yaygın modeldir. Bu model, şehir planlarının yapılmaya başladığından günümüze kadar coğrafya fark etmeksizin kullanılmıştır. Aristo'dan bu yana tesis edilen gridal planda, arazi kolay ve nizami şekilde parsellenebilmekte, şehir düşmanlara karşı daha kolay savunulabilmekte ve sürekli isyan eden halk daha kolay kontrol altına alınabilmekteydi (Lawrence, 1996:96). İlerleyen süreçte bu model kullanılmaya devam edilmiştir. Ancak zaman

içerisinde geometrik bir şekil olan grid yerine "Izgara Planı'' da denilmeye başlanmıştır. Zira birbirini dik olarak kesen yollardan oluşan ızgara planlar, göçler yolu ile şehirlere gelenleri daha sistematik bir şekilde iskân edebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Ayrıca bu planın mucidi olarak zikredilen Miletli Mimar Hippodamus'dan dolayı bu plana Hippodamus Planı da denilmektedir. Anadolu'da ise ızgara planının ilk uygulandığı yerin eski bir Urartu yerleşmesi olan günümüzde Erciş sınırları dâhilindeki Zernaki Tepe olduğu düşünülmektedir (Tuncel, 1980:137).

Modern şehircilik anlamında ızgara planının ilk olarak uygulandığı şehrin hangisi olduğuna dair farklı rivayetler bulunmakladır. Günümüzde Avrupa ve ABD, ızgara planlı şehirlerin en yaygın olduğu sahalardır. Bunlardan biri olan New York'ta nüfusun artmaya başlamasının ardından sürdürülebilirliğin sağlanması için şehir, 2.000 eşit yapı adasına bölünmüş ve 90°'lik açılar ile birbirini kesen sokakların hâkim olduğu bir plan oluşturulmuştur. Mahalle kavramının olmadığı lineer bloklar hedeflenmiştir (Arkitera, 2018). Ancak İslam şehirlerinde mahalle kültürünün olması ve daha önce zikredilen faktörlerden dolayı ağacın dallarına benzeyen sokak sistemi gelişmiştir. Bu sebeplerden ötürü ızgara tipi sistemin geliştiği söylenemez. Buna rağmen şehirlerin gelişim sahalarındaki yeni yerleşim alanlarında ızgara tipi cadde ve sokak sistemlerine rastlanmaktadır.

Tekirdağ şehri her ne kadar klasik bir İslam şehri olup sokak sistemlerinde bunun karakteristiklerine rastlansa da özellikle şehrin sonradan kurulmuş olan mahalle ve sokaklarında ızgara tipi sokak sistemi görülmektedir. Nitekim sahip oldukları topografya doğrultusunda grid sistemin oluştuğu yerler; 100. Yıl, Hürriyet, Değirmenaltı gibi sonradan kurulan mahallelerdir (Foto 23). Tekirdağ şehrinin genelinde ise diğer İslam şehirlerine benzer bir sokak sistemi vardır. Öte yandan şehirde organik yapıya bağlı olarak her ne kadar dar ve çıkmaz sokaklar yer alsa da birbirini dik bir şekilde kesen caddelerin sayısı da az değildir. Bu cadde ve sokaklar kısa hatlarla birbirine bağlanmaktadır. Bu durum şehrin daha parçalı ve karmaşık yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Oysa ki uzun yol ve caddelere sahip şehirler, daha nizami gelişebilmektedir.

Foto 23. 100. Yıl Mahallesi'nin havadan görünümü.
(Süleymanpaşa Belediyesi, 01.01.2019).

Şehir planlarına ve yaşamına doğrudan tesir eden cadde ve sokaklar için dünyanın farklı noktalarında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda ABD'de son yıllarda "Complete Street'' başlığı altında bütüncül cadde ve sokak planları yaygınlaşmaya başlamıştır. "Bütüncül Cadde Yaklaşımı''; sokak ve caddelerin sadece motorlu taşıtlara göre değil her yaş ve kabiliyetteki yayalar, bisikletliler ve sürücülerin güvenli erişimini sağlamak üzere planlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu yapı, insanların mağazalara, iş yerlerine kısacası şehir içerisinde erişmeyi hedefledikleri alanlara ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Kaldırımlar, bisiklet şeritleri, otobüs şeritleri, konforlu ve erişilebilir toplu taşıma durakları, sık ve güvenli yaya geçitleri, yol ortanca adaları, erişilebilir yaya ışıkları, kaldırımlar, kavşaklar vs. belli başlı olması gereken unsurlardır. Bütüncül cadde yaklaşımının tek bir tasarımı olmadığından uygulanacak mekâna ve topluluğun ihtiyaçlarına göre değişiklik gösterebilmektedir (Smart Growth America, 2018). Örneğin yağışın fazla olduğu şehirlerdeki bütüncül sokak tasarımları bu doğrultuda şekillenebilmektedir. Bununla alakalı yine ABD'de yağıştan olumsuz etkilenen şehirler için "Urban Street Stormwater Guide'' çalışması yapılmış ve şehrin sokaklarının tüm halkın en iyi şartlarda yaşayabileceği şekilde dizayn edilmesi

hedeflenmiştir.[10] Zira bütüncül sokak yaklaşımı çocuklar, engelliler ve yaşlılar olmak üzere farklı kullanıcılar için yaşanılabilir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır. Bütüncül cadde ve sokaklar, taşımacılık maliyetlerini ve trafik sıkışıklıklarını azaltırken eşitliği, güvenliği ve halk sağlığını iyileştirmektedir (Şekil 6). ABD Ulusal Bütüncül Cadde Komisyonu, bu konuda yapılan çalışmaların ne kadar olumlu çıktıları olduğuna dair bir rapor yayınlamıştır.[11]

Şekil 6. Bütüncül cadde örneği, Baltimore, ABD (https://www.bikemore.net, 01.01.2019).

Tekirdağ'da Sahil Projesi kapsamında 2014 yılında I. Etabı tamamlanan sahil projesinde araç yolunu oluşturan Atatürk Bulvarı; trafik ışıkları, yaya geçidi, yol ortanca adası, bisiklet yolu, kaldırım ve yeşil alanları ile bütüncül cadde yaklaşımına uygun bir model haline gelmiştir (Foto 24). Bu yaklaşımın şehrin gelişim sahalarında yeni yapılacak olan cadde ve sokaklarda da benimsenmesi gerekmektedir. Ancak şehrin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi'nde buna uygun bir yol sistemi yoktur. Hükümet Caddesi uzun süredir şehrin en işlek caddesidir. Geçmiş yıllarda yapılan planlamalarda yollar

[10] National Association of City Transportation Officials (NACTO), URL: https://nacto.org/publication/urban-street-stormwater-guide/streets-are-ecosystems/complete-streets-green-streets/ (1 Ocak 2019).

[11] Smart Growth America, URL: https://smartgrowthamerica.org/resources/best-complete-streets-initiatives-2017/. (25.12.2018).

geniş tasarlanmadığından ve yolun her iki yanında yapılar bulunduğundan günümüzde Hükümet Caddesi'ne bütüncül cadde modelinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Ancak imkânlar dâhilinde halkın yaşamını kolaylaştıracak iyileştirmeler yapılabilir. Ayrıca Hükümet Caddesi gibi ana caddelerde sokak genişliğinin yeterince olmaması ve yüksek binaların bulunması güneşlenmeyi olumsuz etkilemektedir. Zira şehrin ana eksenlerini oluşturan caddelerin geniş ve yeterli derecede güneş ışığını alması önemlidir. Ayrıca şehirde hâkim olan rüzgâr yönü kuzeybatıdır. Şehirdeki sokakların önemli bir kısmının doğu-batı yönünde uzandığı düşünülürse, rüzgârın şehirde yeterince etkili olmadığı ortaya çıkar. Rüzgârın şehir içerisinde etkili olabilmesi için topografya müsaade ettiği ölçüde rüzgâra paralel yani kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan sokakların oluşturulması gerekir.

Foto 24. Bütüncül Cadde Yaklaşımı modeline benzerlik gösteren Atatürk Bulvarı ve sahil dolgu alanı (Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, 09.01.2019).

Cadde ve sokak planlamaları yapılırken binaların kat sayısı ile sokakların genişlikleri arasında doğru orantı olmalıdır. Kat sayısının fazla olduğu binaların yer aldığı cadde ve sokakların daha geniş bir şekilde planlanması gerekmektedir (Kahraman, 2018:282). Bu bakımdan Tekirdağ şehrinde de gelişim sahaları olan doğu, batı ve kuzey saçaklarında inşa edilecek olan yeni yerleşim alanlarında bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Alberti, bir şehrin cadde ve sokaklarının şehir için ne kadar önemli olduğunu belirtmek için; *"eğer şehir asil ve kudretli ise yolların da azametli ve görkemli bir havaya bürünebilmesi için geniş ve düz olmaları gerekir"* (Alberti, 1986) demiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
4. ŞEHİR İÇİ MEKÂN KULLANIMI

Şehirler, homojen bir yapıya sahip olmayıp, çeşitli fonksiyonel alanlara sahiptir. İş ve ticaret alanları, ikamet sahaları, dinlenme alanları bu fonksiyonların birkaçıdır. Şehrin fonksiyon alanlarını teşkil eden bu sahalar, gelişigüzel bir şekilde dağılmak yerine belirli bir düzen içerisinde, kullanılış amacına göre tanzim olmuşlardır (Tolun Denker, 1976:25-31). Bu anlamda coğrafi faktörler, bir yandan şehirsel fonksiyonları belirlerken diğer taraftan da bu fonksiyonların şehir içi mekân kullanılışında etkili olmuştur. Bu düşünceden hareketle Tekirdağ'ın şehir içi mekân kullanılışında etkili olan coğrafi faktörlere dikkat çekilmiş ve şehirsel fonksiyonların dağılışı ele alınmıştır.

Tekirdağ'ın şehir içi mekân kullanımını ortaya koyabilmek için öncelikle fonksiyonel alanlar belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nden şehrin imar planı temin edilmiştir. Bu sayede şehrin konut, ticari, idari, askeri, kültürel, sanayi, park ve bahçe gibi şehir içi mekân kullanım alanları tasnif edilmiştir. Ancak, şehir imar planları şehir içi mekân kullanılışında yetersiz kalmış, bu nedenle yakın zamana ait uydu görüntülerinden (Google Earth ve Yandex uydu görüntüleri) istifade edilmiştir. Ayrıca Süleymanpaşa Kent Rehberi ve Google Earth'ün Street View (Sokak Görüntüleme) özelliği ile birlikte Süleymanpaşa Belediyesi'nden temin edilen istatistiki bilgilerden faydalanılmıştır. Bunlar arazi çalışmaları ile desteklenmiş, elde edilen veriler ArcGIS 10.4 programıyla görselleştirilmiş, böylece şehir içi mekân kullanımı haritası oluşturulmuştur (Harita 26). Söz konusu haritadan yola çıkarak Tekirdağ'da fonksiyon alanlarının şehir içindeki dağılışı yorumlanmış ve bu dağılışta etkili olan coğrafi faktörler analiz edilmiştir.

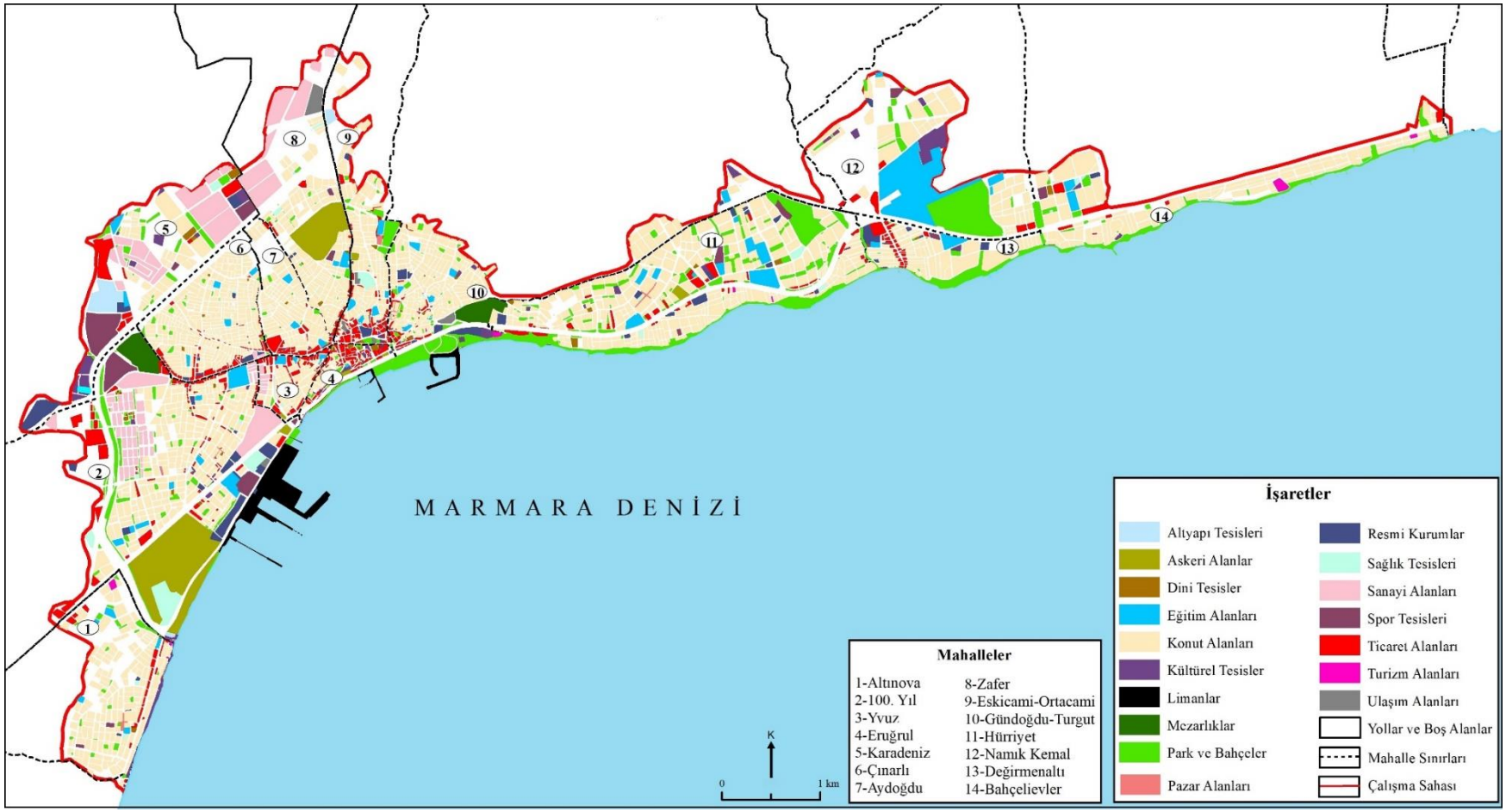

Harita 26. Tekirdağ şehir içi mekân kullanımı, 2019.

Tekirdağ şehrindeki fonksiyon sahaları belirli bir merkezden çevreye doğru yayılış göstermektedir. Her ne kadar bu düzen gün geçtikçe farklı karakter kazanmaya devam etse de merkezden çevreye doğru; tarihi ve kültürel alanlar, idari (resmi) fonksiyon alanları, iş ve ticaret alanları, konut alanları, sanayi ve tarım alanları ile kullanım dışı olan araziler şehrin fonksiyon halkalarını teşkil etmektedir. Bu durum Tekirdağ şehrinin strüktürü hakkında bilgi vermektedir.

Çalışma sahasını oluşturan Tekirdağ şehri, 2.253 hektardır. Söz konusu sınırlar dâhilindeki kullanım alanlarının dağılımına bakıldığında yollar ve kullanım dışı alanlar haricinde en geniş bölümü 722 hektar ile konut alanları oluşturmaktadır. Özellikle şehrin merkezi sahası dışında kalan kısımlarda konutlar daha geniş alanlara yayılmıştır. Nitekim konutlar, şehir sahasının yaklaşık % 32'sini kaplamaktadır. Konut alanlarından sonra şehir içinde en geniş alan park ve bahçelerden oluşmaktadır. Şehir içindeki yeşil alanları oluşturan park ve bahçeler 171 hektarlık alana sahip olup şehrin % 7'sini kaplamaktadır. Tekirdağ şehrinde geniş alan kaplayan bir diğer fonksiyon sahası ise sanayidir. Şehrin üç farklı noktasında yer alan küçük sanayi ve kuzeydeki fabrika alanlarının toplamı 98 hektardır. Şehirsel alanın % 4'ü sanayi alanıdır (Tablo 32, Grafik 22).

Tablo 32. Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımı.

Fonksiyon Alanları	**Alan (ha)**	**Oran (%)**	**Fonksiyon Alanları**	**Alan (ha)**	**Oran (%)**
Altyapı Tesisleri	12,7	0,6	Pazar Alanları	2,6	0,1
Askeri Alanlar	76,1	3,4	Resmi Alanlar	36,5	1,6
Dini Alanlar	7,6	0,4	Sağlık Alanları	18,6	0,8
Eğitim Alanları	83,5	3,7	Sanayi Alanları	98,3	4,4
Konut Alanları	722,7	32,1	Spor Alanları	32,6	1,5
Kültürel Alanlar	25,1	1,1	Ticaret Alanları	86,4	3,8
Liman Alanları	31,5	1,4	Turizm Alanları	5,4	0,2
Mezar Alanları	18,7	0,8	Ulaştırma Tesisleri	6,7	0,3
Park ve Bahçeler	171,6	7,6	Yol ve Kullanım Dışı Alanlar	817,2	36,2
Toplam				**2253,8**	**100**

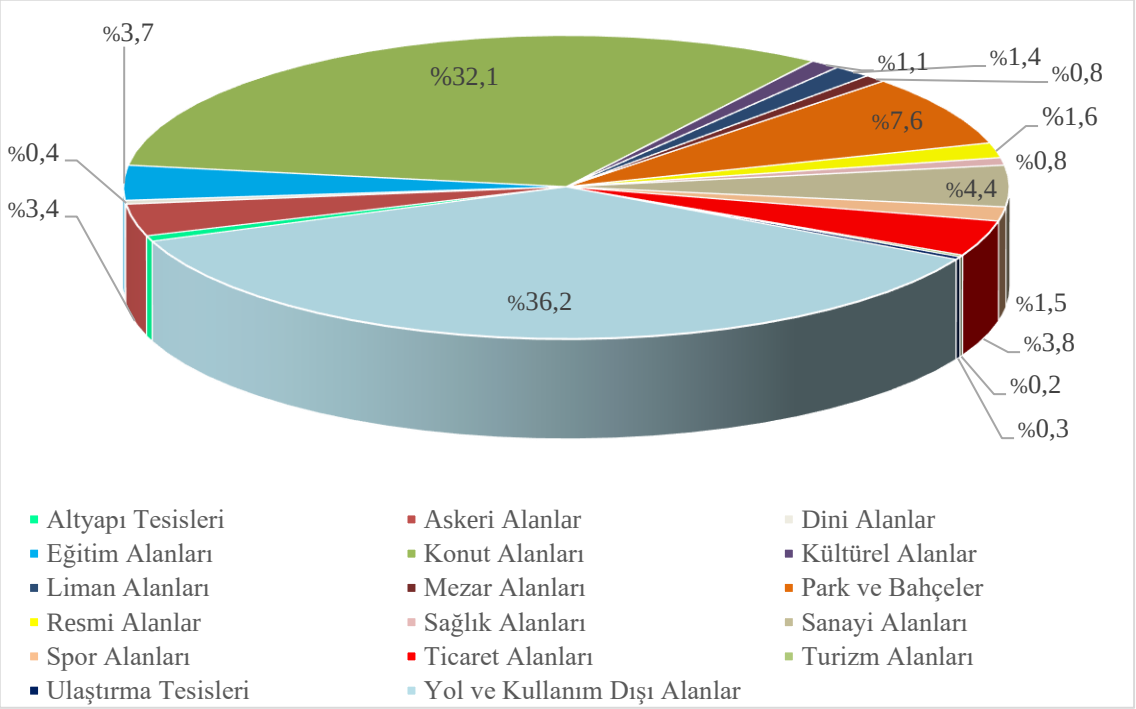

Grafik 22. Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımı.

Tarihin eski devirlerinden bu yana ticaret fonksiyonu ile ön plana çıkan Tekirdağ şehrinde ticari alanlar 86 hektara yayılmış olup şehrin % 4'ünü oluşturur. Ticaret alanları özellikle merkezi iş sahasında yoğunluk göstermiştir. Şehirde bir diğer önemli alana sahip fonksiyon ise eğitimdir. Tekirdağ şehrinde eğitim fonksiyonu ile ilgili alanların toplamı 83,5 hektar olup şehrin % 4'ünü teşkil eder. Tekirdağ şehrinde bazı bölgelerde birden fazla okul aynı bahçe içerisinde tesis edilmiştir. Bu okulların geniş alanlar teşkil ettiği görülmektedir. Eski bir garnizon şehri olan ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde askeri hareketliliğin yaşandığı Tekirdağ'da askeri alanlar 76 hektar alan büyüklüğünde olup şehrin % 3,5'ini kaplamaktadır. Askeri alanlar şehrin batısında ve kuzey sınırında yer alır.

Tekirdağ'da şehrin % 1,6'sını kaplayan resmi veya idari faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar 36,5 hektardır. Geçmişinden günümüze önemli bir idari merkez olan Tekirdağ şehri, büyükşehir belediyesi olduktan sonra bu önemini daha da artırmıştır. Böylece idari faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar genişlemiştir. İdari alanlar şehrin merkezi sahasında yer almaktadır. Ancak hizmet sahasının genişlemesiyle farklı mahallelere ek hizmet binaları inşa edilmiştir. Tekirdağ şehrindeki bir diğer fonksiyon alanı ise spor alanlarıdır. Kapalı spor salonları ve stadyum gibi spor faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlar 32,5 hektar olup, bunun oransal değeri % 1,5'tir.

Tekirdağ şehrinin önemli fonksiyonlarından biri olan ve tarihi süreçte liman şehri olarak anılmasını sağlayan limanların kapladığı alan 31,5 hektar olup şehrin % 1,4'ünü oluşturmaktadır. Tekirdağ Limanı, Yat Limanı, Ceyport ve TMO Limanı şehirde yer alan limanlardır. Şehirde yer alan kültür merkezi, kütüphane, müze, sergi alanları şehrin sosyokültürel sahasını teşkil etmektedirler. Kültürel açıdan zengin bir geçmişe sahip olan ve bu birikimin muhafaza edilerek her geçen gün arttığı Tekirdağ şehrinde, kültürel alanlar 25 hektara yayılmış olup fonksiyonel sahaların % 1'ini oluşturmaktadır.

Şehir içi mekân kullanılışında diğer bir fonksiyon alanı ise sağlıktır. Çalışma sahası içerisinde yer alan devlet hastaneleri, aile sağlık merkezleri ve özel hastanelerin toplam alanı 18,6 hektar olup şehrin % 0,8'ini kaplamaktadır. Sağlık alanları şehrin muhtelif mahallelerine dağılmıştır. Tekirdağ şehrinde fonksiyonel olarak yer kaplayan alanlardan biri de mezarlıklardır. Önceleri şehrin dışında kurulmuş olmasına rağmen zamanla şehir içerisinde kalmış olan iki mezarlığın toplam alanı 19 hektar olup şehrin % 0,8'ini kaplamaktadır. Tekirdağ şehrinde altyapı ile ilgili olan trafo, arıtma tesisleri gibi alanlar 13 hektar olup, fonksiyon alanlarının % 0,6'sına tekabül eder. Trafo gibi alt yapı tesisleri şehrin muhtelif yerlerinde bulunmaktayken arıtma tesisleri batı sınırına kurulmuştur. Şehir içi mekân kullanışı bakımından dini alanlar 7,5 hektar olup şehrin % 0,4'ünü oluşturmaktadır. Şehrin çekirdek sahasında yer alan tarihi öneme sahip camiler Tekirdağ şehrinin sembolleri haline gelmişlerdir. Tekirdağ'da otopark, otogar, durak gibi ulaştırma alanları ile ilgili tesisler 6,7 hektarlık bir alan kaplamakta şehir içi mekân kullanımı bakımından şehrin % 0,3'ünü teşkil etmektedir.

Tekirdağ'da fonksiyonlarına göre tasnif etmiş olduğumuz şehir içi mekân kullanım alanlarından biri de turizmdir. Tekirdağ şehrine turistik amaçlı gelenler için müze, tarihi yapılar ve oteller bulunur. Bunlar 5,5 hektar büyüklüğünde olup, şehrin % 0,2'sini kaplamaktadır. Son olarak şehrin merkeziyeti açısından öneme sahip olan ve kapalı pazar alanının yansıra farklı mahallelerde haftanın belli günlerinde kurulan pazar alanları 2,6 hektar büyüklüğü ile şehrin % 0,1'ini teşkil eder.

Arştırmamıza konu olanTekirdağ şehrinde, çalışma sahası sınırları dâhilinde tarım faaliyetlerinin yürütüldüğü kayda değer alan yoktur. Tarım faaliyetleri daha ziyade şehir sınırları dışında, 2012 öncesinde köy, günümüzde ise mahalle statüsünde olan

alanlarda yapılmaktadır. Şehrin çevresinde yapılan zirai faaliyetler, şehirdeki ticari ve sınai faaliyetleri doğrudan etkilemektedir.

4.1. Konut Alanları

Barınma, geçmişten günümüze insanın en temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. Barınaklar, insanların sağlık ve güvenlik ihtiyaçlarının giderildiği alanlardır. Günümüzde barınma ihtiyacı inşa edilen konutlarla giderilmektedir. 1950'lerden sonra yaşanan iç göçler ve şehirleşmenin hız kazanmasıyla şehirlerde konut açığı ortaya çıkmıştır. Göçler, şehrin kendi doğal nüfus artışı ve şehirleşme neticesinde meydana gelen konut açığı, özel sektör ve devletin yapmış olduğu inşaat faaliyetleriyle giderilmeye çalışılmaktadır Özellikle 2002 yılından sonra Türkiye'de konut ihtiyacının giderilmesi ve eski binaları yenilemek amacıyla kentsel dönüşüm sürecine girilmiştir. Bu süreç, arazi kullanımı ve beşerî faaliyetlerin daha planlı bir şekilde yürütülmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir (Doğan, 2018:3). Nitekim kentsel dönüşüm çalışmalarıyla hem konut ihtiyacı giderilmekte hem de deprem yönetmeliğine uygun olmayan yapılar yeniden inşa edilmektedir.

Tekirdağ şehrindendeki fonksiyonel alanlar içerisinde en geniş sahayı kapsayanlardan biri konutlardır. Özellikle son yıllarda nüfus artışına bağlı olarak inşa edilen konut sayısı ve alanı her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla fonksiyon alanları içerisinde öncelikle konut alanları bahsine yer verilmiştir. Bu konu ele alınırken geçmiş yıllara ait DİE'nin bina sayım cetvelleri ve TÜİK konut sayılarından istifade edilmiştir. Daha sonra ArcGIS 10.4'te çizilmiş olan şehir içi mekân kullanım haritasında konutların mahallelere göre dağılışı ve kapladığı alan hesaplanmıştır.

İç göçlerin hız kazandığı 1950'lerden sonra Tekirdağ şehri de göç almaya başlamıştır. Bundan dolayı diğer şehirlerde olduğu gibi Tekirdağ şehrinde de konut ihtiyacı artmıştır. 1970'te DİE tarafından yılında yapılan bina sayım cetveline göre Tekirdağ şehrindeki konut sayısı 10.507'dir. DİE'nin bir sonraki bina sayım dönemi olan 1984 yılına gelindiğinde ise aradan geçen 14 yıllık dönemde Tekirdağ şehrine 6.029 konut daha yapılmıştır. Bu haliyle 1984 yılında Tekirdağ şehrinde 16.536 konut bulunmaktaydı. Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde iş imkânlarının artması ve hızlı bir şekilde göç alması neticesinde yapılan konut sayısı giderek artmış 16 yıllık zaman

zarfında şehre 29.265 konut daha inşa edilmiştir. Böylelikle 2000 yılında Tekirdağ şehrindeki konut sayısı 45.801'e ulaşmıştır. 1984-2000 yılları arasındaki artış, 1970-1984 dönemindeki artışa göre bir hayli fazladır. Zira her geçen gün konut sayısının hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Kuşkusuz bu durum şehrin yatay ve dikey olarak hızlı bir şekilde genişlemesini sağlamıştır.

TÜİK verilerine göre 2012 yılında Tekirdağ şehrinde 60.795 konut bulunmaktaydı. Buna göre 2000-2012 yılları arasında 14.994 konut inşa edilmiştir. 2012 yılında Tekirdağ'ın büyükşehir belediyesi statüsüne geçmesiyle imara açılan sahalar olmuştur. Bu durum şehrin mekânsal gelişim sürecini hızlandırmıştır. Bu tarihten sonra 2017 yılına kadar olan 5 yıllık dönemde Tekirdağ şehrine 15.048 konut daha inşa edilmiştir. Bunun sonucunda 2017 yılında Tekirdağ şehrindeki konut sayısı 75.843'e ulaşmıştır. 5 yıl gibi kısa bir sürede konut sayısının bu denli artmasının sebepleri arasında 2012 yılında büyükşehir statüsüne geçmesiyle birlikte yeni imar alanlarının açılması ve daha önce zikredilmiş olan ülke genelinde yaygınlık gösteren kentsel dönüşüm projelerinin Tekirdağ için de mevcudiyeti sayılabilir.

Tekirdağ şehrinde fonksiyonlarına göre şehir içi mekân kullanım alanlarına incelendiğinde; 722 hektarlık bir alana yayılan konutlar, şehrin % 32'sini teşkil etmektedir. Şehir içerisinde geniş bir sahaya yayılan **konut alanlarının** mahallelere göre dağılışı farklılık arz etmektedir.

Çalışma sahası içerisinde yer alan 14 mahalle arasında konut alanlarının en fazla yayılış gösterdiği mahalle, son yıllarda hızlı bir şekilde gelişen **Hürriyet**'tir (Foto 25). Mahalledeki konut alanları, şehirdeki toplam konut alanlarının % 20'sini oluşturmaktadır. Hürriyet, daha önceleri şehrin doğu sınırında, ikincil konutların yer aldığı bir mahalleydi. İlerleyen dönemde İstanbul yolunun yapılması, Namık Kemal Üniversitesi'nin ve çeşitli kurumların şehrin bu kesiminde inşa edilmesiyle konut sayısının fazla olduğu bir mahalle haline gelmiştir. Ayrıca bu bölgede herhangi sanayi kuruluşu veya çevreye rahatsızlık verecek tesislerin olmaması şehirde yaşayanların ikamet açısından tercih edebilecekleri öncelikli mahallelerden biri olmasını sağlamış ve böylece Hürriyet, emlak değerinin yüksek olduğu mahallelerden biri haline gelmiştir. Hürriyet Mahallesi'ndeki konut sayısı 11.340'tır. Bu sayı Hürriyet'in, 100. Yıl Mahallesi'nden sonra en fazla konutun

bulunduğu mahalle olduğunu göstermektedir. Şehirdeki konutların % 15'i Hürriyet Mahallesi'nde yer almaktadır (Tablo 33).

Foto 25. Hürriyet Mahallesi'nin havadan görünümü, 2016. (http://www.suleymanpasa.bel.tr/1suleymanpasa74mahalle/, 25.03.2019).

Mahalle Adı	Mahalle Yüzölçüm (ha)	Konut Alanı (ha)	Konut Alan Oranı (%)	Konut Sayısı	Konut Sayısı Oranı (%)
Hürriyet	329	**144**	**20**	11.340	15
100.Yıl	827	93	12,9	**12.764**	**16,8**
Bahçelievler	1.179	69	9,7	2.116	2,8
Çınarlı	121	65	9	9.431	12,4
Altınova	294	63	8,8	5.329	7
Gündoğdu-Turgut	1.183	63	8,8	8.766	11,6
Namık Kemal	442	42	5,9	516	0,7
Zafer	616	41	5,8	3.665	4,8
Eskicami-Ortacami	234	37	5,2	6.294	8,3
Değirmenaltı	76	32	4,5	2.177	2,9
Aydoğdu	36	29	4,1	5.361	7,1
Karadeniz	**1.821**	22	3,1	1.918	2,5
Yavuz	33	12	1,7	4.198	5,5
Ertuğrul	32	4	0,6	1.968	2,6
Toplam	**7.256**	**722**	**100**	**75.843**	**100**

Tablo 33. Tekirdağ şehrindeki konut alanlarının mahallelere göre dağılışı, 2017.

Tekirdağ şehrinde, Hürriyet Mahallesi'nden sonra en geniş konut alanına sahip mahalle **100.Yıl**'dır. 93 hektarlık konut alanı ile şehirdeki konut alanlarının % 13'ünü oluşturmaktadır. 12.764 konutun yer aldığı 100. Yıl Mahallesi, konut sayısı bakımından ilk sırada yer almakta olup şehirdeki toplam konutların % 17'sini barındırmaktadır (Grafik 23).

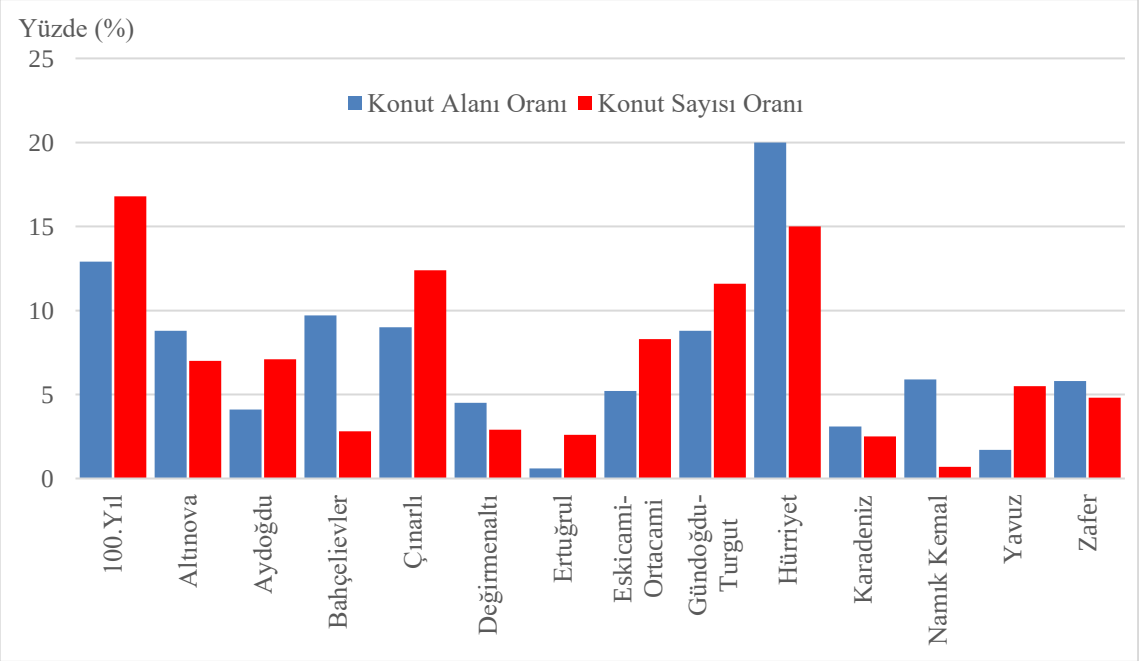

Grafik 23. Tekirdağ şehrindeki mahallelerin konut alanları ve konut sayısı oranları.

100. Yıl, şehirsel alan içerisindeki en geniş yüzölçüme sahip mahalledir. Dolayısıyla konut alanları da oldukça geniş alana yayılmıştır. Ancak daha geniş bir alana yayılabilecekken konut alanları içerisinde yer alan sanayi alanları bu duruma engel olmuştur. Mahalle sınırları dâhilinde olan ve mahallenin adını taşıyan 100. Yıl Sanayi Sitesi oldukça geniş alan kaplamaktadır. Ayrıca şehrin en eski sanayi kuruluşu olan ve Cumhuriyet döneminde bölgenin kalkınmasına büyük katkısı olan Tekel Fabrikası da mahalle içerisindedir. Oldukça geniş alana yayılmış olan fabrika günümüzde faaliyette değildir. Fabrikanın buradan kaldırılması durumunda 100. Yıl Mahallesi'ndeki konut alanlarının artması muhtemeldir. Ayrıca 100. Yıl Mahallesi'nin özellikle batı ve kuzey kesimlerinde yer alan siteler daha düzenli bir yerleşim alanının oluşmasını sağlamıştır. Ancak diğer bölümler için aynı durum söz konusu değildir.

Şehrin doğu sınırını teşkil eden **Bahçelievler Mahallesi**'ndeki konut alanları 69 hektar olup bu değer ile şehirdeki konut alanlarının % 10'unu kaplamaktadır. Mahallede 2.116 konut bulunmakta olup, bu miktarın şehirdeki toplam konut sayısı içerisindeki oransal karşılığı % 3'tür. Bahçelievler Mahallesi'ndeki konut sayısının düşük olması evlerin genelde villa tipi ve 2-3 katlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum birim alana düşen konut sayısının azalmasına neden olmuştur.

Konut sayısının fazla olduğu bir diğer mahalle **Çınarlı**'dır. Çınarlı Mahallesi, 1970'lerden sonra imara açılmasına rağmen günümüzde konut sayısının en fazla olduğu mahallelerden biri olmuştur. Hızlı yapılaşma neticesinde çarpık kentleşme meydana gelmiştir. Sınırlarının tamamı şehir sahası içerisinde yer alan Çınarlı Mahallesi'nde konut alanı 65 hektar olup bu miktar şehirdeki konut alanlarının % 9'una tekabül etmektedir. 9.431 konutun yer aldığı mahalle, şehirdeki toplam konut sayısının % 12,5'ine sahiptir. Çınarlı Mahallesi'ndeki konut alanları, 1970 yılından sonra mahallenin bulunduğu mevkinin imara açılmasıyla oluşmaya başlamıştır. Günümüzde mahalle sınırları dâhilinde neredeyse boş alan kalmayarak kuzeydeki komşusu Karadeniz Mahallesi'ndeki konut alanları ile bütünleşmiş durumdadır.

Tekirdağ şehrinin eski yerleşim sahalarından biri olan **Gündoğdu-Turgut Mahallesi**'ndeki konut alanları 63,5 hektar olup şehirdeki konut alanlarının % 9'unu barındırmaktadır. 8.766 konutun yer aldığı mahallede şehirdeki konutların % 11,5'i bulunmaktadır. Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin sahip olduğu idari yüzölçüme göre konut sayısı azdır. Bunun sebebi mahallenin toplam alanının neredeyse 10/1'inin şehir sahası içerisinde yer alması, 10/9'unun ise boş arazilerden oluşmasıdır. Ayrıca mahallenin kuzeydoğusunda yer alan yüksek ve eğimli saha yerleşmenin bu yöne doğru genişlemesini engellemiştir. Ancak mahallenin bu yönündeki boş alanlarına zaman içerisinde birtakım projelerin yapılması planlanmaktadır.

Tekirdağ şehrinin batı sınırını teşkil eden **Altınova Mahallesi**'ndeki 63 hektarlık konut alanı, şehirdeki konut alanlarının % 9'unu tekabül etmektedir. 5.329 konutun yer aldığı mahallenin kuzeyinde boş alanlar bulunmaktadır. Bunun yanısıra mahallede yer alan yüksek katlı binalar, konut yoğunluğunun artmasına neden olmuştur.

Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin doğusunda yer alan Namık Kemal Mahallesi, son dönemde oldukça hızlı bir şekilde gelişmektedir. **Namık Kemal Mahallesi** sınırları dâhilinde yer alan Namık Kemal Üniversitesi ve Hastanesi mahalledeki ikamet sahalarının genişlemesine neden olmuştur. Namık Kemal Mahallesi'ndeki konut alanı 42 hektar olup şehirdeki konut alanlarının % 6'sını oluşturmaktadır. Mahallede yer alan 516 konut, şehirdeki toplam konut sayısının % 0,7'sine tekabül etmektedir. Bu miktar, Namık Kemal'in şehirdeki en az konut sayısına sahip mahalle olduğunu işaret eder. Birim alana düşen konut sayısının az olduğu mahallede binaların kat sayısı düşük olup, evler genelde villa tipi şeklindedir.

Tekirdağ şehrinin kuzey sınırnı teşkil eden **Zafer Mahallesi**'nin batı kesiminde kat sayısının düşük olduğu gecekondular yer almaktadır. Oldukça geniş bir yüzölçüme sahip olan mahallenin sınırları şehir sahasının dışına taşmaktadır. Zafer Mahallesi'nin 42 hektarlık konut alanı, şehrin konut alanlarının % 6'sını oluşturmaktadır. 3.665 olan konut sayısı ile şehirdeki konutların % 5'ine ev sahipliği yapmaktadır. Zafer Mahallesi'nin kuzeyi şehrin gelişim sahaları arasında yer almaktadır. Arazi yapısının uygun ve şehir merkezindeki konut yoğunluğunun fazla olmasından dolayı yakın gelecekte mahalledeki konut alanlarının artması muhtemeldir.

Osmanlı Dönemi'nde şehrin önemli yerleşim alanlarından olan **Eskicami-Ortacami Mahallesi**'ndeki konut alanı 37,5 hektardan oluşmakta olup, şehirdeki konut alanlarının % 5'ine sahiptir. Konut sayısının 6.294 olduğu mahallede şehirdeki konutların % 8,5'i bulunmaktadır. Güney kesiminde idari yapıların yer aldığı Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde yüzölçümüne göre konut sayısı azdır. Bunun sebebi kuzey kesiminin yerleşmenin olmadığı sahadan oluşmasıdır. Ancak şehir sahasında yer alan bölümünde konut sayısı fazladır. Mahallede eğimli araziye rağmen güney yarısında konut sayısı fazladır. Eğimli arazi ve organik doku mahallede çarpık kentleşmeye sebep olmuştur. Zira dar ve kıvrımlı sokaklar, konutların belirli bir hat boyunca gelişmesini engellemiştir.

Hürriyet Mahallesi'ne doğusunda bulunan Değirmenaltı Mahallesi, gelişim açısından Hürriyet Mahallesi ile benzer özellikler göstermektedir. **Değirmenaltı Mahallesi**'nin konut alanı 32 hektardır. Bu değer şehirdeki konut alanlarının % 4,5'ine tekabül etmektedir. Hürriyet gibi Değirmenaltı Mahallesi de konut fiaytlarının yüksek

olduğu mahallelerden biridir. Bu mahallede sitelerin yaygınlık göstermesi yapılaşmanın şehrin diğer mahallelerine göre daha düzenli olmasını sağlamıştır.

Güney kesimi şehrin merkezi sahasında bulunan **Aydoğdu Mahallesi**'ndeki konut alanı 30 hektardır. 5.361 konutun yer aldığı mahallede tek katlı gecekonduların sayısı oldukça fazladır. Küçük bir yüzölçüme sahip olan mahallenin sınırlarının tamamı şehir sahası içerisinde yer almaktadır. Ayrıca mahallede konut dışındaki fonksiyon alanları kaydadeğer değildir. Şehirde çarpık kentleşmenin en fazla olduğu mahalle Aydoğdu'dur. Bunun sebebi; mahallenin bulunduğu sahada arazinin eğimli ve gecekondu sayısının fazla olmasıdır. Özellikle gelişigüzel yapılan ve bir plan dâhilinde olmayan gecekondular, mahallenin şehir geneline göre farklı bir karaktere sahip olmasına neden olmuştur.

Çınarlı Mahallesi'nden Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı ile ayrılan **Karadeniz Mahallesi**, kat sayısının az olduğu mahallelerden biridir. Mahallede yer alan TOKİ konutları 3 kattan oluşmaktadır. Çalışma sahasındaki mahalleler arasında 1.822 hektar ile yüzölçümü en fazla olan mahalle olmasına rağmen konut alanı ve sayısı azdır. Mahalle sınırlarının bir kısmı çalışma sahası içerisinde olan Karadeniz Mahallesi'nde konut alanları 22 hektar olup bu değer ile şehirdeki konut alanlarının % 3'ünü teşkil etmektedir. Adı geçen mahalledeki konut sayısı 1.918 olup şehirdeki toplam konut sayısının % 2,5'ine ev sahipliği yapmaktadır. Karadeniz Mahallesi de şehrin gelişim sahasında yer almakta olup Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın etkisi ve çevresindeki sanayi faaliyetleri sayesinde yakın gelecekte şehrin yeni konut alanlarının inşa edileceği bir mahalle olması muhtemeldir. Ayrıca oldukça geniş arazisinin ve uygun zemin özelliklerinin olması konut alanı olarak tercih edilmesine ortam hazırlayan diğer unsurlardır.

Tekirdağ şehrinde kuruluşu eskiye dayanan mahallelerden biri olan **Yavuz**, 12,5 hektarlık konut alanı ile şehirdeki konut alanlarının % 2'sine sahiptir. Konut sayısı 4.198 olup şehir genelindeki toplam konutların % 5,5'ine ev sahipliği yapmaktadır. Mahalledeki konut alanı oranının düşük olup konut sayısı oranının daha yüksek olması burada dikey anlamda yapılaşmanın fazla olduğunun işaretidir.

Tekirdağ şehrinin en eski mahallesi olan ve aynı zamanda şehrin tarihi siti içinde yer alan **Ertuğrul Mahallesi**'ndeki konut alanı 4 hektartır. Bu miktar ile şehirdeki konut alanlarının % 0,6'sına ev sahipliği yapmaktadır. Bu oran Ertuğrul'un şehirdeki en az konut alanı oranına sahip olan mahalle olduğunu göstermektedir. Mahalledeki konut sayısı 1.968 olup şehirdeki konutların % 2,5'ini barındırmaktadır. Mahalledeki konut sayısının az olmasının sebebleri, şehrin çekirdek sahasında yer alması, tarihi yapı ve sit alanlarını barındırması, yeşil alanların bünyesinde bulunması, idari yapıların yer alması ve en önemlisi de büyük bir kısmının ticaret sahası olmasıdır. Şehrin eski yerleşim sahalarından olan Ertuğrul Mahallesi, günümüzde ikamet edilen mahalle olmaktan ziyade şehrin tarihi sit alanını oluşturan yapıların yer aldığı idari ve ticari merkez durumundadır.

Merkezi iş alanında bulunan eskimiş konutlar, şehrin gelişen ve yeni yapılarının olduğu sahalar arasında bir geçiş zonu oluşturur. Bu geçiş zonunda yer alan binalar kötü bir görünüm arz etmektedir (Murphy ve Vance, 1954:189-222). Nitekim Tekirdağ şehrinde 100.Yıl, Çınarlı, Yavuz, Ertuğrul, Aydoğdu, Eskicami-Ortacami ve Gündoğdu-Turgut mahallelerine sınır olan Hükümet Caddesi ve yakın çevresinde yer alan bölge söz konusu geçiş zonunu oluşturmaktadır. Bu bölgede yer alan mahallelerde konut yoğunluğundan dolayı yeni binalar yapabilmek için eskilerinin yıkılması gerekmektedir. Ancak eski yapıların kat sayısının imardaki kat sınırı ile eşdeğer olması ve bu durumun özel sektör açısından cazip olmaması konutların yenilenmesini geciktirmektedir.

Tekirdağ şehrinin gelişim sahalarından olan doğu ve kuzey kesiminde toplu konut sayısı diğer kesimlere göre daha fazladır. Bahçelievler ve Karadeniz mahallelerinde yer alan TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) konutları, toplu konut alanlarına örnektir. TOKİ dışında şehirdeki toplu konut alanları, Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinde yaygınlık göstermektedir. Uygun arazi koşulları, şehrin İstanbul'a açılan kapısı niteliğinde olması ve Namık Kemal Üniversitesi'nin bulunması bu mevkideki mahallelerin gelişimini hızlandırmıştır. Zikredilen sebeplerden dolayı bu mahallelerdeki konutların emlak değeri şehrin diğer mahallelerine göre oldukça yüksektir.

4.2. Resmi (İdari) Alanlar

Tekirdağ şehrindeki idari alanlar yaklaşık 36 hektarlık bir alana yayılmıştır. İdari alanların dağılışı mahallelere göre değişkenlik göstermektedir. Özellikle büyükşehir

belediyesi statüsü elde edildikten sonra şehrin farklı mahallelerine resmî kurumlar kurulmuştur. Hükümet Caddesi'nin Eskicami-Ortacami ve Ertuğrul mahalleleri arasındaki kısmı geçmişten bu yana şehrin idari merkezi konumunda olmuştur. Özellikle valilik, kaymakamlık, defterdarlık, adliye ve belediye binalarının bir arada yer alması şehrin yönetsel merkezinin burası olduğu anlamına gelmekteydi. Bu durum zikredilen sahanın geçmişten bu yana idari merkez olduğunu göstermektedir.

Söz konusu idari yapılar, nüfusun artması ve şehrin genişlemesiyle ihtiyaçlara cevap veremeyecek duruma gelmişlerdir. Bunlardan biri Eskicami-Ortacami sınırları içerisinde yer alan Valilik binasıdır (Foto 26). 1912-1913 yıllarında Mutasarrıf Selanikli Hüsnü Bey tarafından yaptırılan bina, restore edilmektedir. Şehrin ihtiyaçlarının karşılanması ve yönetim fonksiyonun daha iyi yerine getirilebilmesi için 100. Yıl Mahallesi'nde ek hizmet binası yapılmıştır. Restorasyon tamamlandıktan sonra hem Eskicami-Ortacami sınırlarındaki tarihi bina hem de 100. Yıl Mahallesi'nde yeni yapılan bina kullanılacaktır. Aynı şekilde valilik binasının yanındaki tarihi adliye binası terk edilmiş, Tekirdağ Adliyesi, 100. Yıl Mahallesi sahil kesimine inşa edilmiş olan yeni binaya taşınmıştır.

Foto 26. 1912 yılında inşa edilen Tekirdağ Valiliği Binası, Eskicami-Ortacami Mahallesi, 2018.

Şehir içi mekân kullanılışında idari alanlar sadece valilik, kaymakamlık veya belediye binaları ile sınırlı değildir. Genel ve yerel yönetime bağlı olan resmi kurum

alanları da konuya dâhildir. Buna örnek olarak DSİ Bölge Müdürlüğü, İl Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Müdürlüğü, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Tekirdağ Halk Sağlık Başkanlığı, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Müdürlüğü gibi kurumları sayabiliriz. Bu kurumlar, mahalleler arasında idari alanların dağılışını farklılaştırmaktadır. Tekirdağ şehrinde yönetsel alan denildiğinde ilk akla gelen yer Eskicami-Ortacami ve Ertuğrul mahallelerinin bulunduğu saha olsa da yukarıda zikredilen hadiseden dolayı idari alanların dağılışı farklılık göstermektedir.

Şehir içindeki resmi alanların mahallelere göre dağılışı incelendiğinde; son yıllarda resmi yapıların en fazla inşa edildiği 100.Yıl, idari alanların en geniş yer kapladığı mahalle durumundadır. İdari alanların 10,5 hektar yer kapladığı 100. Yıl Mahallesi'nde Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tekirdağ Müdürlüğü, Adalet Sarayı, Tekirdağ Gıda, İl Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Trakya Elektrik Dağıtım, Tekirdağ Halk Sağlık Başkanlığı, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Müdürlüğü, Ticaret İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gümrük Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Müdürlüğü, Meteoroloji Müdürlüğü, Tekirdağ İl Özel İdaresi, Süleymanpaşa Hükümet Konağı, Bağcılık Araştırma Enstitüsü gibi resmi kurumlar bulunmaktadır. Adı geçen kurumlar, şehirdeki idari alanların % 29'unu teşkil eder. Uygun arazi yapısının bulunması ve şehrin merkezi noktasına yakın olması, 100. Yıl Mahallesi'ndeki idari alanların artmasını sağlamıştır.

İdari faaliyetlerin 8 hektar alan kapladığı Karadeniz Mahallesi'nde Tekirdağ İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Diyanet İşleri Tekirdağ Eğitim Müdürlüğü, Tekirdağ Fen İşleri Müdürlüğü, Tekirdağ Mezbaha Tesisleri gibi geniş alana yayılmış olan idari kurumlar yer almaktadır. Bu kurumlar, şehirdeki idari alanların % 22'sini oluşturmaktadır. Karadeniz Mahallesi, şehrin periferisinde yer almasına rağmen bahsi geçen kurumların büyük yerleşkelere sahip olmasından dolayı mahalledeki idari alanlar geniş yer kaplamaktadır. Şehrin kuzeybatısında yer alan mahallede idari yapıların artması, bu yöndeki gelişimi hızlandırmaktadır.

Hürriyet de 100. YılMahallesi gibi son dönemde resmi faaliyetlerin yürütüldüğü alanların artış gösterdiği bir mahalle haline gelmiştir. Resmi faaliyetlere ait alanın 5 hektar olduğu Hürriyet Mahallesi'nde İlçe Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Bölge

Trafik Şube Müdürlüğü, Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Tekirdağ Tapu Kadastro İl Müdürlüğü, Bilim ve Sanayi İl Müdürlüğü, Tekirdağ Vergi Dairesi Başkanlığı yer almaktadır. Bahsi geçen kurumlar, şehirdeki idari alanlarının % 14'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca halen Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde bulunan defterdarlık binasının da Hürriyet Mahallesi'ne taşınması planlanmaktadır. Bu yönüyle birçok anlamda gelişim gösteren Hürriyet Mahallesi'nin idari anlamda da merkezi noktalardan biri olacağı anlaşılmaktadır.

Şehrin merkezi sahasında yer alan Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ndeki resmi alanlar 4 hektara yayılmıştır. Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde Tekirdağ İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Karayolları Şube Şefliği, Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü, Su ve Kanalizasyon İdaresi Müdürlüğü, Tekirdağ Namık Kemal Vergi Dairesi yer alan idari yapılardır. Mahallede yer alan resmî kurumlar, şehirdeki idari alanların % 12'sini teşkil eder. İdari alanların önemli bir kısmı mahallenin batı kesiminde yer alır.

Son yıllarda hızla gelişen Değirmenaltı Mahallesi'ndeki idari alanlar 3 hektara yayılmıştır. DSİ Bölge Müdürlüğü ve KOSGEB Tekirdağ Müdürlüğü gibi geniş alana yayılmış idari kurumlar mahalledeki yönetsel alanların geniş bir yer tutmasına neden olmuştur. Zira adı geçen bu iki resmi kurum şehirdeki idari alanların % 9'unu oluşturur.

Şehrin en eski yerleşim alanlarından biri olan ve idari anlamda önemli yapıların bulunduğu Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde 2 hektarlık alan resmi faaliyetler amacıyla kullanılmaktadır. Mahallede, Valilik, Süleymanpaşa Belediye Başkanlığı, Defterdarlık, Tarım Kredi Kooperatifi, Tekirdağ Vergi Dairesi, Türkiye İş Kurumu, TESKİ İlçe Müdürlüğü gibi resmi yapılar yer almaktadır. Zikredilen kurumlar, şehirdeki idari alanların % 6'sını teşkil eder. Mahalledeki resmî kurumlar az yer kaplıyor olmasına rağmen idari foksyon bakımından etki sahaları geniştir.

Çınarlı Mahallesi, 1970'lerde üzüm bağlarının yer aldığı mahalle iken, günümüzde Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nin yönetildiği mekân haline gelmiştir. İdari sahaların 1,5 hektarlık alana yayıldığı Çınarlı Mahallesi'nde Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, Tekirdağ Vergi Denetim Kurulu, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü, Tekirdağ Gıda Kontrol Laboratuvar İl Müdürlüğü gibi idari yapılar yer almaktadır. Bu kurumlar, şehirdeki idari alanların % 4'ünü oluşturur.

Tekirdağ şehrinin en eski mahallelerinden biri olan Ertuğrul Mahallesi'nde idari yapıların kapladığı alan 0,6 hektardır. Ertuğrul Mahallesi'nde Süleymanpaşa Kaymakamlığı, Süleymanpaşa Vergi Dairesi, Tekirdağ Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Liman Başkanlığı, Tekirdağ Müftülüğü gibi önemli idari yapılar bulunmaktadır. Adı geçen kurumlar şehirdeki yönetsel alanların % 2'sini teşkil eder. Mahalledeki kurumlar az yer kaplamasına rağmen, yönetsel açıdan önemli bir yere sahiptir.

Yukarıda zikredilen idari alanlar dışında yapılması planlanan veya yapılmakta olan idari alanlar da bulunmaktadır. Bunlardan biri Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde 57. Alay Caddesi'nin güneyinde yapımı devam eden Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi hizmet binasıdır. 2017 yılında temeli atılan proje yaklaşık 6,5 hektarlık bir alana tesis edilecektir. 2012 yılında büyükşehir belediyesi statüsüne geçildikten sonra artan idari fonksiyonun daha iyi yerine getirilebilmesi için böyle bir hizmet alanı zaruret haline gelmiştir. Şehir sahası içerisinde olmayan bu alan belediye binasının inşa edilmesiyle zaman içerisinde şehre dâhil olacaktır. Ayrıca belediye binasının yapılmasının ardından yakın çevresine farklı kuruluşların tesis edilmesi göz önünde bulundurulduğunda şehrin kuzeydoğuya doğru genişlemesi muhtemeldir.

4.3. İş ve Ticaret Alanları

Tekirdağ şehrinde iş ve ticaret alanları şehrin merkezi sahasında yaygınlık göstermektedir. Özellikle Hükümet Caddesi'nin başlangıcından sonuna kadar olan saha ile Cumhuriyet medyanı ve Atatürk Bulvarı ticari faaliyetlerin yoğun olduğu alanlardır. Bunun yanında şehrin diğer noktalarında da ticari alanlar bulunmaktadır. Ancak bunlar yakın çevresindeki konutların günlük ihtiyaçlarını giderecek ölçektedir. Tekirdağ şehrindeki ticaret alanlarını tespit edebilmek amacıyla arazi çalışmaları yapılmış, Süleymanpaşa Belediyesi'nin kent rehberi için yapmış olduğu en güncel bilgiler temin edilmiş, Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası'nın verilerinden yararlanılmış ve uydu görüntülerinden istifade edilmiştir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda Tekirdağ şehrindeki ticari alanlar 86,5 hektar olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu alan şehrin % 3,8'ini kaplamaktadır. Konuyla ilgili olarak Bartholomew'un yapmış olduğu çalışmada Amerika'da 40 binin altında nüfusa sahip şehirlerde ticaret alanları şehrin % 3,1'ini oluştururken, 250 binin üzerinde nüfusa sahip şehirlerde bu oranın % 4,3 olduğunu

saptamıştır (Tolun Denker, 1976:39). 2018 yılı sonu itibariyle 180 bine yakın nüfuslu bir şehir olan Tekirdağ'da hesaplamış olduğumuz ticaret alanlarının oranı Bartholomew'un yaptığı çalışma ile paralellik arz etmektedir.

Ticaret alalarının mahallelere dağılışı farklılık göstermektedir. Bu mahalleler arasında ticari faaliyetlerin yoğunluk gösterdiği 100. Yıl, 18 hektarla en geniş ticari alana sahip mahalledir. Ticari faaliyetlerin yoğun olduğu Hükümet Caddesi'nin bir bölümü ile Ekrem Tantı Caddesi'nin 100. Yıl Mahallesi'nde bulunması bunda etkili olmuştur.

Şehirdeki ticari faaliyetlerin yayılış alanı hesaplanırken iş yeri veya AVM'lerin yüzölçümleri esas alınmış bunun yanında geniş alana yayılmış olan ticari yerleşkeler de hesaplamaya dâhil edilmiştir. Bu bakımdan Karadeniz Mahallesi sınırları dâhilinde olan Toptancılar Sitesi yaklaşık 6,5 hektarlık alan kaplamaktadır. Bundan dolayı 9 hektarla Karadeniz Mahallesi ticari alanların en fazla yer kapladığı ikinci mahalle konumundadır. Geniş bir alana sahip olan Toptancılar Sitesi dışında genel itibariyle Karadeniz Mahallesi, ticari faaliyetlerin yoğunluk kazandığı bir mahalle konumunda değildir. Ancak söz konusu mahallenin geniş ve boş arazi alanına sahip ve Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'na sınır olması, yakın gelecekte kurulması muhtemel olan ticari yerleşkeler açısından uygunluk arz etmektedir.

Ticari alanların 8,8 hektar ile geniş alan kapladığı mahallelerden biri olan Hürriyet son dönemde bu anlamda hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Nüfusun artması ve üniversitenin etki sahasında bulunması ticari alanların burada yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca Hürriyet Mahallesi'nde Fatih Sultan Mehmet Bulvarı'nın kuzeyine Tekirdağ şehrinin en büyük AVM'sinin yapılması planlanmaktadır.

İdari sınırlarının bir kısmının şehrin çekirdek sahasında yer aldığı Eskicami-Ortacami Mahallesi, 7,5 hektarlık ticari alana sahiptir. Hükümet Caddesi'nin bir kısmına özellikle de en işlek olduğu alanlardan bir bölümüne sınır olması, mahalledeki ticari alanların fazla yer kaplamasını sağlamıştır. Ancak kuzey kesimine doğu gidildikçe ticari faaliyetlerin kapladığı alan azalmaktadır.

Yine şehrin merkezi sahasında yer alan Ertuğrul Mahallesi, 7 hektarlık ticari alana ev sahipliği yapmaktadır. Mahallenin neredeyse tamamı merkezi iş alanında yer almaktadır. Özellikle mahalle sınırları içinde yer alan Hükümet Caddesi, Peştemalcı

Caddesi, Hüseyin Pehlivan Caddesi, Atatürk Bulvarı şehrin ticari alanlarının yoğun olduğu mevkilerdir. Dolayısıyla mahallenin yüzölçümüne göre ticari alanlar geniş yer kaplamaktadır.

Şehirdeki ticari faaliyetlerin geniş alan kapladığı diğer bir mahalle ise Yavuz'dur. Şehrin en eski mahallelerinden biri olan Yavuz, 6 hektarlık ticari alan barındırmaktadır. Hükümet Caddesi ve 2. derece ticari faaliyetlerin yoğun olduğu Peştemalci Caddesi, mahalle sınırları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca mahalle sınırları içerisinde yer alan Köprübaşı mevkiindeki kapalı pazar alanı ticari faaliyetler açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Hürriyet Mahallesi'ne doğusunda bulunan Değirmenaltı Mahallesi'ndeki ticari alanlar ise 4,5 hektardır. Daha önceleri ikincil konutların yaygın olduğu mahalle, günümüzde üniversiteye bağlı olarak gelişim göstermektedir. Özellikle mahalle sınırları içerisinde yer alan ve üniversite öğrencileri tarafından tercih edilen Değirmenaltı Caddesi, kafelerin yer aldığı gecenin geç saatlerinde dahi işlek olan bir caddedir (Foto 27). Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinin bulunduğu bölgede her geçen gün ticari alanlar genişlemektedir. Nitekim üniversitenin olması ve öğrencilerinin dışında şehrin yüksek gelirli sakinlerinin burada ikamet etmesi, ticari alanların artmasını sağlamıştır.

Foto 27. Namık Kemal Üniversitesi ve etki alanındaki Değirmenaltı Mahallesi, 2018.

Hükümet Caddesi'nin kuzeyinde yer alan Aydoğdu Mahallesi'nde ticaret sahalarının kapladığı alan yaklaşık 5 hektardır. Söz konusu mahalledeki ticari alanların önemli bir kısmı Hükümet Caddesi ve yakın çevresinde yer almaktadır. Ayrıca adı geçen mahalle sınırları içerisinde bulunan ve 1,6 hektarlık bir alan üzerine kurulmuş olan Tekira AVM şehrin en büyük alışveriş merkezi durumundadır.

Tekirdağ şehrinin kuzeybatısında yer alan Çınarlı, 1960'lerden sonra imara açılan bir mahalledir. Günümüzde neredeyse boş alanın kalmadığı mahalle, Hükümet ve Hayrabolu caddeleri ile sınır oluşturmaktadır. 4,5 hetarlık bir alana yayılmış olan ticari alanların önemli bir kısmı bahsi geçen caddelerin üzerinde yer alır. Mahallenin iç ksimlerine doğru gidildikçe daha küçük ölçekli ticari alanlar bulunmaktadır.

Yukarıda adı geçen mahalleler dışında kalan ticari alanlar; Bahçelievler Mahallesi'nde 4, Namık Kemal Mahallesi'nde 3,7, Altınova Mahallesi'nde 3,5, Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde 3, Zafer Mahallesi'nde ise 1,8 hektardır. Bu mahallelerin Hükümet Caddesi gibi yoğun ticari faaliyetlerin olduğu alanlara sınırı yoktur. Dolayısıyla bu mahallelerdeki iş ve ticaret alanları daha küçük ölçekli olup çevresindeki konutların ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Söz konusu mahallelerden biri olan Bahçelievler'de İstanbul yolu kenarında yer alan yeme-içme-dinlenme tesisleri başlıca ticari alanları oluşturmaktadır.

Tekirdağ şehrinde yer alan ticari faaliyetler Karaboran'ın (1989) yapmış olduğu tasnife göre sınıflandırılmıştır. Bunlar; günlük, periyodik, uzun vadeli ihtiyaçlar, yeme-içme-eğlence, imalat ve el sanatları, büro, ulaştırma, sağlık ve banka/sigorta hizmetleri şeklinde gruplandırılmıştır. Tekirdağ şehrinde tespit edilen aktif 5.323 işletme vardır (Tablo 34). Bunlardan günlük ihtiyaçlarla ilgili olan kuruluşların sayısı 887 olup şehirdeki ticari ünitelerin % 16,5'ini oluşturmaktadır. Bu grupta; market, bakkal, büfe, kasap, fırın gibi günlük gıda ihtiyaçların giderildiği işyerleri yer almaktadır. Günlük ihtiyaçları temsil eden işyerleri arasında yer alan 302 market, 138 büfe, 115 bakkal şehirdeki günlük gıda temininin giderilmesi açısından önemlidir. Bunlar şehrin genelinde yayılış göstermişlerdir. Ayrıca 61 fırın, 48 kasap, 33 şarküteri yine günlük ihtiyaçların giderildiği işyerleridir.

Günlük İhtiyaçlar	Adet	Periyodik İhtiyaçlar	Adet	Uzun Vadeli İhtiyaçlar	Adet	Yeme/İçme/Eğlenme	Adet	İmalat/El Sanatları	Adet	Büro/Sağlık/Banka/Eğitim Hizmeti	Adet	Ulaşım/İletişim	Adet
Market	302	Giyim Satışı	221	Elektronik Malz	83	Lokanta	241	Kuaför	281	Emlak Bürosu	195	Cep Telefonu	55
Büfe	138	Ayakkabı/Çantacı	76	2.El Eşya/Spotcu	53	Kıraathane	197	Mobilyacı	162	Muhasebe/ Mali Müşavir	126	Oto Servis	45
Bakkal	115	Tuhafiye	72	Gelinlik/Çeyiz	41	Çay Ocağı	103	Terzi	86	Avukat	114	Oto Yıkama	40
Fırın	61	Züccaciye	54	Kuyumcu	32	Fastfood	98	Nalbur	83	Eczane	78	Oto Galeri	37
Kasap	48	Konfeksiyon	41	Perde/Mefruşat	30	Kafe	87	Marangoz	78	Mühendislik/Mimarlık	70	Oto Yedek Parça	36
Unlu Mamuller	44	Kırtasiye	39	Halıcı	23	Pide/Börek	58	Demir Doğrama	46	Sigortacılık	63	Seyahat Acentesi	30
Şarküteri	33	Fotoğrafçı	32	Beyaz Eşya	19	Otel/Apart	29	Bilgisayar Tamiri	45	İnşaat Müteahhitlik	58	Reklamcı	26
Manav	30	Bebek/Çocuk Giyim	27	Kömürcü	16	Pastane	23	PVC	37	Muayenehane	53	Oto Lastik	26
Su Satışı	18	Hediyelik Eşya	26	Zirai İlaç	15	Tekel Bayii	21	Elektrikçi	37	Banka Şubesi	32	Oto Kaporta	24
Yufkacı	16	Temizlik Ürünleri	22	Ambalajcı	9	İnternet Kafe	17	Doğalgaz/Tesisat	31	Tarım Ürünleri Bürosu	19	Oto Elektrik	19
Süt Ürünleri	16	Çiçekçi	19	Yorgancı	5	Düğün Salonu	17	Cam/Çerçeve	22	Optisyen	19	Oto Kiralama	18
Kuruyemişçi	15	Hırdavatçı	17	Av Malz.	5	Şans Oyunları	16	Döşemeci	21	Veteriner	13	Akaryakıt İst.	17
Tatlıcı	14	Toptan Gıda	13	Yangın Söndürme	4	Birahane	13	Matbaa	19	Medikal Malz.	11	Motosikletçi	14
Balıkçı	13	Kozmetik	12	Petshop	3	Tütün Ürünleri	9	Tarım Makineleri	16	Gümrük Müşavirlik	8	Radyo/TV/Gazete	10
Tavukçu	12	Kitapçı	12			Organizasyon	9	Güzellik Salonu	14	Yapı Denetim	5	Traktör Galerisi	9
Yemek Üretimi	12	Tekstil Toptan	12			Playstation	4	Teknik Servis	11	Gemi Acentesi	5	Otopark	9
		Bijuteri	10					Halı Yıkamacı	11	Yönetim Danışmanlık	4	Fatura Ödeme	8
		Aktar	10					Kuru Temizlemeci	9			LPG	7
		Plastik Malz.	9					Ayakkabı Tamiri	9			Kargo	7
		Baharatçı	9					Asansör Tamiri	9			Taksi Durağı	5
		Spor Giyim	7					TV Tamiri	9			İşitme Cihazı	5
		Parfümeri	7					Saatçi	8				
		Tüpçü	6					Keresteci	7				
		Oyuncakçı	6					Müzik Aletleri	6				
		Manifaturacı	5					Ozalitçi	6				
								Klima Tamiri	5				
								Tornacı	4				
Toplam	**887**		**764**		**338**		**942**		**1072**		**873**		**447**
Oran (%)	**16,6**		**14,4**		**6,3**		**17,7**		**20,1**		**16,4**		**8,4**

Tablo 34. Tekirdağ şehrinde ihtiyaç ve hizmet alanlarına göre gruplandırılmış iş yerlerinin sayısı
Kaynak: Süleymanpaşa Belediyesi.

Tekirdağ şehrinde periyodik ihtiyaçların karşılanması ile ilgili olan işyeri sayısı 764 olup toplam işyerlerinin % 14,5'ini temsil etmektedir. Bu grupta giyim, ayakkabı/çanta, fotoğrafçı, tuhafiye, zücaciye, bijuteri, kırtasiye, hediyelik eşya vb. periyodik ihtiyaçların giderildiği işyerleri yer almaktadır. 221 giyim satış mağazası, periyodik ihtiyaçlar ünitesindeki iş yerleri arasında en fazla olanıdır. Ayrıca bu grupta yer alan; 76 ayakkabı/çanta, 72 tuhafiye, 54 zücaciye, 41 konfeksiyon, 39 kırtasiye, 32 fotoğrafçı, 26 hediyelik eşya satan dükkanlar diğer sayıca fazla olan işyerleridir. Periyodik ihtiyaçların karşılandığı işyerleri şehrin genelinde görülebildiği gibi daha çok merkezi iş alanı ve yakın çevresinde bulunmaktadır.

Uzun vadeli ihtiyaçların temini noktasındaki işyeri sayısı 338'dir. Şehirdeki işyerlerinin % 6'sını uzun vadeli ihtiyaçların giderildiği işyerlerinden oluşmaktadır. Bunlar, elektronik malzeme, gelinlik/çeyiz, kuyumcu, perde/mefruşat, 2.el/spot eşya ve beyaz eşya gibi uzun süreli kullanılan eşyaların ticaretinin yapıldığı işyerleridir. Uzun vadeli ihtiyaçlar grubundaki 83 elektronik ürünler mağazası, 53 spot/2.el eşya mağazası, 41 gelinlik/çeyiz mağazası, 32 kuyumcu, 30 perde/mefruşat mağazası, 23 halı/kilim mağazası kayda değer sayıda olan işyerleridir. Bu grupta yer alan işyerleri şehrin muhtelif noktalarına yer yer homojen olarak dağılmışlardır.

Yeme/İçme/Eğlenme ünitesinde 942 işyeri bulunmakta olup şehirdeki ticari kuruluşların % 18'ini oluşturmaktadırlar. Bu grupta, lokanta/restoran, kıraathane, çay ocağı, fastfood, pide/börek, pastane, kafe, otel gibi yeme/içme/dinlenme faaliyetlerin yürütüldüğü ticari kuruluşlar bulunmaktadır. Bu ünite içerisinde 241 lokanta/restoran, 197 kıraathane, 103 çay ocağı, 98 fastfood, 87 kafe, 58 pide/börek, 29 otel/pansiyon, 23 pastane ön plana çıkan iş yerlerindendir. Söz konusu ünitede yer alan işyerleri şehrin geneline yayılış gösterdikleri gibi bazı caddelerde kümelendikleri de görülmektedir. Örneğin Atatürk Bulvarı üzerinde genelde lokanta/restoranlar yer almaktadır. Ayrıca şehirdeki 197 olan kıraathane sayısı oldukça fazladır.

Tekirdağ şehrindeki bir diğer ticari faaliyet grubu ise imalat/el sanatlarıdır. 1.072 adet işyerinin olduğu bu ünite şehirdeki ticari faaliyetlerin % 20'sini temsil etmektedir. Bunlar; kuaför, mobilyacı, marangoz, terzi, nalbur, bilgisayar tamiri, demir doğrama, PVC, doğalgaz/tesisat gibi el emeği ve imalatın yapıldığı işyerlerinden oluşmaktadır. Bu

grup içerisinde, 281 kuaför, 162 mobilyacı, 78 marangoz, 86 terzi, 83 nalbur, 46 demir doğrama, 45 bilgisayar tamiri, 37 elektrikçi, 37 PVC, 31 doğalgaz/tesisatçı sayıca fazla olan imalat/el sanatları ile ilgili ticari kuruluşlar yer almaktadır. Kuaför ve mobilyacı sayısının fazla olması dikkat çekicidir. Kuaförler şehrin her noktasına yayılmış vaziyettedir. Mobilyacılar ise genellikle sanayi sitelerinin içerisinde yer almaktayken muhtelif noktalarda da imalat ve satış yapabilen işyerleridir.

Gelişen ve nüfusu artan şehirlerin ticari hayatında önemli alan kaplayan büro, banka/sigorta, sağlık ve eğitim hizmetlerinin Tekirdağ şehrindeki sayısı 873, ticari faaliyetler arasında temsil ettiği oran ise % 16,5'tir. Emlak, muhasebe/mali müşavirlik, avukatlık, eczane, sigorta ve banka hizmetleri, mühendislik ve mimarlık danışmanlığı, müteahhitlik, muayenehane gibi hizmetler bu ünite içerisinde yer almaktadır. Bu gruptaki ticari kuruluşlar arasında en fazla olanı 195 adet ile emlak bürolarıdır. Bu sayının fazla olmasının nedeni göç alan bir şehir olan Tekirdağ'da yeni gelenlerin veya ev değiştirenlerin fazla olmasıdır. Ayrıca kentsel dönüşüm faaliyetleri bu sayıyı artıran diğer unsurdur. Bu grup içerisinde yer alıp da sayıca kayda değer olanlar iş ve ticaret alanları şu şekildedir; muhasebe/mali müşavir 126, avukatlık bürosu 114, eczane 78, mühendislik/mimarlık bürosu 70, sigorta bürosu 63, banka şubesi 32, inşaat müteahhitlik 58, muayenehane 53'tür. Büro hizmetlerinin yer aldığı bu ünitedeki iş yerleri genellikle şehrin merkezi iş alanında özellikle de binaların üst katlarında yer almaktadırlar. İşlerinin gereği olarak avukatlık büroları adliyeye, eczaneler ise hastaneye yakın alanlarda bulunmaktadır.

Tekirdağ şehrinde yer alan ticari ünitelerin sonuncusu olan iletişim ve ulaşım hizmetleri ile ilgili 447 işyeri bulunmakta olup şehirdeki işyerlerinin % 8,5'ini oluşturmaktadır. Bu grup içerisinde telefoncu, otomotiv, seyahat acenteleri, radyo/tv/gazete ve teslimat ile ilgili ticari kuruluşlar yer almaktadır. Bunların arasında sayıca fazla olanları şu şekildedir; cep telefonu satış/tamir 55, oto servis 45, oto yıkama 40, oto galeri 37, oto yedek parça 36, seyahat acentesi 30, oto lastik 26, reklam/tabela 26, radyo/tv/gazete 10'dur. Otomobil tamiri ile ilgili olan iş yerleri genellikle sanayi sitelerinin içerisinde yer almaktayken cep telefonu satış/tamir, seyahat acentesi, oto galeri, reklam ve radyo/tv/gazete genellikle şehrin merkezi sahasında yer almaktadır.

Şehirde ticari faaliyetlerin bir arada toplandığı bölge şehrin merkezi iş alanını oluşturmaktadır. Kuşkusuz şehrin her yerinde büro, mağaza ve dükkanlara tesadüf edilmektedir. Ancak bunların en fazla yoğunluk kazandığı alan merkezi iş alanını oluşturmaktadır (Göney, 2017:220). Central Business District (Merkezi İş Alanı) kavramı Avrupa'daki şehircilik anlayışından bizlere geçmiş gibi görünmektedir. Oysaki Tolun Denker, iş sahaları ile ikamet sahalarının birbirinden keskin olan ayrılışının yani MİA'nın teşekkülünün Orta Çağ'ın sonunda Osmanlı Devleti tarafından tesis edilmiş ve bu bakımdan Osmanlı'nın şehircilik faaliyetlerinde oldukça ileri düzeyde olduğunu belirtmiştir. Nitekim Osmanlı'da bu alanlar, genellikle şehrin merkezinde ikametin olmadığı kapalı çarşılar ile tesis edilmekteydi (Tolun Denker, 1977, 96). İlerleyen dönemlerde bu yöntemi batı uygulamış, ardından Central Business District olarak literatüre girmiştir. Diğer Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi Tekirdağ şehrinin de 16. ve 17. yüzyıllarda merkezi iş alanı bulunmaktaydı. Söz konusu alan Rüstempaşa Külliyesi'nin etrafı ile Cumhuriyet Meydanı civarında teşekkül etmişti. Zikredilen alan günümüzde de Merkezi İş Alanı (MİA) sınırları dâhilindedir.

Merkezi iş sahasının belirlenmesi hususunda çeşitli kriterler bulunmaktadır. Ulaşım şebekesi, binaların büyüklüğü ve genişliği, bina yoğunluğu ve kullanım amaçları, kat sayıları, ulaşım araçları ve yayaların mesai saatleri içindeki yoğunluğu, gayrimenkul değerleri gibi faktörler MİA'yı çevresinden ayırır (Göney, 2017:189-218). Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinde MİA'nın sınırları belirlenirken iş sahalarının süreklilik arz ettiği ve kümelendiği alanlardan bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca iş alanından konut alanına geçiş sınırını ayırt edebilmek için yine apartmanların alt katlarındaki iş yerlerinin kesintiye uğradığı ve devamlılığının olmadığı alanlar esas alınmıştır. Buna ek olarak gün içerisinde nüfus bakımından şehrin yoğunluk arz ettiği, gayrimenkul değerlerinin yüksek olduğu saha MİA'ya dâhil edilmiştir. Tekirdağ şehrinde bu kritere göre oluşturulan MİA yaklaşık 95 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Ancak bunun içerisinde yer alan ticarethanelerin kapladığı alan yaklaşık 25 hektardır. Bu alan içerisindeki 70 hektarlık saha yollar, konutlar, park ve bahçeler gibi alanları teşkil etmektedir (Harita 27).

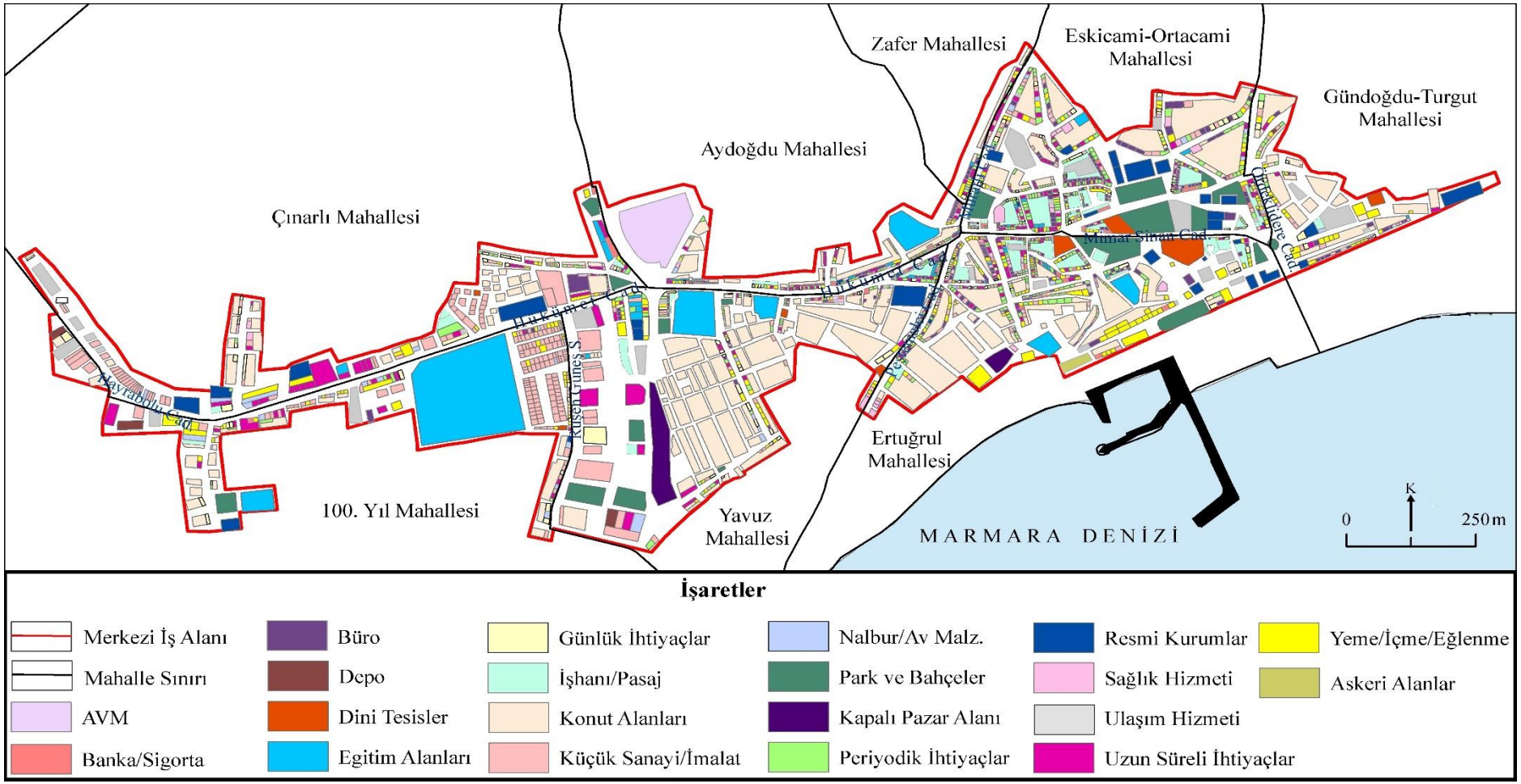

Harita 27. Tekirdağ Şehri Merkezi İş Alanı (MİA) Haritası, 2019.

MİA içerisinde ticaret sahalarının yoğunluğu caddeler ve sokaklar arasında değişkenlik göstermektedir. Ayrıca ticari faaliyetlerin dağılışının caddelere göre değişkenlik göstermekte olduğu ve benzer ticari faaliyetlerin aynı caddelerde kümelendiği gözlemlenmiştir. Tekirdağ şehrinde MİA, 100. Yıl ile Çınarlı mahalleleri arasında sınır oluşturan Hayrabolu Caddesi ile başlamaktadır. Hayrabolu Caddesi üzerinde şehrin çevresindeki tarım faaliyetlerinin bir tezahürü olan traktör ve zirai makinelerin satış ve tamirinin yapıldığı işyerleri yer almaktadır. Şehirde tarım iş ve makinelerinin toplandığı mevkii burasıdır. Bu alandan biraz daha güneydoğuya yani Hükümet Caddesi yönüne devam edildikçe mermerci ve oto tamircileri, Yağlı Tohumlar Kooperatif Depoları, lokantalar, market ve akabinde de Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi binası ve ek hizmet binaları yer almaktadır.

Şehrin merkezi iş alanında yer alan ve bir hat boyunca uzanan ana caddelere, tali olarak diğer cadde ve sokaklar bağlanmaktadır. Bu yapı adeta bir balık kılçığını andırmaktadır. Benzer bir durum Hükümet Caddesi için de söz konusudur. MİA'nın ana eksenini oluşturan ve doğu-batı yönünde uzanan Hükümet Caddesi, batıda ana caddeye tali olarak bağlanan Uğur Mumcu Caddesi ile başlamaktadır. 100. Yıl ile Çınarlı Mahallesi arasında sınır teşkil eden Hükümet Caddesi; Hayrabolu Caddesi'nin devamı olarak başlayıp Ertuğrul ile Gündoğdu-Turgut mahalleleri arasında yer alan Cumhuriyet Meydanı'na kadar devam eder. Bahsedilen sınırlar içerisindeki caddenin uzunluğu yaklaşık 2,3 km'dir (Foto 28).

Foto 28. Merkezi İş Alanının ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi'nin bir bölümünden görünüm, 2018.

MİA'nın merkezi olan Hükümet Caddesi üzerinde ikamet oldukça azdır. ''Urban Geography'' adlı eserde Kaplan ve diğ. bu durumu *Sünger Modeli* ile açıklamaktadır. MİA'yı süngere, buraya gelen insanları ise suya benzetmektedirler. Sabahın erken saatlerinde 6:30-9:30 arasında sünger ıslanmaya başlar, ilerleyen saatlerde bünyesine daha fazla su alamayıp taşma noktasına gelir. 17:00-19:00 arasında süngerin bünyesindeki su, buharlaşmaya başlar. Gecenin ilerleyen saatlerinde ise sünger tamamen kurumuş olur (Kaplan ve diğ., 2009:151). Tekirdağ şehrinde özellikle MİA'nin ana ekseni olan Hükümet Caddesi'nde de ikamet edenlerin sayısı az olduğundan buna benzer bir durum söz konusudur. Nitekim gündüzleri oldukça kalabalıkken geceleri ise durum bunun tam tersidir.

Hükümet Caddesi'nin Malkara yönündeki başlangıç sahasından doğuya İstanbul yönüne doğru ilerlendiğinde; nalbur, aydınlatma, çelik kapı, mobilya, oto lastik, temizlik malzemeleri satan işyerlerinin kümelendiği bir alan ile karşılaşılır. Yine bu civarda düğün salonları ve kafe gibi eğlence alanları da bulunmaktadır. Aralarında lokantaların da yer aldığı bu mevkiden itibaren binaların üst katlarında ofis, büro gibi işyerleri mevcuttur.

Hükümet Caddesi'nin güneyinde yer alan ve adı geçen caddeye tali olarak bağlanan Ekrem Tantı Caddesi'nde gruplaşma göstermeksizin tarım malzemeleri ve motorsiklet satan işeyerleri ile marketler bulunmaktadır. Hükümet Caddesi üzerindeki bir diğer önemli unsur Atatürk Sanayi Sitesi'dir. Burada daha çok mobilyacıların kümelendiği görülmektedir. Bunun dışında oto yedek parçacı, oto tamirci ve oto lastikçiler yer almaktadır. Doğuya doğru İstanbul yönünde ilerlenip Tekirdağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ni geçtikten sonra nalbur ve inşaat yapı malzemeleri satan iş yeri grupları ile karşılaşılmaktadır. Bu iş yeri sırasının bitiminde 100. Yıl ve Yavuz Mahallesi'ni birbirinden ayıran Şaraphane Caddesi yer almaktadır. Şaraphane Caddesi'nin doğusunda Yavuz Mahallesi tarafında 1950'lerde kurulan bir un fabrikası yer alırken batısında 100. Yıl Mahallesi tarafında Küçük Sanayi Sitesi yer almaktadır.

Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan Şaraphane Caddesi'nden sonra doğuya İstanbul yönüne doğru devam edildiğinde Köprübaşı Mevkii'ne ulaşılır. Burası MİA'nın batı bölümünde yer alan bir meydandır. Bu meydan Çınarlı, Aydoğdu ve Yavuz mahalleleri sınırlarının kesişme noktasıdır. Söz konusu meydanın Aydoğdu Mahallesi

tarafında şehrin en büyük AVM'si olan Tekira AVM yer almaktadır. Adı geçen AVM'de giyim, ayakkabı/çanta, elektronik ve lokantalar başta olmak üzere 81 işyeri bulunmaktadır. Söz konusu AVM'nin güneyinde yer alan Ruşen Güneş Sokak'ta kapalı pazar alanı yer almaktadır. Ayrıca Köprübaşı mevkiinde iş merkezleri, lokantalar, büfeler ve resmi kurumlar bulunur. Zikredilen meydan, Hükümet Caddesi'nin batı sınırından doğusuna doğru gidilirken karşımıza çıkan ilk meydandır. Bu mevkiiden itibaren Hükümet Caddesi'nin sonuna kadar MİA'nın en yoğun olduğu alan başlar.

Köprübaşı mevkinden sonra Hükümet Caddesi'nde doğu yönünde İstanbul istikametine doğru cadde boyunca Yavuz Mahallesi tarafında Koca Kardeşler Pasajı, akabinde Namık Kemal Anadolu Lisesi yer alır. Söz konusu caddenin kuzeyinde Aydoğdu Mahallesi tarafında ise giyim, manifatura, lokanta, banka, nalbur, telefoncu, kuaför, kuyumcu, mobilyacı, hırdavatcı, parfümeri, tuhafiye, eczane, optik, elektronik malzeme gibi gruplaşma göstermeksizin günlük, periyodik ve uzun vadeli ihtiyaçlar ile büro hizmetlerinin olduğu ticarethaneler yer alır. Ayrıca çeyiz tarzı geleneksel eşyaların satıldığı ticarethaneler daha ziyade Hükümet Caddesi'ne bağlı olan tali caddelerde görülmektedir. Örneğin Yavuz Mahallesi, Lise Caddesi'nde çeyizlik eşya satan dükkânların kümelendiği görülmektedir. Yine Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan ve Aydoğdu Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Şehitler Caddesi üzerinde homojen olarak yayılış gösteren 8 adet ikinci el/spot eşya satan ticarethane yer almaktadır.

Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan Muratlı ve Peştemalcı caddeleri ticari faaliyetlerin ikinci dereceden yoğunluk gösterdiği alanlardır. Bu caddelerin Hükümet Caddesi üzerindeki kesişme noktası geniş bir alan olmasa da büfe, market, nalbur, telefoncu, eczane, giyim, bijuteri, emlakçıların, büroların yer aldığı bir merkez niteliğindedir ve ticari faaliyetlerin oldukça yoğun olduğu bir bölgedir.

Aydoğdu, Zafer ve Eskicami-Ortacami mahalleleri arasında sınır teşkil eden Muratlı, ticari faaliyelerin ikinci derece yoğunluk gösterdiği bir caddedir (Foto 29). Muratlı Caddesi'nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe ticari faaliyetlerin azaldığı görülmektedir. Adı geçen cadde üzerinde lokanta, otel, özel hastane, muayenehane, taksi durağı, fırın, market, büfe, kuaför, banka şubeleri gibi gruplaşmanın olmadığı işyerleri

yer almaktadır. Kuzeye doğru gidildikçe yoğunluk azalsa da nalbur ve hırdavatcıların, elektrikçi, hırdavatcı ve kırathanelerin arttığı ve Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne bağlı olarak eczanelerin kümelendiği görülür. Ayrıca Muratlı Caddesi üzerinde 2013 yılında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde açılan kadınların kendilerinin imal etmiş olduğu el sanatları ürünlerini satabileceği bir Hanımeli Pazarı yer almaktadır. Muratlı Caddesi'ne tali olarak bağlanan ve Hükümet Caddesi'ne paralel olan İbrahim Efendi Caddesi üzerinde mefruşat/perde ile bebek mağazalarının kümelendiği görülmektedir.

Foto 29. Muratlı Caddesi'nin güney kesiminden görünüşü, Eskicami-Ortacami Mahallesi, 2018.

Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan ve Muratlı Caddesi'nin güneybatıya doğru devamı niteliğinde olan Peştemalci Caddesi, ticari faaliyetlerin ikinci derecede yoğun olduğu diğer bir alandır (Foto 30). Market, büfe, lokanta, telefoncu, elektronikçi, giyim, tesisat, beyaz eşya, ikinci el/spot eşya, bilgisayarcı, kuaför, hırdavatçılar yer alır. Burada yer alan işyerleri heterojen olarak dağılmış gibi gözükse de daha çok bilgisayar ve elektronik eşya tamiri yapan dükkânların kümelendiği görülür. Peştemalci Caddesi, Osmanlı'dan bu yana şehrin ticaret alanları içerisinde yer almaktadır. Ancak Hükümet Caddesi'ne bağlandığı noktada yoğunluk varken buradan uzaklaşılıp güneybatı kesimine doğru gidildikçe ticari faaliyetlerin azaldığı gözlemlenmiştir.

Foto 30. Peştemalci Caddesi'nin kuzeyinden bir görünüm, Ertuğrul Mahallesi, 2018.

Ertuğrul Mahallesi sınırları içerisinde yer alan ve Hükümet Caddesi'ne bağlanan Hüseyin Pehlivan Caddesi, uzun süredir ticari faaliyetlerin yoğun bir şekilde yürütüldüğü alandır (Foto 31). Söz konusu cadde, Hükümet Caddesi ile Tekirdağ Arkeoloji Müzesi arasında yer almaktadır. Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan diğer caddelerden farkı; geniş olması ve kuzey kısmı birinci dereceden ticaret alanı iken, güney kesiminin tarihi ve kültürel yapılardan oluşmasıdır. Bu bakımdan Hüseyin Pehlivan Caddesi lokanta, kafe, fırın, pastane, mobilya ve büro hizmetleri gibi çeşitli işyerlerinin bulunduğu, gruplaşmanın olmadığı yer olarak dikkati çeker.

Foto 31. Hüseyin Pehlivan Caddesi'nin kuzeyinden görünüm, Ertuğrul Mahallesi, 2018.

Hükümet Caddesi'nin Mimar Sinan Caddesi ile Hüseyin Pehlivan Caddesi arasında kalan kısmı MİA'nın en yoğun olduğu bölümüdür. Burada giyim, tuhafiye, bijuteri, lokanta, eczane, telefoncu, banka şubesi, sigorta acentesi, gözlükçü, muhasebe/mali müşavir, döviz bürosu gibi iş yerleri bulunmaktadır. Bu mevkide kuyumcuların sayısının diğer dükkân gruplarına göre daha fazla olduğu ve şehrin bu noktasına kümelendikleri görülmektedir.

Hükümet Caddesi'nin İstanbul yönündeki bitiş noktasına yaklaşıldığında cadde burada iki kola ayrılmaktadır. Bir kolu yine Hükümet Caddesi olarak devam ederken diğer kolu da Mimar Sinan Caddesi olarak devam etmektedir (Foto 32). Bu caddeler ve yakın çevresi şehrin tarihi siti içerisinde yer almaktadır. Banka, sigorta, fotoğrafçı, lokanta gibi iş yerlerinin yanında tarihi öneme sahip Rüstempaşa Bedesteni yer almaktadır. Bu bakımdan daha önce zikredildiği gibi 16. yüzyılda Tekirdağ şehrinde bir merkezi iş alanının olduğu, buranın da Rüstempaşa Bedesteni ve yakın çevresine tekabül ettği anlaşılmaktadır. Mimar Sinan Caddesi üzerinde yer alan ve günümüzde Baharatçılar Çarşısı olarak da bilinen bedestenin yakın çevresinde tarihi öneme sahip Eski Camii ve Orta Camii yer almaktadır.

Foto 32. Hükümet ve Mimar Sinan caddeleri, Eskicami-Ortacami Mahallesi, 2018.

Hükümet Caddesi'nin doğusunda yer alan Tekirdağ Valiliği ile Süleymanpaşa Belediyesi binaları aynı zamanda tarihi öneme sahip diğer yapılardır. Ayrıca yine bu cadde üzerinde yer alan Süleymanpaşa Kaymakamlığı bulunmaktadır. Bu civarda yer alan Defterdarlık, Vergi Dairesi, Adliye gibi resmi daireler, yakın çevrelerinde münasebetleri olabilecek tarzda ticari faaliyetlerin gelişmesini sağlamışlardır. Zira Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan Valilik Binası'nın batısında yer alan Ortacami ve İbrahim Efendi sokakları ile doğusundaki Çınarlı Çeşme ve Yunusbey caddelerinde avukat, muhasebe/mali müşavir büroları ile arzuhalcilerin sayıları oldukça fazladır.

İdari alanların yer aldığı bölüm geçildikten sonra Hükümet Caddesi'nin doğuda sona erdiği kesimde Ertuğrul, Eskicami-Ortacami, Gündoğdu-Turgut mahalleleri arasında sınır oluşturan Cumhuriyet Meydanı yer almaktadır. Burası şehrin ilk kurulduğu alan olarak bilinmektedir. Cumhuriyet Meydanı, Hayrabolu Caddesi'nden başlayan MİA'nın ikinci meydanını teşkil etmektedir. Günlük, periyodik, uzun vadeli ihtiyaçlar ve iletişim/ulaşım, büro hizmetlerinin yer aldığı Cumhuriyet Meydanı'na yerleşmelerle işgal edilmiş bir vadi tabanı olan Ördeklidere Caddesi kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır (Foto 33). Bu caddenin söz konusu meydana doğru olan kısımlarında işyerleri fazla iken, kuzeyine gidildikçe yakın çevresindeki konutların günlük ihtiyaçlarını karşılayan ufak çaplı iş yerleri yer almaktadır.

Foto 33. Ördeklidere Caddesi, Gündoğdu-Turgut Mahallesi, 2018.

Özellikle yeme/içme/dinlenme ile ilgili ticari faaliyetlerin yürütüldüğü Atatürk Bulvarı'nın MİA içerisinde yer alan kısmı Ertuğrul Mahallesi sınırlarındaki Askeri Gazino'dan başlayıp Hürriyet Mahallesi'ndeki Toprak Mahsulleri Ofisi'ne kadar

gitmektedir. Atatürk Bulvarı'nda binaların alt katlarında işyerleri yer alırken Cumhuriyet Meydanı'na yaklaşıldıkça üst katlarında da ticari faaliyetlere ait bürolar görülmektedir. Söz konusu bulvarın deniz tarafında park ve yeşil alanlar yer almaktadır. Deniz manzarası ile yeşil alanların bir arada bulunması yeme/içme/dinlenme ile ilgili ticari faaliyetlerin çoğunlukta olmasını sağlamıştır. Ayrıca burada elektronik, mobilya, halı/kilim, büfe gibi kısa, uzun ve periyodik ihtiyaçların giderilebildiği iş yerleri bulunmaktadır. Meşhur olan Tekirdağ köftesi lokantalarını bu cadde üzerinde bulabilmek mümkündür. Yine bu cadde üzerinde Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası yer almaktadır.

Cumhuriyet meydanına tali olarak bağlanan ve Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde bulunan Çiftlikönü Caddesi'nin de bir kısmı MİA içerisinde yer almaktadır. Burada market, bakkal, manav gibi günlük ihtiyaçların giderildiği iş yerleri yer almaktadır.

Şehrin ekonomisinde önemli yer tutan ticaret alanlarından biri de semt pazarlarıdır. Bunlardan Yavuz Mahallesi, Ruşen Güneş Sokak'ta yer alan kapalı pazar alanı MİA sınırları dahlindedir. Ancak şehrin tam merkezinde yer almasının yarattığı olumsuzluklar vardır. Bunların en başında geleni trafik sorunudur. Yavuz Mahallesi'nde Pazartesi ve Perşembe günleri kurulan kapalı pazar alanı Hükümet Caddesi'nin hemen güneyinde yer almaktadır. Dolayısıyla şehrin en işlek noktalarından olan bu alan, pazarın kurulduğu günlerde işlerliğini kaybetmektedir. Bunun dışındaki pazar alanları ise MİA dışında yer almaktadır (Tablo 35).

Tablo 35. Tekirdağ şehrinde kurulan semt pazarlarının kurulduğu gün ve yerleri

Kurulduğu Gün	Kurulduğu Mahalle	Kurulduğu Sokak
Pazartesi	Yavuz Mahallesi	Ruşen Güneş Caddesi
Salı	Gündoğdu Turgut Mahallesi	Seyhan Sokak, Yüzbaşı Dervişbey Sokak, Ceyhan Sokak, Derya Sokak, Bucak Sokak
Çarşamba	Altınova Mahallesi	Seda Sokak, Dilaralı Sokak
Perşembe	Yavuz Mahallesi	Ruşen Güneş Caddesi, Meltem Sokak, Feman Sokak, Kadayıfçı Sokak, Tintinpınar Caddesi, Selahattin İçli Sokak
Cumartesi	Hürriyet Mahallesi	Şehit Şaban Öztürk Sokak, Şehit Mesut Bakan Caddesi
Pazar	100.Yıl Mahallesi	Kayhan Acar Sokak, Ali Yücel Sokak

Ticaret alanlarından biri de yapımı devam eden sebze ve meyve halidir. Karadeniz Mahallesi sınırları içerisinde Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın kuzeyinde Trabzon Caddesi'nin batısında 3 hektarlık alan üzerine yapımı devam eden sebze ve meyve halinin 30 dükkân kapasiteli olması planlanmaktadır. Ayrıca 100.Yıl Mahallesi'nde Güzgülü Sokak'ın doğusunda Su Ürünleri Toptancı Hali yapılması düşünülmektedir. Tarım ve balıkçılık faaliyetlerinin ticari açıdan önemli yer tuttuğu Tekirdağ şehrinde bahsi geçen işlerle ilgili belirli alanların inşa edilmesi şehrin ekonomisine olumlu katkı sunacaktır. Bunun yanında Karadeniz Mahallesi sınırları içerisinde, Trabzon Caddesi'nin doğusunda yer alan Toptancılar Sitesi şehrin ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

Tekirdağ, her geçen gün gelişen bir şehirdir. Şehrin çevresindeki arazi yapısının da müsait olması sayesinde yatay olarak mekânsal gelişimi devam etmektedir. Şehir genişledikçe ticaret alanları da genişlemektedir. Sınırlarını belirlemiş olduğumuz MİA'nın ilerleyen dönemlerde Hürriyet Mahallesi'ndeki ticaret alanları ile bütünleşmesi mümkün gözükmektedir. Nitekim MİA ile Hürriyet Mahallesi arasında yer alan Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeydoğusuna Tekirdağ Büyükşehir Belediye Hizmet Binası, Kapalı Pazar Alanı ve Tema Park yapılacaktır. Yapılacak olan yatırımlar yenilerini de beraberinde getireceğinden MİA'nın bu yöne doğru genişlemesi muhtemel gözükmektedir.

Şehir içerisindeki fonksiyon alanlarının dağılışı arazi fiyatlarını şekillendirmektedir. Özellikle iş ve ticaret alanlarının yoğun olduğu ve bu anlamda halk tarafından tercih edilen arazilerin fiyatları yüksektir. E-devlet uygulaması üzerinden cadde ve sokakların m^2 değerleri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Söz konusu kaynaklardan Tekirdağ şehrinde MİA sınırları içerisinde yer alan cadde ve sokakların m^2 fiyatları temin edilerek rayiç bedel haritası oluşturulmuştur (Harita 28).

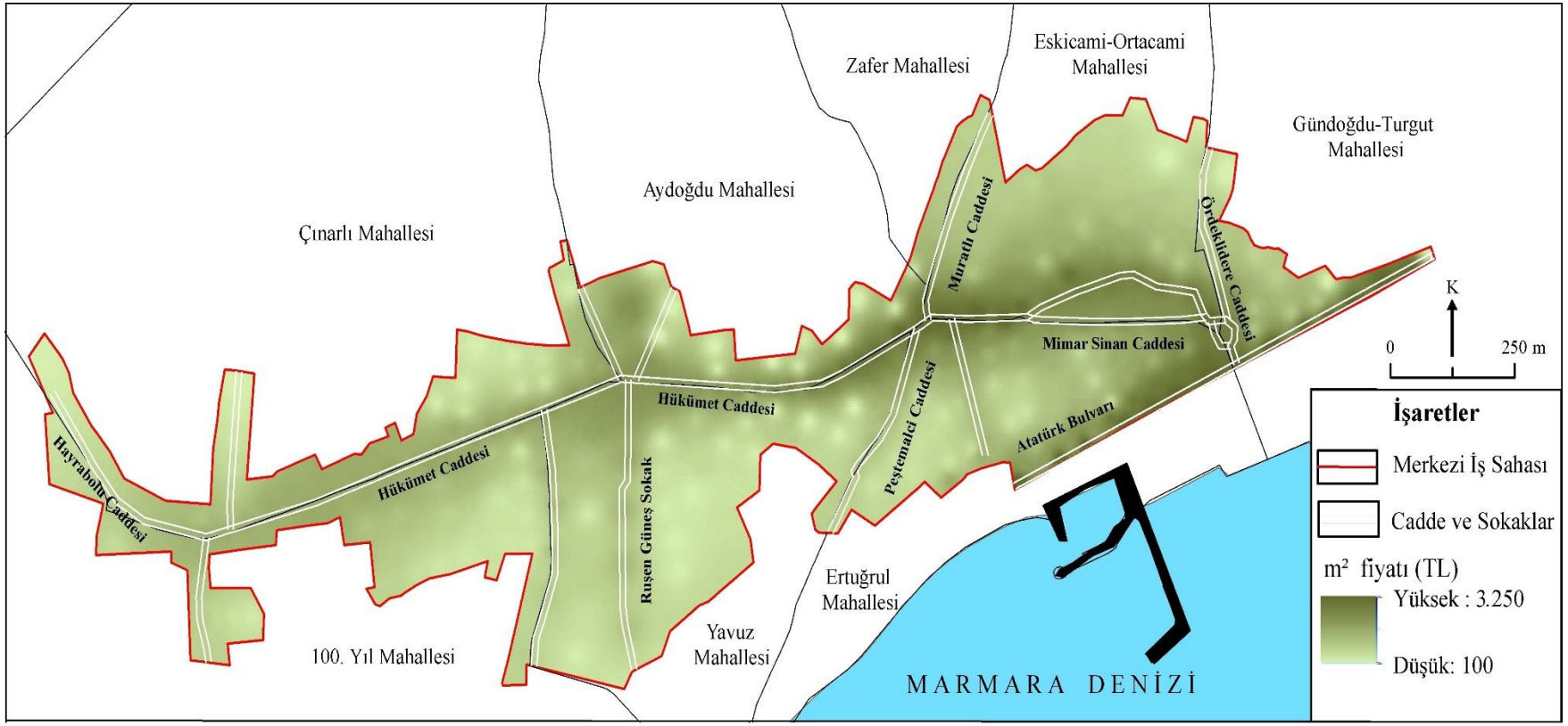

Harita 28. Tekirdağ şehri merkezi iş alanı rayiç bedel haritası (TÜİK, 2018).

MİA rayiç bedel haritası oluşturulurken Hükümet Caddesi ve ona tali olarak bağlanan belli başlı cadde ve sokaklar ile Atatürk Bulvarı ele alınmıştır. MİA'nın ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi, Atatürk Bulvarı'ndan sonra m^2 başına arazi değerinin en yüksek olduğu caddedir. Ancak oldukça uzun bir hatta sahip olan bu cadde, farklı mahallelerin sınırlarından geçtiğinden her noktasında m^2 fiyatı aynı değere sahip değildir. Hükümet Caddesi'nin Çınarlı Mahallesi içerisindeki m^2 fiyatı 1.505 TL iken 100. Yıl Mahallesi, Yavuz Mahallesi, Aydoğdu Mahallesi arasında m^2 fiyatı 1.881 TL'dir. Hükümet Caddesi'ni kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda kesen Muratlı ve Peştemalci caddeleri Ertuğrul ve Eskicami-Ortacami mahallelerinin sınırlarını teşkil etmektedir. Bu sınırdan sonra Hükümet Caddesi'ndeki arazi fiyatları en yüksek seviyesine ulaşmakta olup m^2 fiyatı 3.132 TL'ye çıkmaktadır. Bu alanda yer alan binaların nerdeyse her katında ticari faaliyetler yürütülmektedir. Adeta bir akarsuyun yatağını besleyen tali kollar gibi Hükümet Caddesi'ne kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda bağlanan Muratlı ve Peştemalci caddeleri, Hükümet Caddesi'ndeki iş ve ticaret yoğunluğunu artırmaktadır. Bunun sonucu olarak Hükümet Caddesi'ndeki bu bölüm rayiç bedeli en yüksek alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

MİA'nın batısından doğusuna doğru Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan başlıca cadde ve sokakların rayiç bedelleri ele alınmıştır. Bunlardan ilki MİA'nın batısında 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Uğur Mumcu Caddesi'dir. Söz konusu caddedeki arazinin m^2'si 752 TL'dir. Bu caddenin kuzeyinde bulunan Çınarlı Mahallesi içerisindeki Tepe Değirmenler Caddesi'nde arazinin m^2'si 100 TL'dir. Bu durum kısa mesafelerde dahi rayiç bedellerin ne kadar değişken olduğunu göstermektedir. Her sokağın kendine özel şartları ve değeri vardır. Zira eğim, bakı, çıkmaz sokaklar, dar sokaklar, ulaşım kolaylığı, manzarası, etrafında yer alan ticaret alanları ve buna benzer çeşitli unsurlar rayiç bedellerini etkilemektedir.

100. Yıl Mahallesi'nde yer alan ve Hükümet Caddesi'ne güneyden tali olarak bağlanan Ekrem Tantı Caddesi'nde arazi değeri m^2 başına 754 TL iken, 100. Yıl Mahallesi ile Yavuz Mahallesi arasında sınır oluşturan Şaraphane Caddesi'nde 1.411 TL'dir. Yukarıda zikredilen kesişme noktasındaki sınıra yaklaşıldıkça Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan cadde ve sokakların da fiyatlarının arttığı anlaşılmaktadır. Tekira AVM'nin güneyinde Yavuz Mahallesi sınırları içerisinde yer alan ve kapalı pazar

alanının olduğu Ruşen Güneş Sokak'taki rayiç bedel 1.398 m^2/TL'dir. Tekira AVM'nin doğusunda Çınarlı ile Aydoğdu mahalleleri arasında sınır oluşturan Köprübaşı Caddesi'nde ise rayiç bedel 1.118 m^2/TL'dir.

Yavuz ile Ertuğrul mahalleleri arasında sınır teşkil eden Peştemalci Caddesi'nde rayiç bedel 1.286 m^2/TL iken, kuzeydoğusunda yer alan Muratlı Caddesi'nde 1.006 m^2/TL'dir. Söz konusu caddelerin Hükümet Caddesi'nde yakın kesimlerinde ticari yoğunluk daha fazla olduğundan bu kısımlarda rayiç bedeller daha yüksek iken, caddelerin diğer kesimlerine doğru gidildikçe azalmaktadır.

Hükümet Caddesi'nin güneyinde bulunan Peştemalci Caddesi ile Cumhuriyet Meydanı arasında yer alan başlıca cadde ve sokakların m^2 fiyatları ise; Demir Sokak 1.118, Hüseyin Pehlivan Caddesi 1.454, Kızılay Caddesi 1.286, Yalı Sokak 1.678'dir. Bu cadde ve sokakların fiyatlarının diğer mahallelerdeki Hükümet Caddesi'ne tali ve paralel olanlardan daha yüksek olmasının sebebi, kuzeyinde Hükümet Caddesi, güneyinde ise yine şehrin en yüksek rayiç bedeline sahip olan Atatürk Bulvarı'nın yer almasıdır.

Eskicami-Ortacami sınırları içerisinde ve Hükümet Caddesi'nin kuzeyinde yer alan bazı cadde ve sokaklardaki arazilerin m^2/TL değerleri şu şekildedir; İbrahim Efendi Sokak'ta 1.062, Ortacami Sokak'ta 1.286, Yunusbey Sokak'ta 839, Kolordu Caddesi'nde 1062'dir. Hükümet Caddesi'ne paralel olan bu caddelerin fiyatlarının diğer mahallelere göre yüksek olmasının sebebi valilik, kaymakamlık, defterdarlık, adliye ve belediye gibi idari yapıların yer alması ve bunlara bağlı olarak faaliyet gösteren işyerleridir.

Gündoğdu-Turgut ile Eskicami-Ortacami mahalleleri arasında sınır teşkil eden Ördeklidere Caddesi'nde arazinin m^2'si 895 TL iken, bunun güneye doğru devamında yer alan Cumhuriyet Meydanı'nda 1.881 TL, söz konusu meydandan deniz kıyısına doğru devam eden İskele Caddesi'nde 2.572 TL'dir. Şehrin rayiç bedeli en yüksek olan Atatürk Bulvarı'nda Gündoğdu-Turgut ve Ertuğrul mahalleleri sınırlarında kalan kısmında arazinin m^2'si 3.250 TL'dir. Bu cadde üzerinde yer alan işyerlerinin sınırlı, bunun yanında deniz manzarası ve yeşil alanların olması Atatürk Bulvarı'nı rayiç bedeli en yüksek cadde haline getirmiştir.

Tekirdağ şehrinde MİA'da en pahalı caddeler Atatürk Bulvarı, Hükümet Caddesi ve İskele Caddesi'dir. Bu caddelerin rayiç bedellerinin yüksek olmasının temel sebebi ticari faaliyetlerin yoğun olarak yürütüldüğü ve erişim açısından şehrin merkezi noktalarında yer almalarıdır.

4.4. Sanayi Alanları

Tekirdağ şehrinde sanayi alanları 98 hektarlık bir araziye yayılmıştır. Şehirde sanayi siteleri ve tahıl ürünlerine bağlı olarak kurulmuş olan endüstri alanları yer almaktadır. Sanayi alanlarının bir kısmı şehrin mekansal gelişimine bağlı olarak merkezi sahada kalmıştır. Merkezi saha dışında şehrin kuzeyinde son dönemde gıda ürünleri sanayi gelişmiştir. Bu gelişim üzerinde şehrin kuzeyinde yer alan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı etkili olmuştur.

Tekirdağ şehrinde yer alan sanayi alanlarının dağılışı mahallelere göre farklılık arz etmektedir. Nitekim şehirdeki sanayi alanların en fazla yayılış gösterdiği mahalle 38 hektar ile 100. Yıl'dır. Mahalle sınırları içerisi yer alan 100. Yıl Sanayi Sitesi şehrin batı bölümünde, Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın doğusunda yer almaktadır. Söz konusu sanayi sitesinin çevre yoluna komşu olması, ulaşım açısından avantajlı bir konumda olmasını sağlamıştır. Yaklaşık 25 hektarlık bir alana kurulmuş olan 100. Yıl Sanayi Sitesi'nde, Alüminyum/Demir/Plastik doğrama, Demirci/Kaynakçı, Mobilya, Kaporta Boya, Döşeme, Oto Elektrik, Oto Lastik, Oto Tamir, Torna Tesviye gibi dükkânlar yer almaktadır.

Yine 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde bulunan Küçük Sanayi Sitesi, Hükümet Caddesi'nin güneyinde Şaraphane Caddesi'nin batısında yer almaktadır. Burada da 100. Yıl Sanayi Sitesi'ndekilere benzer iş yerleri bulunmaktadır. Günümüzde halen aktif iş yerleri olan ve 2 hektardan fazla bir alan kaplayan Küçük Sanayi Sitesi tamamen şehir sahası içerisinde kalmıştır.

100.Yıl Mahallesi içerisinde yer alan başka bir sanayi alanı ise günümüzde (2019) kapalı durumda olan Tekel Şarap ve İçki Fabrikası'dır. Atatürk Bulvarı'nın kenarında yer alan söz konusu fabrika, yaklaşık 11 hektarlık bir alan kaplamaktadır (Foto 34). 1 Eylül 1931 yılında açılan fabrika 2014 yılında özelleştirilmiş, 2017 yılında ise tamamen faaliyetlerini durdurmuştur. 86 yıl hizmet vermiş ve şehrin sembollerinden biri

olan fabrika kurulduğu dönemde şehrin dışında kalmaktaydı. Ancak zaman içerisinde şehrin mekansal gelişimine bağlı olarak yerleşim sahası içerisinde kalmıştır. Üretim esnasında şehre yayılan anason kokusu, fabrikanın genişleme ve yenilenmeye uygun olmaması gibi gerekçelerden dolayı fabrika kapatılmıştır. Tekirdağ şehrinin kalkınmasında önemli bir rolü olan fabrikanın kapanması, istihdam kaybının yanında bağcılık yapan çiftçiyi de olumsuz etkilemiştir.

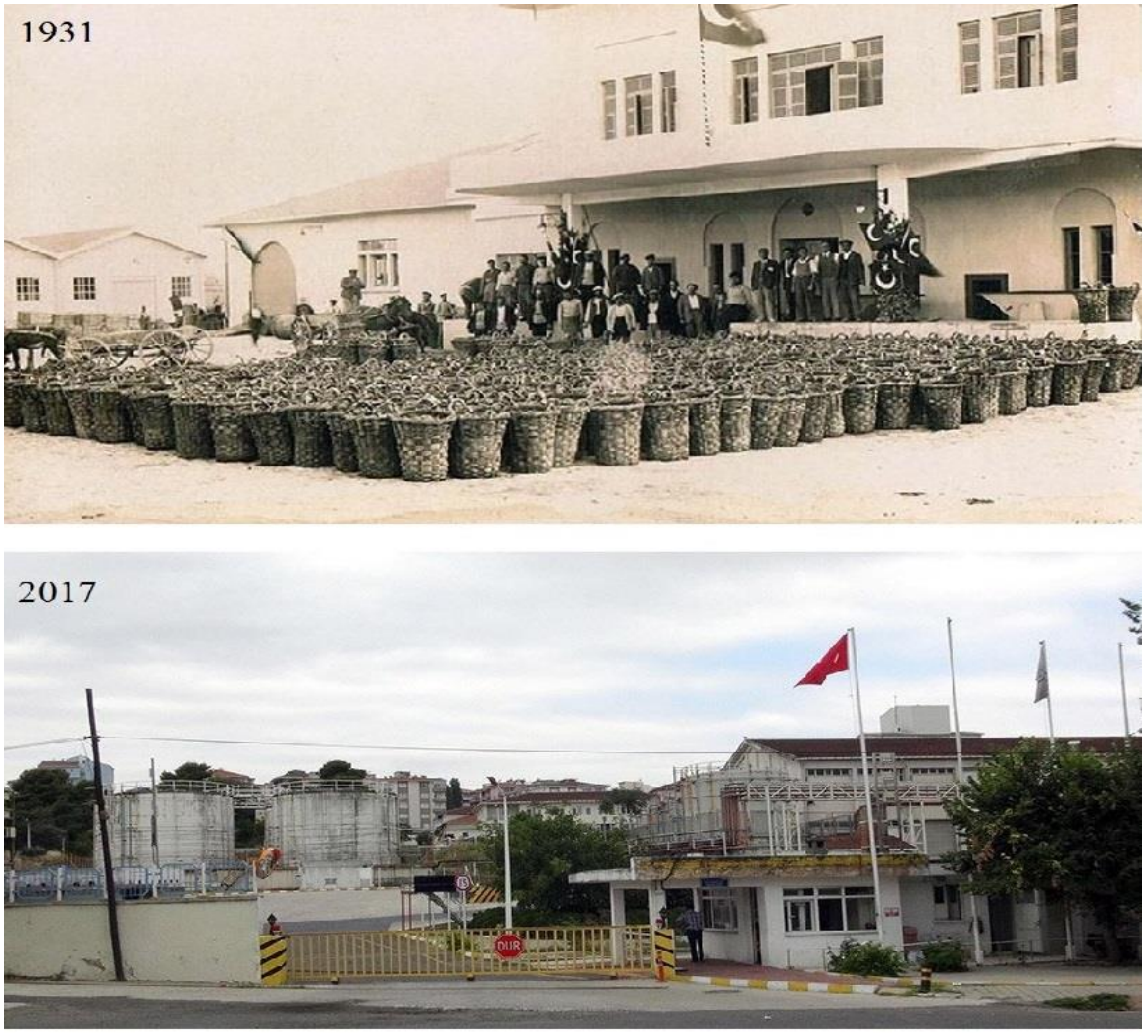

Foto 34. Günümüzde 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde yer alan ve 1931 yılında açılıp 2017 yılında kapatılan Tekirdağ Tekel İçki ve Şarap Fabrikası.

Şehrin kuzeyinde tahıl ürünlerine bağlı sanayi faaliyetleri yayılış göstermektedir. Nitekim Karadeniz Mahallesi'nin doğusunda 30 hektar, Zafer Mahallesi'nin kuzey kesiminde ise 25 hektarlık sanayi alanı bulunmaktadır. Bölgedeki zirai faaliyetlere bağlı olarak gıda ürünleri sanayinin gelişim gösterdiği söz konusu alanda çevre yolunun bulunması ulaşım açısından avantaj sağlamaktadır. Ancak şehirsel saçağın

bu yöne doğru genişlemesiyle zaman içerisinde konut ve sanayi alanlarının iç içe geçmesi muhtemeldir.

Sanayi alanlarının 1 hektar alan kapladığı Çınarlı Mahallesi sınırları içerisinde Atatürk Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Küçük Sanayi Sitesi'nin hemen karşısında ve Hükümet Caddesi'nin kuzeyinde yer alan Atatürk Sanayi Sitesi'nde, diğer sanayi sitelerine göre daha az işyeri vardır. Yaklaşık 0,5 hektarlık bir alana yayılmış olan Atatürk Sanayi Sitesi de Küçük Sanayi Sitesi gibi şehirsel saha içerisinde yer almaktadır. Ayrıca bu mevkide kuruluşu oldukça eskiye dayanan iki un fabrikası bulunmaktadır. Şehirsel sahanın içerisinde kalmış olan Küçük Sanayi Sitesi, Atatürk Sanayi Sitesi ve un fabrikaları şehir hayatı açısından uygun bir mekânda yer almamaktadır.

4.5. Eğitim Alanları

Tekirdağ şehrinde eğitim alanları 84 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Şehrin doğusunda yer alan Namık Kemal üniversitesi oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Şehirde yer alan ilk ve orta dereceli okullar ise şehrin muhtelif bölgelerine dağılmışlardır. Tekirdağ'da okulların şehir içerisindeki dağılışında nüfus miktarı etkili olurken, lise ve dengi okulların şehrin merkezi noktarında toplandığı tespit edilmiştir.

Şehirdeki eğitim alanlarının dağılışı mahalleler arasında farklılık göstermektedir. Nitekim 39 hektarlık alanda faaliyet göstermekte olan Namık Kemal Üniversitesi şehirdeki en geniş alan kaplayan eğitim yerleşkesidir. Bundan dolayı üniversiteye ev sahipliği yapan Namık Kemal, Tekirdağ şehrinde en geniş eğitim alanına sahip mahalledir. Söz konusu üniversite'nin dışındaki diğer eğitim kurumlarının en fazla alan kapladığı mahalle ise 13 hektar ile Hürriyet'tir. Mahalleler arasındaki eğitim alanlarının dağılışını etkileyen faktörlerden biri de bazı eğitim kurumlarının geniş bir yerleşkeye sahip olmasıdır. Toplamda 9,1 hektar eğitim alanının bulunduğu 100. Yıl Mahallesi'nde Hükümet Caddesinin güneyinde yer alan Tekirdağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 3,8 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Yine Yavuz Mahallesi sınırları dâhilinde Hükümet Caddesi'nin güneyinde yer alan Namık Kemal Anadolu Lisesi 0,9 hektarlık bir alan üzerinde yer almaktadır.

Süleymanpaşa ilçesinde toplamda 129 eğitim kurumu bulunmaktadır. Ancak çalışma sahası olan şehir sınırları dâhilinde 111 eğitim kurumu yer almaktadır. Bunlardan

77'si devlet kurumu iken 34'ü özele aittir. Bu kurumların 20'si anaokulu, 30'u ilkokul, 25'i ortaokul, 26'sı lise, 2'si mesleki eğitim, 6'sı özel eğitim, 1'i Bilim ve Sanat Merkezi, 1'i Rehberlik Araştırma Merkezi'dir. Tekirdağ şehrindeki bu kurumlarda toplamda 1.145 derslik, 2.352 Öğretmen, 30.996 öğrenci bulunmaktadır (Süleymanpaşa MEM, 2019).

Tekirdağ şehrindeki eğitim kurumlarının mahallelere göre sayısal olarak dağılışı incelendiğinde ise dengeli bir dağılımın olmadığı görülür. Nitekim Hürriyet Mahallesi'nde 43, 100. Yıl Mahallesi'nde 14, Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde 10, Ertuğrul Mahallesi'nde 7, Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde 6, Çınarlı Mahallesi'nde 5 eğitim kurumu yer almaktadır. Ayrıca Aydoğdu Mahallesi'nde 5, Altınova Mahallesi'nde 5, Yavuz Mahallesi'nde 4, Zafer Mahallesi'nde 3, Bahçelievler Mahallesi'nde 3, Karadeniz Mahallesi'nde 3, Değirmenaltı Mahallesi'nde 2, Namık Kemal Mahallesi'nde ise 1 eğitim kurumu bulunmaktadır.

Tekirdağ'daki liseler, şehrin merkezi noktalarında yer almaktadır. Özellikle eski eğitim kurumları şehrin çekirdek sahasında bulunmaktadır. Bunların bazılarından bahsedecek olursak, kuruluşunun temeli 1882 yılına dayanan Namık Kemal Lisesi, Mekteb-i İdad-i Mülk-i Şahane (lise) ve Tekirdağ Rüştiyesi (ortaokul) isimleriyle lise ve ortaokul bir arada olmak üzre Ertuğrul Mahallesi'nde yer alan tarihi Rüstempaşa Külliyesi'nde eğitim faaliyetlerine başlamıştır. 1955 yılında Namık Kemal ismini almış, 2010 yılında bugünkü yeri olan Hürriyet Mahallesi'ne taşınmıştır.[12] Kuruluşu eskiye dayanan bir diğer okul ise Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde 1924 yılında Türkçe eğitim faaliyetlerine başlayan Süleymanpaşa İlkokulu'dur. Bundan daha öncesinde 1908 yılında Cemaati-İslamiye tarafından kurulmuş olan okulda, Yunan işgalinden sonra Rumca eğitim verilmiş ancak Cumhuriyetin kuruluşunun ardından tekrar Türkçe eğitime devam edilmiştir.[13] Bu okul halen aynı yerinde eğitime devam etmektedir (Foto 35). Ertuğrul Mahallesi'ndeki Ferhadanlı İlkokulu 1925, Namık Kemal İlkokulu 1926'da eğitim faaliyetlerine başlayan diğer tarihi öneme sahip eğitim kurumlarıdır. Ayrıca Gündoğdu-

[12] Süleymanpaşa Namık Kemal Lisesi, URL: http://nkl.meb.k12.tr/icerikler/tarihcemiz_519125.html (27 Mart 2019).

[13] Süleymanpaşa İlkokulu, URL: http://tekirdagsuleymanpasailkokulu.meb.k12.tr/meb (27 Mart 2019).

Turgut Mahallesi'ndeki Hacı İlbey Ortaokulu da 1928 yılında eğitim faaliyetine başlamıştır. Eğitim faaliyetlerinin ilk başladığı bina Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde yer alan eski bir Rum kilisesidir. Bu bina günümüzde Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu olarak kullanılmaktadır.

Foto 35. Süleymanpaşa İlkokulu, Eskicami-Ortacami Mahallesi, 2017.

Birçok yönüyle hızlı bir gelişim süreci içerisinde olan Hürriyet Mahallesi'nde eğitim kurumlarının sayısının diğer mahallelere göre fazla olduğu görülmektedir. Tekirdağ şehrindeki okulların % 39'u, özel eğitim kurumlarının ise % 70'i Hürriyet Mahallesi'nde yer almaktadır. Özel teşebbüsün eğitim alanı olarak Hürriyet Mahallesi'ni tercih etmesinin sebebi refah seviyesi daha yüksek ailelerin yaşamasıdır. Ayrıca mahallenin kuzeyinde ve doğusunda müsait arazinin olması bu yöne doğru gelişimin devam edeceğini işaret etmektedir. Eski tarihlerde kurulan okulların şehrin çekirdek sahasında yer aldığı, daha sonradan kurulan okulların ise şehrin gelişim sahasında özellikle de doğu bölümünde yer aldığı görülmektedir.

4.6. Sağlık Alanları

Farklı Nüfus Gruplarında Asgari Sosyal ve Teknik Altyapı Alanlarına İlişkin Standartlar ve Asgari Alan Büyüklükleri Mekânsal Yapım Yönetmeliği'ne göre 150.000-500.000 nüfuslu şehirlerde kişi başına düşen sağlık alanı 1,5 m^2'dir.[14] Tekirdağ şehrindeki sağlık alanları 19 hektardır. Buna göre Tekirdağ şehrinde kişi başına düşen sağlık alanı 0,9 m^2'dir. Bu da sağlık alanının yeterli olmadığını göstermektedir. Yerleşim sahasına yaklaşık 1,5 km uzaklıkta olan ve 2017 yılında faaliyete başlayan Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi 1 hektardan fazla alan kaplamaktadır. Bunu da hesaplamaya dâhil edecek olursak kişi başına düşen sağlık alanı 1 m^2'ye yükselmektedir. Ancak yine de söz konusu standart sağlanamamaktadır. Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeyine Tekirdağ Şehir Hastanesi yapılması planlanmaktadır. 16 hektarlık alana yapılması planlanan hastanenin yapımının tamamlanmasının ardından Tekirdağ şehri, mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre yeterli sağlık alanına sahip olacaktır.

Tekirdağ şehrinde sağlık alanlarının en geniş yer kapladığı mahalle 12 hektar ile 100. Yıl'dır. Burada Tekirdağ Devlet Hastanesi'nin 2. ve 3. Kısımları, 3 adet Aile Sağlığı Merkezi ve çeşitli sağlık kuruluşları yer almaktadır. Ayrıca Namık Kemal Mahallesi'nde yer alan Namık Kemal Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ortacami-Eskicami Mahallesi'ndeki Tekirdağ Devlet Hastanesi 1. Kısım ile Özel Starmedica Hastanesi ve Hürriyet Mahallesi'ndeki Özel Yaşam Hastanesi ile Avrupa Göz Hastanesi şehir içindeki diğer sağlık alanlarıdır. Şehirde yer alan 84 eczane ise sağlık kuruluşlarının yakınlarında uygun yerlere konuşlanmış olan diğer sağlık alanlarıdır.

Tekirdağ şehrinde toplamda 17 Aile Sağlık Merkezi yer almaktadır. Bunların şehir içerisindeki dağılımı mahallelerin idari sınırlarından ziyade nüfus büyüklüğü ve ulaşım kolaylığı doğrultusunda şekillenmiştir. 100. Yıl Mahallesi'nde 3, Hürriyet Mahallesi'nde 3, Çınarlı Mahallesi'nde 2, Altınova Mahallesi'nde 1, Değirmenaltı Mahallesi'nde 1, Ertuğrul Mahallesi'nde 2, Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde 1,

[14] Mezvuat Bilgi Sistemi, URL: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/4abcdea88be35a5_ek.pdf, (15 Şubat 2019).

Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde 1, Namık Kemal Mahallesi'nde 1, Yavuz Mahallesi'nde 1, Zafer Mahallesi'nde 1 Aile Sağlığı Merkezi yer almaktadır.

Hastanelerin yapıldığı alanlar, hastaneyi kullanacak halk açısından önemlidir. Öncelikle kolay ulaşımın olması gerekirken hastanelerin şehir kalabalığı ve gürültüsünden uzak ve ferah ortamlarda olması gerekir. Nitekim Tekirdağ Devlet Hastanesi, 1915 yılında kurulduğunda şehrin çeperinde yer almaktaydı. Ancak şehrin genişlemesi ile şehirsel sahanın içerisinde kalmıştır. Tekirdağ Devlet Hastanesi şehrin büyümesi ve nüfusun artmasıyla ihtiyaca cevap veremez hale gelmiş ve günümüzde şehrin farklı noktalarına ek hizmet binaları inşa edilmiştir. Ayrıca yeni kurulan Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi ve yapılması planlanan Tekirdağ Şehir Hastanesi şehirsel sahanın dışında yer almaktadır.

4.7. Ulaşım Alanları

Tekirdağ Marmara Denizi kıyısı boyunca doğu-batı doğrultusunda uzanan bir şehirdir. Ayrıca şehir içerisinde yer yer eğimli yapıya neden olan kıyı taraçaları denize paralel uzanmaktadır. Dolayısıyla şehrin ana eksenini oluşturan ve bir bölümü denizel taraça üzerine yerleşmiş durumda olan Hükümet Caddesi de doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Ayrıca deniz kıyısının doldurulmasıyla 1960'larda yapımına başlanan Atatürk Bulvarı da aynı şekilde kıyıya paralel olarak uzanmaktadır. Tekirdağ şehrinin etrafını bir yay gibi saran çevre yolu da şehrin uzanışına paraleldir. Bunun yanında şehrin içerisinde ana caddeleri birbirine bağlayan kuzey-güney doğrultusunda uzanan tali yollar bulunmaktadır. Ancak bunlar genelde eğimli yapıdadır. Ayrıca şehirde ara sokakların dar oluşu ve Hükümet Caddesi'nin yeterli genişlikte olmayışı trafik problemlerini ortaya çıkarmaktadır. Tekirdağ şehrinde yer alan cadde ve sokakların toplam uzunluğu 302 km olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamaya mümkün mertebe şehirdeki bütün cadde ve sokaklar dâhil edilmiştir. Buna ek olarak Tekirdağ şehrinde ulaşım ile ilgili olan otopark, durak, otogar gibi tesisler yaklaşık 7 hektarlık bir alan kaplamaktadır.

Tekirdağ şehrinin en büyük sorunlarından biri şehir içi otopark sorunudur. Şehrin merkezi sahasında araçların park edilmesiyle ilgili büyük sorunlar yaşanmaktadır. Konuyla ilgili olarak Mimar Sinan Caddesi'nin karşısına katlı yeraltı otopark yapılmaktadır. 200 araç kapasiteli alanın üstü yeşil alan alt katı ise otopark olacak şekilde

planlanmaktadır. Şehrin tarihi sit alanında yer alan bu proje, tarihi ve kültürel dokuyu bozmadan yapıldığı takdirde otopark sorunu adına faydalı bir çalışma olcaktır. Ayrıca şehrin merkezinde Kolordu Caddesi üzerinde yer alan belediyeye ait otoparkın araç kapasitesi artırılacak şekilde yeniden inşa edilmesi otopark sorununu daha da azaltacaktır.

Şehirlerarası ulaşım araçlarının kalktığı ve durduğu nokta olan Tekirdağ Otogarı, Gündoğdu-Turgut Mahallesi sınırlarında yer almaktadır (Foto 36). Şehrin doğusunda ve kurulduğu dönemde çıkış noktasında yer alan otogar, günümüzde şehir içerisinde kalmış ve yaklaşık 1 hektarlık alanı ile ihtiyaca cevap veremeyecek duruma gelmiştir. Bunun yerine Zafer Mahallesi sınırları içerisinde Muratlı Caddesi'nin batısına yeni bir otogar inşa edilmektedir. Yaklaşık 3,5 hektarlık alana inşa edilen otogarın 1,5 hektarı kapalı, 2 hektarı açık alandan oluşmaktadır. 300 araç kapasiteli olacak olan otogar, şehirlerarası ve şehir içi toplu taşıma araçlarının merkez durağı olacaktır. Şehrin kenarına yapılacak olan otogar, araç giriş çıkışlarında şehir içi trafiği olumsuz etkilemeyecektir. Bunun dışında şehir içerisindeki ulaşım alanlarının bir bölümünü oluşturan toplu taşıma duraklarının toplam sayısı 120'dir.

Foto 36. Süleymanpaşa İlçesi Şehirlerarası Otobüs Terminali, Gündoğdu-Turgut Mahallesi, 2019.

Şehirdeki ulaşım alanlarının bir kısmını da limanlar teşkil etmektedir. Tekirdağ şehrinin kuruluşunda ve gelişiminde önemli rolü olan limanlar, 31,5 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Şehirdeki limanlar, tarihi süreç içerisinde hubabatın sevkiyatında önemli

rol oynamıştır. Günümüzde ise zirai ürünlerin yanında farklı unsurların da sevkiyatı yapılmaktadır.

Tekirdağ şehrinde, Tekirdağ Yat İskelesi, Tekirdağ Limanı, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Limanı ve Ceyport olmak üzere 4 liman bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan Tekirdağ Yat İskelesi, Gündoğdu-Turgut Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Daha önceleri ticari faaliyetlerin yürütüldüğü iskele, günümüzde yat limanı olarak kullanılmaktadır. Şehirde yer alan limanlardan bir diğeri de Tekirdağ Limanı'dır. Ertuğrul Mahallesi sınırları içinde yer alan limanın temeli Rüstempaşa döneminde atılmıştır. Uzun yıllar şehrin ticari faaliyetlerinin yürütüldüğü bir merkez niteliğinde olan liman, günümüzde yolcu taşımak amacıyla kullanılmaktadır. Söz konusu limandan Marmara Denizi içerisinde Erdek, Marmara Adası ve Bandırma'ye yolcu taşıma amaçlı seferler düzenlenmektedir.

Şehirde yer alan diğer liman, 100. Yıl Mahallesi sınırları içindeki TMO Limanı'dır. Burada TMO'ya ait zirai ürünlerin sevkiyatı yapılmaktadır. Yine 100. Yıl Mahallesi sınırları içinde yer alan başka bir liman ise Ceyport'tur (Foto 37). Uluslararası taşımacılığın yapıldığı liman, bölgedeki ticari faaliyetler açısından büyük öneme sahiptir. Bu limanlar dışında Süleymanpaşa ilçesi sınırları içerisindeki Barbaros Mahallesi'nde yer alan Asyaport Limanı, Ceyport'a yaklaşık 7 km uzaklıktadır. Şehrin etki sahasında yer alan liman oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Uluslararası taşımacılığın yapıldığı limanın ticaret hacmi oldukça fazladır.

Foto 37. Ceyport Tekirdağ Uluslararası Liman İşletmesi, 100. Yıl Mahallesi, 2017. (https://www.kargohaber.com/d/news/6638.jpg)

Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde yer alan limanlar, ticari faaliyetlerin yürütülmesinde büyük bir öneme sahiptir. Karayolları ile bağlantı halinde olan limanların demiryolu ağına bağlanması durumunda etki sahaları genişleyecektir. Nitekim şehre yaklaşık 23 km uzaklıkta olan demiryolu hattına yapılacak bağlantı, şehrin ve limanların ulaşım ağını genişletecektir.

4.8.Park ve Bahçe Alanları

Ülke genelinde 1950'lerden sonra yaşanan hızlı şehirleşme birçok sorunu beraberinde getirirken yeşil alanların da beton yığınlarına dönüşmesine neden olmuştur. Uzun süre yeşil alanların önemine dikkat çekilmeden şehirlerin beton yığınları ile özdeş olduğu düşünülmüştür. İlerleyen süreçte bu bakış açısı kısmen de olsa değişmiş, son dönemde yapılan şehir planlamalarına yeşil alanlar dâhil edilmiştir. Farklı Nüfus Gruplarında Asgari Sosyal ve Teknik Altyapı Alanlarına İlişkin Standartlar ve Asgari Alan Büyüklükleri Mekânsal Yapım Yönetmeliği'ne göre 150.000-500.000 nüfuslu şehirlerde kişi başına düşen park ve bahçe alanı 10 m^2'dir.[15] Tekirdağ şehrinde park ve bahçelerin kapladığı alan 172 hektardır. Kişi başına düşen park ve bahçe alanı ise 8,6 m^2'dir. Bu oran ideal seviyeye yakındır. Özellikle 2015 yılında I. Etabı tamamlanan sahil dolgu projesi, şehirdeki yeşil alanların artmasını sağlamıştır. Ayrıca tamamı bitmemiş olan bu projenin diğer bölümleri yapıldıktan sonra şehirde kişi başına düşen yeşil alan oranı daha da artacaktır. Kamelya, havuz, çocuk parkı, kafe, bisiklet ve koşu yollarının yer aldığı sahildeki dolgu alanın şehre yeşil alan kazandırmasının yanında halk için bir aktivite ve toplanma alanı haline gelmiştir (Foto 38).

[15] Mezvuat Bilgi Sistemi, URL: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/4abcdea88be35a5_ek.pdf, (15 Şubat 2019).

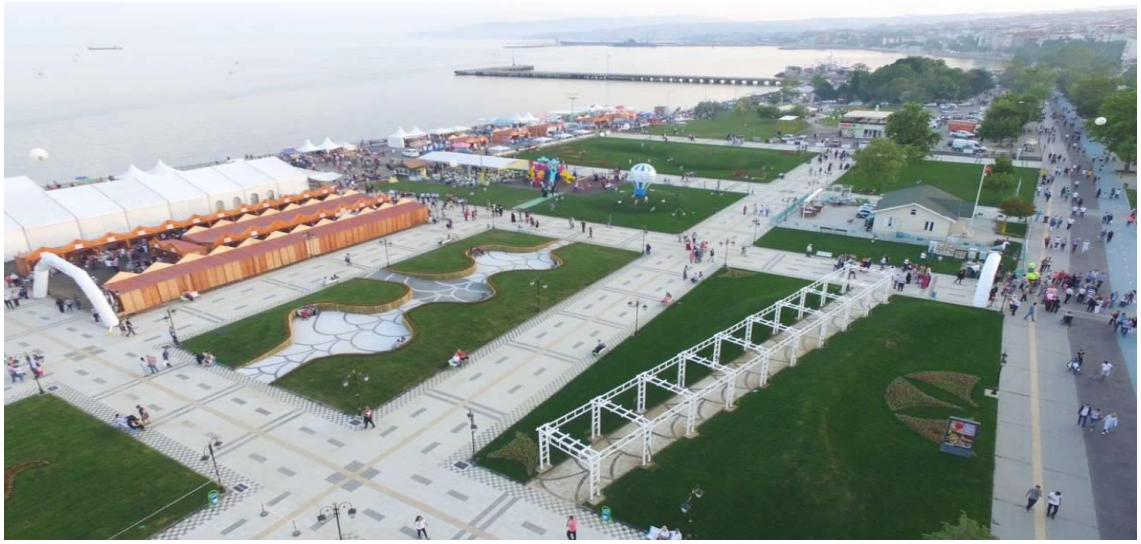

Foto 38. Bir bölümü tamamlanan Süleymanpaşa Sahil Dolgu Projesi (https://tekirdagyenihaber.com/, 31.03.2019).

Şehirlerin makyajı olarak nitelendirebileceğimiz park ve bahçelerin Tekirdağ şehrindeki dağılışı incelendiğinde eşit olmadığı görülür. Şehrin merkezi sahasında yer alan ve kuruluşu eskiye dayanan mahallelerde yeşil alan azdır. Ancak sonradan kurulan mahallelerde şehir planlarına uygun bir imar yapıldığından yeşil alanlar geniş yer kaplamaktadır. Bunlardan biri de Tekirdağ şehrinde yeşil alanların en fazla bulunduğu mahalle Hürriyet'tir. Hürriyet Mahallesi'ndeki toplam yeşil alan yaklaşık 52 hektardır. Bunu yine şehrin doğusunda yer alan Namık Kemal Mahallesi takip etmektedir. Toplam alanı yaklaşık 33 hektar olan Atatürk Ormanı ve Mesire Yeri'nin 26 hektarı bu mahalle sınırları dâhilindedir. Atatürk Ormanı ve Mesire Yeri'nin bir kısmı da Değirmenaltı Mahallesi'nde yer aldığından bu mahalledeki yeşil alanlar da geniş yer tutmaktadır. Tekirdağ şehrinde park ve bahçelerin en az yer kapladığı mahalleler ise sırasıyla Yavuz (0,2 hektar), Aydoğdu (0,8 hektar) ve Zafer (1,7 hektar)'dir.

Şehirde yer alan park ve yeşil alanların sayıca dağılışı incelendiğinde dengeli olmadığı görülür. Zira Hürriyet Mahallesi'nde 18, 100. Yıl Mahallesi'nde 15, Çınarlı Mahallesi'nde 10, Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde 7, Altınova Mahallesi'nde 5, Bahçelievler Mahallesi'nde 4, Değirmenaltı Mahallesi'nde 3 park ve yeliş alan yer almaktadır. Bunlara ek olarak Ertuğrul Mahallesi'nde 3, Karadeniz Mahallesi'nde 2, Yavuz Mahallesi'nde 2, Ortacami-Eskicami Mahallesi'nde 1, Zafer Mahallesi'nde 1, Namık Kemal Mahallesi'nde 1 park ve yeşil alan bulunmaktadır (Tablo 36).

Tablo 36. Tekirdağ şehrindeki park ve yeşil alanlar, 2018

Park ve Yeşil Alan Adı	Mahalle	Park ve Yeşil Alan Adı	Mahalle
Gaffar Okan Parkı	100. Yıl	İbrahim Müteferrika Parkı	Ertuğrul
Barış Manço Parkı	100. Yıl	Ertuğrul Fırkateyni Parkı	Ertuğrul
Bld. Bşk. Halis Bey Parkı-1	100. Yıl	Bld. Bşk. Şefik Gürsoy Parkı	Ertuğrul
Bld. Bşk. Hüsnü Bey Parkı	100. Yıl	Evliya Çelebi Parkı	Eskicami-Ortacami
100.Yıl Parkı	100. Yıl	Mehmetçik Parkı	Gündoğdu-Turgut
Küçük Yağmur Parkı	100. Yıl	Seyit Onbaşı Parkı	Gündoğdu-Turgut
Mevlâna Parkı	100. Yıl	Ak Şemsettin Parkı	Gündoğdu-Turgut
Bld. Bşk. Fuat Bey Parkı	100. Yıl	Bld. Bşk. Mahmut Sümer Parkı	Gündoğdu-Turgut
Gençlik Merkezi	100. Yıl	Şehit Polis Metin Ak Parkı	Gündoğdu-Turgut
Şehit Samet Kırbaş Parkı	100. Yıl	Ömer Nail Bucak Parkı	Gündoğdu-Turgut
-	100. Yıl	Sahil Dolgu Alanı	Gündoğdu-Turgut
-	100. Yıl	Kanuni Sultan Süleyman Parkı	Hürriyet
-	100. Yıl	Yavuz Sultan Selim Parkı	Hürriyet
-	100. Yıl	Süleymapaşa Parkı	Hürriyet
Bld. Bşk. Cemal Ünlüsaraç Parkı	Altınova	Bahar Parkı	Hürriyet
Bld. Bşk. Hüsnü Başat Parkı	Altınova	Fatih Sultan Mehmet Parkı	Hürriyet
Yeni Çağ Parkı	Altınova	Oba Park	Hürriyet
-	Altınova	Kent Park	Hürriyet
Bld. Bşk. Hilmi Bey Parkı	Altınova	Sancak Parkı	Hürriyet
-	Altınova	Ece Park	Hürriyet
İstanbul Yolu	Bahçelievler	Bld. Bşk. Adil Bey Parkı	Hürriyet
İstanbul Yolu	Bahçelievler	Bld. Başk. Hüsnü Bey Parkı-2	Hürriyet
İstanbul Yolu	Bahçelievler	Mikes Kelemen Parkı	Hürriyet
-	Bahçelievler	Bld. Bşk. Rahmi Bey Parki	Hürriyet
Hasan Çavuş Parkı	Çınarlı	Rodosto Parkı	Hürriyet
Şehit Osman Parkı	Çınarlı	Baykallar Mutlukent Çay	Hürriyet
Bulut Parkı	Çınarlı	-	Hürriyet
Genç Osman Parkı	Çınarlı	-	Hürriyet
Kanarya Parkı	Çınarlı	-	Hürriyet
Onur Parkı	Çınarlı	Değirmenci Parkı	Karadeniz
Bld. Başk. Hafız Hulusi Bey Parkı	Çınarlı	Kadırga Parkı	Karadeniz
Şehit Gökmen Yavuz Parkı	Çınarlı	Atatürk Ormanı ve Mesire	Namık Kemal
-	Çınarlı	Hamdi Hasırcı Parkı	Yavuz
-	Çınarlı	Bld. Bşk. İsmail Özdoyuran	Yavuz
Namık Kemal Parkı	Değirmenaltı	Rahmi Urcan Parkı	Zafer
Bld. Bşk. Hilmi Bey Parkı	Değirmenaltı	İbrahim Müteferrika Parkı	Ertuğrul

Kaynak: Süleymanpaşa Faaliyet Raporu, 2018:22-25.

4.9. Diğer Fonksiyon Alanları

Tekirdağ şehrinde yukarıda bahsi geçen kullanım alanları dışında turizm, sosyo-kültürel, spor, askeri, dini ve mezarlık alanları da bulunmaktadır. Bu alanlar şehir içerisinde 165 hektarlık bir yer kaplamaktadır. Söz konusu alanlar, diğer fonksiyon alanları içerisinde ele alınmıştır.

Turizm Alanları: Tekirdağ şehrinde yer alan tarihi yapı ve turistik tesisler bu kapsamda değerlendirilmiştir. Buna göre şehirdeki turizm alanları 5,5 hektardır. Tekirdağ şehri tarihi dokuyu bünyesinde barındıran bir şehirdir. Üstelik yakın zamana kadar özellikle İstanbul'dan deniz turizmi amacıyla gelenler tarafından da tercih edilmekteydi. Ancak günümüzde çeşitli sebeplerden dolayı turizm fonksiyonu ön planda olan bir şehir değildir.

Tekirdağ şehrinde yer alan tarihi ve kültürel yapılar şehre turizm amaçlı gelenlerin tercih ettiği mekânlardır. Bunlardan başlıcaları; Rüstempaşa Cami, Eski Cami, Orta Cami, Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Namık Kemal Evi, Rakoczi Müzesi, Şehitler Anıtı, Hürriyet Abidesi Anıtı'dır.

Rüstempaşa Cami: Ertuğrul Mahallesi, Mimar Sinan Caddesi üzerinde yer almaktadır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde sadrazam olan Damat Rüstem Paşa (1500-1561) tarafından Mimar Sinan'a inşa ettirilmiştir. Tarihi öneme sahip camilerden biri olan yapı, kesme küfeki taşından [16] yapılmış olup giriş kapısı ceviz ağacı üzerine fildişi kakmalıdır. Bahçesinde yer alan 5 sütundan oluşan mermer şadırvan Sultan Abdülmecit döneminde yaptırılmıştır. Doğusunda yaptırılmış olan kütüphane, hamam, medrese yıkık durumda iken batısında yer alan 6 kubbeli bedesteni ayakta olup kullanım halindedir. 1965'te Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilen yapı Marmara Denizi'ni hâkim bir alandan görmektedir.[17]

[16] Roma döneminde bina yapımında kullanılmaya başlanan ve ''İstanbul Taşı'' olarak da bilinen organik tortul kayaç türüdür.

[17] Türkiye Kültür Portalı, URL: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/rustempasa-cami, (10 Şubat 2019).

Eski Cami: Ertuğrul Mahallesi, Hükümet Caddesi üzerinde yer alan cami çıkan yangından zarar gördükten sonra Zahire Nazırı Ahmet Ağa tarafından 1830 yılında yeniden inşa ettirilmiştir. Dikdörtgen planlı ahşap çatılı olup minaresi kesme taştan yapılmıştır.[18]

Orta Cami: Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde Hükümet Caddesi üzerinde yer almaktadır. Cami 1855 yılında Kürkçü Sinan Bey tarafından yaptırılmıştır (Foto 39). Caminin yıkılmasının ardından 1912 yılında halk tarafından tekrar yaptırılmıştır. Ahşap tavanlı caminin tek şerefeli olan minaresi kesme taştan yaptırılmıştır.[19]

Foto 39. 1855 yılında Kürkçü Sinan Bey tarafından yaptırılan Orta Cami, Eskicami-Ortacami Mahllesi, 2019.

Namık Kemal Evi: Eskicami-Ortacami Mahallesi, Namık Kemal Caddesi üzerinde yer alan yapı, Tekirdağ'da dünyaya gelen vatan şairi Namık Kemal'in doğduğu evin yakın çevresindeki klasik Tekirdağ evleri örnek alınarak onun hatırasına 1993 yılında Tekirdağ Namık Kemal Derneği tarafından yaptırılmıştır. Namık Kemal Evi'nde; Tekirdağ

[18] Türkiye Kültür Portalı, URL: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/orta-cami782447, (10 Şubat 2019).

[19] Türkiye Kültür Portalı, URL: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/eski-cami, (10 Şubat 2019).

mutfağı, başodası, yatak odası, etnografik eşyalar ve Namık Kemal'e yazılan eserler yer almaktadır.[20]

Rakoczi Müzesi: Ertuğrul Mahallesi, Barbaros Caddesi'nde yer alan ve eski bir Tekirdağ evi olan yapı 1676-1735 yılları arasında yaşayan Erdel Prensi ve Macar Halk Kurtuluş Kahramanı II. Rakoczi Frenςh'in anısına Macar Hükümeti tarafından restore ettirilmiştir. Mülkiyeti ve içindeki eşyaları Macar Hükümetine ait olan müze, 1982 yılında ziyarete açılmıştır. Rakoczi Müzesi, Türk-Macar dostluğunu ve iki milletin halk sanatlarındaki beraberliklerini simgelemektedir.[21]

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi: Ertuğrul Mahallesi, Rakoczi Caddesi'nde yer alan ve 1967 yılında Beden Terbiyesi Müdürlüğü, bir dönem de Vali Konağı olarak kullanılan bina, 1992 yılında Valilik tarafından müze olarak hizmete açılmıştır (Foto 40). Müzede Tekirdağ ve yakın çevresinde antik döneme ait taş eserler, kaplar, mızrak uçları, takılar, süs eşyaları ve madeni paralar yer almaktadır. Ayrıca Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait eserler de sergilenmektedir. Tekirdağ'ın 19. ve 20. yüzyıla ait örnek bir ev odası bulunmaktadır. Müzenin bahçesinde gelen turistler için oturma alanı ve çay bahçesi bulunmaktadır.[22]

Hürriyet Abidesi: 1908 yılında Tekirdağ Mutasarrıfı Adanalı Ömer Ali Bey tarafından II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine yapılan anıt çeşme, Ertuğrul Mahallesi, Mimar Sinan Caddesi üzerinde yer almaktadır.[23]

---

[20] Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, URL: https://tekirdag.ktb.gov.tr/TR-75778/namik-kemal-evi.html, (10 Şubat 2019).

[21] Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, URL: https://tekirdag.ktb.gov.tr/TR-75777/rakoczi-muzesi.html, (10 Şubat 2019).

[22] Kültür ve Turizm Bakanlığı, URL: http://dosim.kulturturizm.gov.tr/muze/132, (10 Şubat 2019).

[23] Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, URL: https://tekirdag.ktb.gov.tr/TR-75784/anitlar.html, (10 Şubat 2019).

Foto 40. Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Ertuğrul Mahallesi, 2019.

Şehitler Anıtı: Kurtuluş Savaşı'nda şehrin müdafaasında şehit düşenlerin anısına Zafer Mahallesi'nde Muratlı Caddesi üzerinde yapılmıştır. Anıtın bu noktada bulunmasının sebebi I. Dünya Savaşı esnasında Çanakkale cephesinden Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne gelen yaralılardan bir kısmı burada şehadete ermiş olmasıdır. Bu yönüyle Tekirdağ, Çanakkale şehitlerine ev sahipliği yapan nadir şehirlerdendir.

Zikredilen turizm alanlarının dışında, Gündoğdu-Turgut Mahallesi, Kuyudibi Sokak ile Safa Sokak arasında yaklaşık 5 hektarlık alana yapılması planlanan Temapark Projesi şehre turist çekebilecek diğer bir projedir.

Sosyo-Kültürel Alanlar: Tekirdağ şehrindeki sosyo-kültürel alanlar içerisinde kütüphane, sergi alanları, müze, gençlik merkezi gibi yapılar yer almaktadır. Farklı Nüfus Gruplarında Asgari Sosyal ve Teknik Altyapı Alanlarına İlişkin Standartlar ve Asgari Alan Büyüklükleri Mekânsal Yapım Yönetmeliği'ne göre 150.000-500.000 nüfuslu şehirlerde kişi başına düşen sosyo-kültrel alan 1,25 m^2'dir.[24] Tekirdağ şehrinde ise yer alan sosyal ve kültürel tesis alanı 25 hektardır. Bu miktar ile şehirde kişi başına düşen sosyal ve kültürel tesis oranı 1,25 m^2'dir. Söz konusu oran belirlenen standartlara oldukça

[24] Mezvuat Bilgi Sistemi, URL: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/4abcdea88be35a5_ek.pdf, (15 Şubat 2019).

uygundur. Şehirde Namık Kemal İl Halk Kütüphanesi, Eski Tekirdağ Fotoğrafları Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Müzik Teknolojileri Müzesi, Balaban Müzesi, Ressam İbrahim Namık Kemal Evi, Rakoczi Müzesi, Süleymanpaşa Ahmet Erensoy Gençlik Merkezi, Süleymanpaşa Belediyesi Gençlik Merkezi, Tekirdağ Gençlik Merkezi şehirde yer alan başlıca sosyal ve kültürel tesislerdir.

1964 yılında açılan Namık Kemal İl Halk Kütüphanesi; 1841 yılında Tekirdağ'a gelen Andrea Dussi ve Matteo Dussi kardeşler tarafından Ertuğrul Mahallesi, Rakoczi Caddesi üzerinde inşa edilen tarihi binada faaliyetlerini sürdürmektedir (Foto 41). Toplamda 59.125 materyalin bulunduğu kütüphane Pazar günleri dışında haftanın 6 günü hizmet vermektedir.[25]

Şehirdeki sosyo-kültürel alanlardan biri de Tekirdağ Eski Fotoğrafları Müzesi'dir. 2018 yılında açılan söz konusu müze, Ertuğrul Mahallesi Sefa Sokak'ta yer almaktadır. 1922 yılında mübadele ile Yunanistan'a göç eden bir Rum ailesinden kalma ev, Selanik'ten göç etmek zorunda kalan bir Türk ailesine verilmiştir. Tekirdağ'da yaşayan aile, bu evi yerel yöneticilerin de desteği ile restore ettirerek fotoğraf müzesine dönüştürme kararı almıştır. Bu tarihi ev, mevcut arşivlerden ve Yunanistan'a göç eden söz konusu aileden eski fotoğrafların temin edilmesiyle 1500'den fazla fotoğrafın yer aldığı bir müze haline dönüştürülmüştür.

[25] Namık Kemal İl Halk Kütüphanesi. URL: https://tekirdag.kutuphane.gov.tr/TR-90850/kutuphanemiz-hakkinda.html. (5 Mart 2019).

Foto 41. Namık Kemal İl Halk Kütüphanesi, Ertuğrul Mahallesi, 2017.

Şehirde yer alan gençlik merkezleri, çeşitli sanatsal kurslar, sinema ve tiyatro programları ile konser ve konferansların düzenlendiği, ders çalışma salonları ve sanat atölyelerinin olduğu sosyal ve kültürel tesislerdir. Özellikle Namık Kemal Üniversitesi'nin güneyinde yer alan Ahmet Erensoy Gençlik Merkezi, üniversite öğrencileri tarafından da tercih edilen sosyal ve kültürel bir tesistir.

Zikredilen sosyo-kültürel alanlara ek olarak Merdiven Park Projesi'nin yapılması planlanmaktadır. Söz konusu proje, kültürel dokusu korunarak Ortacami-Eskicami ile Ertuğrul mahalleleri arasında hayata geçirilecektir. Yaklaşık 4.000 m^2'lik bir alanda yapılması planlanan projenin amacı, şehrin tarihi sit alanında, aynı zamanda taraça yamacına yerleşmiş olan, Taş Merdiven Sokak'ın kültürel dokusunu korumak ve yaşatmak için gerekli fonksiyon ve alan düzenlemeleri yapmaktır. Proje alanında yer alan yapıların yapısal, bitkisel ve tarihsel dokuları korunarak çevreleri ile bütünleşmeleri sağlanacaktır.[26]

Spor Alanları: Tekirdağ şehrindeki stadyum, spor salonu, basketbol sahası, halı saha, yüzme havuzları gibi tesislerden oluşmaktadır. Şehirdeki toplam spor alanı 33 hektardır. 1986 yılında hizmete giren ve futbol müsabakalarının düzenlendiği Tekirdağ Namık Kemal Stadı 4.300 seyirci kapasitelidir. Söz konusu stadyum, 100. Yıl Mahallesi,

[26] Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL:http://www.tekirdag.bel.tr/proje/132. (10 Mart 2019).

Barbaros Caddesi üzerinde yer almaktadır. Şehirde yer alan bir diğer spor alanı, 100. Yıl Mahallesi, Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı güneyinde yer alan Atatürk Spor Salonu'dur. Şehrin kuzeydoğusunda geniş bir alana kurulmuştur. 1.500 seyirci kapasitesi olan tesiste 2 spor salonu kompleksi, olimpik yüzme havuzu, gençlik merkezi ve sentetik saha yer almaktadır. Ayrıca bu tesise buz pateni pisti, atış poligonu gibi çeşitli sportif faaliyet alanlarının eklenmesi planlanmaktadır. Ertuğrul Mahallesi, Orta Çeşme Sokak'ta yer alan İsmet İnönü Spor Salonu şehirdeki bir diğer spor kompleksidir. Şehrin merkezi sahasında yer alan tesis 528 seyirci kapasiteli olup Atatürk Spor Salonu kadar gelişmiş özelliklere sahip değildir.

Askeri Alanlar: Tekirdağ şehrinde askeri alanlar 76 hektardır. Eski bir garnizon şehri olan Tekirdağ'da askeriyeye ait alanlar oldukça geniş yer tutmaktadır. 100.Yıl Mahallesi sınırları içerisinde Atatürk Bulvarı'nın güneyinde yaklaşık 50 hektarlık bir alana yayılmış olan 8. Mekanize Piyade Tugayı yer almaktır. Zafer Mahallesi'nin kuzeyinde Muratlı Caddesi'nin batısında yer alan Topçu Kışlası yaklaşık 17 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Ancak burası aktif bir kışla olmayıp askeri lojmanların bulunduğu bir alandır. Bunun karşısında Muratlı Caddesi'nin doğusunda Eskicami-Ortacami Mahallesi sınırları içiresinde Askerlik Şubesi yer almaktadır. Hürriyet Mahallesi'nde ise Jandarma Genel Komutanlığı bulunmaktadır. Ertuğrul Mahallesi'nde yer alan askeri lojman, gazino ve ordu evi şehirdeki diğer askeri alanlardır. Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda önemli görevler üstlenmiş ve stratejik öneme sahip olan Tekirdağ'da yer alan askeri alanlar oldukça geniş bir yer tutmaktadır.

Dini Alanlar: Osmanlı döneminde merkez camiler (ulu cami), şehrin merkezindeki meydanlarda yer almaktaydı. Bu meydanlar genelde dar tutulurdu. Dar tutulmasının sebebi, cami ile cemaat yakınlaşmasını sağlamaktı (Göney, 2011:284). Bir Osmanlı şehri olan Tekirdağ'da da bu planlamanın benzerini görmek mümkündür. Nitekim Tekirdağ şehrinin merkezi noktasında yer alan Rüstem Paşa Cami, yerleşim ve iş alanlarıyla iç içedir. Ayrıca bu plan, şehrin ilerleyen süreçte Rüstem Paşa Cami etrafında gelişmesini sağlamıştır.

Farklı Nüfus Gruplarında Asgari Sosyal ve Teknik Altyapı Alanlarına İlişkin Standartlar ve Asgari Alan Büyüklükleri Mekânsal Yapım Yönetmeliği'ne göre 150.000-

500.000 nüfuslu şehirlerde kişi başına düşen dini tesis alanı 0,75 m^2'dir. Dini alanların toplam 7,6 hektar olduğu Tekirdağ şehrindeki bu oran 0,50 m^2'dir. Tekirdağ şehrinde ilçe sınırları dâhilindeki toplam cami ve mescit sayısı 123 iken şehir sahası içerisinde bu sayı 50'dir.

Şehirdeki dini yapıların mahallelere dağılımı nüfus ile paralellik arz etmektedir. Öyle ki Tekirdağ şehrinde cami ve mescitlerin mahallelere dağılımı şu şekildedir; 100. Yıl Mahallesi'nde 10, Çınarlı Mahallesi'nde 7, Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde 5, Hürriyet Mahallesi'nde 5, Zafer Mahallesi'nde 5, Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde 4, Karadeniz Mahallesi'nde 4 cami bulunmaktadır. Ayrıca Ertuğrul, Yavuz, Altınova Aydoğdu mahallelerinde 2'şer cami yer alırken, Bahçelievler, Değirmenaltı mahallelerinde 1'er cami bulunmaktadır (Tablo 37). Şehirde yer alan camilerden en eskisi Rüstempaşa Cami'dir (Foto 42). 1553 yılında yapılan camide yenileme çalışmalarından dolayı geçici olarak kapalı olsa da aktif olarak kullanılmaktadır (2019). Tekirdağ'da yer alan tarihi öneme sahip dini tesisler ise şunlardır; Orta Cami, Eski Cami, Hasan Efendi Cami, İnecik-İmaret Camisi, Hamami Mehmet Paşa Türbesi, Kırklar Türbesi, Sadi Baba Türbesi'dir.

Foto 42. Rüstempaşa Cami, Ertuğrul Mahallesi.
(www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/rustempasa-cami, 02.04.2019).

Tablo 37. Tekirdağ şehrindeki cami ve mescitler

Cami Adı	Cami İç Alan m^2	Mahalle	Cami Adı	Cami İç Alan m^2	Mahalle
Kuba M.	80	100 Yıl	Hasanefendi	120	Eskicami-Ortacami
İsmail Özen M.	187	100. Yıl	Orta	425	Eskicami-Ortacami
Liman M.	40	100. Yıl	Mehmet Karakaş Paşa	127	Eskicami-Ortacami
Taşıyıcılar Koparatifi	150	100. Yıl	Yusufağa	120	Eskicami-Ortacami
Eski Sanayi	90	100.Yıl	Süleyman Mehmetfendi	350	Eskicami-Ortacami
Hacı İlbey	200	100.Yıl	Benoğlu	100	Gündoğdu-Turgut
Halil Aytaç	260	100.Yıl	Murat	140	Gündoğdu-Turgut
Hz. Ebubekir Sıddık	250	100.Yıl	Soğukkuyu	60	Gündoğdu-Turgut
Tepe	110	100.Yıl	Çiftlikönü	274	Gündoğdu-Turgut
Yeni Sanayi	555	100.Yıl	Erciyes Mescidi	55	Hürriyet
Altınova Çelikler	500	Altınova	Gazi Muratbey	350	Hürriyet
Altınova Yeni	500	Altınova	Hayri Şefaat	550	Hürriyet
Aydoğdu	104	Aydoğdu	Hürriyet Otogar	100	Hürriyet
Hacı Sabri	440	Aydoğdu	Selimiye	550	Hürriyet
Toki	300	Bahçelievler	Hz. Hamza	320	Karadeniz
Ayşe Hasan Elmas	200	Çınarlı	Karadeniz.	200	Karadeniz
Çınarlı Yeni	100	Çınarlı	Toptancılar Sitesi M.	50	Karadeniz
Hacı Hüseyinefendi	200	Çınarlı	Veysel-Hatice Doğanay	120	Karadeniz:
Hacı Osman	200	Çınarlı	Eski Hacı Kamilağa	90	Yavuz
Hacıoğlu	97	Çınarlı	Özdoyran	150	Yavuz
Kapaklı	325	Çınarlı	Armağan	130	Zafer
Yeni Hacıkamilağa	130	Çınarlı	Bahçelievler	225	Zafer
Gazi Süleyman Paşa	301	Değirmenaltı	Göçmen Evler M.	30	Zafer
Eski Cami	350	Ertuğrul	Özgürler	130	Zafer
Rüstempaşa	420	Ertuğrul	Sohteoğlu	200	Zafer
Toplam				**11.055 m^2**	-

Kaynak: Tekirdağ İl Müftülüğü, 2019.

Mezar Alanları: Tekirdağ şehir sınırları içerisinde Gündoğdu-Turgut ve 100. Yıl mahallelerinde iki mezarlık alanı yer almaktadır. Bu mezarlıkların şehirde kaplamış olduğu alan 19 hektardır. Bunlardan biri olan Tekirdağ Şehir Mezarlığı, şehrin doğusunda Gündoğdu-Turgut Mahallesi sınırları içerisindedir. Toplam alanı 8 hektar olan bu mezarlık Cumhuriyet dönemi öncesinden bu yana varlığını sürdürmektedir. Buradaki mezarlık dolduktan sonra 1965 yılında şehrin kenar sahasında yer alan şimdiki adıyla Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Süleymanpaşa İlçe Mezarlığı'na ilk defin yapılmıştır. 100. Yıl Mahallesi'nde yer alan ve 10,3 dönüm olan mezarlık, 2005 yılına kadar kullanılmış ve 40 yıl gibi bir sürede dolmuştur (Foto 43). Aynı zamanda şehir içerisinde kalmış olan bu mezarlık, ihtiyaca cevap vermez duruma gelmiştir. Günümüzde bu mezarlıkta sadece daha önceden yer ayırtanlar için defin işlemleri yapılabilmektedir. 2005 yılından sonra ise, Hayrabolu Yolu üzerinde, Tekirdağ Huzurevi'nin arkasında şehre yaklaşık 4 km uzaklıkta yeni bir mezarlık alanı oluşturulmuştur. 2005 yılından itibaren yeni mezarlık alanına defin işlemleri yapılmaktadır.

Foto 43. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Süleymanpaşa İlçe Mezarlığı, 2018.

BEŞİNCİ BÖLÜM
5. TEKİRDAĞ ŞEHRİNİN FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Fonksiyon, farklı bilim dallarında yakın anlamlarda kullanılan bir terimdir. Söz konusu kavram, son yıllarda coğrafyacılar, sosyologlar, fizyologlar ve şehir plancılarının çalışmalarında sıkça kullanılmaktadır. Coğrafyacılar arasında fonksiyon terimi ilk kez 1891 yılında Ratzel tarafından kullanışmıştır. Bu çalışmasında Ratzel, şehri insana benzetmiş, insanların hayatta belirli meslekleri ve görevleri olduğu gibi şehirlerin de benzer şekilde fonksiyonları olduğunu belirtmiştir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:137). Ayrıca konuyla ilgili çalışmalar yapmış olan Tolun Denker, şehir coğrafyasında fonksiyon kavramının mekâna ihtiyaç gösteren faaliyet ve faydalanmalar ile şehrin yakın ve uzak çevresiyle olan ilişkilerini ifade ettiğini aktarmıştır (Tolun Denker, 1976:23).

Şehirlerin kırlardan ayırt edilmesindeki kriterlerin başında nüfus miktarlarıyla birlikte fonksiyonların sayısı ve çeşitliliği gelmektedir. Kırlarda zirai faaliyetler ön plandayken; şehirlerde ticaret, sanayi, inşaat, imalat, iletişim ve ulaşım hizmetleri yaygınlık göstermektedir (Doğanay, 1983:39). Bu faaliyetlerin yanında şehirler, idari ve sosyokültürel fonksiyonları da barındırmaktadır. Bu bakımdan idari, askeri, ticari, ulaşım, dini ve kültürel hizmetler şehirlerin umumi fonksiyonlarını teşkil etmektedir. Zikredilen fonksiyonlar genel itibariyla şehirlerde az veya çok bir şekilde temsil edilmektedir. Ancak bazı şehirlerde belirli bir fonksiyon ön plana çıkmakta olup bu fonksiyon sayesinde gelişip önemi artmaktadır (Göney, 2017:92-93).

Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ da diğer şehirler gibi çeşitli şehirsel fonksiyonlara sahiptir. Ancak bunların bir kısmı diğer fonksiyonlara göre daha gelişmiş durumdadır. Öte yandan şehrin sahip olduğu fonksiyonlar, zaman içerisinde değişiklik göstermiş, önemini artıran veya azaltan fonksiyonlar olmuştur. Dolayısıyla bu bölümde Tekirdağ şehrinin sahip olduğu fonksyonlar ve bu fonksiyonlarında zaman içerisinde meydana gelen değişimler incelenmiştir. Ayrıca şehrin sahip olduğu fonksiyonların etki sahaları tespit edilerek yakın ve uzak çevresi arasındaki münasebet ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tekirdağ'daki şehirsel fonksiyonları ele almadan önce kısaca tarım fonksiyonundan bahsetmekte fayda vardır. Şehirle ilgili tanımlar bölümünden

hatırlanacağı üzere şehirler, şehirler tarım dışı faaliyetlerin yer aldığı yerleşmeler olarak nitelendirilmektedir. Nitekim çalışma sahası olan Tekirdağ şehrinde evlerin bahçeleri dışında kayda değer tarım faaliyetlerinin yürütüldüğü alan yoktur. Tarımsal alanlar daha ziyade şehrin çevresindeki kırsal alanlarda bulunmaktadır. Diğer taraftan şehrin çevresinde yapılan zirai faaliyetler şehirde buna bağlı olarak fonksiyonların gelişmesini sağlamıştır. Şehirdeki tarım fonksiyonuyla ilgili olan göstergeler zirai faaliyetlerle ilgili olan ünitelerdir. Bu kapsamda 2018 verilerine göre Süleymanpaşa ilçesinde 979 traktör bulunmaktadır. Ayrıca şehrin merkezinde 16 tarım makineleri satan iş yeri, 13 veteriner muayenehanesi, 9 traktör galerisi, 15 zirai ilaç satan dükkân yer almaktadır. Bunlara ek olarak şehrin kuzeyinde yer alan Zahireciler Sitesi ve Tekirdağ Ticaret Borsası, ilçede üretilen ürünlerin depolandığı ve ticaretinin yapıldığı kuruluşlardır. Şehrin etrafında üretilen mahsullerin şehirde pazarlanması, işlenmesi ve buna bağlı olarak sanayi tesislerinin kurulması, zirai faaliyetlerle ilgili işyerlerinin olması Tekirdağ şehrinde ziraata dayalı bir kazancın olduğunu göstermektedir.

5.1. İdari Fonksiyon

Ticaret, sanayi ve kültürel fonksiyonlar doğal süreç içerisinde birbirinin oluşumuna zemin hazırlayan fonksiyonlar iken; idari fonksiyon, devlet tarafından tayin edilmektedir. Şehirlerin merkeziyet gücünü artıran idari fonksiyon, şehirlerde çeşitli gelişmelere zemin hazırlar ve nüfusun artmasına neden olur (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:143). Ayrıca idari fonksiyon, şehirlerin çevreleri ile olan münasebetlerini de artırır.

İdari fonksiyon, politik kararlar, nüfusun yapısı ve dağılışından dolayı tarihi süreç içerisinde değişiklikler gösterebilmektedir (Karaboran, 1989:89). Nitekim Tekirdağ şehri de tarihi süreç boyunca üstlenmiş olduğu yönetim fonksiyonu bakımından farklı evreler yaşamıştır.

Hatırlanacağı üzere Tekirdağ şehri, Traklardan sonra Roma hâkimiyetine geçmiştir. Bu dönemde Roma İmparatorluğu'na bağlı yarı bağımsız bir şehir devleti olarak idari fonksiyonunu devam ettirmiştir (M.Ö. 168-M.S. 395). Roma Devleti'nin ikiye bölünmesinin ardından şehir, Bizans hâkimiyetine geçmiştir. 1358 yılında Rodosçuk Kalesi Türkler tarafından ele geçirilmiş, böylece Tekirdağ şehri Osmanlı idaresine geçmiştir. Rumeli'nin fethedilmesinin ardından Vize, Çirmen ve Kırk-Kilise

olmak üzere 3 sancaktan oluşan Rumeli Beylerbeyliği kurulmuştur. Bu idari yapılanma içerisinde Tekirdağ, Çirmen Sancağı'na bağlanmıştır. Çirmen Sancağı'nın günümüzdeki merkezi Bulgaristan sınırları dâhilinde yer almaktadır (Ateş, 2009:14-18). Böylelikle Tekirdağ şehri o dönemde bir kaza merkezi olmuş ve idari fonksiyon bakımından önemi artmıştır.

Osmanlı Devleti'nin taşra idari yapılanmasında en büyük birim olan eyaletler, sancaklara ayrılırdı. Sancaklar kazalara ayrılır, kazalar ise nahiyelere bölünürdü. Kazaların yöneticisi kadılar iken, kazalara bağlı olan nahiyelerin yöneticileri kadının vekili olan nâiblerdi. Bu idari yapılanma içerisinde Tekirdağ, kayıtlarda Nâhiye-i Tekfurdağı olarak geçmekteydi. Nitekim 16. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Tekirdağ Kazası olarak kaydedilmiştir. Tekirdağ Kazası'nın Rodosçuk ve İncecik olmak üzere iki nahiyesi bulunmaktaydı. Tekirdağ kadısının Rodosçuk'ta bulunması kazanın merkezinin burası olduğunu göstermektedir. (Ateş, 2009:18-20). Yaşanan gelişmelerin ardından 17. yüzyılda Tekfurdağı, Gelibolu sancağına bağlı bir kaza, Tekirdağ şehri de bu kazanın idari merkezi olmuştur. (Kanal, 2016:132). Zirai faaliyetler açısından uygun şartlara ve önemli bir limana sahip olması tarihi süreç içerisinde Tekirdağ'ı önemli bir merkez haline getirmiştir. İstanbul'un Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle Tekirdağ'ın önemi daha da artmıştır. Bu durum şehrin idari fonksiyonunda değişiklikler olmasını sağlamıştır.

Tanzimat Dönemi'de Tekirdağ, bir sancak haline gelmiştir. Edirne eyaletine bağlı bir sancak olan Tekirdağ'a 1843 yılında Abdülhalim Bey kaymakam olarak atanmıştır. Osmanlı Devleti bünyesinde taşrada belediye idareleri kurulmaya başlandıktan sonra 1871 yılında Tekfurdağı'nda bir belediye idaresi kurulmuştur (Güneş, 2016:127-128). Söz konusu belediye idaresi, faaliyetlerini günümüzde Süleymanpaşa Belediye Başkanlığı tarafından kullanılan binada yürütmekteydi (Foto 44).

Meşrutiyet döneminden (1876) itibaren 1914 yılına kadar Edirne vilayetine bağlı olan Tekfurdağı sancağının bünyesinde Merkez, Çorlu, Hayrabolu ve Malkara kazaları yer almaktaydı. Buna ek olarak 1914 yılında Saray Kazası da Tekfurdağı sancağına dâhil edilmiştir. Ayrıca merkez kazanın adı da Tekfurdağı olarak geçmekteydi. Tekfurdağı Kazası'na; Ereğli, İncecik, Naip, Ortaca ve Işıklar nahiyeleri bağlıydı. Bunun yanında Tekfurdağı kazasına bağlı 20 köy bulunmaktayken merkez kazaya bağlı nahiyelerde

toplamda 55 köy yer almaktaydı (Kanal, 2016:131-136). Tekirdağ şehri 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında yukarıda bahsi geçen sancak ve kazanın merkezi durumundaydı.

Foto 44. Süleymanpaşa Belediye Başkanlığı, Eskicami-Ortacami Mahallesi, 2019.

Osmanlı Mebusan Meclisi'nin dağılmasının ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi 20 Ocak 1921'de Teşkilat-ı Esasi Kanunu'nu kabul etmiştir. Bu yasanın 10. maddesine göre Tekirdağ, vilayet olarak kabul edilmiştir. Millî mücadele dönemimde olunmasından dolayı il örgütlenmesi için savaşın sonu beklenmiştir. Bu döneme kadar Edirne Vilayeti'nin bir sancağı olan Tekirdağ, bahsi geçen yasayla 15 Ekim 1923'te resmen il merkezi olmuştur (Karakoç ve Yayla, 2016:149-150).

Tekirdağ ili 1938'e kadar; Merkez, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Saray, Şarköy olmak üzere 6 ilçeden oluşan bir idari yapılanmaya sahipti. Merkez ilçe sınırları dâhilinde yer alan Tekirdağ şehri, adı geçen adı geçen ilçelerden oluşan Tekirdağ ilinin idari merkezini teşkil etmekteydi. Zaman içerisinde idari yapıda bazı değişiklikler olmuş, yeni ilçeler kurulmuştur.

2012 yılında çıkan 6360 sayılı Büyükşehir Belediye yasasına göre Tekirdağ, büyükşehir belediyesi statüsüne geçmiştir. Böylelikle il içindeki idari sınırlarında ve

yapılanmasında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu kapsamda merkez ilçenin adı Süleymanpaşa olarak değiştirilmiştir. Merkez ilçenin adının değiştirilmesi dışında belediye hizmet alanında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ancak söz konusu yasa ile köylerin statüsü kaldırılıp mahallelere dönüşmüştür. Bu şekliyle Süleymanpaşa 1.053 km^2 yüzölçüme ve 73 mahalleye sahip olan bir ilçe olmuştur (Resmi Gazate: 11741, 2015). Günümüzde (2019), Tekirdağ şehri hem 11 ilçesi olan Tekirdağ ilinin hem de Süleymanpaşa ilçesinin idari merkezi durumundadır. Bu durum şehrin idari fonksiyonunun genişlemesine neden olmuş ve merkeziyet gücünü artırmıştır.

Tekirdağ ili sınırları içerisinde ilçe ve mahalle sayısının artması, şehrin nüfusunun arttığını ve daha önceleri küçük olan yerleşim birimlerinin büyüyüp etki alanlarının genişlediğini işaret eder. İlçe ve idari birimlerin sayısının artmasıyla ihtiyaç olan yerlere daha kolay hizmet götürülmesi mümkün olmuştur.

Günümüzde (2019), Tekirdağ şehri 11 ilçeden ve 6.190 km^2'den oluşan bir alanın yönetim merkezi durumundadır. Yönetim alanı içerisinde 355 mahalle yer almaktadır. Toplamda 1 milyonun üzerinde bir nüfusun yönetim merkezi durumunda olan Tekirdağ şehri, idari fonksiyonuyla ön plana çıkmaktadır (Tablo 38).

Tablo 38. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ilçelerin nüfusu, mahalle sayısı, yüzölçümü ve merkeze uzaklıkları

İlçe	Nüfus (2018)	Mahalle Sayısı	Yüzölçümü	Merkeze Uzaklık
Süleymanpaşa	199.960	73	1.053	-
Çerkezköy	166.789	10	86	60
Çorlu	262.862	26	531	37
Ergene	62.458	17	418	76
Hayrabolu	32.137	52	1.009	56
Kapaklı	116.882	14	182	65
Malkara	52.758	77	1.243	59
Marmara Ereğlisi	25.873	10	175	38
Muratlı	28.537	20	388	24
Saray	49.106	25	620	77
Şarköy	32.565	31	487	81
Toplam	**1.029.927**	**355**	**6.190**	-

Kaynak: TÜİK, Karayolları Genel Müdürlüğü, Harita Genel Müdürlüğü, 27.04.2019.

Süleymanpaşa Belediyesi'nin hizmet alanı 1.053 km^2 iken, çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinin yüzölçümü 22,5 km^2'dir. Tekirdağ ilinin yönetim merkezi olan çalışma sahası, aynı zamanda Tekirdağ ili ve Süleymanpaşa ilçesine ait idari yapıları da barındırmaktadır. Nitekim şehirde Tekirdağ Valiliği ve Süleymanpaşa Kaymakamlığı'na bağlı olmak üzere 32 idari kurum yer almaktadır (Tablo 39). Bu kurumlara bağlı çeşitli birimlerde görev yapan personel sayısı 6.122'dir. Bunların içerisinde çalışan sayısının en fazla olduğu kurum 2.477 personel ile Namık Kemal Üniversitesi'dir. Bunu 1.137 personel ile Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi ve 632 personel ile Süleymanpaşa Belediyesi takip eder.

Tablo 39. Tekirdağ şehrinde yer alan resmî kurumlar ve personel sayıları

Süleymanpaşa Kaymakamlığı'na Bağlı Resmî Kurumlar		**Tekirdağ Valiliği'ne Bağlı Resmî Kurumlar**	
Resmi Kurum Adı	**Personel Sayısı**	**Resmi Kurum Adı**	**Personel Sayısı**
Kaymakamlık	5	Valilik	109
Süleymanpaşa Belediyesi	632	Tekirdağ BŞB	1.137
İlçe Müftülüğü	210	Diyanet Eğitim Merkezi	30
İlçe Yazı İşleri Müdürlüğü	14	Defterdarlık	136
İlçe Nüfus Müdürlüğü	13	Huzurevi Müdürlüğü	48
İlçe Sosyal Güvenlik Merkezi Müdürlüğü	69	Sosyal Güvenlik Merkezi	110
İlçe Vergi Dairesi	41	Vergi Dairesi Başkanlığı	82
İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	64	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	88
İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma	13	Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	135
İlçe Mal Müdürlüğü	7	İl Afet ve Acil Durum	50
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	54	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	160
İlçe Halk Eğitim merkezi Müdürlüğü	15	Liman Başkanlığı	16
İlçe Sosyal Hizmetler Merkez Müdürlüğü	30	Namık Kemal Üniversitesi	2.477
Orman İşletme Bölge Müdürlüğü	37	Sağlık Müdürlüğü	120
İlçe PTT Müdürlüğü	42	PTT Başmüdürlüğü	129
İlçe Tapu Müdürlüğü	25	Ticaret İl Müdürlüğü	23
TOPLAM	**1.271**	**TOPLAM**	**4.851**

Kaynak: Tekirdağ Valiliği ve Süleymanpaşa Kaymakamlığı, 2019.

5.2. Ticaret Fonksiyonu

Ticaret, şehir yerleşmelerinin geleneksel fonksiyonlarından biridir. Nitekim şehir yerleşmelerinin ortaya çıkış nedenlerinden biri de kısa veya uzun mesafeli ticari ilişkilerdir. Şehirler, kendi halkının ve çevresinin ticaret merkezleridir. Belirli bir bölgenin tarımsal ürünlerini pazarlamak, aynı bölgeye mamül madde veya şehirsel hizmetler satmak, tarih boyunca şehirlerin yerine getirmiş olduğu bir fonksiyondur (Akçura, 1971:192). Bu bakımdan ticaret fonksiyonu şehrin merkeziyet gücünü artırmakta, etki sahasını genişletmektedir.

Araştırmamıza konu olan Tekirdağ, kurulduğu antik dönemden itibaren hububatın sevkedildiği bir liman şehri olmuştur. Özellikle İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesinin ardından İstanbul'un gıda ihtiyacının karşılandığı bilhassa da tahıl sevkiyatının yapıldığı bir liman şehri haline gelmiştir (Aydın ve Aydın, 2016:328).

Tekirdağ, İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethedilmesinin ardından İstanbul'un iaşe temininde önemli rol oynamıştır. Özellikle kara ve denizyolu ulaşımına elverişli olmasından dolayı ticari anlamda sıkça tercih edilmekteydi. Söz konusu hareketlilik ticari faaliyetlerin çeşitlenmesini sağlamıştı. Nitekim 17. yüzyıla ait yapılan çalışmalarda Rodosçuk'taki esnafların 200'den fazla çeşit ürün sattığı tespit edilmiştir. Ekmek ve unlu mamuller, tahıllar, et ve et ürünleri, deniz ürünleri, sebze ve yeşillikler, meyveler, süt ve süt ürünleri, tatlılar, baharatlar, yağlar Rodosçuk'ta satılan temel gıda ürünleriydi. Bunların dışında nal, çivi, çelik, pamuk, keten, mum gibi mamul maddelerin de ticareti yapılmaktaydı. Satılan ürünler arasında Şam kayısısı, İzmit kirazı, Sinop elması, Belgrat eriği, Eflak peyniri, Midilli peyniri, Atina balı, Eflak kaşkavalı, Mudanya sirkesi gibi menşei itibariyle farklı bölgelere mensup ürünler de yer almaktaydı (Ekin, 2016:79-85). Çeşitliliğin bu kadar fazla olması 17. yüzyılda ne kadar geniş bir coğrafya ile ticari faaliyetlerinin yürütüldüğünü göstermektedir. Bu durum o dönemde şehrin ticari fonksiyon bakımından etki sahasının oldukça geniş olduğunu işaret etmektedir.

Tekirdağ şehrinde 19. yüzyılda çalışanlar arasında en büyük orana sahip olan grup ticaret ve ziraatla uğraşanlardı. Nitekim Tekirdağ'ın liman şehri oluşu ticaretin her daim canlı kalmasını sağlamıştır. Ayrıca şehirde iktisadi hayatın önemli unsurlarından olan hanlar, mağaza ve mahzenler, hamamlar ve pazarlar yer almaktaydı. Araba pazarı,

merkep pazarı, bitpazarı, kömür pazarı, penbe pazarı (pamuk pazarı) ve balık pazarı olmak üzere 6 çeşit pazar bulunmaktaydı (Bayraktar, 2016:103-113). Osmanlı Dönemi'nde şehirdeki ticari hayatın canlı olduğu ve bundan mütevellit şehrin çekim merkezi haline geldiği anlaşılmaktadır.

Tekirdağ, uygun ulaşım ağı sayesinde günümüzde de ticari faaliyetlerin yoğun olarak yürütüldüğü bir şehirdir. Ticari faaliyetlerin gelişiminde özellikle liman fonksiyonu ön plana çıkmaktadır. Tekirdağ şehrinde aktif olarak ticari faaliyetlerin yapıldığı iki liman bulunmaktadır. Bnlardan ilki 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Türkiye Denizcilik İşletmeleri (TDİ) Ceyport Limanı'dır. Tekirdağ ile Güney Marmara kıyıları arasında ve uluslararası Ro-Ro hizmeti, vagon yükleme-boşaltma, depolama ve antrepo, bunker hizmeti ve deniz hizmetleri verilmektedir. Bu limanda ayçiçek, buğday, çimento, cam kumu gibi dökme katı yükler ile paletli, ambalajlı, bigbagli ve slingbagli olarak rulo kâğıt, cam, boru, alüminyum, selüloz gibi ürünler yüklenip boşaltılmaktadır (Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası, 2015:43). Bölgede üretilen tarım ürünlerinin bu limandan sevkiyatının yapılması, şehrin geçmişteki tarım-liman fonksiyonunu devam ettirdiğinin işaretidir. Limana 2012-2018 yılları arasında 3.797 gemi gelmiştir. Gelen gemiler 10.036.245 ton yük boşaltmışken, 1.001.439 ton yüklenmişlerdir (Tablo 40).

Tablo 40. Tekirdağ şehrindeki limanlara gelen gemi sayısı, yüklenen ve boşaltılan yük miktarı (ton)

Liman		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
TDİ Ceyport	Gelen	502	621	1.020	733	480	441	237	3.797
	Yükleme	256.688	180.128	112.684	237	135.714	196.818	119.170	1.001.439
	Boşaltma	1.388.594	1.659.831	1.562.468	1.488.468	1.470.616	1.316.477	1.149.791	10.036.245
TMO	Gelen	16	13	13	14	13	13	11	93
	Yükleme	0	62.900	0	11	0	0	0	62.911
	Boşaltma	80.930	64.205	87.701	117.986	119.014	58.574	50.593	579.003
Asyaport	Gelen	0	11	108	190	718	925	934	2.886
	Yükleme	0	0	0	483	4.018.956	5.524.372	4.989.808	145.336.19
	Boşatma	0	15.302	158.637	882.454	4.161.922	6.256.839	5.383.001	168.581.55

Kaynak: Tekirdağ Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, 2019.

Şehirde yer alan bir diğer liman ise yine 100. Yıl Mahallesi sınırları içerisinde bulunan Tekirdağ TMO Limanı'dır. Bu liman aracılığıyla çeşitli tarım ürünleri şehre getirilmekte veya şehirden başka yerlere sevkiyatı yapılmaktadır. 2012-2018 yılları

arasında gelen 93 gemi ile 62.911 tonluk tarım ürünü yüklenmiş, 579.003 tonluk yük boşaltılmıştır. Bu liman gerek şehrin gıda ihtiyacının karşılanmasında gerek şehrin çevresinde üretilen tarım ürünlerinin sevk edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Tekirdağ şehrinde yer alan limanlar şehrin ticaret fonksiyonunda oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim geçmişte liman şehri hüviyetinde olup gelişen şehir, günümüzde de bu özelliğini sürdürmektedir.

Yukarıda bahsi geçen iki limana ek olarak Süleymanpaşa ilçesi sınırları içerisinde Barbaros Mahallesi'nde ve Ceyport'a yaklaşık 7 km uzaklıktaki Asyaport da şehrin etki sahasında yer alan bir limandır. Burada yapılan ticari faaliyet doğrudan şehri ilgilendirmektedir. Asyaport Limanı, büyük konteyner gemilerine hizmet verebilen ana liman niteliğindedir. Asyaport Limanı'ndan Balkanlar, Orta Avrupa, Kuzey Avrupa ve Rusya'ya yük taşınmaktadır. Transit hedef pazarlar ise İskenderiye (Mısır), Demietta (Mısır), Port Said (Mısır), Free Port (Malta), Pire (Yunanistan), Gioia Tauro (İtalya) limanlarıdır (Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası, 2015:43). Asyaport'a 2012 yılından 2018 yılına kadar 2.886 gemi gelmiştir. Gelen gemilerden 168.581.55 tonluk yük boşaltılırken, 145.336.19 tonluk yükleme yapılmıştır.

Tekirdağ şehri tarihin eski dönemlerinden itibaren merkeziyet gücü yüksek olan bir yerleşme olduğundan ticari hayat da oldukça gelişmiş durumdadır. Bu da şehir içerisinde iş yeri olarak kullanılan binaların ticaret yoğunluğu hakkında bilgi vermektedir. Nitekim 1970 yılında yapılan bina sayım cetveline göre şehir içerisinde yer alan 6.642 binanın 748'i iş yeri olarak kullanılmaktaydı. Bu rakam şehirdeki binaların % 11,5'inin ticari amaçlı kullanıldığını göstermektedir. 1984 yılında yapılan bina sayım cetveline göre ise şehirdeki 9.542 binanın 955'i iş yeriydi. Bu veriler, 1984 döneminde şehirdeki binaların %10'unun işyeri olduğunu göstermektedir. 2000 yılı bina sayım cetveline göre ise şehirde yer alan 15.683 binanın 1.021'i işyeri olarak kullanılmaktaydı. Buna göre 2000 yılında şehirdeki binaların % 6,5'i ticari amaçlı kullanılmaktaydı (TÜİK, 2000). İşyeri olarak kullanılan binaların sayısında artış olsa da oransal olarak azaldığı görülmektedir. Bu durum üzerinde dikey büyümenin etkili olduğu düşünülmektedir.

Tekirdağ şehrinde ticari faaliyetlerle uğraşanların kayıtlı olduğu mesleki kuruluşlardan biri Süleymanpaşa Ticaret ve Sanayi Odası'dır. Süleymanpaşa Ticaret ve

Sanayi Odası'na kayıtlı 4.854 üye bulunmaktadır (Süleymanpaşa Ticaret ve Sanayi Odası, 2019). Söz konusu kuruluşlardan bir diğeri ise Esnaf ve Sanatkârlar Odası'dır. Süleymanpaşa Esnaf ve Sanatkârlar Odası'na kayıtlı 8.148 üye vardır. Ancak buradaki üyeler kendi içerisinde meslek gruplarına ayrılmaktadır. Bunlar, terziler odası 648, pazarcılar odası 756, şoförler odası 1938, madeni eşya ile uğraşanların odası 999, lokantacılar odası 809, kahveciler odası 877, inşaatçılar odası 283, elektrikçiler odası 327, berberler odası 655, bakkallar odası ise 856 üyeden oluşmaktadır (Süleymanpaşa Esnaf ve Sanatkârlar Odası, 2019). Süleymanpaşa ilçesinde Ticaret ve Sanayi Odası ile Esnaf ve Sanatkârlar Odasına kayıtlı olan toplam üye sayısı 13.002'dir. Bu durum Süleymanpaşa ilçesi sınırları dâhilinde 13 binden fazla işyerinin olduğu anlamına gelmektedir.

Şehrin ticari fonksiyonlarından biri de semt pazarlarıdır. Tekirdağ şehrinde 5 farklı noktada semt pazarı kurulmaktadır (Harita 29). Semt pazarlarının en büyüğü Perşembe günü Yavuz Mahallesi'ndeki kapalı pazar alanında kurulanıdır (Foto 45). Perşembe pazarında yaklaşık 600 tezgâh yer almaktadır. Özellikle yaz aylarında ikincil konutlarda ikamet edenlerin gelmesiyle şehrin bu dönemde nüfusu artmaktadır. Yaz aylarında Perşembe Pazarı'nda kurulan tezgâh sayısı yaklaşık 600 iken, kış aylarında bu rakam 400'e düşmektedir. Şehre dönemlik olarak gelen nüfusun şehirdeki ticaret hayatına etkisi kayda değerdir. Perşembe Pazarı'nın kurulduğu alanda Pazartesi Pazarı da kurulmaktadır. Bunların dışında Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde Salı Pazarı, Altınova Mahallesi'nde Çarşamba Pazarı, Hürriyet Mahallesi'nde Cumartesi Pazarı, 100. Yıl Mahallesi'nde Pazar günü Pazarı kurulmaktadır. Perşembe pazarı şehrin tamamına hitap eden ve ürün çeşitliliğinin fazla olduğu pazardır. Diğer günler kurulan semt pazarları ise kuruldukları semtin ihtiyaçlarının karşılandığı, ürün çeşitliliğinin ve tezgâh sayısının az olduğu yerel ölçekli pazarlardır.

Tekirdağ şehrinde inşası devam eden sebze ve meyve hali ile su ürünleri toptancı hali şehrin ticari fonksiyonuna önemli katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ne yapılması planlanan kapalı pazar alanı ile şehrin şimdikine göre daha geniş bir pazar yerine sahip olması sağlanacaktır. Yeni yapılacak yatırımlarla ticari fonksiyon bakımından şehrin etki sahası genişleyecektir.

Harita 29. Tekirdağ şehrinde kurulan semt pazarları.

Foto 45. Süleymanpaşa Kapalı Pazar Yeri, 2019.

Tekirdağ şehrinde yer alan Tekirdağ Ticaret Borsası, 9 Ağustos 1926'da Cemaati İslamiye binasında 30 üye ile Ticaret ve Zahire Borsası olarak faaliyete başlamıştır. Tekirdağ Ticaret Borsası, Türkiye'de kurulan borsa sıralamasında 12.'dir. Söz konusu kuruluş, tarım ürünleri pazarlarının oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Tekirdağ Ticaret Borsası, özellikle hububat ve yağlı tohumlar grubuna giren ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde etkili olan merkezlerden biridir. Tekirdağ Ticaret Borsası'nda ticari faaliyetlerin yanında ürün ve toprak tahlili gibi teknik faaliyetler de yürütülmektedir.[27] Yine zirai faaliyetlere bağlı olarak kurulan işletmelerden bir diğeri de Tekirdağ Toptancılar Sitesi'dir. Karadeniz Mahallesi'nde yer alan Toptancılar Sitesi, gıda ürünlerinin alınıp satıldığı ticari kuruluşları barındırmaktadır. Tekirdağ şehrinin çevresinde yapılan zirai faaliyetler, şehirdeki ticari hayatın gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bu ürünlerin gerek şehir içinde pazarlanması gerek deniz ve karayolu ile şehir dışına sevk edilmesi şehrin hinterlandını genişletmektedir.

[27] Tekirdağ Ticaret Borsası. URL: http://tdag-ticbor.org.tr/tr/tarihcemiz. (4 Ninsan 2019).

5.3. Ulaşım ve İletişim Fonksiyonu

Ulaşım; insan, kaynak, eşya, bilgi, para ve hizmetlerin bir noktadan farklı bir noktaya erişmesidir (Tümertekin ve Özgüç, 1997:589). Ulaşım faaliyeti çeşitli yerler, bölgeler arasında ilişkinin kurulabilmesi, bu ilişkinin ölçülebilmesinde ve corafî görünümün şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Tümertekin, 1987:1). Kara, demir, hava yolları ve boru hatları ulaşımı; internet, telgraf, televizyon, telefon erişimi iletişim kanalını temsil etmektedir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:166). Bu bakımdan ulaşım ve iletişim fonksiyonunu bir arada ele almak gerekir. Nitekim ikisi de bir amaç doğrultusunda çeşitli unsurları taşıma işlemidir.

Ulaşım fonksiyonunun özünü meydana getiren ulaşım faaliyetleri meydana getirdikleri istihdamdan çok sanayi, tarım, ticaret, yönetim, turizm ve güvenlik gibi fonksiyonların alt yapısını oluşturduğu için kent yerleşmeleri açısından son derece önemlidir (Koca, 2005:130). Buna bağlı olarak şehirler, ulaşıma elverişli oldukları ölçüde gelişim gösterirler. Nitekim araştırma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinin de kuruluş ve gelişmesinde deniz kıyısında yer alması ve liman faaliyetlerine uygun yapıda olması etkili olmuştur. Bu bakımdan Tekirdağ, tarihin ilerleyen dönemlerinde liman şehri olarak gelişimini sürdürmüştür.

Roma döneminde Trakya Eyaleti'nin kuruluşunda etkili olan unsulardan biri, döneminin önemli ulaşım ağlarının bu bölgeden geçmesidir. Nitekim Makedonya'dan başlayıp İstanbul'a varan Via Militaris (Ordu Yolu) ile Trakya'yı dönemin önemli şehirlerinden olan ve Durres'e[28] bağlayan Via Egnatia yolu Trakya Eyaletinin kuruluşunda ve gelişiminde etkili olmuştur. Bu yol üzerinde yer alan istasyonlardan biri de bugünkü Tekirdağ şehriyle özdeş olan Rodosto yerleşmesidir (Sayar, 2016:31-32).

Tekirdağ şehrinin kurulup gelişmesinde ulaşım fonksiyonunun ne derece etkili olduğu tarihi kaynaklarda da görülmektedir. Tekirdağ, gerek karayolu gerekse sahip olduğu liman sayesinde denizyolu açısından önemli güzergâhlar üzerinde bulunmaktadır. Bu durum şehrin gelişimini hızlandırmıştır. Nitekim Tekirdağ, ulaşım fonksiyonu

[28] Durres şehri, günümüzde Arnavutluk sınırları içerisinde yer almaktadır.

sayesinde çevresinde yer alan ve kendisinden daha önce kurulan yerleşmelerden daha hızlı gelişmiştir.

Ulaşımın görülebilen etkisi, en belirgin olarak kara ulaşımında ortaya çıkmaktadır (Tümertekin, 1987:2). Tekirdağ, sahip olduğu ulaşım fonksiyonu sayesinde tarih boyunca ticari faaliyetlerin aktif olduğu bir şehir olmuştur. İstanbul, Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı geçmişten bu yana şehrin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Ayrıca Tekirdağ, İstanbul ile Avrupa arasındaki **karayolu** bağlantısını sağlayan yol üzerindedir. Tekirdağ şehri Kırklareli'ne 121 km, İstanbul'a 132 km, Edirne'ye 140 km, Çanakkale'ye 188 km, İzmir'e 506 km iken, Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Dedeağaç'a 154 km, Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Hasköy'e ise 249 km'dir. Tekirdağ şehir merkezi ile Kapıkule sınır kapısı arasındaki mesafe 141 km'dir (Tablo 41). Şehrin İstanbul ve Avrupa arasında yer alması, ulaşıma bağlı olarak gelişmesini sağlamıştır.

Tablo 41. Tekirdağ şehrinin çevresinde yer alan bazı şehirlere uzaklığı (km)

Şehir/Ülke	Mesafe (km)
Kırklareli	121
İstanbul	132
Edirne	140
Çanakkale	188
Bursa	375
Balıkesir	379
Ankara	585
Dedeağaç (Yunanistan)	154
Hasköy (Bulgaristan)	249

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, 2019.

Tekirdağ'ın şehir içi ve dışı ulaşımını sağlayan yolların yapımı şehrin mekânsal gelişimi üzerinde etkili olmuştur. Bunlardan biri olan İstanbul yolu denizin doldurulmasıyla elde edilmiştir. İlk zamanlar stabilize olarak kullanılan yol, ilerleyen süreçte asfalta dönüştürülmüştür. Bu gelişmenin ardından 1960'ların sonlarına doğru aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde yol genişletilmiş ve duble yol haline gelmiştir. İstanbul yolu olarak bilinen bu yolun iyileşmesiyle şehrin ulaşım fonksiyonu gelişmiştir. Bu yol faaliyete girdikten sonra devamı Avrupa'ya gittiği için

Londra asfaltı olarak da isimlendirilmekteydi. Günümüzdeki adı ise D-110 İstanbul Bulvarı'dır (Foto 46). Ayrıca şehrin batısında D-110 Tekirdağ-İpsala Çevre Yolu, kuzeybatısında D-555 Tekirdağ-Edirne Çevre Yolu, kuzeyinde ise D-565 Tekirdağ-Lüleburgaz Çevre Yolu yer almaktadır. Bu karayolları ile Tekirdağ'ın diğer şehir ve ülkelerle karayolu bağlantısı gerçekleşmektedir. Nitekim D-110 Tekirdağ-İpsala Çevre Yolu Türkiye'den Avrupa'ya giden çevre yolu olduğu için ithalat ve ihracat amaçlı en fazla kullanılan karayoludur. Ayrıca D-100 yolunun devamındaki İpsala sınır kapısı ile Yunanistan'a, D-110 ve TEM yolu ile de Kapıkule sınır kapısından Bulgaristan'a ulaşılmaktadır. Türkiye otoyol ağının en önemli kesimlerinden biri olan Tarkya otoyolu, kısa adıyla TEM olarak bilinen ve Polonya'nın Gdansk şehrinden başlayan Avrupa'nın güneydoğu sahillerine oradan da Türkiye'ye ulaşan uluslararası otoyol ağının da bir parçasıdır. Bu yol sadece Türkiye ile Avrupa arasındaki ulaşımın değil aynı zamanda Asya ile Avrupa arasındaki karayolu ulaşımının da bir parçasıdır (Şahin, 2000:347-350). Tekirdağ şehri ve yakınından geçen yolların uluslararası bağlantı yolu durumunda olması ulaşım fonksiyonu açısından şehrin önemini artırmıştır.

Foto 46. İstanbul Bulvarı'ndan (D-110 Karayolu) bir görünüm, 2019.

Tekirdağ şehrinin ulaşım fonksiyonunun gelişmesinde büyük öneme sahip olan bir diğer yol ise 2007 yılında çalışmalarına başlanmış olup 2012 yılında faaliyete geçmiş olan Tekirdağ Çevre Yolu'dur. Şehrin batısında sahilden başlayıp kuzeye yönelip buradan doğuya doğru devam ettikten sonra tekrar güneye yönelen çevre yolu, şehrin kuzeyinde yaklaşık 18 km'lik bir yay çizmektedir. Batıda Altınova-100. Yıl mahalleleri

sınırından başlayan çevre yolu, Çınarlı ve Aydoğdu mahallelerinin kuzey sınırını oluşturduktan sonra Muratlı Caddesi ile birleşir. Buradan yaklaşık 2 km daha doğuya devam ettikten sonra Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeydoğu sınırında kavis yaparak güneye, deniz kıyısına doğru devam eder. Hürriyet, Namık Kemal ve Değirmenaltı mahallelerinin sınırını oluşturan çevre yolu, burada İstanbul yolu ile birleşir. Tekirdağ çevre yolu, şehir sahasının kuzeyinden geçmektedir. Bahsi geçen çevreyolu şehrin kuzeye doğru saçaklanmasını sağlamıştır. Nitekim Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeydoğusunda şehir ile çevre yolu arasında 2,5 km genişliği bulan boş alanlar olsa da 100. Yıl, Çınarlı, Aydoğdu, Zafer, Eskicami-Ortacami mahallelerinin kuzeyinde şehrin sınırı yola dayanmış vaziyettedir. Ayrıca söz konusu çevre yolu, 2012 yılında ulaşıma açıldığında şehrin kuzey sınırını teşkil etmekteyken günümüzde şehir sahası, özellike de Karadeniz Mahallesi civarında, yolun kuzeyine doğru taşmış durumdadır.

Tekirdağ Çevre Yolu, 2023 yılında tamamlanması beklenen 1915 Çanakkale Köprüsü Projesi kapsamındaki Kınalı – Tekirdağ – Çanakkale – Savaştepe Otoyolu'nun bir bölümünü oluşturmaktadır. Halihazırda şehrin kuzey sınırı genel hatlarıyla çevre yoluna dayanmış durumdadır. Ayrıca yolun kuzey bölümünde fabrikalar yer almaktadır. Projenin tamamlanmasının ardından ulaşım fonksiyonuna bağlı olarak sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ve yolun çevresinde yapılaşmanın artması muhtemeldir. Bu durum ulaşım fonksiyonuna bağlı olarak şehrin bu yöne doğru gelişeceğinin göstergelerinden biridir. Ayrıca projenin tamamlanmasının ardından Tekirdağ ile Çanakkale arası 146 km, Balıkesir 276 km'ye düşecektir.

Ulaşım fonksiyonu şehrin etki sahası üzerinde etkilidir. Bu durum şehirlerarası ulaşımı olduğu kadar şehir içi ulaşımı da kapsamaktadır. Nitekim iyi bir ulaşım ağına sahip olan şehirler daha düzenli gelişebilmekte, daha az alt yapı sorunları yaşamakta, trafik problemleri gibi çevresel sorunları azalmaktadır. Ayrıca şehir içi ulaşım ağının uygun olması halkın ihtiyaçlarını temin etme noktasında rahat erişimini sağlamaktadır. Zira Tekirdağ şehrinin bütün mahallelerine toplu taşıma araçları ile ulaşım mümkündür. Tekirdağ şehrinde toplu taşıma faaliyetleri Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı TETAŞ Taşımacılık A.Ş. ile minibüs kooperatifleri tarafından yürütülmektedir. TETAŞ Taşımacılık A.Ş.'nin 70, minibüs kooperatiflerinin ise 161 olmak üzere Tekirdağ'da şehir içi ulaşımı sağlayan 231 araç yer almaktadır. Bu araçlar otogardan kalkmakta olup şehir

merkezinden geçtikten sonra Değirmenaltı, Hürriyet, Namık Kemal, 100. Yıl, Altınova, Çiftlikönü, Çınarlı, Aydoğdu, Zafer, Eskicami-Ortacami, Gündoğdu-Turgut mahallelerine gitmektedir. Şehir içerisinde toplamda 120 durak bulunmaktadır. Durak sayısının bu kadar fazla olması şehir içi toplu taşımanın geliştiği anlamına gelmektedir. (Tablo 42, Harita 30).

Tablo 42. Tekirdağ şehrindeki toplu taşıma kooperatifleri ve TETAŞ'a ait araç sayısı

Minibüs Kooperatifleri ve TETAŞ	**Araç Sayısı**
11 No'lu Koop. Değirmenaltı	56
25 No'lu Koop. 100. Yıl Üst Yol	13
33 No'lu Koop. Altınova	15
48 No'lu Koop. Çiftlikönü	8
49 No'lu Koop. Çınarlı	28
85 No'lu Koop. Aydoğdu	21
115 No'lu Koop. 100. Yıl Alt Yol	20
TETAŞ	70
Toplam	**231**

Kaynak: Tekirdağ Büyük Şehir Belediyesi Ulaştırma Müdürlüğü, 2019.

Tekirdağ şehrindeki minibüs kooperatiflerine bağlı araçlarda elektronik sistem olmadığından yıllık taşınan yolcu sayısı bilinmezken elektronik geçiş sistemi olan TETAŞ Taşımacılık A.Ş. 70 araçlık filosu ile 2018 yılında 11.851.873 yolcuyu taşımıştır. Şehirdeki toplu taşıma ağının genişliği şehrin etki sahası ile paralellik arz etmektedir.

Tekirdağ şehrinden kırsal kesime kalkan toplu taşıma araçlarının sıklığı, şehir ile kırsal kesim arasındaki münasebetin ortaya konulması açısından önemlidir. Şehir merkezinden kırsal kesime kalkan araçların sayısı yerleşmelerin sahip olduğu nüfusa göre değişmektedir. Öyle ki 2.000'in üzerinde nüfusa saip olan Kumbağ Mahallesi'ne yarım saatte bir araç kalkerken yaz aylarında bu seferler sıklaşmaktadır. Şehrin yaklaşık 20 km kuzeybatısında yer alan İncecik Mahallesi'ne ise yine aynı şekilde yarım saatte bir sefer düzenlenmektedir. Şehir merkezine yaklaşık 22 km uzaklıkta bulunan Karacakılavuz Mahallesi de yarım saatte bir aracın kalktığı diğer bir yerleşmedir.

Harita 30. Tekirdağ şehri toplu taşıma hattı (belediye otobüsü ve minibüs hattı), 2019.

İncecik ve Karacakılavuz mahallelerinin nüfusu da Kumbağ gibi 2.000 olduğu için benzer sıklıkta seferler düzenlenmektedir. Bunların dışında nüfusları daha az olan ve şehrin doğusunda bulunan Köseilyas ve Gazioğlu köylerine saatte bir araç kalkarken, ilçe sınırları dâhilinde yer alan diğer kırsal yerleşmelere genellikle günde bir sefer düzenlenmektedir.

Ulaşım fonksiyonuyla ilgili olan bir diğer unsur ise şehirdeki araç sayısıdır. Süleymanpaşa İlçesi Trafik Tescil Şube Müdürlüğü'ne kayıtlarına göre ilçede 61.535 kayıtlı araç mevcuttur. Süleymanpaşa ilçesinin nüfusunun 200 bine yaklaştığı göz önünde bulundurulursa, ilçedeki araç sayısı oldukça fazladır. Süleymanpaşa ilçesindeki araçlar içerisinde en fazla olanı 35.908 ile otomobildir. Genellikle kısa mesafe ulaşımında ve şehir içinde kullanılan motosiklet sayısı ise 7.892'dir. Ayrıca ilçede 979 traktörün kayıtlı olması şehrin etrafındaki sahalarda tarımın yapıldığının göstergesidir (Tablo 43). Türkiye genelinde kişi başına 0,27 araç düşmekteyken (TÜİK, 2018), Süleymanpaşa ilçesinde bu oran 0,32'dir. Bu oran Süleymanpaşa ilçesinde kişi başına düşen araç sayısının ülke geneline göre daha fazla olduğunu gösterir. Kişi başına düşen araç ortalaması yüksek olduğundan şehrin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi'nde gün içinde özellikle de iş ve okul başlangıç-bitiş saatlerinde trafik yoğunluğu yaşanmaktadır. Hükümet Caddesi'nin şehir içi ulaşımında yeterli genişliğe sahip olmamasına şehirdeki bu araç yoğunluğu da eklenince bu durumla karışılmaktadır.

Tablo 43.Süleymanpaşa İlçesi'ndeki motorlu taşıt sayısı

Motorlu Taşıt Türü	Sayısı
Otomobil	35.908
Kamyonet	11.226
Motosiklet	7.892
Kamyon	1.983
Minibüs	1.455
Yarı Römork	1.028
Traktör	979
Otobüs	954
Çekici	55
Römork	55
TOPLAM	**61.535**

Kaynak: Süleymanpaşa Trafik Tescil Şube Müdürlüğü, 2018.

Tekirdağ Şehirlerarası Otobüs Terminali, şehrin doğusunda Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nde yer almaktadır. Şehirsel saha içerisinde kalan ve ihtiyaca cevap veremeyecek durumda olan otogarın yerine Zafer Mahallesi sınırları içerisinde Muratlı Caddesi'nin batısına yeni bir otogar inşa edilmektedir. Yapımı devam eden otogarın faaliyete girmesinin ardından şehir içi ulaşımın merkezi noktası bu yöne doğru kayacaktır.

Türkiye, ticari faaliyetler açısından **denizyolu ulaşımına** elverişli bir ülkedir. Ancak bu durumdan yeterince istifade edilememektedir. Özellikle sanayi ve ticaret faaliyetlerinin en fazla geliştiği, aynı zamanda nüfusun en yoğun olduğu Marmara Bölgesi'nde karayolu yerine ağırlıklı olarak denizyolu tercih edilmelidir. Karayolu ulaşımı tercih edildiği takdirde Marmara Denizi'nin doğusundan veya batısından dolanmak gerekmektedir. Oysa ki denizyolu ile direkt ulaşım sağlanabilmektedir. Bu bakımdan denizyolu ulaşımı gerek yurtiçi gerekse de yurtdışı taşımacılıkta ayrı bir öneme sahiptir. Geçmişten bu yana liman şehri olarak gelişimini sürdüren Tekirdağ, liman fonksiyonu bakımından geniş bir hinterlanda sahiptir. Nitekim tarihi süreçte Trakya Yarımadası'nı etkisi altına alan limanlar, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerindeki hammadde ve mamül maddenin sevkedilmesinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Tekirdağ şehrinin bulunduğu konum ve kıyı sistemi liman faaliyetleri açısından elverişlidir. Ayrıca şehir ve yakın çevresinde sanayi faaliyetlerinin gelişmesiyle şu anda yat iskelesi olan limana ek olarak 1952 yılında Türkiye Denizcilik İşletmeleri Liman İşletmesi tarafından yeni bir liman yapılmıştır (Eroğlu, 2016:195). Bunu Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Liman İşletmesi, Asyaport ve Ceyport takip etmiştir. Şehir ve yakın çevresinde yer alan Ceyport, TMO ve Asyaport limanlarında aktif olarak ticari faaliyetler yürütülmektedir. Uluslararası ticaretin yürütüldüğü bu limanlarda büyük tonajlı gemiler yükleme boşaltma yapmaktadır. Nitekim 2018 yılı itibariyle Ceyport'a 237, TMO'ya 11, Asyaport'a 934 olmak üzere toplamda 1.182 gemi gelmiştir. Ayrıca iller bazında tutulan kayıtlara göre Tekirdağ ilindeki limanlar, ülke genelinde en fazla yükleme ve boşaltma yapanlar arasında 7.'dir (Tekirdağ Liman Başkanlığı, 2019).

Şehirde yer alan limanların hepsinde yük taşımacılığı yapılmamaktadır. Bunlardan biri olan Tekirdağ Limanı'nda sadece yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Sık olmasa da Marmara Denizi içerisinde bazı noktalara seferler düzenlenmektedir. Adı

geçen limandan Erdek, Marmara Adası ve Bandırma'ya günde ortalama 3 Ro-Ro yolcu gemisi ile sefer düzenlenmektedir.

Tekirdağ şehrindeki limanların diğer limanlara olan yakınlığı, tercih edilmesini sağlayan unsurlardan biridir. Bunlar yaklaşık olarak; İstanbul Boğazına 69 mil, Çanakkale Boğazına 54 mil, Haydarpaşa Limanı'na 70 mil, Bandırma Limanı'na 53 mil, Ambarlı Limanı'na 55 mil, Varna Limanı'na 212 mil, Köstence Limanı'na 262 mil uzaklıktadır (Özyavuz ve Şişman, 2014:196). Tekirdağ'da yer alan limanlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de şehrin ekonomisinde ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca söz konusu limanlar, ulaşım fonksiyonu açısından şehrin etki alanının geniş bir sahaya yayılmasını sağlamıştır.

Ulaştırma türlerinden bir diğeri de demiryollarıdır. Türkiye'nin İstanbul'dan başlayıp Avrupa içlerine kadar giden **demiryolu** Tekirdağ'ın ilçeleri olan Çorlu ve Muratlı ilçelerinden geçmektedir. Tekirdağ şehrine en yakın demiryolu istasyonu 23 km uzaklıkta olan Muratlı ilçesindedir. İstanbul ve Avrupa arasında sefer düzenleyen böylesine önemli bir demiryolu hattının şehre 23 km uzaklıktan geçmesi şehrin ulaşım fonksiyonuna katkı sağlamaktadır. Zira Tekirdağ şehrinden Avrupa'ya gitmek isteyenler, adı geçen istasyona ulaşarak demiryolunu kullanabilmektedir.

Tekirdağ şehrinin yakın çevresinde yer alan karayolu ve **havayolu** ulaşımı imkânları şehrin ulaşım fonksiyonu üzerinde etkilidir. Bunlardan biri Tekirdağ'ın ilçelerinden olan Çorlu'da 1998 yılında faaliyete giren havalimanıdır. Söz konusu havalimanının Tekirdağ şehrine olan uzaklığı 55 km'dir. Çorlu Havalimanı, Çorlu-İstanbul istikametinde Çorlu şehir merkezine 15 km mesafede yer almaktadır. Bu havalimanından Ankara'ya günde 2 sefer düzenlenmektedir. Tekirdağ şehrinin yakınında olan bu havalimanı şehrin ulaşım fonksiyonuna katkıda bulunmaktadır.

Ulaşımın bir diğer bileşeni **haberleşme** şekilleridir. Bunlar gazete, telefon, TV, radyo, internet vs. ile mümkün olmaktadır. Bir yerleşmenin iletişimde olduğu alan, sosyo-kültürel ve ekonomik etki alanını işaret etmektedir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:177). Günümüzde büyük şehirlerin birçoğunda günlük gazeteler yayınlanmaktadır. Bu gazeteler, bölgede yaşayan halkın haber alma ihtiyacını karşılamaktadır. Söz konusu mahalli gazeteler, şehir ile kır arasındaki münasebetleri ortaya koymaktadır. Bu bakımdan

şehirlerde yayınlanan gazetelerin ulaştığı alan şehrin kültürel etki sahasını ortaya çıkarmaktadır (Göney, 2017:88-89). 1921 yılında basılmaya başlanan Tekirdağ Gazetesi haftada iki kez neşr olunup tek seferde 1.000 adet basılmaktaydı. Tekirdağ Gazetesi'ni bu dönemde Gazeteyi Vilayet Matbaası basmaktaydı (Serez, 2007:194). Günümüzde ise Tekirdağ şehrinde Avrupa, Haber Trak, Tekirdağ Şafak, Tekirdağ Yeni İnan, Trakya ve Trakya Demokrat gazeteleri günlük olarak yayınlanmaktadır (Tablo 44). Bunların dışında haftalık ve 15 günde bir olmak üzere periyodik olarak yayınlanan 14 gazete daha basılmaktadır.

Tablo 44. Tekirdağ şehrinde yer alan basın ve yayın kuruluşları

Günlük Gazeteler	TV	Radyo
Avrupa	Bakbi TV	Radyo Trak FM
Haber Trak	Trakya Türk TV	Radyo Mutlu FM
Tekirdağ Şafak	-	Armoni FM
Tekirdağ Yeni İnan	-	Radyo 59 FM
Trakya	-	-
Trakya Demokrat	-	-

Kaynak: Tekirdağ Büyük Şehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı, 2019.

Şehirde yer alan diğer haberleşme unsurları TV ve radyo kanallarıdır. Tekirdağ şehrinde Bakbi TV ve Trakya Türk TV kanalları karasal yayın yapmaktadır. Şehirde yayın yapan radyo kanalları ise; Radyo Trak FM, Radyo Mutlu FM, Armoni FM, Radyo 59 FM'dir. Tekirdağ şehrinde yerel yayın yapan gazete, TV, radyo kanalları kır ve şehrin gelişmelerden haberdar olması ve ortak bir kültür ile hareket etmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla yayınların ulaştığı kırsal alanlar da şehrin etki alanı içerisinde yer almaktadır.

Tekirdağ şehri karayolu, denizyolu ve havayolu ulaşım ağlarının önemli bir kavşak noktasında yer almaktadır. Şehrin kuruluşunda ve gelişmesinde etkili olan ulaşım fonksiyonu, günümüzde de önemini korumaktadır. Ayrıca teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim ağının geniş bir alana yayılması, şehrin kültürel etki sahasının genişlemesini sağlamıştır.

5.4. Sanayi Fonksiyonu

Sanayi faaliyetleriyle şehirleşme arasında doğrudan ve karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Sanayi faaliyetlerinin "şehir yapıcı'' etkisi yerleşmelerin şehirleşmesinde önemli rol oynar. Yerleşmelerin nüfusunun artmasını, iş bölümünün oluşmasını ve yeni sanayi kollarının gelişmesini sağlayarak yerleşmelere şehirsel bir kimlik kazandırır (Tümertekin, 1969:121). Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrindeki sanayi faaliyetleri şehrin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Nitekim şehirdeki sanayi faaliyetlerinin artışına bağlı olarak nüfus artmış, şehir yatay olarak büyümüş, şehrin çevresiyle olan müsasetleri gelişmiştir.

Tekirdağ şehrinde Osmanlı Dönemi'nden önce de atölye tipi sanayi faaliyetleri yürütülmekteydi. Osmanlı'nın Rodosçuk'u fethetmesinin ardından bu faaliyetler daha geniş alanda yapılmaya başlandı. Öyle ki atölye tipi faaliyetlerin gelişimesiyle kalifiye elemanlar Rodosçuk'a göç etmiştir. Örneğin Teselya'dan mumcular, Anadolu ve Rumeli'den nalçacı, sabuncu, ugancı gibi mesleklere mensup insanlar Rodosçuk'a yerleşmişlerdir (Ateş, 2009:153).

19. yüzyılda atölye tipi sanayi faaliyetlerinin yürütüldüğü şehirde, değirmenler, camhaneler, bezirhaneler, yağhaneler, tabakhaneler, kiremithaneler yer almaktaydı. Bu dönemde şehirde 4 farklı noktada değirmen bulunmaktaydı. Camhaneler, bezirhane (keten tohumu yağı üretimi), yağhaneler, tabakhaneler başlıca sanayi faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlardı. Ayrıca Naib Köyü'nde bir kiremithane bulunaktaydı. Buradan İstanbul'a kiremit satışı yapılmaktaydı (Bayraktar, 2016:109-111).

Tekirdağ şehrinde 1931 yılında açılan Tekel Şarap Fabrikası, şehrin gelişiminde önemli bir role sahiptir. Nitekim fabrika kurulmadan önce 1927 yılında yapılan nüfus sayımında şehrin nüfusu 14 bin civarındayken fabrikanın kurulmasının ardından yapılan 1935 nüfus sayımında bu miktar 19 binlere çıkmıştır. Söz konusu fabrikaya bağlı olarak şehrin aldığı göç miktarı artmıştır. Ayrıca şehir, yatay olarak büyümüş, çevresiyle olan münasebetleri geliştmiştir. Ancak yaklaşık 6 bin kişinin istihdam edildiği Tekel Şarap Fabrikası 2017 yılında kapatılmıştır. Bu döneme kadar şehirsel fonksiyonlar arasında önemli bir yere sahip olan sanayi fonksiyonu, söz konusu fabrikanın kapanmasıyla bu özelliğini önemli ölçüde yitirmiştir.

Günümüzde Tekirdağ şehrinde büyük ölçekli sanayi faaliyetleri bulunmamaktadır. Nitekim Tekirdağ Sanayi ve Ticaret Odası, Tekirdağ'ın ilçeleri arasında yapmış olduğu tasnife göre Süleymanpaşa ilçesinde, idari hizmet, finans, ticaret, kültür, turizm, eğitim, üniversite, lojistik ve teknoloji geliştirme gibi fonksiyonların öne çıktığını aktarmıştır.[29] Bu rapordan da anlaşılacağı üzere Tekirdağ sanayi fonksiyonuyla ön plana çıkan bir şehir değildir.

Şehirde yer alan küçük ölçekli fabarika ve küçük sanayi siteleri şehrin başlıca sanayi alanlarıdır. Şehirde bulunan atölye tipi sanayi diyebileceğimiz işyerleri, sanayi fonksiyonunun bir kısmını temsil etmektedir. Öyle ki Süleymanpaşa Esnaf ve Sanatkârlar Odası'nın bünyesindeki Madeni Eşya Sanatkârları Odası'na 999 üye kayıtlıdır. Bu grup içerisinde torna tesviye, kaynakçılık, her nevi tesisat, oto tamir, demir-alüminyum-pvc doğrama gibi atölye tipi sanayi diyebileceğimiz meslek grupları yer almaktadır. Bu alanda hizmet vermekte olan 999 işyeri şehir halkının ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Tekirdağ şehrinde üç sanayi sitesi yer almaktadır. Bunlardan ikisi tamamen şehir içerisinde kalmış durumdadır. Söz konusu sanayi sitelerinden ilki Çınarlı Mahallesi içerisinde yer alan Atatürk Sanayi Sitesi'dir. Oldukça az sayıda atölyenin yer aldığı sanayi sitesinde ağırlıklı olarak marongoz atölyeleri bulunmaktadır. Şehir içinde yer alan bir diğer sanayi sitesi ise 100. Yıl Mahallesi sınırlarında yer alan Küçük Sanayi Sitesi'dir. Bu sanayi sitesinde oto tamiri, marongoz ve demir doğrama gibi atölyeler yer almaktadır. Bahsi geçen iki sanayi sitesi de şehir içerisinde kaldıklarından dolayı genişleme imkânı bulamamıştır. Söz konusu sanayi siteleri nüfusun artmasıyla halkın ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiştir. Bunun üzerine şehrin batısında 100. Yıl Sanayi Sitesi açılmıştır (Foto 47).

[29] Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası, URL: http://www.tekirdagtso.org.tr/Formlar/Tekirdag_Rapor.pdf (10 Nisan 2019).

Foto 47. 100. Yıl Sanayi Sitesi, 2019.

Şehir içerisinde kalmış olan Atatürk Sanayi Sitesi ve Küçük Sanayi Sitesi'nde halen işyerleri bulunsa da şehrin bu anlamdaki ihtiyacının giderilmesinde ve sanayi fonksiyonunun yerine getirilmesinde yeterli değildirler. 100. Yıl Mahallesi'nde şehrin kenar sahasında 1983 yılında inşası başlayan 100. Yıl Sanayi Sitesi, 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Söz konusu sanayi sitesinde zaman içerisinde işyeri sayısı artmıştır. Günümüzde şehrin en büyük sanayi sitesi durumunda olup, 165 işyeri ile hizmet vermektedir (Tablo 45). 100. Yıl Sanayi Sitesi, şehrin kenar kuşağında bulunmaktadır. Ayrıca batısında ve kuzeyinde yer alan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı, ulaşım açısından avantaj sağlamaktadır.

Tablo 45. 100. Yıl Sanayi Sitesi'nde yer alan işyerleri, 2019

İşyeri Türü	Sayı	İşyeri Türü	Sayı
Alüminyum ve PVC	10	Oto Lastik	7
Demirci ve Kaynakçı	12	Oto Mak. Şase ve Ding.	3
Mobilyacı	17	Oto Tamir	55
Kaporta Boya ve Döşeme	30	Torna Tesviye	10
Oto Elektrik	21	**Toplam**	**165**

Kaynak: http://www.tekirdagyenisanayi.com/, 11.05.2019.

Şehirler ve çevrelerinde yer alan sanayi faaliyetlerinin coğrafi dağılışı farklılık arz etmektedir. Bunu, şehir içindeki dağınık küçük ölçekli sanayiler, yol boyu gelişen

sanayiler ve planlı gelişim alanına sahip olan sanayiler olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür. Şehir içinde dağınık olarak yer alan sanayiler daha ziyade küçük ölçekli marangoz, dokuma, gıda gibi kollardan oluşmaktadır. Bunlar ikamet edilen binaların alt katlarında da faaliyet gösterebilmektedir. Bir diğer sanayi gelişim alanı ise yol boyunca olanlarıdır. Yol boyunca şeritsel olarak gelişen sanayiler, planlama sonucu değil organik olarak ortaya çıkmışlardır (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:152). Nitekim son yıllarda çalışma sahasında yer alan Zafer, Aydoğdu, Çınarlı mahallelerinin kuzeyinde yol boyunca şeritsel olarak gelişen bir sanayi alanı oluşmuştur. Bu mevkide un, hazır beton üretimi, gıda ürünleri, kuşyemleri, yalıtım, ambalaj, asansör, cam ve boya sanayi kuruluşları yer almaktadır. Ayrıca bu bölgede silolar, depo ve antrepoların yer aldığı şirketler bulunmaktadır. Dumansız sanayi tesislerinin yer aldığı söz konusu bölgede yol boyunca şeritsel olarak sanayi tesislerinin sayısı giderek artmaktadır. Ancak zaman içerisinde şehrin bu yöne doğru saçaklanmasıyla fabrika ile konut alanları iç içe geçmiştir. Bu durum yanlış planlamanın yapıldığını gösterir.

Şehirdeki sanayi faaliyetlerinin yürütülmesinde şehrin kuzeybatısında yer alan Tekirdağ-İpsala Çevre Yolu önemli rol oynamaktadır. 1915 Çanakkale Yolu Projesi'nin bir parçası olan bu yol, hammadde ve mamül maddenin gerek yurt içi gerekse de yurt dışına ulaşımını kolaylaştıracaktır. Bundan dolayı söz konusu yola yakın ancak şehre en az 5 km uzaklıkta kurulacak sanayi tesisleri, sanayi fonksiyonuna katkı sağlayacaktır.

5.5. Eğitim Fonksiyonu

Şehirler, kültürel faaliyetlerin doğduğu ve geliştiği mekânlardır. Kırsal alanda yaşayanların sahip oldukları nüfus ve imkânlar, birtakım kültürel faaliyetleri yerine getirememelerine neden olmaktadır. Bunlardan biri olan eğitim, şehirsel fonksiyonlar arasındadır. Nitekim üniversite, yüksekokul, meslek okulu ve liseler genellikle şehirlerde yer alır. Bu kapsamda şehirler, etrafındaki sahaların üniversite ve yüksekokul ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Ayrıca bu durum şehir ile çevresindeki kırsal alanların münasebetine bir örnektir. Zira eski çağlarda var olan şehirler, etraflarını kültürel anlamda önemli derecede etkilemişlerdir (Göney, 2017:87-88).

Eğitim fonksiyonu sayesinde şehrin kültürel etki alanı tespit edilebilir. Bunun için şehirde yer alan en eski eğitim kurumunun nerede kurulduğunu ve günümüzde

nerelerde kurulduklarını tespit etmek gerekir. Böylece kültürel etki sahasının ne kadar genişlediği belirlenmiş olur (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:148). Bu bakış açısıyla Tekirdağ şehrindeki kuruluşu eskiye dayanan okullar ile günümüzde nerelere kuruldukları tespit edilmiştir Böylelikle kültürel etki sahasının ne kadar genişlediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tekirdağ şehrinde Osmanlı Döneminde 108 öğrencisi olan İdadi Okulu, Fevziye Erkek Okulu, Fethiye Erkek Okulu, Dar-ül Necat (kurtuluş) Erkek Okulu, Kız Okulu, 250 öğrencisi olan Rum Cemaati Okulu, 325 öğrencili Ermeni Cemaati Okulu, 600 öğrencili Surp Tekavur Kilisesi Okulu (şu anki İnönü İlkokulu) yer almaktaydı. Yukarıda adı geçen okullar günümüze kadar ulaşamamışladır. Diğer taraftan kuruluşu eskiye dayanan ve halen eğitim faaliyetlerini sürdürmekte olan okullar da bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Süleymanpaşa İlkokulu, 1882 yılında mahalle mektebi olarak açılmıştır. Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde yer alan okulda 1914 yılında Balkan Savaşları sona erdikten sonra Cemat-i İslamiye teşkilatının çabalarıyla Menba-i İrfan olarak eğitime devam edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra 1926 yılında okulun adı Süleymanpaşa İlkokulu olarak değiştirilmiştir. Okul, halen aynı yerde aynı isim ile eğitime devam etmektedir (Serez, 2007:170-172).

Tekirdağ şehrindeki kuruluşu eskiye dayanan bir diğer okul ise Ertuğrul Mahallesi'nde yer alan Namık Kemal İlkokulu'dur. 1891 yılında idadi (ilkokul) olarak eğitime başlayan okul Yunan işgaline kadar Rüstem Paşa Vakfında eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. İşgal ile birlikte farklı binalara taşınmış 1925 yılından itibaren ise şu anki binasına yerleşmiştir. Günümüzde 166 öğrencinin, 12 öğretmenin ve 8 dersliğin olduğu bir okul olarak eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir [30](Foto 48).

[30]Namık Kemal İlkokulu. URL: http://tekirdagnamikkemalilkokulu.meb.k12.tr/59/01/975171/icerikler/listele_tarihce.html. (25 Nisan 2019).

Foto 48. Tekirdağ Namık Kemal İlkokulu, Ertuğrul Mahallesi, 2017.

Tekirdağ şehrinde yer alan tarihi okullar, genellikle şehrin tarihi siti içerisinde yer alan Ertuğrul, Eskicami-Ortacami ve Gündoğdu-Turgut mahallelerindedir. Cumhuriyet öncesinde kurulan okulların bu mahallelerle sınırlı kalması, eğitim fonksiyonunun daha sınırlı bir alanı etkilediğini göstermektedir. Ancak Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından okul sayısı artmıştır. Özellikle 2000 yılından sonra şehirde 15 ilkokul, 16 ortaokul, 17 lise inşa edilmiştir. Buna göre, Tekirdağ şehrinde yer alan ilkokul, ortaokul ve liselerin 48'i 2000 yılından sonra eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Bu veriler, şehrin hızlı bir şekilde artan nüfusunun ihtiyacına cevap verebilmek adına okul sayısında ciddi bir artış olduğunun göstergesidir.

Şehirde eğitim fonksiyonu açısından önemli bir yer tutan Namık Kemal Üniversitesi her ne kadar 2006 yılında kurulmuş olsa da günümüzde (2019) adı geçen üniversite bünyesindeki bazı birimler 2006 yılından önce Trakya Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürüyordu. Namık Kemal Üniversitesi'nin tarihi gelişimi şu şekildedir: 1976 yılında Ertuğrul Mahallesi'ndeki Kızılay Caddesi üzerindeki bir binada Meslek Yüksek Okulu olarak kurulmuştur. Hayati Bilimler ve Sosyal Bilimler olmak üzere iki bölümle faaliyetine başlamıştır. İlerleyen dönemlerde Teknik Bilimler bölümü de eklenmiştir. 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile birlikte Trakya Üniversitesi'ne bağlı Ziraat Fakültesi olarak eğitime devam edilmiş ancak fiziki mekân ve teknolojik imkân yetersizliğinden 1993 yılında bugünkü yeri olan Namık Kemal Mahallesi'ndeki yerleşkesine taşınmıştır. 1 Mart 2006 tarihinde ise 17 bölüm ve 3.555 öğrenci ile Namık Kemal Üniversitesi olarak resmen eğitim ve öğretime başlanmıştır. Süleymanpaşa Belediye Binası, geçici olarak Rektörlük olarak kullanılsa da ilerleyen dönemde merkez

yerleşkeye taşınmıştır.[31] Günümüzde ise Tekirdağ şehir sınırları içerisinde yer alan Namık Kemal Üniversitesi Değirmenaltı Yerleşkesi'nde 8 fakülte, 3 enstitü, 2 yüksekokul, 2 meslek yüksek okul bulunmaktadır (Tablo 46). 2019 yılı itibariyle Namık Kemal Üniversitesi'nde 32.408 öğrenci eğitim-öğretim hayatını sürdürmektedir.

Tablo 46. Namık Kemal Üniversitesi Değirmenaltı Yerleşkesi'nde yer alan fakülte, meslek yüksek okulu ve enstitüler

Fakülte/Yüksek Okul/Enstitü	Fakülte/Yüksek Okul/Enstitü
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu	Sağlık Yüksek Okulu
Diş Hekimliği Fakültesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Fen Bilimleri Enstitüsü	Sosyal Bilimler MYO
Fen Edebiyat Fakültesi	Teknik Bilimler MYO
Güzel Sanatlar Fakültesi	Tıp Fakültesi
Hukuk Fakültesi	Veterinerlik Fakültesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	Yabancı Diller Fakültesi
İlahiyat Fakültesi	Ziraat Fakültesi
Sağlık Bilimler Enstitüsü	

Kaynak: Namık Kemal Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2019.

Şehirsel fonksiyonlar arasında önemli bir yeri olan eğitim fonksiyonunun daha nitelikli olabilmesi için belli başlı kriterler bulunmaktadır. Bu kapsamda öğrenci-derslik, öğretmen-öğrenci ve öğrenci-alan ilişkisi eğitim kurumlarının niteliğinin tespit edilmesi açısından önemlidir. Nitekim ilköğretim okullarında nitelikli eğitim açısından en uygun öğrenci sayısı ile ilgili farklı görüşler olsa da ortalama değer 500-750 öğrencidir. Ayrıca 1961 tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre Türkiye'de derslik başına 30, öğretmen başına 40 öğrenci düşmesi gerekmektedir (Uğur, 2015:147-148).

Tekirdağ şehrinde 29 ilkokul, 9.756 öğrenci, 595 öğretmen, 460 derslik bulunmaktadır. Öğretmen başına 16, derslik başına ise 21 öğrenci düşmektedir. Bu istatistiki verilere göre Tekirdağ şehrinde yer alan ilkokullar, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nunda belirlenen standartlara uygunluk arz etmektedir. Tekirdağ şehrinde; 8 Hürriyet, 4 Ertuğrul, 3 100. Yıl, 3 Eskicami-Ortacami ile en fazla ilkokulun olduğu mahalleler iken, en az ilkokulun olduğu mahalleler 1 Gündoğdu-Turgut, 1 Yavuz, 1 Zafer mahalleleridir (Tablo 47).

[31] Namık Kemal Üniversitesi. URL: http://kckk2011.nku.edu.tr/Tarihce/0/s/8619/11821. (25 Nisan 2019).

Tablo 47. Tekirdağ şehrindeki ilkokullar

Okul Adı	İnşa Tarihi	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		Mahalle
				K	E	
Süleymanpaşa İlkokulu	1924	20	29	305	300	Eskicami-Ortacami
Ferhadanlı İlkokulu	1925	15	3	20	18	Ertuğrul
Namık Kemal İlkokulu	1926	8	12	88	78	Ertuğrul
Atatürk İlkokulu	1954	17	20	137	132	Eskicami-Ortacami
Cumhuriyet İlkokulu	1964	17	29	282	295	Yavuz
Cafer Tayyar İlkokulu	1966	16	21	161	149	Eskicami-Ortacami
Aydoğdu İlkokulu	1970	22	20	156	166	Aydoğdu
Kâmil Korkmaz Zafer İlkokulu	1978	15	19	133	109	Zafer
100. Yıl Mehmet Sadık Özyüksel	1981	8	12	80	77	100. Yıl
Safiye Osman Çeliker İlkokulu	1989	24	38	393	179	Çınarlı
Mehmet Akif Ersoy İlkokulu	1991	29	35	365	294	Altınova
13 Kasım İlkokulu	1992	10	18	140	137	Aydoğdu
Nurettin Ekmekçioğlu İlkokulu	1992	20	21	194	162	Gündoğdu-Turgut
Ticaret Borsası İlkokulu	1999	15	13	85	76	Değirmenaltı
Tekirdağ İlkokulu	2000	17	39	423	419	Altınova
80. Yıl Cumhuriyet İlkokulu	2004	17	16	133	118	Hürriyet
Murat Hüdavendigar İlkokulu	2007	21	30	292	315	Çınarlı
Ticaret ve Sanayi Odası İlkokulu	2007	15	35	406	398	Hürriyet
Tekirdağ Özel Eğitim İlkokulu	2007	13	1	11	6	Hürriyet
Özel Tekirdağ Aka İlkokulu	2008	19	22	108	113	Hürriyet
Şehit Piyade Er Ercan Ay İlkokulu	2009	15	8	41	55	Ertuğrul
Hüseyin Pehlivan İlkokulu	2011	21	51	508	486	100. Yıl
Özel Mektebim İlkokulu	2013	8	16	94	83	Hürriyet
Mevlâna İlkokulu	2015	21	26	261	264	Hürriyet
Yunus Emre İlkokulu	2015	24	9	79	66	100. Yıl
Özel Gökçe Okulları Tekirdağ	2016	9	11	20	15	Hürriyet
Özel İhsan İlkokulu	2017	14	18	59	44	Hürriyet
Özel Kent Koleji İlkokulu	2017	10	12	34	27	Hürriyet
Ertuğrul İlkokulu	2018	10	11	81	86	Ertuğrul
TOPLAM		**460**	**595**	**5.089**	**4.667**	

Kaynak: Tekirdağ İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2019.

Tekirdağ şehrinde toplamda 25 ortaokul bulunmaktadır. Şehirdeki ortaokullarda 8.252 öğrenci, 599 öğretmen, 307 derslik mevcuttur. Buna göre bir öğretmene 14, derslik başına ise 27 öğrenci düşmektedir. Tekirdağ şehrinde yer alan ortaokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı ilköğretime göre fazla olsa da 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nunda belirlenen kriterlere uygun bir durum söz konusudur. En fazla ortaokulun olduğu mahalle 7 ortaokul ile Hürriyet iken bunu 3 ortaokul ile Aydoğdu Mahallesi takip etmektedir. Birer ortaokulun olduğu Ertuğrul, Yavuz, Zafer en az ortaokulun yer aldığı mahallelerdir (Tablo 48).

Tablo 48. Tekirdağ şehrindeki ortaokullar, 2019.

Okul Adı	İnşa Tarihi	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci		Mahalle
				K	E	
Hacıilbey Ortaokulu	1928	20	36	219	195	Gündoğdu-Turgut
İnönü Ortaokulu	1967	28	39	221	197	Aydoğdu
Fevzi Çakmak Ortaokulu	1969	22	46	312	299	Çınarlı
Aydoğdu Ortaokulu	1970	0	13	64	80	Aydoğdu
50. Yıl Ortaokulu	1971	36	78	719	701	EskicamiOrtacami
Kâmil Korkmaz Zafer Ortaokulu	1978	9	16	108	83	Zafer
Öğretmen Mediha Mehmet Tetikol	1985	30	61	535	430	100. Yıl
13 Kasım Ortaokulu	1992	20	10	85	93	Aydoğdu
Ticaret Borsası Ortaokulu	1999	0	14	94	66	Değirmenaltı
Özel İdare Ortaokulu	2004	0	17	143	114	Hürriyet
Özel Tekirdağ Meriç Ortaokulu	2005	15	18	92	73	Yavuz
Tekirdağ Özel Eğitim Ortaokulu	2007	2	8	18	7	Hürriyet
Özel Tekirdağ Aka Ortaokulu	2008	0	18	110	80	Hürriyet
Şehit Turgut Kurtçu Ortaokulu	2012	21	37	232	220	Altınova
Karadeniz Ortaokulu	2012	4	8	55	46	Karadenizz
Şehit Mehmet Şengül Ortaokulu	2013	21	48	458	495	Hürriyet
Kazandereli Memiş Pehlivan Ortaokulu	2014	21	39	354	331	100. Yıl
Yunus Emre Ortaokulu	2015	0	6	54	50	Karadeniz
B. Şehir Belediyesi Vali Enver	2016	21	24	180	146	Gündoğdu-Turgut
Prof.Osman Öztürk İmam Hatip	2016	0	18	138	87	Çınarlı
Özel Çözüm Akademi Okulları Ort.	2017	10	6	14	18	Ertuğrul
Özel Kent Koleji Ortaokulu	2017	12	15	43	46	Hürriyet
Özel Mektebim Ortaokulu	2017	9	9	17	10	Hürriyet
Altınova İmam Hatip Ortaokulu	2018	0	0	0	0	Altınova
Özel Tekirdağ Bilgi Koleji Ortaokulu	2018	8	15	62	58	Hürriyet
TOPLAM		**307**	**599**	**4.32**	**3.92**	

Tekirdağ'da yer alan lise ve dengi okullarda; 10.450 öğrenci, 963 öğretmen, 502 derslik bulunmaktadır. Öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı 11 olup, derslik başına düşen öğrenci sayısı 21'dir. Bu veriler 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nunda belirlenen standartlara uygundur. Tekirdağ şehrinde yer alan 27 lisenin; 11'i Hürriyet, 5'i 100. Yıl, 5'i Gündoğdu-Turgut, 2'si Yavuz mahallelerinde bulunmakta olup, 1'er lise de Eskicami-Ortacami, Ertuğrul, Zafer, Namık Kemal mahallelerinde yer almaktadır (Tablo 49).

Tablo 49. Tekirdağ şehrindeki lise ve dengi okullar, 2019.

Okul Adı	İnşa Tarihi	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci		Mahalle
				K	E	
Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik	1943	41	75	136	536	Hürriyet
Tekirdağ Mesleki ve Teknik Anadolu	1944	33	102	553	15	100. Yıl
Namık Kemal Lisesi	1955	40	86	536	671	Hürriyet
Gündoğdu Mesleki ve Teknik	1966	21	60	334	163	Gündoğdu-Turgut
Tekirdağ Anadolu İmam Hatip Lisesi	1967	17	26	223	0	Zafer
Süleymanpaşa Mesleki ve Teknik	1979	16	47	430	162	100. Yıl
Tekirdağ Anadolu Lisesi	1984	24	56	323	441	Hürriyet
Tev Mübeccel Albay Şerafettin	1984	10	13	67	115	100. Yıl
Tuğlacılar Anadolu Lisesi	1989	30	59	477	46	Eskicami-Ortacami
Ebru Nayim Fen Lisesi	1999	19	30	216	254	Hürriyet
Tekirdağ Güzel Sanatlar Lisesi	2002	8	34	96	132	Yavuz
Özel Tekirdağ Aka Fen Lisesi	2008	4	12	30	40	Hürriyet
Özel Tekirdağ Aka Koleji	2008	10	11	65	53	Hürriyet
Kadriye Nazif Gölge Çok Programlı	2010	19	31	171	281	100. Yıl
Fatih Anadolu Lisesi	2011	40	78	555	576	Gündoğdu-Turgut
Özel Tekirdağ Mesleki ve Teknik	2013	22	23	101	144	Hürriyet
Özel Tekirdağ Yaşam Mesleki ve	2013	16	16	49	75	Yavuz
Tekirdağ Belediyesi Sosyal Bilimler	2014	24	37	144	356	Hürriyet
Özel Tekirdağ Aydın Anadolu Lisesi	2014	21	32	127	125	Gündoğdu-Turgut
Süleymanpaşa Anadolu İmam Hatip	2016	24	50	293	434	Gündoğdu-Turgut
Nene Hatun Kız Anadolu İmam Hatip	2017	21	33	0	361	Gündoğdu-Turgut
Uluslararası Münür Alkan Anadolu	2017	11	3	90	0	Namık Kemal
Kadriye Nazif Gölge Anadolu Lisesi	2018	0	9	76	95	100. Yıl
Özel Tekirdağ Bilgi Koleji Fen Lisesi	2018	4	15	9	15	Hürriyet
Özel Tekirdağ Bilgi Koleji Anadolu	2018	10	18	88	56	Hürriyet
Özel Çözüm Akademi Okulları	2018	9	7	26	21	Ertuğrul
Özel Tekirdağ Akşam Lisesi	2018	8	0	53	15	Hürriyet
TOPLAM		**502**	**963**	**5.268**	**5.182**	**-**

Eğitim kademesi arttıkça okulların şehrin merkezi noktalarına kaydığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle şehirsel alandaki mahallelerin birçoğunda ilk ve orta okullar bulunurken, liseler şehrin merkezi sahasında yaygınlık göstermektedir. Buna bağlı olarak Tekirdağ şehrindeki ilk ve orta okullar 12 mahallede bulunmaktayken, liseler 8 farklı mahallede yer almaktadır. En fazla okulun bulunduğu mahalle Hürriyet'tir. Özellikle son yıllarda şehrin bu yöne doğru genişlemesiyle artan nüfusun ihtiyacına cevap verbilmek için inşa edilen okul sayısı artmıştır. Ayrıca gürültü kirliliği gibi eğitim-öğretimi olumsuz etkileyecek koşulların olmaması ve okul inşasına uygun ortamın bulunması burada okul sayısının artmasını sağlamıştır.

Diğer bir eğitim kurumu olan Tekirdağ Halk Eğitim Merkezi'nde çeşitli kurslar açılmaktadır. Nitekim Halk Eğitim Merkezi'nden alınan 2019 verilerine göre toplamda 577 kurs açılmış bu kurslara 11.685 kursiyer katılmıştır. Katılan kursiyerlerin 3.400'ü kursu tamamlayarak sertifika almaya hak kazanmıştır. Ayrıca Halk Eğitim Merkezi'nde açılan okuma-yazma kurslarına 508 öğrenci, meslek kurslarına 5.958 kursiyer iştirak etmiştir (Tablo 50). Halk Eğitim Merkezi'nin icra etmiş olduğu kurslar, örgün eğitim kapsamında olmayan nüfusun eğitim faaliyetlerinden istifade etmesini sağlamaktadır.

Tablo 50. Tekirdağ'da Halk Eğitim Merkezi tarafından açılan kurslar ve katılan öğrenci sayısı

Kurs Türü	Açılan Kurs Sayısı	Toplam Kursiyer	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	Toplam Sertifika Alan	Sertifika Alan Erkek	Sertifika Alan Kadın
Genel Kurslar	262	5219	1860	3359	757	175	582
Okuma- Yazma Kursları	70	508	199	309	120	45	75
Meslek Kursları	245	5958	1916	4042	2523	930	1593
Toplam	**577**	**11.685**	**3.975**	**7.710**	**3.400**	**1.150**	**2.250**

Kaynak: Tekirdağ İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2019.

Tekirdağ şehrinde bahsedilen eğitim kurumlarına ek olarak 20 anaokulu, 6 özel eğitim uygulama okulu, 1 Bilim ve Sanat Merkezi bulunmaktadır. Söz konusu okullar da dahil edildiğinde toplamda 111 eğitim kurumu, 1.445 derslik, 2.352 öğretmen bulunurken 16.028 kız öğrenci ve14.968 erkek öğrenci bu okullarda eğitim hayatını sürdürmektedir. Üniversite dışında 30 binden fazla öğrencinin eğitimini sürdürdüğü Tekirdağ şehrinde, eğitim fonksiyonu oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca 2006 yılında açılan Namık

Kemal Üniversitesi, 30 bini aşan öğrenci mevcudu ile şehrin eğitim fonksiyonunu oldukça ön plana taşımaktadır. Yaklaşık 180 bin nüfusa sahip olan şehirde 60 bin öğrencinin bulunması şehirdeki eğitim fonksiyonunun önemini ortaya koymaktadır.

5.6. Sağlık Fonksiyonu

Tıbbi alandaki hizmetlerin önemli bir kısmı şehirlerde yer almaktadır. Hastaneler, eczaneler ve diğer sağlıkla ilgili kuruluşlar şehir merkezlerinde bulunmaktadır. Kırsal alanda yaşayanlar sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını giderebilmek için şehre gelirler. Dolayısıyla sağlık fonksiyonu, şehrin merkeziyet gücünü artıran unsurlardan biridir (Göney, 2017:87).

Tekirdağ, Cumhuriyet öncesinden bu yana sağlık kuruluşlarını bünyesinde bulunduran bir şehirdir. Nitekim şehirde yer alan Memleket Hastanesi (günümüzdeki Tekirdağ Devlet Hastanesi) 1915 yılında Tekirdağ Mutasarrıfı Zekeriya Zihni Bey ve Askerlik Şube Başkanı Salim Paşa'nın girişimleriyle açılmıştır. Hastanenin masrafları Cemat-i İslamiye tarafından karşılanmıştır.

Adı geçen hastane kurulduğu dönemde kalabalık, gürültü ve kirlilikten uzak şehre hâkim bir noktada yer almaktaydı. Kuşkusuz bu şartlar hasta sıhhati açısından daha uygundur. Ancak nüfusun artması ve şehrin geniş alana yayılmasıyla hastane, şehir içerisinde kalmıştır. Ayrıca ilerleyen dönemde Tekirdağ Devlet Hastanesi'nin 2. ve 3. kısımları ulaşımın uygun olduğu sahil kenarına tesis edilmiştir (Foto 49). Tekirdağ Devlet Hastanesi, günümüzde (2019) ek hizmet binaları ile birlikte 475 yatak kapasitesine sahip bir sağlık kuruluşudur.

Foto 49. İnşası devam eden Tekirdağ Devlet Hastanesi 2. Kısım, 100. Yıl Mahallesi, 2019.

Tekirdağ şehrinde yer alan devlet hastaneleri ve mahallelerde yer alan aile sağlık merkezlerinde çalışan personel sayısı 1.567'dir. Bunların 289'u tabip iken, 357'si hemşire, 128'i ebe, 208'i sağlık memuru/sağlık teknikeri, 585 ise diğer hizmetlerle ilgili personeldir (Tablo 51). Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne 2018 yılında gelen hasta sayısı 234.559'dur. Bu sayının 142.594'ü Süleymanpaşa ilçesi nüfusuna kayıtlı hastalardan oluşmaktayken geriye kalan 91.565'i diğer illerden ve ilçelerden gelmiştir. Bu veriler, Tekirdağ şehrinde sağlık fonksiyonun önemini ve etki alanının ne kadar geniş olduğunu göstermektedir.

Tablo 51. Tekirdağ şehrindeki devlet hastaneleri ve çalışan personel sayısı

Görev Yeri	Ünvanı	Personel Sayısı
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Uzman Tabip	146
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Tabip	23
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Hemşire	313
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Ebe	89
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Sağlık Memuru/Sağlık Teknikeri	166
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Diğer Sağlık Hizm.Pers.	43
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Genel İdare Hizm.Pers.	39
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Yardmcı Hizmetler Pers.	32
Tekirdağ Devlet Hastanesi	Sürekli İşçi	417
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Uzman Diş Tabibi	8
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Diş Tabibi	51
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Hemşire	5
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Sağlık Memuru/Sağlık Teknikeri	37
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Diğer Sağlık Hizm.Pers.	1
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Genel İdare Hizm.Pers.	6
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Yardmcı Hizmetler Pers.	4
Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi	Sürekli İşçi	66
Süleymanpaşa İlçe Merkezi ASM	Tabip	61
Süleymanpaşa İlçe Merkezi ASM	Sağlık Memuru/Sağlık Teknikeri	5
Süleymanpaşa İlçe Merkezi ASM	Ebe	39
Süleymanpaşa İlçe Merkezi ASM	Hemşire	16
TOPLAM		**1.567**

Kaynak: Tekirdağ İl Sağlık Müdürlüğü, 2019.

Tekirdağ şehrinde devlet hastanesinin dışında 17 adet Aile Sağlık Merkezi, Namık Kemal Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Özel Starmedica Hastanesi, Özel Yaşam Hastanesi ve Özel Avrupa Göz Hastanesi yer almaktadır. Ayrıca şehrin yaklaşık 1 km kuzeyinde devlete ait Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi bulunmaktadır.

Tekirdağ şehrine bir şehir hastanesi açılması planlanmaktadır. Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeyinde yaklaşık 16 hektarlık bir alana yapılması planlanan hastane, 560 yatak kapasiteli olacaktır. Yapımı tamamlandıktan sonra Trakya'nın tek şehir hastanesi olacak ve bu özelliğiyle şehrin sağlık fonksiyonunu daha ön plana çıkartıp şehrin etki sahasını da genişletecektir. Ayrıca sağlık fonksiyonu bakımından etki sahasının genişlemesiyle şehrin merkeziyet gücü artacaktır.

5.7. Turizm Fonksiyonu

Şehirler, kendi sakinlerinin veya turistlerin kullanabilecekleri turizm çekiciliklerine sahiptirler. Bu anlamda şehirler, sahip olduğu tarihi ve kültürel doku, alışveriş imkânları gibi çekicilikleri sayesinde turistlere hitap edebilirler. Ayrıca şehrin yakın çevresinde yer alan turistik mekânlar şehrin çevresi ile olan münasebetlerini artırdığından etki alanını genişletmektedir (Shaw ve Williams, 1996:201). Tekirdağ şehri sahip olduğu tarihi zenginlik ve doğal güzellikleriyle tarihsel süreçte birçok medeniyet tarafından ilgi odağı olmuştur. Günümüzde de bu medeniyetlerin izlerine rastlamak mümkündür. Ayrıca geçmiş dönemde Bizans tekfurları tarafından sayfiye alanı olarak değerlendirilen Tekirdağ, günümüzde de özellikle İstanbul'dan dönemlik gelenler tarafından bu anlamda tercih edilmekteydi.

Türkiye'de gerek yerli gerekse yabancı tursitlerin en fazla yöneldiği alanlar kıyı kesimleridir. Genellikle yaz aylarını kapsayan ve deniz turizmi olarak adlandırılan bu turizm çeşidi ülke genelinde gelişmiş durumdadır. Araştırma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehrinde yer alan plajlar da 1990'lara kadar deniz turizmi açısından tercih edilmekteydi. Özellikle deniz turzimi amacıyla İstanbul'dan gelen tursit sayısı oldukça fazlaydı. Ancak kıyı alanlarının yerleşmeler tarafından baskılanmasıyla deniz turizmi olumsuz etkilemiştir. Nitekim Değirmenaltı ve Hürriyet mahallelerinin bulunduğu mevkiin imara açılması, deniz turizmini durma noktasına getirmiştir. Zikredilen bölge geçmişte deniz turizmi amaçlı dışardan gelen turistlerin tercih ettiği bir rekreasyon alanıydı. Günümüzde ise deniz turizmi açısından şehre yaklaşık 12 km uzaklıkta olan Kumbağ Mahallesi'ndeki plajlar tercih edilmektedir.

Tekirdağ şehrinde yer alan otel veya misafirhanelerin kapasitesi şehrin turizm fonksiyonu hakkında bilgi vermektedir. Tekirdağ şehrinde 4 turizm işletmesi belgeli otel

ve 2 belediye belgeli konaklama tesisi yer almaktadır. Şehirde yer alan konaklama tesislerinde 272 oda 574 yatak bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en büyük kapasitesi olan 5 yıldızlı ve 129 oda, 258 yataklı Ramada Tekirdağ Otel'dir (Tablo 52). Bu, Türkiye'deki turizm fonksiyonu ön planda olan şehirlerle karşılaştırıldığında düşük bir kapasitedir. Dolayısıyla Tekirdağ şehrinde turizm fonksiyonunun istenilen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 52. Tekirdağ şehrinde yer alan Turizm İşletmesi Belgeli ve Belediye Belgeli konaklama tesisleri

Tesis Adı	Adresi	Sınıfı	Oda	Yatak
Ramada Tekirdağ Otel	Altınova Mah. İsmet İnönü Bulv. No:79	5 yıldız	129	258
Golden Yat Otel	Ertuğrul Mah. Yalı Sok. No:21	3 yıldız	53	84
Yayoba Otel	Tekirdağ- Malkara Yolu Üzeri. 4.Km	3 yıldız	40	94
Karaevli Otel	Hükümet Cad. No:116	2 yıldız	20	40
Öğretmen Evi	Ertuğrul Mah. İskele Cad. No:16	-	19	35
Karayolları Misafirhanesi	Gündoğdu-Turgut Mah. FSM Bulvarı No:2	-	7	63
Toplam		**-**	**272**	**574**

Kaynak: Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Tekirdağ şehrine turistler, şehrin tarihi, kültürel yapısını görmek veya deniz turizmi amacıyla geldikleri gibi ticari faaliyetler için de gelmektedirler. Tekirdağ şehrindeki konaklama tesislerinde konaklayan kişi sayısı şehre dışardan gelenlerle ilgili bilgi vermektedir. Bu durumu tespit edebilmek için Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden şehirdeki konaklama tesislerine gelen kişi sayısı ve daimî ikamet ettikleri il/ülkelerin listesi temin edilmiştir. Tekirdağ şehrindeki konaklama tesislerinde 2018 yılında konaklayan 36.466 kişinin 34.464'ü yerli 2.002'si yabancı turisttir. Şehre gelen turistlerin toplam geceleme sayısı 48.866'dır (Tablo 53). Tekirdağ şehrinde turizm faaliyetlerine gereken önem verilmediği için yurt dışından gelen turist sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

Tablo 53. Tekirdağ şehrindeki otellerde giriş yapan yerli ve yabancı turistlerin sayısı ve toplam geceleme sayısı, 2018

Aylar	Yerli Turist	Toplam Geceleme	Yabancı Turist	Toplam Geceleme
Ocak	900	924	-	-
Şubat	2.183	2.459	5	8
Mart	1.973	2.245	-	-
Nisan	1.131	1.131	-	-
Mayıs	1.442	2.116	20	24
Haziran	3.165	4.104	290	990
Temmuz	4.580	6.343	384	1079
Ağustos	5.468	7.398	411	783
Eylül	3.109	3.929	148	339
Ekim	4.030	5.220	266	768
Kasım	2.239	2.569	184	552
Aralık	4.244	5.206	294	679
Toplam	**34.464**	**43.644**	**2.002**	**5.222**

Kaynak: Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Tekirdağ şehrinin sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal güzellikler her daim şehrin turizm potansiyeline sahip olmasını sağlamaktadır. Ayrıca şehirlerin sosyo-kültürel ortamları şehre turist çekebilmektedir. Zira şehre çeşitlilik katan tarihi yapılar bu ortamın elemanlarındandır. Bu yapılar şehrin çeşitli noktalarına dağılabilirken ekseriyetle şehrin eski çekirdeğinde yer almaktadır (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015:179). Nitekim Tekirdağ şehrinin eski çekirdeğinde Rüstempaşa Cami, Eski Cami, Orta Cami, Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Namık Kemal Evi, Rakoczi Müzesi, Şehitler Anıtı, Hürriyet Abidesi Anıtı gibi tarihi yapılar yer almaktadır. Zikredilen yapılar şehre turist çekmektedir. Bu manada şehirde yer alan ve Türk-Macar dostluğunun bir simgesi olan Rakoczi Müzesi, yurt dışından turist gelmesini sağlamaktadır. Bu ve bunun gibi örnekler turizm fonksiyonu bakımından şehrin etki sahası genişletmektedir.

Son yıllarda tercih edilen bir turizm çeşidi olan gastronomi turizmi, Tekirdağ şehrine gelen turist sayısının artmasını sağlamıştır. Nitekim Türkiye genelinde bilinen

Tekirdağ köftesi için günümüzde yurt dışında dahi şubeler açılmıştır. Ayrıca yine Tekirdağ şehrinde satılan Hayrabolu tatlısı ve peynir tatlısı gastronomi turizmi açısından oldukça popülerdir.

Tekirdağ şehri, deniz, tarih, kültür, gastronomi turizmi açısından önemli potansiyele sahiptir. Şehrin sahip olduğu potansiyele göre turizm fonksiyonu yeterli derecede gelişememiştir. Şehrin bu fonksiyonunun gelişebilmesi için bakanlık ve yerel yöneticiler tarafından gerekli çalışmalar yürütülmelidir. Örneğin Tekirdağ şehrinde 300'ün üzerinde harabe durumda eski Tekirdağ evi yer almaktadır (Foto 50). Bu evler genellikle birbirinin manzarasını kapatmayacak şekilde geniş pencereli olarak inşa edilmiştir. Evler genelde denizi net bir şekilde gören hâkim noktalara yapılmıştır. Bu özelliklere sahip olan Tekirdağ evleri şehirde harabe olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Söz konusu evler, aslına uygun bir şekilde restore edilmeli daha sonra reklamı yapılarak turizm faaliyetlerinde değerlendirilmelidir. Bu konuda çeşitli çalışmalar yapılsa da yeterli düzeyde değildir. Turizm faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte yurtiçi ve yurtdışından gelecek turistler ile şehrin turizm fonksiyonu gelişecektir.

Foto 50. Harabe vaziyette olan eski Tekirdağ evi, Şifa Sokak, Ertuğrul Mahallesi, 2018.

5.8. Askeri Fonksiyon

Şehir içerisinde yer alan askeri birlikler şehir nüfusunu artırmakta böylece ticari faaliyetlerin de gelişmesini sağlamaktadır. Askeri nüfus statik olmayıp değişkendir. Ancak şehirsel gelişim bakımından sonuçları çok belirgindir ve mevcut olması halinde bir şehrin sosyo-ekonomik gelişmesinde bu fonksiyonun rolü, çok dikkat çeikici boyuttadır (Doğanay, 1983:56). Özellikle sınır hattına yakın şehirlerde askeri fonksiyon daha ön plana çıkmaktadır. Ayrıca şehirde mevcut olan askeri birlikler için tahsis edilmiş askeri alanlar şehir içinde geniş alan kaplayıp şehir içi mekân kullanımını etkilemektedir.

Tekirdağ, sınır hattına yakın bir il olduğu için askeri anlamda stratejik bir noktada yer almaktadır. Nitekim Balkan Savaşları'nda şehre askeri takviyeler yapılsa da 10 Kasım 1912'de Bulgarlar tarafından işgal edilmiştir. İşgalin ardından şehirde yaşayan halk, Anadolu'nun farklı noktalarına sevk edilmiştir. Söz konusu Bulgar işgali yaklaşık 8 ay sürmüştür (Koltuk, 2016:576).

Tekirdağ şehri, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale ve Gelibolu Yarımadası'nı savunmak amacıyla kurulan 5. Ordu'nun iki kolordusunun (7, 8, ve 9. Tümenler) ve 3. Kolordu'nun karargâhı durumundaydı. Ayrıca Balkan Savaşları'nda lağvedilen 19. Tümen, I. Dünya Savaşı sırasında Tekirdağ'da tekrardan kuruldu. Söz konusu tümen 23 Şubat 1915'te Halep ve Reşit Paşa vapurları ile Tekirdağ Limanı'ndan 57. Alay ile beraber 25 Şubat 1915'te Çanakkale'ye varmıştır. Çanakkale Muharebeleri'nin kaderini etkileyecek 19. Tümen ve 57. Alayın Tekirdağ'dan çıkması, cephe gerisindeki hizmetlerin sağlanması adına 5. Menzil Müfettişliği'nin burada kurulması ve yaralanan askerlerin burada tedavi edilmesi şehrin askeri fonksiyon bakımından ne kadar önemli bir misyon üstlendiğini göstermektedir (Erdemir, 2016:582-589). Ayrıca Çanakkale'den Tekirdağ'a gelen yaralı askerlerin 370'i iyileşemeyip burada şehit olmuştur. Şehitler, günümüzde Muratlı Caddesi'nin batısında Şehitler Abidesi olarak ayrılan alanda yatmaktadır.

Hürriyet Mahallesi'ndeki Jandarma Komutanlığı, Eskicami-Ortacami Mahallesi'nde bulunan Askerlik Şubesi ve 100. Yıl Mahallesi'nde yer alan 8. Mekanize Piyade Tugayı şehir içerisinde yer alan askeri fonksiyon alanlarıdır. Bunlara ek olarak şehrin dışında Süleymanpaşa ilçesi sınırları içerisinde bu tugaya bağlı kışlalar

bulunmaktadır. Ayrıca daha önce şehir içi mekân kullanılışında bahsedildiği gibi şehirde geniş yer tutan askeri alanlar da bulunmaktadır. Tekirdağ'ın sınıra yakın bir şehir oluşu her daim askeri fonksiyonun var olacağını göstermektedir.

5.9. Tekirdağ Şehrinin Etki Alanı ve Ülkemiz Kentsel Kademelendirmesindeki Yeri

Şehrin bölgesi, bir bitkinin gelişmesi ve hayatını sürdürmesi için gerekli olan mekân gibidir. Bu mekânda, toprak ve çevresel koşullar bitkinin ihtiyacına ne kadar cevap verebiliyorsa bitkinin gelişimi o oranda sağlıklı ve sürekli olmaktadır (Göney, 2004:53). Bu bakımdan şehirler bulundukları çevre içerisinde diğer yerleşim sahalarından ve bölgedeki faaliyetlerden izole değillerdir. Aksine şehirler, yakın veya uzak çevreleri ile iktisadi, kültürel ilişkileri olan insan topluluklarının yığıldığı alandır. Bundan dolayı şehirleri tek başına ele almak doğru bir yaklaşım olmaz. Zira şehirlerin büyüklüğü etrafıyla olan münasebeti ile ilişkilidir (Göney, 1984:1). Ayrıca şehirler, merkezi özelliğe sahip olduğundan kendi sakinlerinin ihtiyaçlarını karşıladığı gibi çevresindeki yerleşmelerde yaşayanların da ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Karaboran, 1990:145). Bu bakımdan şehirler, çevresinde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılayabildiği oranda merkeziyet gücü kazanırlar. Nitekim çevresindeki yerleşmelerden şehirlere gelen halk, sağlık gibi zaruri ihtiyaçlarını giderirken şehirde yaşayan insanlar ise etrafındaki kırsal alanlarda yapılan zirai faaliyetler sayesinde gıda ihtiyacını temin edebilmektedir. Bu ilişki şehrin çevresi ile olan zaruri münasebetini göstermektedir. Bunun dışında şehirlerde yer alan eğitim, ticari, kültürel faaliyet ve faydalanmalar şehrin çevresindeki insanlar tarafından talep edilebilmektedir. Bu faaliyet ve faydalanmaların çeşitli ve fazla olması şehrin merkeziyet karakterini ortaya koymaktadır (Gottman, 1976:2). Bu çeşitliliğin yanında ulaşılabilirlik de oldukça önemlidir. Çünkü şehrin etrafında yer alan insanlar, ulaşabildiği kadar şehirsel fonksiyonlardan istifade edebilir. Dolayısıyla ulaşılabilirlik şehrin etki sahası sınırını belirleyen bir diğer unsurdur.

Tekirdağ, sahip olduğu fonksiyonlar sayesinde Türkiye'nin gelişmiş şehirleri arasında yerini almıştır. Ancak Tekirdağ'ın yönetsel alanı ile fonksiyon alanlarının tam olarak birbiriyle örtüşmediği görülmektedir. Tekirdağ şehrinin idari fonksiyon alanı ile iktisadi, sosyal, kültürel, ticari fonksiyon alanlarının etki sahası aynı ölçüde değildir. Bazı fonksiyonlar sadece şehir merkezi ile sınırlı kalmışken diğerleri il sınırları dışına taşmıştır. Nitekim Tekirdağ ilinin yönetim merkezini oluşturan Tekirdağ şehri, il

sınırlarının tamamını idari bakımdan etki sahası içine almaktadır. Bunun yanında Tekirdağ şehri, günümüzde sanayi fonksiyonu bakımından istenilen düzeyde değilken Tekirdağ'ın ilçeleri olan Çorlu ve Çerkezköy bu bakımdan Tekirdağ şehrine göre daha ileri düzeydedir. Dolayısıyla bu ilçelerin sanayi fonksiyonu bakımından etki sahaları Tekirdağ şehrine göre daha geniştir. Bunlara ek olarak Tekirdağ şehrinde yer alan Namık Kemal Üniversitesi'nin etki sahası il sınırları dışına taşmaktadır. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere idari sınırlar ile fonksiyonların etki sahaları her zaman birbiriyle örtüşmeyebilmektedir.

Tarihi süreç içerisinde Tekirdağ şehrinin idari fonksiyonu geliştikçe etki sahası da genişlemiştir. Nitekim Tekirdağ ve yakın çevresi, Traklar döneminden bu yana yerleşmenin olduğu bir bölgedir. Roma hâkimiyetine giren Tekirdağ, küçük bir kasaba hüviyetinde kalmıştır. Bizans döneminde ise kalesi olan bir kasaba haline gelen Tekirdağ, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra idari bir fonksiyon kazanmış, kaza merkezi olmuştur. Tanzimat döneminde Edirne vilatyetine bağlı bir sancak merkezi olan şehir, 1923'te bir vilayet merkezi haline gelmiştir. 1938'e kadar 6 ilçesi bulunan bir idari merkez iken, bu tarihte Çerkezköy'ün ilçe olmasıyla sahip olduğu ilçe sayısı 7'ye çıkmıştır. Daha sonra 1957'de Muratlı, 1987'de Marmara Ereğlisi, Tekirdağ'a bağlı ilçe haline gelmişlerdir. Tekirdağ ilinin 2012 yılında büyükşehir belediyesi statüsüne geçmesiyle Kapaklı ve Ergene olmak üzere 2 yeni ilçe kurulmuştur. Böylece Tekirdağ şehri, 11 ilçesi olan büyükşehir belediyesinin idari merkezi haline gelmiştir. Ayrıca yönetsel alanı 6.190 km^2 olup bünyesinde 355 mahalle barındıran bir ilin idari merkezi durumundadır. Bu durum idari anlamda şehrin merkeziyet gücünü artırmıştır.

Tekirdağ şehri, içinde bulunduğu ilin idari merkezi durumunda olduğundan idari fonksiyon bakımından etki sahası geniştir. Bunun yanında şehirde yer alan hastane, üniversite ve gümrük müdürlükleri şehrin etki sahasının il sınırlarının dışına taşmasını sağlamıştır. Ayrıca Tekirdağ şehrindeki Batı Marmara Gümrük ve Ticaret Müdürlüğü, şehrin etki sahasını genişleten kamu kuruluşlardan biridir. Şehirde yer alan uluslararası ticaretin yapıldığı limanlar, ticaret borsaları ve pazarlar da şehrin ticari anlamda etki sahasını genişleten diğer organizasyonlardır. Özellikle gıda ürünlerinin ticareti hususunda şehir dışına taşan bir etki söz konusudur.

Tekirdağ şehrinde yer alan eğitim kurumları ve üniversite, farklı yönleriyle şehrin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu bakımdan şehirlerin gelişmişlik düzeyi ile kültürel birikimleri arasında doğru orantı vardır. Zira eğitim seviyesi yüksek olan ülke, bölge ve şehirlerin daha gelişmiş olduğuna dair örnekler bir hayli fazladır.

Tekirdağ'da 2006 yılında açılan Namık Kemal Üniversitesi, şehrin kültürel fonksiyonunu geliştirirken etki sahasını da genişletmiştir. Namık Kemal Üniversitesi'ne kayıtlı öğrencilerin geldikleri iller, kültürel fonksiyon bakımından üniversitesinin dolayısıyla da şehrin etki sahasının tespiti açısından önemli bir ölçüttür (Tablo 54). Nitekim Namık Kemal Üniversitesi'nde yer alan 32.408 öğrencinin 5.556'sı yani % 17'si Tekirdağ ili nüfusuna kayıtlıdır. Geriye kalan % 83'ü oluşturan 26.852 öğrenci ise diğer illerin nüfusuna kayıtlıdır. Namık Kemal Üniversitesi'nde Türkiye'nin bütün illerinden öğrenci bulunmaktadır. Buna göre, Tekirdağ dışındaki iller arasında İstanbul 2.522 kişi ile en fazla öğrencinin geldiği ildir. Bunu Tekirdağ'a komşu olan Edirne 1.429 ve Kırklareli 1.215 öğrenci ile takip etmektedir. Üniversiteye kayıtlı öğrenciler arasında 31 öğrenciyle Burdur, Tekirdağ'a en az öğrenci gönderen il durumundadır (Harita 31). Tekirdağ'ın İstanbul'a yakın olması, tercih edilmesi noktasında şehri cazip kılmıştır. İl dışındaki üniversite tercihlerinde ekonomik koşullar, geldiği ildeki üniversite durumu gibi faktörler etkili olmaktadır. Ayrıca iller sahip oldukları nüfus oranında il dışına öğrenci yollayabilmektedirler. Namık Kemal Üniversitesi'ne gelen öğrencilerin üniversite tercihlerinde de benzer faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Şehirlerdeki tiyatro, sinema, konser, festival gibi kültürel faaliyetler şehrin dışındaki insanları şehre çekebilmektedir. Çünkü çevre ilçe ve illerde yaşayan halk için bu tarz organizasyonların yeteri kadar organize edilememesi durumunda insanlar ilgilerini çeken kültürel faaliyetler için şehre gelebilmektedirler. Dolayısıyla bu ve buna benzer kültürel faaliyetlerle şehrin etki sahası genişlemektedir.

Tablo 54. 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında Namık Kemal Üniversitesi'ne kayıtlı öğrencilerin nüfusa kayıtlı olduğu illere göre dağılışı.

Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl	Öğrenci Sayısı	Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl	Öğrenci Sayısı
Tekirdağ	5.556	Adana	229
İstanbul	2.522	Kayseri	229
Edirne	1.429	Çankırı	228
Kırklareli	1.215	Gümüşhane	228
Sivas	964	Bitlis	224
Tokat	954	Tunceli	209
Samsun	830	Ankara	208
Ordu	813	Iğdır	206
Çanakkale	786	Gaziantep	179
Giresun	666	Bayburt	178
Erzurum	654	Mersin	168
Sinop	639	Bingöl	164
Kastamonu	633	Karabük	159
Balıkesir	624	Aydın	158
Trabzon	622	Batman	158
Malatya	601	Artvin	157
Bursa	535	Afyonkarahisar	147
Kars	525	Niğde	137
Ardahan	414	Bartın	135
Erzincan	371	Eskişehir	130
Konya	351	Antalya	111
Van	351	Düzce	105
Rize	330	Kırıkkale	102
Amasya	317	Nevşehir	102
Zonguldak	307	Bolu	100
Çorum	305	Denizli	96
Ağrı	290	Kütahya	94
Yozgat	286	Aksaray	90
Diyarbakır	285	Kırşehir	89
Mardin	274	Muğla	87
İzmir	268	Isparta	82
Şanlıurfa	268	Osmaniye	76
Adıyaman	262	Şırnak	71
Sakarya	262	Kilis	67
Manisa	255	Karaman	62
Hatay	254	Yalova	58
Kahramanmaraş	246	Uşak	53
Siirt	239	Bilecik	52
Muş	238	Hakkâri	41
Elâzığ	237	Burdur	31
Kocaeli	230	**Toplam**	**32.408**

Kaynak: Namık Kemal Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2019.

Harita 31. 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Namık Kemal Üniversitesi (NKÜ)'ne kayıtlı öğrencilerin nüfusa kayıtlı olduğu iller.

Tekirdağ, sahip olduğu ulaşım ve iletişim ağı sayesinde ilerleyen süreçte etki sahası genişlemesi muhtemel olan bir şehirdir. Nitekim 1915 Çanakkale Köprüsü'nün yapılmasının ardından İstanbul'dan Çanakkale ve oradan güneye gidecek olan yol, Tekirdağ şehrinin kuzeyinden geçmektedir. Ayrıca bu yol Türkiye'den Avrupa'ya giden ulaşım ağının da bir parçasıdır. Tekirdağ şehrinin ulaşım açısından kavşak noktada yer alaması ve yeni yapılan yolların bir bölümünün şehrin yakınından geçmesi ilerleyen süreçte ulaşım fonksiyonu bakımından etki sahasının genişleyeceğini işaret etmektedir.

Şehirlerin etki sahasının tayin edilmesinde etkili olan unsurlardan biri de sağlık fonksiyonudur. Geçmişte ülke tarihi açısından önemli olan savaşlarda adeta açık hava hastanesi görevi üstlenen Tekirdağ şehrinde günümüzde sağlık faaliyetleri gelişmiş durumdadır. Bu kapsamda Tekirdağ şehrinde 17 adet Aile Sağlık Merkezi, Tekirdağ Devlet Hastanesi, Namık Kemal Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Özel Starmedica Hastanesi, Özel Yaşam Hastanesi ve Avrupa Göz Hastanesi yer almaktadır. Bunların içinde Tekirdağ Devlet Hastanesi kapasitesi en geniş olanı ve en fazla müracaat edilenidir.

Tekirdağ İl Sağlık Müdürlüğü'nden elde edilen veriler doğrultusunda 2018 yılında Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne müracaat eden hastaların ikamet ettikleri illere göre dağılışı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Hastaların ikametlerine göre tasnif edilmesinin sebebi Tekirdağ ilinde daimî olarak yaşamayanların ne boyutta müracaat ettiğini tespit etmektir. Bu şekilde sağlık fonksiyonu bakımından şehrin etki sahasının daha iyi bir şekilde ortaya konulacağı düşünülmektedir. Buna göre, 2018 yılında Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne 264.548 hasta müracaat etmiştir. Bu hastaların 214.277'i yani % 81'i Tekirdağ ili nüfusuna kayıtlıdır. Tekirdağ ili dışında hastaneye en fazla 22.751 ile İstanbul'da ikamet eden hastalar müracaat etmiştir. Bunu 3.622 Edirne, 2.747 Kırklareli takip etmektedir (Tablo 55, Harita 32). Tekirdağ şehrindeki sağlık fonksiyonunun etki alanı komşu illerle sınırlı olduğu görülmektedir. Nitekim Tekirdağ dışında en fazla müracaatın olduğu il İstanbul'dur. İstanbul'da ikamet eden hasta sayısının bu kadar fazla olmasında yaz aylarında ikincil konut olarak Tekirdağ'ı tercih eden İstanbullular etkili olmuştur

Tablo 55. Tekirdağ Devlet Hastanesine gelen hastaların ikamet ettikleri illere göre dağılışı, 2018.

İkamet Edilen İl	Hasta Sayısı	İkamet Edilen İl	Hasta Sayısı
Tekirdağ	214.277	Iğdır	175
İstanbul	22.751	Afyonkarahisar	174
Edirne	3.622	Denizli	168
Kırklareli	2.747	Hakkâri	159
Ankara	1.316	Batman	158
Van	1.249	Muş	158
İzmir	1.090	Sinop	157
Çanakkale	1.042	Şırnak	146
Balıkesir	958	Elâzığ	145
Bursa	884	Yozgat	145
Şanlıurfa	532	Kütahya	130
Kocaeli	522	Bingöl	129
Samsun	520	Osmaniye	128
Diyarbakır	504	Rize	119
Adana	501	Yalova	118
Ordu	495	Amasya	117
Antalya	490	Giresun	115
Erzurum	467	Karabük	114
Konya	453	Bolu	106
Tokat	440	Bayburt	101
Gaziantep	395	Kırıkkale	101
Zonguldak	365	Erzincan	100
Trabzon	345	Aksaray	97
Manisa	336	Siirt	96
Ağrı	308	Isparta	92
Kars	302	Niğde	91
Mersin	276	Düzce	87
Sivas	271	Nevşehir	80
Eskişehir	259	Bartın	74
Aydın	254	Tunceli	71
Hatay	253	Bilecik	64
Kayseri	243	Gümüşhane	61
Kahramanmaraş	234	Kırşehir	59
Malatya	232	Çankırı	57
Sakarya	225	Karaman	57
Adıyaman	219	Uşak	57
Muğla	217	Ardahan	56
Bitlis	208	Artvin	44
Mardin	197	Burdur	41
Kastamonu	186	Kilis	32
Çorum	184	**Toplam**	**264.548**

Kaynak: Tekirdağ İl Sağlık Müdürlüğü, 2019.

Harita 32. Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne müracaat eden hastaların ikamet ettiği illere göre dağılışı, 2018.

Sağlık fonksiyonunun etki sahasını ilçeler bazında değerlendirdiğimizde, Süleymanpaşa'dan 142.594, Malkara'dan 13.947, Muratlı'dan 11.308, Şarköy'den 10.346, Hayrabolu'dan 9.111, Çorlu'dan 7.462, Marmara Ereğlisi'nden 5.135, Çerkezköy'den 4.619, Kapaklı'dan 2.845, Saray'dan 1.121 hasta müracaat etmiştir. En az müracaatın olduğu Saray, Kapaklı, Çerkezköy, Marmara Ereğlisi ve Çorlu ilçelerinde yaşayan halkın başka hastaneleri tercih ettiği anlaşılmaktadır. Tekirdağ ili dışında Edirne'ye bağlı Keşan'dan 1.646, Kırklareli'ne bağlı Lüleburgaz'dan 1.538 hasta müracat etmiştir. Ayrıca İstanbul'a bağlı Küçükçekmece'den 1.654, Esenyurt'tan 1.432, Silivri'den ise 1.723 hasta başvuruda bulunmuştur. Tekirdağ ili dışındaki müracaatların genelde komşu illerin ilçelerinden yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla sağlık fonksiyonu bakımından il dışına tesir eden bir etkiden bahsedebiliriz.

Şehirlerin büyüklükleri ve etki sahaları sahip oldukları fonksiyonlara göre farklılık arz etmektedir. Büyük şehir merkezleri birbirine uzak olmaktayken küçük şehir merkezleri birbirine daha yakındır. Çünkü bir hizmetin arzının devamlılığı ve büyüklüğü talep edildiği alan ile doğru orantılıdır. Zira geniş bir alan tarafından tercih edilmeyen hizmet azalır veya zamanla yok olur (DPT, 1982:6). Birbirine uzak olan üst kademelenme merkezleri şehirsel alanlarının büyümesiyle zaman içerisinde birbirine yaklaşacaklardır. Nitekim Tekirdağ şehrinin zaman içerisinde doğusundaki İzmit-İstanbul konurbasyon alanına dâhil olması muhtemeldir. Ancak bu şehirler barındırdıkları nüfustan dolayı fonksiyonlarını artırarak devam ettireceklerdir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1982 yılında yapmış olduğu "Türkiye'de Merkezi Yerleşmelerin Kademelenmesi'' adlı çalışmada yerleşmelerin sahip olduğu nüfus, ticari ve sınai faaliyetleri, eğitim özellikleri, idari yapılanması gibi çeşitli kriterlere göre etki sahaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, yerleşmeler 1 ile 7 arasında kademelendirilmiştir. Buna göre Türkiye'deki illerin % 86,6'sının 4. ve daha üst kademede yer almaktadır. Çalışma sahasını içinde barından Tekirdağ, 4. kademede olup 7. kademede yer alan tek il olan İstanbul'un fonksiyon bölgesi içerisinde yer almaktadır. Yapılan çalışmada Tekirdağ 6.152 $km^{2'}$lik bir alanı etkilemektedir. Bu alan Tekirdağ'ın il sınırları ile örtüşmektedir. Bunun yanında Tekirdağ, etki alanı bakımından sahip olduğu ilçeleri başka illerle paylaşan iller arasındadır (DPT, 1982:68-139). Nitekim Tekirdağ ili sınırları içerisinde yer alan ilçelerin bir kısmı İstanbul'un da etki alanına

girmiş durumdadır. Söz konusu ilçeler idari olarak Tekirdağ'ın etkisindeyken sanayi ve ticari faaliyetler bakımından İstanbul'un tesiri altındadır. Özellikle Çorlu, Çerkezköy, Saray ilçelerinin idari ilişkileri dışında ticari ve sanayi ilişkilerinin akım yönü İstanbul'a doğrudur. Tekirdağ ilçelerinden kalkan toplu taşıma otobüslerinin yönü de bu durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Nitekim Çorlu'dan İstanbul'a bir günde kalkan araç sayısı 70 iken, bağlı olduğu idari merkeze 68'dir. Ayrıca Saray'dan Tekirdağ şehrine gitmek üzere kalkan 27 otobüs Çerkezköy'den de geçmektedir. Ancak İstanbul'a gitmek üzere Çerkezköy'den günde 59, Saray'dan 40 otobüs kalkmaktadır (Tablo 56). Bu durum Çerkezköy ve Saray'ın Tekirdağ'dan çok İstanbul'un etki sahası içerisinde kaldığının işaretidir. Bunların dışında Muratlı'dan Tekirdağ şehrine 34 otobüs kalkerken Edirne'ye 14 otobüs kalkmaktadır. Muratlı ilçesinin Tekirdağ'ın etki sahasında olmasının yanında Edirne ile münasebetleri olduğu görülmektedir.

Tablo 56. Tekirdağ ili ilçelerinden Tekirdağ (Süleymanpaşa), İstanbul ve Edirne'ye kalkan toplu taşıma aracı sayısı

Araç Kalkan İlçeler	Gidilen Merkezler		
	Tekirdağ	İstanbul	Edirne
Çorlu	69	70	-
Çerkezköy	27	59	-
Saray	27	40	-
Hayrabolu	18	3	1
Muratlı	34	5	14
Malkara	30	-	1
Şarköy	26	-	1

Kaynak: Tekirdağ Büyük Şehir Belediyesi Terminaller ve Otoparklar Şube Müdürlüğü, 2019.

Tekirdağ ili sınırları içerisinde yer alan ve Tekirdağ'ın ilçeleri arasında 273 bin ile en büyük nüfusa sahip olan Çorlu, Tekirdağ alt bölgesi içerisinde ikinci bir merkez niteliğindedir. Çorlu'ya komşu olan ilçeler sanayi ve ticari ilişkiler bakımından Çorlu'nun tesirine girmektedir. Bu ilişkiyi ilçelerden kalkan otobüslerin yönü kanıtlar niteliktedir. Ergene ve Marmara Ereğlisi ilçelerinde otobüs terminali bulunmadığından İstanbul ve Süleymanpaşa'ya kalkan araç bulunmamaktadır. Yine Kapaklı'dan İstanbul ve

Süleymanpaşa'ya kalkan toplu taşıma aracı yoktur. Bölge halkı, İstanbul ve Tekirdağ şehirlerine ulaşımlarını gerçekleştirmek için Çorlu'ya gitmektedirler. Bu durum Saray, Ergene, Kapaklı, Muratlı ve Çerkezköy'ün bir ilçe statüsünde olmasına rağmen Çorlu'nun etki sahasında yer aldığının göstermektedir. Örneğin toplu taşıma araçları Saray'dan Süleymanpaşa'ya günde 27 sefer düzenlerken, Çorlu'ya 90 sefer düzenlenmektedir. Yine Muratlı'dan Süleymanpaşa'ya günde 34 sefer düzenlenirken, Çorlu'ya 28 sefer düzenlemektedir. Çorlu'nun 300 bine yakın olan nüfusu ve hızlı gelişimi bölgenin merkezlerinden biri olmasını sağlamıştır.

Tekirdağ'ın etki sahasının ve merkeziyet gücünün tespiti açısından toplu taşımanın yönü ve miktarı önemli bir kriterdir. Çorlu, Çerkezköy ve Saray ilçeleri Tekirdağ ve İstanbul'un ortak etki alanında olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Tekirdağ alt bölgesi içerisinde Çorlu'nun ilçe olmasına rağmen önemli bir merkez olduğu ve giderek etki sahasının genişlediği anlaşılmaktadır. Nitekim Çorlu, 2004 yılında DPT'nin yapmış olduğu "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması''na göre birinci derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer almıştır. Yine bu araştırmada Tekirdağ Merkez ilçesi ikinci dereceden gelişmiş ilçe olarak sınıflandırılmıştır (SEGE-2004:56).

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2011 yılına ait gelir, istihdam, demografi, eğitim, sağlık, ulaştırma, çevresel sürdürülebilirlik, araç sayısı, trafik, refah seviyesi gibi 22 gösterge ele alınarak "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011)'' çalışması yapılmıştır. Bu çalışmaya göre Tekirdağ, birçok ili geride bırakarak 0,9154 endeks ile Türkiye'nin en gelişmiş 9. ili seçilmiştir. Ayrıca bu çalışmada iller 1'den 6'ya kadar gelişmişlik seviyesine göre kademelendirilmiştir. Tekirdağ, 1. kademede yer alan İstanbul, Anakara, İzmir gibi illerin ardından 2. kademedeki iller arasında yerini almıştır (SEGE-2011, 2013:50). Özellikle son yıllarda Tekirdağ'ın doğusunda yer alan ilçelerde sanayi faaliyetleri hızlı bir şekilde gelişme göstermesi, il genelinde gelişmişlik seviyesinin artmasını sağlamıştır. İl genelinde meydana gelen gelişmeler, idari merkez durumunda olan Tekirdağ şehrinin merkeziyet gücünü artırıp etki sahasını genişletmiştir

ALTINCI BÖLÜM
6. ŞEHİRSEL SORUNLAR VE ALTYAPI AÇISINDAN TEKİRDAĞ ŞEHRİ

Şehirler, statik bir yapı olmayıp, sürekli gelişen ve dönüşen beşerî yapılardır. Bu bağlamda şehirlerin sağlıklı gelişmesi açısından planlamaların rolü oldukça önemlidir. Doğru planlar uygulanmadığı takdirde, şehirsel sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Özellikle hızlı nüfus artışı ile gelişen şehirlerde büyük sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Şehirlerin mekânsal gelişimine bağlı olarak tarım arazilerinin işgali, uygun olmayan sahalara konut ve fabrikaların yapılması, konut ve sanayi alanlarının bir arada olması gibi sorunlar bunların başlıcalarıdır.

Şehir içeresinde yanlış mekân kullanımı sonucunda da çeşitli şehirsel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir kısmı; akarsu yataklarının işgali, jeolojik ve jeomorfolojik özellikler göz önünde bulundurulmadan yapılaşmaya gidilmesi, şehir içerisindeki fonksiyonel alanların dağılışındaki dengesizlik, yeşil alanların muhafaza edilememesi ve tarihi sit alanlarının korunamaması gibi problemlerdir. Buna ek olarak idare tarafından çözülmesi gereken sorunların çözülememesi durumunda hizmetle ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Kırdan kente göçün arttığı 1950'li yıllardan sonra yoğun bir şekilde göç alan Tekirdağ, yukarıda bahsedilen şehirsel sorunları tecrübe etmiş olan bir şehirdir. Bu durum mekânsal gelişimi hızlandırmış, beraberinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sözgelimi, Türkiye genelinde olduğu gibi Tekirdağ şehrinde de fonksiyonel şehirleşmeden önce demografik şehirleşmenin olması, çarpık kentleşmenin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum aynı zamanda hava sirkülasyonunu olumsuz etkilemiş, hava kirliliğini artırmıştır. Ayrıca artan sanayileşme beraberinde bir takım çevre sorunlarını getirmiştir. Sanayi tesislerinde kullanılan linyit kömürü ve petrol gibi fosil yakıtlar hava kirliliğine neden olmuştur. Daha önceki yıllarda evsel ve endüstriyel atıkların deşarj veya dereler yoluyla denize verilmesi kirliliğe neden olmuş, bununla ilgili yapılan çalışmalar iyi sonuçların elde edilmesini sağlamıştır (Özkan-Kubaş, 2008:16-20). Şehrin etrafında yer alan sahalarda yapılan yoğun tarım faaliyetleri ile tarımda kullanılan

gübreler, suların kirlenmesine neden olmuştur. Bununla beraber şehir merkezinde meydana gelen yoğun trafik; hava ve gürültü kirliliğine neden olmaktadır. Yoğun göç ve hızlı sanayileşmenin beraberinde getirdiği hava, su, toprak gibi çevre sorunları, öncelikli olarak dikkat edilmesi ve çözümlenmesi gereken bir mesele haline gelmiştir. Dolayısıyla bu bölümde Tekirdağ şehrindeki şehirsel sorunlar ve şehrin alt yapı durumu ele alınacaktır.

6.1. Şehirsel Sorunlar

6.1.1. Mekânsal Gelişimle İlgili Sorunlar

Tekirdağ şehri, Marmara Denizi kıyısında sahip olduğu sit ve sitüasyonu sayesinde tarih boyunca tercih edilen bir yerleşim sahası olmuştur. Mutedil iklim şartları, geniş hinterlandı, deniz seviyesinden 150-200 metre olan yükseltisi ile yerleşmeye uygun şartlar barındırır. Ayrıca ziraata uygun topraklara ve deniz ticareti açısından elverişli şartlara sahip olması, Tekirdağ şehrinin M.Ö. 3000 yılından bu yana çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmasını sağlamıştır. Tekirdağ şehri sahip olduğu bu özellikler sayesinde kuruluşundan bu yana mekânsal gelişimini sürdüren bir şehir olmuştur. Ancak bu gelişim devam ederken çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların neler olduğunu ortaya koyabilmek ve bunları coğrafi zeminde tartışabilmek için Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişimiyle ilgili sorunlar ele alınmıştır.

Cumhuriyet döneminin başından bu yana Tekirdağ şehrinin gelişim yönünde ve miktarında dönemsel olarak değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durum üzerinde artan nüfus, fonksiyonel değişiklikler, yerel yönetimlerin aldığı kararlar ve imar planları etkili olmuştur. Nitekim daha önceleri tarım sahası olan Yavuz Mahallesi'nin batısındaki bölge, 1931 yılında Tekel Şarap Fabrikası'nın açılmasıyla şehirsel alan içinde kalmıştır. Fabrikanın açılmasının ardından şehirde nüfus artmış ve şehirsel alan genişlemiştir. Bu gelişmelerin ardından 1949 yılında planlı döneme geçilerek şehrin ilk imar planı yapılmıştır. Ancak hızlı bir şekilde artan nüfus ve mekânsal gelişim, yapılan imar planlarının aksamasına neden olmuştur.

Tekirdağ şehrinin 1950'lerden sonra yoğun bir şekilde göç almasıyla şehirde çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunların belki de en önemlisi, gecekondu sorunu

olmuştur. Artan gecekondulara bağlı olarak 1970 yılında Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeydoğu bölümü Tekirdağ Belediyesi tarafından *Gecekondu Önleme Sahası* olarak ilan edilmiştir. Bu tedbirler kâfi gelmediği gibi zaman içerisinde bölgedeki kaçak yapılar da planlı yerleşim sahasına dâhil edilmiştir. Yine günümüzde (2019) Aydoğdu Mahallesi'nin kuzey kesiminin önemli bir kısmı gecekondulardan oluşmaktadır. Bu bölge şehrin toplum yapısı içinde sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan ayrı bir yapı ve görünüme sahiptir.

Tekirdağ şehrinde mekânsal gelişimle ilgili sorunlardan biri de kıyı alanlarının kullanımı hususundadır. Özellikle şehrin doğusunda 1970'lere kadar rekreasyon alanı olarak kullanılan Değirmenaltı ve Dereağzı plajları günümüzde bu niteliklerini yitirmiş durumdadır. Şehrin doğu yönündeki gelişimine bağlı olarak bölgede konut sayısı artmıştır. Konutların kıyı sahası boyunca inşa edilmesi, rekreasyon alanları olan plajların konutlar tarafından baskılanmasına sebep olmuştur. Oysa ki arazi yapısı itibariyle yerleşmeye uygun özelliklere sahip olan kıyı gerisindeki saha, konut alanı olarak planlanmalıydı. Netice itibariyle plansız uygulamalar, kıyı alanlarındaki açık mekânların rekreasyonel açıdan yoksun olmasına ve kullanıcıların kıyıyı daha az tercih etmelerine sebep olmuştur.

Çalışma sahasında yer alan yollar, zaman içerisinde fabrika ve konut alanları için çekim merkezi haline gelmiş, mekânsal gelişim üzerinde önemli rol oynamıştır. Şehrin kuzeyinde 2012 yılında kullanıma açılan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı, şehrin bu yöne doğru saçaklanmasını sağlamıştır. Zikredilen yol, 2023 yılında tamamlanması beklenen 1915 Çanakkale Köprüsü Projesi kapsamındaki Kınalı – Tekirdağ – Çanakkale – Savaştepe Otoyolu'nun bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu yönüyle sanayi tesisleri açısından da cezbedici bir fonksiyona sahiptir. Nitekim söz konusu yol boyunca Zafer, Aydoğdu, Çınarlı mahallelerinin kuzeyinde, Karadeniz Mahallesi'nin güneyinde şeritsel olarak sanayi tesisleri gelişmiştir. Bu gelişme sonucunda konut alanları ile fabrikalar iç iç geçmeye başlamıştır (Foto 51). Bu bölgede yer alan endüstri kuruluşları her ne kadar ağır sanayi faaliyetlerini içermese de konut ve sanayi alanlarının iç içe olması yanlış bir mekânsal planlamanın ürünüdür. Maalesef mevcut imar planı da buna müsaade etmektedir.

Foto 51. Şehrin kuzey ve kuzeybatısındaki gelişim sahası

Şehrin çevresine yapılan sanayi kuruluşlarının yeri, mekânsal gelişim hızı ve yönü göz önünde bulundurularak tayin edilmelidir. Aksi takdirde mekânsal gelişime bağlı olarak şehirsel alan içerisinde kalabilmektedirler. Nitekim 100. Yıl Mahallesi'nde yer alan Tekel Şarap Fabrikası, Yavuz Mahallesi sınırları içindeki un fabrikası ve Küçük Sanayi Sitesi şehrin merkezinde yer almaktadır. Etraflarında yer alan iş, ticaret ve konut alanları sanayi tesislerinin gelişememesine ve hatta zamanla kapanmasına neden olmuştur. Ayrıca iş, ticaret, konut ve sanayi alanlarının bir arada bulunması şehir hayatı açısından da uygun değildir. Bu bölgede yaşanan sorun, mekânsal gelişim öngörülmeden yapılan planlamalardan kaynaklanmaktadır.

Çalışma sahası dışında yapılacak sanayi alanları şehrin mekânsal gelişimini yakından ilgilendirmektedir. Bunlardan biri şehrin 5 km kuzeybatısında Nusratlı, Yağcı ve Seymenli mahalleleri arasında yer alan sahaya yapılması planlanmış olan Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'dir. Ancak çevreye vereceği zararlar göz önünde bulundurularak proje iptal edilmiştir. Bu projenin tekrardan hayata geçmesi durumunda şehir, batı yönüne doğru hızlı bir gelişim sürecine girecektir. Yaklaşık 10 bin kişinin istihdamı söz konusu olan bölgede mekânsal ve işlevsel değişiklikler meydana gelecektir. Öyle ki yapılacak OSB ile bölge, tarım üretim odaklı kır yerleşmesinden sanayi ve lojistik odaklı bir bölgeye dönüşecektir. Bu bakımdan OSB'nin açılma ihtimaline karşı mekânsal gelişim ve dönüşüm göz önünde bulundurularak planlama yapılmalıdır. Şehir ile OSB arasındaki 5 km'lik alana zaman içerisinde konutların inşa edilmesi muhtemeldir. Bu durumun planlı bir şekilde ilerleyebilmesi için bölgedeki tarım sahaları dikkate alınıp OSB'nin yakın çevresindeki sahaların yerleşime açılmaması gerekmektedir. Böylece hem tarım sahaları korunacak hem de konut ile sanayi alanları birbirinden ayrışmış olacaktır.

Şehrin mekânsal gelişiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus yapısal özelliklerdir. Bu bakımdan binaların inşa edileceği zeminin depreme karşı dayanıklı yapıda olmasına dikkat edilmelidir. Nitekim bu durum Kuzey Anadolu Fay Hattı'na yaklaşık 21 km uzaklıkta olan Tekirdağ şehri için özellikle üzerinde durulması gereken bir husustur. Ancak bahsi geçen konuyla ilgili gerekli hassasiyetler gösterilememiş, şehrin kıyısında oluşturulan dolgu alanlarına binalar yapılarak deprem riski göz ardı edilmiştir. Yapılan dolgu sahalarıyla şehir, güney yönünde genişlerken yol veya park

olarak kullanılması planlanan alanlar konutlarla işgal edilmiştir. Bu durum yaşanması muhtemel olan afet riskini daha da artırmıştır.

Şehir ve yakın çevresinde yer alan alüvyal vadi tabanlarına yapılan binalar, çeşitli sorunlarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede şehrin batı yönündeki gelişim sahasında benzer bir durum söz konusudur. Bu sorun, Cevizlidere alüvyal vadi tabanına yapılan ve uygun zemin koşullarına sahip olmayan binalarla ilgilidir. Bu binaların bir kısmının temelinde deformasyon meydana gelmiş ve binalar boşaltılmıştır. Yaklaşık 20 yıl önce inşa edilen söz konusu binalar, yanlış mekân seçimine bağlı olarak yıkılmak zorunda kalınmıştır.

Şehrin mekânsal gelişimini yakından ilgilendiren diğer bir konu mezar alanlarıdır. Osmanlı döneminde özellikle şehrin merkezi noktalarına ve evlerin bahçelerine yapılan mezarlar, şehirlerin büyümesiyle bir araya toplanmıştır. Günümüzde söz konusu mezar alanları için genellikle şehrin çeperinde bir yer ayrılmaktadır. Ancak bu alanlar, şehrin mekânsal gelişim hızı ve yönüne dikkat edilmeden tayin edilmektedir. Bu şekilde yapılan planlamalar neticesinde mezar alanları, Tekirdağ'da olduğu gibi şehir içinde kalmaktadır. Nitekim Gündoğdu-Turgut ve 100. Yıl mahallelerinde yer alan mezarlıklar şehir içinde kalmıştır. Şehir, zikredilen mezarlıkları atlayarak gelişimine devam etmiştir. Şehir içerisinde kalan mezarlıklar genişleyemediği için ihtiyaca cevap veremez hale gelmiştir.

Tekirdağ şehrinin mekânsal gelişiminde dikkat edilmesi gereken diğer konu da tarım sahalarıdır. Uygun coğrafi özellikleri sayesinde bölgede tarıma elverişli alan oldukça fazladır. Öyke ki 1939 yılında 150 hektardan oluşan şehrin etrafı üzüm bağları ve buğday tarlaları ile çevriliydi. Günümüzde şehrin 2.253 hektarlık bir alana yayıldığı hatırlanırsa, işgal edilen tarım alanlarının ne kadar fazla olduğu anlaşılacaktır. Şehirsel büyüme neticesinde söz konusu tarım alanları konut ve fabrikalar tarafından işgal edilmiştir. Tekirdağ şehri için yapılacak planlamalarda tarım alanları korunmalıdır.

Tekirdağ'da daha önceleri şehrin dışında bulunan tarım, sanayi ve mezar alanları mekânsal gelişmeye bağlı olarak şehir içerisinde kalmıştır. Bu durum şehrin mekânsal gelişim hızı ve yönüne uygun planlamalar yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Bu sorunla karşılaşmamak için parçacı ve sıçramalı planlamalar yerine bütüncül

planlamaların yapılması gerekmektedir. Böylelikle ticari, konut, sanayi ve tarım alanları gibi ölçeklendirmelerin yapıldığı kuşaklar oluşturulacaktır. Bu planlamayı Tekirdağ şehrine tatbik edecek olursak; şehrin merkezi sahasını iş ve ticaret alanları, ikinci kuşağını konut alanları, sonraki kuşağını tarım alanları, en dış halkayı ise sanayi alanları oluşturmalıdır. Böylece tarım sahaları işgal edilmeyecek, sanayi faaliyetleri rahat bir şekilde şehre zarar vermeden yürütülecek, konut alanları planlı bir şekilde gelişecektir.

6.1.2. Şehir İçi Mekân Kullanımıyla İlgili Sorunlar

Şehirsel fonksiyonlar, şehir içerisinde belirli alanlara dağılmış, bunun sonucunda sosyo-ekonomik açıdan çok yönlülük ortaya çıkmıştır (Tolun Denker, 1976:24). Ancak söz konusu fonksiyon alanları şehir içerisinde dengeli bir şekilde dağılmamıştır. Bundan dolayı eğitim, ulaşım, sağlık, park ve bahçe gibi alanların dağılışıyla ilgili problemler ortaya çıkmıştır. Ayrıca şehirsel mekânın uygun planlar dâhilinde kullanılmamasına bağlı olarak çarpık kentleşme, akarsu yatakları ve tarım alanlarının işgali gibi sorunlarla karşılaşılmıştır. Bu sebeple Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışma sahasını teşkil eden Tekirdağ şehri, yaklaşık 2.253 hektardır. Şehir içerisinde en geniş alan konutlara ayrılmıştır. Bunu sırasıyla park ve bahçeler, sanayi, ticaret ve eğitim alanları takip eder. Şehir içerisinde geniş yer kaplayan konut alanlarının dağılışı, yoğunluğu ve planı şehir içi mekân kullanımının şekillenmesinde başat rol oynar. Nitekim Tekirdağ şehrinde konut yoğunluğunun fazla olduğu bazı mahallelerde belirli bir plan dahilinde olmayan yapılaşma mevcuttur. Özellikle 1970 yılından sonra imara açılan Çınarlı Mahallesi'nde böyle bir durum söz konusudur. Hızlı yapılaşmaya bağlı olarak adı geçen mahallede çarpık kentleşme meydana gelmiştir. Bu mahalle ve yakın çevresinde fonksiyonel şehirleşmeden önce demografik şehirleşmenin meydana geldiği anlaşılmaktadır. Çarpık kentleşmenin hâkim olduğu mahallede, farklı fonksiyonların tesis edileceği boş alan kalmamıştır.

Çarpık kentleşmeye ek olarak şehir içinde yer alan konutlarla ilgili bir diğer sorun ise gecekondulardır. Aydoğdu Mahallesi'ndeki gecekondular, oldukça geniş bir alana yayılmış durumdadır. Bu sorunlar şehir içi mekân kullanımının uygun planlamalar doğrultusunda yürütülemediğini göstermektedir. Ancak şehrin doğusunda yer alan

gelişim sahalarında durum farklıdır. Genellikle toplu konutların yer aldığı bölgede düzenli bir yapılaşma hâkimdir. 2000'li yıllardan sonra imara açılan Bahçelievler ve Namık Kemal mahallelerinde böyle bir durum söz konusudur (Foto 52).

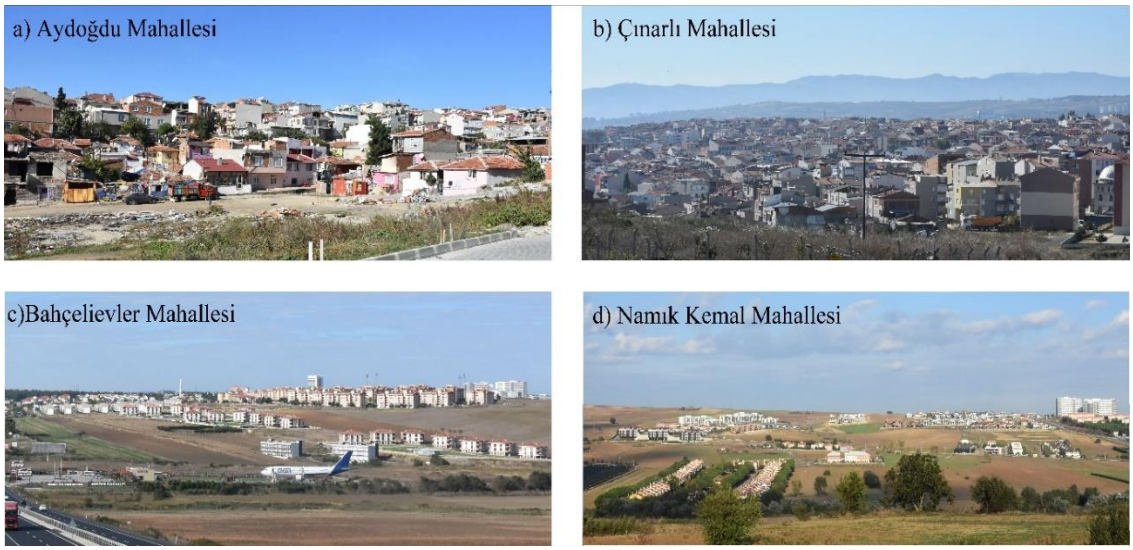

Foto 52. Tekirdağ şehrinde gecekondu (a), çarpık kentleşme (b) ve toplu konut (c ve d) alanlarının dağılışı, 2019.

Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımıyla ilgili karşılaşılan sorunlardan bir diğeri, yeşil alan meselesidir. Şehirdeki toplam yeşil alan miktarı yaklaşık 172 hektardır. Bu alanı şehrin nüfusuna oranladığımızda kişi başına düşen miktar 8,6 m^2'dir. Bu değer, Mevzuat Bilgi Sistemi'ne göre kişi başına düşmesi gereken 10 m^2'ye yakındır. Ancak şehirdeki asıl sorun yeşil alanların dengesiz dağılışıyla ilgilidir. Nitekim sonradan kurulan ve şehir planlarına uygun imarların yapıldığı Hürriyet, Namık Kemal, Bahçelievler ve Değirmenaltı mahallelerinde toplam yeşil alan 10 hektarın üzerindeyken şehrin merkezinde kalmış ve çarpık kentleşmenin hâkim olduğu Çınarlı, Aydoğdu, Zafer ve Yavuz mahallelerinde bu miktar 2 hektarın altındadır. Yeşil alanların dengesiz dağılması, şehir içi mekân kullanımının hatalı bir şekilde planlanmasından kaynaklanmaktadır.

Şehirdeki yanlış mekân kullanımıyla ilgili ortaya çıkan sorunlardan biri de eğitim kurumlarının dağılışıdır. Tekirdağ şehrindeki eğitim alanları yaklaşık 83 hektarlık bir alana yayılmıştır. Bunların mahalleler arasındaki dağılışı orantısızdır. 39 hektarlık alan kaplayan Namık Kemal Üniversitesi'ni bir kenara bırakacak olursak eğitim alanlarının en geniş alan kapladığı mahalle yaklaşık 13 hektarla Hürriyet'tir. Bunu sırasıyla 100. Yıl, Gündoğdu-Turgut ve Değirmenaltı mahalleleri takip etmektedir. Ancak

yine doğru planlamaların işletilemediği Aydoğdu ve Zafer mahallelerinde eğitim alanları 1,5 hektarın altındadır. Söz konusu verileri, eğitim kurumlarının şehir içerisindeki dağılış miktarları da doğrulamaktadır. Nitekim şehirde yer alan 111 eğitim kurumunun 43'ü Hürriyet, 14'ü 100. Yıl, 10'u da Gündoğdu-Turgut mahallelerindedir. Diğer taraftan bu miktar eğitim alanlarının az yer kapladığı Aydoğdu Mahallesi'nde 5, Zafer Mahallesi'nde ise 3'tür. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere şehirdeki eğitim alanları ve kurumları dengesiz bir dağılım sergilemektedir.

Tekirdağ'da sanayi alanlarının bir kısmının şehir içerisinde kalmış olması, yanlış mekân kullanımından kaynaklanan başka bir sorundur. Hatalı mekânsal planlamanın ürünü olan bu sorun hala devam etmektedir. Zira şehrin merkezinde yer alan Tekel Şarap Fabrikası, 2 yıl önce kapanmış olmasına rağmen âtıl vaziyette 11 hektarlık alanı işgal etmektedir. Ayrıca yine bu bölgede yer alan Atatürk ve Küçük sanayi siteleri ile un fabrikaları yine şehir içinde kalan diğer sanayi alanlarıdır. Şehir içinde kalmış olan söz konusu alanların farklı şekillerde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tekirdağ'da şehir içi mekân kullanımıyla ilgili ele alınması gereken bir diğer sorun ise ulaşım meselesidir. Şehrin merkezi sahasındaki cadde ve sokakların darlığı şehir içi ulaşımını aksatmaktadır. Şehrin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi'nde iş ve okul başlangıç-bitiş saatlerinde yoğun bir trafik meydana gelmektedir. Söz konusu caddenin genişletilmesi mümkün gözükmese de zikredilen zamanlarda toplu taşıma dışındaki araçların ulaşımına kapatılması, bu caddenin yerine hemen güney paralelinde yer alan Atatürk Bulvarı'nın kullanılması trafik probleminin azalmasını sağlayacaktır. Ayrıca şehir içerisindeki otopark alanlarının yetersizliği ulaşım açısından var olan başka bir sorundur.

Şehirde yanlış mekân kullanımına bağlı olarak meydana gelen sorunlardan biri de alüvyal vadi tabanlarına yapılan binalardır. Şehir içerisinde yer alan bu dolgu alanlarının önemli bir kısmı yerleşmeler tarafından işgal edilmiştir. Ördeklidere, Tintindere, Cevizli Dere ve Maymundere vadi tabanları, bunların başlıcalarıdır. Bu bölgelerde zaman zaman sağanak yağışların olduğu dönemlerde sel ve taşkınlar meydana gelebilmektedir. Ayrıca şehrin güneyinde yer alan dolgu sahasına yapılan binalar da

yanlış mekân kullanımının ürünüdür. Yol yapımı için oluşturulan bu alanlara zaman içerisinde binalar inşa edilmiştir.

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Tekirdağ şehrinde yanlış mekân kullanımına bağlı olarak çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Şehir içi mekân kullanımı planlanırken şehrin jeomorfolojik, hidrolojik ve topografik özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca fonksiyon alanlarının dengeli dağıldığı, kaynakların sürdürülebilir olduğu katılımcı planlamalar yapılmalıdır.

6.1.3. Hizmetle İlgili Sorunlar

Şehirlerde var olan sorunların bir kısmı idare tarafından verilen hizmetlerle alakalıdır. Bu hizmetler, merkezi ve yerel yönetimler tarafından icra edilmektedir. Tekirdağ şehrindeki hizmetle ilgili sorunları ortaya koyabilmek için sorunların çözüm merkezlerinden biri olan Süleymanpaşa Belediyesi'nden çağrı kayıt merkezine gelen istek/şikâyet raporları temin edilmiştir. Söz konusu çağrı kayıt merkezine 2019 yılının başından Kasım ayına kadar geçen 10 aylık sürede hizmetle alakalı yaklaşık 25.000 istek ve şikâyet gelmiştir. Gelen şikayetler, kendi içinde gruplara ayrılarak kategorize edilmiştir. Buna göre istek/şikâyetlerin yaklaşık % 26'sı yol ve ulaşım, % 24'ü sokak hayvanları, % 20'si engelli ve sosyal yardım hizmetleri, % 16'sı zabıtaya yapılan, % 14'ü ise diğer istek ve şikeyetlerdir (Tablo 57). Belediye çağrı merkezine gelen bu istek ve şikayetler, mevsimlere ve mahallelerin demografik yapılarına göre değişiklik göstermektedir.

İstek/Şikâyet Türü	Sayı	Oran (%)
Yol ve Ulaşım	6.500	26
Sokak Hayvanları	6.000	24
Engelli ve Sosyal Yardım	5.000	20
Zabıta'ya yapılan	4.000	16
Diğer	3.500	14
Toplam	**25.000**	**100**

Tablo 57. Süleymanpaşa Belediyesi Çağrı Merkezi Müdürlüğü'ne gelen istek/şikâyet kayıtları, (Süleymanpaşa Belediyesi, 2019).

Tekirdağ şehrinde yapılan istek/şikâyetlerin önemli bir kısmı yol ve ulaşım ile ilgilidir. Konuyla ilgili sorunlar, özellikle kuruluşu eskiye dayanan organik dokunun hâkim olduğu mahallelerde yaşanmaktadır. Bu mahallelerdeki cadde ve sokakların darlığı otomobil ile ulaşımı zorlaştırmaktadır. Öyle ki dar sokaklara park edilen araçlar, ulaşımı zorlaştırmakta, bu durum da şikayetlere neden olmaktadır. Ancak şehrin sonradan gelişim gösteren doğu kesimindeki mahallelerinde geniş cadde ve sokaklar yer aldığı için söz konusu şikâyetler daha azdır.

Yol ve ulaşımla ilgili gelen şikayetlerin bir kısmı da doğalgaz, telekom ve elektrik hattı döşemek amacıyla kazılan yolların onarılması yönündedir. Son dönemde yapılan altyapı yenileme ve doğalgaz hattı döşeme çalışmaları yolların bozulmasına neden olmuştur. Bozulan yollar, ulaşımı aksatmakta ve vatandaşları mağdur etmektedir. Ayrıca bu kapsamda gelen şikâyetlerin bir kısmı da kaldırımlarla ilgilidir. Bazı cadde ve sokaklarda yeterli kaldırımın olmayışı veya kaldırımlara araç park edilmesi yaya ulaşımını zorlaştırmaktadır. Söz konusu şikayetler, kayda alınıp ilgili ekipler tarafından değerlendirilmektedir.

Belediye çağrı merkezine gelen istek/şikâyet kayıtlarının % 24'ü sokak hayvanlarıyla ilgilidir. Konuyla ilgili gelen istek ve şikâyetlerin önemli bir kısmını sokakta yaşayan hayvanların tedavi ve barınma problemleri oluşturmaktadır. Bu sorunların en fazla olduğu dönem, soğuk devreye tekabül etmektedir. Ayrıca başıboş gezen hayvanların zaman zaman çevreye verdiği rahatsızlıklardan dolayı da şikayetler gelmektedir. Süleymanpaşa Belediyesi, bu kapsamda gelen şikayetleri veterinerlik hizmetleri birimince değerlendirmektedir. Konuyla ilgili yapılacak işlemler, şehrin yaklaşık 20 km kuzeyinde Karacakılavuz Mahallesi'nde yer alan Süleymanpaşa Sokak Hayvanları Bakımevi ve Rehabilitasyon Merkezi'nde yürütülmektedir.

Süleymanpaşa Belediyesi Çağrı Merkezi Müdürlüğü'ne gelen şikâyetlerin % 20'sini engelliler ve sosyal yardım kapsamında gelenler oluşturmaktadır. Bu konudaki istek/şikayetlerin bir kısmı Süleymanpaşa ilçesinde ikamet etmekte olan engelli vatandaşlardan gelmektedir. Bunların başlıcaları; şehir içinde yer alan kaldırımların engellilere uygun şekilde tasarlanması, ulaşım noktasında engelli ve servis araçlarının temin edilmesiyle ilgilidir. Bu grup içinde kategorize edilen diğer istek ve şikayetler ise

sosyal yardımla ilgilidir. Özellikle ekonomik durumu uygun olmayan vatandaşların eşya, yakıt ve nakdi yardım talepleri sosyal yardım kapsamında gelen istek/şikayetler arasında değerlendirilmektedir. Bu konuda gelen talepler, Süleymanpaşa Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü tarafından dikkate alınmaktadır. Eşya talebiyle ilgili sorunların çözümü için belediyedeki yetkili birim tarafından şehirde kullanım fazlası olan veya kullanılmayan elektronik eşyaların depolandığı bir merkez oluşturulmuştur. İhtiyacı olan vatandaşların başvuruları doğrultusunda bu merkezden gerekli yardımlar yapılabilmektedir.

Şehirde verilen hizmetle alakalı istek ve şikâyetlerin % 16'sı zabıtaya yapılanlardır. Bu kapsamda gelen şikayetler zabıta birimine aktarılmaktadır. Bunlar; esnaf, komşular arasındaki uyuşmazlık, pazar yerindeki alışveriş, seyyar satıcılarla ilgili olanlardır. Söz konusu şikayetler, zabıta ekipleri birimince ''Kabahatler Kanunu'' kapsamında değerlendirilmektedir.

Tekirdağ şehrinde hizmetle alakalı belediye çağrı merkezine gelen istek ve şikâyetlerin % 14'ünü ise diğerleri başlığı altında gelenler oluşturmaktadır. Bunların içerisinde belediyenin vazifesi olmadığı halde elektrik, su kesintisi gibi konular olduğu gibi belediye hizmetleri, kültürel faaliyetler gibi konular da bulunmaktadır. Ayrıca teşekkür mahiyetinde alınan kayıtlar da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Şehirde hizmetle alakalı yapılan istek ve şikayetler, zamana ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Örneğin soğuk devrede gelen istek/şikâyetler; yakıt ihtiyacı, evlerin su basması, yol onarımı ve sokak hayvanlarının barınma problemleri gibi konulardan oluşmaktayken, sıcak devrede gelenler; temizlik, ot kesimi, otopark gibi sorunlarla ilgidir. İstek ve şikayetler, zamana göre değişkenlik gösterebildiği gibi mekâna göre de değişebilmektedir. Bunun göstergesi olarak Aydoğdu Mahallesi'nde ikamet eden düşük gelirli vatandaşlar yakıt, eşya ve maddi yardım talebinde bulunurken, Hürriyet gibi yüksek gelirli vatandaşların ikamet ettiği mahallelerden hizmetteki kalitenin artırılması yönünde talepler gelmektedir. Şikayetlerin mekâna göre değiştiğinin bir diğer göstergesi de Ertuğrul Mahallesi sakinlerinden gelenlerdir. Şehrin tarihi sit alanında bulunan mahalledeki altyapı ve inşaat faaliyetleri uzun sürmektedir. Çalışmaların uzun sürmesinin sebebi tarihi dokuya zarar vermeden inşaat faaliyetlerinin yürütülmeye çalışılmasıdır. Bu hizmetlerin ulaştırılmasındaki gecikme, şikayetlere sebep olmaktadır. Ayrıca mahallede

bulunan harabe durumundaki tarihi öneme sahip evler, çevreye rahatsızlık verebilecek kişiler tarafından kullanılabilmektedir. Bu durum güvenlik endişesiyle alakalı istek ve şikâyetlerin gelmesine sebep olmaktadır.

Tekirdağ şehrinde hizmetle alakalı sorunlar başlığı altında ele alabileceğimiz bir diğer sorun ise istihdamdır. Çalışma çağındaki nüfusun fazla olduğu şehirlerde gerekli istihdam ortamının oluşturulması gerekmektedir. Hatırlanacağı üzere Tekirdağ şehri nüfusunun % 73'ünün iktisadi anlamda faal olan nüfustan oluştuğunu daha önce belirtmiştik. Bu oranın fazla oluşuna karşın iş imkanlarının kısıtlı olması, şehirde istihdam sorununu ortaya çıkarmıştır. Şehirdeki istihdam sorunun en büyük sebeplerinden biri, sanayi faaliyetlerinin az oluşudur. Buna ek olarak yaklaşık 6 bin kişinin çalıştığı Tekel Şarap Fabrikası'nın 2017 yılında kapanması, şehirdeki istihdam sorununu artırmıştır. Gerek devlet gerek özel kuruluşlar tarafından yapılacak sanayi yatırımları bu sorunu azaltacaktır. Ancak yapılacak tesisler, uygun planlamalar doğrultusunda çevreye zarar vermeyecek şekilde organize edilmelidir.

6.1.4. Kentsel Koruma

Tarihi çevreler, geçmişten bu yana varlığını sürdüren ve eski dönemlerin tanıklığını yapan belge niteliğindeki alanlardır. Bu alanlar, geçmişteki yaşam tarzını gösteren açık müzelere benzerler (Ahunbay, 2004:116). Söz konusu alanların devamlılığı için korunması gerekmektedir. Bu yönüyle tarihi çevre ile koruma iç içe olan kavramlardır. Bu kapsamda koruma; toplumların geçmişteki sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarını yansıtan fiziksel yapının yok olmasını engellemek ve söz konusu kentsel dokuyu çağdaş yaşamla bütünleştirmektir (Polat ve Dostoğlu, 2007:63). Tarihi çevrenin korunabilmesi için yapılan çalışmalar, kentsel koruma kavramını ortaya çıkarmıştır. Kentsel koruma; şehirlerin belirli bölgelerinde yer alan tarihi ve mimari değeri yüksek olan yapı, anıt ve doğal güzellikleri, gelecek kuşakların da yararlanabilmesi için her türlü yıkıcı, yok edici ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alma çalışmasıdır (Keleş, 1998:93).

Şehirlerde korunması gereken tarihi çevrelerin bir arada bulunduğu alanlar, şehrin tarihi sitini oluşturmaktadır. Nitekim Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu'na göre, kentsel sitler; mimari, mahalli, tarihsel ve sanat özelliği olan ve bir arada

bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarıdır (Resmî Gazete, 2006: 26329). Bu sebeple Tekirdağ şehrinde yer alan tarihi ve kültürel dokuya ait çevrenin korunabilmesi için şehrin tarihi sit alanının sınırları belirlenmiştir. Tekirdağ şehrinin merkezi, 11.06.1976 tarih ve 9158 sayılı kararla Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından "Kentsel Sit Alanı'' olarak ilan edilmiştir. Bu alanın korunabilmesi için yine Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.04.1981 gün ve 12746 nolu kararıyla Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmıştır. Bu dönemde şehirde belirlenen tarihi yapı sayısı 365'tir. Fakat ilerleyen süreçte tarihi çevre korunamamış ve yapılan planlara uyulamamıştır. Bunun sonucunda belirlenen sınırlar daraltılmış, tescilli tarihi yapı sayısı 260'a indirilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde ''Kentsel Sit ve Kentsel Sit Etkileme Geçiş Alanı'' sınırları revize edilmiş, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından 29.11.2007 tarih ve 1692 sayılı karar ile kentsel sit sınırları ve envanter listesine son hali verilmiştir (Tekirdağ Koruma Amaçlı İmar Planı Raporu, 2009).

Tekirdağ şehrinde tespit edilen Tekirdağ Kentsel Sit ve Kentsel Sit Etkileme Geçiş Alan Sınırı'nın toplam alanı yaklaşık 53 hektardır. Bu alanın yaklaşık 23 hektarı Ertuğrul Mahallesi sınırları içinde yer almaktayken, 20 hektarı Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ne tekabül etmektedir. Sit alanının yer aldığı diğer mahalleler ise 6 hektarla Eskicami-Ortacami, 4 hektarla Yavuz'dur. Kuruluşu eskiye dayanan bu mahallelerin bir bölümü kentsel sit alanını teşkil etmektedir (Harita 33).

Tekirdağ şehrinde belirlenen tarihi sit alanı, geçmişte bölgede yaşayan medeniyetlerin izlerini barındırmaktadır. Farklı medeniyetlere ait unsurlara rastlanılmaktayken, ağırlıklı olarak Türk kültürünün izleri görülmektedir. Nitekim yerleşme dokusunu oluşturan mahalleler, geleneksel Türk Mahallesi özelliğine sahiptir. Evlerin parsel kullanım, cephe düzeni ve yapım teknikleri 16. yüzyıl geç Osmanlı Dönemi'ni yansıtmaktadır. Geleneksel dokuya bağlı olarak bitişik nizamda konumlanmış evler ve dar sokaklar bulunmaktadır. Söz konusu evlerin konumlanmasında topografik yapı etkili olmuştur. Ayrıca konutların cepheleri genellikle denize bakmaktadır (Kiper, 2016:231).

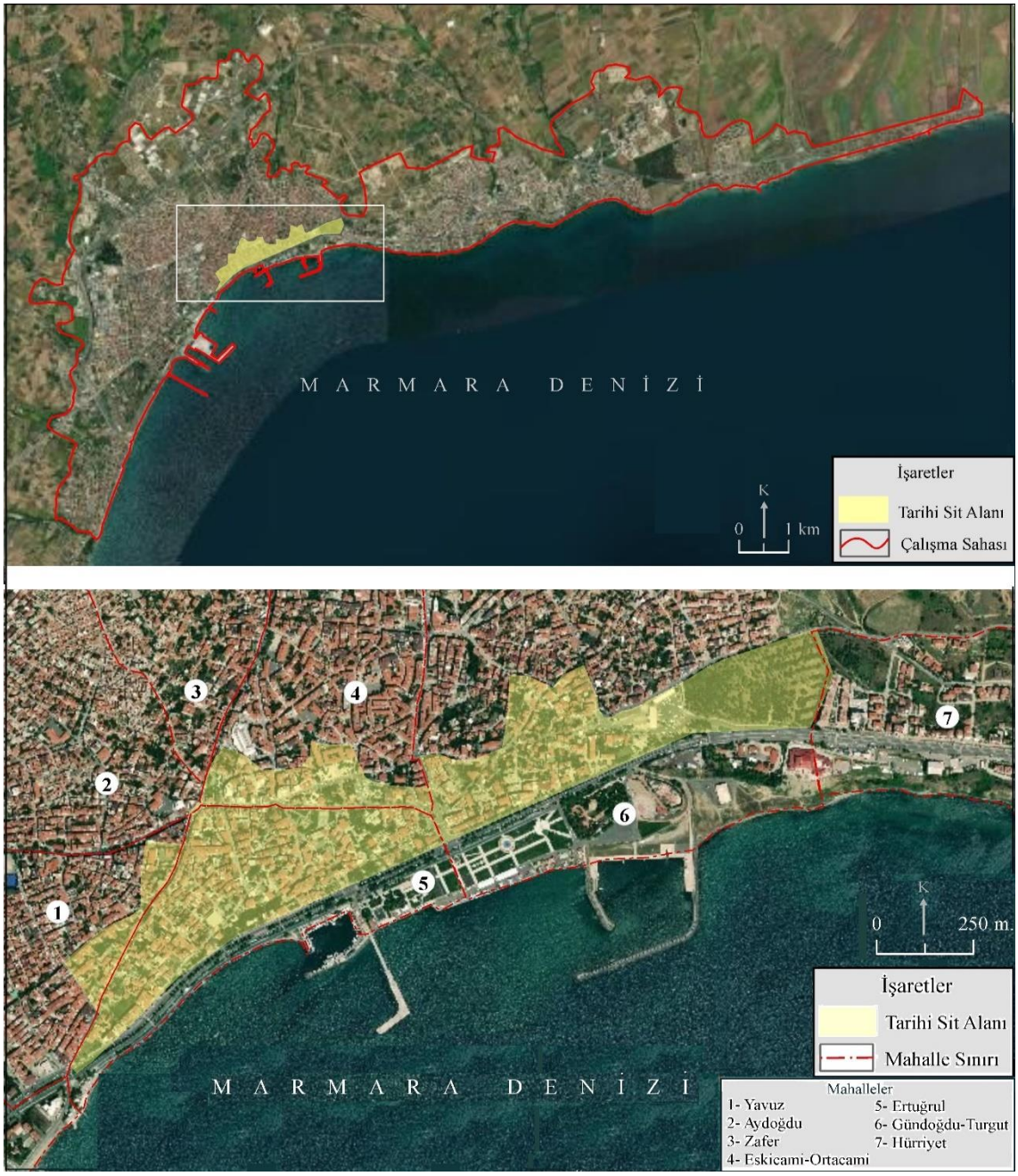

Harita 33. Tekirdağ Kentsel Sit ve Kentsel Sit Etkileme Geçiş Alanı (Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'ndan faydalanılarak hazırlanmıştır).

Şehrin tarihi sitini oluşturan bölgede yer alan yapıların başlıcaları şunlardır:

Rüstempaşa Cami Külliyesi ve Bedesteni; Ertuğrul Mahallesi, Mimar Sinan Caddesi üzerinde yer alan külliye, Kanuni Sultan Süleyman döneminde sadrazam olan Damat Rüstem Paşa (1500-1561) tarafından Mimar Sinan'a inşa ettirilmiştir. Külliyenin kütüphane, hamam, medresesi yıkık durumdayken batısında yer alan 6 kubbeli bedesteni

ayaktadır. 1965'te Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilen yapı, aktif olarak kullanılmaktadır.[32]

Eski Cami; Ertuğrul Mahallesi, Hükümet Caddesi üzerinde yer alan cami, Eskicami-Ortacami sınırları içindedir. Yapıldığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte çıkan yangından sonra Zahire Nazırı Ahmet Ağa tarafından 1830 yılında yeniden inşa ettirildiği bilinmektedir. Minaresi kesme taştan ve tek şerefelidir.[33]

Orta Cami; Eskicami-Ortacami Mahallesi sınırları içinde bulunan cami, Hükümet Caddesi üzerinde yer almaktadır. 1855 yılında Kürkçü Sinan Bey tarafından yaptırılan caminin yıkılmasının ardından 1912 yılında hayırsever halk tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Cami dikdörtgen planlı olup düz ahşap tavanlıdır.[34]

Namık Kemal Evi; Tekirdağ'da dünyaya gelen vatan şairi Namık Kemal'in anısına yaptırılan müze, klasik Tekirdağ evleri örnek alınarak 1993 yılında Tekirdağ Namık Kemal Derneği tarafından inşa ettirilmiştir (Foto 53). Müze, Eskicami-Ortacami Mahallesi, Namık Kemal Caddesi üzerinde yer almaktadır.[35]

Rakoczi Müzesi; 1676-1735 yılları arasında yaşayan Erdel Prensi ve Macar Halk Kurtuluş Kahramanı II. Rakoczi Frenç'in anısına açılmıştır. Macar Hükümeti tarafından restore ettirilen yapı, eski bir Tekirdağ evidir. Ertuğrul Mahallesi, Barbaros Caddesi'nde yer alan yapı, Türk-Macar dostluğunun bir simgesidir.[36]

---

[32] Türkiye Kültür Portalı, URL: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/rustempasa-cami, (15 Ekim 2019).

[33] Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü https://tekirdag.ktb.gov.tr/TR-75782/camiler.html, (15 Ekim 2019).

[34] Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/orta-cami782447, (15 Ekim 2019).

[35] Türkiye Kültür Portalı, https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/namik-kemal-evi, (15 Ekim 2019).

[36] Tekirdağ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, https://tekirdag.ktb.gov.tr/TR-75777/rakoczi-muzesi.html, (16 Ekim 2019).

Foto 53. Namık Kemal Kültür Evi, Eskicami-Ortacami Mahallesi, 2019.

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi; Rakoczi Caddesi, Ertuğrul Mahallesi'nde yer alan müze, 1927 yılında Valilik binası olarak yaptırılmıştır. Bina, 1992 yılında Valilik tarafından arkeoloji ve etnografya müzesi olarak hizmete açılmıştır. Müzede Tekirdağ ve yakın çevresinden bulunmuş yaklaşık 23 bin parça tarihi eser sergilenmektedir.[37]

Valilik Binası; 1912 yılında Selanikli Mutasarrıf Hüsnü Bey tarafından yaptırılan bina, Eskicami-Ortacami sınırları içerisindedir. Yapıldığından bu yana şehrin merkezini teşkil eden bina, zemin kat üzerine kâgir yapıdadır. Ayrıca Atatürk, 23 Ağustos 1928'de Tekirdağ'a yapmış olduğu ikinci ziyaretinde yeni Türk alfabesini bu binada Türk halkına tanıtmıştır.[38]

[37] Kültür ve Turizm Bakanlığı, http://dosim.kulturturizm.gov.tr/muze/132, (16 Ekim 2019).

[38] T.C. Tekirdağ Valiliği, http://www.tekirdag.gov.tr/valilik-hizmet-binasi, (16 Ekim 2019).

Eski Belediye Binası: Günümüzde Süleymanpaşa Belediyesi olarak kullanılan bina, 1901 yılında dönemin Belediye Başkanı Avukat Adil Bey tarafından Paris Belediyesi örnek alınarak yaptırılmıştır.[39]

Yukarıda adı geçen yapılar dışında Tekirdağ'da sivil mimarlık örneği 350 ev bulunmaktadır. Ancak bunların önemli bir kısmı harabe durumundadır (Foto 54). Tarihi miras niteliğinde olan bu yapıların harabe durumunda olması, şehir için bir kayıptır. Buna ek olarak binaların bölgede yaşayanların üzerine yıkılma ihtimali ve farklı amaçlarla kullanılmakta olması, şehir halkı için başka bir sorun oluşturmaktadır. Tarihi miras niteliğinde olan bu evlerin kentsel koruma kapsamında değerlendirilip geleneksel dokuya uygun bir şekilde restore edilmesi gerekmektedir. Bu sayede tarihi yapı korunmuş olurken, yukarıda bahsi geçen sorunlar da ortadan kalkmış olacaktır.

Foto 54. Harabe durumunda olan eski Tekirdağ evi, Ertuğrul Mahallesi, 2019.

Tekirdağ şehrindeki kentsel sit alanı; dar sokaklar, tarihi özelliği olan ancak restorasyonu yapılamamış harabe binalar, yeşil alan azlığı ve yeterli meydanların olmayışı gibi sorunlardan dolayı halk tarafından yeterince kullanılamamaktadır. Ayrıca

[39] T.C. Süleymanpaşa Belediyesi, https://www.suleymanpasa.bel.tr/belediyemiz, (16 Ekim 2019).

bu karmaşaya bağlı olarak şehrin tarihi sit alanı, giderek çöküntü alanına dönüşmektedir. Bu problemlerin çözümü ve kentsel korumanın gerçekleşebilmesi için; bütünlük, koruma, gelişim, planlama, yerellik ve doğallık ilkeleri benimsenmelidir. Bu amaçla yapılan koruma planlarına uyulmalı, binaların cepheleri tarihi siluete göre yenilenmelidir. Ayrıca kültürel kimlikle örtüşen bitkisel çözümlemeler geliştirilmeli ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Kiper, 2016:242-244).

6.2. Altyapı Açısından Tekirdağ Şehri

6.2.1. Hava Kirliliği

Hava kirliliği; atmosferde gaz, parçacık, su buharı ve koku şeklinde bulunabilecek olan kirleticilerin başta insan olmak üzere canlılara ve ortama zarar verebilecek miktara ulaşmasıdır. Kuru hava bileşimine yabancı olan bu maddelere pollütant (hava kirleticileri) denmektedir. Bunlar, CO, SO_2, SO_3, H_2S, HF gibi gazlar ile yoğuşma çekirdekleri, mantarlar, kurum ve is gibi partiküller ve radyoaktif maddelerdir (Garipağaoğlu, 2002:2-3).

Tekirdağ şehrindeki öncelikli çevre sorunu hava kirliliğidir. Nüfus artışı, çarpık kentleşme, sanayileşme, evsel ısınma amaçlı katı yakıt tüketimi hava kirliliğini artıran başlıca unsurlardır. Özellikle Hayrabolu, Malkara, Süleymanpaşa ve Şarköy ilçelerinde yer alan linyit kömürü ocakları, yakıt tüketimi açısından linyit kömürünün tercih edilmesine ortam hazırlamıştır.

Tekirdağ şehrinin iklim özellikleri hava kirliliği üzerinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle kış aylarında sıcaklığın azalmasıyla birlikte hava kirliliği artmakta; başta insanlar olmak üzere bütün canlı ortama zarar verir hale gelmektedir. Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu'nda 1939-2016 yılları arasında yapılan ölçümlerde sıcaklıkların soğuk devrede ortalama olarak 10 °C'nin altına düştüğü görülmektedir (Tablo 58). Özellikle Kasım, Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında sıcaklıkların düşmesiyle evsel ısınma artmaktadır. Isınmaya bağlı olarak meydana gelen hava kirliliğini en aza indirebilmek için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı önderliğinde "Tekirdağ Temiz Hava Eylem Planı'' hazırlanmıştır. Bu plan ile sanayideki kömür kullanımını en aza indirmek ve kömür satışında denetimler yapılarak kömür kalitesi kontrol altına almak amaçlanmaktadır.

Tablo 58. Tekirdağ şehrinde sıcaklığın aylara göre ortalama değerleri (1939-2016)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Sıcaklık (°C)	4,7	5,4	7,3	11,8	16,8	21,8	21,3	23,8	20	15,4	11	7,1	14.0

Kaynak: Tekirdağ DMİ, 2017.

Atmosferdeki kirliliğin tespiti açısından ulusal ve uluslararası kuruluşlar çeşitli standartlar belirlemiştir. Muhtelif bölgelere açılan hava kirliliği ölçüm istasyonlarında çeşitli tespitler yapılmaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın öncülüğünde oluşturulan Ulusal Hava Kalite İzleme Ağı bünyesinde kurulan istasyonlar, hava kalitesi ile ilgili ölçümler yapmaktadır. Tekirdağ şehrinde yer alan istasyonda partikül maddeler (PM10), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO_2), azot dioksit (NO_2) ve ozon (O_3) ölçümü yapılmaktadır. Bu ölçümlerin belirlenen standartlara uygun olup olmadığı kontrol edilmekte, bu doğrultuda çeşitli çalışmalar yürütülmektedir (Tablo 59).

Tekirdağ şehrinin hava kirliliği hakkında bilgi edinebilmek amacıyla TÜİK ve Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı'ndan hava kirliliğine sebep olan en önemli iki pollütantın (PM10 ve SO_2) 2000, 2010 ve 2018 yıllarındaki ortalama miktarları temin edilmiştir. Kirliliğe sebep olan kükürt dioksit (SO_2), atmosferdeki zehirli gazları, partiküller madde (PM10) ise havada asılı kalan katı ve sıvı parçacıkları ifade eden birinci derece kirleticilerdir. Buna göre Tekirdağ şehrinde 2000 yılında SO_2 miktarının en fazla olduğu dönem evsel ısınmanın fazla olduğu aylara tekabül etmektedir. Ocak ayında 97 $\mu g/m^3$, Şubat ayında 92 $\mu g/m^3$'tür. Yine yüksek olması beklenilen Aralık ayı verisi mevcut değildir. Soğuk devrenin ortalama değeri 60 $\mu g/m^3$'tür. Bu miktar 2008 ve öncesi için 120 $\mu g/m^3$ olan limit değerin altındadır. Dolayısıyla bu dönemde Tekirdağ sağlıklı hava kalitesine sahip bir şehirdir. 2000 yılında SO_2'nun makimuma ulaştığı miktar 646 $\mu g/m^3$' ile Aralık ayına aittir. Bu değer, Ulusal Hava Kalitesi İndeksi'ne göre sağlıksız hava kalitesi grubunu temsil eder. Yaz dönemine geldiğinde ise SO_2 miktarının azaldığı, Temmuz ayında 11 $\mu g/m^3$'e düştüğü görülmektedir.

Tablo 59. Bazı atmosfer kirleticilerinin limit değerleri

2008 ve Öncesi				
Kirletici	**Saatlik**	**KVS (24 Saatlik)**	**Kış Sezonu Ortalaması**	**UVS (yıllık)**
Kükürt Dioksit ($SO_{2)}$	900 µg/m^3	400 µg/m^3	120 µg/m^3	150 µg/m^3
Partiküler Madde (PM10)	-	300 µg/m^3	-	150 µg/m^3
2008-2014 Arası				
Kirletici	**Saatlik**	**KVS (24 Saatlik)**	**Kış Sezonu Ortalaması**	**UVS (yıllık)**
Kükürt Dioksit ($SO_{2)}$	350 µg/m3	250 µg/m3	125 µg/m^3	60
Partiküler Madde (PM10)	-	100µg/m3	90 µg/m3	60

2014 Sonrası				
Kirletici	**Ortalama Süre**	**Limit Değer**	**Tolerans Payı**	**Uyarı Eşiği**
Kükürt Dioksit (SO_2)	Saatlik	350 µg/m^3 (bir yılda 24 defadan fazla aşılmaz)	150 µg/m^3 (limit değerin %43' ü)	500 µg/m^3
	24 saatlik	125 µg/m^3 (bir yılda 3 defadan fazla aşılmaz)	125µg/m^3 (% 100)	-
	Yıllık ve kış dönemi	20 µg/m^3	-	-
Partiküler Madde (PM10)	24 saatlik	50µg/m^3 (bir yılda 35 defadan fazla aşılmaz)	50 µg/m^3 (% 100)	-
	Yıllık ve insan sağlığının korunması için	40µg/m^3	20 µg/m^3 (% 50)	-

Kaynak: https://cygm.csb.gov.tr/yonetmelikler-i-440.

Havadaki SO_2 miktarının 2010 yılına gelindiğinde arttığı görülmektedir. Yıllık ortalama değer, 2000 yılına göre artış kaydederek 120 µg/m^3'e yükselmiştir. Tekirdağ şehrinde soğuk devrede havadaki SO_2 miktarı yıllık ortalamanın üzerinde seyretmiştir. Buna göre ortalama değerlerin en yüksek olduğu aylar; 257 µg/m^3 ile Aralık, 229 µg/m^3 ile Ocak ve 200 µg/m^3 ile Şubat'tır. Tekirdağ şehrinde 2010 yılında soğuk devrenin ortalaması 180 µg/m^3'tür. Bu değer, 2008-2014 devresi için belirlenmiş olan kış sezonu limit değerinin (125 µg/m^3) üzerinde olduğundan Tekirdağ şehrinde hava kalitesinin sağlıksız olduğunu işaret eder. SO_2 miktarının maksimuma ulaştığı değer ise 722 µg/m^3 ile Aralık ayındadır. Bu değer sağlıksız hava kalitesini ifade eder. Yanma döneminin sona

ermesiyle atmosferdeki SO_2 miktarının azaldığı görülmektedir. Mayıs ayında 13 $\mu g/m^3$ olan SO_2 miktarı, Haziran ayında 11 $\mu g/m^3$ ile en düşük seviyeye inmektedir.

Tekirdağ şehrinde 2018 yılında SO_2 miktarında azalmalar meydana gelmiştir. Bu durum üzerinde etkili olan ana unsur, şehirde doğalgaz kullanımının yaygın hale gelmesidir. Yıllık ortalama değer 20 $\mu g/m^3$'tür. Bu miktar 2014 sonrası için hava kirliliğini işaret eden yıllık ortalama eşik değeriyle aynıdır. Ancak yanma dönemine tekabül eden devrede SO_2 miktarı limit değerlerin üzerine çıkmıştır. Özellikle Aralık (73 $\mu g/m^3$), Ocak (61 $\mu g/m^3$), Şubat (28 $\mu g/m^{3)}$, Mart (26 $\mu g/m^3$) aylarında eşik değerin aşıldığı görülmektedir. SO_2'nin maksimuma ulaştığı değer ise 149 $\mu g/m^3$ olup Ocak ayına aittir (Tablo 60). Bu miktar da sağlıksız hava kalitesini işaret etmektedir. SO_2 değerleri Mayıs'tan Ekim ayına kadar ise 3 $\mu g/m^3$'ün altındadır. Tekirdağ şehrindeki yakıt kullanımının değişmesiyle atmosferdeki SO_2 miktarında azalmalar meydana gelmiştir. Ancak hava kalitesi hala istenilen seviyede değildir.

Tablo 60. Tekirdağ şehrinde 2000, 2010 ve 2018 yıllarında PM10 ve SO_2 ortalama miktarlarının aylara göre dağılışı ($\mu g/m^3$)

2000 Yılı													
	O	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**E**	**K**	**A**	**Yıllık (Ort.)**
SO_2	97	92	35	43	98	15	11	15	15	16	-	-	44
Mak.	136	122	127	75	50	22	15	26	25	23	-	646	115
PM10	22	23	26	26	22	14	13	12	13	12	-	-	18
Mak.	33	33	38	39	34	18	19	19	21	24	-	102	102
2010 Yılı													
	O	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**E**	**K**	**A**	**Yıllık (Ort.)**
SO_2	229	200	168	80	13	11	15	-	-	84	147	257	120
Mak.	460	481	297	154	52	40	16	-	-	268	236	722	272
PM10	81	100	101	99	61	47	-	95	-	45	98	79	80
Mak.	182	266	201	220	97	88	-	118	-	105	176	225	168
2018 Yılı													
	O	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**E**	**K**	**A**	**Yıllık (Ort.)**
SO_2	61	28	26	14	3	3	2	2	2	2	18	73	20
Mak.	168	87	43	40	8	9	4	4	5	5	64	149	49
PM10	49	43	36	41	25	13	23	35	32	39	30	41	34
Mak.	92	100	69	93	53	26	48	49	73	74	86	70	70

Kaynak: TÜİK ve Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı.

Tekirdağ şehrinde PM10'un 2000 yılındaki durumu incelendiğinde, yıllık ortalama 18 µg/m^3 olup, soğuk devre ortalaması 21 µg/m^3'tür. 2000 yılında PM10'un soğuk devrede 20 µg/m^3'ün üzerinde seyrettiği, sıcak devrede ise 15 µg/m^3'ün altına indiği görülmektedir. Bu değerler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2008 ve öncesi için belirlemiş olduğu indeksin (150 µg/m^3) altında olduğundan Tekirdağ şehrinin sağlıklı hava kalitesine sahip olduğunu gösterir.

2010 yılında PM10 değerlerinde meydana gelen artış dikkat çekicidir. Soğuk devrede Kasım ayında 98 µg/m^3, Şubat ayında 100 µg/m^3, Mart ayında 101 ayında µg/m^3, Nisan ayında ise 99 µg/m^3'tür. Bu değerler Çevre ve Şehircilik Bakalığı'nın 2008-2014 yılları arası soğuk devre için belirlemiş olduğu limitin (90 µg/m3) üzerindedir. Soğuk devrenin sona ermesiyle kısmen düşüşlerin olduğu görülmektedir. Ancak sıcak devreye tekabül eden Ağustos ayında PM10 değeri şehirdeki sanayi faaliyetlerine bağlı olarak 95 µg/m^3'ün üzerine çıkmıştır. PM10'un yıllık ortalama değeri 80 µg/m^3'tür. Bu değer, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yıllık ortalama için belirlemiş olduğu limitin (60 µg/m3) üzerindedir. Dolayısıyla 2010 yılı PM10 verilerine göre Tekirdağ şehrinin hava kalitesi sağlıksızdır.

Tekirdağ şehrinde 2018 yılında ise PM10 değerlerinde bir önceki döneme göre azalma meydana gelse de istenilen düzeyde değildir. 2018 yılında PM10'un yıllık ortalaması 34 µg/m^3 iken, soğuk devre ortalaması 39 µg/m^3'tür. 2018 yılında Tekirdağ şehrinin PM10 nispetindeki hava kalitesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2014 yılı sonrası için belirlemiş olduğu limit değerine (40 µg/m^3) göre sağlıklıdır.

Tekirdağ şehrinde soğuk devrede ısınmadan kaynaklanan kirlilik yetkililerce göz önünde bulundurularak hazırlanan 2016 Tekirdağ İl Çevre Durum Raporuna göre *"Isınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi ve etkisinin azaltılmasına yönelik olarak 29.12.2015 tarihli ve 08 karar no'lu Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile; Tüm İlçe Merkezlerinde kamuya hizmet veren özel kuruluş ve ticarethanelerde (özel okullar, özel hastaneler, sürücü kursları vb.) 2016-2017 kış döneminde yerli kömür kullanımının yasaklanarak uygun altyapısı olan yerlerde alternatif temiz enerji kullanımına geçilmesine karar verilmiştir. Ayrıca söz konusu Mahalli Çevre Kurulu kararı ile de 2015-2020 yılları arasını kapsayan Tekirdağ İli Temiz Hava Eylem Planı onaylanmıştır''*

(Tekirdağ İl Çevre Durum Raporu 2016:32). Yürütülen çalışmaların hava kalitesine olumlu yönde yansımıştır.

Tekirdağ şehrinin hava kalitesinde 2018 yılında iyileşmeler meydana gelse de istenilen seviyede olmadığı anlaşılmaktadır. Bu iyileşme üzerinde etkili olan unsur 2008 yılından itibaren kademeli olarak doğal kullanımına geçilmesidir (Tablo 61). Ancak şehirde ve yakın çevresinde katı yakıt tüketimi devam etmektedir. Özellikle çalışma sahası içerisinde yer alan ve bir bölümü gecekondulardan oluşan Aydoğdu ve Zafer mahallelerinde katı yakıt kullanımı yaygındır. Bu durum şehirdeki hava kirliliğini artıran etkenlerdendir. Tekirdağ şehrinde katı yakıt tüketiminin durdurulması için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından açılan mahkeme sonuçsuz kalmıştır. Ayrıca bu bölgede yaşayan ekonomik gelir seviyesi düşük vatandaşlara yapılan yakıt yardımı linyit kömürüdür. Bu durum bütün hanelerin doğalgaza geçme sürecini yavaşlatmaktadır. Nitekim bu yardımdan istifade eden halk, kış dönemini yakıt ücreti ödemeden geçirmeyi tercih etmektedirler. Ayrıca şehrin çeperinde yer alan bölgelerde de katı yakıt kullanımı devam etmektedir. Şehrin hemen batısında yer alan Barbaros Mahallesi'ne 2018 yılında, Kumbağ Mahallesi'ne ise 2019'da doğalgaz hattı bağlanmıştır. Bunlara ek olarak şehrin etrafında yer alan fonksiyonel bakımdan köy, statü olarak mahalle olan yerleşmelere henüz doğalgaz bağlanmamıştır. Bahsi geçen meseleler şehirde ısınma amaçlı hava kirliliğinin ortadan kalkmasına engel olmaktadır. Oysa ki son yıllarda şehrin önemli bir kısmının doğalgaz kullanımına geçmesiyle birlikte SO_2 oranlarında azalma meydana gelmiştir. Şehirde katı yakıt kullanımına son verilmesi, hava kalitesini daha iyi seviyelere gelmesini sağlayacaktır.

Tekirdağ şehrinde hava kirliliğine sebep olan unsurlardan biri de araç egzozlarından çıkan partiküller maddelerdir. Süleymanpaşa İlçesi Trafik Tescil Şube Müdürlüğü'ne kayıtlı olan 61.535 araç, nüfus miktarına göre oldukça fazladır. Araç sayısının fazla, sokakların dar olması ve rüzgârın şehir içerisinde kanalize olamayışı hava kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Tablo 61. Tekirdağ şehrinde mahallelere göre doğalgaz abone sayısı ve bağlandığı yıl

Mahalle	Abone Sayısı	Bağlandığı Yıl
100. Yıl	10.513	2010
Altınova	4.475	2011
Aydoğdu	2.109	2010
Bahçelievler	1.186	2010
Çınarlı	7.396	2010
Değirmenaltı	1.701	2010
Ertuğrul	1.086	2011
Eskicami-Ortacami	4.883	2008
Gündoğdu-Turgut	6.867	2010
Hürriyet	8.265	2010
Karadeniz	1.118	2010
Namık Kemal	500	2010
Yavuz	2.756	2010
Zafer	1.880	2010
Toplam	54.735	-

Kaynak: GAZDAŞ, 2019.

6.2.2. Su Altyapısı ve Kirliliği

Su Altyapısı; Tekirdağ şehri ve yakın çevresindeki su kaynaklarının durumu, suyun tedariki noktasında önemli rol oynamaktadır. Ergene Formasyonu, yeraltı suyu bakımından zengindir. Yeraltı suyu, gevşek tutturulmuş kumlarda oluşmakta, yer altı beslenmesi Yıldız Dağları'ndan yüzey yanal akışlardan ve yağışlardan süzülme ile olmaktadır. Son yıllarda yerleşim sahalarında, sanayi ve endüstrinin gelişmesiyle artan su ihtiyacını karşılamak için suni olarak kontrolsüz bir şekilde açılan çok sayıda kuyu bulunmaktadır. DSİ Bölge Müdürlüğü de tedbir amaçlı olarak kuyu açılmasını kısıtlamıştır. 1970'li yıllarda 10-30 metre olan yer altı suyu tablası seviyesi günümüzde 80-200 metre seviyesine kadar inmiştir (DSİ, 2018).

Günümüzde (2019) Tekirdağ şehrinin su şebekesi ve temini hususundaki hizmetler, TESKİ tarafından yerine getirilmektedir. Şehrin içme ve kullanma amaçlı su temini; derin kuyular ile Naipköy Barajı ve Yazır Göleti'nden sağlanmaktadır. Derin

kuyulardan sağlanan içme ve kullanma suyu yılda 10.102.115 m^3'tür. Naipköy Barajı ve Yazır Göletinden elde edilen içme ve kullanma suyu miktarı ise yılda 6.682.612 m^3'tür. Şehrin kuzeybatısında Naipköy Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Naipköy Barajı, 2017 yılında Tekirdağ İçmesuyu İsale Hattı ve Tekirdağ İçmesuyu Arıtma Tesisi ile birlikte hizmete açılmıştır. Koca Dere üzerinde kurulan barajın 2045 yılına kadar şehrin yılda 6,14 milyon m^3'lük su ihtiyacını karşılaması planlanmaktadır. Yine şehrin kuzeybatısında yer alan Yazır Göleti, yılda 1,5 milyon m^3'lük su ihtiyacını giderecektir. Naipköy Barajı'nın şehre olan uzaklığı yaklaşık 16 km iken, Yazır Göleti'nin 11 km'dir. Bu kaynaklardan elde edilen sular, arıtma tesisine oradan şebeke depolarına ulaştırılması amacıyla inşa edilen 35 km uzunluğundaki Tekirdağ İçmesuyu İshale Hattına verilecektir. Ayrıca Süleymanpaşa ilçesinde 12 adet 30.700 m^3 kapasiteli depo bulunmaktadır. Bu projeler ile yüzeysel su tüketiminin % 10'lardan % 40'lara kadar çıkarılması ve 2045 yılına kadar şehrin su ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir (TESKİ, 2019).

Tekirdağ şehrinde 110.230 abone TESKİ'den hizmet almaktadır. Abone sayısının yaklaşık 100.000'ini konutlardaki kullanıcılar oluşmaktayken geriye kalanını işyeri, sanayi ve inşaat amaçlı kullanıcılardır. 2018 yılında TESKİ'ye tahakkuk eden su tüketimi 9.966.307 m^3'tür. Tekirdağ şehrinde TESKİ tarafından temin edilen içme ve kullanma suyu 169.031 kişi tarafından tüketilmektedir. Buna göre, şehirde yılda kişi başına düşen su tüketim miktarı 59 m^3'tür. Tekirdağ şehrindeki evsel su kullanım miktarı, yılda 29 m^3 olan global su tüketim miktarına göre oldukça fazladır (TESKİ, 2019).

Şehirlerde kullanılan suyun temini kadar kalitesi de halk sağlığı açısından önem arz eder. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu mevzuatına göre Tekirdağ ilinin su kalitesi; bakiye klor, kimyasal ve mikrobiyolojik parametrelerindeki uygunluğu açısından Türkiye'nin en iyi illeri arasında yer almıştır (TESKİ, 2019:107). Bu çalışmalardan Tekirdağ şehrinde içme ve kullanma amaçlı temin edilen suyun kalitesi ve miktarının iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Süleymanpaşa ilçesinde atıksuların % 93'ü kanalizasyon şebekesine bağlı olup, geriye kalan kısmı foseptik çukurlarından vidanjör ile çekilip arıtma tesislerine aktarılmaktadır. Şehrin tamamı kanalizasyon şebekesine bağlı iken, kırsal alanda bazı mahallelerin atıksuları fosseptik çukurlarına tahliye edilmektedir.

Su Kirliliği; çeşitli sebeplerden dolayı suya kirletici maddelerin karışmasıyla suyun doğal ilksel kalitesinin ve bileşiminin olumsuz yönde etkilenip bozulmasıdır. Su kirliliğine; canlı pollütantlar, toksik kimyasal maddeler ve radyoaktif atıklar neden olmaktadır (Erinç, 1984:105-110). Günümüzde su kirleticilerinin ana kaynakları, evsel kullanılmış sular ile sanayi alanına ait olan sıvı atıklardır. Ayrıca tarımsal amaçlı kullanılan gübre ve çeşitli kimyasallar suyu kirleten diğer unsurdur (Garipağaoğlu, 2011:303).

Marmara Havzası'nda 1950'lerden bu yana meydana gelen hızlı kentleşme ve sanayileşme evsel ve sanayi kaynaklı atıksular, su ortamını kirletmiştir (Garipağaoğlu, 2016:148). Ayrıca söz konusu havza içerisinde yer alan Tekirdağ'daki akarsuların büyük bölümü, yukarı çığırlarında sanayi veya zirai faaliyetler amacıyla kullanılmaktadır. Bu faaliyetler sonucunda dere sularının aşağı çığırlarında kirli bir şekilde aktığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak kıyı kesimde bulunan ikincil konutlar da suların kirlenmesine neden olmaktadır. Bu suların denize ulaşması neticesinde deniz kirliliği ortaya çıkmaktadır. Bu kirliliği en aza indirebilmek için şehrin doğusunda ve batısında ileri biyolojik arıtma tesisi kurulmuştur. 2014 yılında temelleri atılan ve günümüzde hizmet vermeye başlayan Batı Atıksu İleri Biyolojik Arıtma Tesisi; fiziksel, biyolojik ve çamur bertaraf ünitelerinden oluşmaktadır (Foto 55). Söz konusu tesis, nüfusun artması durumunda büyütülebilecek şekilde projelendirilmiştir. Şehrin doğusundaki mahallelerin atıksularını arıtmak amacıyla 2018 yılında Doğu Atıksu İleri Biyolojik Arıtma Tesisi'nin temelleri atılmıştır. Bu proje ile Karaevli, Bahçelievler, Namık Kemal ve Değirmenaltı Mahallelerini kapsayan kısmında yaklaşık 20 km kanalizasyon şebekesi ile 9 terfi merkezi projesi revize edilmiştir. Ayrıca deşarj suyunun tekrar arıtılarak üniversite bölgesinde ve ihtiyaç olan yerlerde sulamada kullanılması hedeflenmektedir (TESKİ, 2019:120).

Foto 55. Batı Atıksu İleri Biyolojik Arıtma Tesisi, Karadeniz Mahallesi, TESKİ, 2019:28.

Tekirdağ şehrinde yer alan arıtma tesislerinde İleri Biyolojik ve Paket (Biodisk) Arıtma uygulanmakta olup arıtılan atıksu yıllık 12.864.388 m³'tür. Bu tesislerde kişi başı günlük arıtılan su miktarı 0,2 m^3'tür. Arıtılan sular, Marmara Denizi'ne dökülen derelere deşarj edilmektedir.

Deniz Kirliliği: Sanayi faaliyetleri, yanlış kıyı kullanımı, çarpık kentleşme, deniz ulaşımı gibi faaliyetlerden dolayı deniz ve kıyı alanları kirlilik sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Diğer ekosistemlere ait (atmosferik, karasal, gölsel vs.) kirleticiler, deniz ve kıyı alanlarında toplanmaktadır. Ancak son dönemde yapılan çalışmalar, denizlere boşaltılan atık su miktarının azalmasını sağlamıştır (Garipağaoğlu, 2011:361).

Kıyı şehri olan Tekirdağ, Bizans döneminden bu yana İstanbul'da yaşayanların ziyaret ettiği sayfiye alanlarından biridir. Nitekim şehirdeki ikincil konutlar, bu durumun göstergesidir. Özellikle Altınova, Değirmenaltı, Bahçelievler mahallelerinin olduğu bölgelerde yer alan ikincil konutlar, deniz turizmine bağlı olarak gelişim göstermişlerdir. Ancak son dönemde nüfus artışıyla denize girilen plaj alanları şehre dâhil olmuş ve böylece bu bölgelerin fonksiyonlarında değişmeler meydana gelmiştir.

Çalışma sahası içerisinde halkın denize girdiği beş ayrı plaj sahası yer almaktadır. Bunlar Altınova Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Altınova Halk Plajı ve Altınova Görky Hotel Önü, Hürriyet Mahallesi'nde yer alan Dereağzı Plajı, Değirmenaltı Mahallesi Değirmenaltı Plajı, Bahçelievler Mahallesi Beyazköy Halk Plajı'dır. Denize girilen alanlarda Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çalışmada deniz suyunun kalitesi dört ayrı katogoride değerlendirilmiştir. A sınıfı mükemmel, B sınıfı iyi, C sınıfı kötü, D sınıfı ise denize girmenin yasak olduğu yerlerdir. Tekirdağ şehrinde yer alan plajlarda suyun kalitesinin çok iyi durumda olmadığı görülmektedir. Çalışma sahasında yer alan plajlarda deniz suyu; Altınova Halk Plajında B (iyi), Altınova Görky Hotel Önü'nde C (kötü), Dereağzı Plajı'nde C (kötü), Değirmenaltı Plajı'nda B (iyi), Beyazköy Halk Plajı'nde ise B (iyi) kalitesindedir (Tablo 62).

Tablo 62. Tekirdağ şehrinde yer alan plajların 2018 yılı deniz suyu kalite sınıfı

Plajlar	Mahalle	Kalite Sınıfı
Altınova Halk Plajı	Altınova	B
Altınova Görky Hotel Önü	Altınova	C
Dereağzı Plajı	Hürriyet	C
Değirmenaltı Plajı	Değirmenaltı	B
Beyazköy Halk Plajı	Bahçelievler	B

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2019.

Tekirdağ kıyılarında deniz suyunun kalitesinin istenilen seviyede olmaması üzerinde; akarsuların sanayi ve ziraat faaliyetlerinde kullanılması ve toprağa karışan atık maddelerin sızma yoluyla denize kadar taşınması etkilidir. Ayrıca limanlardaki yoğun gemi trafiği, evsel atıklar, Tekirdağ'ın bazı ilçelerinde derin deniz deşarjının yapılması deniz suyunun kalitesini bozan diğer etkenlerdir. Arıtma tesislerinin faaliyete başlamasıyla deniz suyu kalitesinde iyileşmeler meydana geldiyse de istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmektedir. Deniz suyu kalitesinin bu durumda olması ve denize girilen plaj alanlarının şehir sahası içerisinde kalması, Tekirdağ'ın son dönemde kıyı turizmi amaçlı tercih edilmesini engellemektedir.

6.2.3. Kentsel Katı Atık Sorunu

Şehirlerde yer alan konut, kamu binaları, iş yeri ve sanayi kuruluşlarının günlük aktiviteleri sonucunda ortaya çıkan atıklar, kentsel atıkları oluşturur. Bu atıkların ortadan kaldırılması yerel yönetimlerce gerçekleştirilmektedir. Tekirdağ şehrinin temizliği ile ilgili çalışmalar, Süleymanpaşa Belediyesi ve Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülmektedir. Süleymanpaşa Belediyesi'nin temizlik işlerindeki görevli personel sayısı 241, araç sayısı 32'dir. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı temizlikten sorumlu personel sayısı 308, araç sayısı 44'tür. Ayrıca kıyı ve deniz temizliğinde çalışan personel sayısı 26'dır. Özellikle yaz döneminde kıyı ve denizlerde temizlik çalışmaları artmakta, yosun temizleme makineleri devreye girmektedir.

Süleymanpaşa ilçesinde 2018 yılında 107.505 ton çöp toplanmıştır. Bu miktarın nüfusa oranlaması yapıldığında kişi başına düşen günlük atık miktarı 1,47 kg'dir. Bu miktar Türkiye genelinde olan 1,17 gün/kg'lik atığa göre fazladır. Zira nüfusun fazla olduğu sahalarda aktivitelerin artmasıyla kentsel atıkların da arttığı düşünülmektedir. Tekirdağ şehrinde toplanan atıklar şehrin yaklaşık 15 km kuzeyinde Demirli Mahallesi'nde yer alan Katı Atık Düzenli Depolama Sahasına götürülmektedir (Foto 56). Burada Tekirdağ iline bağlı 11 ilçeden gelen atıkların bertarafı düzenli bir şekilde yapılmaktadır. Tesise günde ortalama 1.200 ton katı atık gelmektedir (Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, 2019). Katı Atık Düzenli Depolama Sahası sayesinde şehirdeki çevresel sorunlar azalmakta, atığın zararları kaynağında önlenmekte, sızıntı havuzları ile kirleticilerin toprağa karışması engellenmektedir. Şehrin mekânsal gelişimi ve çevreye vereceği rahatsızlık düşünülerek Katı Atık Düzenli Depolama Sahası'nın 15 km uzağa tesis edilmesi, şehircilik faaliyetleri açısından olumlu bir gelişmedir.

Foto 56. Katı Atık Düzenli Depolama Sahası, Demirli Mahallesi, Süleymanpaşa.

6.2.4. Elektrik Altyapısı

Tekirdağ şehrinde elektrik hizmeti Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ)'ye bağlı Trakya Elektrik Dağıtım A.Ş.(TREDAŞ) tarafından verilmektedir. Önceleri Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) tarafından verilen hizmet, 2011 yılından itibaren Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) tarafından temin edilmektedir. Tekirdağ şehir merkezine elektrik, Enterconnecte sisteme dâhil olan TEİAŞ trafo merkezlerinden enerji alan TREDAŞ tarafından sağlanmaktadır. Bu sistemde Türkiye'nin farklı noktalarından hatta yurtdışından gelen elektrik, Tekirdağ'da hizmete sunulmaktadır.

Tekirdağ şehrine elektrik, 3 ana trafo merkezinden verilmektedir. Şehrin ana enerji kaynağını oluşturan trafo merkezi, Tekirdağ çevre yolunun kuzeyinde Muratlı Caddesi üzerinde yer almaktadır. Acil durumda kullanılan trafo merkezi Şarköy ilçesinde, farklı bir senaryo durumunda kullanılan diğer bir trafo merkezi ise Çorlu yolu üzerinde yer almaktadır.

Süleymanpaşa ilçesinde 2019 yılı itibariyle TREDAŞ'a kayıtlı yaklaşık 115 bin abone bulunmaktadır. İyi bir elektrik altyapısına sahip olup aşırı yüklenme olmadığı için şehirde kesinti durumuyla pek fazla karşılaşılmamaktadır. Ayrıca şehirde sanayi

faaliyetlerinin yoğun olmayışı elektriğin Çorlu, Çerkezköy gibi ilçelere göre daha az tüketilmesini sağlamıştır (TREDAŞ, 2019).

Süleymanpaşa ilçesinde yaklaşık 2 bin km'lik elektrik hattı mevcut olup bunun % 33'ünü yeraltı, % 67'sini havai hatlar oluşturmaktadır (TREDAŞ, 2019). Şehir merkezi ve yakın çevresinde genellikle yeraltı hatları mevcuttur. Bu durum peyjaz, kullanım kolaylığı, can ve mal kaybı ve görüntü kirliliği oluşmaması açısından şehre katkı sağlamaktadır

6.2.5. Trafik ve Ulaşım Sorunu

Şehirlerde meydana gelen ulaşım kaynaklı sorunların temelinde mevcut cadde ve sokak planları vardır. Eski bir yerleşim alanı olan Tekirdağ şehrinde dar ve kıvrımlı sokak sayısı oldukça fazladır. Bundan dolayı cadde ve sokak planında organik yapının etkilerini görmek mümkündür. Özellikle bu yapıya bağlı olarak şehrin merkezi sahasında yer alan dar ve kıvrımlı sokaklar, ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumun en karakteristik olduğu mahalle, şehrin çekirdek sahasında yer alan Eskicami-Ortacami'dir. Organik yapının hâkim olduğu mahallede araba ile ulaşım oldukça zordur.

Şehrin geleneksel eksenini oluşturan Hükümet Caddesi, nüfus ve iş alanlarının artmasıyla trafik probleminin yaşandığı bir cadde haline gelmiştir. Özellikle iş ve okul giriş çıkış saatlerinde araç yoğunluğuna bağlı olarak trafik sıkışıklığı oluşmaktadır. Hükümet Caddesi'nin bu saatlerde sadece toplu taşıma araçlarına açılması, diğer araçların bu caddeye paralel olan Atatürk Bulvarı'nı kullanması bir nebze olsun trafik problemini azaltacaktır. Ayrıca Perşembe günleri şehrin merkezi noktasında Rüşen Güneş Sokak üzerinde kurulan pazar, şehrin en işlek caddesi olan Hükümet Caddesi'nde trafik sıkışıklığına neden olmakta, şehirdeki işleyişe zarar vermektedir (Foto 57). Buna ek olarak meydana gelen çevre ve gürültü kirliliği de şehir hayatını olumsuz etkilemektedir. Kurulan pazara bağlı olarak yaşanan problemlerin çözümü için Gündoğdu-Turgut Mahallesi'ne yeni bir kapalı pazar alanı inşa edilmektedir.

Foto 57. Tekirdağ şehrinde ulaşım sorunu, Köprübaşı mevkii, 2019.

Süleymanpaşa ilçesine kayıtlı 61.535 araç, trafik probleminin oluşmasında etkili olan bir diğer unsurdur. Türkiye genelinde kişi başına 0,27 araç düşmekteyken, Süleymanpaşa ilçesinde bu oran 0,32'dir. Kişi başına düşen aracın Türkiye ortalamasının üzerinde olması, sıkışıklık noktasında şehirdeki ulaşım faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Şehrin ulaşım hususundaki bir diğer sorunu ise doğusunda üniversite öğrencilerinin ikamet ettikleri bölge ile şehir merkezi arasındaki ulaşım ağının sık olmayışıdır. Bu bölge ile şehir merkezi arasında yapılacak bir raylı sistem, öğrenci hareketliliğinin şehir merkezine doğru olmasını ve şehir ile üniversitesitenin bütünleşmesini sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Marmara Denizi'nin kuzeyinde geniş koylu bir kıyıya yerleşen Tekirdağ şehri, Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde yer alır. 2.253 hektardan oluşan çalışma sahası, aynı zamanda 355 mahalle, 11 ilçe ve büyükşehir belediyesinin idari merkezi durumundadır. Şehirsel alanı 14 mahalleden müteşekkil olan Tekirdağ, bir "hizmet şehri''dir.

Araştırma sahasına konu olan Tekirdağ şehri, bir platonun denize ulaştığı kıyı kesiminde kurulmuştur. Dolayısıyla şehirdeki başlıca jeomorfolojik birimler, kıyıdaki dar bir kıyı düzlüğü ve hemen kıyı gerisinde belirgin bir şekilde yükseltiyle birlikte artan platolardır. Kıyıdan platoya geçiş sahasında denizel taraçalar yer almaktadır. Ayrıca araziyi şekillendiren akarsuyun platoyu yarmasıyla ortaya çıkan vadiler bulunmaktadır. Bu oluşuma bağlı olarak meydana gelen vadi yamacı ve vadi tabanları çalışma sahası içerisinde yer alan diğer jeomorfolojik birimlerdir. Söz konusu birimler şehrin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Yerleşmenin önemli bir kısmı plato, vadi tabanı ve yamaçlarda yayılış göstermiştir. Ayrıca çalışma sahasında yer alan taraçalar, şehrin morfolojik yapısını çeşitlendirmiştir. Öyle ki farklı seviyelerde olan taraçalar, şehir asansörü olarak da tabir edilen merdivenli sokakların oluşmasına neden olmuştur. Bunun en karakteristik örneği; İskele ile Mimar Sinan caddelerini birbirine bağlayan ve taraça yamacına yerleşmiş olan Taş Merdiven Sokak'tır.

Köppen'in iklim sınıflandırmasına göre Tekirdağ, Csa ile ifade edilmekte olup kışı ılık, yazı sıcak ve kurak iklim (Akdeniz İklimi) grubuna girmektedir. Diğer metotlar olan De Martonne ve Gottman formülüne göre (1942) kuraklık indis değeri 29,2 olduğundan nemli bölgelere dâhil olmaktadır. Erinç'in yağış etkinliği metoduna göre ise 32,8 değeri ile yarı nemli iklim grubuna dahildir. Başka bir metod olan Thornthwaite formülüne göre "C1B'2s b'3" harfleri ile ifade edilmekte olup kurak ve az nemli, 2. dereceden mezotermal (orta sıcaklıktaki iklimler), su noksanı yaz mevsiminde ve orta derecede olan denizel şartlara yakın bir iklim tipine girmektedir. Bunlara ek olarak Thornthwaite yöntemi ile hesaplanan su bilançosuna göre Haziran, Temmuz, Ağustos,

Eylül aylarında su noksanı oluşurken Aralık, Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında topraktaki su fazlalığından dolayı yüzeysel akış meydana gelmektedir.

Beşerî faaliyetler açsısından uygun coğrafi şartların olduğu Tekirdağ şehrinin nüfusu genel itibariyle artış içinde olmuştur. Nitekim 1927 yılında 14 bin olan Tekirdağ şehrinin nüfusu, 2018 yılında 171 bine yükselerek yaklaşık 11 kat artmıştır. Bu veri, 1927-2018 yılları arasında Tekirdağ şehrinde nüfus artış oranının ülke genelinden daha fazla olduğunu göstermektedir. Söz konusu artış üzerinde 1950'lerden sonra kırdan kente yapılan göçler ve şehrin kendi doğal nüfus artışı etkili olmuştur. Ayrıca Tekirdağ'da zirai ve ticari faaliyetler ile sanayi alanında meydana gelen gelişmeler, şehre yapılan göçleri, dolayısıyla da nüfusu artırmıştır.

Tekirdağ'da şehrin merkezi sahasını teşkil eden Yavuz, Aydoğdu, Çınarlı, Eskicami-Ortacami, Ertuğrul, Gündoğdu-Turgut mahallelerinin bulunduğu bölge, nüfus yoğunluğunun fazla olduğu alanı teşkil etmektedir. Bununla birlikte üniversitenin kurulmasıyla birlikte son dönemde nüfus; Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinin bulunduğu şehrin doğu bölümüne doğru yayılış göstermiştir. 2018 yılı itibariyle şehrin nüfusu 171.869'a çıkmış olup km^2'ye 7.628 kişi düşmektedir. Şehirsel nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu mahalle olan Yavuz'da km^2'ye 23.294 kişi düşmekteyken, söz konusu yoğunluğun en az dolduğu Bahçelievler'de 1.248 kişi/km^2'dir.

Şehrin mekânsal gelişim evreleri incelendiğinde; 14. yüzyılda kale içinde ve deniz kıyısında olan yerleşim sahası yaklaşık 20 hektarlık bir alandan oluşmaktaydı. İlerleyen dönemde ticaret ve balıkçılık gibi ekonomik faaliyetlerin artmasıyla deniz kıyısında yeni yerleşim alanları oluşmuştur. 14. yüzyılda küçük bir yerleşme olan Tekirdağ şehri, Osmanlı döneminde (17. yy) 55 hektar daha genişleyerek 75 hektarlık bir yerleşme haline gelmiştir.

Tekirdağ şehrinin Cumhuriyet dönemindeki mekânsal gelişimi, önceki dönemlere nazaran daha hızlı bir şekilde devam etmiştir. Bu gelişim üzerinde ulaşım, ticaret, sanayi ve üniversite fonksiyonu etkili olmuştur. Nitekim 1931 yılında yapılan Tekel Şarap Fabrikası şehrin batı yönüne doğru gelişmesini sağlamıştır. 1960'lı yıllarda yapılmaya başlanan İstanbul yolu ise şehrin doğu yönüne doğru gelişmesinde etkili

olmuştur. Yine şehrin batı yönünde yapılan Çanakkale Yolu ve kuzeyindeki Muratlı Caddesi şehrin bu yönlere doğru gelişmesinde belirleyici unsur olmuştur. Bunların dışında 2006 yılında kurulan Namık Kemal Üniversitesi, şehrin doğu yönüne doğru gelişimini hızlandırmış, Hürriyet Mahallesi ve civarında adeta ikinci bir merkez oluşmasını sağlamıştır. Bunlara ek olarak 2012 yılında büyükşehir statüsüne geçilmesiyle şehir ve yakın çevresinde imara açılan alanlar olmuştur. Öyleki 1939 yılında 150 hektardan oluşan şehir, yaşanan gelişmelerin ardından 2.103 hektar genişleyerek 2018 yılında 2.253 hektara ulaşmıştır.

Nüfus artışı ile mekânsal gelişim birbirine paralel bir seyir izlemektedir. Nitekim çalışma sahasında mekânsal gelişim ile ilgili yapılan hesaplamalarda bunun karakteristik bir örneği ile karşılaşılmıştır. 1975 yılında yaklaşık 41 bin olan Tekirdağ şehrinin nüfusu, 1990 yılında 80 bine yükselmiştir. Şehrin nüfusu 15 yıl gibi kısa bir sürede neredeyse iki katına çıkmıştır. Şehrin mekânsal gelişimi de buna benzer bir seyir izlemiştir. Tekirdağ şehri, 1974 yılında yaklaşık 478 hektarlık bir alandan oluşmaktayken 1987 yılında 934 hektara ulaşmıştır. Şehir, aradan geçen 13 yıllık sürede 456 hektar genişlemiştir.15 yılda şehrin nüfusu, neredeyse iki katına çıkmışken, bu zaman dilimine yakın bir sürede şehirsel alan da iki kat büyümüştür. Bu durum nüfus ile mekânsal gelişimin birbirine paralel bir seyir izlediğini göstermektedir.

Tekirdağ şehrinin morfolojik yapısı tarihi süreç içerisinde değişiklik göstermiştir. Roma ve Bizans döneminde kale ve liman arasında gelişen şehir, zaman içerisinde sahasını genişletmiştir. Tekirdağ'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesinin ardından şehirdeki Müslüman nüfusun sayısı artmış, bu durum şehrin siluetinin değişerek karakteristik bir İslam şehrine dönüşmesini sağlamıştır. Bunun yanında topografik yapı da şehrin morfolojisi üzerinde etkili olmuştur. Şehir içerisinde önemli bir yükseltinin olmayışı, şehrin belirli bir merkez çevresinde gelişmesini sağlamıştır. İlk zamanlar kuzeye doğru yayılan şehir, zamanla kıyı sahası boyunca gelişim göstermiştir. Bu gelişim sonucunda şehrin kıyı şeridi boyunca olan uzunluğu yaklaşık 17 km'ye ulaşmışken, kıyı ile iç kesim arasındaki derinliği 3,5 km ile sınırlı kalmıştır. Tekirdağ, bu morfolojik yapısı ile uzanmış şekle sahip şehirler grubu içerisinde yer alır.

Tekirdağ şehrinin merkezi sahasını oluşturan mahallelerin önemli bir kısmı Osmanlı Dönemi'nde kurulmuştur. Bu mahallelerin cadde ve sokak düzeninde organik yapıyı görmek mümkündür. Şehrin sonradan gelişen bölümlerinde ise ızgara tipi cadde ve sokak sistemi hâkimdir. Ayrıca morfoloji üzerinde etkili olan taraçalar, cadde ve sokakların doğu-batı yönünde uzanmasına neden olmuştur.

Şehir planlamaları yapılırken cadde ve sokaklar için çeşitli modeller tasarlanmaktadır. Bunlardan biri de ABD'de "Complete Street'' başlığı altında hayata geçirilen bütüncül cadde ve sokak planıdır. Bu plan; sokak ve caddelerin sadece motorlu taşıtlara göre değil her yaş ve kabiliyetteki yayalar, bisikletliler ve sürücüler için güvenli erişimi sağlamak üzere planlanması gerektiğini savunmaktadır. Söz konusu planı, çalışma sahasındaki sahil projesi ölçeğinde değerlendirecek olursak, 2014 yılında I. Etabı tamamlanan sahil projesi ve araba yolunu oluşturan Atatürk Bulvarı; trafik ışıkları, yaya geçidi, yol ortanca adası, bisiklet yolu, kaldırım ve yeşil alanları ile bütüncül cadde yaklaşımına uygun bir modeldir. Buna ek olarak şehrin gelişim sahalarında yer alan ana caddelere benzer çalışmanın yapılması, şehir hayatını düzenleyecek, şehre zenginlik katacaktır.

Çalışma sahasını oluşturan Tekirdağ şehri, yaklaşık 2.253 hektardır. Tekirdağ şehri içerisinde yer alan kullanım alanlarının genel hatlarıyla dağılımına incelendiğinde boş alanlar ve yollar dışında en geniş bölümü 722 hektar ile konut alanlarının oluşturduğu görülür. Şehrin % 32'sini oluşturan konut alanlarını, % 7,6 ile park ve bahçeler, % 4,4 ile sanayi, % 3,8 ile ticaret, % 3,7 ile eğitim alanları takip eder. Bunların dışındaki fonksiyon alanları ise şehrin yaklaşık % 13'ünü oluşturmaktadır.

Şehirlerdeki ticari alanlarının nüfusa yeterliliği noktasında çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bunlardan biri de Bartholomew'un yapmış olduğu çalışmadır. Bartholomew, Amerika'da 40 binin altında nüfusa sahip şehirlerde ticaret alanları şehrin % 3,1'ini, 250 binin üzerinde nüfusa sahip şehirlerde ise %4,3'ünü kapladığını ifade etmektedir. Tekirdağ şehrindeki ticari alanlar ise 86,4 hektar olup şehrin % 3,8'ini kaplamaktadır.180 bine yakın nüfuslu bir şehir olan Tekirdağ'da hesaplamış olduğumuz ticaret alanlarının oranı Bartholomew'un yapmış olduğu çalışma ile paralellik arz etmektedir. Diğer taraftan zikredilen ticaret alalarının mahallelere dağılışı farklılık

göstermektedir. Mahalleler içinde 100. Yıl, 18 hektarla en geniş ticari alana sahip mahalledir. Bunun yanında şehirdeki ticari faaliyetlerin en yoğun olduğu cadde, şehrin geleneksel eksenini oluşturan Hükümet Caddesi'dir.

TÜİK'ten temin edilen bilgiler doğrultusunda Tekirdağ şehri MİA sınırlarında yer alan cadde ve sokakların m^2 değerleri hesaplanmıştır. Buna göre; MİA'nın ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi, Atatürk Bulvarı'ndan sonra m^2 başına arazi değerinin en yüksek olduğu caddedir. Ancak oldukça uzun bir hatta sahip olan bu cadde, farklı mahallelerin sınırlarından geçtiğinden her noktasında m^2 fiyatı aynı değere sahip değildir. Hükümet Caddesi'ne tali olarak bağlanan Muratlı ve Peştemalci caddelerinin keşistiği mevkide m^2 fiyatı 3.132 TL ile en yüksek değere ulaşır. Rayiç bedeli en yüksek olan Atatürk Bulvarı ise aynı zamanda sahil yolunu oluşturmaktadır. Gündoğdu-Turgut ve Ertuğrul mahalleleri sınırında kalan kısmında arazinin m^2'si 3.250 TL'dir.

Tekirdağ şehrinde Perşembe pazarında yaz aylarında kurulan tezgâh sayısı ortalama 600 iken, kış aylarında 400 civarına düşmektedir. Bunun sebebi şehre dönemlik olarak gelen nüfustur. Dönemlik nüfus artışı, diğer alanlarda da şehrin ticari hayatına etki etmektedir.

Araştırma sahası ve yakın çevresinde yer alan limanlar, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerini etkisi altına almaktadır. Şehir sahası içerisinde yer alan limanların ikisinde yükleme ve boşaltma işlemleri yapılmaktadır. Bunlar Ceyprot ve TMO limanlarıdır. Bunlara ek olarak Süleymanpaşa ilçesi sınırları içerisinde yer alan ve Ceyport'a yaklaşık 7 km uzaklıkta bulunan Asyaport, aktif olarak uluslararası ticaretin yapıldığı diğer limandır. 2018 yılı itibariyle Ceyport'a 237, TMO'ya 11, Asyaport'a 934 olmak üzere toplamda 1.182 gemi gelmiştir. Limanlara gelen gemi sayısı ticari falliyetler açısından önem taşımaktadır.

Şehirlerin gelişim yönlerinde ulaşım ağları etkili olabilmektedir. Öyle ki Tekirdağ şehrinin kuzeyinde 2012 yılında kullanıma açılan çevre yolu, şehrin bu yöne doğru genişlemesini ve yol boyunca fabrikaların kurulmasını sağlamıştır. Yolun denetiminde gerçekleşen bu gelişim, yakın gelecekte konut ve sanayi alanlarının iç içe geçmesine neden olacaktır.

Çalışma sahası içerisinde yer alan Namık Kemal Üniversitesi (NKÜ) şehre farklı illerden öğrenci çekerek şehrin etki sahasını genişletmektedir. Söz konusu üniversitedeki 32 bin öğrencinin % 17'si Tekirdağ nüfusuna kayıtlıdır. Türkiye'nin farklı illerinden öğrencinin bulunduğu üniversitede diğer illerin nüfusuna kayıtlı olanlar toplam mevcudun % 83'ünü oluşturur. Tekirdağ dışındaki iller arasında İstanbul 2.500 ile en fazla öğrencinin geldiği ildir. Bunu Tekirdağ'a komşu olan Edirne 1.400 ve Kırklareli 1.200 öğrenci ile takip etmektedir. Üniversiteye kayıtlı öğrenciler arasında 31 kişi ile Burdur, Tekirdağ'a en az öğrenci gönderen il durumundadır. Bu durum NKÜ'nün Tekirdağ'a yakın illerde bulunan öğrenciler tarafından daha fazla tercih edildiğini göstermektedir.

Tekirdağ şehri, sağlık fonksiyonu bakımından yakın çevresini etki sahası içine almaktadır. Öyle ki 2018 yılında Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne müracaat eden 265 bin hastanın % 19'u il dışında ikamet etmektedir. İl dışından hastaneye müracaat eden hastalar arasında yaklaşık 23 bin ile İstanbul'da ikamet edenler ilk sırada yer almaktadır. Bunu 3.600 kişi ile Edirne, 2.800 kişi ile Kırklareli takip etmektedir. Komşu illerden gelen hastaların önemli bir kısmı Tekirdağ iline yakın olan ilçelerde ikamet etmektedir. Tekirdağ şehrinin sağlık alanında tercih edilmesinde şehirde yer alan Devlet Hastanesi, Namık Kemal Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Özel Starmedica Hastanesi, Özel Yaşam Hastanesi ve Avrupa Göz Hastanesi ve sayısı 17'yi bulan Aile Sağlık Merkezi etkilidir. Ayrıca Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeyinde şehirsel alana yaklaşık 1 km uzaklıkta Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi bulunmaktadır. Buna ek olarak şehrin kuzeyinde 16 hektarlık yerleşkeye sahip olacak bir şehir hastanesi yapılmaktadır. Yapımı tamamlandıktan sonra Trakya'nın tek şehir hastanesi olacak olan Tekirdağ Şehir Hastanesi, şehrin sağlık fonksiyonu bakımından daha ön plana çıkmasını sağlayacak ve etki sahasını genişletecektir.

Tekirdağ, sahip olduğu fonksiyonları itibariyle Türkiye'nin gelişmiş şehirlerinden biri durumundadır. Ancak Tekirdağ'ın fonksiyon alanları ile yönetsel alanı birbiriyle örtüşmemektedir. Buna binaen Tekirdağ şehrinin hitap ettiği idari fonksiyon alanı ile iktisadi, sosyal, kültürel ve ticari fonksiyon alanlarının etki sahası aynı değildir. Bazı fonksiyonların etki sahaları sadece şehir ile sınırlı iken, diğerleri il sınırlarını aşmış durumdadır. Tekirdağ şehrinde sanayi fonksiyonu istenilen düzeyde olmadığı için etki

sahası sınırlıyken, Namık Kemal Üniversitesi'nin etki sahası il sınırları dışına taşmaktadır. Şehrin idari fonksiyonu ise il sınırlarıyla münhasırdır. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere yönetsel alan ile fonksiyon alanları birbiriyle örtüşmemektedir.

Tekirdağ şehri ve yakın çevresi 2000'li yılların başına kadar kıyı turizmi bakımından tercih edilen bir bölgeydi. Günümüzde bu özelliğini yitirme noktasına gelen şehirde, halkın denize girdiği beş ayrı plaj sahası yer almaktadır. Söz konusu plajlardaki deniz suyu Sağlık Bakanlığı kriterlerine göre değerlendirilmiştir. Buna göre şehirdeki plajların deniz suyu kalitesi batıdan doğuya doğru sırasıyla; Altınova Halk Plajında B (iyi), Altınova Görky Hotel Önü'nde C (kötü), Dereağzı Plajı'nda C (kötü), Değirmenaltı Plajı'nda B (iyi), Beyazköy Halk Plajı'nde ise B (iyi)dir. Bu sonuçlara göre, şehirde yer alan plajlarda suyun kalitesinin çok iyi durumda olmadığı görülür. Tekirdağ kıyılarında deniz suyunun kalitesinin istenilen seviyede olmaması üzerinde; daha önceki yıllarda evsel ve endüstriyel atıkların deşarj veya dereler yoluyla denize verilmesi ve toprağa karışan atık maddelerin sızma yoluyla denize kadar taşınması etkilidir. Ayrıca limanlardaki yoğun gemi trafiği, Tekirdağ'ın bazı ilçelerinde derin deniz deşarjının yapılması deniz suyunun kalitesini bozan diğer etkenlerdir. Arıtma tesislerinin faaliyete başlamasıyla deniz suyu kalitesinde iyileşmeler meydana geldiyse de istenilen seviyeye ulaşılamadığı görülmektedir. Bu nedenle şehir ve yakın çevresi kıyı turizmi açısından tercih edilmemektedir.

Sağlıklı bir kentleşmenin gerçekleşebilmesi için konutların düzenli olması gerekir. Ancak Tekirdağ şehrinin merkezinde yer alan mahallelerde organik dokuya bağlı olarak düzenli bir kentleşme mevcut değildir. Ayrıca Aydoğdu Mahallesi'nin kuzey kesiminde yer alan gecekondular, şehirdeki yerleşmeyi olumsuz etkilemektedir. Buna ek olarak Çınarlı gibi 1970'lerden sonra imara açılan mahallelerde hızlı nüfus artışı neticesinde çarpık kentleşme ortaya çıkmıştır. Söz konusu düzensiz yapılaşmaya rağmen son yıllarda gelişim gösteren Hürriyet, Değirmenaltı, Namık Kemal ve Bahçelievler gibi mahallelerde yer alan toplu konutlar, şehrin doğu bölümünde daha düzenli bir kentleşmenin oluşmasını sağlamıştır.

Şehirlerin makyajı olarak da tabir edilen park ve bahçeler, şehir planlarında yer verilmesi gereken alanlardır. Farklı Nüfus Gruplarında Asgari Sosyal ve Teknik Altyapı

Alanlarına İlişkin Standartlar ve Asgari Alan Büyüklükleri Mekânsal Yapım Yönetmeliği'ne göre 150.000-500.000 nüfuslu şehirlerde kişi başına düşen park ve bahçe alanı 10 m^2'dir. 171 bin nüfuslu Tekirdağ şehrinde park ve bahçelerin kapladığı alan 171,6 hektardır. Kişi başına düşen park ve bahçe alanı ise 8,6 m^2'dir. Bu oran ideal seviyeye yakındır. Ancak yeşil alanların mahallelere dağılışı eşit değildir. Şehrin merkezinde yer alan mahallelerde az alan kaplayan park ve bahçeler, şehrin gelişim sahasında bulunan mahallelerde geniş yer tutmaktadır.

ÖNERİLER

1- Tekirdağ şehrinin yerleşim sahası jeolojik yapının sınırlayıcı etkisi dikkate alınmadan oluşturulmuştur. Özellikle şehir içerisinde vadi tabanlarında Kuaterner'e ait alüvyal malzemelerin bulunduğu bölgeler, yerleşme açısından uygun olmayan sahalardır. Ayrıca Marmara Denizi tabanında Tekirdağ şehir merkezinin yaklaşık 21 km güneyinde bulunan Kuzey Anadolu Fay Zonu'ndaki tektonik hareketler, zikredilen sahalara yapılan binalar açısından büyük risk arz etmektedir. Nitekim 9 Ağustos 1912 tarihinde Şarköy-Mürefte arasında meydana gelen 7,3 şiddetindeki depremde yaklaşık 5 bin konut yıkılmış, 2 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Bu depremde Tekirdağ şehrinde saat kulesi yıkılmış, hükümet konağı ciddi hasar almıştır. Söz konusu fay hattının tekrar hareket geçme ihtimali göz önünde bulundurularak yerleşim alanlarının kıyı gerisindeki plato sahasına doğru yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum olabilecek zararların en aza indirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca şehre yeni binalar inşa edilmeden önce kat sayısı ve kullanılacak malzeme; mevcut litolojik yapı ve depremsellik durumu göz önünde bulundurularak tayin edilmelidir.

2- İnsan yaşamı açısından uygun iklim özelliklerine sahip olan Tekirdağ şehrinde karakteristik Akdeniz ikliminden farklı olarak kış aylarında kar yağışları görülebilmektedir. Yağışların çoğunluğu kış aylarında düşerken en kurak mevsim yazdır. Tekirdağ Meteoroloji İstasyonu verilerine göre 1939-2016 yılları arasında yağışın en fazla olduğu gün 140,1 mm ile 16.10.1997'dir. Sağanak yağışların olduğu dönemlerde taşkınlar meydana gelmekte, yollar sularla kaplanmakta ve ulaşım olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca vadi tabanlarında yer alan kamu kuruluşları, ticarethaneler ve

evler su baskınlarına maruz kalmakta, zaman zaman can ve mal kayıpları meydana gelebilmektedir. Benzer hadiselerin yaşanmaması için yeni yerleşim alanlarının seçiminde klimatolojik ve morfolojik unsurlar dikkate alınmalıdır.

3- Tekirdağ şehrinin çeperinde yer alan verimli toprakların tarım dışında kullanılması zirai faaliyetleri olumsuz etkilemiştir. Nitekim şehrin batısında yer alan Cevizli Dere'nin çevresindeki alüvyal topraklar, yaklaşık 30 yıl öncesine kadar tarımsal amaçlı kullanılmaktaydı. Ancak günümüzde bu sahanın bir kısmı şehirsel alan içerisinde kalmış ve bölgedeki inşaat faaliyetleri devam etmektedir. Bu durum şehir çevresindeki tarım topraklarının yanlış değerlendirildiği anlamına gelmektedir. Bölgede yer alan verimli toprakların amacına uygun bir şekilde değerlendirilebileceği planlamalar yapılıp şehirsel saçaklanmanın kuzeye doğru olması gerekmektedir.

4- Sanayi devriminin ardından dünya genelinde iktisadi olarak refaha giden yolun sanayiden geçtiği düşüncesi hâkim olmuştur. Bu düşünce fabrika ve konutların yapılmasıyla şehir sahalarını genişletmiş, tarım alanlarının yok edilmesine neden olmuştur. Bunun neticesinde kır ile kent arasındaki nüfus dengesiz bir dağılım göstermiştir. Ziraat ve sanayi faaliyetlerini bir arada sürdürebilmek için Tekirdağ gibi zirai potansiyelin olduğu bölgelerde zirai faaliyetlere uygun sanayi kuruluşları tesis edilmelidir. Böylece kır ve şehir nüfusunun dengeli dağılmasını sağlanacaktır. Ancak mevcut durumda bu potansiyel gerektiği kadar değerlendirilmediği gibi 1 Eylül 1931 yılında kurulan Tekirdağ Tekel Şarap Fabrikası'nın 1 Mart 2014'te özelleştirilip daha sonra Manisa'ya taşınmış olması bölgedeki bağcılık ziraatini olumsuz etkilemiştir.

5- Nüfusun demografik yapısı, sunulması gereken hizmetlerin tespiti açısından önemlidir. Bu bakımdan şehirde okuma yazma bilmeyen nüfusa gerekli eğitimin verilebilmesi için okur-yazar nüfusun mahallelere göre dağılışı ele alınmıştır. Buna göre şehirde okuma yazma bilmeyen nüfusun en fazla olduğu mahalle 641 ile Aydoğdu'dur. Bunu 428 ile Gündoğdu-Turgut, 336 ile Çınar mahalleleri takip eder. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından bu mahallelere açılacak okuma yazma kursları, şehirdeki okur-yazar seviyesini artırıp şehir halkına fayda sağlayacaktır.

6- Tekirdağ şehrinin periferisini oluşturan Namık Kemal ve Bahçelievler mahallelerinin önemli bir kısmında yerleşme bulunmamaktadır. Ancak şehrin doğu yönündeki mekânsal

gelişimi göz önünde bulundurulduğunda zaman içerisinde boş sahaların şehre dâhil olacağı ön görülmektedir. Bu bölgeler için yapılan planlamalarda coğrafi faktörler dikkate alınmalıdır. Zira şehrin merkezi sahasında olduğu gibi dolgu sahalarına bina yapılmamalı, yer seçiminde jeomorfolojik yapı ve hava sirkülasyonu gibi coğrafi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

7- Tekirdağ şehrinde yanlış mekân kullanımına bağlı olarak iskâna açılmaması gereken sahalar, iskâna açılmıştır. Bu durum çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim Altınova Mahallesi'nin doğusunda yer alan Cevizli Dere alüvyal vadi tabanına yapılan yüksek katlı binalar gevşek dokulu zemin yapısından dolayı risk altındadır. Bölgede yer alan 11 kattan oluşan Mengen Sitesi'nin temelinde oynama olmuş, binalar boşaltılmak zorunda kalınmıştır. Yine Altınova Mahallesi'nin batı sınırını oluşturan Maymundere vadisi alüvyal tabanında bulunan binalar da benzer bir durumla karşı karşıyadır. Dolgu sahalarına inşa edilen bu yapıların ıslah edilip şehrin kuzeyindeki plato sahasına nakledilmesi gerekmektedir.

8- Şehrin merkezi sahasında organik dokuya bağlı oluşan dar ve ivicaçlı sokakların sayısı oldukça fazladır. Bununla birlikte birbirini dik kesen cadde ve sokakların sayısı da az değildir. Fakat birbirini dik kesen cadde ve sokaklar, kısa hatlarla birbirine bağlanmaktadır. Bu yapı, şehrin daha parçalı ve karmaşık bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Oysa ki uzun yol ve caddelere sahip şehirler, daha nizami bir şekilde gelişebilmektedir. Bundan sonra yapılacak kentsel dönüşümler ve şehrin gelişim sahalarında oluşturulacak yeni yerleşim alanlarında bu hassasiyet göz önünde bulundurularak planlamalar yapılmalıdır.

9- Şehrin morfolojik yapısının bileşenlerinden biri olan konutların sayısı her geçen gün hızlı bir şekilde artmaktadır. Tekirdağ şehrinde 2012 yılındaki konut sayısı 60.795 iken, 2017 yılında 75.843'e ulaşmıştır. 5 yıl gibi kısa bir süre zarfında konut sayısının bu denli artmasının sebepleri arasında 2012 yılında büyükşehir statüsüne geçilmesiyle birlikte yeni imar alanlarının açılması ve ülke genelinde yaygınlık gösteren kentsel dönüşüm projeleri sayılabilir. Devam eden konut inşasının şehrin kuzeyindeki plato sahasına yapılması, şehrin planlı bir şekilde gelişmesini ve meydana gelebilecek doğal afetlere karşı korunaklı olmasını sağlayacaktır.

10- Şehir merkezinde yer alan mahallelerdeki konut yoğunluğu nedeniyle ihtiyaca cevap verebilecek yeni konutlar inşa edilememektedir. Bu probleminin çözümü için şehrin merkezi sahasında yer alan Aydoğdu Mahallesi'nin kuzey kesimindeki gecekondu sahasının kentsel dönüşüm kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

11- Tarihi kaynaklar sayesinde şehirlerin geçmişteki yerleşim alanları ile ilgili bilgiler edinilebilmektedir. Bu bilgiler yanlış mekân kullanımı ve buna bağlı ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. Nitekim Tekirdağ şehri ile ilgili yapmış olduğumuz çalışmada, 1883 yılında bugünkü kıyı dolgu sahaları deniz olarak gözükmekte, Rüstem Paşa Külliyesi'nin güneyinde yer alan taraça yamacının alt sınırı ile kıyı çizgisi arasında yaklaşık 10 metrelik mesafe bulunmaktadır. Bugün ise antropojen dolgu sahalarının oluşturulmasıyla bu mesafe yaklaşık 300 metreye ulaşmıştır. Zaman içerisinde oluşturulan yaklaşık 300 metrelik dolgu alanına yanlış mekân kullanımına bağlı olarak yüksek katlı binalar inşa edilmiştir. Bu durum tektonik aktivitesi yüksek olan fay hatlarının yakınındaki bir yerleşme için oldukça risklidir. Dolgu alanı üzerine inşa edilmiş olan binaların deprem veya başka bir afet olmadan önce ıslah edilmesi gerekmektedir.

12- Tekirdağ şehrinde son dönemde okul, hastane, AVM ve idari yapıların önemli bir kısmı şehrin doğusunda yer alan Hürriyet ve Değirmenaltı mahallelerinin olduğu bölgeye yapılmaktadır. Bu durum şehrin diğer bölgelerinde yer alan mahallelerin gerektiği kadar gelişememesine sebep olmaktadır. Şehrin batısında ve kuzeyinde yer alan mahallelere yapılacak sosyokültürel alanlar ve kamusal yapılar şehrin daha dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayacaktır.

13- Hükümet Caddesi'nin Eskicami-Ortacami, Ertuğrul mahalleleri arasında sınır oluşturduğu bölümü, Osmanlıdan bu yana şehrin idari merkezidir. Bu bölgede şehrin sembollerinden olan tarihi valilik, belediye, defterdarlık binaları yer alır. Nüfusun artması ve 2012 yılında büyükşehir olunmasının ardından buradaki idari yapılar ihtiyaca cevap veremez hale gelmiş, şehrin muhtelif noktalarına ek hizmet binaları inşa edilmiştir. Ayrıca şehrin sonradan gelişim gösteren sahalarında yapılacak resmi binaların kendi içerisinde gruplandırılarak fonksiyonlarına göre bir arada inşa edilmeleri, kullanım ve zaman bakımından daha faydalı olmalarını sağlayacaktır. Örneğin Vergi Dairesi

Başkanlığı ile Defterdarlık binalarının bir arada olması, işleyiş ve zaman tasarrufu bakımından daha faydalı sonuçlar elde edilmesine imkân verir.

14- Geçmişte şehrin sembollerinden biri olan Tekirdağ saat kulesi, 1912 yılında meydana gelen depremde yıkılmıştır. Günümüzde Tekirdağ'ı simgeleyen bir saat kulesi bulunmamaktadır. Yapılan araştırımalar neticesinde 1912 yılında yıkılan saat kulesinin Rüstempaşa Bedesteni'nin hemen doğusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Şehrin merkezi noktasında yer alan bu bölgeye yıkılan saat kulesinin benzerinin inşa edilmesi, şehrin tarihi kimliğine önemli bir misyon katacaktır.

15- Şehirdeki ticari hayatın bir parçası olan pazarlar, şehrin farklı noktalarında kurulmaktadır. Ancak Yavuz Mahallesi, Ruşen Güneş Sokak'taki kapalı pazar alanı dışında kalanlar küçük ve kuruldukları semtlerdeki günlük ihtiyaçların karşılanmasına yöneliktir. Şehrin merkezi noktasında Merkezi İş Alanı (MİA) sınırları dahlindeki kapalı pazar alanı, Pazartesi ve Perşembe günleri kurulmaktadır. Pazarın bulunduğu alan, şehrin en işlek caddesi olan Hükümet Caddesi'nin hemen güneyidir. Pazarın kurulduğu günlerde şehrin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi, oluşan kalabalık ve trafik yoğunluğundan dolayı işlerliğini kaybetmektedir. Ayrıca şehrin merkezi noktasında meydana gelen gürültü ve çevre kirliliği de şehri olumsuz etkilemektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak Gündoğdu-Turgut Mahallesi'nin kuzeydoğusuna yeni bir kapalı pazar alanı inşa edilmektedir. Bu proje ile pazarın şehir içerisinde yaratmış olduğu olumsuzluklar ortadan kalkacaktır. Ancak yeni kurulacak pazar alanı şehrin dışında kalmakta ve toplu taşıma ulaşımı dâhilinde değildir. İnsanlar, pazarları rahatlıkla ulaşabilecekleri ve alışverişlerini yapabilecekleri yer olarak nitelendiklerinden yeni pazar alanı faaliyete geçmeden gerekli ulaşım ağı tesis edilmelidir. Aksi takdirde insanlar, ihtiyaçlarını giderebilmek için AVM'lerin içindeki pazar reyonlarına yönelebilir. Bu da şehir için ekonomik ve kültürel fonksiyonu olan semt pazarlarını olumsuz etkiler.

16- Tekel Şarap Fabrikası'nın 2017 yılında kapanması ve sanayi alanında yapılan yatırımların Tekirdağ ilinin diğer ilçeleri olan Çorlu ve Çerkezköy'e kaymasıyla hizmet şehrine dönüşen Tekirdağ'da istihdam sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunun giderilebilmesi için bölgeye sanayi alanında yatırımların yapılması gerekmektedir. Nitekim Tekirdağ şehrinin sahip olduğu ulaşım ağı ve etrafındaki arazi yapısı, sanayi

faaliyetlerinin gelişimi açısından uygundur. Şehrin etrafına yapılacak sanayi tesisleri şehirdeki istihdam sorununu çözecektir. Sanayi tesislerinin kurulması durumunda alınacak göç miktarı göz önünde bulundurulmalı ve bu doğrultuda şehir planlaması yapılmalıdır.

17- Tekirdağ şehrinde uygulanmakta olan imar planında şehrin kuzeyinde yer alan çevre yolunun kuzeyi sanayi alanlarına ayrılmıştır. Ancak çevreyoluna bağlı olarak şehir kuzeye doğru saçaklanmış, fabrikalar ile konut alanları iç içe girmiştir. Bu durum gerek sanayi faaliyetlerinin gerek şehrin gelişimi açısından problem teşkil etmektedir. Yapılan planlamanın parçacı ve anlık çözümlere yönelik olması nedeniyle böyle bir sorunla karşılaşılmıştır. Bunun yerine iş, konut, sanayi ve tarım alanlarının kuşaklar halinde olduğu halka modeli planlamaları yapılmalıdır. Zira burada yer alan fabrikaların sanayi kuruluşları açısından uygun özellikler barındıran ve şehrin yaklaşık 5 km batısına tekabül eden sahaya taşınması gerekmektedir. Bu bölgenin sanayi alanı olarak planlanması hem sanayi faaliyetleri hem de şehrin gelişimi açısından faydalı olacaktır.

18- Süleymanpaşa ilçesine bağlı Seymenli, Nusratlı ve Yağcı mahalleleri arasında kalan yaklaşık 426 hektar büyüklüğündeki alana Organize Sanayi Bölgesi kurulması planlanmaktaydı. Şehrin batısında yerleşim alanına yaklaşık 5 km uzaklıkta olan bölgede kurulması planlanan OSB'nin çevreye verecek olduğu zararlar göz önünde bulundurularak yapımı iptal edilmiştir. Bu bölge, uluslararası sevkiyatın yapıldığı limanlar olan Asyaport ve Ceyport'a yaklaşık 6 km mesafededir. Yine uluslararası karayolu olan ve Çanakkale 1915 Yolu'nun bir bölümünü oluşturan Tekirdağ-İpsala Yolu'nun hemen kenarında yer almaktadır. Bölgenin ulaşım ağlarına yakın mesafede olması, burayı avantajlı hale getirmektedir. Ancak zikredilen alan her ne kadar şehrin gelişim sahasında yer almasa da kurulması planlanan ağır sanayi tesislerinin şehre ve yakın çevresine zarar verme ihtimali vardır. Zira bölgedeki hâkim rüzgâr yönünün kuzeybatı olduğu düşünülürse, rügarların kirli havayı şehre taşıma ihtimali de ortaya çıkacaktır. Ayrıca bu alanın 2 km batısında şehrin içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılandığı Yazır Göleti'nin olması, belirlenen bölgenin ağır sanayi açısından uygun olmadığını göstermektedir. OSB için ayrılan alanın yerine çevreye duyarlı ekolojik tesislerin kurulması, şehir ve halkı için daha faydalı sonuçlar elde edilmesini

sağlayacaktır. Bölgedeki istihdam problemlerinin çözülmesi ve bölgenin kalkınması için böyle bir çalışmanın yapılması gerekmektedir.

19- Şehrin merkezinde Hükümet Caddesi'nin kenarında yer alan Küçük Sanayi Sitesi, Atatürk Sanayi Sitesi ve un fabrikaları ile Barbaros Bulvarı'nın kuzeyinde âtıl durumda olan Tekel Şarap Fabrikası'nın bulunduğu mekân, şehir hayatı açısından uygun değildir. Bu kuruluşların daha önce bahsettiğimiz sanayi alanı olarak planlanan bölgeye nakledilmesi, şehir hayatı ve sanayi faaliyetleri açısından daha olumlu sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

20- Tekirdağ şehrinin en büyük problemlerinden biri otopark sorunudur. Gün içerisinde şehre aracı ile gelenler otopark bulma noktasında sıkıntı yaşamaktadır. Bu sorunun çözülmesi için Mimar Sinan Caddesi'nin karşısına 200 araç kapasiteli yeraltı otopark yapılmaktadır. Bu projenin gün içerisindeki araç yoğunluğu düşünüldüğünde kâfi gelmeyeceği anlaşılmaktadır. Yine şehrin merkezinde Kolordu Caddesi üzerinde yer alan belediyeye ait otoparkın araç kapasitesi artırılacak şekilde yeniden inşa edilmesi, şehirdeki otopark sorununu azaltacaktır.

21- Tekirdağ şehrindeki park ve bahçelerin mahallelere dağılımı incelendiğinde eşit olmadığı görülür. Şehrin merkezi sahasında yer alan ve kuruluşu eskiye dayanan mahallelerde yeşil alan azdır. Ancak sonradan gelişim gösteren mahallelerde şehir planlarına uygun bir şekilde imar yapıldığından park ve bahçeler geniş yer kaplamaktadır. Zira Tekirdağ şehrinde yeşil alanların en geniş yer tuttuğu mahalle ve sonradan kurulan mahallelerden biri olan Hürriyet'teki toplam yeşil alan yaklaşık 52 hektardır. Bunu 34 hektarla yine şehrin doğusunda yer alan Namık Kemal Mahallesi takip etmektedir. Şehirde park ve bahçelerin en az yer kapladığı mahalleler ise sırasıyla Yavuz (0,2 hektar), Aydoğdu (0,8 hektar) ve Zafer (1,7 hektar) gibi şehrin merkezi sahasında yer alanlardır. Şehrin gelişim sahasında yer alan mahallelerde yeşil alan yönetmeliğine uygun hareket edilirken merkezi sahasında aynı durum söz konusu değildir. Bina ve diğer yapılarla dolmuş olan merkezi sahada yapılacak olan kentsel dönüşüm projelerinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca yeşil alanların korunabilmesi için çevre halkı bilinçlendirilmeli ve şehrin dokusuna uygun peyzaj planlamaları yapılmalıdır.

22- Tarihi sit alanları, aynı zamanda tarihi belge niteliğindedir. Bu alanlarda bulunan tarihi öneme sahip her yapı ayrı bir önem arz etmektedir. Tekirdağ şehrinin tarihi sit alanı Ertuğrul, Gündoğdu-Turgut, Eskicami-Ortacami, Yavuz mahallelerinin bir bölümüne tekabül etmektedir. Şehrin tarihi sitini kapsayan bu alanlarda gerekli bakım ve planlama yapılmadığı için bölge, çöküntü alanı olma yolunda ilerlemektedir. Bu alan ve değerlerin tekrardan şehre kazandırılabilmesi için söz konusu yapıların yenileme çalışmaları yapılmalı, yeşil alanlar genişletilmeli, yerel halk bilinçlendirilmelidir. Bu sayede tarihi sit alanı korunup gelecek nesillere aktarılacak, turizm faaliyetleri açısından da şehre bir katkı sağlanacaktır.

23- Tekirdağ şehrinde Osmanlı döneminden kalma tarihi öneme sahip 350 harabe konut bulunmaktadır. Bunların önemli bir kısmı Eskicami-Ortacami, Yavuz, Gündoğru Turgut ve Ertuğrul gibi tarihi sit alanındaki mahallelerde yer almaktadır. Kültür Bakanlığı'nın da desteği ile bu evler aslına uygun bir şekilde restore edilerek "Tarihi Tekirdağ Evleri'' olarak turizme kazandırılmalıdır.

24- Tekirdağ'da daha önceleri şehrin dışına yapılmış olan sanayi ve mezarlık alanları günümüzde şehir sahası içerisinde kalmıştır. Şehrin batısında kurulan sanayi tesisleri ve doğusunda yer alan mezar alanı sıçranılmış, şehrin bu yönlere doğru saçaklanması devam etmiştir. Günümüzde şehrin batı sınırını oluşturan Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Süleymanpaşa İlçe Mezarlığı ve hemen güneyinde yer alan 100. Yıl Sanayi Sitesi ilerleyen dönemlerde yine şehir sahası içerisinde kalacak ve bu eşikler atlanılarak şehirsel saçaklanma devam edecektir. Şehrin aldığı göç ve büyüme hızı göz önünde bulunularak sıçramalı ve parçacı planlamalar yerine arazi yapısının da uygun olmasından dolayı bütüncül planlamalar yapılmalıdır. Bu planlamalar, nüfus projeksiyonları dikkate alınarak halka modelleri şeklinde yapılmalıdır. Bunun için de ticari, konut, sanayi ve tarım alanları gibi ölçeklendirmeler yapılarak kuşaklar oluşturulmalıdır. Söz konusu planlamayı Tekirdağ şehrine tatbik edecek olursak; şehrin merkezi sahasını iş ve ticaret alanları, ikinci kuşağını konut alanları, sonraki kuşağını tarım alanları, en dış halkayı ise sanayi alanları oluşturmalıdır. Böylece tarım sahaları zarar görmeyecek, sanayi faaliyetleri daha rahat bir şekilde şehre zarar vermeden yürütülecektir. Ayrıca konut alanları daha planlı bir şekilde gelişecek ve şehir içi kullanım sahaları birbirinden ayrılmış olacaktır.

25- Tekirdağ şehrinin Muratlı ilçesinde yer alan demiryolu hattına uzaklığı yaklaşık 23 km'dir. Zikredilen demiryolu ile Tekirdağ şehri arasında yapılacak demiryolu hattı limanların daha etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Arazi yapısının da uygun olması, bu hattın yapılmasını mümkün kılmaktadır. Bu sayede deniz ve demiryolu ulaşım hatları birleşmiş olacak, bölgedeki ticari faaliyetler artacaktır.

26- Tekirdağ şehrinde son yıllarda hava kirliliğinde azalma meydana gelmiş olsa da henüz istenilen seviyede değildir. Özellikle 2008 yılından sonra konutlarda ısınma amaçlı doğalgaz kullanılmaya başlanmasıyla SO_2 oranlarında ciddi azalmalar meydana gelmiştir. Ancak şehir içerisinde ve şehrin çeperinde ısınma amaçlı katı yakıt tüketimi devam etmektedir. Şehrin merkezi mahallelerinden olan Aydoğdu ve Zafer'deki gecekondu bölgesinde gelir seviyesi düşük vatandaşlara ısınma amaçlı katı yakıt yardımı yapılması nedeniyle şehrin tamamının doğalgaz kullanımına geçiş süreci yavaşlamaktadır. Ayrıca şehrin etrafındaki fonksiyonel bakımdan köy, statü olarak mahalle olan yerleşmelere henüz doğalgaz bağlanmamıştır. Bunun yanında şehrin kuzeyinde yer alan fabrikalarda da katı yakıt kullanımına devam edilmesi hava kalitesinin istenilen seviyeye gelmesini engellemektedir. Konuyla ilgili olarak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü gerekli çalışmaları yapmalı ve katı yakıt kullanımını yasaklamalıdır.

27- Tekirdağ şehrindeki hava kirliliğinin azaltmak için dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de hâkim rüzgâr yönüdür. Kuzeybatı sektörlü rüzgârların hâkim olduğu şehirde, cadde ve sokakların buna uygun şekilde planlanması gerekir. Özellikle şehrin gelişim gösteren sahalarında cadde ve sokakların kuzeybatı-güneydoğu yönünde olmasına dikkat edilmedilir. Bu plan, şehirdeki hava sirikilasyonunun daha rahat bir şekilde olmasını sağlayacak; hava krililiğinin azalmasına katkıda bulunacaktır.

28- Tekirdağ şehri, daha önceleri kıyı turizminin önemli merkezlerinden biriyken günümüzde bu fonksiyonunu yitirme noktasına gelmiştir. Bu durum üzerinde; akarsuların sanayi faaliyetleri ve zirai faaliyetlerde kullanılması, toprağa karışan atık maddelerin sızma yolu ile denize kadar taşınması ve plaj alanlarının şehir sahası içerisinde kalması etkili olmuştur. Ayrıca evsel atıklar ve komşu ilçelerde yakın zamana kadar derin deniz deşarjının yapılması deniz suyunun kalitesini bozmuştur. Arıtma tesislerinin faaliyete geçmesiyle deniz suyu kalitesinde iyileşmeler olmuşsa da halen istenilen seviyede

değildir. Şehir içerisinde 5 ayrı bölgede yer alan plaj alanlarını daha aktif hale getirip kıyı turizmini canlandırmak için deniz suyunu ve plajları zikredilen zararlı faaliyetlerden korumak gerekmektedir.

29- Tekirdağ'da toplanan katı atıklar, şehrin 15 km kuzeyinde Demirli Mahallesi'nde yer alan Katı Atık Düzenli Depolama Sahası'nda bertaraf edilmektedir. Burada Tekirdağ iline bağlı 11 ilçenin atıkları toplanmakta ve günde 1.200 ton atık depolanmaktadır. Söz konusu tesiste atığın zararları kaynağında önlenmekte, sızıntı havuzları ile kirleticilerin toprağa karışması engellenmektedir. Bunun yanında, atıkların sıkışmasıyla oluşan depo gazının enerji kaynağı olarak kullanılması, şehir için ayrı bir kazanım sağlayacaktır. Yaklaşık 1 milyon kişinin atığının depolandığı sahadan yararlanabilmek için teknolojik gelişmeler takip edilmeli ve atıklardan enerji elde etmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

30- Tekirdağ şehrinin ana eksenini oluşturan Hükümet Caddesi, artan nüfus ve iş alanlarının baskısından dolayı trafik probleminin arttığı bir cadde haline gelmiştir. Özellikle iş ve okul giriş çıkış saatlerinde oluşan yoğunluk nedeniyle ulaşım olumsuz etkilenmektedir. Bu saatlerde Hükümet Caddesi'nin toplu taşıma araçları dışında trafiğe kapatılması, diğer araçların bu caddeye paralel olan Atatürk Bulvarı'ndan işlemesi trafik sorununun azalmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

Acun, H. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 402. Ankara.

Ahunbay, Z. (2014). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. YEM Yayınları, İstanbul.

Akdemir, İ. ve İncili, Ö. (2014) Coğrafi Ortam ve Kent Fizyolojisi İlişkileri: XIX. Yüzyıl Kilis Şehri Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi.* 29, 220-247. İstanbul.

Aktepe, M. (1993). Osmanlıların Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kalesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C.VIII, 317-318. İstanbul.

Akyol, İ. H. (1944). Türkiye'de Basınç Rüzgârlar ve Yağış Rejimi. *Türk Coğrafya Dergisi*. 5-6:1-34. Ankara.

Albayrak, S. (1988). Tekirdağ Şehri. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimler ve Coğrarafya Enstitüsü. İstanbul.

Alberti L. B. (1986). *The Ten Books of Arcbitecture: The 1755 Leoni Edition*. Chapter VIII; Dover Publications. New York.

Aliağaoğlu, A. (2004). Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara.

Aliağaoğlu, A.ve Uğur, A. (2010). *Şehir Coğrafyası*. Nobel Yayın Dağıtım. ISBN: 6051332048. Ankara.

Altın, B. N. (1992). Işıklar (Ganos) Dağı ve Çevresinin Neotektonik Dönem Jeomorfolojik-Tektonik Gelişimi. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü Jeomorfoloji Anabilim Dalı. İstanbul.

Altın, B. N. (2000). Trakya'da Yerşekillerinin Neotektonik Dönem Jeomorfolojik Gelişimleri. *28. Coğrafya Meslek Haftası (Edirne) Bildiriler. Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya, (Ed. Prof. Dr. Suna Doğaner), Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2*. 10-12 Haziran 1998. 53-71. İstanbul.

Ardel, A. (1957). Trakya'nın Jeomorfolojisi. *Türk Coğrafya Dergisi.* 17, 152-158. Ankara.

Ardel, A. ve İnandık, H. (1957). Marmara Denizi'nin Teşekkülü ve Tekamülü. *Türk Coğrafya Dergisi*.17, 1-19.Ankara.

Ardel, A. (1960). Marmara Bölgesinin Yapı ve Reliefi. *Türk Coğrafya Dergisi*. 20, 1-22. Ankara.

Ardos, M. (1995). *Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi*. Çantay Kitapevi, İstanbul.

Arınç, K. (2014). *Doğal, Beşerî, İktisadi ve Siyasal Yönleriyle Ege ve Marmara Bölgeleri*. Eser Ofset Matbaacılık. ISBN: 978-605-61910-3-9. Erzurum.

Atabay, M. (2016). 1912 Depreminin Tekirdağ'daki Etkileri. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015, 645-658. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ

Atalay, İ. (2006). *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*. Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri. İzmir.

Ateş, H. (2009). Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci*:* XVI-XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.

Ateş, H. (2011). "Tekirdağ'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*. 359-362. İstanbul

Ateş, H. (2016). XV.-XVI. Yüzyılda Rodosçuk Çarşıları: Mekân Değerlendirmesi ve Şehirleşmeye Etkileri. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015, 215-228. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Avcı, S. (1993). Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirli Nüfusun Dağılışı. *Türk Coğrafya Dergisi*. 28, 249-269. İstanbul.

Avcı S. (2004). Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*. 3, 9-28. İstanbul.

Aydın, M. ve Aydın, L. (2016). Osmanlı Nüfus Kayıtlarına göre XIX. Yüzyılda Tekirdağ'ın Nüfus Yapısı. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015, 325-350. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Balcı Akova, S. (2002). *Ergene Havzasında Coğrafi Potansiyeli*. Çantay Kitapevi. İstanbul

Balcı Akova, S. (2002). *Ergene Havzasında Mekânsal Kullanımlar*. Çantay Kitapevi. İstanbul.

Barka, A., Kadinsky ve Cade, K. (1988). Strike-slip Fault Geometry In Turkey and Its Influence On Earthquake Activity. *Tectonics 7:* doi: 10.1029/88TC01978. ISBN: 0278-7407.

Bayartan M. (2005). Tarihi Coğrafya Çalışmaları Açısından Şehir ve Osmanlı Şehri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*. 13, 85-92. İstanbul.

Bayartan M. (2014). *Osmanlı Şehirleri Coğrafî Araştırmalar*. Akademi Titiz Yayınları. ISBN: 978-605-4673-34-6. İstanbul.

Bayartan M. (2018). *Tarihi Coğrafya.* Beşerî ve Ekonomik Coğrafya (Editörler: Doğan, M.ve Sertkaya Doğan, Ö.). 147-160. Pegem Yayıncılık. ISBN: 978-605-241-476-7. Ankara.

Bayartan, M. (2013). *Mekân ve Mekânın Yeniden İnşası*. Tarihi Coğrafya, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını (Editör: Osman Gümüşçü). 166-189. Eskişehir.

Bayraktar, H. (2016). Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Tekirdağ Kazasının Sosyo Ekonomik Yapısı. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 97-114. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Beaujeu-Garnier, J. and Chabot, G. (1967). *Urban Geography*. John Wiley & Sons Inc., New York.

Bilgin, A. (1989). Yerleşme Alanlarının Seçiminde Jeomorfoloji. *Jeomorfoloji Dergisi.* 17/35-42. İstanbul.

Boué, A. (1854). *Recueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe*. Vienne.

Cansever, T. (2006). *İslam'da Şehir ve Mimari. Kültür Tarihi Dizisi*. ISBN: 978-975-263-416-9. Timaş Tarih Yayınevi. İstanbul.

Courgeau, D. (1976). Quantitative, Demographic, and Geographic Approaches to Internal Migration. *Environment and Planning A*. 8: 261-269, Paris.

Çetin, S. (2013). İkinci Dünya Savaşı'nda İstanbul ve Trakya'nın Tahliye Edilmesi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 52:771-802, Ankara.

Çetin, T. (2010). Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Nüfusun Dağılışını Etkileyen Coğrafi ve Kültürel Faktörler. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu*. 71-82, Ankara.

Çevik, H. (1964). *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*. Tekirdağ Valiliği Yayınları, Tekirdağ.

Çezik, A. (1982). *Kent Eşiği Araştırması: Türkiye İçin Kent Tanımı*. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Planlama Başkanlığı Planlama Dairesi. Ankara.

Çiçek, İ. (2004). Ankara'da Şehirleşmenin Yağış Üzerine Etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14-1, 1-17. Elâzığ.

Darkot, B. (1956). Altıncı Genel Nüfus Sayımı. *Türk Coğrafya Dergisi*. 15-16, 85-103. İstanbul.

Darkot, B. (1966). Türkiye'de Nüfus Artışı ve Şehirleşme. *Mimarlık Dergisi*, 11, 31-36. İstanbul.

Darkot, B. (1967). Şehir Ayırımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 16, 3-8, İstanbul.

Darkot, B. (1972). "Tekirdağ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. 12/I, 2. Baskı, 133-135, İstanbul.

Darkot, B. ve Tuncel, M. (1981). *Marmara Bölgesi Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları. No:118. İstanbul.

Değerliyurt, M. (2014). Kentlerde Mekânın Kullanımını Etkileyen Faktörler. *Kent Çalışmaları I*. Detay Yayıncılık. 167-205. Ankara.

Demir, S. ve Çengel, H. (2014). *Tekirdağ İli, Süleymanpaşa İlçesi, Gündoğdu Mahallesi, G19A01B1C Pafta, 2769 Ada, 1 Parsel, B&B İnceleme Alanının Sondaja Dayalı Temel Zemin Etüt Çalışması*. Tekirdağ Büyük Şehir Belediyesi. Tekirdağ.

Dettwiller, I. and Landsberg, H. E. (1974). *Inadvertent Atmospheric Modification, in H. E. Landsberg Weather and Climate Modification*. (Ed. by. Wilmot N. Hess, John Willy & Sons Inc). New Jersey.

Detwley, T. R. and Marcus, M.G. (1972). *Urbrnization and Environment: The Physical Biography Of The City*. Duxbuy Press. Belmonts California.

Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat Eski ve Yeni Harflerle*. 26. Baskı. Aydın Kitabevi Yayınları. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1982). *Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi I-II*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2011). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Ankara.

DİE. (1950). *1945 Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*. DİE Yay. No:286. Ankara.

DİE. (1959). *1950 Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*. DİE Yay. No:399. İstanbul.

DİE. (1964). *1960 Genel Nüfus Sayımı*. DİE Yay. No:452. Ankara.

DİE. (1969). *1965 Genel Nüfus Sayımı*. DİE Yay. No:568. Ankara.

DİE. (1973). *1970 Genel Nüfus Sayımı.* DİE Yay. No: 672. Ankara.

DİE. (1977). *1975 Genel Nüfus Sayımı.* DİE Yay. No:813. Ankara.

DİE. (1981). *1980 Genel Nüfus Sayımı.* DİE Yay. No: 954. Ankara.

DİE. (1986). *1985 Genel Nüfus Sayımı.* DİE Yay. No: 1211. Ankara.

DİE. (1991). *1990 Genel Nüfus Sayımı*. DİE Yay. No:1616. Ankara.

DİE. (2003). *2000 Genel Nüfus Sayımı*. DİE Yay. No:2759. Ankara.

DİE. *Tekirdağ İli 1970-1984-2000 Bina Sayım Cetvelleri*. Ankara.

Dinç, U. ve Şenol, S. (1998). *Toprak Etüd ve Haritalama*. Ç. Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 161, Ders Kitapları A-50. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi. Adana.

Dinçer, B. ve Özaslan, M. (2004). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.

Doğan, D., Adiloğlu, S. ve Saygılı, G. (2010). Tekirdağ'ın Kentsel Gelişiminin Mahalle ve Sokak Adlarına Yansımaları. *Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu-21 Ekim 2010* (Editörler: Erdem, A., Velioğlu, M., Yıkılmaz, F., Kuloğlu Akpınar, F.). 127 – 135. Ege Basım. İstanbul.

Doğan, M. (2013). Nüfus Politikalarının Dünyada ve Türkiye'de Uygulanma Süreçleri. *Dernekler Dergisi*. 20-29. Ankara.

Doğan, M. (2018). *Ekonomik Coğrafya.* Beşerî ve Ekonomik Coğrafya (Editörler: Doğan, M. ve Sertkaya Doğan, Ö.). 161-197. Pegem Yayıncılık, ISBN: 978-605-241-476-7. İstanbul.

Doğan, M. (2018). *Sanayi Coğrafyası*. Beşerî ve Ekonomik Coğrafya (Editörler: Doğan, M. ve Sertkaya Doğan, Ö.). 265-286. Pegem Yayıncılık, ISBN: 978-605-241-476-7. İstanbul.

Doğan, M. (2018). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Sosyo-Ekonomik Yapı Üzerine Etkileri. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5-18, 1-8.

Doğan, M. ve Bostan H. (2019). Kentsel Dönüşümün Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri: Ankara Yenimahalle Örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. 2, 64-89.

Doğan, O. (2012). *Türkiye Toprak Haritalama Çalışmaları*. Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. Ankara.

Doğanay, H. (2016). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*. Pegem Akademi Yayıncılık, ISBN: 9786053647713. Ankara.

Doğnay, H. (1997). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*. Milli Eğitim Basımevi, ISBN: 975.11.1055.6. İstanbul.

Doxiadis, C. A. (1968). *Ekistics.* An Introduction to Science Of Human Settlements. Oxford University Press. Oxford.

Dönmez, Y. (1985). *Bitki Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları. No:51. İstanbul.

Dönmez, Y. (1990). *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları. No:3213. İstanbul.

Dönmez, Y. (1990). *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi. İstanbul.

Ducellier, A. ve Balard, M. (2002). *Konstantinopolis 1054-1261*. Dünya Şehirleri Dizisi 6. İletişim Yayınları. İstanbul.

Dumont, A. (1871). *Revue des Deux Mondes*. N. 96, Paris.

Ekin, Ü. (2016). 17. Yüzyılın Son Çeyreğinde Rodosçuk'ta Tüketilen Gıda Maddeleri ve Fiyatları. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 79-96. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Ekinci, H. (1990). Türkiye Genel Toprak Haritasının Toprak Taksonomisine Göre Düzenlenebilme Olanaklarının Tekirdağ Bölgesi Örneğinde Araştırılması. *Doktora Tezi*. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Toprak Anabilim Dalı. Adana.

Elibol, N. (2007). Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 12-2, 135-160. Isparta.

Elibol, N. (2016). Batılı Seyyah ve Gözlemcilerin Eserlerinde Tekirdağ (18.-19. Yüzyıllar). *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 383-410. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Emiroğlu, M. (1975). Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*. 7, 125-157, Ankara.

Erel, T. L. (1997). Trakya'da Kır-Şehir ve Kıyı Yerleşmelerinin Nüfus Özellikleri (1935-1990). *Türk Coğrafya Dergisi*. 32, 35-55. İstanbul.

Erinç, S. (1984). *Ortam Ekolojisi ve Degradasyonal Ekosistem Değişiklikleri*. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yay. No. 1.İstanbul.

Erinç, S. (1996). *Klimatoloji ve Metodları*. ALFA Basım Yayım Dağıtım Basımevi. İstanbul.

Erkal, T. ve Taş, B. (2013). *Jeomorfoloji ve İnsan (Uygulamalı Jeomorfoloji*). Yeditepe Yayınevi. İstanbul.

Erlat, E. (2000). Trakya'da Günlük Yağışların Şiddeti Sınıflarına Dağılımı ve Günlük Maksimum Yağışların İncelenmesi. *28. Coğrafya Meslek Haftası Bildirileri*. 91-114. İstanbul.

Eroğlu, İ. (2016). Tekirdağ Limanı'nın Coğrafi Özellikleri ve Türkiye Limanları Arasındaki Yeri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Humanitas*. 4-7, 189-213.

Erol, O. (2008). *Genel Klimatoloji*. Çantay Kitabevi. ISBN: 97572063. İstanbul.

Erol, O. (1973). *Ankara Şehri Çevresinin Jeomorfolojik Ana Birimleri*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları. 240. Ankara.

Ertek. A. (2017). Antropojenik Jeomorfoloji: Konusu, Kökeni ve Amacı. *Türk Coğrafya Dergisi*. 69, 69-79. İstanbul.

Ertürk, H. (1995). *Kent Ekonomisi,* Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

Erzen, A. (1994). *İlkçağ Tarihinde Trakya*. Başlangıçtan Roma Çağı'na Kadar. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. ISBN: 9757538566. İstanbul.

Evliya Çelebi, (2017). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Haz. Kahraman, S. A.)*. 8. Cilt. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.

Eyidoğan., H. (1991). *Türkiye Büyük Depremleri Makro-Sismik Rehberi (1900-1988)*. İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi Yayınları. İstanbul.

Faroqhi, S. (2014). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler (Çev. Berktay, N.)*. ISBN: 9753330065. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. Ankara.

Faroqhi, S. (2018). *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı (Çev. Özcan, E. S.)*. ISBN: 6052133552. Doğu-batı Yayınları. Ankara.

Galt, J. (1812). *Voyages and travels in the years 1809, 1810 and 1811 Containing Statistical, Commercial, Miscellaneous, Observations on Gibraltar, Sardina, Sicily, Malta, Serigo and Turkey*. Second Edition, London.

Garipağaoğlu, N. (2002). *Türkiye'de Hava Kirliliği ve Coğrafi Esaslar*. Arya Matbaacılık Ltd. Şti. İstanbul.

Garipağaoğlu, N. (2011). *Türkiye Ortam Sorunları Coğrafyası (Hava-Su-Toprak Ekosistemleri Açısından)*. Yeditepe Yayınevi, ISBN: 978-60-4052-86-8. İstanbul.

Garipağaoğlu, N. (2016). Marmara Havzası'nda Kentleşme-Atık Su İlişkileri ve Atık Su İlişkileri ve Alıcı Ortam Üzerindeki Etkileri. *Marmara Coğrafya Dergisi.* 34, 147-159. İstanbul.

Garipağaoğlu, N. (2017). *Bölge Planlama ve Türkiye'de Mekânsal Planlama Yaklaşımları*. Yeditepe Yayınevi, ISBN: 978-605-2070-00-0. İstanbul.

Geray, C. (1962). *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı*. 1923-1961: Siyasal Bilgiler Fakültesi. Türk İktisadi Gelişmesi Araştırması Projesi. Ajans Türk Matbaası. Ankara.

Gottman, J. (1976). *Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi (Çev. Özgüç, N.).* İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını. İstanbul.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017). *2016 Türkiye Göç Raporu.* Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No:40. Ankara.

Gönençgil, B. (1997). Edirne ve Tekirdağ'ın Aylık ve Yıllık Yağışlarının Karşılaştırılması. *Türk Coğrafya Dergisi*. 32, 349-353. İstanbul.

Göney, S. (1984). *Şehir Coğrafyası I*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Yayın No: 2274. Detay Yayıncılık. Ankara.

Göney, S. (2004). Şehir Bölge ve Planlama. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 9, 53-62. İstanbul.

Göney, S. (2009). *Semt Çalışmaları: Vefa Semti Örneği.* Bir Semte Vefa (Haz. N. B. Ö. İmanov, Y. Uğur). 47-54. Klasik Yayınları, İstanbul.

Göney, S. (2011). Türk-Osmanlı Şehirlerinin Batıyı Etkileyen Bazı Özellikleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 22, 281-293. İstanbul.

Göney, S., (2017). *Şehir Coğrafyası I.* (Editör: Bayartan, M.). Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. ISBN: 978-605-333-900-7. İstanbul.

Göney, S., (2017). *Şehir Coğrafyası II*. (Editör: Bayartan, M.). Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. ISBN: 978-605-333-901-4. İstanbul.

Göyünç, N. (1979). Hane Değimi Hakkında. *İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Tarih Dergisi*. 32, 331-348. İstanbul.

Guillaume, J. (1835). *Relation nouvelle d'un voyage de Constantinople. Paris, David Porter, Constantinople and Its Environs in a Series Of Letters*. V. II. Newyork.

Gümüşçü, O. (2014). *Tarihi Coğrafya*. Yeditepe Yayınları. ISBN: 9789756480458, İstanbul.

Güneş, M., (2016). Tanzimat Döneminde Tekirdağ'ın İdari Yapısı. *Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ, Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. 26-27 Mart 2015. 125-130. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Güngördü, M. (1999). *Marmara Bölgesi'nin Bitki Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. Yayın No:4176. İstanbul.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1987. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-18-c-3 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1987. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-19-d-4 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1987. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-19-a-1 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1987. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-18-b-2 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1997. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-18-c-3 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1997. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-19-d-4 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1997. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-18-b-2 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı (HGK). 1997. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-19-a-1 Paftası (1/25.000).* HGK. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 1973. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-18-b-2 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 1973. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-18-c-3 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 2017. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-18-b-2 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 2017. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-19-a-1 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 2017. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-18-c-3 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM). 2017. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-19-d-4 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM).1973. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-19-a-1 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü (HGM).1973. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-19-d-4 Paftası (1/25.000).* HGM. Ankara.

Harita Umum Müdürlüğü (HUM). 1957. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-18-c-3 Paftası (1/25.000).* HUM. Ankara.

Harita Umum Müdürlüğü (HUM). 1957. *Türkiye Topoğrafya Haritası Kırklareli-F-19-d-4 Paftası (1/25.000).* HUM. Ankara.

Harita Umum Müdürlüğü (HUM). 1960. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-18-b-2 Paftası (1/25.000).* HUM. Ankara.

Harita Umum Müdürlüğü (HUM). 1960. *Türkiye Topoğrafya Haritası Bandırma-G-19-a-1 Paftası (1/25.000).* HUM. Ankara.

Harvey, D. (2002). *Sınıfsal Yapı ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı.* (Çev. Duru, B. ve Alkan, A.). Ankara: İmge Kitabevi.

Hasol, C. D. (1998). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü (Yedinci Baskı).* Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları. İstanbul.

Herbert T. D. and Thomas, J.C. (1982). *Urban Geography*. John Wiley – Sons. New York.

Heyd, W. (1975). *Yakın-Doğu Ticareti.* (Çev. Karal, E. Z.). 265- 266. Ankara.

Hochstetter, F. von, (1870). *Die Geologischen Verhaltnisse des östlichen Türkei.* Jb. K. K. geol. Reichsant. 20, 365-461. Germany.

Issawi, C. (1977). *Population and Resources in the Ottoman Empire and İran. Studies in the Eighteenth Century Islamic History* (Ed. T. Naff and R. Owen). Feffer and Simons Inc. Co., London.

Issawi, C. ve Yagenah, M. (1977). *Economics of Middle Eastern Oil*. Greenwood Press. London; New Edition.

Işık, Ş. (2005). Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*. 14, 57-71. İzmir.

İGD. (1935). *1935 Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*. İGD Neş. No:74. Ankara.

İGD. (1940). *1940 Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu*. İGD Neş. Ankara.

İnciciyan, H. D. ve Anderasyan, P. L. (1976). *Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası*. Kubbealtı Sahaf. İstanbul.

İUM (1928). *1927 Umumi Nüfus Tahriri Türkiye Nüfusu*. Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbası. Ankara.

Kadıoğlu, M. (1997). Şehirleşmenin Marmara Bölgesindeki Yağışlara Etkisi. *Su ve Çevre Sempozyumu 97*. 2-5 Haziran 1997. TMMOB JMO. No:46, İst. Şubesi. 1, 37-46. İstanbul.

Kanal, H. (2016). Meşrutiyet Devrinde Tekfurdağı Sancağı'nın İdari Yapısı (1876-1914). *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 131-148. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Kaplan, D., Wheeler, J. O. ve Holloway, S. (2009). *Urban Geography*. Second Edition. New Jersey.

Karaboran, H. (1989). Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar. *Fırat Üniversitesi Dergisi*. 3.1, 81-118. Elzığ.

Karacakaya, R. (2016). Tekirdağ Ermenileri (1908-1918). *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 351-362. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Karakoç, E. ve Yayla, T. (2016). Cumhuriyet Meclislerinde Tekirdağ Temsilcileri. *Rosoto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ, Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. 26-27 Mart 2015. 149-167. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Karal, E. Z. (1997). *Osmanlı Devleti'nde İlk Nüfus Sayımı 1831*. Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları. Ankara.

Karataş, A. (2017). *Hidrografik Açıdan Kırkçeşme Suları*. Sultangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları. 365-376. İstanbul.

Karataş, A. (2017). *Karasu Havzasının Hidrografik Planlaması*. ISBN 978-605-9574-09-9. Çantay Kitapevi. İstanbul.

Karbuz, İ. (2016). Tekirdağ'da Hava Kirliliğine Coğrafi Bakış. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 44, 363-376. Spring II.

Karpat, K. (2010). *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*. ISBN: 975333169X. Timaş Yayınları. İstanbul.

Kayran, H. (2006). *Tekirdağ Belediyesi Kent ve Mücavir Alanının Revizyon İmar Planı Yerleşime Uygunluk Amaçlı Etüt Raporu*. Çağıl Mühendislik Müşavirlik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. Tekirdağ Belediyesi. Tekirdağ.

Keleş, R. (1961). *Şehir ve Bölge Planlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri*. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No:122-104. Şehircilik Enstitüsü Yayınları. No:8. Ankara.

Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi. Ankara

Keskin, M.E. ve Yılmaz, A.G., (2005). Altyapı Şebekelerinin Yönetiminde Kent Bilgi Sisteminin Önemi. *4. Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu*. 15-16 Aralık. Eskişehir.

Kiper, T. (2016). Tekirdağ Kentsel Sit Alanlarının Korunmasına Peyzaj Mimarlığı Açısından Bir Yaklaşım. *Rodosto'dan Süleymanpaşaya Tekirdağ, Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. 26-27 Mart 2015. 229-246. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Koca, H. (2005). *Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Yönünden Dörtyol Şehri*. Aktif Kitapevi. ISBN: 9758986163.İstanbul.

Koçman, A. (1993). *Türkiye İklimi*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 72. İzmir.

Koltuk, N. (2016). Birinci Balkan Savaşı ve Tekirdağ'ın İşgali. *Rodosto'dan Süleymanpaşaya Tekirdağ, Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. 26-27 Mart 2015. 563-580. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Kopp, K.O., Pavoni, N. and Schindler, C. (1969). *Geologie Thrakiens IV: Das Ergene-Becken*. Beih zum Geol. Jahrb. Heft. 76, 136. Hannover.

Kunstblatt, S. (1832). *Morgenblatt für Gebildete Stande*. No: 205. Stuttgart.

Macfarlane, C. (1850). *Turkey and Its Destiny: The Result of Journeys Made in 1847 and 1848 to Examine Into the State of that Country*. V.2. Philadelphia.

Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA). (1988). *1/100.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları Kırklareli-C4 Paftası*. (Haz. Umut, M.) Jeoloji Etüdler Dairesi. Ankara.

Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA). (1998). *1/100.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları Bandırma-D4 Paftası*. (Haz. Şentürk, K., Sümegen, M., Terlemez, İ., Karaköse, C). Jeoloji Etüdler Dairesi. Ankara.

Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA). (2014). *1/100.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları Bandırma-G19 Paftası.* (Haz. Pehlivan, Ş., Duru, M.). Jeoloji Etüdler Dairesi. Ankara.

Marx, K. and Engels, F. (2000). *The Critique of German Ideology (Part I: Feuerbach).* Prometheus Book. Amshert.

Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, (MGM). *Tekirdağ İstasyonu Uzun Yıllar Ortalama İklim Verileri (1980-2016).* TÜMAS. Ankara.

Michael, K. (2002). *İmparatorluğun Midesi. Konstantinopolis 1054- 1261*. (Ed. Alain Ducellier ve Michel Balard). İstanbul.

Montagu, J. (1807). *A Voyage Performed By The Late Earl Of Sandwich Round The Mediterranean In The Years 1738 and 1739: Embellished with a portrait of his Lordship*. Publish: Cadell. London.

Murphy, R. and Vance, J. (1954). *Delimeting the CBD, Economic Geography*. 30, No:3, 189-222. University of Arkansas.

Oy, A. (1964). *Tekirdağ İli Yer Adları Merkez İlçenin Toponimisi*. Tekirdağ Halkevi Yayınları. No:1. İstanbul.

Öcal, T. (2010). Antik Tyana Şehrinden Günümüz Kemerhisar'a Kadar Olan Yerleşmenin Tarihsel Süreci. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 22, 388-408. İstanbul.

Özçağlar, A. (1996). Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*. 12, 7-24. Ankara.

Özçağlar, A. (2015). *Yönetsel Coğrafya*. Nika Yayınevi. ISBN: 6058477681. Ankara.

Özdemir, İ. (2012). *Çanakkale Muharebelerinde Tekirdağ*. Akıl Fikir Yayınları. İstanbul.

Özdemir, M. A. ve Karadoğan, S. (1996). Türkiye'de İl Merkezlerinin Coğrafi Mekanla İlişkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8-2, 271-291. Elâzığ.

Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2011). *Beşerî Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekân*. ISBN: 9757206156. Çantay Kitabevi. İstanbul.

Özgür, E. M. (1996). Yeni İlçe Merkezlerimizin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*. 12, 25-32. Ankara.

Özgür, E. M. (2003). XXI. Yüzyılda Türkiye Nüfusu. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 1,1. Ankara.

Özgür, E. M. (2011). *COG 108 Nüfus Coğrafyası*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları. Ankara.

Özkan E. ve Kubaş A. (2008). Ergene Havzasındaki Kirliliğin Sosyo Ekonomik Etkileri. *Havza Kirliliği Konferansı*. 26-27 Haziran 2008. 15-21. İzmir.

Özmen, A. (1948). *Trakya*. T.C İç İşleri Bakanlığı Yayınları. Ankara.

Özşahin, E. (2014). CBS Kullanılarak Şehir ve Jeomorfoloji Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Tekirdağ Şehri Örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6, 93-122. Iğdır.

Özşahin, E. (2014). Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Kullanılarak Tekirdağ İlinde Deprem Hasar Riski Analizi. *International Journal of Human Sciences*. 11-1, 861-879.

Özşahin, E. (2014). Tekirdağ İlinde Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanarak Heyelan Duyarlılık Analizi. *Humanitas*. 3, 167-186.

Özşahin, E. (2015). Tekirdağ´da Kentsel Gelişim ve Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin Zamansal Değişimi. *Journal of Turkish Studies*. 10, 579-602.

Öztürk, M. ve Altuntepe, N. (2008). Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *E-Journal of Yaşar University* 3(11), 1587-1625. İzmir.

Özyavuz, M. (2016). Konut ve Site Alanlarında Uygulanan Peyzaj Tasarımlarının Yeterliliği Üzerine Bir Araştırma: *Tekirdağ Kenti. Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*. 12, 12. Düzce.

Özyavuz, M. ve Şişman, E. E. (2014). Büyükşehir Tekirdağ. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Özel Sayı. 194-217. Aydın.

Paşalıoğlu, T. Ö. (2007). Kentsel Alanlarda Görsel Kirlilik: Tekirdağ Örneği. *Yüksek Lisans Tezi.* Trakya Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü. Edirne.

Pekşen, C. (2015). Kamusal Bir Alan Olarak Cadde: Bağdat Caddesi Örneği *(Yüksek Lisans Tezi).* Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı. İstanbul.

Plinius, (1958). *Naturalis Historia (Natural History)* (Çev. H.R. Rackhman Loeb). IV. London.

Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 12-1, 61-76. Bursa.

Ratzel, F. (1891). *Anthropogeographie*. Vol. 2. Published by J. Engelhorn in Stuttgart.

Resmî Gazete, (2012). *11741, Tarih: R. Gazete*. Tarih: 6/12/2012 Sayı: 28489 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 53. Ankara.

Rykwert, J. (1988). *The Idea of a Town: The Anthropology of Urban Form in Rome*. Cambridge Mass MIT Press. Cambridge.

Salman, H. (2006). 1909-1916 yılları Arasında Trakya ve Kırklareli'nin Demografik Durumu. *Yıldız Dağları ve Çevresi Tarih Araştırmaları Kırklareli Sempozyumu*. İstanbul.

Satkın, M. (1996). *Tekirdağ Eski Ahşap Evleri*. Ofset Matbaacılık. Ankara.

Sayar, M. H. (2016). Eskiçağda Tekirdağ. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 23-38. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Schwarz, G. (1961). *Allegemeine, Siedlungsgraphie*. Zellibooks. Zentrallager Delbrück.

Scott, A. J. (2013). The Nature of Cities: The Scope and Limits of Urban Theory. *International Journal of Urban and Regional Research*. 39, 1–15. Wiley Online Library.

Selçuk, İ. A. (2014). Şehir Planlamada Nüfus Kavramı ve Tahmininde Kullanılan Matematiksel Yöntemler. *Artium*. 2-2, 191-206. İzmir.

Selen, H. S. (1945). Türkiye'de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*. 7-8, 97-108. Ankara.

Serez, M. (2007). *Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları*. Dönmez Ofset. Ankara.

Sertkaya Doğan, Ö. (2018). *Nüfus Coğrafyası*. Beşerî ve Ekonomik Coğrafya (Editörler: Doğan, M.ve Sertkaya Doğan, Ö.). 147-160. Pegem Yayıncılık. ISBN: 978-605-241-476-7. Ankara.

Shaw, G. Ve Williams, A. M. (1996). *A Critical Issues in Tourism: A Geographical Perspective*, Blackwell Publishers Ltd. UK.

Smith, K. and Petley, D. N. (2009). *Environmental Hazards Assessing Risk and Reducing Disaster. (Fifth Edition)*. ISBN-10: 0415428653. Routledge.

Sungur, K. ve Gönençgil, B. (1997). Çeşitli İklim Elemanlarının Hava Kirliliği Üzerindeki Etkileri. Ankara Üniversitesi. *Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 6, 337-346. Ankara.

Sümengen, M., Terlemez, İ., Şentürk, K., Karaköse, C., Erkan, E., Ünay, E., Gürbüz, M. ve Atalay, Z. (1987). *Gelibolu Yarımadası ve Güneybatı Trakya Tersiyer Havzasının Stratigrafisi, Sedimantolojisi ve Tektoniği*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Yayınlanmamış Teknik Rapor. No: 8218. Ankara.

Şahin, C. (2000). Trakya Otoyolu (Ulaşım Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme). *Türk Coğrafya Dergisi*. 35, 347-370. İstanbul.

Şahin, C. (2000). Ulaşım Coğrafyası Açısından İstanbul-Bandırma Deniz Ulaşımı. *Marmara Denizi 2000 Sempozyum.* 175-188. İstanbul.

Şahin, C. ve Kadıoğlu, M. (2001). Türkiye Limanlarından İhraç Taşımalar. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı*. 685-694. İstanbul.

Şahin, C. (2012). İstanbul'da Tokatlılar: Bir Göç Üzerine Gözlemler. *01-03 Kasım Tokat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 2, 73-96. Tokat.

Şahin, C. (2016). *Türkiye Nüfusu. Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. (Editör: Hayır Kanat, M.). Nobel Akademik Yayıncılık. ISBN: 978-605-320-309-4. 219-249. İstanbul.

Şahin, C. (2017). *İstanbul'da Su ile Anılan Sokak Adları: Hidrografik Adlar*. Sultangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları. 11-45. İstanbul.

Şahin, C. (2017). Türkiye Şehirleri Hakkında Bir Not. *Düşünce Dergisi*. 7, 54-58. İstanbul.

Şahin, C. (2018). *Ordu İlinin Nüfus Özellikleri. Memleket Pusulası Ordu.* (Editörler: Şahin, C. ve Ertek, A. T.). Ordu Büyükşehir Belediyesi, Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-2176-04-7. 145-197. İstanbul.

Şahin, V. (2014). Tekirdağ İlinde Nüfus ve Yerleşmenin Coğrafi Analizi.*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7, 345-357.

Şıkoğlu, E. (2017). Nevşehir Şehir Coğrafyası. *Doktora Tezi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı. Elazığ.

Şengör, A. M. C., Tüysüz, O., İmren, C., Sakınç, M., Eyidoğan, H., Görür, N., Le Pichon, X., Rangin, C. (2005). The North Anatolian Fault: A New Look. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences*. Sci. 33, 37-112.

Şişman, E. E., Korkut, A. ve Etli, B. (2008). Tekirdağ Valiliği Tören ve Park Alanı Peyzaj Tasarım Süreci. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 5-2, 119-129. Tekirdağ.

Tanoğlu, A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No: 1183. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları. No:45. Taş Matbaası. İstanbul.

Tanyeli, U., (1987). Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci. *Doktora Tezi*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi. İstanbul.

T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, (2008). *Toprak ve Arazi Sınıflaması Standartları Teknik Talimatı ve İlgili Mevzuat*, Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2013). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Genel Uyum Müdürlüğü. Ankara.

Taşlıklıoğlu, Z. (1983). *Trakya'da Epigrafi Araştırmaları I*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi. İstanbul.

Tekeli, İ. (2011). *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. ISBN 978-975-333-263-7. İstanbul.

Tekirdağ Belediyesi, (2000). *Tekirdağ 1/5000 Nazim İmar Planı ve 1/1000 Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu*. İmar ve Şehircilik Dairesi. Tekirdağ.

Tekirdağ Belediyesi, (2009). *Tekirdağ Kentsel Sit ve Kentsel Sit Etkileme Geçiş Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu*. İmar ve Şehircilik Dairesi. Tekirdağ.

Tekirdağ Büyük Şehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (TESKİ). (2019). *2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi TESKİ Genel Müdürlüğü. Tekirdağ.

Tekirdağ Sanayi ve Ticaret Odası, (2015). *Tekirdağ Ekonomisindeki Gelişmeler Araştırma Raporu*. Tekirdağ Sanayi ve Ticaret Odası. Tekirdağ.

Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, (2015). *Tekirdağ İli 2014 Yılı Çevre Durum Raporu*. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü-Çevre Yönetimi ve Çevre Denetimi Şube Müdürlüğü. Tekirdağ.

Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, (2016). *Tekirdağ İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu*. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü-Çevre Yönetimi ve Çevre Denetimi Şube Müdürlüğü. Tekirdağ.

Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, (2017). *Tekirdağ İl 2016 Çevre Durum Raporu*. ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü-Çevre Yönetimi ve Çevre Denetimi Şube Müdürlüğü. Tekirdağ.

Temuçin, E. (1996). Türkiye'de Kentleşmenin Sıcaklık Koşullarına Etkisi. *Ege Coğrafya Dergisi*. 8, 75-92. İzmir.

Tolun Denker, B. (1970). Silivri'de Gelişen Şehirsel Fonksiyonlar Hakkında. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 9-17, 93-102. İstanbul.

Tolun, Denker, B. (1973). Tekirdağ Şehir Nüfusu. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 18-19, 151- 166. İstanbul.

Tolun Denker, B. (1976). *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No:2054. İstanbul.

Tolun Denker, B. (1977). Edirne Şehrinin Kullanılış Alanları. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi.* 20-21, 79-117. İstanbul.

Tolun Denker, B. (1977). *Yerleşme Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No:2275. Coğrafya Enstitüsü Yayınları. No:93. İstanbul.

TUİK. (2013). *Seçilmiş Göstergelerle Tekirdağ*. 2013. ISSN: 1307-94. Edirne.

Tuncel, M. (1980). *Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Ens. Yayınları. 23, 123-160. İstanbul.

Tuncel, M. (1996). Bitlis Şehri (Tarihi Coğrafya Açısından Yaklaşım). *Ankara Üniversitesi Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi,* 4(4), 101-109.

Tuncel, M. (2011). "Tekirdağ'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. XL, 362-363. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. İstanbul.

Tuncel, M. (2016). Tekirdağ'ın Tarihi Coğrafyası, Türkiye'de Kıyı Taraçaları Üzerinde Kurulan Şehirler: Tekirdağ Örneği. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 63-66. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Tunçdilek, N. (1985). *Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yay. No.3. İstanbul.

Tümertekin, E.ve Tunçdilek, N. (1961). 1960'da Türkiye Nüfusu. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 6-12, 78-89. İstanbul.

Tümertekin, E. (1965). *Türkiye Şehirlerinin Fonksiyonel Sınıflandırması*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını. No:43. İstanbul.

Tümertekin, E. (1973). *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonskiyonlar: Urbanization and Urban Functions in Turkey*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No: 1840. İstanbul.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (1997). Ekonomik Coğrafya (Küreselleşme ve Kalkınma). Çantay Kitapevi. İstanbul.

Türk Ansiklopedisi. (1968) *"Tekirdağ",* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. 46. Ankara.

Ulusay, R. (1999). *Kentleşme Sürecinde Yer Seçimi ve Depreme Dayanıklı Yapı İnşasında Jeolojik Jeoteknik Etütlerin Önemi ve İşlevi*. Jeoloji Müh. Odası Yay. 51, 23-27. İstanbul.

Uzuneminoğlu, H. (1992). Samsun Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beşerî ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı. İstanbul.

Ünlü, M. (1998). Ergene Akarsuyu Havzası nın Hidrolojik Potansiyeli. *28. Coğrafya Meslek Haftası, Geçmişte, Günümüze ve Gelecekte Trakya* (Editör: Doğaner, S.). 10-12 Haziran. 73-88. Edirne.

Weber, M. (2000). *Şehir, Modern Kentin Oluşumu* (Çev. Ceylan, M.). Bakış Yayınları, ISBN: 6059931199, İstanbul.

Wirth, L. (1938). Urbanism As a Way Of Life. *American Journal of Sociology*. 44, 1-24. Chicago.

Yakar, M. (2012). 21. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Türkiye Nüfusunda Ne Değişti ? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5-21.

Yalçınlar, İ. (1967). Türkiye'deki Bazı Sehirlerin Kuruluş ve Gelismelerinde Jeomorfolojik Temeller. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. 8-17, 53-66. İstanbul.

Yazıcı, H. (1995). Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt. *Türk Coğrafya Dergisi*. 30, 201-215. İstanbul.

Yetim, F. (2016). Nüfus Mübadelesi ve Tekirdağ. *Rodosto'dan Süleynamanpaşa'ya Tekirdağ Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*. 26-27 Mart 2015. 313-324. Namık Kemal Üniversitesi. Tekirdağ.

Yılmaz, C. (1995). Türkiye'de Kentsel Konut Sorunu ve Yurt Dışındaki İşgücünün Büyük Kentlerimizdeki Konut Sorununa Katkıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 1-1, 475-494. Erzurum.

Yücel, T. (1960). Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler. *Türk Coğrafya Dergisi*. 20, 23-35. İstanbul.

Yücel, T. (1961). Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*. 2, 31-44. İstanbul.

İnternet Kaynakları

1iz.net, URL: http://www.1iz.net/wallpaper-tekirdag-kusbakisi-1024-x-768-1314.html (25 Kasım 2018).

Arkiter, URL: http://www.arkitera.com/haber/1592/manhattan-plani-200-yasinda (1Ocak 2019).

Bikemore, URL: https://www.bikemore.net/news/new-complete-streets-policy-for-baltimore (1 Ocak 2019).

DSİ, URL: http://www.dsi.gov.tr/haberler/2017/10/13/tekirda%C4%9F-i-%C3%A7mesuyu-projesi (26 Kasım 2019).

E-Devlet Kapısı, URL: www.turkiye.gov.tr (29 Mart 2019).

Mezvuat Bilgi Sistemi, URL: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/4abcdea88be35a5_ek.pdf, (15 Şubat 2019).

National Association of City Transportation Officials (NACTO), URL: https://nacto.org/publication/urban-street-stormwater-guide/streets-are-ecosystems/complete-streets-green-streets/ (1 Ocak 2019).

Pinterest, URL: https://tr.pinterest.com/pin/509540145321531563/ (18 Ağustos 2018).

Resmî Gazete. https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14351/720-nolu-ilke-karari-kentsel-sitler-koruma-ve-kullanma-.html (19 Kasım 2019).

Resmî Gazate. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm (20 Kasım 2019).

Resmî Gazate. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf (20 Kasım 2019).

Smart Growth Amerika, URL: https://smartgrowthamerica.org/program/national-complete-streets-coalition/publications/what-are-complete-streets (1 Ocak 2019).

Süleymanpaşa Belediyesi, URL: http://www.suleymanpasa.bel.tr/1suleymanpasa74mahalle/ (3 Mart 2019).

Süleymanpaşa Belediyesi, URL: http://www.suleymanpasa.bel.tr/1suleymanpasa74mahalle/ (3 Mart 2019).

Süleymanpaşa Belediyesi, URL: https://www.suleymanpasa.bel.tr/haber (15 Mart 2019).

Süleymanpaşa Belediyesi. URL: http://www.suleymanpasa.bel.tr/1suleymanpasa74mahalle/ (20 Ağustos 2018).

Süleymanpaşa Belediyesi. URL: http://www.yerturk.com/yer-tekirdag-suleymanpasa-belediye-binasi.html#ad-image-0 (26 Mart 2019)

Süleymanpaşa İlkokulu, URL: http://tekirdagsuleymanpasailkokulu.meb.k12.tr/meb (27 Mart 2019).

Süleymanpaşa Namık Kemal Lisesi, URL: http://nkl.meb.k12.tr/icerikler/tarihcemiz_519125.html (27 Mart 2019).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, URL: http://mobil.havaizleme.gov.tr/Default.ltr.aspx (29 Temmuz 2019).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, URL: http://www.tekirdagkulturturizm.gov.tr/TR-75778/namik-kemal-evi.html. (5 Ocak 2019).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, URL: https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/tekirdag-arkeoloji-ve-etnografya-muzesi (5 Ocak 2019).

Tarihtarih, URL: https://www.tarihtarih.com/?Syf=4&Fa=2&Id=222862 (22 Eylül 2018).

Tekira AVM, URL: http://www.tekira.com.tr/tr/markalar (3 Mart 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/haber/7658 (29 Temmuz 2018).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/27. Erişim Tarihi: 27.11.2018.

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/27 (9 Ocak 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/92. Erişim Tarihi: 27.03.2019.

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/23 (27 Mart 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/21 (29 Mart 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/6 (29 Mart 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/39 (28 Mart 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/132 (1 Nisan 2019).

Tekirdağ Ticaret Borsası, URL: http://www.tdag-ticbor.org.tr/tr/tarihcemiz (11 Mayıs 2019).

Tekirdağ Valiliği, URL: http://www.tekirdag.gov.tr/rustem-pasa-kulliyesi (2 Nisan 2019).

Tekirdağ Valiliği, URL: http://www.tekirdag.gov.tr/tarim-ve-hayvancilik (27 Ararlık 2019).

TESKİ, URL: http://www.teski.gov.tr/haber.php?id=542 (26 Kasım 2018).

TESKİ, URL: teski.gov.tr/haber.php?id=542 (6 Kasım 2017).

Trakyanet, URL: https://www.trakyanet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=9:cografya&catid=13&Itemid=163 (26 Kasım 2018).

Trakyanet, URL: https://www.trakyanet.com/rumeli/haberler/8-trakya/tekirdag.html?start=168 (17 Kasım 2018).

TUİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları.* https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr (10 Ağustos 2018).

TÜİK, Haber Bülteni, İl Bazında Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla, 2004-2014 Tekirdağ Belediyesi, URL: http://www.tekirdag.bel.tr/proje/27. (24 Ekim 2018).

Türkiye Kültür Portalı, URL: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tekirdag/gezilecekyer/eski-cami (5 Ocak 2019).

WowTURKEY, URL: http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=34061 (20 Eylül 2018).